ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Büşra AYVENLİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Dinçer APAYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

HAZİRAN-2023

ankara
İBM

MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Büşra AYVENLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2023

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Büşra AYVENLİ

14/06/2023

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Programı öğrencisi .Büşra Azrenli..... tarafından hazırlanan .Mehmet Akif Ersoy'un Edebî Kişiliği Başlıklı tez çalışması ../.. / .... tarih ve saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	**Ret**
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Erdoğan Kul	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof.Dr.Fatih ŞAKALLI	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç.Dr. Dinçer APAYDIN	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):	☐	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):	☐	☐

MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Büşra AYVENLİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Haziran 2023

ÖZET

Bu çalışmada 1923'ten 1933 Eylül'üne kadar yayımlanmış ve faaliyetini sona erdirdikten sonra tekrar 1952'den 1955'e kadar 17 sayı daha yayımlanmış olan Milli Mecmua'nın yayım hayatı boyunca mesul müdürlük görevini üstlenmiş olan ve bütün sayılarında en az bir şiir veya yazısı çıkmış bulunan Mehmet Mesih Akyiğit'in hayatıyla ilgili yeni bilgiler verilmiş, Milli Mecmua'daki yazıları ve şiirleri haricinde farklı dergilerde bulunan şiirleri ve müstakil olarak yayımlanan şiir kitaplarındaki şiirleri bir araya getirilerek edebî kişiliği hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bilim Kodu : 30201

Anahtar Kelimeler : Mehmet Mesih Akyiğit, Milli Mecmua, Filiz, Bir Şehir Yıkılıyor

Sayfa Adedi : 438

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Dinçer APAYDIN

MEHMET MESİH AKYİĞİT'S LITERARY PERSONALITY

(M.Sc. Thesis)

Büşra AYVENLİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

June 2022

ABSTRACT

In this study, new information is provided about the life of Mehmet Mesih Akyiğit, who served as the responsible director during the publication of Milli Mecmua from 1923 to September 1933 and after its cessation, an additional 17 issues were published in from 1952 to 1955, and whose at least one poem or article was published in all issues. Evaluations have been made about his literary personality by bringing together his poems published in different magazines besides his writings and poems in Milli Mecmua, and the poems in his poetry books published independently.

Science Code : 30201

Key Words : Mehmet Mesih Akyiğit, Milli Mecmua, Filiz, Bir Şehir Yıkılıyor

Page Number : 438

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Dinçer APAYDIN

TEŞEKKÜR

Tez dönemi boyunca yardımlarını esirgemeyen ve yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Dinçer Apaydın'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv
ABSTRACT v
TEŞEKKÜR vi
İÇİNDEKİLER vii
RESİMLERİN LİSTESİ viii
1. GİRİŞ 1
2. MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN HAYATI 3
3. MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ 11
3.1. Edebiyat ve Sanat Anlayışı 11
3.2. Şiir 16
3.3. Nesir 48
3.4. Manzum Şikâyetler 67
4. ESERLERİ 71
4.1. Şiir 71
4.1.1. Filiz 71
4.1.2. Süs 76
4.1.3. Milli Mecmua 81
4.1.4. Bir Şehir Yıkılıyor! 248
4.2. Nesir 253
4.2.1. Milli Mecmua 253
4.2.2. Bir Şehir Yıkılıyor! 429
4.3. Nesir-Şiir 431
4.3.1. Milli Mecmua'dan "Manzum Şikâyetler" 431
KAYNAKLAR 437
ÖZGEÇMİŞ 439

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 2.1 Mehmet Mesih'in Süs mecmuasının 7. sayısında yayımlanan fotoğrafı…6

Resim 2.2 Mehmet Mesih'in el yazısıyla yazdığı mektup……...7

Resim 2.3 Mehmet Mesih'in mezar taşı……...8

Resim 2.4 Mehmet Mesih'in mezarı……8

Resim 3.1 "Ayşe'm Türküsü"nün bestesi……...28

1. GİRİŞ

Mehmet Mesih Akyiğit, aralıklarla 161 sayı boyunca çıkan Milli Mecmua'nın sahibi olduğu gibi mesul müdürlüğü görevini de ifa eder. Milli Mecmua'yı çıkarmaya başlamadan evvel yazdığı şiirlerinden oluşan *Filiz*[1] kitabını yayımlar. Bu kitabın dikkat çekici özelliklerinden biri önsözünü yazan ismin Türk edebiyatının önemli isimlerinden Samipaşazade Sezai olmasıdır. Samipaşazade Sezai, 1 Kasım 1922'de kaleme aldığı "Genç Şairlerimizden Mesih Bey" başlıklı yazısında Mehmet Mesih'in şiirlerinden övgüyle bahseder. Bu dönemde Mehmet Mesih gelecek vadeden genç bir şair olarak görülür: "*Demek istiyorum ki şiirlerinizde kanatlı bir kalp ile taze ü ter bir ziya var. Bu iki unsur itilanızı yükseklere, parlak bir istikbale namzet ediyor.*" (*Filiz*, s. 2)

Filiz kitabının çıktığı yıllarda Mehmet Mesih'in şiirleri Süs mecmuasında da kendine yer bulur. Mecmuanın 7, 8, 13, 15, 16 ve 18. sayılarında şiirleri bulunan Mehmet Mesih'in *Filiz* kitabı için mecmuanın 12. sayısının 15. sayfasında şu ifadelere yer verilir: "*Filiz: Genç şair Mehmet Mesih Bey'in en parlak şiirlerinden mürekkeb mecmua-i eserdir. Hareretle tavsiye ederiz.*"

Mehmet Mesih'in Süs mecmuasındaki son şiiri 13 Ekim 1923'de çıkar. Bu tarihten hemen sonra 1 Kasım 1923 senesinde Milli Mecmua yayım hayatına başlar ve böylece şiirlerini burada yayımlamaya başlar. Milli Mecmua'nın birincisi senesinde nesir namına çok fazla eser vermez. Röportaj, anı, gezi yazısı, musahabe gibi yazılara mecmuanın ikinci yılından sonra ağırlık vermeye başlar. Kaleme aldığı birçok nesrin de edebî değer barındırmadığını söylemek gerekir. Dünyadan önemli gördüğü gelişmeleri okuyucusuna aktarmak, mecmuaya gelen eleştirilere yanıt vermek veya mevcut bir durumu eleştirmek amacıyla kaleme aldığı imzalı imzasız birçok yazısı bulunur. Güncel edebiyatla ilgili de birçok yazısı vardır. Mehmet Mesih edebî alandaki asıl maharetini şiirde gösterir.

[1] *Filiz k*itabının önünde tarih olarak 1923-1925 yazar. Bu tarihi ilk gördüğümüzde; *Filiz* kitabının, yazarın bu tarihler arasında yazdığı şiirleri içerdiğini düşünmüştük. Ancak Süs mecmuasında çıkan tavsiye yazısının 1923 tarihli olması ve Milli Mecmua'nın 1924 ve 1925'te hali hazırda çıkıyor olması; Mehmet Mesih'in de şiirlerini bu mecmuada yayınlıyor olması üzerine bu fikrimizi değiştirdik. Kitabın önünde yazan 1923-1925 yılları, kitabın basılmaya başlandığı ve basılmaya devam ettiği yılları gösteriyor ve kitabın bizdeki baskısının da 1925 tarihli olduğu anlamına geliyor olmalı.

Milli Mecmua, 145 sayının ardından Eylül 1933 yılında yayım hayatına ara verir. Tekrar 15 Nisan 1952 yılında çıkarılmaya başlanır ve Mart 1955'e kadar 17 sayı daha çıkarılır. Bu tarihten sonra Mehmet Mesih tarafından bir daha çıkarılmaya başlanmaz. Mehmet Mesih'in bu aralıkta yazdığı bilinen bir mecmua veya çıkardığı bir şiir kitabı yoktur. 1955'ten sonra *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli kitabıyla son kez edebiyat sahnesine çıkar. Dönemin siyasi bunalımlarının etkisiyle yazdığı siyasi şiirlerini kendi tabiriyle bu *broşürde* toplar.

2. MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN HAYATI

Mehmet Mesih Akyiğit, edebî hayatı boyunca Milli Mecmua ile var olmuş bir şairdir. Aynı şekilde Milli Mecmua da yayım hayatı boyunca Mehmet Mesih'le var olmuş bir mecmuadır. Mehmet Mesih'in, Milli Mecmua'yı Süs mecmuasında şiirlerinin yayımlanmaya başladığı sıralarda çıkarmaya karar verdiği söylenebilir. Süs mecmuasında yayımlanan ilk şiiri 28 Temmuz 1923 son şiiri de 13 Ekim 1923 tarihlidir. Bu tarihten kısa bir süre Milli Mecmua yayım hayatına başlar ve Mehmet Mesih bu mecmuadaki ilk şiirini 1 Kasım 1923 tarihinde yayımlar. Bundan evvel Süs mecmuasına şiirlerini gönderdiği sırada 1923 tarihli içinde yedi şiir bulunan *Filiz* isimli bir şiir kitabı da yayımlar. Mehmet Mesih bu şiir kitabından ve Süs mecmuasındaki kısa şairlik serüveninden sonra 1960 yılında çıkan *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli şiir kitabına kadar bir daha Milli Mecmua'nın dışında herhangi bir mecmuada şiir yayımlamaz yahut başka bir şiir kitabı vücuda getirmez.

Milli Mecmua çıkmaya başladığı ilk günden Eylül 1933 yılına kadar 145 sayı olmak üzere 10 sene boyunca bazen aralıklarla da olsa çoğunlukla aralıksız olarak 15 günde bir çıkarılır. Daha sonra kapanır ve bir daha 15 Nisan 1952 yılında çıkarılmaya başlanır. Bu tarihten itibaren Mart 1955'e kadar 17 sayı olmak üzere üç sene daha yayım hayatına devam eder. Ancak daha sonra bir daha Mehmet Mesih tarafından çıkarılmamak üzere kapanır. Mehmet Mesih, böylece Milli Mecmua ile sürdürdüğü edebî hayatına nokta koyar. Bu tarihten sonra mecmuayı tekrar çıkarmak için herhangi bir girişimde bulunmaz. Mecmuanın neden kapandığını ve bu durumla ilgili duygularını *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli birkaç şiirden oluşan şiir kitabının önsözünde açıklar.

Milli Mecmua gibi uzun soluklu ve edebiyatımızda yeri önemli olan bu mecmuayı çıkarmak için birçok fedakârlıkta bulunduğunu ve mecmuanın devamlılığı için çokça çabaladığını dile getiren Mehmet Mesih'in edebî hayatındaki önceliği esasen iyi bir şair olmak yahut şiirleriyle ünlü bir edebiyatçı olmak değildir. Belki de bu nedendendir ki Mehmet Mesih seneler içinde edebiyat tarihimizde unutulmuş bir isim hâline gelir.

Mehmet Mesih'in amacı Milli Mecmua aracılığıyla Türk edebiyatına ve Türk edebiyatçılarına alan sağlamak ve Türk edebiyatının ve Türk edebiyatçılarının gelişmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda Milli Mecmua'da; Ali Rıza, Arif Dündar,

Bedia Sami, Celâl Sahir, Halide Nusret, Hasan Âli, Hüseyin Namık, Mehmet Emin, Mustafa Şekip, Orhan Rıza, Selahattin Enis, Şeyh Hüseyin Saadettin, Yahya Saim, Musa Süreyya, Mehmet Raif, Güzide Osman, Hamit Zübeyr, Hüseyin Cemal, Selami İzzet, Mekki Sait, Ziya Vehbi, Mithat Ömer, Selahattin Hürrem, Süleyman Sıddık, Çubukçuzade Mehmet Sıtkı, İbrahim Şevki, Server Ziya, Tokadizade Şekip, Hekim Şifai, Safvet Örfi, Tomris Kayan, Şahabettin, Ahmet Fahir, Avnüreffik, Peyami Safa, Şükufe Nihal, Arif Salih, Hersekli Arif Hikmet, Ali Haydar, Emin Recep, Necmettin Halil, Yusuf Şerif, Feridun Nafiz, Mihalzade Mahmut Ragıp, Necdet Rüştü, Halim Zeki, Nazif Alp, Faruk Nafiz, Ali Nejat, Sami Paşazade Sezai, İlhami, Necip Fazıl, Halil Nihat, Halit Ziya, İzzet Molla, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Süleyman Nazif, Tevfik Fikret, Üsküdarlı Talat, İsmail Hakkı, Mehmet İzzet, Necip Asım, Necmettin Sadık, Abdülbaki, İshakoğlu Bekir Sıtkı, Edirneli Osman Nuri, Hammamizade İhsan, Mükremin Halil, Ahmet Kutsi, Muzaffer Şerif, Namdar Rahmi, Abdülfeyyaz Tevfik, Ömer Bedrettin, Abdüllatif Nevzat, Ali Hadi, Âşık Halil, Halil Bedii, Münir Tevfik, Tevfik, Ahmet Sühely, Kazak Abdal, Reşat Şemsettin, Naci Fikret, Behiç Enver, Fahrettin Hamdi, Vedat Örfi, Ziyaettin Cemil, Cemil Sena, Kerem, Rifat Necdet, Reşit Süreyya, Ahmet Rasim, Hikmet Turhan, Nuriye Hüseyin, Nuriye, Burhanettin Bedii, Ali Mümtaz, Timuroğlu Hasan Tahsin, Nuriye Mesih, İbrahim Seyfi, Kemal Sait, Rifat Osman, Necdet İbrahim, Cenap Muhittin Kozanoğlu, H. Avni Lifij, Vecihe Ziya, İbrahim Memduh, Sadri Ethem, Ali Ragıp, Safiye Sami, Halil Nimetullah, Ahmet Hamdi, Ertuğrul Muhlis, Saadettin Nüzhet, İsmail Nami, Sait Hikmet, Dilara, H. Nihal, Mehmet Faruk, Halil Vedat, Mehmet Halit, Hakkı Baba, Nurettin İbrahim, Enver Şazi, Saib Mualla, Sabih İzzet, B. Güntekin, Oğuz Kâzım, Mehmet Şükrü, Mehmet Safvet, Ferit Bey, Mehmet Ali Aynî, Talat Mümtaz, Rıfkı Melûl, Nezihe Muhittin, A. Zekeriya Rıza, Y. Ziya, Habil Adem, Osman Rahmi, Yıldız, Ahmet Nâzım, Lamia İclâl, Ebet Mahir, Osman Cemal, M. Şakir, Kemalettin Şükrü, Muzaffer Naim Gölgelioğlu, Şevket Hıfzı, A. Galip, Cevat N. Zeki, Ahmet Muhip, Vahit, Reşit, Karaferyeli İbrahim İzzet, Vahit Lütfi gibi çeşitli birçok isme yer verir.

Birçok sanatçı ve yazın türüne ev sahipliği yapmış ve hatrı sayılır bir süre çıkarılmış olan Milli Mecmua'nın mesul müdürü ve sahibi Mehmet Mesih Akyiğit'in hayatına dair -bugüne değin- doğum ve ölüm yılları dahil karanlıkta kalan birçok nokta bulunur. Şairin adının geçtiği ilk eser Veli Recai Velibeyoğlu'nun *Şiir Kitapları Antolojisi* isimli kitabıdır ve bu kitapta Mehmet Mesih'in *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli

şiir kitabındaki "Geç Yiğidim Geç" isimli şiiri örnek olarak verilir. Antolojide şair hakkında bunun dışında başka herhangi bir bilgi yer almaz. Tahsin Yıldırım'ın *Edebiyatımızda Müstear İsimler* kitabında Mehmet Mesih'in 1864'de doğduğu ve 1939 yılında öldüğü bilgisi verilir. Bunun dışında *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* kitabında ismi geçer ve bu kitapta da *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli şiir kitabının 1960 yılında çıkarıldığından bahsedilir. Mehmet Mesih'le ilgili yüzeysel bilgilerin yer aldığı bu iki kaynakta bulunan bilgiler birbirleriyle çelişir. *Edebiyatımızda Müstear İsimler*'de Mehmet Mesih'in 1864-1939 yılları arasında yaşadığı söylenirken *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*'de Mehmet Mesih'in 1960 yılında kitap çıkardığı bilgisi verilir. Bu durumda ya *Edebiyatımızda Müstear İsimler*'de verilen zaman aralığı yanlıştır ya da *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*'nde kitap çıkardığı söylenen şair başka bir şairdir. Ancak *Bir Şehir Yıkılıyor!* kitabındaki şiirleri incelediğimizde kitaptaki birçok şiirin daha önce Milli Mecmua'da yayımlanmış olması ve önsözünde anlatılanlar, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*'de verilen zaman aralığının yanlış; *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*'nde verilen Mehmet Mesih'in kitap çıkardığı bilgisinin ise doğru olduğunu gösterir.

Münir Süleyman Çapanoğlu'nun *Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar* isimli kitabında Akyiğitzade Musa'dan basın tarihimizin isimsiz kahramanlarından biri olarak bahsedilir. "Soyismi, yaşadığı yer, çıkardığı Metin gazetesinin idarehanesinin bulunduğu yer (Çemberlitaş Vezirhan)" gibi unsurlar göz önüne alındığında Akyiğitzade Musa'nın Mehmet Mesih'in akrabası olması olasılık dahilindedir. Bu kitapta Mehmet Mesih'le ilgili herhangi bir bilgi yoktur ancak bu olasılıktan hareketle Akyiğit ailesinin basın ile ilgisinin Mehmet Mesih'le sınırlı olmadığını söyleyebiliriz.

Mehmet Mesih'in 1864 yılında doğduğu bilgisi yanıltıcı bir bilgidir ve bu bilginin doğru olmadığı Mehmet Mesih'in Milli Mecmua'da yazdığı yazılarında geçen birçok ifadeden de anlaşılır. Örneğin Milli Mecmua'nın 82. sayısında yer alan "Eski ve Yeni Ramazanlar" isimli yazısında eski ve yeni ramazanların kıyasını yaparken "*tabii ben asırlar evveline ait şeyleri bilmediğim için nihayet yirmi senelik bir hayattan bahsedeceğim*" (s. 1317) diyerek yaşıyla ilgili ipucu verir. Aynı yazıda çocukluğundan bahsettiği kısımlarda "*Bilhassa 'Sefiller', 'Pompei'nin Son Günleri' gibi hissi, tarihi*

filmleri aramak benim için en büyük ihtiyaç idi" (s. 1317) der. Mevzubahis filmlerin 1900'lü yıllarda çekilmiş versiyonları vardır ve bu da yaşıyla ilgili bir ipucudur. Tüm bunlardan anlaşılan Mehmet Mesih'in çocukluğunun 1900'lü yılların başında geçtiğidir.

Bunların dışında; Mehmet Mesih'in *Filiz* kitabının giriş yazısını yazan Samipaşazade Sezai'nin bu yazıda, ondan "genç şair" olarak bahsediyor olması da Mehmet Mesih'in doğum yılının 1864 olmadığına kanaat getirmemize yeterli olur. "Genç Şairlerimizden Mesih Bey" başlıklı bu yazının yazılış tarihi 1923'tür. Mehmet Mesih ifade edildiği gibi 1864 yılında doğmuş olsaydı yazının kaleme alındığı 1923 yılında 59 yaşında olacaktı. 59 yaşında olan bir insandan "genç şair" olarak bahsetmenin uygun olmadığı açıktır. Ayrıca Mehmet Mesih'in Süs mecmuasının 28 Temmuz 1923 tarihli 7. sayısında yer alan fotoğrafı da kendisinin bu yılda 59 yaşında olamayacağını net bir şekilde gösterir.

Resim 2.1 Mehmet Mesih'in Süs mecmuasının 7. sayısında yayımlanan fotoğrafı.

Mehmet Mesih'in doğum yılıyla ilgili -daha önce de ifade ettiğimiz gibi- Milli Mecmua'da yazdığı yazılardan bazı ipuçları bulmak mümkündür. Ancak ölüm tarihiyle ilgili herhangi bir yazılı kaynakta kesin bir bilgi bulunmaz. Nerede doğduğu ve nerede öldüğü de -yine bugüne değin- karanlıkta kalan başka noktalardır.

Mehmet Mesih'in hayatı boyunca nerede yaşadığı ile ilgili ipuçlarına da hayatının çeşitli dönemlerinde yazdığı yazılardan ulaşmak mümkündür; daha önce de bahsi geçen "Eski ve Yeni Ramazanlar" isimli yazısında Mehmet Mesih çocukken ramazan ayında yaptığı şeylerden özlemle bahsederken özellikle Bayezid Camii'ne gittiğini söyler. Bu durumda çocukluğunu Fatih'te geçirdiğini düşünmek yersiz olmaz.

Fatih'te yaşadığına dair bir başka gösterge de Milli Mecmua'yı çıkardığı yıllar boyunca mecmuanın yayınevinin bulunduğu semtin Fatih olmasıdır. Milli Mecmua'nın idarehanesi; yayım hayatına ara verdiği Eylül 1933'e kadar Babıali, Ankara Caddesi'ndedir. Mecmuanın ikinci kez yayım hayatına başlayıp Mart 1955'de sona eren ikinci devresinde de idarehane Cağaloğlu Yokuşu'ndadır ve bu dönemde

mecmua Milli Mecmua Basımevi tarafından basılır. Ayrıca 1924 yılında kendi el yazısıyla yazdığı bir mektupta da bir yakınının ricası üzerine istenilen ürünü aramak için Mahmutpaşa'daki dükkanlarda dolaştığını ancak bulamadığını yazar.[23]

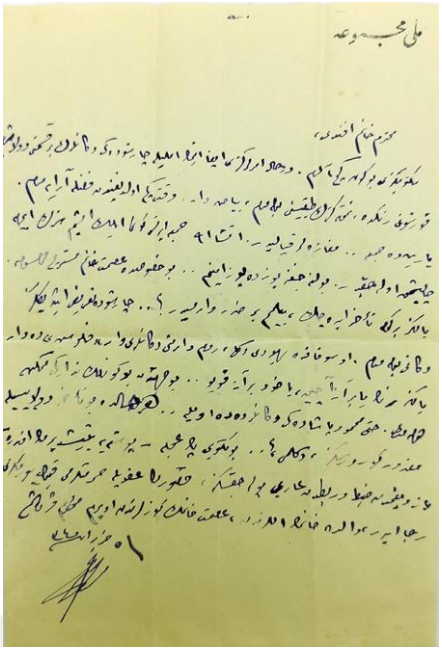

Resim 2.2 Mehmet Mesih'in el yazısıyla yazdığı mektup.

Mehmet Mesih *Bir Şehir Yıkılıyor!* kitabındaki "Çingenistan!" isimli şiirinde İstanbul'un değişen demografik yapısına sitem eder ve bu şiirinde de Fatih Sultan Mehmet göndermesiyle Fatih semtinden bahseder:

Çingenistan
Bazı semtlerden geçerken gör ne var:
Nerde ceddim, noldu İstanbul bugün?
Bir alay esmer vatandaş, kavgalar...
Çingenistan oldu İstanbul bugün!

Kaplıyor arsız çocuklar her yolu:
Haykırış, hattâ küfür… soysuz dolu!
"İnci"nin artık kırılmıştır kolu...
Çingenistan oldu İstanbul bugün!

[2] Muhterem Hânım Efendi'ye
Mektubunuzu bugün geç aldım. Derhâl emirlerinizi ifâ etmek emeliyle çarşıdaki dükkânların bir kısmını dolaştım. Kurşunî renkte, numunenizin tıpkısını bulamadım, beyaz var. Vakit geç olduğundan falanla arayamadım. Yarın da cuma.. Mağazalar kapalıdır. İnşâllah cumartesi günü ilk işim sizin için çalışmak olacaktır. Bulunacağına yüzde yüz eminim. Bu hususta İsmet Hanım müsterih olsun. Yalnız bir gün tehir edecek, bilmem bir zarar var mıdır?.. Çarşıda tarif ettiğiniz dükkânı bulamadım. O sokakta Yahudi değil, Rum ve Ermeni dükkanları var. Flersin de var. Yalnız renk ya biraz açık yahut biraz koyu. Bu cihetten bugünlük tedariki mümkün olamadı. Hatta Mahmud Paşa'daki dükkânlarda da öyle.. Her hâlde bu tehir dolayısıyla mazur görürsünüz, değil mi? Bu mektubu pek 'acele postaya yetiştirmek üzere özr ü mükîmden zabt ve rabttan ari bulacaksınız, kusurumun 'affıyla hürmetlerimi kabul buyurmanızı rica eder, valide hanımın ellerinden, İsmet Hanım'ın gözlerinden öperim muhterem kardeşim.
Mehmet Mesih 5 Haziran 1924

[3] Khalkedon Rare Books, IOBA (Istanbul, Türkiye) arşivinden bulunmuştur: https://www.abebooks.com/servlet/BookDetailsPL?bi=30772707166&cm_sp=collections-_-7i3i2uYfYxbUrm4W6RJakv_item_1_5-_-bdp (erişim: 26.04.2023)

Ruhu titrer arşa çıkmış “Fatih”in:
Kıptiler kurmuş karargahında in...
Hangi vicdan, hangi âdet, hangi din?
Çingenistan oldu İstanbul bugün!
28 Mart 1960

Özetle Mehmet Mesih’in bir şekilde hayatıyla ilgili yer ismi verdiği tüm yazılarında Fatih semti ve bu semtin sokakları, mahalleleri, yokuşları yer alır.

Mehmet Mesih’in 1960 yılında çıkardığı son şiir kitabı *Bir Şehir Yıkılıyor!* bize en az hangi yıla kadar yaşadığı hakkında kesin bilgiler verir. Bu durumda Mehmet Mesih hakkında kesine yakın tek bilgi 1960’lı yıllara kadar yaşadığı ve muhtemelen Fatih’te vefat ettiğidir.

Bu bilgiler ışığında İBB Avrupa Yakası Mezarlıklar Şube Müdürlüğü’ne yaptığımız başvuru sonucunda Mehmet Mesih Akyiğit’in Silivrikapı Mezarlığı’na defnedildiği bilgisine ulaştık. Mezarını ziyaret ettiğimizde de 1313 yani 1897 yılında doğduğunu ve 1968 yılında da 71 yaşındayken vefat ettiğini öğrendik. Bu da mezar yeri bilgisine ulaşmadan önce; çocukluğunu 1900’lerin başında geçirdiği ve Fatih semtinde yaşadığına dair vardığımız kanaatte haklı olduğumuzu gösterir.

Resim 2.3 Mehmet Mesih’in mezar taşı.

Resim 2.4 Mehmet Mesih’in mezarı.

Tüm bu bilgiler ışığında; Mehmet Mesih’in doğum yerinin İstanbul olduğunu düşünmek yersiz olmaz. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Mehmet Mesih, hayatı boyunca Fatih’te yaşar ve Fatih’te de vefat eder.

1897 yılında doğan Mehmet Mesih'in eğitim hayatıyla ilgili en önemli bilgiyi Avni Lifij'in ölümü nedeniyle Milli Mecmua'nın 89. sayısında kaleme aldığı "Ressam H. Avni Lifij" isimli yazıdan öğreniriz: "*Kıymetli bir sanatkârımız olan Avni Lifij Bey; İstanbul Sultanisi'ne devam ettiğim üç yüz yirmi sekiz ve üç yüz yirmi dokuz senelerinde hocamdı.*" (s. 1437). Bu ifadelerden Mehmet Mesih'in lise eğitimini bugünkü ismiyle İstanbul Erkek Lisesi'nde gördüğü anlaşılır. Mecmuanın 150. sayısındaki "Yine Aynı Dert, Aynı Hastalık" isimli yazısında yer alan "*Hiç unutmam: yıllarca evvel, yeni evlendiğim sıralar, ailemle herhangi bir yere gitmek için tramvaya binmiştik.*" ifadelerinden de evlilik yapmış olduğunu anlarız. Ömrünün *motorlu tren* gibi *koşup gidiyor* olmasından şikâyet ettiği ve kaleme aldığında 56 yaşında olduğu Ekim 1953 tarihli "Ne Yapardın?" isimli şiirinde geçen "İnkâr edilir mi hiç: bir oğlum var bir kızım" dizesinden yola çıkarak kendisinin iki evlat sahibi olduğu düşünülebilir.

Milli Mecmua'nın 159. sayısındaki "Manzum Şikâyetler" serisinin "Baytarname" isimli bölümünde kendisinin askerlikte yedek subay olarak görev aldığını anlaşılmaktadır: "*Yedek subay olarak ordumuzun hizmetinde bulunduğum yıllardan birinde bir veteriner albayıyla aramız açılmıştı."* (s. 16). Yine bu sayının aynı sayfasında ifade edildiği üzere Mehmet Mesih, annesini 1953 yılının kasım ayında kaybeder. Bu sayıda annesi için yazdığı "Anneme" başlıklı şiiri yayımlanır. Ayrıca 157. sayıda yer alan "Ölümünün 40'ıncı Günü, Babama" başlıklı şiiri, babasını da 1953 yılında kaybettiğini gösterir.

Mehmet Mesih'in 1933'ün eylül ayına kadar bazen düzenli bazen de aralıklarla olsa da çıkarmaya devam ettiği Milli Mecmua 1952 yılında tekrar çıkarılmaya başlanana kadar yayım hayatına son verir. Mehmet Mesih mecmuanın kapanma sebebini Milli Mecmua'nın 15 Nisan 1952 tarihli 146. sayısında şu sözleriyle açıklar:

> "Ancak yeni harflerimizin kabulünden sonra, satışının birdenbire düşmesi yüzünden esasen kazanç gayesiyle çıkarılmadığı gibi rakibi de olmayan dergimiz büyük zararlar karşısında hiçbir dayanak ve desteği olmadığı için, 10 yıllık başarılı bir yaşayıştan sonra 1933 eylülünde çalışmalarına son verdi." (s.1).

İkinci kez çıkarılmaya başlanan derginin ömrü bu açıklamadan sonra çok uzun olmaz ve Milli Mecmua'nın yayım hayatı Mart 1955'de çıkan 162. sayıyla sona erer.

Bundan önce Milli Mecmua'nın 15 Mart 1928 tarihli 106. sayısında yer alan "Mahkemeye Neden ve Netice" isimli yazıdan "*Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma*

Kanunu'na muhalif hareketlerinden dolayı" mecmuaya açılmış olan bir davanın olduğunu öğreniriz. Mehmet Mesih bu yazısında davanın açılma sebebini ve davanın nasıl sonuçlandığını anlatır. Mecmua bu sayıdan sonra haziran ayına kadar düzenli olarak çıkmaya devam eder ancak sonrasında düzensizleşir. Mehmet Mesih mecmuanın kapanış sebebinin yeni harflerin kabulü ve düşen satış rakamları olduğunu söylese de mecmuanın çıkarılışındaki düzensizliğin sebeplerinden biri de bu dava olabilir.

Mehmet Mesih, Milli Mecmua'nın ardından edebiyat sahnesine son kez 1960 yılında çıkardığı *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli şiir kitabıyla çıkar ve dönemin siyasi havasının kendisi üzerinde bıraktığı etkiyi gösterir. Bu kitabın önsözünde, mevcut hükümetle olan münasebetini ve Milli Mecmua'nın ikinci kez kapanış sürecini de şu sözlerle ifade eder:

> "Ömrüm boyunca, kimsenin peşinden gitmeyerek bir kula dalkavukluk etmediğim, hatta hiçbir partiye katılmadığım için, D.P.'nin iktidarı elde etmesinden sonra da bir deneme devresini beklemek istedim. Ancak, 1952'de edindiğim ve şuurumda yerleşen kanaatlerle, sahibi bulunduğum 'Milli Mecmua'nın 15 Nisan 1952 tarih ve '146' sayılı nüshasında neşrettiğim 'Görmedik' başlıklı bir nefesimde, yeni iktidarın durumunu zımnen belirtmek istemiştim. Daha sonra yine 1952, hatta 1953'de yazdığım manzumelerimle nereye gittiğimizi açıklamaya çalışmıştım. Nihayet, takip edildiğimi, bazı dostlarımdan öğrenerek mecmuayı kapattım ve basın hürriyeti olmayan bir ülkede eser neşrinin manasızlığını düşünerek kalemimi kırdım." (*Bir Şehir Yıkılıyor!,* s.3-4)

Dinçer Apaydın'ın "Kendini Tüketen Patronaj Mehmet Mesih Akyiğit" başlıklı yazısında ifade ettiğine göre; Mehmet Mesih'in 1953 yılında, muhtemelen bu durumla ilişkili olarak, B.K 4, 20, TCK 89 kanun maddeleri gereğince 25 lira hafif para cezasına çarptırıldığına dair TBMM 1953 Senesi Tutanakları'nda bir kaydı vardır. Mehmet Mesih'le ilgili devlet arşivlerinde bulunabilen tek kayıt da budur.

Mehmet Mesih bu kitabı çıkardıktan sekiz sene sonra 1968 yılında vefat eder ve Silivrikapı Mezarlığı'na defnedilir.

3. MEHMET MESİH AKYİĞİT'İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

3.1. Edebiyat ve Sanat Anlayışı

1 Kasım 1923'te Mehmet Mesih Akyiğit tarafından çıkarılmaya başlanan Milli Mecmua'nın yayım serüveni verdiği aralarla beraber 1950'li yıllara kadar sürer. Bu süreçte mecmuanın bütün sayılarında en az bir şiiri veya yazısı bulunan Mehmet Mesih mecmuanın devamlılığı için en önemli isimdir. Mecmuanın yıl dönümleri sebebiyle ele aldığı yazılarında da birçok kez söylediği üzere Mehmet Mesih'in mecmuayı çıkarmaktaki amacı para kazanmak değil Türk milletinin ilim ve fikir sahasındaki seviyesini yükseltmektir:

> "Fikir alemimizde elimizden geldiği kadar asrın felsefi telakki ve ihtiyaçlarını hayatımıza tatbike ve medeni milletlerin eserinde yürümeye çalıştık. Bilhassa yurdumuzun pek kurak ve çorak olan ilim ve fikir sahasında maddi menfaatler beklemeyi hatırımıza getirmediğimiz için mefkurelerimizin tahakkuku, gayelerimizin husulü için yorulmadan ve feragati destur bilerek daima yürüdük… Fakat bizleri bu mefkure yolunda takdirle takip eden karilerimizden aldığımız manevi kuvvet bizler için en büyük mükafattı." (Milli Mecmua, Cumhuriyet ve Mecmuamız Beşinci Yıl Dönümü Dolayısıyla, 97. sayı, s. 1557)

> "Yalnız biz, yürüdüğümüz yolda belki refaha tesadüf etmeyeceğiz, kaşanelere malik olmayacağız; belki de bugünkü maddi kuvvetimizi bile kaybedeceğiz, ziyanı yok. Biz esasen kaşanelerde yaşayarak memlekete hizmet etmenin mümkün olmadığına inananlardanız. Bunun ispatı ise gayet kolaydır. İşte dünküdür. Binaenaleyh bizim istediğimiz şey mefkuremizin, gayelerimizin müspet sahalarda inkişafından ibarettir. Bunun için de fazla kuvvet ve kudret sarfı ve bizim memleketi sevdiğimiz kadar onun da bizi sevmesi lazımdır. Esasen böyle karşılıklı bir muhabbettir ki her türlü maddi vasıtayı unutmak kuvvetini verir." (Milli Mecmua, Altıncı Yıl Basamağında İki Bayram, 113. sayı, s. 1813)

Mehmet Mesih aynı zamanda dönemin mecmualarının içinde bulunduğu durumu da eleştirir. Mecmuanın birinci senesi dolayısıyla yazdığı yazıda yerli şairlerin hak ettiği ilgiyi ve değeri diğer mecmuaların vermediğini dile getirir. İki yüzüncü ölüm yıl dönümü dolayısıyla Milli Mecmua'da Nedim için özel bir sayı çıkarılır. Ancak Mehmet Mesih'in siteminden anlaşıldığı üzere Nedim için bu dönemde özel bir sayı çıkaran başka bir mecmua yoktur:

> "…geçen nüshamızı memleketimizin cidden büyük bir şairi olan 'Nedim' namına çıkarmıştık. Sadabat şairinin iki yüzüncü devr-i senevi vakti dolayısıyla kaç gazetemiz -hatırlattığımız hâlde bile- alaka gösterdi de iki satır yazı yazdı. Fakat Anatole France için hepsi de sütunlar doldurdular!... Belki modaya uymak kaygısıyla… Acaba Anatole France bizim çok milli olan -bilhassa bu milliyet asrında- Nedim'imizden bizim için daha mı şereflidir?" (Milli Mecmua, Sene-i Devriyemiz Münasebetiyle, 24. sayı, s. 393)

Mehmet Mesih bu sözlerinin ardından Nedim'in mi yoksa Anatole France'ın mı daha milli olduğunu sorgular ve cevabı okuyucusuna bırakır.

Bu yazıdan da anlaşıldığı üzere Mehmet Mesih'in mecmuayı çıkarmaktaki amaçlarından biri de milli edebiyatı ön plana çıkarmak, batı edebiyatına ve batı edebiyatı sanatçılarına verilen kıymetin yerli sanatçılara da verilmesini sağlamaktır. Bununla bağlantılı olarak; Mehmet Mesih dönemin anlayışı gereği arka plana atılan Klasik edebiyat sanatçılarının unutulmasına razı gelmez:

> "Bugünkü neslin maddeperestliğine rağmen memleketime hizmet emeliyle, bütün hasis duygulardan müberra olarak neşretmeye başladığım Milli Mecmua'da milletimizin azamını elimden geldiği kadar çalışarak -bütün aczime rağmen- asırlardan sonra da olsa hatırlatmayı -mahdut fakat münevver bir zümreye- bir vecibe telakki ettim." (Milli Mecmua, Nedim ve Mezarı, 23. sayı, s. 229)

Mehmet Mesih, uzun yıllar boyunca edebiyat dünyasının içinde bulunduğu bu durumu eleştirmeye devam etmiş ancak kendi deyimiyle *edebiyat ve fikir adamlarımızı daldıkları derin uykudan* uyandıramamıştır:

> "129'uncu nüshamızda İstanbul vilayet mektupçusu muallim Osman Bey'in kıymetli bir yazısını neşretmiştik. Edebiyatımızın büyük bir şairinin hakiki hüviyetini meydana koyabilecek olan bu mühim tetkik: 'Yunus'un asıl adı Sait hatta Sadettin'dir' başlığını taşımakta idi. Fakat çok teessüfe şayandır ki edebiyat ve fikir adamlarımızı daldıkları derin uykudan uyandırmadı. Halbuki Yunus gibi ancak asırların yetiştirebileceği büyük bir şahsiyetin, bugün, fikir ve edebiyat adamı olduklarını söyleyen üzerinde bile bir iz bırakmayışı ne kadar acıdır.
>
> Geçmişte yetişen büyüklerini bu derece kayıtsızlıkla karşılayan ve onlara hürmet etmesini bilmeyen bir nesil yarın acaba nesiyle iftihar edebilecektir. Bugün mektep sıralarında dirsek çürütmekte olan yavrucuklar, acaba kimleri kedilerine örnek yapacaklardır?" (Milli Mecmua, Yunus Emre Münasebetiyle, 132-133. sayı, s. 241)

Mehmet Mesih'in edebî anlayışı Türk edebiyatına ve Türk okuyucusuna faydalı olmak fikri etrafında gelişir. Milli Mecmua'da yazdığı yıllar boyunca fırsat buldukça bu görüşünü dillendirir. Kendini büyük bir şair veya yazar olarak

görmediğini de her fırsatta söyler. Onun amacı büyük bir şair olmak değil yeni bir yola girmiş olan Türkiye'nin edebî açıdan geri kalmasını engellemek; genç şair ve yazarlara fırsatlar vererek edebiyatı, sanatı Türkiye'de yaşatmak ve edebiyatın, sanatın iyi bir yere gelmesini sağlamaktır:

> "Tabii bu suretle mütevazıane çalıştıkça istikbal ve yeni yetişecekler bizden birçok şeyler bekleyecek ve isteyeceklerdir. Mamafih vakit vakit 'Edebiyat öldü, sanat öldü!' diyenler olmadı değil!.. Fakat biz onlara cevap vermedik. İçimizden gelen samimi hamlelerle edebiyat ve sanat hudutları dahiline atıldık; kendi kendine mütevazıane çalışarak eserler vücuda getiren gençlerle; sanatın, edebiyatın ölmediğini ispat etmeye imkân da bulduk. Sanatı bazen mısralar halinde, bazen cümleler halinde -velev ki şaheserler olmasalar bile- yaşatmak istedik." (Milli Mecmua, Üçüncü Yıl Basamağında, 49. sayı, s. 789)

> "İlimde edebiyat meselesine gelince, ilmin mevzuu usul ve gayeleri edebiyat değilse de ifadesi bir edebiyattır. Felsefi bir harstan mahrum olan ekseri ilim adamlarımız hala edebiyattan vezin ve kafiye anlamaktadırlar. Halbuki edebiyat ruha tercüman olan en müessir ve en veciz bir lisan demektir. İlim ile edebiyata ortak düşmanlığını bize aşılayan felsefe cahili edebiyat ve ilim hocalarımızdır./Bunların haricinde mesela bir 'fizik' kitabı bile edebiyat havasını teneffüs etmezse yaşayamaz. Mevzuun çetin, mudil ve ihtisası olması başka, edebiyattan mahrumiyeti başkadır. Feylesofların en çetin ve derini sayılan Kant'ın eserlerinde çok metin ve sağlam bir edebiyat hükümrandır. İlimcilerimiz bu yanlış kanaatten kurtulmadıkça ne Türk harsına ne de ilme hizmet edemeyeceklerdir." (Milli Mecmua, Cevaba Cevap, 10. sayı, s. 154-155)

Mehmet Mesih'in edebiyat mevzunda en hassas olduğu konu dil konusudur. Türkçenin Arapça ve Farsça kelimelerden arınması düşüncesine açık bir destek verir. Bu durumda onun Türkçü yapısının da etkisi vardır. Mehmet Mesih'in Türk Ocağı ile sıkı ilişkileri vardır. Özellikle mecmuanın ilk birkaç yılında Türk Ocağı'na destek veren yazılar yazdığı görülür. Türk Ocağı'yla ilgili haberlere ve onların yaptıkları etkinliklerin duyurularını mecmuada yayımlar.

Dil konusundaki bu hassasiyetini ve milliyetçi tavrını ömrünün sonuna kadar sürdürür:

> "İstanbul Radyosu'nun 7-10-1953 çarşamba akşamı 20.35'de yayınladığı skeçte, kız, sevgilisinden ayrılırken "Oruvar mın amur=Au revoir mon amour" diyordu.
>
> Türkçe olarak yazılan bir temsilde Türk adı taşıyan bir işçi kızın, aşığına bu tarzda hitabı, benim kadar bütün dinleyenleri de üzmüştür sanırım.
>
> Şimdi, hep beraber soralım:

- Acaba bu "oruvar mon amur" sözünü söyleyen kız veya kadın, bu cümlenin manasını biliyor muydu? Yahut da papağan gibi öğrenerek mi söylüyordu.

Farz edelim ki anlayarak söylemiş olsun. O hâlde, daha büyük bir suç işlemiş sayılmaz mı?

Bu facia karşısında, dil ve milliyetimize indirilen bu sille karşısında nefret etmemek için yalnız Türk olmak değil, hatta insan olmamak gerektir!

Acaba bu laubalilik, bu saygısızlık, bu kozmopolitlik ve bu tatlı su Frenkliği, Radyoevi'ne ne suretle ve nasıl girebiliyor?

Atatürk'ün "Ne mutlu Türk'üm diyene" vecizesini söylediği zaman, ne kadar milliyetçi idiysek, bugün de aynı kuvvette milliyetçiyiz!

Ancak bu asil duygumuzu incitecek olanları hiçbir zaman affedemeyiz. Onların en hafif cezaları, bugün için Türk topluluğunun lanetidir!

Gönül ister ki İstanbul radyosundan bir daha böyle soysuz bir hava esmesin!"

(Milli Mecmua, Dilimize Saygı, 158. sayı, s. 1)

Edebî hayatının başında bazı şiirlerinde ve yazılarında kullandığı Arapça ve Farsça kelimeleri gün geçtikçe azaltır. Bu duruma örnek olarak; bu konu hakkında farklı zamanlarda yazdığı şu iki yazı gösterilebilir:

"Yalnız bazı muhterem şahıslar gönderdikleri makalelerinde bugün için tabii olmayan bir lisan kullanıyorlar. Herhâlde bu alışkanlıktan ileri geliyor. Bilhassa 'tetebbu' izafet'in ve menus olmayan kelimelerin fazla kullanıldığı bu gibi yazılar lisan hususunda takip ettiğim maksat ve gayenin tamamıyla aksi bir cephe arz ettiğinden maalesef mecmuaya derç edilemiyor ve bu sebepten bazen çok kıymetli makaleler bilmecburiye ziyan edilmiş oluyor. Bu muhterem şahıslardan bugünkü ifade ve zevkimize uygun bir lisan kullanmalarını bilhassa Türklüğün namına rica edeceğim." (Milli Mecmua, Sekizinci Cilde Başlarken, 85. sayı, s. 1365)

"Esasen biz yıllardan beri bu inkılabı yapmak için, mecmuamızda, elimizden geldiği kadar çabalıyorduk. Mefkuremi benimseyerek Milli Mecmua'nın çatısı altında toplanan arkadaşlarımın Arapça ve Acemce terkipleri atmak ve dilimizde karşılığı olan kelimeleri kullanmamak için adeta yarış edercesine uğraşıyorlardı ki mecmuamızın aziz okuyucuları bunu bilirler; koleksiyonlarımız ise bu çalışmanın olgun yemişleriyle doludur. Hatta, bu gayem uğrunda, yazılarını koymadığım için birçok dostumu darılttım. Fakat bu gibi şeyler, beni, yürüdüğüm yoldan çeviremedi. Binaenaleyh bu inkılap bizi gayemize daha çabuk ulaştıracaktır. Şimdiden, bunun canlı örneklerini görmeye bile başladık; misal mi istiyorsunuz?.. İşte: 'tramvay tevakkuf mahalli' yazılı levhaların 'tramvay durak' oluvermesi." (Milli Mecmua, Yeni Bir İnkılap, 114. sayı, s. 1829)

Bu iki yazı arasında geçen zamanda; kelime seçimi ve cümle yapıları bağlamında Türkçeye doğru bir gelişim kendini gösterse de Mehmet Mesih'in, yerine Türkçesini kullanabileceği Arapça ve Farsça kelimeleri henüz tam anlamıyla terk edemediği de açıktır. Ancak bu iki yazı arasındaki değişimin Mehmet Mesih'in her geçen gün bu yolda ilerlediğini gösterdiği de bir gerçektir. Nitekim 1960 yılında yazdığı *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli şiir kitabının önsözünden bu durum özelinde oldukça ilerleme kaydettiğini net bir şekilde görürüz.

Mehmet Mesih sadece edebiyat sahasında değil resim, müzik gibi alanlarda da yerliliğe önem verir. Yerli şairlerimize gereken önemin verilmediğinden yakınırken mecmuada yerli resim sergilerini gezerek burada gördüğü eserlerin incelemelerini yapar. "Bizde Bestekâr Niçin Yetişmiyor?", "Bizde Sanatkâr Niçin Yetişmiyor?" gibi yazılar yazarak bu durumlarla ilgili sorunları tespit edip çözümler sunmaya çalışır ve gençleri bu konularda yüreklendirmeye gayret eder. Onun için önemli olan Türk gençlerinin kendi milli değerlerini kullanarak en az Avrupalı gençler kadar güzel eserler vermesini sağlamaktır:

> "Bizde, mazide her devrin edebiyatına mukabil olmak üzere besteler vücuda getiren bestekârlar yetişmiş, acaba nasıl ve ne suretle? Bugün yetişmiyor, niçin?
>
> Herhâlde, yanılıyorsam, dün yetişen bestekârlarımız devirlerindeki edebiyatı hazmetmişlerdi. Ve fenn-i musiki itibariyle de en değerli şahsiyetlerdi. Halbuki son devirlerde ve bugün böyle midir? Ekseriyetle bestekâr geçinenlerimiz okudukları güfteleri duymaktan, anlamaktan bile mahrumdurlar. Mesele bu kadarla da kalmaz, teknik itibariyle de malumat sahibi değildirler. Her ne verseniz, derhal bestelemek isterler ve bestelerler. Hatta güftedeki ekser kelimeleri yanlış dahi okurlar. O hâlde bu çeşit bestekârlar nasıl olur da zâhiri manasına bile nüfuz edemedikleri bir parçayı besteleyebilir1er? Nasıl olur da sizde bedi bir heyecan ve his tevlid edecek bir ahenk vücuda getirebilirler?
>
> Daha sonra Türk eseri yazmak için tekrar ediyorum. Garp musikisini bilmek kâfi gelmez. Türklüğü kendine has musiki heyecanlarıyla duymalıdır. Garp musikisinin tekniğini bilmek lazım olan vasıtalardan belki birine sahip olmak demektir." (Milli Mecmua, Bizde Bestekâr Niçin Yetişmiyor?, 25. sayı, s. 397)

> "Son Ankara seyahatim esnasında yurdumuz için iftihar edilecek bir sergi ziyaret ettim: Türk Sanayi-i Nefise Birliği Resim Şubesi'nin Ankara

sergisi… Yeni yapılan maarif vekaleti müze binasında tertip edilen bu sergi, diyebilirim ki şimdiye kadar memleketimizde vücuda getirilen sergilerin en mükemmeli idi; bilhassa; bina, möble ve tertip itibariyle Avrupa sergileri derecesinde bir varlık sayılabilirdi." (Milli Mecmua, Ankara Resim Sergisi, 88. sayı, 1419)

Mehmet Mesih'in edebî hayatının başlarında Klasik edebiyatın izleri daha çok hissedilirken daha sonraki şiirlerinde Halk edebiyatı ve modern edebiyatın etkileri görülmeye başlanır.

3.2. Şiir

Mehmet Mesih Akyiğit'in *Filiz* isimli şiir kitabıyla ve Süs mecmuasında yayımladığı şiirleriyle başlayan edebî hayatı, Milli Mecmua'nın açılmasıyla birlikte buraya taşınır. Edebî hayatı boyunca yedisi *Filiz*'de, altısı Süs mecmuasında, yüz yetmiş biri Milli Mecmua'da, üç tanesi *Bir Şehir Yıkılıyor!*'da[4] olmak üzere toplam yüz seksen yedi tane şiiri yayımlanır.

Sıra No	Şiirin Adı	Mecmua-Kitap İsmi	Tarih	Sayfa
1.	Manolya	Filiz	1923-1925	5-8
2.	Ulu Camii'de Bir Sabah	Filiz	1923-1925	9-11
3.	Şarkı	Filiz	1923-1925	12
4.	Şarkı	Filiz	1923-1925	13
5.	Şarkı	Filiz	1923-1925	14
6.	Şarkı	Filiz	1923-1925	15
7.	Şarkı	Filiz	1923-1925	16
8.	Raks	Süs Mecmuası 7. Sayı	28 Temmuz 1923 Cumartesi	5
9.	Şarkı	Süs Mecmuası 8. Sayı	4 Ağustos 1923 Cumartesi	12
10.	Beraat	Süs Mecmuası 13. Sayı	8 Eylül 1923 Cumartesi	7

[4] Mehmet Mesih, *Bir Şehir Yıkılıyor!* isimli şiir kitabına daha önce Milli Mecmua'da yayımlamış olduğu bazı şiirleri de dahil ettiği için iki yerde birden yayımlanan şiirleri *Bir Şehir Yıkılıyor!* kitabında yayımlanmış olarak değil -daha erken bir tarihte yayımlandığı için- Milli Mecmua'da yayımlanmış olarak ele alınmıştır.

11.	Neredesin?	Süs Mecmuası 15. Sayı	23 Eylül 1923 Pazar	6
12.	Fettan	Süs Mecmuası 16. Sayı	29 Eylül 1923 Cumartesi	12
13.	Pencerenizden	Süs Mecmuası 18. Sayı	13 Ekim 1923 Cumartesi	6
14.	O Melikeye	Milli Mecmua 1. Sayı	1 Kasım 1923 Perşembe	9
15.	Ayşe'm Türküsü	Milli Mecmua 2. Sayı	10 Kasım 1923 Cumartesi	25
16.	Biziz	Milli Mecmua 3. Sayı	1 Aralık 1923 Cumartesi	42
17.	Son Nefesimde	Milli Mecmua 4. Sayı	13 Aralık 1923 Perşembe	58
18.	Dinler misin?	Milli Mecmua 5. Sayı	27 Aralık 1923 Perşembe	70
19.	Son Ziyaret	Milli Mecmua 6. Sayı	10 Ocak 1924 Perşembe	87
20.	Sadabat ve Nedim	Milli Mecmua 7. Sayı	24 Ocak 1924 Perşembe	104
21.	Mısır'ın Kraliçesi	Milli Mecmua 8. Sayı	7 Şubat 1924 Perşembe	116
22.	Milletime	Milli Mecmua 9. Sayı	21 Şubat 1924 Perşembe	137
23.	Şarkı	Milli Mecmua 10. Sayı	6 Mart 1924 Perşembe	149
24.	Şarkı	Milli Mecmua 11. Sayı	20 Mart 1924 Perşembe	170
25.	Ramazan	Milli Mecmua 12. Sayı	10 Nisan 1924 Perşembe	192
26.	Kurtaranlara	Milli Mecmua 13. Sayı	24 Nisan 1924 Perşembe	201
27.	Gönül Bahçesi	Milli Mecmua 14. Sayı	15 Mayıs 1924 Perşembe	216
28.	Sedef Kurna Başında	Milli Mecmua 15. Sayı	29 Mayıs 1924 Perşembe	235
29.	Şarkı	Milli Mecmua 16. Sayı	12 Haziran 1924 Perşembe	248
30.	Şarkı	Milli Mecmua 17. Sayı	26 Haziran 1924 Perşembe	265

31.	Şarkı	Milli Mecmua 18. Sayı	24 Temmuz 1924 Perşembe	288
32.	Gurupta	Milli Mecmua 19. Sayı	7 Ağustos 1924 Perşembe	302
33.	Aşiyan… Fikret	Milli Mecmua 20. Sayı	1 Eylül 1924 Pazartesi	313
34.	Meçhul Askere	Milli Mecmua 21. Sayı	15 Eylül 1924 Pazartesi	329
35.	Ben Neyim	Milli Mecmua 22. Sayı	1 Ekim 1924 Çarşamba	353
36.	Tahmis-i Gazel-i Nedim	Milli Mecmua 23. Sayı	14 Ekim 1924 Salı	369
37.	Edebiyete Doğru	Milli Mecmua 24. Sayı	5 Kasım 1924 Çarşamba	383
38.	Sevgilim	Milli Mecmua 25. Sayı	15 Kasım 1924 Cumartesi	408
39.	Alev	Milli Mecmua 26. Sayı	1 Aralık 1924 Pazartesi	416
40.	Dere ve Ben	Milli Mecmua 27. Sayı	15 Aralık 1924 Pazartesi	438
41.	Nefes	Milli Mecmua 28. Sayı	1 Ocak 1925 Perşembe	447
42.	Deve	Milli Mecmua 29. Sayı	15 Ocak 1925 Perşembe	462
43.	Görmeden	Milli Mecmua 30. Sayı	1 Şubat 1925 Pazar	479
44.	Ankara Dilberine I	Milli Mecmua 31. Sayı	15 Şubat 1925 Pazar	501
45.	Ölümüm	Milli Mecmua 31. Sayı	15 Şubat 1925 Pazar	501
46.	Ankara Dilberine II	Milli Mecmua 33. Sayı	19 Mart 1925 Perşembe	534
47.	Ankara Dilberine III	Milli Mecmua 34. Sayı	1 Nisan 1925 Çarşamba	557
48.	Nefes	Milli Mecmua 35. Sayı	15 Nisan 1925 Çarşamba	570
49.	Ankara Dilberine IV	Milli Mecmua 35. Sayı	15 Nisan 1925 Çarşamba	573

50.	Bayram	Milli Mecmua 36. Sayı	1 Mayıs 1925 Cuma	589
51.	İzmir Güzeline	Milli Mecmua 36. Sayı	1 Mayıs 1925 Cuma	592
52.	Son Damla Kanımla	Milli Mecmua 37. Sayı	15 Mayıs 1925 Cuma	602
53.	Ejder Bakışlarında	Milli Mecmua 38. Sayı	1 Haziran 1925 Pazartesi	615
54.	Can Verirsem de	Milli Mecmua 39. Sayı	15 Haziran 1925 Pazartesi	630
55.	Tanımazken	Milli Mecmua 40. Sayı	1 Temmuz 1925 Çarşamba	647
56.	Ölmek İsterdim I	Milli Mecmua 41. Sayı	15 Temmuz 1925 Çarşamba	662
57.	Denize…	Milli Mecmua 42. Sayı	1 Ağustos 1925 Cumartesi	687
58.	Köpükler gibi	Milli Mecmua 43. Sayı	15 Ağustos 1925 Cumartesi	694
59.	Ne İstersen	Milli Mecmua 44. Sayı	1 Eylül 1925 Salı	710
60.	Ceylan Avı	Milli Mecmua 45. Sayı	15 Eylül 1925 Salı	729
61.	E mi	Milli Mecmua 46. Sayı	1 Ekim 1925 Perşembe	743
62.	Gazel	Milli Mecmua 46. Sayı	1 Ekim 1925 Perşembe	749
63.	İnandım	Milli Mecmua 47. Sayı	15 Ekim 1925 Perşembe	764
64.	Git	Milli Mecmua 48. Sayı	1 Kasım 1925 Pazar	774
65.	Halas-ı Evvel	Milli Mecmua 49. Sayı	15 Kasım 1925 Pazar	794
66.	Ölmek İsterdim II	Milli Mecmua 50. Sayı	1 Aralık 1925 Salı	812
67.	Gölgem	Milli Mecmua 51. Sayı	15 Aralık 1925 Salı	829
68.	Ne Diyor?	Milli Mecmua 52. Sayı	1 Ocak 1926 Cuma	844
69.	Aşk	Milli Mecmua 53. Sayı	15 Ocak 1926 Cuma	860

70.	Derbeder Bahtım	Milli Mecmua 54. Sayı	1 Şubat 1926 Pazartesi	873
71.	Sen Olmasan	Milli Mecmua 55. Sayı	15 Şubat 1926 Pazartesi	893
72.	Bir Hatıra	Milli Mecmua 56. Sayı	1 Mart 1926 Pazartesi	902
73.	Aziz Şeytan	Milli Mecmua 56. Sayı	1 Mart 1926 Pazartesi	907
74.	Siyah Aşk	Milli Mecmua 57. Sayı	15 Mart 1926 Pazartesi	920
75.	Müzap Olsun	Milli Mecmua 57. Sayı	15 Mart 1926 Pazartesi	927
76.	Gönül Duygusu	Milli Mecmua 58. Sayı	1 Nisan 1926 Perşembe	937
77.	Çöllerde	Milli Mecmua 59. Sayı	15 Nisan 1926 Perşembe	956
78.	Gönül Mahşeri	Milli Mecmua 60. Sayı	1 Mayıs 1926 Cumartesi	973
79.	Bağışladım	Milli Mecmua 61. Sayı	15 Mayıs 1926 Cumartesi	989
80.	Şarkı	Milli Mecmua 62. Sayı	1 Haziran 1926 Salı	999
81.	Yangın	Milli Mecmua 63. Sayı	15 Haziran 1926 Salı	1025
82.	Şikâyet	Milli Mecmua 64. Sayı	1 Temmuz 1926 Perşembe	1037
83.	Şarkı	Milli Mecmua 65. Sayı	15 Temmuz 1926 Perşembe	1053
84.	Tılsımlı Şarap	Milli Mecmua 67. Sayı	15 Ağustos 1926 Pazar	1085
85.	Yangın da Değil	Milli Mecmua 68. Sayı	1 Eylül 1926 Çarşamba	1104
86.	Günah	Milli Mecmua 69. Sayı	15 Eylül 1926 Çarşamba	1117
87.	Gönlüme	Milli Mecmua 70. Sayı	1 Ekim 1926 Cuma	1132
88.	Alev Kuş	Milli Mecmua 71. Sayı	15 Ekim 1926 Cuma	1149
89.	Uyan Ey Genç	Milli Mecmua 72. Sayı	22 Ekim 1926 Cuma	1165

90.	Büyü	Milli Mecmua 73. Sayı	1 Kasım 1926 Pazartesi	1180
91.	Genç Kız	Milli Mecmua 74. Sayı	15 Kasım 1926 Pazartesi	1197
92.	Hazan	Milli Mecmua 74. Sayı	15 Kasım 1926 Pazartesi	1198
93.	Bar	Milli Mecmua 75. Sayı	1 Aralık 1926 Çarşamba	1212
94.	Bekçi	Milli Mecmua 76. Sayı	15 Aralık 1926 Çarşamba	1225
95.	Sayıklarken	Milli Mecmua 77. Sayı	1 Ocak 1927 Cumartesi	1245
96.	Mehmet'in Masalı	Milli Mecmua 78. Sayı	15 Ocak 1927 Cumartesi	1260
97.	Ancak	Milli Mecmua 78. Sayı	15 Ocak 1927 Cumartesi	1260
98.	Son Sevgilime	Milli Mecmua 79. Sayı	1 Şubat 1927 Salı	1277
99.	Açık Denizde Bir Gece	Milli Mecmua 80. Sayı	15 Şubat 1927 Salı	1292
100.	Acıklı Mersiyeler	Milli Mecmua 81. Sayı	1 Mart 1927 Salı	1308
101.	Zehirmiş	Milli Mecmua 82. Sayı	15 Mart 1927 Salı	1325
102.	Karyola	Milli Mecmua 83. Sayı	1 Nisan 1927 Cuma	1335
103.	Sonsuz Baht	Milli Mecmua 84. Sayı	15 Nisan 1927 Cuma	1356
104.	Koklanmış Olmasın	Milli Mecmua 85. Sayı	1 Mayıs 1927 Pazar	1373
105.	Eldivenlerin	Milli Mecmua 86. Sayı	15 Mayıs 1927 Pazar	1389
106.	Ya Fakat Sen?	Milli Mecmua 86. Sayı	15 Mayıs 1927 Pazar	1389
107.	Ayyaş	Milli Mecmua 87. Sayı	1 Haziran 1927 Çarşamba	1404
108.	Aciz Halk	Milli Mecmua 88. Sayı	15 Haziran 1927 Çarşamba	1420
109.	Safa Geldin Büyük Gazi	Milli Mecmua 89. Sayı	1 Temmuz 1927 Cuma	1429

110.	Ulvi Esir	Milli Mecmua 90. Sayı	15 Temmuz 1927 Cuma	1453
111.	Şarkı	Milli Mecmua 91. Sayı	1 Ağustos 1927 Pazartesi	1468
112.	Buhran	Milli Mecmua 91. Sayı	1 Ağustos 1927 Pazartesi	1472
113.	Ayrı Yollardakiler	Milli Mecmua 92. Sayı	15 Ağustos 1927 Pazartesi	1484
114.	Teselli	Milli Mecmua 93. Sayı	1 Eylül 1927 Perşembe	1500
115.	Kâfi Bana	Milli Mecmua 94. Sayı	15 Eylül 1927 Perşembe	1517
116.	Eldivenlerin	Milli Mecmua 95. Sayı	1 Ekim 1927 Cumartesi	1532
117.	Hicran	Milli Mecmua 96. Sayı	15 Ekim 1927 Cumartesi	1548
118.	Kırık Ümit	Milli Mecmua 97. Sayı	1 Kasım 1927 Salı	1565
119.	Sen, Ben	Milli Mecmua 98. Sayı	15 Kasım 1927 Salı	1581
120.	Son Hayale	Milli Mecmua 99. Sayı	1 Aralık 1927 Perşembe	1597
121.	Şarkı	Milli Mecmua 100. Sayı	15 Aralık 1927 Perşembe	1613
122.	Kumar	Milli Mecmua 101. Sayı	1 Ocak 1928 Pazar	1628
123.	Aldanış	Milli Mecmua 102. Sayı	15 Ocak 1928 Pazar	1644
124.	Uçurumlar ve Sen	Milli Mecmua 103. Sayı	1 Şubat 1928 Çarşamba	1660
125.	Bulutlar ve Sabah	Milli Mecmua 104. Sayı	15 Şubat 1928 Çarşamba	1676
126.	Son Dilek	Milli Mecmua 105. Sayı	1 Mart 1928 Perşembe	1693
127.	Cam-ı Cem	Milli Mecmua 106. Sayı	15 Mart 1928 Perşembe	1708
128.	Çamlar Ülkesinde	Milli Mecmua 107. Sayı	1 Nisan 1928 Pazar	1725
129.	Şarkı	Milli Mecmua 108. Sayı	15 Nisan 1928 Pazar	1740

130.	Silik Kitap	Milli Mecmua 109. Sayı	1 Mayıs 1928 Salı	1749
131.	Cam-ı Ateşbar	Milli Mecmua 109. Sayı	1 Mayıs 1928 Salı	1764
132.	Cigaram	Milli Mecmua 110. Sayı	15 Mayıs 1928 Salı	1772
133.	Yine Aldan	Milli Mecmua 111. Sayı	1 Haziran 1928 Cuma	1789
134.	Akşamlar	Milli Mecmua 112. Sayı	15 Haziran 1928 Cuma	1797
135.	Yolcu, Yürü	Milli Mecmua 113. Sayı	1 Kasım 1928 Perşembe	1813
136.	Sahilsiz Ada	Milli Mecmua 114. Sayı	15 Kasım 1928 Perşembe	1829
137.	Nasıl Olsa	Milli Mecmua 115. Sayı	1 Mart 1929 Cuma	1
138.	Uç Artık Ey Kuşum	Milli Mecmua 116. Sayı	1 Kasım 1929 Cuma	24
139.	Palyaço	Milli Mecmua 117. Sayı	1 Aralık 1929 Pazar	40
140.	Kuş Kanadı	Milli Mecmua 118. Sayı	15 Nisan 1930 Salı	60
141.	Dilersek Nuh'uz	Milli Mecmua 119. Sayı	1 Kasım 1930 Cumartesi	65
142.	Dağdan Dağa	Milli Mecmua 120. Sayı	1 Aralık 1930 Pazartesi	81
143.	O Kadar Korkunçtu ki Atılamadım	Milli Mecmua 121. Sayı	15 Aralık 1930 Pazartesi	97
144.	Kendimden Kendime	Milli Mecmua 122. Sayı	1 Ocak 1931 Perşembe	113
145.	Kızılca Sıtma	Milli Mecmua 123. Sayı	1 Şubat 1931 Pazar	129
146.	Nefes	Milli Mecmua 124-125. Sayı	Mart 1931	145
147.	Taş Olsa	Milli Mecmua 126. Sayı	15 Mayıs 1931 Cuma	169
148.	Ruhumla Yüksel	Milli Mecmua 127. Sayı	15 Eylül 1931 Salı	185

149.	Mehtap Ne?	Milli Mecmua 128. Sayı	15 Ekim 1931 Perşembe	201
150.	Maniler	Milli Mecmua 128. Sayı	15 Ekim 1931 Perşembe	211
151.	Pupa Yelken	Milli Mecmua 129. Sayı	1 Kasım 1931 Pazar	213
152.	Bir Beyaz Varlık	Milli Mecmua 130-131. Sayı	1 Aralık 1931 Salı	225
153.	Maniler	Milli Mecmua 130-131. Sayı	1 Aralık 1931 Salı	228
154.	Adalara Karşı	Milli Mecmua 132-133. Sayı	Ocak 1932	241
155.	Maniler	Milli Mecmua 132-133. Sayı	Ocak 1932	250
156.	Rüya	Milli Mecmua 134-135. Sayı	Mart 1932	253
157.	Maniler	Milli Mecmua 134-135. Sayı	Mart 1932	258
158.	Kartopu	Milli Mecmua 134-135. Sayı	Mart 1932	264
159.	Gurur	Milli Mecmua 136-137. Sayı	Haziran 1932	265
160.	Maniler	Milli Mecmua 136-137. Sayı	Haziran 1932	268
161.	Ancak Ben Varım	Milli Mecmua 138-139. Sayı	Ağustos 1932	281
162.	Maniler	Milli Mecmua 138-139. Sayı	Ağustos 1932	296
163.	Öldüren Yelkenli	Milli Mecmua 140-141. Sayı	1 Ocak 1933 Pazar	297
164.	Maniler	Milli Mecmua 140-141. Sayı	1 Ocak 1933 Pazar	304
165.	Kördüğüm	Milli Mecmua 142-143. Sayı	Temmuz 1933	305
166.	Maniler	Milli Mecmua 142-143. Sayı	Temmuz 1933	306
167.	Ne Gül Ne Karanfil	Milli Mecmua 144-145. Sayı	Eylül 1933	332
168.	Maniler	Milli Mecmua 144-145. Sayı	Eylül 1933	336

169.	Görmedik	Milli Mecmua 146. Sayı	15 Nisan 1952 Salı	8
170.	Yedi Kat Arş	Milli Mecmua 147. Sayı	15 Mayıs 1952 Perşembe	8
171.	Gönülden	Milli Mecmua 148. Sayı	15 Haziran 1952 Pazar	9
172.	Bir Zamanlar	Milli Mecmua 150. Sayı	15 Ağustos 1952 Cuma	8
173.	Kalenderlik, Gönül Bu Ya!	Milli Mecmua 151. Sayı	15 Eylül 1952 Pazartesi	8
174.	Hilal ve Hayal	Milli Mecmua 152. Sayı	15 Aralık 1952 Pazartesi	8
175.	Geç Yiğidim Geç	Milli Mecmua 153. Sayı	15 Ocak 1953 Perşembe	9
176.	İkiz Gül	Milli Mecmua 154. Sayı	15 Şubat-15 Mart 1953	9
177.	Şarkı	Milli Mecmua 155. Sayı	15 Nisan 1953 Çarşamba	8
178.	Büyük Fatih'e	Milli Mecmua 156. Sayı	15 Mayıs 1953 Cuma	1
179.	Ölümünün 40'ıncı Günü, Babama	Milli Mecmua 157. Sayı	19 Eylül 1953 Cumartesi	8
180.	Ne Yapardın?	Milli Mecmua 158. Sayı	Ekim 1953	9
181.	Anneme	Milli Mecmua 159. Sayı	Aralık 1953	8
182.	Belki Yokum, Belki Varım	Milli Mecmua 160. Sayı	Mart 1954	9
183.	Sazdır Bana!	Milli Mecmua 161. Sayı	Aralık 1954	8
184.	Kalbimin Mihrabı	Milli Mecmua 162. Sayı	Mart 1955	8
185.	Kemal ve Cemal	Bir Şehir Yıkılıyor!	30 Mayıs 1960 Pazartesi	5
186.	Bir Şehir Yıkılıyor!	Bir Şehir Yıkılıyor!	12 Mart 1957 Salı	6-9
187.	Çingenistan!	Bir Şehir Yıkılıyor!	28 Mart 1960 Pazartesi	10

Mehmet Mesih'in en çok ilgilendiği nazım şekilleri arasında şarkı ve nefes vardır. Bu iki nazım türü onun edebî hayatının başlarında eski duyuş tarzına karşı duyduğu ilginin bir sonucudur. Nefeslerinde taşlamaya benzer eleştirel bir tavır ön plana çıkar:

Dilersek Nuh'uz

Gülleri atınca bahar yoluna
"Suret"i "siret"e feda ettik biz!
Girmedik bir lahza yârin koluna;
Devleti mihnete feda ettik biz

Neyleyelim dehrin boş hevesini?
Aşıklar dinlesin bülbül sesini!..
Seyredip feleğin her cilvesini
Vuslatı işrete feda ettik biz!..

Biz mürat değiliz, mürat bizdedir;
Cennete varacak sırat bizdedir;
Ölüm değil, ancak hayat bizdedir;
"Kesret"i "vahdet"e feda ettik biz!..

(…)

(Milli Mecmua, 119. sayı, s. 65)

Bunların dışında en çok tercih ettiği nazım türü serbest nazımdır. Ayrıca az da olsa gazeli vardır. Nedim, Tevfik Fikret gibi isimler için özel çıkan sayılarda bu şahsiyetler için yazdığı şiirlerini onların şiir anlayışına göre kaleme almaya gayret gösterir:

Tahmis-i Gazel-i Nedim

Bir peri derdiyle gönlüm dâr-ı hüsran oldu hep,
Şen geçen hülyalı günler ruz-ı hicran oldu hep,
Sığmaz oldum bir yere her saha zindan oldu hep,
"Aşka düştüm can u dil müft-i civânan oldu hep
Sabr u tâkat-ı masraf çak-ı giriban oldu hep

Gitmiyor gezsem, dolaşsam bendeki dağ-ı derun
Nâr-ı aşkıyla o şuhun başladı hâl-i cünun
Evvel-i hayal-i dilruba ser-tâ-be-pâ olmuş füsun
"Açmış oldum sinesin bir kere aram u sükûn
Sineden bilmem ne halettir girizân oldu hep"

Ol peri ru ile fettan… aşka vermez aman.
Bir sözüyle yaktı kalbim afet-i ateş-i zeban
Hem ne kafir… Kafir-i aşk u füsun hüsn ü an
"Hâl-i kafir, zülf-ü kafir, çeşm-i kafir el aman,
Serbeser aklım hüsnün kafiristan oldu hep"
(...)
(Milli Mecmua, 23. sayı, s. 369)

Mehmet Mesih'in en sevdiği türlerden biri şarkıdır. Edebî hayatı boyunca şarkı türünde on yedi tane şiir yayımlar. Yedi şiiri ihtiva eden *Filiz*'de şarkı türünde beş tane şiir vardır. Bu yönüyle *Filiz* için bir "şarkı kitabı" da denilebilir. Mehmet Mesih'in şarkı türü şiirlerinin hepsi "aşk" teması etrafında kurgulanır. Bu şiirlerinden "Türk güzeline" ithaf edilen şarkı dikkati çeker. *Bu örnek, şairin eski şiir zevkini sürdürdüğünü, bireye ait duyguları "Turanlı Güzel" gibi Türkçü bir değer etrafında ifade etmeyi tercih ettiğini göstermesi bakımından da önemlidir* (Apaydın, 51):

Şarkı

"Türk Güzeli"ne

Gönlümde hayalin yaşıyor her gece bilsen,
Yaktın beni ateşlere fermanlı güzel sen!
Derdim bana kafidir bu dünyada ezelden,
Yaktın beni ateşlere fermanlı güzel sen!

Sordum yanılıp ismini: Hicran, dediler hep,
Göç ettiğin iklimleri virân dediler hep,
Bilmek diledim yurdunu: Turan, dediler hep,
Yaktın beni ateşlere, Turanlı güzel sen!..
(Milli Mecmua, 10. sayı, s. 170)

Mehmet Mesih'in şiir türünde yazdığı en ilgi çekici eserlerinden biri Milli Mecmua'nın 2. sayısında güftesiyle birlikte yayımlanmış olan türkü türündeki "Ayşe'm Türküsü"dür. Türkünün bestekârı Hanende Münir Bey'dir[5]. Türkü aşk, gurbet, özlem teması etrafında şekillenir:

Ayşe'm Türküsü

Ayşem'in çevresi pembe boyalı,
Kenarı kırmızı ipek oyalı,
Bu hasret yılları ayrı koyalı,
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

Ayşem'i diyorlar: sararmış, solmuş,
Gözleri etrafı bir hilâl olmuş,
Muhabbet mülküne gözyaşı dolmuş!
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

(…)

(Milli Mecmua, 2. sayı, s. 25)

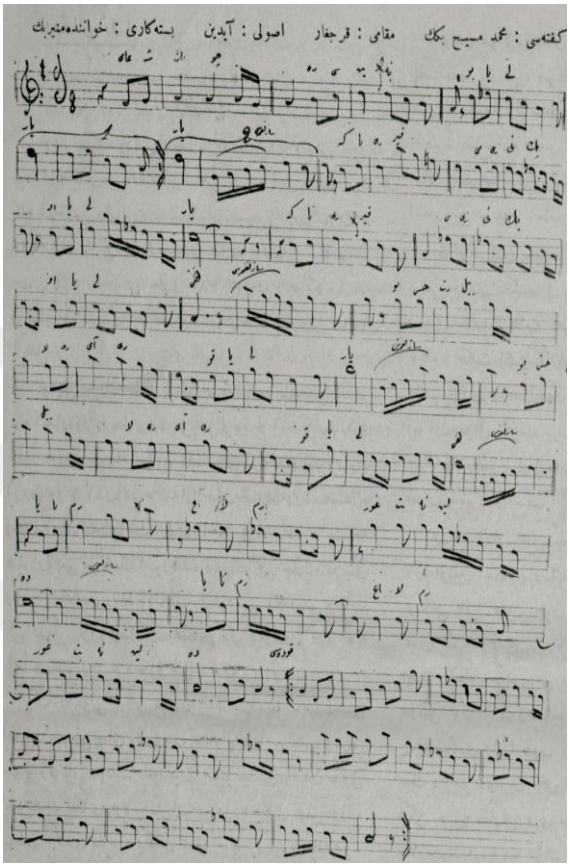

Resim 3.1 "Ayşe'm Türküsü"nün bestesi.

Mehmet Mesih'in "M.M." imzasıyla[6] yayımlanan -az sayıda da olsa- manileri vardır. Tamamı "Maniler" başlığını taşıyan sekiz maninin hepsi "aşk" teması etrafında şekillenir:

Maniler

Yalvardım kaç senedir;
İsteği bilmem nedir?
Öldürüp yaşatsa da
Meylim o hainedir!

Sabah rüzgârı esti;
Yolumu hicran kesti…

[5] Bu ismin Münir Nurettin Selçuk olması muhtemeldir.
[6] "Nesir" bölümünde bu kısaltılışla ilgili ayrıntılı bilgi verilmiş ve inceleme yapılmıştır.

İçerimde ağlayan
Bir yaralı nefesti!

Bahçemden geçme dedi,
Gonca gül seçme dedi,
Aşkımın şarabından
Yanılıp içme dedi!

(Milli Mecmua, 129. sayı, s. 211)

Mehmet Mesih'in şiirlerine Milli Mecmua'nın özellikle 50'li sayılarından sonra serbest nazım biçimi hâkim olur. Şiirlerinde kelimelerin dağınık olarak sıralanmış olması dikkati çeker. Daha önce *Filiz*'de de serbest nazım biçiminde şiir denemeleri yapmış olsa da bu biçimdeki asıl eserlerini Milli Mecmua'da verir. Bu şiirleri azımsanmayacak kadar çoktur.

Bar

Aks ederken yola bir boğuk ahenk
Renk
Ziya, gölge, heves dağılır, uçar
Pencerelerden…
Kapıdan muttasıl giren, çıkan var:
Kimisi pek şen,
Kimisi neşeli, kimi kederli.
Belli:
Ağlayanla gülen çok buralarda!...

Acı bir şehvet var yine rüzgârda…
Cazbanttan ahengi çıkıyor sanki:
Bu bir figan ki
Hastası, düşkünü ne kadar da çok…
Yok, öyle değil bu… Nağmeden bir ok
Deliyor kalpleri, ruha akıyor,
Asabı yakıyor, yine yakıyor…

Bu sıtma ilinin her köşesinde
Zehirli bir hava, ihtiras çağlar;

Bazen de
Bin elem ağlar
Bir cılız kadının hasta sesinde…

Uyan da
Ey yolcu girsen de hayatı, tadı,
Bak: insanoğlunun nasılmış kanı?!..
Haydi gir içeri: cazbant ötüyor…
İleriki masada sarışın, kumral
Beyaz ve esmer
Gördüğün kadınlar sanma ki hayal
Onlar da bu yerin bir nöbetçisi:
Hep birer birer
Şehvet bekçisi!...
Gözler sönen kor,
Dudaklar kırmızı, tenler boyalı,
Herkesin malı
Bir sürü sefil,
Bil,
Hayatın bu canlı veyahut cansız
Sergüzeştine
Kapılmış gidiyor, kurtulamıyor!
Kapılan bu yola bak bulamıyor
Yaşayış sırrını… hepsi dermansız,
Istırap ağlayan bir canlı ölü…
Hepsinin ruhu da bir gazap gülü…
Yine
Cazbandın ötüyor boğuk ahengi;
Belki
Acıyan bin bir kalp tutuşmadadır;
Sinirler çekilip uyuşmadadır.
Şu kubbe ne kadar sağır ve hissiz!
Biz:
Biz insanoğluyuz diyoruz hâlâ…

Karışık, boyalı, acı vaveyla…
Sinirlerde bir hırs yine koşturuyordu:
Dönüyor birkaç çift, yine dönüyor…
Renkler bazı yanıp, bazı sönüyor…
Sıçrıyor, zıplıyor ahenge uyan,
Neşeler duyan
Bir kitle… uyuşan eller ellerde;
Sönüyor hayatlar boş emellerde.
Gönüller uyurken çiftler yürüyor…
Bir hırs bürüyor…
Gözlerin tutuşan, yanan rengini…
Velvele durdu:
Duyunca cazbandın son ahengini
Dönenler dönüyor eski yerine!
Çıkan yok bahtın bir seherine…
Damarlar uyuşuk, gözler dumanlı;
Sanki hicranlı
Bir zümre bu kuytu yerde içiyor…
Işıklar bazı al, bazı yeşil, mavi…
Alınlarda bahtın demirden eli,
Gönüllerden geçen sefalet yeli.
Açıldı ötede yine şampanya:
Yine vurgun var…
Ne acı rüya:
Kim bilir hangi bir zavallı insan
Sanıyor zevk, neşe-i meclâdır bar!..
Döküyor varını, ediyor ziyan:
Bir medet umuyor şu fahişeden!
Hiç vefa gelir mi kirli laşeden?..
Dediler: sarhoşun yine birisi
Ustura atmış,
Kesip kanatmış
Evvel ki dostunun sol bileğini!..
Sarınca ruhunu kıskançlık sisi

Arınmış da kini…
Cazbandın ötüyor boğuk nağmesi…
Kalk, unut ey yolcu bu vahşi sesi;
Bu yeri yâr sanma sakın kendine!..
Bu yerde sefalet, yas çalkanıyor:
Beşerin göğsünde bir dert kanıyor!..

Ey yolcu dışarıda başka hayat var,
Sarmasın ruhunu bu kir kusan bar!..

27-28 Kasım 1926

(Milli Mecmua, 74. sayı, s. 1197)

Bu şiirin diğer bir dikkat çekici özelliği eleştirel bir şiir olmasıdır. Şiirin başında bar, bar hayatı tüm canlılığıyla gözler önüne serilir. Şiirde dikkat çekici canlı bir tasvir vardır. Bu tasvirin ardından okuyucuya bu "yalancı" hayata kanmaması için uyarılarda bulunulur. Mehmet Mesih'in Milli Mecmua'nın özellikle 70'li sayılarında içki, bar, gece hayatı gibi konularla ilgili eleştirel birçok şiiri bulunur. Mehmet Mesih hayatının bu döneminde bu ortamlara girmiş ve iğrenmiş olabilir veya bu ortamların namını duymuş ve eleştirmek istemiş olabilir. Her iki durumda da; ileride daha ayrıntılı olarak anlatacağımız "uğraş göstermeden şiir yazma" ve "Milli Mecmua'da yayımlamak için şiir yazma" durumlarının bu şiir için geçerli olmadığını söyleyebiliriz. Mehmet Mesih bu şiirini toplumda gördüğü bir aksaklığa dikkati çekmek için yazar. Amacı, yalnızca Milli Mecmu'da yayımlanacak bir şiir vücuda getirmek değil toplumu uyarmaktır. Bu açıdan; yazmak için yazılmadığı aksine bir çabanın ürünü olduğu söylenebilir.

Genellikle nesirlerinde gözlenen okuyucuyu uyarma, uyandırma, onlara kendi fikirlerini anlatma isteği -"Bar" şiirinde olduğu gibi- kendini zaman zaman şiirlerinde de gösterir. Okuyucuya fayda sağlamak düşüncesi ve isteği onda önlemesi zor bir seviyededir. Bundan hareketle onun nezdinde edebiyatın halk için olduğu söylenebilir.

Mehmet Mesih "Açık Denizde Bir Gece" isimli şiirinde, daha önce bahsettiğimiz dize oyunlarını şiir içinde belli bir kural çerçevesinde yapar. "Ancak, daldım" gibi tek kelimelik dizeleri ortalayarak tonlamada da görüntü de dikkati buraya

çeker. Bu mısra kırılmalarının, Nâzım Hikmet'in serbest nazım biçiminin bir etkisi olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Açık Denizde Bir Gece

Dudaklarım kuru, bağrım alev, gönül uyuşuk…
Neden karanlık ufuk?
Seçilmiyor gecelerden siyah ufuklar hiç…
Bu hasta beynime, sandım, vakit vakit iniyor
Alev saçaklı çekiç
Ve ağrılar diniyor…
Koşup küpeşteye bir an dayandım ağlayarak,
Ancak
Bir az nefes alabildim, biraz nefes aldım…
İçimde matemi aşkın, dudaklarımda melal,
Daldım:
Beyaz köpüklere baktım da ağladım ne kadar:
Çağıltılar, acı bir hisle inleyen rüzgâr…
Gönülde yaslı hayal!
Bütün bu varlık uğuldar, coşardı her yerde…
Cihanda düşmeyen olmaz mı bir hazin derde?
Tükenmiyordu gece!..
(Milli Mecmua, 80. sayı, s. 1292)

Filiz'in ilk şiiri olan "Manolya!" isimli şiirde de dize oyunları göze çarpar:

Manolya!

(…)
Gözlerim bir zindan gibi oldu loş,
Ruhumu, kalbimi bıraktın da boş!..
……..
O hâlde……..
İstemem, istemem, hicranlara dol,
Bin aşka bürün de bütün bütün sol!
*

Manol…….
Manol…ya… hatırın hicran mıdır hep,
Ölümüne, söyle, kim oldu sebep?!
(…)

(*Filiz*, s. 8)

Mehmet Mesih bu şiirinde; seslendiği manolyanın, kendi kalbinde bıraktığı "boşluğu" noktalar kullanarak oluşturduğu boşluklarla ifade eder. Aynı zamanda manolyaya seslenirken yaşadığı zorluğu da noktaları kullanarak belli eder ve dönemine göre ilerici bir uygulamada bulunur.

Mehmet Mesih'in manzum hikâye örneği sayılabilecek bir şiiri de vardır. Bu şiir Mehmet Mesih'in bu türdeki tek şiiridir ve 15'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiirde hamasi bir söyleyiş dikkati çeker:

Mehmet'in Masalı

Bir akşam üstü dönerken davarlar ince sudan
Sakarya'dan su içen şanlı Mehmet Ayşe'sine
Diyordu: Bahse tutuştuk bizim ifayla yine,
Görünmüyordu ufuklar seyr olan pusudan…

Vakarla baktı da etrafa şöyle coşkun efe
Parlayıp dedi: -"Düşman uzunca kaldı biraz;
Bu hale razı olunmaz, bu hâlde er kalmaz;
Zamanıdır, göreyim, haydi yavrular hedefe!..

Yunan kumandanını kim getirse kellesini
Hemen çavuş olacak, bir de tunç nişan alacak;
Bu yolda ölse de insan, kalır şeref ancak…"
Değer mi bir söz, Ayşe'm, bırak Yunan pisini…

Ömer'le ben, ikimiz son tel örgüden çıktık,
Dedin: -"Fakat atacak mermi yok, uzakça siper…
Bırak ki olmasın öz Türk'e sade süngü yeter,
Bırak ki harbe alıştık, kanıksadık artık!"

İlerliyorduk ekinler içinde sessizce,
Siyahtı engin ufuklar, sema karanlıktı.
Bu yolda güçlüğü dehşetli azmimiz yıktı;
O anda bizlere sonsuz siperde sanki gece!..

İçimde doğdu nihayet bir ince yaslı sızı,
Dedim ki: -"Ayşe'me bildir, düşüp ölürsem eğer
Seninle safta buluşsun, unutma e mi Ömer,
Ben almasam o alır, intikam ve hıncımızı!..."

Yiğit yavuklusu elbet yiğit olur Ayşe'm…
Karaltılarla arasında varıp siper boyuna
Yunanlılarla tutuştuk şerefli bir oyuna,
Kaçanların koşuyorken pişende bin matem…

O anda kalbime rüyalı bir sevinç doldu,
Unuttum Ayşe inan neyleyip ne ettiğimi…
Görünce ben de şaşırdım savaşta yettiğimi…
Ne çare sonda Ömer ansızın şehit oldu…

Bir anda kendimi sandım uzak bir alemde…
Nasılsa, bilmiyorum, sonra gelmişim sipere:
Kolum kırılmış omuzdan, yüzümde hayali bere,
Açılmış üç yara hatta ateşli sinemde…

O gün, bugün bana Mehmet Çavuş diyorlar, bak
Parıldıyor yine göğsümde Ayşe tunç nişanım…
Benim de yurdum için aktı damla, damla kanım,
Benim için de bu bir şan, büyük şeref olacak!...

19-20 Ocak 1927
(Milli Mecmua, 78. sayı, s. 1260)

Mehmet Mesih'in şiirleri genellikle aşk ve ayrılık teması etrafında şekillenir. Güncel durumlardan ötürü yazmadığı şiirlerinde aşk ve ayrılık temasından başka bir

tema kullanmaz. Bu şiirlerine hep aynı ses hâkimdir. Şiir kişisi; sevgilisine umutsuzca seslenir ve onun kalbindeki, hayatındaki yeriyle ilgili söylemlerde bulunur. Bu şiirler çoğu zaman bir durumu anlatır. *Kimi aşk şiirlerine verdiği "Ankara Dilberine", "İzmir Güzeline" gibi isimler, şiirin yönünü daha başından belirler* (Apaydın, 51).

Mehmet Mesih'in aşk şiirlerine hep aynı ses hâkimdir ve şiirlerini okurken aynı kişinin konuştuğu hissiyatı ön plana çıkar. Bu durumda şiirlerinde kullandığı kelimelerin benzerliği ve çoğu zaman aynılığı da etkilidir. Yazdığı 107 aşk şiirinde en çok kullandığı kelimeler sırasıyla şöyledir: aşk (241), ruh (192), gönül (109), hicran (103), sevda (96), cihan (79), rüzgâr (68), baht (77), acı (55), sine (54), hülya (53), neşe (43), alev (41), elem (38), matem (37), afet (36), ufuk (36), gam (33), ümit (31), keder (28), efsun/füsun (26), karanlık (25), ölüm (23), nağme (22), yıldız (20), buse (18), vehim (15), aşık (14), gülşen (12), tılsım (11), figan (9). Yeni ifade biçimleri üretmek veya yeni imajlar bulmak Mehmet Mesih'in şiir anlayışına uygun değildir. Bundan hareketle; Mehmet Mesih'in akla gelebilecek ilk kelimelerle şiir yazdığını söylemek yanlış olmaz.

Şiirlerinde kullandığı dilin ve kelimelerin benzerliğini göstermek için şu iki şiir iyi birer örnek olabilir:

Büyü

Düştüğüm gün kuru yaprak gibi aşkın yoluna
Dayadım alnımı sevdayla yıkanmış koluna
Ona döktüm içimin neşeli rüyalarını…
Dileyip bir yeni hülyalı, füsunkar yarını
Dedim: ey nazlı kız, aşkım seni üzmezse eğer
Bize bir tatlı saadet verecektir seneler…
Hangi tılsımlı emel geçse içinden anlat,
Tatma bir lahza-ı elem, matemi enginlere at…
Beni sen sev… seni ben can u gönülden severim,

(…)

(Milli Mecmua, 73. Sayı, s. 1180)

Ulvi Esir

İçimde aşkımı yaktın esir edince beni,
Uzak diyarlara gittim unutmak üzere seni…
Emel, ümit dilenirken acıklı rüzgârlardan,
Senin hayalini içtim garip çınarlardan.
Vehim saçan geceler kardeşimdi, bahtımdı,
Elem, keder, acı, hüsran her ilde tahtımdı…
Dudaklarımda bütün gün dolaştı sade adın…
Döküldü kalbime yaşlar… Fakat sen anlamadın.

(…)

(Milli Mecmua, 90. sayı, s. 1453)

Bu iki şiirin satırlarının karıştırılarak okunması veya iki şiirin art arda tek bir şiir gibi okunması durumda, birbirinden farklı iki şiir okuyormuş hissiyatının oluşmayacağını söylemek bizce mümkündür. Bu hissiyat, Mehmet Mesih'in şiirlerinin çok büyük bir çoğunluğunda mevcuttur.

Mehmet Mesih'in aşk teması etrafında oluşturduğu bu iki şiirde şiir kişisinin sevgiliye duyduğu aşk ona olan muhtaç hâl ile birleşir. Birçok şiirinde bu muhtaciyeti işleyen Mehmet Mesih, bu şiirlerinde aşk duygusunu bir "ihtiyaç" olarak ele alır. Şiir kişisinin hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan sevgilinin bizzat kendisi olmasa bile onun aşkıdır. Ancak sevgili bu aşka çoğu zaman kayıtsızdır.

Mehmet Mesih'in şiirlerinde sürekli aynı sesin duyuluyor olmasının sebeplerinden biri onun şiirlerini yazmak için uzun bir zaman çaba göstermiyor oluşudur. Şiirlerini çoğu zaman mecmuanın çıkış tarihine yakın zamanlarda yazdığı gerçeği göze çarpar. Basılış ve yazılış tarihi arasında sıfır-beş günden az olan 43, beş-on günden az olan 11 ve bir aydan az olan 31 şiiri vardır. Yazar yazmaz ertesi gün yayımladığı şiirlerinin sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur.

Şiirlerin, mecmuanın çıkış tarihinden kısa bir süre önce bitirilmiş olması; şiirin mutlaka bir gün veya birkaç gün içinde yazılmış olduğu manasına gelmeyebilir. Ancak Mehmet Mesih'in bazı şiirlerinin altına attığı tarih iki günü kapsar. Örneğin; Milli Mecmua'nın 87. sayısındaki "Ayyaş" isimli şiirin altına atılan tarih 1-2 Mayıs 1927'dir. Bu durum da Mehmet Mesih'in bu şiiri bitirdiği günle tarihlendirmediği kaleme aldığı iki günü tarihlendirdiği düşüncesini doğurur. Bu duruma başka bir örnek olarak gün olarak değil ay olarak tarihlendirdiği şiirleri de gösterilebilir. Mehmet Mesih'in sadece ay ve yıl bilgilerini kullanarak tarihlendirdiği bu şiirleri o yılın o ayı boyunca yazdığı söylenebilir. O hâlde altına tek bir günün tarihi atılan şiirlerinin o gün yazıldığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

Mehmet Mesih'in üzerinde fazla çalışmadan şiir yazdığı tezine destekleyici bir örnek olarak "Ankara Dilberine I" isimli şiir de gösterilebilir. Şiirin sonuna atılan tarihte "Ankara Treni'nde" ibaresi vardır. Mehmet Mesih'in bu şiiri Ankara yolculuğu sırasında birkaç saat içinde yazdığı açıktır. Buna benzer bir şekilde; yazılış tarihi 14 Aralık 1925, basılış tarihi 15 Aralık 1925 olan "Gölgem" isimli şiirinin sonuna da "Ankara-İstanbul" notu düşülmüştür. Bu da "Gölgem" şiirinin de yine bir Ankara-

İstanbul seyahati esnasında yazıldığını ve şiirin; Ankara'da başlanıp İstanbul'da bitirildiğini düşündürür.

Bu doğrultuda bu tezi destekleyici olması için aşağıdaki tabloda, yazılış tarihi ile basılış tarihi arasında bir aydan daha kısa süre bulunan şiirleri verilmiştir:

Sıra No	İsim	Yazılış Tarihi	Basılış Tarihi
1.	Ayşe'm Türküsü	4-5 Kasım 1923	10 Kasım 1923
2.	Biziz[7]	4-5 Kasım 1923	1 Aralık 1923
3.	Sadabat ve Nedim	10 Ocak 1924	24 Ocak 1924
4.	Mısır'ın Kraliçesine	26 Ocak 1924	7 Şubat 1924
5.	Şarkı	3 Mart 1924	6 Mart 1924
6.	Şarkı	12 Mart 1924	20 Mart 1924
7.	Ramazan	6 Nisan 1924	10 Nisan 1924
8.	Gönül Bahçesi	13 Mayıs 1924	15 Mayıs 1924
9.	Sedef Kurna Başında	23 Mayıs 1924	29 Mayıs 1924
10.	Şarkı	21 Temmuz 1924	24 Temmuz 1924
11.	Gurupta	3 Ağustos 1924	7 Ağustos 1924
12.	Aşiyan… Fikret!	18 Ağustos 1924	1 Eylül 1924
13.	Meçhul Askere	11 Eylül 1924	15 Eylül 1924
14.	Ben Neyim	23 Eylül 1924	1 Ekim 1924
15.	Tahmis-i Gazel-i Nedim	12 Ekim 1924	14 Ekim 1924
16.	Ebediyete Doğru	2 Kasım 1924	5 Kasım 1924
17.	Alev	20 Kasım 1924	1 Aralık 1924
18.	Nefes	17-18 Aralık 1924	1 Ocak 1925
19.	Deve	12 Ocak 1925	15 Ocak 1925
20.	Görmeden	28 Ocak 1925	1 Şubat 1925
21.	Ölümüm	8-9 Şubat 1925	15 Şubat 1925
22.	Ankara Dilberine I	12 Şubat 1925	15 Şubat 1925
23.	Ankara Dilberine II	8 Mart 1925	19 Mart 1925
24.	Ankara Dilberine III	23 Mart 1925	1 Nisan 1925
25.	Ankara Dilberine IV	4 Nisan 1925	15 Nisan 1925

[7] Ayşe'm Türküsü ile aynı zamanda yazılmış ancak sonraki sayıya da bir şiir koymak için muhtemelen önceki sayıya konulmamış.

26.	Bayram	28 Nisan 1925	1 Mayıs 1925
27.	İzmir Güzeline	20 Nisan 1925	1 Mayıs 1925
28.	Son Damla Kanımla	3 Mayıs 1925	15 Mayıs 1925
29.	Ejder Bakışlarında	23 Mayıs 1925	1 Haziran 1925
30.	Can Verirsem de	13 Haziran 1925	15 Haziran 1925
31.	Tanımazken	20 Haziran 1925	1 Temmuz 1925
32.	Ölmek İsterdim I	26-27 Haziran 1925	15 Temmuz 1925
33.	Denize	25-26 Temmuz 1925	1 Ağustos 1925
34.	Köpükler gibi	3-4 Ağustos 1925	15 Ağustos 1925
35.	Ne İstersen	24 Ağustos 1925	1 Eylül 1925
36.	Ceylan Avı	3-4 Eylül 1925	15 Eylül 1925
37.	Emi	Ağustos 1925	1 Ekim 1925
38.	İnandım	20 Eylül 1925	15 Ekim 1925
39.	Git	14-15 Ekim 1925	1 Kasım 1925
40.	Halas-ı Evvel	18-19 Ekim 1925	15 Kasım 1925
41.	Ölmek İsterdim II	24 Kasım 1925	1 Aralık 1925
42.	Gölgem[8]	14-Aralık 1925	15 Aralık 1925
43.	Aşk	13 Ocak 1926	15 Ocak 1926
44.	Derbeder Bahtım	30 Ocak 1926	1 Şubat 1926
45.	Sen Olmasan	12 Şubat 1926	15 Şubat 1926
46.	Bir Hatıra	27-28 Şubat 1926	1 Mart 1926
47.	Aziz Şeytan	20 Şubat 1926	1 Mart 1926
48.	Siyah Aşk	8 Mart 1926	15 Mart 1926
49.	Gönül Duygusu	31 Mart 1926	1 Nisan 1926
50.	Çöllerde	10 Nisan 1926	15 Nisan 1926
51.	Gönül Mahşeri	28 Nisan 1926	1 Mayıs 1926
52.	Bağışladım	7 Mayıs 1926	15 Mayıs 1926
53.	Şarkı[9]	Haziran 1926	1 Haziran 1926
54.	Şikâyet	26 Haziran 1926	1 Temmuz 1926
55.	Tılsımlı Şarap	14 Ağustos 1926	15 Ağustos 1926

[8] Şiirin sonuna İstanbul-Ankara notu düşülmüş. Muhtemelen yine bir yolculuk sırasında bir günde yazıldı. Bu sayıda başka bir şiirinin olmaması da bu şiiri sayıya bir şiir yetiştirmek için yazdığı izlenimi uyandırıyor.

[9] Şiirin sonuna haziran ayının hangi gününde yazıldığının notu düşülmemiş ki şiir 1 Haziran'da basılmış. Bu durumda şiirin mecmuanın basıldığı gün bile yazıldığı çıkarımında bulunulabilir.

56.	Yangın da Değil	13 Ağustos 1926	1 Eylül 1926
57.	Gönlüme	20 Eylül 1926	1 Ekim 1926
58.	Alev Kuş	11 Ekim 1926	15 Ekim 1926
59.	Uyan Ey Genç	18 Ekim 1926	22 Ekim 1926
60.	Büyü	3-4 Ekim 1926	1 Kasım 1926
61.	Genç Kız	6 Kasım 1926	15 Kasım 1926
62.	Hazan	8-9 Kasım 1926	15 Kasım 1926
63.	Bar	27-28 Kasım 1926	1 Aralık 1926
64.	Bekçi[10]	14-15 Aralık	15 Aralık 1926
65.	Sayıklarken[11]	3 Aralık 1926	1 Ocak 1927
66.	Mehmet'in Masalı[12]	19-20 Ocak 1927	15 Ocak 1927
67.	Son Sevgilime[13]	2-3 Şubat 1927	1 Şubat 1927
68.	Açık Denizde Bir Gece	Ocak 1927	15 Şubat 1927
69.	Acıklı Mersiyeler	19-20 Şubat 1927	1 Mart 1927
70.	Zehirmiş	8 Mart 1927	15 Mart 1927
71.	Koklanmış Olmasın	18 Nisan 1927	1 Mayıs 1927
72.	Ya Fakat Sen?	24 Nisan 1927	15 Mayıs 1927
73.	Ayyaş	1-2 Mayıs 1927	1 Haziran 1927
74.	Aciz Halk	21-22 Mayıs 1927	15 Haziran 1927
75.	Ulvi Esir	25 Haziran 1927	15 Temmuz 1927
76.	Şarkı	28 Temmuz 1927	1 Ağustos 1927
77.	Ayrı Yollardakiler	14 Ağustos 1927	15 Ağustos 1927
78.	Teselli	10 Ağustos 1927	1 Eylül 1927
79.	Kâfi Bana	Eylül 1927	15 Eylül 1927
80.	Kırık Ümit	14 Ekim 1927	1 Kasım 1927
81.	Sen, Ben	14-15 Kasım 1927	15 Kasım 1927
82.	Son Hayale	24-25 Kasım 1927	1 Aralık 1927
83.	Kumar	28 Aralık 1927	1 Ocak 1928
84.	Aldanış	6-7 Ocak 1928	15 Ocak 1928

[10] Şiir için yıl bilgisi verilmemiş ancak muhtemelen şiirin basıldığı gün bitirilmiş bir şiir.

[11] Bu sayıda Mehmet Mesih'in başka bir şiiri yok. Bu şiirin yazıldığı tarih şiirin önceki sayıya koyulmasına elverişli olsa da muhtemelen önceki sayıda bir şiir zaten olduğu için ve sonraki sayıya da koyacak bir şiirin elde bulunması için "Sayıklarken" şiiri bu sayıya saklamış.

[12] Şiirin yazılış tarihi anlaşılması zor bir şekilde basılış tarihinden sonraya tekabül ediyor. Bu durumda tarih yazımında bir yanlışlık yapıldığını düşünmek en doğrusu olacaktır.

[13] Bir önceki şiirdeki durum burada da geçerli.

85.	Uçurumlar ve Sen	22 Ocak 1928	1 Şubat 1928
86.	Bulutlar ve Sabah	30 Ocak 1928	15 Şubat 1928
87.	Son Dilek	10-11 Şubat 1928	1 Mart 1928
88.	Cam-ı Cem	26-27 Şubat	15 Mart 1928
89.	Çamlar Ülkesinde	Mart 1928	1 Nisan 1928
90.	Şarkı	Nisan 1928	15 Nisan 1928
91.	Silik Kitap[14]	31 Nisan 1928	1 Mayıs 1928
92.	Cam-ı Ateşbar	Nisan 1928	1 Mayıs 1928
93.	Cigaram	Mayıs 1928	15 Mayıs 1928
94.	Yolcu, Yürü	26 Ekim 1928	1 Kasım 1928
95.	Nasıl Olsa	5 Şubat 1929	1 Mart 1929

Mehmet Mesih'in şiirlerinde kullandığı tekniklerden en yaygın olanı anjambmandır:

Aşk

(…)

Yıllarca işittim ki cihan mülküne hâkim
Aşk adlı, füsun gölgeli bir vahime varmış!

(…)

(Milli Mecmua, 53. Sayı, s. 860)

Uyan Ey Genç

(…)

Çoktan bu vatan bekliyor ümit ile senden
Bir canlı hayat, aşk ve emel… söyle neden sen
Yükselmeye ahdettiğimiz gün sen uyuştun

(…)

(Milli Mecmua, 72. Sayı, s. 1165)

[14] Nisan ayı 30 günden oluşuyor ancak tarih 31 Nisan olarak düşülmüş.

Eldivenlerin

(…)

Üç gün evvel unuttuğun o yeşil
Eldivenlerden içtim aşkımızı;

(…)

(Milli Mecmua, 86. sayı, s. 1389)

Safa Geldin Büyük Gazi

(…)

Cihan mülkünde peygamber değilken bir mukaddes din
Getirdin sen, o dinin ismi hiç şeksiz hayat, ümit;

(…)

(Milli Mecmua, 89. Sayı, s. 1429)

Mehmet Mesih, daha önce de ifade ettiğimiz gibi Mustafa Kemal Atatürk'ün İstanbul'u ziyareti gibi zorunlu sebepler olmadıkça aşk, özlem, ümitsizlik, ayrılık, hüzün gibi benzer temaların dışına çıkmaz. Şiir yazarken kendini en rahat hissettiği yer bu temalardır. Şiirlerinin ana eksenin aşk vardır. Diğer temalar aşk temasının etrafında birleşir. Kimi şiirlerinde aşkına duyduğu özlemi işlerken kimi şiirinde aşkına ulaşamayacak olmanın getirdiği ümitsizliği ve karamsarlığı veya aşkından ayrı kalışının getirdiği acıyı işler. Aşkın nefret boyutuna ulaştığı şiirleri dahi vardır:

Ya Fakat Sen?

Bir fahişe sevseydim eğer aldanmazdım;
Her gün, gece kalbimden ümitsiz kanamazdım!
Elbette bilirdim: satılık maldır o kaltak;
Her lahza koşup taptığı gönlüm değil, ancak,
Ancak paradır, kalbimi sevmez, bana kanmaz;
Gönlünde benimçün bir ufak his de uyanmaz;
Her lahza diler ruhuma emmek, beni yolmak;
Yoktur onun inadında emel, sevgi ve his, hak!
Elbette inanmazdım o aşüfteye, elbet…
Ruhumda da olmazdı nihayet ona hürmet!..

Lakin seni ben öyle değilsin sanıyordum:
Eyvah ne kadar aldanıyor, aldanıyordum!
Bir fahişe hem belki bugün affedilir, çünkü nihayet
Bir kahpe o bir fahişedir, zevke bir alet,
Şehvetlere bir vasıtadır, hislere metfen!
Ya fakat sen?!
Sen fahişelerden daha iğrenç, daha korkunç,
Yastan da siyah ruhu kadar kalbi demir, tunç
Bir kahpesin, aşkın da yalan, sen de yalansın!
Git, artık o koynunda yılanlar oyalansın!
Git, artık uzaklaş da medet um gecelerden,
Zevk al yine şehvet köpüren bilmecelerden!
Koynunda uyuşsun yine bin hırs ile eller,
Senden uzak olsun ebedi nazlı emeller…
Boğsun o habis ruhunu kan dalgalı şehvet;
Lanet sana, ey kahpelerin kahpesi, lanet!...
Git, sineme artık sokulup kalbimi sorma,
Hiç kendini yorma:
Çekil ey kahpe, o yer fahişeler tahtı değil!..
Bunu bil…
Orada hicranlarımın metfeni, mabetleri var.
Göz yaşımdan yazılan hatıralar orada yaşar!
24 Nisan 1927
(Milli Mecmua, 86. Sayı, s. 1389)

Mehmet Mesih bu şiirinde "fahişelere" karşı aşırı bir dil kullanır. Şiirde şiir kişisinin sevgilisine karşı hissettiği duyguların neden nefrete dönüştüğünü giriş, gelişme, sonuç şeklinde aktarılır. Bu açıdan çizgisel bir şiirdir. Sevgiliye karşı duyulan nefret "fahişelik" maskesi altında kusulur. Nefret aynı zamanda hayal kırıklığı ile birleşir. Mehmet Mesih'in bu şiiri yaşadığı bir tecrübenin ardından mı kaleme aldığını bilmek elbette mümkün değildir ancak kusulan nefret ve toplumun belli bir kısmının acımasız sözlerle hedef alınıyor olması şiiri dikkat çekici kılar.

Yalnızlık ve ümitsizlik teması etrafında kurguladığı "Cigaram" isimli şiirinde hayatı sigaraya ve sigara dumanına benzetir. Hayat bir sigara gibi *halka halka*

uçmaktadır ve yanarak yavaş yavaş biter, kısalır. Nihayetinde de bir sigara gibi söner. Şiir kişisinin tek arkadaşı kendiyle, kendi hayatıyla özdeşleştirdiği sigaradır:

Cigaram

Uçuyor halka halka sanki hayat;
Uçuyor kalbimin hüzünlü sesi…
Bu ne hülyalı bir uçuş, heyhat!..
Kimdedir aşkın ağlayan nefesi?

Sonu yok sevginin de hiç böyle;
Kimi güldürdü yeryüzünde kadın?
Ağla ruhum bu hasta şairle,
Kalacaktır gönül ilinde adın!..

Diyecekler ki: bir zaman varmış
Hıçkıran bir hayat ufuklarda…
Onu her türlü duygular sarmış;
Böyle varlık güler de, ağlar da!...
O uçan bir duman gibidir fakat,
Şiire vermişti bir elem dolu renk
Her yakan beyti aşka oldu kanat,
Kaldı ardında bin hazin ahenk!..

*

Sönüyorken ey ağlayan cigaram
Sarıyor ayrılık azabı yine…
Yine sinemde çağlıyor o yaram;
Cigaram, uyma kimsenin sesine!..
Cigaram, ey benim son arkadaşım
Sende buldum biraz teselli ben…
Dincelir sen yanınca hasta başım,
Biraz ilham umar için senden!..

Cigaram, gel, seninle ağlaşalım,
Sönelim matemiyle sevgimizin

Bahtın öksüz sesiyle bağlaşalım!
İstemezsin, değil mi, benden izin?..

Cigaram, yoksa sen de söndün mü;
Kül mü oldun apansızın sen de?
Dumanın ruhumuzdan üstün mü;
Külümüz birleşir mi metfeninde?

Şimdiden hatıra küle ağlıyorum;
Sen de yandın benim içim gibi hep…
Kime küstün ey ağlayan yavrum,
Ben mi oldum bu son hayata sebep?

*

Cigaram, ben de şimdi bir dumanım
Bana hâkim en ince rüzgârlar,
Şimdi meçhul benim yerim, vatanım…
Uçarım talimle haşre kadar!..

Mayıs 1928

(Milli Mecmua, 110. Sayı, s. 1772)

Mehmet Mesih'in aşk teması dışında az sayıda da olsa hamasi üslupla kaleme aldığı şiirleri vardır. Bunlardan en dikkat çekici olanı "Meçhul Askere" isimli şiiridir.

Meçhul Askere

Gece mehtapta melekler dediler,
Yedi kat arşa yazılmış ismin!
Süzülüp nur oluvermiş cismin
Kahraman payeli meçhul asker!..

Ebediyen sana ırkım medyun...
Geçtiğin yerleri yâdın bürümüş,
Nazlı gölgende şehitler yürümüş,
Hangi âlemlere bir ruh oldun?

Ne kadar olsa da namın meçhul
Yine gönlümde makamın… gülgûn
Bu aziz ülkemi ruhun korusun,
Etme bir an bile arşımdan uful!

Kalbim olsaydı eğer mehcurun,
Yine eylerdi emin olan secde!..
Seni andıkça gelirken vecde
Titreyen ruhumu kaplar nurun!

Ey ilahi yüce efsaneli ruh
Kahramanlar anılır namınla…
Kaleler feth olur ilhamınla,
Eder a'dâyı hayalin mecruh!..

11 Eylül 1924

(Milli Mecmua, 21. Sayı, s. 329)

Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşen askerlere ve uğrunda savaşılan vatana yazıldığı belli olan şiirde İstiklâl Marşı'nı hatırlatan dizelere yer verilir. "Ebediyen sana ırkım medyun" dizesi "İstiklâl Marşı"ndaki "Edebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal" dizesinden ilham alınarak yazılmıştır. "Yine eylerdi emin olan secde!/Seni andıkça gelirken vecde" dizelerinde art arda yer alan "secde" ve "vecde" kelimeleri de yine İstiklâl Marşı'ndaki "O zaman vecdile bin secde eder, varsa taşım" dizesini hatırlatır. "Etme" gibi emir kipiyle çekimlenmiş fiiller de İstiklâl Marşı'ndaki sert tonu andırır. "Nazlı, ilahi, arş, kahraman, geçtiğin" gibi kelimeler de İstiklâl Marşı'yla ortak kelimelerdir.

Sonuç olarak Mehmet Mesih'in bu şiiri, İstiklal Marşı'ndan oldukça etkilenerek yazdığı söylenebilir. Orijinal imajlar bulmakta başarısız olan ve uygulamada kısmen de olsa başarılı olduğu ve şiirlerde en çok işlediği aşk temasında dahi sürekli olarak tekrar düşen Mehmet Mesih'in oldukça az eser verdiği bu temada kendine bir rehber belirlemiş olması ve onu taklit etmesi garip değildir.

Mehmet Mesih, edebî hayatının en başından beri sığındığı aşk ve aşk teması etrafında gelişen ayrılık, özlem, ümitsizlik, yalnızlık gibi temalara edebî hayatının

sonuna geldiğinde veda eder. Kendini apolitik olarak gören Mehmet Mesih, edebî hayatının sonlarına doğru bu konumunu kaybeder. Son şiir kitabı *Bir Şehir Yıkılıyor!* onun politik olan tek eseridir ve daha önce Milli Mecmua'da yayınladığı birkaç şiiriyle siyasi şiirlerini bir araya getirerek oluşturduğu bu kitapla edebî hayatına tamamen son verir:

Kemal ve Cemal
Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal!
Ona halef oldu bak, Gürsel Cemal!
Bu son kahramanla bu aziz vatan
Pek yakında ancak bulacak kemal!

Bu millet doğurur böyle yavrular!
Onları kınayan kelp gibi havlar!
Mehmetçik yatağı şanlı Türkiye'm
Bu ülkede daha nice arslan var!..

Cemal'le kemâle erdik ne mutlu!
Bu bayramlar bize olmaz mı kutlu?
Mehmetciğim, obam sade senindir:
İster İzmirli ol, ister Harputlu!..

Bu vatan, Türk'ündür, yalnız öz
Türk'ün!..
Tarih karşımızda: dün ile bugün?
Kemal'le Cemal'le coşup övünün;
Türklerle yapılır öz yurtta düğün!
30 Mayıs 1960
(*Bir Şehir Yıkılıyor!,* s. 5)

Mehmet Mesih bu şiirinde 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nden ne kadar memnun olduğunu dile getirir. Öyle ki Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ile 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nin başında bulunan Cemal Gürsel'i bir tutar. Müdahalede bulunan Türk askeri övülür, onları kınayanlara hakaret edilir.

Muhtemelen Mehmet Mesih, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş Savaşı zamanında olduğu gibi bir işgal altında olduğu hissiyatı içinde idi. Bu nedenle de Cemal Gürsel'in önderliğinde gerçekleşen askeri müdahale onun için düşmana yapılan bir müdahale ve ülkenin işgalden kurtuluşunun bir göstergesiydi. Şiirde çoşkulu bir dilin hâkim olmasının sebeplerinden biri budur. Diğer bir sebep olarak şiirin bu müdahaleden yalnızca üç gün sonra yazılmış olması gösterilebilir. Daha önce para cezası alacak kadar zıtlaştığı, onlar yüzünden kalemini kırmaya karar verdiği hükümetin düşürülmesinden duyduğu çoşkuyu sıcağı sıcağına kaleme alır.

Bir Şehir Yıkılıyor!

(…)

Allah mıdır Menderes?
Yükselemez mi bir ses:
Ona denemez mi "pes!"
Nerden geldi bu teres?
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor?
(*Bir Şehir Yıkılıyor!,*s.9)

3.3. Nesir

Milli Mecmua -daha önce de bahsettiğimiz gibi- milli bir şuur doğrultusunda var olur ve aynı zamanda döneminin süreklilik gösterebilen nadir mecmualarından biri olmayı da başarır. Mecmuanın bu sürekliliği sağlayabilmesinde hiç şüphe yok ki en büyük pay sahibi mecmuanın sahibi ve mesul müdürü Mehmet Mesih'tir. Mehmet Mesih mecmuanın ihtiyaç duyduğu anlarda yazıları ve şiirleriyle mecmuaya katkı sağlar.

Mehmet Mesih'in 129'u Milli Mecmua'da 1'i *Bir Şehir Yıkılıyor!*'da olmak üzere çeşitli türlerde 130 yazısı vardır.

Sıra No	Yazının Adı	Mecmua-Kitap Adı	Tarih	Sayfa
1.	Tahlil ve Tenkit	Milli Mecmua 4. Sayı	13 Aralık 1923 Perşembe	59-60
2.	Memleketimizde Sinemacılık	Milli Mecmua 6. Sayı	10 Ocak 1924 Perşembe	87-88

3.	Cevaba Cevap	Milli Mecmua 10. Sayı	6 Mart 1924 Perşembe	154-155
4.	Resim Sergisinde	Milli Mecmua 15. Sayı	29 Mayıs 1924 Perşembe	240-242
5.	Ankara Yollarında ve Ankara'da	Milli Mecmua 18. Sayı	24 Temmuz 1924 Perşembe	286-288
6.	Nedim ve Mezarı	Milli Mecmua 23. Sayı	14 Ekim 1924 Salı	370
7.	Nedim'in Şeceresi[15]	Milli Mecmua 23. Sayı	14 Ekim 1924 Salı	372
8.	Üstadın Tercüme-i Hâli	Milli Mecmua 24. Sayı	5 Kasım 1924 Çarşamba	391-392
9.	Sene-i Devriyemiz Münasebetiyle	Milli Mecmua 24. Sayı	5 Kasım 1924 Çarşamba	393
10.	Bizde Bestekâr Niçin Yetişmiyor?	Milli Mecmua 25. Sayı	15 Kasım 1924 Cumartesi	397
11.	Hamdullah Suphi Bey'le Mülakat	Milli Mecmua 31. Sayı	15 Şubat 1925 Pazar	497-498
12.	Üstatla Mülakat - Hâmit	Milli Mecmua 32. Sayı	1 Mart 1925 Pazar	516-518
13.	Darü'l- Eytamlar Sergisi	Milli Mecmua 34. Sayı	1 Nisan 1925 Çarşamba	561-563
14.	Mesut Bir Tarih	Milli Mecmua 36. Sayı	1 Mayıs 1925 Cuma	581
15.	Doktor Kunoş'un Bazı Fikirleri	Milli Mecmua 43. Sayı	15 Ağustos 1925 Cumartesi	704-705
16.	Nedim ve Mezarı II	Milli Mecmua 46. Sayı	1 Ekim 1925 Perşembe	751
17.	İki Yüz Sene Sonra Bir Ziyaret	Milli Mecmua 46. Sayı	1 Ekim 1925 Perşembe	756
18.	Üçüncü Yıl Basamağında	Milli Mecmua 49. Sayı	15 Kasım 1925 Pazar	789
19.	Geçen Yıldan Bu Yıla	Milli Mecmua 51. Sayı	15 Aralık 1925 Salı	821

[15] Bu yazının bir nesir yazısı olduğunu söylenemez. Mehmet Mesih bu yazıda Nedim'in soy ağacını şema hâlinde verdikten sonra, mezarına yapılacak olan ziyaretle ilgili bazı bilgilerin duyurularını yapar. Edebî bir değeri olmasa da Mehmet Mesih'in Nedim gibi önemli Türk şairlerine verdiği değeri göstermek amacıyla bu "yazısını" da nesir türü altına almanın doğru olacağını düşündük.

20.	Hava Şehitleri İhtifali Münasebetiyle	Milli Mecmua 54. Sayı	1 Şubat 1926 Pazartesi	869
21.	Ayvalık'ta Neler Yapılabilir?	Milli Mecmua 63. Sayı	15 Haziran 1926 Salı	1013
22.	İstanbul'dan Burhaniye ve Ayvalık'a I	Milli Mecmua 63. Sayı	15 Haziran 1926 Salı	1019-1021
23.	İstanbul'dan Burhaniye ve Ayvalık'a II	Milli Mecmua 64. Sayı	1 Temmuz 1926 Perşembe	1036-1037
24.	Kütahya'da Birkaç Gün	Milli Mecmua 65. Sayı	15 Temmuz 1926 Perşembe	1045
25.	Bizde Sanatkâr Niçin Yetişmiyor?	Milli Mecmua 66. Sayı	1 Ağustos 1926 Pazar	1061
26.	Kütahya'da Birkaç Gün I	Milli Mecmua 66. Sayı	1 Ağustos 1926 Pazar	1068-1069
27.	Türk Sanayi-i Nefise Derneği Resim Sergisi	Milli Mecmua 66. Sayı	1 Ağustos 1926 Pazar	1073-1074
28.	Kütahya'da Birkaç Gün II	Milli Mecmua 67. Sayı	15 Ağustos 1926 Pazar	1084-1085
29.	Sonbahar	Milli Mecmua 69. Sayı	15 Eylül 1926 Çarşamba	1109
30.	Tagore'u Ziyaret	Milli Mecmua 75. Sayı	1 Aralık 1926 Çarşamba	1209
31.	İsmet Paşa Hazretleri'ni Ziyaret	Milli Mecmua 76. Sayı	15 Aralık 1926 Çarşamba	1221-1222
32.	İzmir'de Birkaç Gün	Milli Mecmua 78. Sayı	15 Ocak 1927 Cumartesi	1253-1254
33.	Acaba Herkes de Benim gibi mi?	Milli Mecmua 80. Sayı	15 Şubat 1927 Salı	1285
34.	İntiharlar ve Sebepleri	Milli Mecmua 81. Sayı	1 Mart 1927 Salı	1301
35.	İzmir Belediyesi Reisi Aziz Bey'le Bir Mülakat	Milli Mecmua 81. Sayı	1 Mart 1927 Salı	1309-1311
36.	Eski ve Yeni Ramazanlar	Milli Mecmua 82. Sayı	15 Mart 1927 Salı	1317
37.	Hilal-i Ahmer ve Meşkur Hizmetleri	Milli Mecmua 83. Sayı	1 Nisan 1927 Cuma	1333

38.	Hattat Mektebinde Birkaç Saat	Milli Mecmua 84. Sayı	15 Nisan 1927 Cuma	1349-1350
39.	Sekizinci Cilde Başlarken	Milli Mecmua 85. Sayı	1 Mayıs 1927 Pazar	1365
40.	Mantık Müderrisi Halil Nimetullah Bey'in Düşünceleri	Milli Mecmua 85. Sayı	1 Mayıs 1927 Pazar	1370-1371
41.	Türk Ocakları ve Vazifeleri	Milli Mecmua 87. Sayı	1 Haziran 1927 Çarşamba	1397
42.	Büyük Üstat Abdülhak Hâmit Bey'in Merhum Ahmet Hikmet Bey Hakkındaki Fikirleri	Milli Mecmua 87. Sayı	1 Haziran 1927 Çarşamba	1405-1406
43.	Hakiki Neşe Yokluğu	Milli Mecmua 88. Sayı	15 Haziran 1927 Çarşamba	1413
44.	Türk Sanayi-i Nefise Birliği	Milli Mecmua 88. Sayı	15 Haziran 1927 Çarşamba	1419-1420
45.	Nihayet Yaz Geldi	Milli Mecmua 89. Sayı	1 Temmuz 1927 Cuma	1433-1434
46.	Ressam H. Avni Lifij	Milli Mecmua 89. Sayı	1 Temmuz 1927 Cuma	1437-1439
47.	Nihayet Mimar Kemalettin'i de Kaybettik	Milli Mecmua 90. Sayı	15 Temmuz 1927 Cuma	1445
48.	Büyük Gazimizin (Müncimizin) Nutukları I	Milli Mecmua 91. Sayı	1 Ağustos 1927 Pazartesi	1461
49.	Mimar Kemalettin Merhumun Tercüme-i Hâli	Milli Mecmua 91. Sayı	1 Ağustos 1927 Pazartesi	1475-1476
50.	Büyük Gazimizin (Müncimizin) Nutukları II	Milli Mecmua 92. Sayı	15 Ağustos 1927 Pazartesi	1477-1478
51.	Büyük Gazimizin Millete Beyannameleri I	Milli Mecmua 93. Sayı	1 Eylül 1927 Perşembe	1493
52.	Büyük Gazimizin Millete Beyannameleri II	Milli Mecmua 94. Sayı	15 Eylül 1927 Perşembe	1509-1510

53.	Tanımadığım Dostuma	Milli Mecmua 94. Sayı	15 Eylül 1927 Perşembe	1524
54.	Büyük Gazimizin Millete Beyannameleri III	Milli Mecmua 95. Sayı	1 Ekim 1927 Cumartesi	1525
55.	Büyük Hitabeler	Milli Mecmua 96. Sayı	15 Ekim 1927 Cumartesi	1541
56.	Cumhuriyet ve Mecmuamız	Milli Mecmua 97. Sayı	1 Kasım 1927 Salı	1557
57.	İlim Ahlâkı	Milli Mecmua 100. Sayı	15 Aralık 1927 Perşembe	1605-1606
58.	Japon Elçisini Ziyaret	Milli Mecmua 105. Sayı	1 Mart 1928 Perşembe	1691-1693
59.	Hattat Mektebi Sergisi	Milli Mecmua 106. Sayı	15 Mart 1928 Perşembe	1701-1702
60.	Mahkemeye Neden ve Netice	Milli Mecmua 106. Sayı	15 Mart 1928 Perşembe	1714
61.	Fakat Sen	Milli Mecmua 107. Sayı	1 Nisan 1928 Pazar	1724-1725
62.	Beşinci Senenin Ortasında	Milli Mecmua 109. Sayı	1 Mayıs 1928 Salı	1749
63.	Ressam Avni Lifij Bey	Milli Mecmua 111. Sayı	1 Haziran 1928 Cuma	1792
64.	Gazimiz İstanbul'da	Milli Mecmua 112. Sayı	15 Haziran 1928 Cuma	1797
65.	Altıncı Yıl Basamağında	Milli Mecmua 113. Sayı	1 Kasım 1928 Perşembe	1813
66.	Hüseyin Rahmi Bey Diyor ki	Milli Mecmua 113. Sayı	1 Kasım 1928 Perşembe	1819-1821
67.	Yeni Bir İnkılap	Milli Mecmua 114. Sayı	15 Kasım 1928 Perşembe	1829
68.	Nihayet Onu da Kaybettik	Milli Mecmua 115. Sayı	1 Mart 1929 Cuma	1-2
69.	Dağ Yolu	Milli Mecmua 115. Sayı	1 Mart 1929 Cuma	9-10
70.	Türk Ocağında	Milli Mecmua 115. Sayı	1 Mart 1929 Cuma	10

71.	Yedinci Yıl Basamağında	Milli Mecmua 116. Sayı	1 Kasım 1929 Cuma	17
72.	Mahmut Ragıp Bey	Milli Mecmua 116. Sayı	1 Kasım 1929 Cuma	28-30
73.	İçtimai Yaralarımız	Milli Mecmua 117. Sayı	1 Aralık 1929 Pazar	33
74.	Ankara'da Bir İrfan Merkezi	Milli Mecmua 118. Sayı	15 Nisan 1930 Salı	49
75.	Şimdi Her Türk Sade Vatandaşlarına Değil Bütün Dünya Hastalarına da Yalova'yı Tavsiye Etmekle İftihar Edebilir	Milli Mecmua 118. Sayı	15 Nisan 1930 Salı	56-57
76.	Yarını Yaratalım	Milli Mecmua 119. Sayı	1 Kasım 1930 Cumartesi	65
77.	Milli Mimari Anketimize Mimar Vedat Bey'in Cevabı	Milli Mecmua 119. Sayı	1 Kasım 1930 Cumartesi	72-73
78.	Geceden Taşan Dertler	Milli Mecmua 119. Sayı	1 Kasım 1930 Cumartesi	74-75
79.	Bursa'da Üç Gün	Milli Mecmua 120. Sayı	1 Aralık 1930 Pazartesi	81-82
80.	Milli Mimari Anketimize Şahabettin Bey'in Cevabı	Milli Mecmua 120. Sayı	1 Aralık 1930 Pazartesi	84-85
81.	Bursa'da Mektepçilik: Bursa'da Birinci Erkek Lisesi, Kız Muallim Mektebi, Muhtelif Orta Mektebi ve Sanatlar Mektebi ile Necati Bey Kız Enstitüsü'nde Birkaç Saat	Milli Mecmua 120. Sayı	1 Aralık 1930 Pazartesi	87-90
82.	Tasarruf Haftası	Milli Mecmua 121. Sayı	15 Aralık 1930 Pazartesi	97-98

83.	İstanbul'da Mektepçilik: Erenköy Kız Lisesi	Milli Mecmua 121. Sayı	15 Aralık 1930 Pazartesi	104-105
84.	Gölgeler ve Ben	Milli Mecmua 121. Sayı	15 Aralık 1930 Pazartesi	112
85.	İnkılaba Suikast	Milli Mecmua 122. Sayı	1 Ocak 1931 Perşembe	113
86.	İstanbul'da Mektepçilik: Galatasaray Lisesi	Milli Mecmua 122. Sayı	1 Ocak 1931 Perşembe	120-122
87.	Gençlikten Beklenen	Milli Mecmua 123. Sayı	1 Şubat 1931 Pazar	129
88.	İstanbul'da Mektepçilik: İstanbul Erkek Lisesi, İstanbul Kız Lisesi	Milli Mecmua 123. Sayı	1 Şubat 1931 Pazar	136-139
89.	Matbuattan Beklenen	Milli Mecmua 124-125. Sayı	Mart 1931	145
90.	İstanbul'da Mektepçilik: Kabataş Lisesi	Milli Mecmua 124-125. Sayı	Mart 1931	152-153
91.	Darülfünundan Beklenen	Milli Mecmua 126. Sayı	15 Mayıs 1931 Cuma	169
92.	İstanbul'da Mektepçilik: Pertevniyal Lisesi	Milli Mecmua 126. Sayı	15 Mayıs 1931 Cuma	177
93.	Yeni Matbuat Kanunu	Milli Mecmua 127. Sayı	15 Eylül 1931 Salı	185-186
94.	Son Türkçe Neşriyat: Estetik	Milli Mecmua 127. Sayı	15 Eylül 1931 Salı	200
95.	Yeni Bir Hayatın Başlangıcı	Milli Mecmua 128. Sayı	15 Ekim 1931 Perşembe	201
96.	Dokuzuncu Yıl Basamağında	Milli Mecmua 129. Sayı	1 Kasım 1931 Pazar	213
97.	İstanbul'da Mektepçilik: Kadıköy Erkek Lisesi	Milli Mecmua 129. Sayı	1 Kasım 1931 Pazar	222-224
98.	Biraz da Memleket Halkını Düşünelim	Milli Mecmua 130-131. Sayı	1 Aralık 1931 Salı	225

99.	İstanbul'da Mektepçilik: Kandilli Kız Lisesi	Milli Mecmua 130-131. Sayı	1 Aralık 1931 Salı	237-238
100.	Yunus Emre Münasebetiyle	Milli Mecmua 132-133. Sayı	Ocak 1932	241
101.	İstanbul'da Mektepçilik: Cumhuriyet Orta Mektebi	Milli Mecmua 132-133. Sayı	Ocak 1932	251
102.	Goethe İhtifali Dolayısıyla	Milli Mecmua 134-135. Sayı	Mart 1932	253
103.	Alkışlanacak Bir Hareket	Milli Mecmua 136-137. Sayı	Haziran 1932	265
104.	Halkımızın Zevkini Yükseltelim	Milli Mecmua 138-139. Sayı	Ağustos 1932	281
105.	Yeni Yıla Girerken	Milli Mecmua 140-141. Sayı	1 Ocak 1933 Pazar	297
106.	Asıl Buhran Nerede	Milli Mecmua 142-143. Sayı	Temmuz 1933	305
107.	Yalnız Bizi Değil Bütün Bilgi ve Sanar Âlemini Ağlatacak Bir Ölüm: Dr. Rifat Osman Bey	Milli Mecmua 142-143. Sayı	Temmuz 1933	314
108.	Sayın Okurlarımıza	Milli Mecmua 146. Sayı	15 Nisan 1952 Salı	1-2
109.	İç Bedesten ve Acı Hakikatler	Milli Mecmua 146. Sayı	15 Nisan 1952 Salı	12-14
110.	Nereye Gidiyoruz ve Gitmekteyiz?	Milli Mecmua 147. Sayı	15 Mayıs 1952 Perşembe	1
111.	Mezara Saygı	Milli Mecmua 148. Sayı	15 Haziran 1952 Pazar	1
112.	Yine Aynı Dert, Aynı Hastalık	Milli Mecmua 150. Sayı	15 Ağustos 1952 Cuma	1
113.	Yine Aynı Dert Fakat Fizyoloji Bakımından Farklı	Milli Mecmua 151. Sayı	15 Eylül 1952 Pazartesi	1
114.	Dertlerimizden: Okul-Aile Birlikleri	Milli Mecmua 152. Sayı	15 Aralık 1952 Pazartesi	1

115.	İki Acı Kayıp	Milli Mecmua 154. Sayı	15 Şubat-15 Mart 1953	1
116.	Bir Üçüncü Kayıp	Milli Mecmua 155. Sayı	15 Nisan 1953 Çarşamba	1
117.	Manzum Şikayetler: Teselli	Milli Mecmua 155. Sayı	15 Nisan 1953 Çarşamba	16
118.	O, Her Devrin ve Tarihin Fatih'idir!	Milli Mecmua 156. Sayı	15 Mayıs 1953 Cuma	1
119.	Halka İnmek Böyle mi Olacaktı?	Milli Mecmua 157. Sayı	19 Eylül 1953 Cumartesi	1
120.	Sönen İki Hiciv Yıldızı	Milli Mecmua 157. Sayı	19 Eylül 1953 Cumartesi	10-12
121.	Manzum Şikayetler: Naylon Kemerli	Milli Mecmua 157. Sayı	19 Eylül 1953 Cumartesi	16
122.	Dilimize Saygı	Milli Mecmua 158. Sayı	Ekim 1953	1
123.	Manzum Şikayetler: "Cız!" Gelir	Milli Mecmua 158. Sayı	Ekim 1953	15
124.	Elini Veren Kolunu Alamaz	Milli Mecmua 159. Sayı	Aralık 1953	1
125.	Manzum Şikayetler: Baytarname	Milli Mecmua 159. Sayı	Aralık 1953	16
126.	Hüseyin Rıfat'ı Kaybettik	Milli Mecmua 160. Sayı	Mart 1954	1
127.	Manzum Şikayetler: Gazi Giray'dan İlhamlar	Milli Mecmua 160. Sayı	Mart 1954	16
128.	19'uncu ve 20'nci Asır Adamı	Milli Mecmua 161. Sayı	Aralık 1954	1
129.	Radyoda Beklenen ve Beklediklerimiz	Milli Mecmua 162. Sayı	Mart 1955	1
130.	Birkaç Söz	Bir Şehir Yıkılıyor!	1960	3-4

Birçok şiirinin yazılış tarihinin mecmuanın çıkış tarihinden kısa bir süre öncesine denk gelmesinin, bu şiirlerin bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıkmasının bir yansıması olduğunu daha önce söylemiştik. Şiirlerinde olduğu gibi bazen yazılarında da bu durum sezilir. Örneğin mecmuanın 94. sayısındaki “Tanımadığım Dostuma”

başlıklı yazı mecmuanın son sayfasında yer alır ve tam da sayfanın üçte birini kaplayacak uzunluktadır.

Mehmet Mesih bu yazısında "tanımadığım bir dost" diyerek okuyucusuna seslenir ve ona duygularını açar:

> "Artık serazat değilim, artık kalbim rüzgârlarla dolu değil, artık yalnızlığın sinesinde uyumuyorum. Çünkü yanan dudaklarıma aşk melikesinin dudakları değdi, çünkü dalgın gözlerimi aşk melikesinin ateşli nefesi yaktı, çünkü kimsesiz kalbime aşkın eriten hülyası yoldaş oldu, çünkü düne kadar rüzgârlarla tarumar olan saçlarım aşkın alevleriyle yandı, kül oldu. Fakat o kül nerede?... Biliyor muyum?!.. Yoksa mukaddes insanların yakılan kemikleri gibi onlar kafur kokulu mabetlerde mi saklı?..
>
> Bana dünden beri diyorlar ki: bahtını kim aldı, kalbini kime verdin, rüzgârlarla oynaşan saçların ne oldu, gözlerinde tutuşan renklerde niçin eser yok, neden kalbinin sesini işitmiyoruz?..
>
> Bu suallere cevap vermeme artık imkân var mı ya?... Niçin mi?.. Çünkü aşk melikesinin bahtı bahtımı aldı, çünkü aşk melikesinin kalbi kalbimi zapt etti, çünkü onun yakıcı nefesi saçlarımı ağarttı, yaktı ve çünkü gözlerim onun uğrunda söndü ve kalbimin kanatları kırıldı. Böyle bahtsız, kırık kalpli ve ağaran saçlı, sönen gözlü ve nihayet ıstırabın sarayında yaşayan bir mahluktan cevap beklenir mi?..
>
> Fakat ben bu hayatımdan o kadar memnunum ki! Zaten bunun aksine de ihtimal verilmez… Çünkü benliğimin fevkinde bir varlık olan kuvvete esirim gerçi esaret sevilir bir şey değildir. Fakat, ey sevgili kari o esir eden kuvvetin benliğimin zerrelerinde, ruhumun derinliklerinde saklı olduğunu söylersem beni tayip etmezsin değil mi?.. Biliyorum, benim söylemek isteyip de yazamadığım şeyleri sen anlıyorsun, mamafih ben de hakikati biraz söylemeliyim: Ben benliğimin esiriyim!.. Ne mutlu ki bana bu esaret hayatımda refakat lütfunda bulundun, sen de bana yoldaş oldun!.. Artık gündüzünden gecen aydınlık ruhun ruhuma haber olsun!.. Bunun aksini de söylersem bana gücenmezsin değil mi ey aziz kari?!."
>
> (Milli Mecmua, Tanımadığım Dostuma, 94. sayı, s. 1524)

Mehmet Mesih'in "nesir" türü altında yayımlanan bu yazısına benzer okuyucusuna duygusal bir tonda seslendiği ikinci bir yazısı da 107. sayının 1724. sayfasında yayımlanan yine sayfanın üçte birini kaplayacak uzunlukta olan "Fakat Sen?" yazısıdır. Bu yazı da "Tanımadığım Dostuma" isimli yazıyla aynı içeriğe sahiptir ve okuyucuya "meçhul dost" olarak seslenilir:

> "Dinle beni ey meçhul dost,
>
> Biliyorum ki sen beni tanıyorsun, fakat ben öyle miyim ya? Ben seni tanıyor muyum? Biliyorum ki sen benim dert ortağımsın, biliyorum ki sen de benim gibi bazen ıstırap çekiyor, bazen neşeleniyorsun… Fakat ey meçhul dost, birleş bu hislerimize rağmen aramızda ne derin farklar var: Benim için

şair diyorlar. Bunu sen de biliyorsun… Fakat senin için ne diyorlar? Bunu ne ben ne de sen biliyoruz! Bunun için hududumuz, yollarımız ayrı… Alnımızın yazısı nasıl bir değilse bahtımızın çevresi de bir değil. Ben garba giderken sen şarka gidiyorsun, belki de!.. Kim bilir, kim bilir, belki, ikimiz de beraberiz. Ufkumuz bir, bahtımız bir, hayatımız ve hayalimiz bir… O hâlde niçin biz ayrı yaşıyoruz. Seni ve beni yaratan Tanrı ne için bizi, bir sahnede, bir ümide bağlamadı? Ey beni tanıyan meçhul dost, söyle niçin ve neden, hâlâ birbirimizden ayrıyız. Ufukların ardındaki cihanlar belki bizim için yaratıldı, fakat neden biz hâlâ birbirimizin kainatından haberdar değiliz. Beni ısıtan güneş yoksa seni ısıtmıyor mu?.. Bilirsin ya: 'İki gönül bir olunca samanlık seyran olur' derler. Fakat bizim bu birleşen gönüllerimiz hâlâ seyranı ve seyran yerini tanımıyor. Bilmem, bu ayrılık neden?!... Bunun cevabını belki şimdi ne sen verebilirsin ne de ben söyleyebilirim. Çünkü ruhlarımızın maverasında baharın sesi ve hazanın solan çiçekleri var. Sen neşelenirken ben ağlıyorum, ben neşelenirken sen ağlıyorsun!.. İkimiz de gözyaşı döküyoruz ama, o gözyaşlarını birleştirecek zamanlar birleşmiyor… Yukarıda dedim ya: Ben garba giderken sen şarka gidiyorsun! O hâlde hiçbir zaman bizim birleşmemize imkân yok, belki ayrı ayrı zamanlarda birleşen hislerimiz var. Fakat bundan ne çıkar, değil mi ki bizler başkayız, başka cihanlarız.

*

Ey beni tanıyan meçhul dost, her ne de olsa sen benim hislerimin, sırlarımın mahremisin!.. Fakat ben senin neyinim?!..."

(Milli Mecmua, Fakat Sen?, 107. sayı, s. 1724-1725)

Akla gelecek ilk cümlelerle yazılmış olan ve üzerinde fazla düşünülmediği belli olan bu yazıların yazılış amacının mecmuanın eksik kalan kısımlarını doldurmak olduğunu düşünmek yersiz değildir. Ayrıca "Tanımadığım Dostuma" yazısının yayımlandığı 94. sayının çıkış tarihi 15 Eylül 1927 iken yazının yazılış tarihi 12 Eylül 1927; "Fakat Sen" yazısının yazılış tarihi 30/31 Mart 1928 iken yazının yayımlandığı 107. sayının çıkış tarihi 1 Nisan 1928'dir. Bu durum da yazıların bir ihtiyaç ürünü olduğu fikrini kuvvetlendiren etmenlerden biridir. Mehmet Mesih, bu yazıları muhtemelen mecmuada boş kalan sütunları doldurmak için yazar.

Mehmet Mesih'in fikirden ziyade duyguya yer verdiği eserleri çoğunlukla şiir türündedir. Nesir türüyle verdiği eserleri gezi yazıları, röportajlar ve genellikle belli bir görüş üzerine yapılan musahabelerden ibarettir.

Mehmet Mesih'in mecmuanın çıktığı yıllar boyunca hikâye gibi kurgusal eserler kaleme almaz. Bu durum mecmuadan öncesi için de sonrası için de geçerlidir. Esasen Mehmet Mesih'in nesir yazarlığının edebî bir değer taşımadığını söylemek mümkündür. Onun nesir yazarlığı daha çok köşe yazısı, deneme, musahabe yazarlığıdır. Milli Mecmua'nın ilk üç yılında düzenli olmamakla beraber mecmuanın

son sayfasında kendine yer bulan ve imzasız bir şekilde çıkan "Milli Mecmua'nın İki Haftası" isimli bölümler çoğu zaman haber diliyle yazılmış bölümlerdir.

Milli Mecmua'daki imzasız yayımlanan yazıların Mehmet Mesih'e ait olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bölümleri edebî bir değer taşımadığı ve güncel haberleri, yapılan teşekkürleri ihtiva ettiği için çalışmaya almamaya karar verdik ancak örnek olması için Milli Mecmua'nın 22. sayısındaki "Milli Mecmua'nın İki Haftası" başlıklı bölüme yer vermek istiyoruz:

"İstanbul

'Milli Mecmua' Müdürlüğüne

Yirmi bir numaralı mecmuanızın son sahifesinde "Dumlupınar Merasimi Münasebetiyle" yazılan makaleyi okudum. Memleketimizin birçok yerlerinde, gece dershaneleri açılmış ve mahallerince idare edilmekte bulunmuştur. Vekaletce bu mektuplara imkân müsait olduğu nispette muavenette olunmaktadır. Mamafih bu ihtiyaç, layık olduğu ehemmiyetle, bizim de nazar-ı dikkatimizi celp ettiği için hazırlamakta olduğumuz Maarif-i Umumiye Kanuni layihasında geri kalmış, seneleri geçmiş çocuklar için, ikmal-i mektepleri açılacağı esasını kabul etmiş bulunuyoruz. Bu kabil dershaneler ve mektepler için 341 bütçesinde daha vasi mikyasta muavenetle yapılması da mukarrirdir efendim.

20 Eylül 340 Maarif Vekili

Vasıf

Milli Mecmua – Geçen nüshamızın 'İki Hafta'sında Dumlupınar Merasimi'nden, Gazi Paşamızın nutuklarında bahsetmiş ve sözümüzü bütün bu emellerin tahkiki için halkın tenviri noktasında temas ile bitirmiştik. Halkın umumi seviyesini yükseltmek vazifesini deruhte eden cumhuriyet maarifinin ve onun genç vekilinin bu meseledeki mesaisine kemal-i samimiyetle intizar etmekte bulunduğumuzu da ilave etmiş idik. Bu kariye derç ettiğimiz mektuplarıyla ayn-ı mesele için maarif vekaletinin ne suretle çalıştırdığını efkâr-ı umumiyeye söyleyen Vasıf Beyefendinin çok müdekkik ve çok ihtimamkâr bir şekilde bu hususu da nazar-ı dikkate aldıklarını görmekle büyük bir huzur hissetmekteyiz. Elbette bir gün, bu mazlum memleket de geçirdiği buhranların mukabilinde şuurlu hayata karşı dikkatli fertler elinde bahtiyar olacaktır. Gençlik, en büyük makamlardan en vazilerine kadar bu kuvvetli arzuyu tahkike sa'y oldukça yüzümüzün güleceğinden şüphe yoktur.

Beynelmilel Talebe Kongresinin Dördüncü İçtiması – Beynelmilel Talebe Kongresi, Prag, Londra, Leipzig'den sonra dördüncü defa olarak Eylül'ün beşinci günü Budapeşte Dârülfünunu Merasim Salonu'nda küşat edilmiş ve Dârülfünun müdürü, Peşte şehri, Macar hükümeti namlarına merasim nutukları -Almanca, Macarca, Fransızca ve İngilizce olarak- irat olunmuştur. Bilahare içtimalara Felsefe Dârülfünun'da devam edilmiştir. Müzakere edilen mevad bir vech anıdır:

1- Talebe teşkilatı nasıl olmalıdır?

2- Müteaddit memleketlerin talebe işleri nasıl teazzu etmelidir?

3- Talebenin gıdası ve lokantalar

4- Talebe için ucuz kitap mübayaası

5- Talebenin müsavatı

6- Talebenin tetkikatını yaptırdıktan sonra mesaisi

7- Ucuz olarak pasaport ahzi…

Kongrede her memleket murahhasın kendi dârülfünunlarındaki mesailerini havi raporlar okunmuştur. Türklerden de İhsan ve Muhittin Beyler murahhas olarak bulunuyorlardı.

Bu içtimada spor meselesi de müzakere edilmiş ve gelecek sene Dârülfünun Talebeleri Olimpiyatı'nın Peşte'de başlayacağı Macarlar tarafından söylenmiştir.

Kongreye atide gösterildiği vecihle on altı hükümet murahhası iştirak etmiştir:

1: Ukrayna, 2: İngiliz, 3: Polonya, 4: Kanada, 5: Macar, 6: Alman, 7: Amerika, 8: Danimarka, 9: Türk, 10: Estonya, 11: Almanya'nın Çekoslovakya kısmı, 12: Fin, 13: İsveçya, 14: İsviçre, 15: Avusturya, 16: Let.

Dârülfünunumuz Talebesinin Romanya Seyahati: Romanya seyahatine iştirak eden elli üç genç -altısı hanım- Eylül'ün 24'üncü çarşamba günü Romanya vapuruyla limanımızdan hareket etmişlerdir.

On beş gün devam edecek olan bu seyahatin nihayetinde Peşte'ye kadar da gidilecektir.

Mecmuamız bu gençlere hayırlı seyahatler temenni eder."

(Milli Mecmua, Milli Mecmua'nın İki Haftası, 22. Sayı, s. 356)

Milli Mecmua'da "M.M." imzasıyla çıkan birçok yazı mevcuttur. Milli Mecmua ile ilgili yapılmış önceki çalışmalarda bu imzanın Mehmet Mesih yahut Milli Mecmua'nın kısaltılışı olduğuna dair fikirler öne sürülür ancak kesin bir yargıya varılamaz. Bu kafa karışıklığına yol açan etmenlerden biri mecmuada "Milli Mecmua" imzalı yazıların da çıkıyor olmasıdır. İmzasız yazıları Mehmet Mesih'in yazdığına kanaat getiren araştırmacılar bu yazıları yazan kişinin de Mehmet Mesih olduğuna kanaat getirir. Mecmuanın sahibinin ve mesul müdürünün dışında; mecmuaya yazı yazmak ve fikirlerini geniş kitlelere ulaştırmak isteği dışında herhangi bir motivasyonu olmayan, mecmuada bunların dışında aktif bir görev üstlenmeyen herhangi bir yazarın kendi imzası olmadan yazı yayınlamasını beklemek pek inandırıcı değildir. Kısacası yazıları yazan kişinin Mehmet Mesih olduğu açıktır ancak yine de bu kısaltılışın hangi anlama geldiğini açıklık getirmek isteriz.

"M.M." kısaltılışının "Mehmet Mesih" isminin kısaltılmış hâli olduğu kesindir. Bu sonuca varmamızı sağlayan en önemli etkenlerden biri mecmuanın 1950'li yıllarda çıkan sayılarında "M.M." kısaltılışının "M.A."ya dönüşmesidir. Mecmuanın bu sayılarında mecmuanın ilk sayfasının en üstünde yer alan mecmuanın sahibi ve müdürü bilgisinde de önceki sayılarda olduğu gibi "Mehmet Mesih" değil "Mesih Akyiğit" yazar. Aynı zamanda Mehmet Mesih bu yıllarda çıkan sayılarda yer alan "manzum şikayetler" isimli bölümü öncelikle "M.A." daha sonra da "Mesih Akyiğit" imzasıyla çıkarır. Bu üç durum; "M.A."nın "Mesih Akyiğit" isminin kısaltılmış hâli olduğunu kanıtlar ve önceki sayılardaki "M.M." kısaltılışının da Milli Mecmua'nın değil Mehmet Mesih'in o yıllarda anıldığı adının kısaltılmış hâli olduğunu gösterir.

Mehmet Mesih'in bu imzayla çıkan yazıları genellikle musahabe, gezi yazısı ve röportaj türündedir. Esasen Mehmet Mesih'in nesir türündeki yazıların hemen hepsi bu türlerdedir. Nadiren de olsa eleştiri yazısı yazar. Dönemin önde gelen isimlerinin vefatlarından sonra hepsi için değil ancak önemli gördüğü isimler hakkında ilerleyen zamanda unutulmamaları sağlamak ve tarihe not düşme amacıyla ansiklopedik biyografik bilgiler verir. Mehmet Mesih'in edebiyat ve sanat dünyamızdaki önemli isimlerin unutulmasını önlemeye ve onlara gereken önemin verilmesini sağlamaya çalıştığını mecmuanın Nedim özel sayısında da görmüştük. Aynı tavrı kendi dönemindeki isimler için de gösterir.

Bu biyografi yazılarından en dikkati çekeni Mimar Kemalettin'in ardından yazdığı kısa biyografidir. Esasen bu yazıya biyografi demek de pek mümkün değildir çünkü yazıda yalnızca Mimar Kemalettin'in nerede kaç para alarak çalıştığı anlatılır:

(…)

> 1 Eylül 1330 tarihinde maaşı 6000 kuruş iblağ ve unvanı Evkaf Nezareti sermimar ve İnşaat ve Tamirat Dairesi müdür-ü umumiliğine tahvil kalınmış ve işbu memuriyeti kemakan uhdesinde kalmak ve şehri 3000 kuruş verilmek üzere Şehr-i Emaneti Heyet-i Fenniye müşavirliğine tayin kılınmıştır. 15 Mart 1335 tarihinde mülga Evkaf Nezareti İdare Merkeziyesi Teşkilatı hakkındaki nizamanemanın bazı maddeleri makamına kaim olmak üzere tanzim olunan "Layiha-ı Nizamiye" mucibince teşkil olunan inşaat heyet-i fenniyesi riyasetine diğerinin tayin kılınmasına menba-ı infikak etmiştir. Mumaileyh 15 Temmuz 1339 tarihinde mülga Umur-ı Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti İnşaat ve Tamirat müdür ve sermimarlığına 6000 kuruş maaşla tebeyyün kılınmış ise de Kudüs'te nezareti altında başlanmış olan Mescit-i Aksa tamiratının devamı kendisinin bu mühim ameliyenin başında bulunmasını istilzam eylemesiyle 25 Kanunisani 1340 tarihinde memuriyetinden ayrılmıştır.

(…)

(Milli Mecmua, Nihayet Mimar Kemalettin'i de Kaybettik 90. Sayı, s.1445)

Bunun sebebini de yazının sonuna eklenen şu satırlardan anlarız: "*Yukarıya derç ettiğimiz tercüme-i hâli göndermek suretiyle hakkımızda teveccüh gösteren Evkaf Müdüriyet Umumiyesi inşaat müdür muavini Fikri Bey'e teşekkür ve ebediyete kavuşan Mimar Kemalettin'e de rahmetler temenni ederim.*". Mehmet Mesih son sözleri yazıyı yazanın o değil Fikri Bey olduğunu düşündürse de yazının Mehmet Mesih olarak imzalanmış olması sebebiyle yazıya değinmek istedik. Kuvvetli bir ihtimal; Fikri Bey maaş, nerede çalıştığı gibi bilgileri Mehmet Mesih'e ulaştırır; Mehmet Mesih de bu bilgileri bir kompozisyon hâline getirerek yayımlar, bu nedenle de yazının sonuna kendi imzasını atar. Burada Mehmet Mesih'in amacı edebî bir biyografik yazı kaleme almak değil değerli bir mimar olan Mimar Kemalettin'i okuyucularına tanıtmak ve tarihe not düşmektir.

Mehmet Mesih'in gezdiği sergileri anlattığı gezi yazıları vardır. Bu yazılarında sergilerdeki sanatçılardan ve beğendiği eserlerdeki işçiliklerden bahseder. Klasik anlamda bir gezi yazısı özelliği taşımasa da bu yazılarını da gezi yazısı kategorisine alarak değerlendirdik. Bunların dışında Anadolu'ya yaptığı gezilerini anlattığı klasik anlamda gezi yazıları da mevcuttur. Yalnız mecmuanın 120 ile 133. sayısı arasında yaptığı lise ziyaretlerini gezi yazısı kategorisine almak doğru olmayacaktır. "Bursa'da/İstanbul'da Mektepçilik" ismiyle yayımlanan bu yazı serisinde Bursa'nın ve İstanbul'un önemli ortaokul ve liselerine ziyaretler yapar ancak bu okullarda gördüklerini kendi anlatmak yerine her ziyarette okullarla ilgili ansiklopedik bilgiler verir. Bu bilgileri veren de ondan ziyade okulun müdürüdür:

> "Mektep, Fatih civarında Çarşamba'da Sultan Selim Camisi'nin avlusundadır. Ziyaretim esnasında bu irfan ocağı müdürü olan Kemal Emin Bey'den maksat ve gayemizi izahtan sonra müessesenin tarihçesini vermelerini rica ettim.
>
> Kemal Emin Bey, bir zamanlar temaşa hayatına da emek sarf etmişti. Bugün de maarif hayatının sahnelerinde daha geniş ve memlekete faydalı roller yapmaktadır.
>
> Bu çok samimi insan, güler bir yüzle, beni dinledikten sonra şu malumatı verdi:
>
> "1928-1929 senesinde Cumhuriyet Ortamektebi tesis edildi. Bu binada İmam Hatip mektebi vardı. Onu Gedikpaşa'ya naklettiler. Biz de onun yerine buraya geldik. Birinci senesi 180 kadar ilk mekteplerden, 100 kadar da kız

lisesinden 280 talebe, ikinci senesi 320, üçüncü senesi yine o kadar, bu sene de 350 kadar talebemiz var.

İlk senesi 26 kişi, ikinci sene 34, üçüncü sene 36 mezun vardır.

Eskiden, mektebimizin yerinde Sultan Selim imareti varmış. Zamanla harap olmuş. Bahçekapısı'nda da Sultan Hamidi evvel medresesi varmış. Hayri Efendi Evkaf Nazırı iken o medreseyi buraya nakletmiş ve bu binayı yapmış. Fakat diğer medreselere nispetle daha yüksekçe bir medrese halini almış.

Bina, Mimar Kemal Bey'in eseridir ve Alâeddin Bey tarafından yapılmıştır.

Tabiatıyla medrese için yapılan bu bina mektep olamazdı. Biz bazı tadilat yaptık. Faraza iki odayı birleştirerek bir sınıf yaptık.

Ortameketepler arasında mektebimiz bina itibariyle en iyilerindendir.

Evvelce muhtelit idi. Fakat şimdi kız ortamektebidir.

Kısa bir hayatı olan bu mektep, pek tabii idi ki uzun bir tarihçeye malik olamazdı. Temenni edelim ki günden güne tekâmül etsin ve yarın müesseseye büyük şerefler getirecek bir nesil yetiştirsin!"

(Milli Mecmua, İstanbul'da Mektepçilik: Cumhuriyet Orta Mektebi, 132-133. sayı, s.251)

Bu açıdan bakıldığında bu yazılarında da edebî herhangi bir değer bulunmamaktadır.

Mehmet Mesih nesri genellikle fikirlerini okuyucu aktarmak için kullanır. Bu nedenle de birçok yazısında konudan konuya atladığı görülür. Bazen gezi yazılarında dahi konu konuyu açar ve yazı bağlamından kopar:

(…)

"İzmir'de, bilhassa en ziyade nazar-ı dikkatimi celp eden şey halkın yürüyüşündeki çalağı ve cevvaliyet oldu… Bu basit hareket bende tecessüs fikri uyandırdı, dikkat ettim ki bu aziz Türk ilinin halkı âtıl değildir. O, mütemadiyen çalışmak ve kazanmak ister… Sokaklarda lakayt yürüyen, kadre tabii gibi görünen bir İzmirliye tesadüf mümkün değildir! Şu küçük müşahede bende İzmir için, bilhassa İstanbul'a ait öyle bir kanaat hasıl etti ki, kendi kendime yarının en zengin ve en medeni, nurlu bir beldesinin İzmir olacağına iman ettim. Fakat her ne de olsa insanların meziyetleri yanında bir de mağlubiyet cepheleri var: İşte, memleketimizin pek çok yerinde son senelerin doğurduğu yeni bir yaşayış tarzı burada da kendini göstermekte gecikmemiş: bar hayatı… Fakat bu sözlerimden dolayı maksadım yanlış anlaşılmasın… Eğlenmek, zevk etmek bilhassa bugün, bir zaruret halini almıştır. Yalnız, her ne suretle olursa olsun, milli servetimizin harice akmasını temin edelim. Müteaddit barlarda, medeni ihtiyaçları tatmin eden ecnebi kadınlara ceplerimizdeki paralarımızı vermeyelim. Bu akşam size gülen, iltifat eden herhangi bir kadın yarın akşam da bir başka vatandaşıma gülecek ve onun cebindekini de almaya gayret edecektir. Ve nihayet bir gün sizi ve onu terk

ederek memleketine dönecek neticede kaybeden biz olacağız. Çünkü teker teker belki ehemmiyetsiz gözüken, fakat birleştikleri zaman pek ehemmiyetli yekûn tutan paralarımız bir gün mukaddes yurdumuzun sinesinden kaybolacak!

İçtimai bir hatamızı canlandıran bu cümleleri, sırf vatanıma olan merbutiyetim dolayısıyla yazdım… Ey genç İzmirli, servetini harice akıtmaksızın eğlenmeyi kendine şiar eden ve her ne suretle olursa olsun paranın memleketinde kalmasını vicdani ve mukaddes bir borç bil… Bu tarzda düşündüğün ve bu tarzda hareket ettiğin takdirde sevimli İzmir'imiz dünyanın en zengin ve en medeni bir şehri olacaktır. Sana hürmet ve takdis ey aziz İzmirli genç…"

Ocak 1927

(Milli Mecmua, İzmir'de Birkaç Gün, 78. sayı, s. 1254)

Mehmet Mesih bu yazıları kaleme alırken "gezi yazısı yazmak" gibi özel bir amacı yoktur. Amacı ne tür bir yazı yazarsa yazsın fikirlerini okuyucuya aktarmaktır. Bu nedenle onun yazılarını "öyle görünse bile" herhangi bir tür altında toplamak tam olarak doğru olmayacaktır. Gezi yazısı, anı, tenkit, musahabe fark etmeksizin yazdığı her yazıda esas amaç okuyucuya kendi fikirlerini aktarmak ve onları bilgilendirmektir. Bu nedenle kaleme aldığı yazı bir gezi yazısı özelliği gösterse bile içinde çokça şahsi fikir, yer yer nutka varan söylemler içerir.

Mehmet Mesih'in röportaj türünde 13 yazısı vardır. Bu röportajları kimi zaman bir sohbete dönüşür. Röportajlarında fazla konuşmamaya dikkat eder. Bu röportajlar muhataplarının fikirlerini yansıtmakta son derece başarılıdır. Mehmet Mesih, "Hüseyin Rahmi Bey Diyor ki" başlıklı röportajında bir röportaj dizisi başlatmak istediğini söyler ancak bu isteğini yerine getiremez.

Mehmet Mesih'in nesir türündeki yazılarını edebî olan ve edebî olmayan olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu yazıların büyük bir çoğunluğu edebî olmayan nesir yazılarıdır. Edebî olarak değerlendirilebilecek yazıları -gezi yazısı, musahabe vs. dışında- daha önce belirttiğimiz gibi Milli Mecmua'da doldurulmak istenen sayfalara eklenmek üzere yazılan yazılardır. Mehmet Mesih bu yazıları "fantezi" türü altında değerlendirir:

"Bir gün dediler: ilkbahar geldi. Her taraf yeşillenmek üzere… Çiçekler, güller, ağaçlar yeni bir hayata giriyorlar.

Günler geçti, hakikaten her yerde yeni bir hayatın yeni rüyaları göründü. Çiçekler açtı, güller açtı. Her tarafta yeni bir aşkın, edebiyata giremeyen mısraları belirdi. Her yer de yeni bir füsunun ipek saçları tel tel

dağıldı. Nihayet her taraf güldü, her taraf sevinç içinde coştu, çalkandı. Yalnız benim gönlümün ilkbaharı gelmedi; yalnız benim gönlümün çiçekleri, gülleri açılmadı, yalnız benim gönlüm gülmedi. Her gördüğüm sima, bana hicranı anlattı; her gördüğüm mahlûk bana hüznü fısıldadı; her gördüğüm rüya bana hasreti bir daha bir daha tattırdı. Yalnız benim gönlümün gülü açılmadı, onun hicranla kavrulan yaprakları da birer, birer kalbimin cehennemine düştü ve yandı. Şimdi onların gülleri bile kalmadı. Açacağını ümit ettiğim o tek gonca da bu suretle öldü, O yegâne ümidim de bu suretle ebediyete vardı… Artık ne gülüm kaldı, ne de bir goncam. Artık beklediğim ilkbaharda gitti beklediğim, teselli ümit ettiğim mevsim de beni terk etti. Daha iyi, gitsin; daha iyi senden uzaklaşsın!

Bir gün dediler: Hızır İlyas geldi, artık bundan sonra yâr…

O gün, herkes kırlara koştu, o gün herkes neşelendi, herkesin kalbi kanatlandı. Meçhul afetlere uçmak için herkeste bir arzu uyandı. Herkeste bir neşe kaynağı doğdu. O gün ben de, beldemin genç kızlarıyla kırlara gittim, o gün ben de güldüm, görenler sanır ki: neşeden, sevinçten, eğlenceden sarhoş bir adamım! O gün güldük, güldüler, ben de güldüm. Sandılar ki kederle, gamla, hasretle, hatta hicranla hiç tanışmamışım, ruhumda daima bir bahar yaşıyor, ruhumda daima uçmak isteyen bir kuş var; orada, gönlümde bir neşe kaynağı var, sevinç menbaı var: onun için güldük, güldüler, ben de güldüm. Evet, gönlüm hiç de boş değildi, orada bir varlık çalkanıyordu; orada benliğime aşina bir şey vardı; onlar, ötekiler herkes bu varlığı neşe, sevinç menba; ümit, hülya kaynağı sandılar ve onun için güldüler; onun için güldük, güldüler, ben de güldüm. Fakat o çalkanan şey, o gönlümdeki şey neydi?.. Bilmiyorlardı, bilemezlerdi de… Madem ki şimdi onlardan ayrıyım, onların neşeleri kırılacak değil ya… Artık o varlığın ne olduğunu söyleyebilirim: o gün her zaman olduğu gibi gönlümde bir göl vardı. Bu göl gözyaşlarımdan hasıl olmuştu. Gerçi hep beraber güldük, güldüler, ben de güldüm. Fakat onlar, bütün mevcudiyetiyle, ruhlarıyla, gönülleriyle beraber güldüler, halbuki benim yalnız simam, simamın hatları, zahiri varlığım güldü, yalnız cismim güldü. Fakat içim ağladı ve zaten ağlıyordu. O gün de o göle yeniden katreler döküldü, onların serpintilerinin ötekilere sıçrayacağından ne kadar korktum, istedim ki ağlayan bir ruh onlara neşe versin, onlara sevinç versin varanlara…

İşte o gün de geçti… Ve nihayet ben gönlümdeki göl ile, yani göz yaşlarımla baş başa kaldım…

Bir gün dediler: artık yaz geldi, sıçanlar kendini göstermeye başladı. Artık pardösü ağır geliyor, taşınmıyor. Hasır şapka mevsimi…

Evet, hakikaten öyle… Bu sözler doğru… Fakat ezelden beri mevsimlerle alakası olmayanlar için değil; içinden yananlar için değil… Söylüyorlar:

- Artık adalara gitmeli, İstanbul sıkmaya başladı.

- Ben Nizam Caddesi'nde dört odalı bir köşk tuttum.

- Ben bu mevsimde Çamlıca'yı pek severim, hatta göç bile ettim…

Fakat ben nereye gidebilirim?!.. Gönlümdeki göl beni bir tarafa bırakmıyor ki… Onun ortasında çürük bir sandal içinde sallanıp duruyorum,

sahile varmak için ellerimde kürek bile yok, böyle küreksiz, dermansız, bu çürük tekneyle nereye gidebilirim?.. Yaklaştığımı zannettiğim sahil gittikçe uzaklaşıyor, gittikçe kayboluyor… İstiyorum: ben de adaya gideyim. Fakat gönlümün gölünde dâde yok!..

Ta uzakta batan bir güneş ölgün ziyalarıyla son mersiyesini sulara serpiyor.

Yine içimde bir ümit doğuyor, yine içimde bir teselli menbaı çalkanmaya başlıyor. O zaman kendi kendime:

Varsın, gitsin o güneş… Bana ne ada lazım ne de sahil… Belki kâinatı saran yaz, hararetini çoğaltır da, diğer gölcükler gibi, benim gönlümdeki gölün de suları bahar olur ve ben de gözyaşlarımda boğulmaktan kurtulurum.

*

Gözlerimi açtığım zaman, henüz doğan güneşin, pencerelerin renkli camlarından süzülen nurlu ışıkları müşfik bir sevgili temasıyla yüzümü okşuyordu…"

10 Mayıs 1927

(Milli Mecmua, Nihayet Yaz Geldi, 89. sayı, s. 1433-1434)

Özetle, Mehmet Mesih Akyiğit'in nesir yazarlığı Türk milletini bilgilendirmek; fikri, edebî ve sanat anlayışı açısından duyarlı birer birey hâline getirmek amacıyla öğretici ve uyandırıcı niteliktedir. "Nihayet Yaz Geldi" gibi duygusal eksende gelişen ve "edebî" bir dille kaleme alınmaya gayret edilmiş çok az yazısı vardır. Nihayetinde bu yazılar yazıldığı için mecmuaya konmamıştır, mecmuaya konmak için yazılmıştır.

Mehmet Mesih'in yazılarındaki ve şiirlerindeki bu durum onun edebî hayatının Milli Mecmua ile sınırlı kalmasının başlıca sebebidir. Mehmet Mesih'in iyi bir şair veya yazar olmak gibi bir amacı yoktur. Şiire duyduğu ilgi edebî hayatının başlarında iyi şiirler yazmak için çabalamasına neden olsa da ilerleyen yıllarda bu durum değişir ve verdiği eserler bir mecburiyet ürünü olarak ortaya çıkmaya başlar. Milli Mecmua'nın kapanmasının ardından ihtiyaçtan doğan bu şiir ve yazıların da sonu gelir ki Mehmet Mesih bu durumun bir yansıması olarak Milli Mecmua'nın kapandığı yıllarda hiçbir zaman şiirlerini başka bir mecmuada yayımlatma ihtiyacı duymaz.[16]

[16] *Bir Şehir Yıkılıyor!* kitabının içindeki siyasi şiirler dönemin siyasi havasının ve gerçekleşen askeri müdahalenin ardından şairin hissiyatını dile getirmek istemesinin bir gereği olarak çıkar. Bu şiirler şairin kendini ifade etme ihtiyacının bir ürünüdür ve birincil amaç; ortaya estetik veya iyi bir sanat eseri koymak değil, fikri ve yaşanan heyecanı dışa vurmaktır.

3.4. Manzum Şikâyetler

Mehmet Mesih, Milli Mecmua'nın 1950'li yıllarda çıkan sayılarında yer verdiği bu seride nesir ve şiir türünü bir arada kullanır. Bu nedenle, (yazılar tek başına bir düzyazı yahut tek başına bir şiir özelliği göstermediği için) bu seriyi farklı bir başlık altında incelemenin daha doğru olacağını düşündük.

"M.A" imzalı bu yazılarında Mehmet Mesih önce şikâyetçi olduğu şey hakkında kısa bilgiler verir ve ardından bu şikâyetlerini şiir türünde ifade eder. Bu bilgiler birer hatıra niteliği taşır:

> "Geçenler bir tesadüf beni şehir dışına çıkarıverdi. Bir kır kahvesinde dinlenirken, eski askerlik arkadaşlarımdan biriyle karşılaştım. Hoşbeşten sonra bu eski dost, derdini kısaca anlattı:
>
> - Komşulardan ve iyi bir adam sandığım inekçinin, daha doğrusu bir mandıra sahibinin düzenine uğradım. Meğer ne hilekâr herifmiş a kardeşim.
>
> İnsanların çoğu göründükleri gibi değil… Mendebur öyle riyakarlıkla beni kafese koydu ki… Hayret… O yeminler, kasemler karşısında sen de olsaydın inanırdın! Amma ne sözünde durdu ne taahhüdünü yaptı ne de hakkımı verdi. Bir ara mahkemeye gitmeyi düşündüm; fakat sonra vazgeçtim ve Allah'a havale ettim. Ancak bu suretle de hıncımı alamamıştım. Nihayet kaleme havale ettim; bakalım beğenecek misiniz?
>
> Teselli
>
> Ey inekçi, inekçi, uyuz inekçi…
> Kuduz köpeklerden de kuduz inekçi:
> Çöküversin ağılın, yıkılsın emi;
> Gün günden eksilmesin, artsın kederin;
> İçkiden kan çanağı olmuş gözlerin
> Kör olsun da kör yılan gibi kal sürün,
> Tutuşan lanetlerden nasip al sürün!
> Tanrının belaları yağsın başına;
> İfritlerin zehri dolsun aşına!
>
> Aylar geçti… şerefin sanma ki pek çok;
> Sende iki paralık namus bile yok"
>
> (Milli Mecmua, Manzum Şikâyetler: Teselli, 155. Sayı, s.16)

Milli Mecmua'da bu türde yazılmış beş yazı vardır ve bu yazılar yazarın hayatıyla ilgili ipuçları verir. Yazıların ve şiirlerin çıkış noktası Mehmet Mesih'in

anılarıdır. Mehmet Mesih hayatının bu döneminde karşılaştığı olumsuzlukları bir şekilde dile getirmek istemiş ve belki de okuyucularının dikkatini bu aksaklıklara çekerek okuyucularının da bu tür aksaklıklara sebebiyet verecek hareketlerde bulunmamasını sağlamak istemiş olabilir. Mehmet Mesih ayrıca çevresindeki aksaklıklara kayıtsız kalan insanların bu aksaklıkları farkına varmasını istemiş de olabilir. Burada da, daha önce ifade ettiğimiz gibi, asıl amaç ortaya edebî bir eser koymak değil okuyucuyu uyarmak, onu bilgilendirmektir.

Bu doğrulta en dikkat çeken yazısı şudur:

> "Birkaç yıl önce resmi dairelerden birinde bir ahbabım vardı. İyi bir insan olduğunu sandığım bu adama elimden geldiği kadar iyilik etmeye de çalıştım. Hatta yalvarışlarına dayanamayarak ecri vardır, diye mahallesine ve evine de -mahallenin, defalarca, mazbata ile Sular İdaresi'ne müracaatları, boru olmadığı bildirilerek reddedildiği halde- hatırlı bir arkadaşın tavassutuyla su verdirtmiştim.
>
> Halbuki bu mendebur, günün birinde 'bizi görmüyorsun' diyerek benden rüşvet istemeye kalktı.
>
> Hakkımdan fazlasına fatura vererek devlet hazinesinden para almak âdetim olmadığından menfi cevap alan bu adi mahluk, o sırada alacağımı bile almama mâni olmak istedi.
>
> Ben de amirlerine giderek ita emrinin hazırlanması için emir verdirttim. Bu sefer de dostumuz (!) mutemede tesir ederek muamelenin yapılmasına engel olmak istedi.
>
> Tekrar amirlerine gittim ise de kendisinin yemeğe çıktığını öğrendim. Ancak dönüş anına kadar beklediğim kısa zaman zarfında, Gazi Giray'ın bir gazelinden mülhem olarak şu mısraları karalayırverdim:
>
> Gazi Giray'dan İlhamlar
>
> 'İçeriz düşmen-i dinin kanını su yerine'
>
> Gazi Giray
>
> Bir zaman dillere destandı ün almış adımız,
>
> Secde eyler gibi gördük nice bin dalkavuğu;
>
> Şevki yok, neşesi yok, yok çoğunun bir kavuğu
>
> Bir hakikatken o (bey!)ler diyemezler (hadımız!)"

(Milli Mecmua, Manzum Şikâyetler: Gazi Giray'dan İlhamlar, 160. Sayı, s.16)

Mehmet Mesih'in bu yazılarındaki şiirlerde öne çıkan tavır taşlamadır. Mehmet Mesih'in hayatının ilerleyen dönemlerinde hayatının önceki dönemlerine göre daha sivri dilli bir şaire, yazara dönüştüğü söylenebilir. Bunda içinde yaşadığı

toplumun bir etkisinin olabileceği gibi ilerleyen yaşının getirdiği ruh hâli ve "rahatlık" da etkili olabilir. Bu tavrı *Bir Şehir Yıkılıyor!* kitabındaki yeni şiirlerinde de görürüz.

4. ESERLERİ

4.1. Şiir

4.1.1. Filiz

Manolya!

Sevdalar çiçeği güzel manolya,
Ruhumda yarattın bir acı hülya.
Söndü mü şimdiden yüce emeller?
Seni, bana verene o güzel eller,
Acaba kimleri okşayıp sever?
Bari sen gönlüme biraz neşe ver.
Manolyam, bu duygu geçecek sanmam,
Yıllarca seninle kalsam usanmam!..
Manolyam değiştin, ne oluyorsun?
Sarardın şimdiden, bak, soluyorsun!
Açmadan seni de kokladılar mı?
Kalbinin nağmesi hep ah u zar mı,
Onu da hicranla dağladırlar mı,
Bin sevda sesiyle bağladılar mı?
Ruhumun ilhamı seninçün dar mı?
Manolyam, aşkımız ah bu kadar mı?
Söndü mü şimdiden yüce emeller?
Seni, bana veren o güzel eller,
Acaba kimler okşayıp sever?
Bari sen gönlüme biraz neşe ver!..

*

Manolya, ey nazlı, sevdalı çiçek,
Seni, benden başka kimler sevecek?!
Niçün yabancılar oldu rehberin?
Ne kadar nazlısın, hissin ne derin,
Soldurur busesi bir kelebeğin,

İncitir bakışı saf bir bebeğin!
Manolyam, bu duygu geçecek sanmam,
Yıllarca seninle kalsam usanmam!

*

Manolyam, teselli ver bana şimdi:
Koklayanlar seni acaba kimdi?
Ayrıldığın elden başla bir ele,
Okşanıp geçtin mi? Gizleme hele,
Hatıratını dök, anlat bana sen,
Nasıl bir rüzgârdı gönlüne esen?
Açmadan seni de kokladılar mı,
Manolyam, aşkımız ah bu kadar mı?
Öyleyse koklayım ilk ve son defa,
Hayatıma matem saçsın bu nefha…
Okşamadım bile, bu soluş neye?
Matemin doluyor hasta sineye;
Gözlerim bir zindan gibi oldu loş,
Ruhumu, kalbimi bıraktın da boş!..
……..
O hâlde……..
İstemem, istemem, hicranlara dol,
Bin aşka bürün de bütün bütün sol!

*

Manol…….
Manol…ya… hatırın hicran mıdır hep,
Ölümüne, söyle, kim oldu sebep?!

(s. 5-8)

Ulu Camii'de Bir Sabah!

Civar sükûta bürünmüş, henüz vakit erken…
Çağıltılar duyulur hep girince methâlden;
İleride bir iki dindar yürür huzûyla, şen.
İbadet etmede güya akan sular havuza!

Sevimli kubbelerinden yağar gönüllere nur,
Büyük sütunları söyler geçen zamanı okur.
Bin inhina ile titrer, düşer, neşide okur,
İbadet etmede güya akan sular havuza!

Bakınca pencerelerden bütün sehab açılır,
Bedid olur da serair bir ufuk tab açılır,
Cenana sanki apansız da sevap açılır,
İbadet etmede güya akan sular havuza!

Vehimli şemaler eyler niyaz aşkı ayan…
Gezer gönülleri bir anda sure-i Kur'an.
Melekler olmadadır kubbelerde hep perran;
İbadet etmede güya akan sular havuza!

Gelir ezan sesi nâgâh… Hüda'ya minnettar,
Sürurlu dillere bin his siner, coşup ağlar
Harim mabede koşmuş sevimli insanlar…
İbadet etmede güya akan sular havuza!

Ki huriler oradan hep şifa şarabı sunar,
Varıp içenleri yakmaz bekada hiçbir nar!
Yürür hasırların üstünde vecd ile züvvar
İbadet etmede güya akan sular havuza!

(s. 9-11)

Şarkı

İlham arayan ruhlarımız vecde gelirken,
Akşam yine bahsettik ela gözlerinizden!
Derya-yı tahassürde açıp mah ile yelken,
Akşam yine bahsettik ela gözlerinizden!

Solgun kamerin sahile hülyası sinerken,
Rüzgâr gecenin kimsesiz ufkunda dinerken,
Sevdayla dolan kalbime hicranlar inerken,
Akşam yine bahsettik ela gözlerinizden!

(s. 12)

Şarkı

Gönlümle coşup andık o kâfir kızı hep dün,
Gözyaşlarımız dinmedi bir lahza bütün gün!
Bizdik yine matem dolu, dünyalara küskün,
Gözyaşlarımız dinmedi bir lahza bütün gün!

Kız, ben mi dedim: kalbimi taştan taşa at da
Terk et, bu kadar matem ve hicranla kuşat da…
Bir gölge kadar vahime kaldık da hayatta,
Gözyaşlarımız dinmedi bir lahza bütün gün!

(s. 13)

Şarkı

Aşkın bu muammayla dolan hasta yolunda,
Bir ben kalayım sevgili esrarlı kolunda!
Güllerle çiçekler erisin sağ ve solunda,
Bir ben kalayım sevgili esrarlı kolunda!

Dök saçlarının şiirini dizlerime, yakın gel,
Bir cennet hülyada emeller gibi yüksel…
Kopsun ve kırılsın seni pâmal edecek el!
Bir ben kalayım sevgili esrarlı kolunda!

(s. 14)

Şarkı

Canlandı hayalimde şuh: udu elinde…
Andım da geçen günleri sevdalar elinde…
Bin bir emelin nağmesi inlerdi telinde!
Andım da geçen günleri sevdalar ilinde…

Dallar kurumuş, hasta ve baştan başa üryan;
Sevilirdi hazan bestesi ye’s ile her yan.
Bir anda kamer indi semadan göle giryan,
Andım da geçen günleri sevdalar ilinde…

(s. 15)

Şarkı

Sendin, hiç unutmam, henüz on altı yaşında,
İlk buseni almıştım o akşam su başında…
Bin hatıra var bahçenin esrarlı taşında…
İlk buseni almıştım o akşam su başında…

Pırlanta saray kurduk uzaklarda kamerle;
Bitap uyuduk, sonra uyandıktı seherle…
Andım yine geçmişleri hüsran ve kederle:
İlk buseni almıştım o akşam su başında…

(s. 16)

4.1.2. Süs

Raks

Kızlar uçuşur sine-i aşkında hayalin
Şehvetle mezap, ince, ipek tüller içinde.
Billur… titrer, ümidiyle visalin,
Buseyle ölür pembe, beyaz güller içinde.
Efsane fısıldar gibi tılsımlı dudaklar
Aşklara mevut olan esrarını söyler.
Mahfi olacak mecelse son müjdeyi saklar;
Gözler süzülür cilve-i mekkarını söyler.
Taklit eder ahengini, sevdalı vücutlar,
Bin nağmeyi ibda' eden efsunlu cihazın.
Her neşve-i mestiyi kamer-i nur ile kutlar;
Hicranlı gönül neşesi bir gizli niyazın…
Lerzan bükülür sönmeyen arzula kucaklar;
Sevdazedeler raks eder; üftade seraser,
Bazen açılır, el eledir, bazı kucaklar,
Göğsünde sıkar yârini, şuhuyla gülümser,
Çılgınca döner, neşeli, çâlâk ve perişan
Meshur uçuşur: sanki semalarda birer kuş…
En sonra diner, cazibeli rüzgâr gibi elhan;
Dildadeler aheste yürür, kol kola bihoş,
Sahilde, beşuşane, emellerle dururlar,
İlhamla donanmış ve çiçeklerle müzeyyen
Sandalyelerin üstüne mahmur oturuyorlar;
Alkışlar o dem fıskiyeler vecde gelirken…
Bekler futalar mest-i huzuz, emre müheyya…
Kuşlar ötüşür türlü nevaziş-i mesrur.
Güya ki bürünmüş gider raşeli derya
Maimsi bürünceklere baştan başa mebrur
İmâla güler sevgililer vuslata müştak,

Fağfur kadehler boşalır sonra peyapey;
İşler yüce ay sihir ile efserli gümüş tak,
İnlerken uzaklarda şikâyet ile berni!...

*

Rüzgârların estikçe ilahi nağmatı,
Yalnız duyulur buselerin son nakaratı…

(S. 7, 28 Temmuz 1923, s. 5)

Şarkı

Sermest edecek gönlümü bir zülüf zer olsun,
Çal, nağme-i zahmınla hayatım heder olsun!
Aşkım sana şadi, bana her an keder olsun,
Çal, nağme-i zahmınla hayatım heder olsun!

*

Bir çağlayanın vecdini andırmada nağmen,
Billahi unuttum bu harabatı bütün ben.
Mahvolsun cihan, susma güzel, udunu çalsın,
Çal, nağme-i zahmınla hayatım heder olsun!

(S. 8, 4 Ağustos 1923, s. 12)

Beraat

Bir bade içtim altın kadehten
Pişimde her yer olmuştu gülşen.
Dilber uyurken o hame daldım,
Sandım uyanmaz, bir buse aldım
Güller açarken gülgün lebinde;
Bir ilkbaharın sevda şebinde.
Kaşlar çatılmış derhal uyandı,
Cürmüm, kusurum bişek ayandı.
Bitap dedim ki: “gel et inayet,
Arz etsem olmaz takdire hacet,

Aldım izin ben kalbinden ey yâr,
Şahittir ancak sevdama ezhar…
Olmaz mı mafüv artık bu cüret?!”
Tekrar öperken ettim beraat!

(S. 13, 8 Eylül 1923, s. 7)

Neredesin?

Ne ses var ne seda, her taraf boştu,
Sandım ki içimde matemler coştu.
Aradım hep seni: odalar bikes!
Gelmiyor yattığın yerden bir nefes!
Bomboştu şu kalbim gibi her bucak.
Kaybolmuş, yok artık ısıtan kucak.
Ellerim zulmete gömüldü, kaldı,
Kim seni acaba koynuna aldı?
Ne şimdi gölgen var, ne de bakışın!
Gelmez mi baharı bu kara kışın?
Ne çabuk kalbimde bir mezar açtın,
Kurumuş gülleri elinle saçtın.
Esiyor ruhuma matem rüzgârı.
Benzim bir hastadan daha çok sarı.
Ey aşkı hercai, saçları kumral,
Azrail ol da gel, ruhuma sen dal!

*

Neredesin, neredesin, sükût yetmez mi,
Aşkının sönüşü bu kadar tez mi?
Ey gönül uğurusu, sevda afeti,
Yok mudur cevrinin hiç nihayeti?
Günlerden vefasız, zulme teşnesin,
Anlamadım, bilmem, efsun mu nesin?
Hayalinden sordum duygularını,

Dedi ki: “Sabret de bekle yârini!”
Kalbinde, ne mutlu bir mekânım var,
Aha fakat değilim hâlâ bahtiyar.
Ey hülya perisi günahkâr kadın.
Esrar hayatı aşikâr kadın.
Üşüdüm yakınlaş, aguşuna al,
Bir melek ol da gel, ruhuma sen dal!

*

Neredesin, neredesin, kime yâr oldun?
Sanmam ki bir anda bahtiyar oldun!
Ruhunda bir boşluk var daha olan,
Seni de yakmada bir küçük hicran…
Gözlerin dün gördüm sevgiye muhtaç,
Meramın gönlüme olmak mı sertaç?
Gülüşünde bile vardı bin mana,
Arzularını da eyledin ima…
Ayrılırken sarardı ruhunu hüzün,
Gurubu yakındı yine gündüzün!
Ey benden uzakta yaşayan kadın,
Lekesiz bir aşka çok şayan kadın,
Yakın gel, yakın gel, kollarımda kal,
İstemem yazılsın boynuna vebal!..

(S. 15, 23 Eylül 1923, s. 6)

Fettan

Öyle bir fettan ki gönlü hercai,
Sanıyor hayatı, cihanı mai,
Geziyor ruhunda ihtiras, humma,
Sözleri, etvarı sade muamma.
Ne dese ne yapsa inanıyor,
Buselerine de hiç kanılmıyor!

Hisleri geçici, sevdası yarım,
Vuslatı bilmem ki nasıl umarım?
Bin dile konuyor yazmaz, çapkın,
İsterse oluyor ruha pek yakın…
Bin emel veriyor o al yanağı,
Gel, beni öp diyor pembe dudağı!
Düşüyor gün bugün başka hevese,
"İsterim" demezsem vermiyor buse!

(S. 16, 29 Eylül 1923, s. 12)

Pencerenizden

Hayalinizde kaç yıl sevdalar kurup gezdim,
Buhranlı ruhunuz öksüzlüğünü sezdim.
Gölgenizi aradım her an pencerenizde,
Bir teselli var sandım sevdalı çehrenizde;
Dolaştım ufukları gönlümde şuh adınız,
Bu sönmeyen aşkımı bir gün anlamadınız!

*

Bir sabahtı ağladım hasretinizle sessiz.
Önünüzde kurulmuş sedefli gergefiniz,
Bir şey işliyordunuz, gözlerinizde melal.
İçeriye kaçtınız beni görünce derhal
Kırmızılık yayılıp sevimli çehrenize,
Bakamaz oldum artık o gün pencerenize;
Ağladım: "Bir daha hiç acep gelmez mi?..." diye
Hummalı bakışınız gönlümde hediye!..

*

Günler geçti bomboştu kalbim gibi biriniz,
Bir teselli vermedi o güzel gözleriniz.
Bir sabahtı, yine ben ağlarken aşkınızla,
Arkanızda bir çarşaf, hemen geçtiniz hızla,

Çıkarken, bilmem neden, odanın kapısından,
Dönüp gülümsediniz, bakışınızda hicran.
Sonra hemen kaştınız, bir nazlı kız haliyle,
Aşk için kurmuştunuz, meğer gizli bir hayal!

*

Takip ettim, nihayet, durmadan izinizi,
Ruhumda yaşatırken aylardan beri sızı!

*

Bin ilham alıyorum sevimli çehrenizden,
Artık kaçmıyorsunuz, niçin pencerenizden?...

(S. 18**,** 13 Ekim 1923, s. 6)

4.1.3. Milli Mecmua

O Melikeye

Akşam geçiyorken yine sevdalı ve nazan
İçtin mi bu çılgın derenin şen sularından?
Gördün mü güzel gözlerinin aksini bir an,
İçtin mi bu çılgın derenin şen sularından?

Vardın mı gümüş köşke beyaz sineli sultan?..
Ceylanlara sihrinle ederken yine ferman,
Sevda akıyor muydu hayal adlı oluktan,
Duydun mu esâtiri hazan kumrularından?

Bir râhiya saçtın mı o göğsündeki gülden,
Açtın mı güvercinlere efsane gönülden,
Aşıklara verdin mi o leblerdeki mülden,
İçtin mi bu çılgın derenin şen sularından?

Rüzgârlara bir taht idi hülyalı alınlar;
Esrarlı ayaklarda gümüş telli nalınlar,

Mestane yürürlerdi sihir yüzlü kadınlar…
Açtın mı o ahulara hiç duygularından?

Her lahza hayalimde şikâyetle gülen ay,
Gür saçlarının şiirini aguşuma, gel, yay!
Gönlüm gibi inlerken ufuklarda olan ney,
İçtin mi bu çılgın derenin şen sularından?

19 Eylül 1923

(S. 1, 1 Kasım 1923, s. 9)

Ayşe'm Türküsü

Ayşem'in çevresi pembe boyalı,
Kenarı kırmızı ipek oyalı,
Bu hasret yılları ayrı koyalı,
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

Ayşem'i diyorlar: sararmış, solmuş,
Gözleri etrafı bir hilâl olmuş,
Muhabbet mülküne gözyaşı dolmuş!
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

Ey Ayşem, ey Ayşem, ey anlı Ayşem,
Güzeller içinde ey şanlı Ayşem,
Aşkıma ağlayan hicranlı Ayşem,
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

Ayşem benden uzak yollarda kalmış,
İşittim: zülfünü yad eller almış!
O sevda günleri sanki masalmış,
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

Ey Ayşem, gönlüme rüzgâr ol da sin,
Koynuna yabancı sakın girmesin!
Elan kulağımda o nazlı sesin,
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

Ey Ayşem obana mehtap girer mi!
Senin de nasibin yoksa gider mi?
Gözyaşı döktüğün o hücra yer mi?
Yanarım, ağlarım gurbet ilinde!..

4-5 Kasım 1923

(S. 2, 10 Kasım 1923, s. 25)

Biziz

Sevdanın ezelden esiriyiz biz,
Muhabbet mülkünün emiriyiz biz,
Cennetin fermanlı veziriyiz biz!
Meydan-ı vuslatın dilîriyiz biz!

Gelmişiz cihana postsuz, ibâsız,
Rindâne meşrebiz, mestiz riyasız,
Biz öyle inciyiz eşsiz behâsız,
Varlıkla yokluğun debiriyiz biz!

Geçmeyiz bir günde lezzet ilinden,
Geçmeyiz dünyanın her güzelinden
İçeriz bâdeyi yosma elinden,
Neşenin, şadinin sediriyiz biz!

Dilberin dudağı şaraptır bize,
Küşâda çehresi kitaptır bize,
Saçlarının telleri nikâbtır bize,

Sultan Vahdeddin'in nezîriyiz biz!

Cihandan geçeriz, meyden geçmeyiz,
İremden geçeriz, neyden geçmeyiz,
Harabat ehliyiz, heyden geçmeyiz,
Hakikat yolunun nefiriyiz biz!

Elimizden akar kevser şarabı,
Hakkın bize gelir, gelse cevabı,
İstesek veririz halka sevabı,
Sultan-ı cennetin eciriyiz biz

Her şeye vâkıfız, yok bize nihan,
Gözümüzde değil bu koca cihan,
Anarız Leyla'nın ismini her ani
O nazlı ahunun seririyiz biz!

Erenlerden değil, derviş-i meşrebiz,
Zulmette gündüzüz, ışıkta şebiz,
Serimiz ayandır, küşade-lebiz,
İsimsiz hâkânın sefiriyiz biz!

Seyrana çıkmayız, aşkla yanmışız,
Ezelden sarhoşuz, kâma kanmışız,
Dilberler koynunda çok uyanmışız,
Aşufte bir kızın mesiriyiz biz!

Ey Mesih yetişir, yandık, yıkıldık
Tecelli-i hakka acep takıldık,
Kadrin bilinmedi, hakir bakıldın,
Cihanın tevâzu semiriyiz biz!

4-5 Kasım 1923

(S. 3, 1 Aralık 1923, s. 42)

Son Nefesimde

Okudum aşkının son esrarını,
Hicranı ağlayan güzel sesinde!
Gönülden dedim ki: bahçeme in de,
Tanıttır hayatın ilk baharını…

Orada ne çiçek, ne bir filiz var,
Bürümüş her yeri diken, çakıllar…
Geçer de hicranla daima yıllar,
Gönlümde nâtamam mısralar ağlar!

Rüzgarlar estikçe hazan ilinden
Aşkıma mersiye besteler sular!
İşlenir kalbime o ölen bahar,
Saçımın ağaran öksüz telinden!

Ne için büsbütün ağladın, neden?
İşittin mi yoksa hasta sesimi?
Sus, bari verirken son nefesimi,
Madem ki ayrıyım nazlı sineden!..

Ne için hıçkırdın, neden inledin?
Kemanın boğuldu son ahenkle!...
Bin türlü ihtilâç, türlü eninle
Zebunken kalbimi koşup dinledin?

Artık sus.. Feryâda daha vakit var…
Son ilhâmı alıp dudaklarımdan,

Bir beste yarat bu son baharımdan!
Ruhumu o ipek saçlarınla sar!..

Ne fayda, uzaktık… aynı sevişle
Kalbimiz çarpmıştı üç yıl gizlice!..
Kabrimin üstüne bari gel, gece
Sesinin sihrinden bir çelenk işle!...

(S. 4, 13 Aralık 1923, s. 58)

Dinler misin?

Hülyâ çiçekli pembe sedirlerde bir gece,
Dinler misin bu aşkımızın musikisini?
Bihoş olur da nazlı sular belki gizlice
Dinler bu iştigali kızın musikisini!

Gelsen elemli ruhuma bir teselli için,
Elbet gider bu yaslı gönülden keder, melal.
Sevda sesiyle neşe bulan hasta bahçenin
Solgun çiçeklerinde yaşar belki bin hayal!

İşveyle şen sular dökülür havuza per server,
İşler gümüşlü bir oya narin oluklara!
Bakmaz mısın, şikâyet eden gözlerinde nur,
Mehtabı sinesinde öperken ufuklara?!..

Dinler misin, bu şair mi kalbinde bin cihan?
Bülbüller inleyip, okusun nağmeler bize!
Gel, dinle sevgilim beni göğsümde bir zaman,
Gel… Gel de ağlaşıp gülelim bari diz, dize!

Yaksın ateşli gözlerinin vaadi ruhumu,
Sarsın füsunlu nefhaların, okşasın beni.
Gel, örteyim, gücenme sakın maksadın bu mu:
Tılsımlı saçlarımla o hummalı sineni?

Çifte Havuzlar: 3 Eylül 1923

(S. 5, 27 Aralık 1923, s. 70)

Son Ziyaret

Gittim mekân-ı yâre kadar dilde bin yara…
Revzenlerinde gizli henüz eski hatıra…
Her şey siyah, elemli bütün, her taraf kara…
Şehenneşlerinde hasta güvercinler ağlıyor!..

Gönlümde iştikâ dolu hep, ben de ağladım.
Aşkın bu son malını zülfüyle bağladım!
Lerzân olan vücudumu bahtımla dağladım,
Sandım: içimde bir geçenin rengi çağlıyor!..

Hiç kimse yoktu, gölgesi yok nazlı yârimin!..
Sardıkça kalbi fecre kadar gizli bir enin,
İnlerdi sanki ah ile hüsrandan zemin,
Bildim: Zavallı gönlümü hicranı dağlıyor!..

Ruhumda hıçkırık dolu hep ağladım yine!..
En son hayal-i yâre dedim: Al da sinene
Öldür dilersen işte, yeter... Var ki kaç sene
Şehenneşlerinde hasta güvercinler ağlıyor!..

(S. 6, 10 Ocak 1924, s. 87)

Sadabat ve Nedim

Koynunda yüzer şevk ile sandallar usulca,
Ahulara yelpaze açar dallar usulca,
Rüzgârlar eser neşeli, hülyalar ilinden.
Şarkın bu gümüş hâreli yektâ güzelinden,
Geçmiş ne kadar, şan dolu tarihi masallar,
Elan-ı deha kasrında Nedim'in sesi çağlar!
Düşünde beyaz cübbe gezer sanki o şair,
İş'arı gönüllerde periler gibi tâir,
Bin bir güzellik sihrini hakanına söyler,
Şen lalelerin aşkını sultanına söyler!
Dinler onu bir hayali, güler yüzlü şehinşah
Müstesna yürür, şöylece ferman ile nâgâh.
Pür neşe o şair yine, destinde mücevher,
Bir methiye ibdâ ile, hünkârı etkiler:
Etmiş gibidir nağmesi bülbülleri teshir,
Rindâne gazellerle edip gülleri teshir
Çapkınca gezer, lahzada bin vaade nigâhbân!
Bir hatıradır şimdi o gün, şimdi o devran!..

Koynunda yüzer şevk ile sandallar usulca,
Ahulara yelpaze açar dallar usulca!...

10 Ocak 1924

(S. 7, 24 Ocak 1924, s. 104)

Mısır'ın Kraliçesine

Yer yer taşırdı cariyeler süslü bin çelenk,
Hülya saçaklı meşaleler yandı renk renk
Nil'in gümüşlü şiir okunan sahilinde hep.
Sevdaların sehinşahı yârinle leb-be-leb
Gezdin sedefli taht-ı revanlarda pür-i emel!

Tarihe bin fesâne bıraktın ey güzel,
Niçin hayal oldu misalsiz melâhatin?
İlhama bir vesiledir ancak sabâhatin!..

Ceylan bakışlarında şikayetlerin ayan!
Rüya imiş: savaklı sedirlerde bir zaman
Bin bir veziri cazibeli sihrinle râm eden,
Sendin… acep ne oldu, sihir yüzlü kalpten,
Küstün bu gam-ı diyarı cihanın sürurına,
Ma'şukının ümidi büyük aşkın uğruna,
İçtin elinle mutun için neşe camını!..
Gittin… Fakat unutmadı ensal namını…

İsmin cihana bir ebedi yadigârdır,
Yâdın gönül sürurına bir şehriyardır!..
26 Ocak 1924

(S. 8, 7 Şubat 1924, s. 116)

Milletime

Yıktın çelik hisarları hep savletinle sen,
Düşmanların kırıldı o fermanlı hamleden!..
Sinende, anlaşıldı bugün, şirler nihan
Ey milletim kemâlini alkışlıyor cihan!..
Bir devletin senin gibi hiç var mı mevkibi?
Bin zırhlı kaleden aşarak rüzgâr gibi
Geçtin ecel-i sehâbını bir yıldırım misal!..
Adâya sordun işte sitemlerle bin sual…
Aldın da intikamını sen Müslümanların,
Ufukta doğdu beklenilen muhteşem yarın.
Elbet cihan unutmayacak nam u şanını.
Tarihinuvisler yazacak destânını

Mînâ varaklı ciltlere altın kalem ile!
Düşmanların sücuda varıp bin sanem ile
Titrer önünde satvetinin muzmahil, zebun,
İnler “Kemal” namı ile deyr ü erganun!..

(S. 9, 21 Şubat 1924, s. 137)

Şarkı

Davet etmişlerdi bir hülyalı akşam mahfele,
Mest olup sevdalı dilberlerle gezdik el ele!.
Dil-i esir olmuştu canânın saçından bir tele,
Mest olup sevdalı dilberle gezdik el ele!

Eyledik gülşensarayın şanlı tâkından mürur,
Dinledik efsane ahular dilinden pür-ı sürur,
İndi yer yer mehtabından baharın kalbe nur,
Mest olup sevdalı dilberlerle gezdik el ele!.

3 Mart 1924

(S. 10, 6 Mart 1924, s. 149)

Şarkı

“Türk Güzeli”ne

Gönlümde hayalin yaşıyor her gece bilsen,
Yaktın beni ateşlere fermanlı güzel sen!
Derdim bana kafidir bu dünyada ezelden,
Yaktın beni ateşlere fermanlı güzel sen!

Sordum yanılıp ismini: Hicran, dediler hep,
Göç ettiğin iklimleri virân dediler hep,
Bilmek diledim yurdunu: Turan, dediler hep,
Yaktın beni ateşlere, Turanlı güzel sen!..

12 Mart 1924

(S. 11, 20 Mart 1924, s. 170)

Ramazan

Getirip Tanrı dilinden bir ilahi ferman,
Yine nur ile bütün ilmi sarmış ramazan!
Nazlı kandillere vurmuş eriyen bir gölge,
Taşıyor nurunu Hakk'ın bu füsunkâr ülke
Geziyor hareli göklerde hilalim mesrur,
Varıyor şevk ile camiilere herkes mahmur,
Geliyor cazibeli bir nağme o dem hâtıftan,
Ne semâvi bilsen:

Esrarlı gönüllerde hafidir ebediyet,
Titrer o büyük Kabe'nin altında hidayet,
Bir sayha coşar, yükselir eflâka nihayet,
Kandiller eder Tanrı'ya bin gizli ibadet!

Her kalbe dolar şevk ve meserretle bin ilham,
Divân durur ümit ile saflardaki İslam,
Tahmid ile bir an varılır secdeye encam,
Kandiller eder Tanrı'ya bin gizli ibadet!..

Hasretli gönüller sunulan vecdi taşırlar,
Bir lahzada maşuka pey-a-pey ulaşırlar,
Saflarda huşuane melekler dolaşırlar,
Kandiller eder Tanrı'ya bin gizli ibadet!...

6 Nisan 1924

(S. 12, 10 Nisan 1924, s. 192)

Kurtaranlara

İnlerken İstanbul, öksüz yurdunuz,
Düşmanı kalbinden öçle vurdunuz!
Engine dökünce gayri durdunuz:
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Kahraman namı pek küçüktür size,
Vardınız görünen bir nurlu ize,
Açtınız mübarek ülkeler bize:
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Heybetle koştunuz, dalgalandı şan,
Yazıldı dökülen kanlarla destan,
Denildi: Aldılar Tanrı'dan ferman
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Unutup neşeyi, aşkı, visali,
Kükrediniz derhal arslan misali,
Göklere erdirip nazlı hilâli,
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Semadan müjdeler verdi yıldızlar,
İçildi atlarda yine kımızlar,
Hudutta rebabı çaldı genç kızlar,
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Duyuldu neslimin her yerde namı,
Bilindi kemâli, yüce makamı,
Yoldaşınız kimdi, acep hüda mı?
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Hatıralar saklı nur ile ayan,
Mukaddes yurdumu gayri yıkayın,
Haşredin müftehir, mağrur yaşayın:
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Ruhunuz gülecek ölseniz bile:
Bin savaş yaptınız şerefler ile,
Harbet içinde doğacak nesle
Zaferden bin cihan, kale kurdunuz!

Aksaray: 3 Ekim 1924

(S. 13, 24 Nisan 1924, s. 201)

Gönül Bahçesi

Fevvareden sular dökülür şuh bîcemal
Ahu bakışlılardan eder gizli bin sual.
Sevdalılar sihirle gezer, sonra dinlenir:
Mihman olup kenarına havuzun serinlenir…
Ağlar, coşar, şikâyet eder ney hüzün ile,
Şarkın bütün füsunu dolar müncezip dile.
Sermest olur bu hâl ile yapraklar ağlaşır,
Hasret sesiyle sevgililer sanki bağlaşır!
Ney ansızın susar, o zaman rüzgâr diner:
Sudan hayal dudaklı peri yüzlüler iner,
Lerzan yürür, yürür, bükülürken uzaklaşır,
Sevdamla, gölgelerde fısıldar, kucaklaşır!
Bir anda nurdan kurulur bin savaklı taht,
Ahuların serîrine aguş açar da baht
Meshur ateş bucakları işler birer çelenk!
Avizeler parıldar uzaklarda renk renk.
Okşar güzel yanakları hazdan ölür nesim,
Bir ben miyim bu ülkede gönlüm kadar yetim?

Bin arzu, emel yayılır şen gönüllere,
Lebler füsunludur, dokunur nazlı güllere!...

13 Mayıs 1924

(S. 14, 15 Mayıs 1924, s. 216)

Sedef Kurna Başında

Sarmış tepeden camları, etrafı bütün buğ
Nazın teni nadide çiçekler gibi hoşbû,
Göğsünde emellerle açılmış iki şebbû,
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!.

İşveyle, sedef kurna bu akşam yine dolsun,
Sevdalıların rengi hasetten yine solsun,
İncitme sakın, üzme aman, kız ılık olsun
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!..

Takdis edilen cismine halk bile hayran,
Olmuş yine bir lahzada baştan başa üryan,
Her tavrı eder gizlice hülyalara ferman,
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!..

Aşüfte sular mest olarak şöylece bir an,
Bin türlü nevazişle dökülsün omzundan.
Gönlümle bu aşk gibi ruhum da perişan…
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!..

Esrar okunan gözleri işveyle süzülsün,
Ben yarini görsün de neler vaat ile gülsün,
Kalbindeki arzusunu imale bükülsün,
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!..

Manalı bakışlarla bin efsane yaratsın,
Mestânedir, isterse de aguşuma yatsın,
Öpsün o güzel saçları her katre, donatsın,
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!..

Doğmuş yine veçhinde ser-â-ser yeni bir nur,
Gülpembe yanaklarda rehavet izi manzur,
Artık çıkacak naz ile... benden daha mahmur...
Altın tası al, sevgili sultanıma dök su!..

Aksaray: 23 Mayıs 1924

(S. 15, 29 Mayıs 1924, s. 235)

Şarkı

Yok havfımız aşüftelerin zafi telinden,
Biz badeyi bin bir güzelin içtik elinden!..
Geçtik ne kadar var ki bu dünya emelinden,
Biz badeyi bin bir güzelin içtik elinden!...

Gün geldi ki bir buseye dünyaları verdik,
Yâr uğruna hep yollara zambakları serdik,
Gün geldi ki bir şiir ile vuslatlara erdik,
Biz badeyi bin bir güzelin içtik elinden!...

(S. 16, 12 Haziran 1924, s. 248)

Şarkı

Bir tek emelim var, sana açmam darılırsın,
Sinende ölüm olsa da kaçmam darılırsın!
Göz yaşlarımın zehrini saçmam darılırsın,
Sinende ölüm olsa da kaçmam darılırsın!

Güller bile hep soldu açarken fidanında,
Havva'nın acep sihrimi var söyle kanında?
Leyla bile efsane, hayal oldu yanında,
Sinende ölüm olsa da kaçmam darılırsın!

31 Mart 1924

(S. 17, 26 Haziran 1924, s. 265)

Şarkı

İçmem yetişir bir daha sevda kımızından
Yandım o gönül afetinin yosma kızından!..
Birden duracak hasılı kalbim de hızından,
Yandım o gönül afetinin yosma kızından!..

Kâm almadım asla bu muammalı derhten,
Billahi unuttum bütün amalimi birden,
Farksız ne kadar busesi, hicranı zehirden,
Yandım o gönül afetinin yosma kızından!..

21 Temmuz 1924

(S. 18, 24 Temmuz 1924, s. 288)

Gurupta

Rüzgâr gibi enginler aşıp ruhuma gel, sin,
Kır atta uçan sevgili, koşturma düşersin!..
Gün battı… Kararmakta ufuklar gibi engin,
Kır atta uçan sevgili, koşturma düşersin!..

Her an beni tozlar gibi ardında bırakma!..
Akşamları hülya gibi ilden ile akma!..
Gün battı... fakat sen o kızıl gülleri takma,
Kır atta uçan sevgili, koşturma düşersin!..

Artık yetişir… Gözlerinin vaadini, gel, yap,
Gül bahçesi bilmem ki nasıl.. Ta köşeden sap…
Gönlüm ne diyor: Yalnız o ceylan kıza sen tap,
Kır atta uçan sevgili, koşturma düşersin!..

3 Ağustos 1924

(S. 19, 7 Ağustos 1924, s. 302)

Aşiyan… Fikret!

Uçuşur nur arayıp kuşlar o sevda yerine,
Kumrular hareli sokağında okur mersiyeler!
Bahtiyar olmadı derlerse yalandır: Yer, yer
Görünür cennet-i i'lâ kapanan gözlerine!

Gülerek çıkmış ezelden o gönül minberine,
Doğuyor vardığı yerlerde birer nazlı seher.
Yüce mürşit, yine hurilere olmuş rehber,
Koşuyor nazlı melekler açılan şehperine!

Gülüyor ruhu da bir vecde tutulmuş gibi hep,
Yükselen alnını, gördüm, ebediyet öpüyor,
Nedir ey Tanrı bu rüyalı muammaya sebep!

Yine ruhumda hayaliyle gezerken Fikret,
Okuyor sanki ufuklarda bir ulvi ayet,
Yükselen alnını, gördüm, ebediyet öpüyor!

18 Ağustos 1924

(S. 20, 1 Eylül 1924, s. 313)

Meçhul Askere

Gece mehtapta melekler dediler,
Yedi kat arşa yazılmış ismin!
Süzülüp nur oluvermiş cismin
Kahraman payeli meçhul asker!..

Ebediyen sana ırkım medyun...
Geçtiğin yerleri yâdın bürümüş,
Nazlı gölgende şehitler yürümüş,
Hangi âlemlere bir ruh oldun?

Ne kadar olsa da namın meçhul
Yine gönlümde makamın… gülgûn
Bu aziz ülkemi ruhun korusun,
Etme bir an bile arşımdan uful!

Kalbim olsaydı eğer mehcurun,
Yine eylerdi emin olan secde!..
Seni andıkça gelirken vecde
Titreyen ruhumu kaplar nurun!

Ey ilahi yüce efsaneli ruh
Kahramanlar anılır namınla…
Kaleler feth olur ilhamınla,
Eder a'dâyı hayalin mecruh!..

11 Eylül 1924

(S. 21, 15 Eylül 1924, s. 329)

Ben Neyim

Hasta dilbeste derbeder biriyim,
Gönlümün bir hışımlı şairiyim,
Ebediyetlerin de zairiyim,
Kainatımda ihtişam çağlar!

Ağlasam her taraf olur giryan,
Güldüğüm dem güler benimle cihan,
Ki 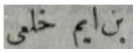 olmayan sultan
Bilirim her gönülde tahattüm var!

Bu, niyazım: çoğalmasın ekdar,
Ak çoğalmış başımda, var mı zarar?
Sarsa afâkı bir füsunlu bahar
Yüce dağlarda eksik olmaz kar!

İstesem her taraf olur gülşen…
Böyle bir kâinata mâlikken
Havfım olmaz ki bin cehennemden,
Çünkü ben ateşim... yerim gülzar!

Ben neyim?.. Lakin işte bilmiyorum,
Her zaman her taraftadır ruhum.
Bir gün olsam da neşeden mahrum
Yine gönlümde ihtişam çağlar!

23 Eylül 1924

(S. 22, 1 Ekim 1924, s. 353)

Tahmis-i Gazel-i Nedim

Bir peri derdiyle gönlüm dâr-ı hüsran oldu hep,
Şen geçen hülyalı günler ruz-ı hicran oldu hep,
Sığmaz oldum bir yere her saha zindan oldu hep,
"Aşka düştüm can u dil müft-i civânan oldu hep
Sabr u tâkat-ı masraf çak-ı giriban oldu hep

Gitmiyor gezsem, dolaşsam bendeki dağ-ı derun
Nâr-ı aşkıyla o şuhun başladı hâl-i cünun
Evvel-i hayal-i dilruba ser-tâ-be-pâ olmuş füsun
"Açmış oldum sinesin bir kere aram u sükûn
Sineden bilmem ne halettir girizân oldu hep"

Ol peri ru ile fettan… aşka vermez aman.
Bir sözüyle yaktı kalbim afet-i ateş-i zeban
Hem ne kafir… Kafir-i aşk u füsun hüsn ü an
"Hâl-i kafir, zülf-ü kafir, çeşm-i kafir el aman,
Serbeser aklım hüsnün kafiristan oldu hep"

Geçti ömrüm bunca demdir neyleyim ki zâr ile,
Ağladım, yandım, yakıldım firkat-ı dildar ile,
Eyledim cenk u cedel bir gül için bin hâr ile
"Olmadı tenhaca bir işret çemende yâr ile
Üstüme göz dikti nergisler nigâhban oldu hep"

Dinlemiştim şöyle bir seyr u güzer etmişti vaat,
Naz ile bir şeb-i nihayet câm-ı zer etmişti vaat
Hem neler... bilsen ki hatta, bihazer etmişti vaat
"Kendinden, sinesinden buseler etmişti vaat
Cümlesinden neyleyim kafir pişman oldu hep"

Bulmadım tasvir için söz-ü misk ü anber bu femin
Leblerinden farkı yokmuş hasılı câm-ı cemin,
Câvidanı zevki vardır vuslatından her demin,
“Bir nezaketle açıp fes-i köşesinden perçemin
Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayran oldu hep”

Hande-i ezharı bir gülistan mı mi öğretti sana,
Sihr-i aşkı bülbül-ü gülşen mi öğretti sana
Mekri, fettan-ı dem-i pir-u fen mi öğretti sana
“Şive-i küftarı hemşiren mi öğretti sana
Her sözün şirin-i zebanım canıma can oldu hep”

Hayli yıllar var ki gönlüm zâr verendir nedim,
Vuslatçün dem çekip her dem perişandır nedim,
Girye-yi çeşm mesihim sanki tufandır nedim,
“Sen demişsin kim kimin derdiyle giryandır nedim
Hep mürüvvetsiz senin derdinle giryan oldu hep”

12 Ekim 1924

(S. 23, 14 Ekim 1924, s. 369)

Ebediyete Doğru

- Ziya Gökalp için -

Yandıkça gümüş, çifte buhurdanda ud ağacı,
Olmuştu bütün kafile Allah’a duacı!
Tabutu el üstünde tahassürle giderken,
Seyretti melekler bu cemaati felekten!
Bir nağme şikâyetli gönüllerde dolaştı,
Ruh oldu bütün kafile Allah’a ulaştı:
Ak saçlı müridanı bu meleği dediler: hu!..
Yaşlar dökerek ağladı bin bir güzel ahu…

Matemli güzergaha dizilmişti kadınlar;
Duydum ki gönüllerde hüzün bestesi ağlar!
Sevdalı bakışlarda bürünmüştü melâle,
Benzerdi çocuklar bile esrarlı hayale!..
Benzerdi sitem gölgeli efsaneye tabut..
Rüya gibi, esrarla geçerken yine mebhut
Ak saçlı müridanı bu melekler dediler: hu
Yaşlar dökerek ağladı bin bir güzel ahu!

2 Kasım 1924

(S. 24, 5 Kasım 1924, s. 383)

Sevgilim

Tutuşan gözleri şimşek, açılan sinesi tunç,
Sevgilim öyle bir afet, gecelerden korkunç!
İçtiğim aşkı bütün gün, gece zehrabeli punç,
Sevgilim öyle bir afet, gecelerinden korkunç!

Bazı çılgın, acı bir kış… bazı bir nazlı bahar,
Bazı tılsımlı bir ahu… gönül ağlar da yanar,
Bazı Rüstem gibi dev ki çelik kolları var,
Sevgilim öyle bir afet, gecelerden korkunç!

Sonbahar oldu hayatım sevmeden kakülünü,
Kaçtı, elden salıverdim o gönül bülbülünü,
Kokladım güller açarken ecelin son gülünü,
Sevgilim öyle bir afet, gecelerden korkunç!

(S. 25, 15 Kasım 1924, s. 408)

Alev

Mazini hayalimde benim sanma ki sildin,
Elbette geçen gün bu kadar şanlı değildin,
Dün haşmetimin gölgesi altında eğildin!
Sevdim diyerek ben seni afet mi kesildin?

Ben şairim iller gibi müşkül bana yoktur
Her bir sözüm afaki harap eyleyen oktur,
Hem sen gibi dilberlere gönlüm daha toktur,
Bir mısraımın kıymeti senden daha çoktur!

Aşüftelerin fitnesi ey kahpe sefile,
Bir parça tebessüm… Sana ancak bu vesile!
Benden diliyorsan yine bir başka cemile:
Bir anda ateş gözlerimin yan aleviyle!

20 Kasım 1924

(S. 26, 1 Aralık 1924, s. 416)

Dere ve Ben

Dere, bahar geçti mi,
Senden kızlar içti mi?
Hicranların perisi
Talini seçti mi?

Neden suyun bulanmış,
Çiçeklerin hep yanmış,
Yavuklular yolunda
Matemlere boyanmış?!

Dere, akma biraz dur;
Yoksa ahım kurutur!

Ümidimi bulayım,
Sonra yine koş, kudur!

Rengin neye karardı;
Matem seni pek sardı?!
Sende yok mu ümidim!
Enginlerde ne vardı?

Artık durma, coş, dere;
Gönlüm gibi boş dere!
Ümidime ulaştır,
Al beni de koş, dere!

13 Kasım 1924

(S. 27, 15 Aralık 1924, s. 438)

Nefes

Prenses Tevhide Hanımefendiye

Yandık da bin aşkın uğruna her an
Şarabı içmedik kan rengi diye!
Dilberler saçını çektik durmadan
Bu sonsuz meydanda üzengi diye

Lahzada bir pula cihanı sattık;
Yürüdük, tozları dumana kattık;
Biz kızıl elmayı fırlatıp attık
Acaba yok mudur hevengi diye?!..

Dinledik yıllarca seher bülbülü;
Kokladık dalında her gonca gülü;
Ateş arayıp da aşmadık gölü;
Feleği oynattık biz çengi diye!..

Bazı dem-i cihandık, bazen de hiçtik,
Bazen de cennette biz hülle biçtik;
Neşe kaynağından doldurup içtik,
Yosmalar aradık can dengi diye!..

Canımız istedi, dimdik erken,
Ecel gemisinde açtık da yelken.
Biz kıldık namazı cümbüş ederken;
Gazaya gitmedik hak cengi diye!..

Dinledik biz soru sûrî yevm-i ezelden
Vazgeçtik canandan, bin bir emelden,
Bir buse istedik her bir güzelden
Dillerin muhabbet çelengi diye!..

Yarını düşünme sermayen çoksa;
Dünyayı alırsın eldeki oksa;
Bir cübbe vermezler mangırın yoksa;
Kapandı dükkânın kepengi diye!..

Ey Mesih isteğin pek çok değil ki,
Cihanın halinden yoksulsun bil ki,
Sana da verirler elbet bir tilki
Varlık diyarının pelengi diye!..

17-18 Aralık 1924

(S. 28, 1 Ocak 1925, s. 447)

Deve

Dolaşır çölde bin esrarlı asır üstünde;
Yine etmez ki şikâyet bunalıp bir gün de…
O yürür hep çöle aşık, güne hasret, mağmum!
Yakamaz kahpe felek derdine bir an bile mum!
Bir avuç hörgücü sırtına durur kubbe gibi;
Hangi suç kurbanı ettin onu sen ya rabbi?

Çöle aşık, suya hasret, güne doymuş develer;
Eriyen gün gibi bihoş develer…

Kime öz ruhunu etmiş de feda,
Ne ilahi sevda,
Bıkmıyor gamlı hayatından o bir lahza bile!..
Demeden bir gün aden, hem de ne Bağdat, Dicle
Mütevekkil yürür üstünde çölün, gamlı yürür…
Bir alev gölgesi afaki tenha cümle bürür;
Başı göklerde, o yer Tanrı gibi pek mağrur
Yürür avare… Fakat beklemez ümit ile nur!...

Deve! Seyrin yeter artık… Bu hayatın sonu hiç;
Gel, ecel şerbetinin vehmesinden gel, iç!...

12 Ocak 1924

(S. 29, 15 Ocak 1925, s. 462)

Görmeden

Sana ben görmeden aşık gibiyim aylar var…
Bana sen vurgun imişsin… Ne ilahi esrar!...
Seni görseydim eğer bil ki ölürdüm çoktan;
Bana Azrail olurdun o zaman hiç yoktan!...

Hangi efsaneli rüzgâr bu derin aşka sebep;
Hangi bir nefh ile bağlandı gönüllerimiz acep?

Sesinin cazibeli ahengini duymuş gibiyim,
Aşkının sihrine çoktan beri uymuş gibiyim.
Sesinin râşeli sihriyle cihanlar göl olur;
Nefesinden kuru güller açılır sümbül olur!..

Sevgi yok, yıldızı yok… Öyle karanlık geceler;
Çözülen ruhunu, aşkım gibi, gönlüm heceler…

Bir ateş tülle benzemiş gibisin göklerde,
Aksinin nurunu içtim eğilip her yerde,
Kanmadım hasretinin zehrine elan daha ben!
Kanmadın sen de bu çılgın, acı hicrana neden?

Bilmiyormuş gibi kalbimde elem mahşerini
Bana gösterme uzaktan eriten gözlerini!..

Bakamam gözlerimin nurunu birden çaldın;
Bir ipek tüy gibi ruhumdan uçup alçaldın!
Kanadımdan mı benim koptun ezelden yoksa?
Sana ben yay olurum kalbin ey afet oksa!..

Yetişir bunca tahassür, bu tükenmez hicran
Yüreğim işte açıktır, ona artık saplan!..

28 Ocak 1925

(S. 30, 1 Şubat 1925, s. 479)

Ölümüm

Dökerek gözyaşı: bir kuş gibi uçtun mu?.. dedin;
Bu ilahi sözü ruhum gibi mahzun mu dedin?..

Nasıl uçmam, nasıl uçmam: kanadım sendendi!
Bu tahassür beni bir anda gönülden yendi…
Ne için aştım ufukları!.. Bunu hiç sorma bana,
Onu ben anlatamam hiç onu ben anlayana…
Ne için aştım ufukları?.. Bunu bilseydin eğer
Beni takip edecektin o karanlık geceler!...
Ne için?.. Söyleyemem ben!.. Ne için?.. Anlatamam!..
Üzülen gönlüne gönlüm gibi matem katamam…
Ne için aştım ufukları ne için?.. Söyleyemem!..
Katamam ruhuna, hülya gibi ruhumdan elem!...

Beni söyletme sakın, git.. Beni söyletme sakın;
Ölümüm olsun elinden, bana hiç gelme yakın!...

Ankara: 8-9 Şubat 1925

(S. 31, 15 Şubat 1925, s. 501)

Ankara Dilberine I

Asabımı çektin de o hırçın bakışınla,
Şimşekleri andırdın ilahi çakışınla!..
Şöhret bulacaksan ne kadar can yakışınla,
Şimşekleri andırdın ilahi çakışınla!..

Hicran okunan göz gibi karşında süzüldüm;
Matemlere düşmüş gibi gönlümden üzüldüm;
Sen, sen mi?.. Ateşten!.. Ne yazık, ben ise güldüm!
Şimşekleri andırdın ilahi çakışınla!..

Ey Ankara'nın dilberi hicranımı dindir;
Kalbimdeki bir nağme değil, bin bir enindir!
Ayet gibi ezberlediğim hep kederindir…
Şimşekleri andırdın ilahi çakışınla!..

Ankara treninde: 12 Şubat 1925

(S. 31, 15 Şubat 1925, s. 501)

Ankara Dilberine II

Neredesin ey ilahi Ankara'nın?..
Daha gönlüm esiri hatıranın!..
Adı yokmuş o açtığın yaranın;
Daha gönlüm esiri hatıranın!

Firkatinden, dayanmaz, incelirim;
Yüce dağlar aşar da ben gelirim;
Aşkının gölgesinde yükselirim
Daha gönlüm esiri hatıranın!

Hangi iklime uğrasam yoksun;
Yine kalbimde gizli bir oksun;
Bir değilsin, bir ordudan çoksun;
Daha gönlüm esiri hatıranın!

Emelimden zamana incilenmiş
Adı var, kendi yok onun denmiş.
Gür saçından cihan mı işlenmiş?
Daha gönlüm esiri hatıranın!

Seni sordum güneş, sema, aydın,
Ağlayan bir nehir, deniz, çaydan;
Dediler: ayrılır mı ok yaydan?

Daha gönlüm esiri hatıranın!

8 Mart 1925

(S. 33, 19 Mart 1925, s. 534)

Ankara Dilberine III

Ne demiştim geçen ki şiirimde:
"Yüce dağlar aşar da ben gelirim."
Kimde gönlün, bir anlasam, kimde?..
Kim penahın, kim ağlar aşkına kim?..

Anlasam başkadır senin emelin:
Bana artık Sakarya metfen olur!..
Şerbetinden içince ben ecelin,
Sanma her yer bir anda gülşen olur!..

O zamanlar Sakarya belki coşar,
Menbandan taşar da öyle gelir...
Karlı dağlar, ufuk demez de koşar,
Buzlu çöller aşar da öyle gelir!...

Baş ucundan o dem hiç ayrılmaz,
Gece, gündüz, inilder, ağlarsın!...
Bense vermem bu ihtimale cevaz:
Belki şiirimden inci bağlarsın!..

İstemem böyle bir elemli günü;
Gözlerin, yok, yok inci işlemesin…
İstemem, istemem üzüldüğünü;
Sanki aşkımda gizli vahimesin!...

İstemem, kalbin ağlayıp kalsın,
Ne gönül senden öyle ayrılsın;
Ne de bir gün Sakarya öç alsın;
Seni bahtınla derbeder kılsın!...

Ne de sen ağla baş ucumda benim;
Ne de göz yaşların siyah olsun!..
Dalga ardında kalmasın bedenim,
Aşkımız solmasın, emel dolsun!...

Gel de artık ilahi Ankara'nın
Kabe'mizden semaya yükselelim!..
Adı varmış o açtığın yaranın:
Onu hasret çeken bilir güzelim!..

23 Mart 1925

(S. 34, 1 Nisan 1925, s. 557)

Nefes

Padişahken gönül vilayetine
Yine sevdaya ben şikâr oldum!
Varmadan aşkımın nihayetine
Yüce hülyama türbedar oldum!

Meskenim kalbimin içinde durur;
Mabedim ruha benzeyen bir nur;
İstemem kâinat olur manzur,
Sanki Allah'a ben diyar oldum!

Ne ezelden haber ümit ettim,
Ne ebetten sihir ümit ettim,
Ne felekten keder ümit ettim,

Yine dünyaya ben medar oldum!

Bulmadım bir sevinç hakikatten;
Anlamam ben bu türlü hükümetten;
Ummadım ben medet meşihattan,
Nerde olduysam aşikâr oldum!

İsteyen nasiyemde ayet okur,
İsteyen gözlerimde hikmet okur,
Gafil anlar mı? Hep delalet okur.
Böyle bir demde nalekâr oldum!

Güneşim bir kırık, dokun şamdan;
Dirilir ins u canda nefhamdan;
Bana derler Mesih sergerdan
Yandı aslım bugün çehar oldum!

27 Şubat 1925

(S. 35, 15 Nisan 1925, s. 570)

Ankara Dilberine IV

Gel, bari gönüllerde dolaşsın biraz ismin,
Hülya denilen bir azılı şahikadan in!..
Sevdayla yanan illere bir anda haram ol,
Rüyalara râm ol!
Altın başının yastığı artık bu dizemdir,
Göz yaşlarının damlası engin denizimdir!

Göklerde uçan ruhuma bir anda bürün de
Allah'a görün de
Bir başka sema, başka bir efsane küşat et,

Gel gönlüme şad et?

Altın başının yastığı artık bu dizemdir,
Göz yaşlarının damlası engin denizimdir!...

Ey ruhu şafak gölgeli yıldızları meşhur eden afet,
Aylarca bu sevdalıyı meşhur eden afet
Vuslat deniler gözlerinin rengine girsem
Elbette biter sonsuz ufuklardaki matem!
Sinen gibi ruhun da, inandım ki, beyazdır,
Son şiirimi aşkımla yanan alnına yazdır!

Kalbim, eriten nazlı sesinden erisin, gel,
Dünya denilen vahimenin fevkine yüksel!
Altın başının yastığı artık bu dizemdir,
Göz yaşlarının damlası engin denizimdir!
Sinen gibi ruhumda, inandım ki, beyazdır,
Son şiirimi aşkımla yanan alnına yazdır!

4 Nisan 1925

(S. 35, 15 Nisan 1925, s. 573)

Bayram

Bayram dediler: Yandım içimden acılar;
Baktım eriyen çehreme bir hasta nazarla…
Canlandı hayalimde çocukluktaki günler:
Hem neydi o bayramlar, o hülyalı düğünler?..
Rüya gibi artık o gülen, neşeli kızlar;
Elbette bu tahassürle gönül ah ile sızlar!..
Kim olsa bu hüsrana tahammül edemez hiç;
Her an bu sönük hatıra eyler beni tehyiç!
Bilmem ki nasıl, bir eriten hisse büründüm,
Birden çocuk olsam diye bir lahza düşündüm:

İçmiş gibi bin yadı ilahi bir içimde
Hicranların efsununu düşündüm de içimde,
Neşeyle uçan süstü salıncakları andım;
Bir anda o günler gelecektir geri sandım…
Lakin şu hakikat ki giden gelmiyor asla,
Olsa da rüya!
Hasret denilen zehri bugün bir daha tattım
Matemle dolan kalbimi bahtımla kanattım!
Dağ, taş demedim çölleri, enginleri aştım,
Mecnun, acı bir hisle muhitatı dolaştım:
Hazinem o kadar çoktu, melalim daha çoktu,
Bir yerde teselli edecek kimse de yoktu…
Yalnızdım ufuklarda, vapurlarda tünelde,
Bayramlaşacak kimseciğim yoktu bu ilde!

28 Nisan 1925

(S. 36, 1 Mayıs 1925, s. 589)

İzmir Güzeline

Kordon boyunun yosması, diller çalan uğuru,
Al cepkeni giymiş de yürür bağlar doğru!
Yalvardım emellerle bıraktım gururu…
Al cepkeni giymiş de yürür bağlara doğru!

Teklifimi reddetti bütün, eyledi hep naz;
Aylarca dolaştım da peşinden dedi: olmaz,
Sabret ne çıkar, şöylece geçsin hele bir yaz!
Al cepkeni giymiş de yürür bağlara doğru!

20 Nisan 1925

(S. 36, 1 Mayıs 1925, s. 592)

Son Damla Kanımla

Son mısraı yazsam diye son damla kanımla,
Uğraşmadım en sonra ölürken de canımla!
Bıkmıştım ezelden bu hayatın siteminden,
Farksızdı kırık nağmelerim artık eninden…
Allah'ımı unuttum, sana, yalnız sana taptım;
Sevmekti kusurum, sana ben başka ne yaptım?
Sen aşkımı çaldın, sana hırsız demedimdi;
Lakin, seni iğfal eden, anlat bana, kimdi?
Sen hançeri verdin, sana canım dedim ben!
Kendim gibi, bir an sana fani dedim ben!
Bir çay gibi encamımı hiç bilmeden aktım;
Allah'a bıraktım seni, Allah'a bıraktım!

Bir hasta şikarın daha var, lakin unuttun!
Madem ki bir anda bu çılgın işi tuttun,
Son lütfu diriğ etme bu sevdalıya karşı,
Tutsun eriten şöhretin enginleri, arşı:
Al hançeri göklerde uçan ruhumu öldür;
Git, sonra da aşıklarının ruhunu güldür!

Son mısraı yazsam diye son damla kanımla,
Uğraşmadım en sonra ölürken de canımla!
Son hatıradır sakla o tek şiirimi kış, yaz;
Her şey yok olur, her şey uçar, yalnız o uçmaz,
Ta haşre kadar uçmayacak çünkü: o kandır;
Git artık o mısrala bütün alemi kaidir!

3 Mayıs 1925

(S. 37, 15 Mayıs 1925, s. 602)

Ejder Bakışlarında

Aşkın yetimiyim, ilk kahramanıyım;
Matemlerin de bir azılı hanümanıyım.
Şimşekle yıldırım içimin ince bestesi;
Tayfun, kasırga vecde gelen kalbimin sesi…
Geldikçe yâda neşeli, son bahtiyar zaman
Ruhum sitemle kardeş olur, ağlar asuman!
Sığmaz açık denizlere feryat eden gönül,
Öksüz bugün, hüzün dolu evvelki şen gönül!
Bir rüzgâr esse belki cihan inler, ürperir;
Bin bir seher içimde yanar, nagehan erir.
Varmam emel isimli bir efsunlu menzile…
Afaki son nefeste eğer dinlese bile,
Ejder bakışlarında ümidim hayal olur,
Yalnız gönülde arta kalan şey melal olur!

Ankara: 23 Mayıs 1925

(S. 38, 1 Haziran 1925, s. 615)

Can Verirsem de

Eriyor gözlerinde hicranım…
Yine dünden bugün perişanım!
Seni sevdim sevilmedim diye ben,
Neye sevdin bu hasta ruhu neden?

Beni artık bırak da sevme sakın,
Dilerim bir yabancı tavrı takın,
Bana: - Git, sevmedim inan seni de
Emelim yok senin hayalinde!.. –
Bu niyazım, güzel melek, bu kadar.
O zaman mabedimde güller açar!

En güzel şiirim ayrılık, hüsran…
Beni hiç sevme, çünkü: hicrandan
Daha lezzetli bir saadet yok;
Belki hasrette bir felaket yok!
En güzel şiirim ayrılık da benim,
Acılardan şifa bulur bedenim.
İstemem hiç sevilmek alemde
Yatmasın bir peri de sinemde…
Geceden talim siyah olsun;
Gece, gündüz ümidim ah olsun!
Bana kâfi elem, keder, matem,
Doğsun ufukta her seher-i matem…
Tutuşurken içimde bin hasret,
Beni reddet, unutma, ey afet
Can verirsem de sevme, ağlama sen
Bana aşkımdır en güzel metfen!

13 Haziran 1925

(S. 39, 15 Haziran 1925, s. 630)

Tanımazken

Tanımazken seni gördüm de inandım aşka!
Anladım şimdi: cihan başka, saadet başka…
Bana bir lahzada tattırdın ümit çeşnisini;
Dinledim aşkın emellerle uçan ninnisini.
Öyle bir halete düştüm ki: Neyim? Bilmiyorum!
Çünkü: bir başka günle, başka bir alem, nurum…
Şimdi bir varlığa sahip gibiyim sevdadan…
Bir teselli, bir emel ummuyorum ferdadan.
Bakışın, bil ki, muammalı sual oldu bana;
Öyle bir halete düştüm ki: ne hâl oldu bana?

Hislerim sanki hayalinle müzab oldu benim;
Hüsnü anın, sanırım, kalbime hep doldu benim!

Bana kâfi bu lütuf, hem bu gönülden yakışın;
Çıktı efsanelerin fevkine süzgün bakışın!

20 Haziran 1925

(S. 40, 1 Temmuz 1925, s. 647)

Ölmek İsterdim I

Gece olmuştu, simsiyahtı cihan,
Dertli sinemde ağlıyordu figan!
Yürüdüm… her taraf karanlıktı,
Sanki hülyamı bir ecel yıktı…
Yürüdüm… her tarafta gamla elem;
Hissediyorum görünmeyen gölgem
Beni etmekte daima takip,
Bana olmuştu son demde rakip.
Yürüdüm yaslı, daima yürüdüm,
Vardı kalbimde bin elemli düğüm…
Korkular bekliyordu her bucağı,
Her taraf sanki bir karanlık ağı!
Yürüdüm… dört yanımda bir uçurum;
Sanıyordum ki ben reha bulurum
Tren altında ah ölürsem eğer,
Doğar elbette bir füsunlu seher…
Vardım en sonra köprü üstüne ben,
Bir teselli umup da kendimden
Bekledim, bekledim sabaha kadar…
İştihasıyla matemin raylar
Helecanlar içinde yandı bütün;
Hasta baykuşlar ah uyandı bütün…

Ta uzaklarda bir köpek uludu;
Geçti yer, yer karaltılar bulutu;
Sanki ruhum bir ağlayan neydi.
Bir tren, bir dakika geçseydi,
Unutup mabedimde her geçeni,
Atacaktım bu sızlayan bedeni
Köprüden bir veremli laşe gibi…
O ne çılgın geceydi ya rabbi!...
İstiyordum ki tarumar olayım,
Semti meçhul olan mezar olayım!
Tren altında ölmek isterdim:
O kadar çoktu matemim, derdim…
Dedi her şey: - Ölüm şarabını iç!
Ne yazık: Bir tren de geçmedi hiç!
Bekledim, bekledim sabaha kadar…
İştihasıyla matemin raylar
Helecanlar içinde yandı bütün;
Hasta bakışlar ah uyandı bütün…
Ta uzaklarda bir köpek uludu;
Geçti yer yer karaltılar bulutu;
Sanki ruhum bir ağlayan neydi…
Bir tren, bir dakika geçseydi!...
Tren altında ölmek isterdim:
O kadar çoktu matemim, derdim…
Madem Allah'ım almıyor canımı,
Hibe ettim, bağışladım kanımı:
Onu hışmıyla bir tren alsın;
Her tekerlekte bir yerim kalsın!...

26-27 Haziran 1925

(S. 41, 15 Temmuz 1925, s. 662)

Denize…

Yine yalvarma ay duvaklı deniz,
Bana koynun senin mezar olmaz…
Dalgalar, dalgalar köpürmeyiniz;
Böyle savletle iştihar olmaz.
Ey deniz, el verir bu kükreyişin…
Ben de vaktiyle böyle coşkundum.
Bir küçük neşe, bir saadet için
Bu coşan ruha bin zehir sundum!..
Dalgalar, dalgalar uzaklaşınız:
Belki rüzgâr bu son hücumu keser.
Tutuşan bir hayale yaklaşınız;
Bende bulmazsınız ateşten eser…

Ey deniz, elverir bu fazla gurur,
Yıkamazsın ne olsan arşı yine!
Ben değilken senin kadar mağrur,
Sığmaz en hasta mısraım içine!
Ey deniz, elverir bu şahlanma,
Belki senden de kahraman vardır.
Yedi kat arşa çıksan aldanma,
Seni alt üst eden şu rüzgârdır!

25-26 Temmuz 1925

(S. 42, 1 Ağustos 1925, s. 687)

Köpükler gibi

Bahtımın yıldızı ruhumda sönüp titrerken
Vapur ayrıldı veda ettiğimiz iskeleden.
Yüce derya o zaman dalgalanıp çalkandı;
Rüzgârın nağmesi günlümde solan hicrandı…
Baktım aşkımla tutuşmuş aya: Gam çağlardı;

Hasta kalbimde alev gölgeli bir iz vardı…
İstedim atmak içimden bu yakan sırlı izi.
Bir köpük dalgası örtmüştü seraba denizi;
Ruhumun ufkunu terk etti, uzaklaştı vapur;
Yardı enginleri, billur tepeler aştı vapur.
Sanki gönlüm gibi matemli cihan sarhoştu;
Bir de baktım ki o avare deniz bomboştu:
Ne vapur vardı, ne biraz, ne köpükten bir eser…
Hemen etrafımı birden kuşatıp sardı keder…
Görmemek istedim artık, kapadım gözlerimi;
Dedim aşkıyla yanan gönlüme son sözlerimi:
Hasretin koynuna çoktan beri dalmış birisin,
Onun ardında köpükler gibi kalmış birisin!
Sen de bahtınla beraber söneceksin, ağla…
Yaşarız belki de ondan esecek rüzgârla!

3-4 Ağustos 1925

(S. 43, 15 Ağustos 1925, s. 694)

Ne İstersen

Yahya Kemal Bey'e

Ne pervanem, ne ümidim, ne bahtım, gülşenim vardı;
Sönen bir mum kadar ardında öksüz, kimsesiz kaldım!
Uzaklardan taşan baygın nevalar sade ağlardı;
Baygın sahillerin üstünde bir biçare iz kaldım!...

Ne vadiler, ne ummanlar, ne çöller, vahalar aştım;
Nebi olmazdan evvel ben, niçin sen bir kitap oldun?
Yaklaştım sanırken işte aldandım, uzaklaştım;
Nesin sen?.. Anlamak müşkül! Nihayet bir serap oldun!

Hayalin bir kızıl humma, nöbetler sanki lütfundur;

Alevden gözlerin yangın… hayır yok başka bir afet…
Ne olsan bilmem artık ben, gönül ahusu vurgundur;
Diler öldür, biler güldür, diler kahret, diler lütfet!

24 Ağustos 1925

(S. 44, 1 Eylül 1925, s. 710)

Ceylan Avı

Üryan memeler, pembe beyaz sineler üryan;
En şuhu o dilberin olmuş yine başbuğ…
Üryan uçuşanlardan acep hangisi ceylan?...
Ellerde gümüş mızrak, alınlarda birer tuğ

Rüzgârla ekinler öpüşüp cilveleşirken
Ceylanları "Ahular" o gün avladılar!...
Dağlarla bulutlar mütemadi gülüşürken
Gözlerde tutuşmuş gecenin gölgesi vardı;

Ellerde gümüş mızrak, alınlarda birer tuğ;
Kaşlar o demin verdiği şiddetle çatıldı!
En şuhu o dilberlerin olmuş yine başbuğ,
Bir hamlede avlanmak için önden atıldı:

Dehşetle elinden eriyip fırladı mızrak;
Ceylanların en dilberi şahlandı ve düştü!
Kalbinden ümitsizce vurulmuştu o ancak…
Gözlerle dudaklarda gezen yaslı gülüştü!..

Baygın bakışından ne demek istedi bildim:
Sessiz yaşamam yoksa bu illerde zarar mı?
Ben kimseyi ızrar edecek hâlde değildim;
Ceylanlara "ahular" acep böyle kıyar mı?!..

3-4 Eylül 1925

(S. 45, 15 Eylül 1925, s. 729)

Emi

Senden başkasına gönül verirsem
Önünde dişlerim sökülsün e mi?
Başka bir sevdaya düşüp erirsem
Bin dertten her yanım dökülsün e mi?
O zaman acıma, gel, intikam al;
Cellatlar elinde can verdir bana…
Yok, hayır, sen öldür şanlı bir nam al:
Takdirin en yüce emeldir bana!...
Ruhunun ufkundan, gel, atma güzel,
Talim, ümidim, aşkım sendedir!
Bu bitmez hasrete dert katma güzel:
Ben değil, bu gönül sana bendedir!

Ağustos 1925

(S. 46, 1 Ekim 1925, s. 743)

Gazel

Ruh-ı Nedim'e

O peri çehrede güller gibi her-bâr açılır
Geçecek olsa eğer ve vecd ile ebhar açılır
Görünür şâm u seher gülşen-i uşşak içre
Şuhluklar ederek cennet-i didâr açılır
Hangi iklime güzar etse mahasin götürür
Varacak olsa harabata da gülzar açılır
Kızarır vech-i dilarası gülün şermenden
Eğilir bende-i ahkar gibi ağyar açılır
Nefh-i ruh eyler eğer istese eflaka dahi
Bir nefes istese mesîhâ gibi eşcar açılır

Var mıdır vasıl için ibrama sebep bilmem ki
Musarrah-ı şuhumu bir duysa o dildar açılır
Tükenir sabrı şafaklar gibi nâçar açılır
Takat iklimine hiç uğramamış anlaşılan
Görecek ruyumu ol lâl ateşbâr açılır
Nasıl anlatsam acep aşkını bilmem ki nasıl
Nefesim yetse uzaktan o peri yâr açılır
Şeb-i uruz-ı aşk ile aşüftelik istesem de yine
Beni ret eylemez sahne-i ikrar açılır
Donanır der-niyazkâr melâhatle yüzü
Açılır sine-i billur havadar açılır
Dökülür naz ile gîsûsu belinden aşağı
Açılır vecd ile pistan-ı açılır
Dolanır boynuma efgan ederek ağlayarak
Sanırım lahzada bir levh-i per-i esrar açılır
Alacak olsam eğer buse-i aşuftesini
Dühn-i mucize gûyay-ı şekerbâr açılır
Sim üzredir dünya çılgınca nihayet düşeli
Nâreva ellere gâhîce o gaddâr açılır
Yetişir gayri mesîhâ otu tasvir olmaz
Yâda geldikçe o gül mahzen-i efkâr açılır

Eylül 1925

(S. 46, 1 Ekim 1925, s. 749)

İnandım

Öptüm de inandım o kor olmuş dudağından:
Elbette cihanım daha ehven kucağından…
Kurtarmadı aşkın beni yangın bucağından;
Elbette cihanım daha ehven kucağından!..

Estikçe zehirler gibi, sevdaya inandım;
Yandıkça, alevler gibi ferdaya inandım;
Her şeye inandım, "Şeb-i yelda"ya inandım;
Elbette cihanım daha ehven kucağından!

20 Eylül 1925

(S. 47, 15 Ekim 1925, s. 764)

Git

Seni evvelce ateş, kor ve alev sanmıştım,
Eriten gözlerinin sihrine aldanmıştım…
O zaman doğdu hayalimde neler, ah neler:
Senin aşkınla tutuşmuş, alev olmuş seneler!
Öyle hülyalara daldım ki gönülden bilsen:
İçimin neşesi, hicranı, melalinden sen…
Seni bir anda coşan aşkıma eş bilmiştim;
Hatıramda neler varsa hemen silmiştim.
Ne yazık, bilmemişim istediğim şey nerede;
Seni günlerce niçin beklemişim pencerede?
Sen değilmişsin ateş…. Söyle nesin, söyle nesin?
Geliyor kalbime hâlâ o zehirden nefesin…
Yakıyorsun bunu inkâr edemem artık evet,
Bu yakış başka yakış… Söyle nesin ey afet?
Ateş olsaydın eğer böyle yıkıp yakmazdın;
Yıldırımlar gibi kalbimden aşıp akamazdın!..
Ben ki aşkımla tutuşmuş bir ateş isterdim;
Ne için kalbimi birden sana açtım, verdim?
Onu enginlere at, artık uzaklaş benden;
Şimdi, hasretle elem, istediğim şey senden!
Sonra git, yalçın ufuklarda ölen aşkımı gör,
Saçlarından bir alev renkli çelen bahtıma ör!
Git ölüm katlı afet, uzak iklimlere git;
Ruhu yok, duygusu yok, hasreti yok bir yere git!

14-15 Ekim 1925

(S. 48, 1 Kasım 1925, s. 774)

Halas-ı Evvel

Bir saadet umarak düştüğüm akşam izine
Seni tanıdımdı hayalimde açan nazlı mine…
Öyle bir varlığın enmuzeci olmuştu gönül;
Ruhunun sanki penahında uçan kuştu gönül!
Bulamazken o güzel gözlerinin rengini ben;
İşledim kalbime aksinle şiirler bilsen!
İçimin neşesi dünyalara sığmaz sanarak
Korudum aşkımla senin ruhuna bir haleli tâk!
Geçti günler, geceler… Fark etmedim asla birini
Sesinin sihri coşan kalbime sandım ninni!
Ne yazık gönlümü aldatmışım aşkımla bütün!
Bu muammalı, hazin ukdeyi artık çözdün…
Ne yazık, ah o geçen günleri canlandıracak
Bir varım yok, emelim yok, sevenim yok… ancak
O zamandan kuru bir hasta çiçek hatıradır;
Şimdi kalbimse deşilmiş, bir onulmaz yaradır!
Beni artık bırak, aldatma, perişan olayım;
Son baharlarda bırak, git, beni… hicran olayım;

Yakacaktın… Bunu evvelce niçin söylemedin?
Nu tahassür, bu şikâyet gecelerden de derin.
Böyle matemlere birden niye attın şimdi:
Kırdığın lahza da peymane değil, kalbimdi!
Bari, kırdın, onu, yok et de halas ol sen de,
Kalmasın aşkıma dair bir emel sinende!

Gelişin, anlatamam, başka bir afetti senin;
Gözlerin aşk arayan ruhuma mabetti senin!
İçtiğim, gördüğüm andan beri hasret oldu;
Gidişin, beklediğim aşka nihayet oldu!

18-19 Ekim 1925

(S. 49, 15 Kasım 1925, s. 794)

Ölmek İsterdim II

O karanlık düşüncelerle yine
Koştum aşkın ölüm saçan sesine…
Gece korkunçtu, yol karanlıktı;
Sanki kalbim içimde çıkrıktı!
Ne bir insan, ne bir saat sesi var!
Ağlaşırken zehirli hatıralar
Ben de sessiz, adım, adım yürüdüm.
Dar sokaklarda ağladım, yürüdüm…
Ne ümidim, ne sevgilim vardı;
Talim pencerende ağlardı!
Açmadın… açmadın da bir perde!
Yürüdüm… Kapkaranlık evlerde
Dağılırken ölüm teraneleri
Gezdim avarei kimsesiz viraneleri…
Doldu kabusa sanki her bir yer!
Ürperirken soğuk hayaletler
Yürüdüm… ağlayan gönül bereli;
Beni sıktıkça ıstırabın eli
Bekledim bin emelle kaç defa…
Yoktu sevdama bir küçük nefha!
Sandım evhamla kâinat-ı mestur…
Çiselerken hafif, hafif yağmur

Nefesimden sükunu inlettim!
Yürüdüm, ağladım, tavaf ettim
Evinin gölgesinde kaç saat;
Ne bitmeyen cennet?!
Kâbe olsaydı tavaf etmezdim!
Öyle çılgınca perişan gezdim;
Ölmek aşkıyla kalbim inlerken!...
Sen ben
İki meçhul olan kutuptuk biz:
Yoktu kalbinde duygudan bir iz;
Bense: bahtım, içim kadar bitkin!
Lakin
Kalbin gibi ruhun da, hayalin de sağırdı;
Her kahkahanın sadmesi kurşundu ağırdı!
Ölmüş gibi güldüm,
En sonra çöken bahtıma bir anda gömüldüm.
27 Kasım 1925
(S. 50, 1 Aralık 1925, s. 812)

Gölgem

Bir gün kalacak olsan eğer hasta ve yalnız,
Gölgem dolaşır belki civarında güzel kız!
Son bir emelin varsa o gün gelmeden anlat;
Bir günde gönül vehmini, hicranını sen tat!
Bir mucizedir, aşkımı, yok, isteme benden;
Baygın bakışım ruhuna bir an dolanırken
Mazimizi an: belki de bir hatıra vardır,
Ruhunla, ölen aşkımı, gel, ruhuma sardır!

Bir gün kalacak olsan eğer hasta ve yalnız,
Gölgem dolaşır belki civarında güzel kız!

Lakin onu olsun bırak, incitme, eritme;
Kail gibi, hülyana o yoldan yine gitme!
Bir şey duyamazsın bu karanlık emelinden;
Ben, gölge değilken bile, kayboldum elinden!

Bir gün kalacak olsan eğer hasta ve yalnız,
Gölgem dolaşır belki civarında güzel kız!
Lakin, o zaman, sakladığım goncanı anda,
Yâd et beni, varmış diye sevda bu cihanda…
Gölgem, odanın şiirine efsununu verse,
Şayet acıyan kalbine hüznüm de çökerse
Göz yaşlarının aşkını ben istemem asla…
Kabrimde çöker böyle şikâyet gibi yasla:
Gel, bir çiçekçik dik o zaman: hatıran olsun;
Son bahtım için sakladığım goncadan olsun!...

Ankara-İstanbul: 14 Aralık 1925

(S. 51, 15 Aralık 1925, s. 829)

Ne Diyor?

Bahtı yok, yıldızı yok, ruhu bunalmış biriyim;
Istırabın eriten koynuna dalmış biriyim…
Talim, haşre kadar, bilmiyorum gam mı, nedir?
Yoksa gündüz dediğim gölge mi, akşam mı nedir?
Hangi kuvvetle atıldım bu tükenmez derde;
Emelim nerede, yolum nerede, baharım nerede;
Nerede hülyasını ezberlediğim nazlı bakış?
Sanki çoktan beri gönlümü sarmış karakış!

Şimdi sevdazedeler aşk-ı hicran gibiyim,
Yok mekânım, vatanım…. Yel gibi, efgan gibiyim;
Geceler bende misafir… Yine zindan gibiyim,

Bende bilmem ki neyim?.. Hasta, perişan gibiyim!..

Ne diyor, gamla esen rüzgârı bir dinlesene:
Sonbahar aşkınızın matemi olsun bu sene!..

31 Ağustos 1925

(S. 52, 1 Ocak 1926, s. 844)

Aşk

Yıllarca işittim ki cihan mülküne hâkim
Aşk adlı, füsun gölgeli bir vahime varmış!
Sordum: bu nasıl şey, tanıyan yok mu, nedir, kim?
Madem ki asırlarca bu vadileri sarmış!

Bir hasta-yı sükût ağladı her yerde o anda;
Bir günde cevap almadım enginden, ufuktan!
Vakte ki gönül düştü bir ahuyu hazanda,
Bildim ve inandım ne imiş aşk ile hicran!

Bir yerde bulunmazsa ateşi kav bile yanmaz;
Kalp ağrısı çekmezse beşer aşka inanmaz!...

13 Ocak 1926

(S. 53, 15 Ocak 1926, s. 860)

Derbeder Bahtım

Gözüm yollarda beklerken, içim illerde kalmıştı,
Ezelden derbeder bahtım akan sellerde kalmıştı,
Dolaşmıştım uzun yıllar şikâyet etmeden bir gün,
Gönül, aşık, perişanken uçan yellerde kalmıştı.
Geçen yıllar bunalmıştım, bulutlardan da mağmumdum;
Esen yelden medet umdum, feleklerden şifa umdum,
Ne çılgın, ince arzuymuş saran hülyamı, rüyamı:

Nihayet bildim, öğrendim, bütün dünyaya göz yumdum!
Eminim şimdi kendinden, cihan boş asumanım boş;
Ümit etsem de olmam şad, niyazım boş, figanım boş;
Gönül sevdaya vurgundur, ne aşıktır, ne maşuktur;
Bilirken nerededir bahtım, baharım boş, hazanım boş!

Hayalim bir coşan volkan, akar mansıp nedir bilmez;
Bir afet yosmadır yârim, hayat efsanedir bilmez,
Derim her an Mesih'im ben, inanmaz, dinlemez, kanmaz;
Dışım viranedir, lakin içim kaşanedir bilmez!

30 Ocak 1926

(S. 54, 1 Şubat 1926, s. 873)

Sen Olmasan

Sen olmasan yaşamam ben, hayal olur giderim;
Bir ince mum gibi sessiz erir, erir biterim!
Ne gölgem ağlar erirken ne bir figan ederim;
Adem diyarını sevdama son mekan ederim!...

Sen olmasan gönül olmaz, cihan cehennem olur;
Saadetin adı olmaz, elem definem olur!...
Sen olmasan göremem ben emel kucaklarını;
Nasıl, nasıl bilecektim gönül bucaklarını?

Sen olmasan yaşamazdım, yanıp tutuşmazdım…
Senin için ne vehimler, neler, neler yazdım!
Sararsa ruhumu şayet derince bir uyku:
Unutma, bendeki esrarı, gel, içimden oku

12 Şubat 1926

(S. 55, 15 Şubat 1926, s. 893)

Bir Hatıra

Ne gelen var, ne giden var, ne esen bir rüzgâr;
Kara bahtım gibi kalbimde açılmışta mezar
Ölümün rengi hayalimle tutuşmuş yanıyor,
Ben değil, belki gönül, belki cihan aldanıyor!
Geliyor yâdıma sevdalı geçen günlerimiz…
Şimdi kalbimde kalan şeyse: ateşten bir iz!
Bu da kâfi… Yanayım ben, daha mesut yaşa sen!
Hani, birlikte çıkan resmimizin altına ben,
Senin aşkın gibi birdenbire sardıkça hüzün,
Şöyle yazmıştım o gün:
Bir dalda ikiz gül gibiyiz sevgi ilinde,
Bir gün solacak olsam eğer hasret elinde
Aksinle yanan gözlerimin rengi de solsun,
Ta haşre kadar sakla, bu bir hatıra olsun!

Bazen bu hazin sözleri yâd et, beni sen an!
Ölsem bile, ölmez yine ruhumdaki hicran!

27-28 Şubat 1926

(S. 56, 1 Mart 1926, s. 902)

Aziz Şeytan

Aylarca gönül kanmış, inanmış, oyalanmış…
Ahdin de yalan, hepsi yalan, hepsi yalanmış!...
Lakin ne zarar… Aşığa olmaz ki nihayet;
İğfaline düşmek bile bir hasta saadet!...
Aşüfteliğin sırları öz ruhunu sarmış,
Cisminde meğer kaç kişinin hissesi varmış?!
Hâlâ ne için, hem neye gönlüm sana bende?...
Şeytan mı nesin?... Tılsımı aşkın yine sende!..

Git, artık uzaklarda hayaletlere râm ol;
Sevdama haram ol!..
Cehennemler yerin olsun, alevler okşasın, sarsın;
Yanan ahımdan istimdat için ruhun da yalvarsın;
Harap ol, derbeder ol, tarumar ol, yan,
Aziz şeytan!
Cisminde meğer kaç kişinin hissesi varmış,
Aşkın ne kadarmış.
İfritlerin enmuzeci olmaktasın elan;
Git, bahtına aldan!...
Cehennemler yerin olsun, alevler okşasın, sarsın;
Yanan ahımdan istimdat için ruhun da yalvarsın!..
20 Şubat 1926
(S. 56, 1 Mart 1926, s. 907)

Siyah Aşk

Hangi çılgın geceden doğdun sen;
Kara bahtım gibi zülfün ne kara?!..
Yine kuzguni alevdir sinen;
Bakışın kapkara, korkunç bu ara…

Senden almışlar ölüm rengini hep,
İşte her yerde karanlık koşuyor…
Senin aleminde siyah aşka sebep,
Seni görünce elemler coşuyor!..

Yetişirken bu siyahlık, neden ah,
Niye bilmem ki siyahlar giydin?
Anladım yas gibi ruhun da siyah,
Yoksa çoktan mı günahlar giydin?

Bu karanlıkta yanarken karalar,
Başka renkler aradım sessizce…
Esiyor sade karanlık rüzgâr,
Gölge yok, gün kadar, her yerde gece!

Senin aşkınla siyahlar tutuşur:
Beni öldür… Yine her yer ıssız!...
Ne o… Bir ses mi? Gelen var…. Dur, dur,
Sana cellat demesinler yalnız!...

8 Mart 1926

(S. 57, 15 Mart 1926, s. 920)

Müzap Olsun

Yeter aşkın, yeter artık: cehennemler serir oldu,
Gönül sevdana çoktandır, inan ey şuh, esir oldu.
Şafaklar kan, ufuklar kan, alevler, her taraflar kan;
Cihanlardan büyük gönlüm sanırsın bir büyük volkan.
Kızıl lavlar taşar her an yanan hicranlı kalbimde;
Acep kimden, acep nereden bu bitmez lav gelir, kimden?
Yeter aşkın, yeter artık: cehennemler serir oldu,
Gönül sevdana çoktandır inan ey şuh, esir oldu!

Çekil, git elverir artık, yeter hicran, yeter hasret,
Uzaklaş, sonra… müthiştir: yanarsın sen de ey afet!
Git artık inhidam etmem, şiirler secdegâhımdır,
Yanardağlar muhitimdir, alevler sanki ahımdır!..
Niçin bilmem ki gitmezsin, yakınlaşmaktasın elan?
İnandım sen de bendensin, gel artık sen de bir an yan;
Senin kalbinde kalbimden taşan lavlarla hep dolsun;
Beraber cismimiz yansın, alev olsun, müzap olsun!

5 Ekim 1925

(S. 57, 15 Mart 1926, s. 927)

Gönül Duygusu

Ejderli alevler gibi yaksam seni bir gün
Kanmam yine aşkın eriten zevkine billah…
Görsem de: mecalsiz, yarı baygın, yarı ölgün
Eyvah derim, öldürmedi aşkım seni eyvah!..

Sevdalı perişan olarak mahvolur, inler;
Can verse de ruhuyla gelir yârini dinler!

Bir böyle gönül duygusu içinden diledim ben:
Ölsün beni sevdasına layık gören afet!
Bir buse değil istediğim sevgili senden:
Ruhunda gözüm vardı… Hayal oldu nihayet!..

Şayet beni sevdinse güzel sen de helak ol;
Cisminde vatan bulmasın el, dil, ne de bir kul!..

31 Mart 1926

(S. 58, 1 Nisan 1926, s. 937)

Çöllerde

Dolaşırken kuru çöller ilini
Çekti çöller bile benden elini…
Ne anam vardı ne yurdum ne babam;
Ne de hülyamı saran yaslı abam…
Belki Allah da kulumdur demiyor!
Sanki kalbim eriyen hareli kor…
O kadar çöl gibi yangındı tenim,
Kara bahtımdı biçilmiş kefenim…

Uçuşurken kül olan hatıralar
Sandım ikbaline kumlar ağlar!
Yaralansam saracak yok yaramı,
Siliyor türlü keder hatıramı;
O kadar kimsesizim, kimsesizim,
Yok bu varlıkta benim bir tek izim!
Yürüdüm ruhumu sardıkça ölüm,
Bir yumak ip gibi büklüm büklüm
Sanki yıllarca bükük asabım.
O kadar gam doluyum, bitabım.
Dün veren ruhunu, eyvahlanıyor
Şimdi bir tel saçı bak kıskanıyor.

Dolaşırken kuru çöller ilini
Çekti çöller bile benden elini.
Dediler: yok mu senin bir vatanın
Hangi yoklukla karışmış da kanın
Böyle rüya gibi sessiz, ürkek
Hangi iklime gidersin, kime dek?
Kimdir aslın, kimin öz kardeşisin,
Hangi efsaneli bahtın eşisin?
Dedim: aslım gibi bahtım meçhul.
Vatanım yok, güneşim etti uful…
Hasretim artmada dağ başlarına,
Aşkım sadece gözyaşlarına!
Ne anam var, ne babam var, ne de bir…
Benim ismim eriyen matemdir!
Kimseden yok bir ümidim, medetim;
Varlığın borcunu kat, kat ödedim!
Bazı çöller gibi, hicran gibiyim,
Bazı her yerde hükümran gibiyim…

Şimdi her şeyde benim, hepsi benim.

Ebediyetleri candan sevenim!

10 Nisan 1926

(S. 59, 15 Nisan 1926, s. 956)

Gönül Mahşeri

Tutuşan sinenin üstünde hayatım eriyor;

O ateş gözlere baktıkça içim ürperiyor!

Eriyen ruhuma ruhun yine hicran seriyor;

O ateş gözlere baktıkça içim ürperiyor!

Diyorum: bir gün ölürsem, saçının tellerine

Bu hazin şarkı mı tak bari çiçekler yerine…

Benzesin ben gibi kabrim de gönül mahşerine…

O ateş gözlere baktıkça içim ürperiyor!

28 Nisan 1926

(S. 60, 1 Mayıs 1926, s. 973)

Bağışladım

Saldırırken canavarlar gibi dört bir yanına,

Yine taktın kanayan bağrıma tırnaklarını…

Sanırım doymadı ruhun henüz insan kanına;

Bir küçük zevkine kurban ediyordun “yârin”i!

Sana dair ne hayaller yaşatırken bu gönül

Sönüyor artık, inandım, büyük aşkın sönüyor!

Şimdi kalbinde benimçün ne ateş var ne de kül!

Taş yüzün illere haince apansız dönüyor…

Kuduran hırsın a zalim ne kadar şahlanacak,

Daha kaç genci harap eyleyecek iğfalin?

Ne zaman kan ve hayat içmeye ruhun kanacak?

Yine hülyamı kemirmekte o çılgın hâlin!...

Geçmeden izleri son açtığın adsız yaranın
Gelecek belki birazdan bu hayatın sonu da…
Diyeceksin ki: - Nasip olmadı son damla kanın!
Ben helal ettim ezelden, yetiş, al, iç onu da!..

7 Mayıs 1926

(S. 61, 15 Mayıs 1926, s. 989)

Şarkı

Bin derde düşüp bahtımızın velvelesinden
Kaçtım o yanan gözlerinin meşalesinden!..
Bir yan bakışın müthiş ölüm zelzelesinden!..
Kaçtım o yanan gözlerinin meşalesinden!

Hicran dolu rüzgârlar ölen ruhuma sindi,
Artık bu hazin levha senin son eserindi,
Issız gecelerden daha esrarlı, derindi,
Kaçtım o yanan gözlerinin meşalesinden!..

Haziran 1926

(S. 62, 1 Haziran 1926, s. 999)

Şikâyet

Aylar geçti bilmedim ne kara emeli var…
Kansız kalan kalbimde neye hâlâ eli var?
Silaha var mı hacet, boynumda saç teli var!
Kansız kalan kalbimde neye hâlâ eli var?

Şen geçmiyor bir günüm, neşemde azap adlı;
Bilmiyorum hasretimi, yoksa vuslat mı tatlı?
Yuvası yok bir kuşum sade sevda kanatlı;
Uçmakla erişilmez, saadet bin bir katlı!

Boralar var içimde, tayfunlar var içimde;
Zehir sevda olsa da içilmez bir içimde!
Bu adem mülkündeki insanlar bir biçimde:
Suç ne onun, ne benim… Acaba kusur kimde?

Kime şevka edeyim? İşiten yok, duyan yok;
Yâr o kadar sağır ki, bende artık figan yok;
Şayet bulsam devamı saracak bir mekân yok;
Gönül diye yazdığım şarkılarda meyan yok!

Anlaşılmaz ruhumda fırtına var, bora var;
Suç ne onun, ne benim… Vehim illerinde yâr!
Anladım şimdi: kalbim ölen aşkıma mezar;
Ne sevilen bahtiyar, ne de seven bahtiyar!

26 Haziran 1926

(S. 64, 1 Temmuz 1926, s. 1037)

Şarkı

Bir pembe sütun oldu bugünlerde o kâmet
Çapkın bakışından kopacak belki kıyamet!..
Ey gönlümü bir lahzada altüst eden afet,
Çapkın bakışından kopacak belki kıyamet!

Akşamları iğfal ederek ruhumu sıkma,
Yalçın kayalar üstüne heykel gibi çıkma,
Bin bir gece aşkınla tüten kalbimi yıkma
Çapkın bakışından kopacak belki kıyamet!

(S. 65, 15 Temmuz 1926, s. 1053)

Tılsımlı Şarap

Sevdamızın esrarına makesti uzaklar;
Tılsımlı şarap oldu öperken o dudaklar
Hülyalı heveslerle tutuşmuştu yanaklar!
Tılsımlı şarap oldu öperken o dudaklar

Kurtuldu gönül artık elem bilmecesinden;
Canlandı ışıklar bile sevdalı sesinden;
Ruh almadayım şimdi ben aşkın nefsinden
Tılsımlı şarap oldu öperken o dudaklar

14 Ağustos 1926

(S. 67, 15 Ağustos 1926, s. 1085)

Yangın da Değil

Kurtulmadı dünya bile sonsuz yakışından,
Yangın doğuyor sade o çılgın bakışından!
Bilmem ki nesin, anlamadım, söyle nesin sen;
Yangın mı desem ben?
Yangın olsaydın eğer sen, kül olurdun çoktan…
Yanıyorsun yakıyorsun elan:
Yangın da değil, belki bir afet, bir alevsin,
Vahşi gecelerden doğan efsaneli devsin!

Bazen eriyor gözlerinin rengi içimde:
İçsem diyorum ömrümü artık bir içimde!

13 Ağustos 1926

(S. 68, 1 Eylül 1926, s. 1104)

Günah

"Son Nasihat"

Rüyalı bir hayale kapılmışsın ey güzel:
Sanmaktasın hayatın için onda her emel,
Her nağme, her dilek, eriten her bir ince his…
Göstermiyor gözündeki hülya duvaklı sis
Koynunda saklı, mahrem olan şey nedir onun?
Yalnız uzaktan öyle görünmekte… Hep füsun,
Hep yaldız işte, bak o hıyanet, diken dolu…
Artık bırak bu şaşalar gizleyen yolu…
Bilsen o benziyor ne kadar sahte elmasa!
Katmakta nazlı ruhuna bin bir elem, tasa…
Lâkin zaman gelir ki bu son his de kaybolur,
Örter sevimli ruhunu sevda akışlı nur!
Kaç, kaç… Saadetin o kadar çok uzak değil:
Aşk mabedinde gizli necatın, bu sırrı bil.
Terk et bu gönlünün acıtan ihtirasını,
Aşkın yeter, o kuvvete koş, bul halasını!
Gönlüm "bırak"ın işte senin, gel, bu kalbe in.

(S. 69, 15 Eylül 1926, s. 1117)

Gönlüme

Kapılıp türlü hıyanet dolu muğfil sesine
Düştün, aşkın evi sandın da onun sinesine!
Kirli tırnakları kalbinde riya işlerken
Neye aldandın onun andına, peymanına sen?
O cehennemli bakışlarla emerken kanını
Niye birdenbire teslim ediyordun canını,
Niye kirlettin o saf ruhunu, bilmem ne için?
Tutmasın aşkı bir gün da matemli için!

Yaptığın tecrübeler yoksa ki alıvermedi mi?
Yoksa esrarlı hakikat sana ses vermedi mi?
Ettiğin bunca öğüt etti mi bir gün ona kâr?
Bu meseldir: Götürür kaptı mı bir şey rüzgâr…
Gidecek… Çünkü kapılmış o da bir yel önüne!
O yeminler mi? O boş nağmeler aitti düne,
Onlar evvelki ateş, hisle dökülmüş sözler!
Şimdi lâkin yeni bir sahneye dönmüş gözler
Arıyor bir yeni tılsımlı hayat, bir heyecan!
Sense vahşi bir emel uğruna oldun kurban:
Bir de şair tanımak kaygısı… Savdın sıranı;
Unut artık o geçen günleri, sil hatıranı!
Bırak, alsın o da çılgınlığın en son hızını,
Görsün iğfale koşan taliinin yıldızını!
Dinle gönlüm beni: Efsane, heves, bar kadını
Duyamaz ailenin zevkini, aşkın tadını!
Kahpeden, bil ki vefa gelmez, uzaklaş ondan,
Daha ehven bu azabın, daha ehven hicran,
Arşa yüksel, o büyük aşkını ruhunda uyut,
Sevgilin bellediğin ifriti bir anda unut!

20 Eylül 1926

(S. 70, 1 Ekim 1926, s. 1132)

Alev Kuş

Sevda, o alev kuş yine bahtımla konuştu.

Gönlüm yeni bir afetin aşkıyla tutuştu.

Kalbimdeki menba sanıyordum kurumuştu

Gönlüm yeni bir afetin aşkıyla tutuştu.

Evleri sevdaya masal, vahime derdim.

Lâkin seneler geçmedi, hicranları derdim.

Şimdiyse ikiz oldu bu illerdeki derdim:

Gönlüm yeni bir afetin aşkına tutuştu.

11 Ekim 1926

(S. 71. Sayı, 15 Ekim 1926, s. 1149)

Uyan Ey Genç

-Uyuyan bir zümre dolayısıyla-

Gönlün daha elan o soluk hasta emelde;
Bir hisseciğin yok mu bu hasret dolu ilde?
Miskinlere rehber gibi biçare kalan genç,
Sonsuz, acı bir vehim ile rüyaya dalan genç
Artık yetişir zevk u sefahat, yeter uyku!..
Kalbinde senin yok mu biraz sevgi ve duygu?
Çoktan bu vatan bekliyor ümit ile senden
Bir canlı hayat, aşk ve emel… söyle neden sen
Yükselmeye ahdettiğimiz gün sen uyuştun,
Her şeyi unuttun, kara şeytanla buluştun?
Lanet sana ey sahte çocuk, zevkine lanet!..
Afyon, kokain, viski, kadın, bin yeni şehvet,
Şampanya, likör aşkı, zillet taşıyan genç
Dünden daha pejmürde, sefilsin, daha iğrenç,
Dünden daha bitkin ve sağırsın. Uyan artık!
Mazi gibi, boş ruhuna her sahne karanlık…

*

Bir gence bütün gün, gece mesken olamaz bar:
Yurdunda kefensiz uyuyan sevgililer var!...

18 Ekim 1926

(S. 72, 22 Ekim 1926, s. 1165)

Büyü

Düştüğüm gün kuru yaprak gibi aşkın yoluna
Dayadım alnımı sevdayla yıkanmış koluna
Ona döktüm içimin neşeli rüyalarını…
Dileyip bir yeni hülyalı, füsunkar yarını
Dedim: ey nazlı kız, aşkım seni üzmezse eğer
Bize bir tatlı saadet verecektir seneler…
Hangi tılsımlı emel geçse içinden anlat,
Tatma bir lahza-ı elem, matemi enginlere at…
Beni sen sev… seni ben can u gönülden severim,
Olsun isterse dikenlikte çakıllıkta yerim.
Senin aşkın bana kâfi… şunu yalnız bil sen:
Beni hiç anma, bırak git, usanırsan benden!

*

O güzel kız bana bir gün sokulup bend oldu,
Dedi: ben aşığım, gönlüme aşkın doldu…
Sarıyor cismi her an bu ateşten sevda;
Ederim uğruna her şeyi, inan, şimdi feda:
Anam olsun, babam olsun, aramam, terk ederim;
Sensin ancak benim ömrümdeki neşem, kederim!

*

Sonra aylarca seviştik içerek aşkımızı,
Doymadık bir gece asla bu gönüllerde sızı…
İkimiz birbirimizden daha sevdalı idik,
Her uçan kuş gibi şendik, daha hülyalı idik…
Sırlı iklimleri geçtik saçarak neşemizi,
Sordular herkese, dünyalara her yerde bizi:
Kim bu sevdalı çocuklar… bu ne histir; kış, yaz
Hangi eş var ki eşinden bu kadar ayrılamaz?!

Bunlar insan değil asla… ya melektir, ya da bir…
Ayırır bunları ancak bu hayatta teneşir!...
Gezdi bir nas gibi aylarca ağızlarda bu söz;
Çekemez oldu bu şen hâli bir insan, bir göz…
Geceler kıskanarak yaptı uzaklarda büyü,
Sanki her yerde, o esararlı bucaklarda büyü…
Geceler… ah o karanlık ve sağır, kör geceler
Geceler… kör geceler… saralı nankör geceler
Pembe rüyamıza koşturdu gönül celladını,
Bozdu bir hamlede sevdamızın engin tadını!
Doğacakken ebediyetteki bir ecel renkli ateş:
Yandı rüyalarımız, ağladı hülyalarımız,
Kül olup uçtu o tali okunan tek yıldız.
Yandı bir anda saadet verecekken seneler,
Tuttu esrarlı buhurdanları aşkın yer yer;
Yandı feryat ederek, ağlaşarak hatıralar,
Koştu boşlukta alev tütsülü korkunç karalar!
Canavarlar oluşurken geceler haykırdı,
O saadet evinin tahtını rüzgâr kırdı.
O zaman coşa gelip sarsıldı çöktü çatı
Yıkılıp gitti gönül mabedinin sırlı katı:
Çıktı enkaz arasından o saadet perisi…
Yıktı hülyaları birden bu şe'met sırrısı
Seyre dalmışken ufuklar bu hazan alemini
Dinledin gamla, huşuane ölüm matemini…
Dalgalar yaydı karanlık… geceler alçaldı,
Kanlı bir an acı son saati birden çaldı…
Sonra evhamlı dumanlar uzanıp koştu bize,
Biçtiler yasla kefen ah ederek sevgimize!

3-4 Ekim 1926

(S. 73, 1 Kasım 1926, s. 1180)

Genç Kız

Cazbanda ayak uydurarak uçtuğun anlar
Altüst oluyor sıtmalı ufukta cihanlar…
Çılgınca vücudundaki hisler dökülürken
Bir lahza düşündün mü güzel kız, bu çok erken
Sevdalı koşup beklediğin yolda ne vardır:
Mikrop, ki onun açtığı onmaz yaralardır!..
Garp namına öğrenmedesin başka telakki;
Ahlâk ve faziletle yaşar orada terakki!..
Asri olabilmek ne kadar canlı emeldir;
Asrilik, evet: hem de ne cazip ve güzeldir.
Lakin şunu öğren, şunu bil sevgili genç kız:
Hatta gidemez fahişeler barlara yalnız
Garbın medeniyet dağılan ülkelerinde…
Sensin henüz ah işte onun bir sihirinde!...
Silkin, babanın namını bir anda unutma,
Türkün kızısın, aşkı bir lahza uyutma:
Bir bar kızı, bar yosması asla olamazsın,
İzmir'deki meçhul ölüden bil ki mirassın!..
Hem sen yarının anasısın, anasısın sen;
Senden diliyor yurdumuz öz neslini senden!
Bin şan dolu geçmişleri bir lahza hatırla:
İzmir, son akın, Dumlupınar, şanlı Sakarya
Bir miceredir sevgili kız, ey güzel anne,
Öğren, beşeriyet, medeniyet denilen ne?!...

6 Kasım 1926

(S. 74, 15 Kasım 1926, s. 1197)

Hazan

Hülyalı gibi bir afete düşmek ne güç oldu,
Benden daha evvel o hüzün yüzlü de soldu!
Matemle elem aşk arayan gönlüme doldu;
Benden daha evvel o hüzün yüzlü de soldu!..

*

Sevda diledim son gecenin son nefesinden;
Vuslat umarak sade onun nazlı sesinden
Geçtim bu ümit illerinin her hevesinden…
Benden daha evvel o hüzün yüzlü de soldu!..

8-9 Kasım 1926

(S. 74, 15 Kasım 1926, s. 1198)

Bar

Aks ederken yola bir boğuk ahenk
Renk
Ziya, gölge, heves dağılır, uçar
Pencerelerden…
Kapıdan muttasıl giren, çıkan var:
Kimisi pek şen,
Kimisi neşeli, kimi kederli.
Belli:
Ağlayanla gülen çok buralarda!...

Acı bir şehvet var yine rüzgârda…
Cazbanttan ahengi çıkıyor sanki:
Bu bir figan ki
Hastası, düşkünü ne kadar da çok…
Yok, öyle değil bu… Nağmeden bir ok
Deliyor kalpleri, ruha akıyor,
Asabı yakıyor, yine yakıyor…

Bu sıtma ilinin her köşesinde
Zehirli bir hava, ihtiras çağlar;
Bazen de
Bin elem ağlar
Bir cılız kadının hasta sesinde…

Uyan da
Ey yolcu girsen de hayatı, tadı,
Bak: insanoğlunun nasılmış kanı?!..
Haydi gir içeri: cazbant ötüyor…
İleriki masada sarışın, kumral
Beyaz ve esmer
Gördüğün kadınlar sanma ki hayal
Onlar da bu yerin bir nöbetçisi:
Hep birer birer
Şehvet bekçisi!...
Gözler sönen kor,
Dudaklar kırmızı, tenler boyalı,
Herkesin malı
Bir sürü sefil,
Bil,
Hayatın bu canlı veyahut cansız
Sergüzeştine
Kapılmış gidiyor, kurtulamıyor!
Kapılan bu yola bak bulamıyor
Yaşayış sırrını… hepsi dermansız,
Istırap ağlayan bir canlı ölü…
Hepsinin ruhu da bir gazap gülü…
Yine
Cazbandın ötüyor boğuk ahengi;

Belki

Acıyan bin bir kalp tutuşmadadır;

Sinirler çekilip uyuşmadadır.

Şu kubbe ne kadar sağır ve hissiz!

Biz:

Biz insanoğluyuz diyoruz hâlâ…

Karışık, boyalı, acı vaveyla…

Sinirlerde bir hırs yine koşturuyordu:

Dönüyor birkaç çift, yine dönüyor…

Renkler bazı yanıp, bazı sönüyor…

Sıçrıyor, zıplıyor ahenge uyan,

Neşeler duyan

Bir kitle… uyuşan eller ellerde;

Sönüyor hayatlar boş emellerde.

Gönüller uyurken çiftler yürüyor…

Bir hırs bürüyor…

Gözlerin tutuşan, yanan rengini…

Velvele durdu:

Duyunca cazbandın son ahengini

Dönenler dönüyor eski yerine!

Çıkan yok bahtın bir seherine…

Damarlar uyuşuk, gözler dumanlı;

Sanki hicranlı

Bir zümre bu kuytu yerde içiyor…

Işıklar bazı al, bazı yeşil, mavi…

Alınlarda bahtın demirden eli,

Gönüllerden geçen sefalet yeli.

Açıldı ötede yine şampanya:

Yine vurgun var…

Ne acı rüya:

Kim bilir hangi bir zavallı insan

Sanıyor zevk, neşe-i meclâdır bar!..
Döküyor varını, ediyor ziyan:
Bir medet umuyor şu fahişeden!
Hiç vefa gelir mi kirli laşeden?..
Dediler: sarhoşun yine birisi
Ustura atmış,
Kesip kanatmış
Evvel ki dostunun sol bileğini!..
Sarınca ruhunu kıskançlık sisi
Arınmış da kini…
Cazbandın ötüyor boğuk nağmesi…
Kalk, unut ey yolcu bu vahşi sesi;
Bu yeri yâr sanma sakın kendine!..
Bu yerde sefalet, yas çalkanıyor:
Beşerin göğsünde bir dert kanıyor!..

Ey yolcu dışarıda başka hayat var,
Sarmasın ruhunu bu kir kusan bar!..

27-28 Kasım 1926

(S. 75, 1 Aralık 1926, s. 1212)

Bekçi

-Dün evvelki gün-
Geceler uyurken şehrin koynunda
Mahalle hakkını sanır boynunda…
Dolaşır elinde kalın sopası;
Yer tutmaz gönlünde beşerin yası…
Serazat kaygısız bir ömür sürer;
Gündüzü akşamdır, beşiği seher!
Korkutamaz onu ne kar, ne ayaz,
Sanır ki bir tek ev onsuz kalamaz;

Aşıktır o sanki mahallesine…
Ses verir geceler her nefesine!
Ansızın uzakta bir saat çalar;
Geceler bir yoldan bir yola dalar…
Islıklar öterken dar saçaklarda
Bin yeni sır sezer ta uzaklarda…
Kimsesiz yolları hasretler bürür,
Ardında belirsiz bir gölge yürür!
Aks ederken kırık, madeni bir ses
Sanılır geceler alıyor nefes!..
Bu öyle bir şey ki vehim sesidir,
Sopanın taşlarla öpüşmesidir!..
O yine yol alır bahtından memnun,
Ruhu bir yosunlu göl kadar durgun…
Rüyalı evlerde ışıklar söner…
Karşı ki köşede ölü bir fener
Vehimler saçarken loş bucaklara
Uykular dağılır ta uzaklara…
Boş şehrin koynunda karanlık erir;
Taran taran taran: yer, gök ses verir!
Yoldaşı, değişen gölgesidir hep;
Bilemez hayatta var mı bir sebep…
Taran, taran, taran: renkler ürperiyor;
Onun için yegâne kumandan: fecr!..

14-15 Aralık

(S. 76, 15 Aralık 1926, s. 1225)

Sayıklarken

Son bir emelim var… Sana açsam olur amma,
Lakin diyemem… Söylüyorum, kızma, darılma:
Sussaydım eğer, gönlünü ben kubbe yapardım;
Allah'a değil, ben sana her lahza tapardım!
Lakin seni sevmek, seni tatmak, bu ne müşkül;
Ruhumla hayatım o zamandan beri bir kül!
Küllükte ateş olmaz inan, sevgilim olma:
Ben solmadayım, sense kuzum ağlama solma…
Ben aşığın asla olamam, çünkü: nihayet
Lanet yağıyor gönlüme her lahzada lanet!..

Ey son gecemin haliki bir parça ziya ver;
Ruhum üşüyor, sen o ateş bağrını göster…
Hiç bilmiyorum sıtmalı bahtım kime tutkun?
Gönlümü acep, yoksa cihan meleği mi mecnun?..
Ey son gecemin yıldızı, sevdana inandır,
Ölsem bile gel yak beni, sihrinle uyandır!..

Son hasta şafaklar doğuyor şimdi uzakta;
Bir başka ateş var o yakan pembe dudakta!
Ey mai semalarda saadet taşıyan ruh
Gönlün, dileğin ben gibi hicranlı ve mecruh!..
Lakin yine bir fark, bir ateş var aramızda,
Bir başka şikâyet yaşıyor hatıramızda:
Sen başka emel, başka heveslerle dolaştın,
Kan rengi çiçeklerle yanan çölleri aştın,
Evvelce sananlar seni bahtın yine tacı
Hicranla gönülden vurulup yaktı ut ağacı…
Her hatıranın aksi yanan afeti kanattı,
Çılgınca dudaklar uzanıp buseni tattı.

Yorgun geceler gamla elem aldı sesinden,
Sor: kaç kişi ruh aldı zehirden nefesinden!..
En son, eteğin çektiği ellerde takıldı;
Arkandan o resmin sönen aşkınla yakıldı…
Lakin ne için sen de güneşler gibi yandın,
Sevdaya değil, her acı hülyaya dayandın?

Ben: “Son gecemin haliki” evvelce demiştim,
Billahi yanıldım, buna kadar olacak kim?
Sen hislerimin haliki, bir şeyi değilsin,
İfritlerin enmuzeci bir sahte şekilsin.
Git, artık uzaklarda yıkıl, gamla boğul da…
Bin bir emel ağlardı geçen yıl bu gönülde;
Şimdiyse ne bir sevgi, ne bir son dileğim var,
Her yerden esen: hatıralar metfeni rüzgâr…
Şiirimle alev rengi şafaklar bile soldu…
Bin bir emelin katili bin sevgilim oldu!..

3 Aralık 1926

(S. 77, 1 Ocak 1927, s. 1245)

Ancak

Seni bahtım gibi mecnun sanarak aldandım,
Gönlümün bir deli hülyasına içten yandım!
Bu harap ilde sevenler kazanırlar sandım,
Gönlümün bir deli hülyasına içten yandım!

Sanarak hasreti zalim gecelerden çok uzak
Seni sevdim, sana divane, kul oldum ancak!
Kurarak aşkımı sevdana ezelden beri tak,
Gönlümün bir deli hülyasına içten yandım!

(S. 78, 15 Ocak 1927, s. 1260)

Mehmet'in Masalı

Bir akşam üstü dönerken davarlar ince sudan
Sakarya'dan su içen şanlı Mehmet Ayşe'sine
Diyordu: Bahse tutuştuk bizim ifayla yine,
Görünmüyordu ufuklar seyr olan pusudan…

Vakarla baktı da etrafa şöyle coşkun efe
Parlayıp dedi: -"Düşman uzunca kaldı biraz;
Bu hale razı olunmaz, bu hâlde er kalmaz;
Zamanıdır, göreyim, haydi yavrular hedefe!..

Yunan kumandanını kim getirse kellesini
Hemen çavuş olacak, bir de tunç nişan alacak;
Bu yolda ölse de insan, kalır şeref ancak…"
Değer mi bir söz, Ayşe'm, bırak Yunan pisini…

Ömer'le ben, ikimiz son tel örgüden çıktık,
Dedin: -"Fakat atacak mermi yok, uzakça siper…
Bırak ki olmasın öz Türk'e sade süngü yeter,
Bırak ki harbe alıştık, kanıksadık artık!"

İlerliyorduk ekinler içinde sessizce,
Siyahtı engin ufuklar, sema karanlıktı.
Bu yolda güçlüğü dehşetli azmimiz yıktı;
O anda bizlere sonsuz siperde sanki gece!..

İçimde doğdu nihayet bir ince yaslı sızı,
Dedim ki: -"Ayşe'me bildir, düşüp ölürsem eğer
Seninle safta buluşsun, unutma emi Ömer,
Ben almasam o alır, intikam ve hıncımızı!..."

Yiğit yavuklusu elbet yiğit olur Ayşe'm…
Karaltılarla arasında varıp siper boyuna
Yunanlılarla tutuştuk şerefli bir oyuna,
Kaçanların koşuyorken pişende bin matem…

O anda kalbime rüyalı bir sevinç doldu,
Unuttum Ayşe inan neyleyip ne ettiğimi…
Görünce ben de şaşırdım savaşta yettiğimi…
Ne çare sonda Ömer ansızın şehit oldu…

Bir anda kendimi sandım uzak bir alemde…
Nasılsa, bilmiyorum, sonra gelmişim sipere:
Kolum kırılmış omuzdan, yüzümde hayali bere,
Açılmış üç yara hatta ateşli sinemde…

O gün, bugün bana Mehmet Çavuş diyorlar, bak
Parıldıyor yine göğsümde Ayşe tunç nişanım…
Benim de yurdum için aktı damla, damla kanım,
Benim için de bu bir şan, büyük şeref olacak!...

19-20 Ocak 1927

(S. 78, 15 Ocak 1927, s. 1260)

Son Sevgilime

Arkanda bıraktın da nasıl sen beni gittin
Ey hasretin ilhamını tatmış güzel afet?..
Şen kalbimi bir anda inadınla erittin,
Verdin bu tahassürle gülen bahta nihayet!..

Hicran denilen zehri tadan teşnedir aşka…
Lakin beni bilmem ki neden sen de bıraktın?
Sanmışken ümitsiz yaşayan gönlünü başka

Yaktın beni, yaktın beni, yaktın, beni yaktın!

Sor gönlüme neşeyle geçen günü var mı?
Sen peri güzel kızı, beni ağlatma, eritme…
Bir gün bu harap kalbi yaşatmak da zarar mı?
Ey son emelim, son ebedi sevgilim gitme!

Sevdim desem elbette gülersin bana… hain,
Lakin sana sihrinle dolan aşkımı verdim.
Gel artık ümitlerle vuran kalbime gel, in;
Hülyamı da hasretle taşan ufkuna serdim.

Yorgun geceler titretiyor vehmi hâlâ,
Firkat da yeter, gam da yeter, hepsi yeter, gel…
Ey nurlu ufuklarda gülen sevgili rû
Gel, gel bu yanan sevgilinin ruhuna yüksel…

Şayet o büyük kalpte hayat sesi varsa
Zalim geceler ruhunu sarsın ebediyen…
Gel, gitme, hayalim bile sevdanı sararsa,
Bir parça şifa istediğim sadece senden!

Ey gözlerinin rengi alev, çevresi mosmor
Aşkın yaşayan katili, ey sevgili lila,
Esrarlı hıyabanlara uğrarsa yolun, sor,
Sor gönlümü en hasta, soluk yaprağa hatta…

Aşkım buruşurken yine tılsımlı elinde
Hicranımı tat sen de biraz, sen de harap ol…
Bir gizli eza duy saçının hasta telinde;
Bir parça tahassürle tanış, sen de biraz sol!..

2-3 Şubat 1927

(S. 79, 1 Şubat 1927, s. 1277)

Açık Denizde Bir Gece

Dudaklarım kuru, bağrım alev, gönül uyuşuk…
Neden karanlık ufuk?
Seçilmiyor gecelerden siyah ufuklar hiç…
Bu hasta beynime, sandım, vakit vakit iniyor
Alev saçaklı çekiç
Ve ağrılar diniyor…
Koşup küpeşteye bir an dayandım ağlayarak,
Ancak
Bir az nefes alabildim, biraz nefes aldım…
İçimde matemi aşkın, dudaklarımda melal,
Daldım:
Beyaz köpüklere baktım da ağladım ne kadar:
Çağıltılar, acı bir hisle inleyen rüzgâr…
Gönülde yaslı hayal!
Bütün bu varlık uğuldar, coşardı her yerde…
Cihanda düşmeyen olmaz mı bir hazin derde?
Tükenmiyordu gece!..
İnce,
Bir ince ağrı koşarken elemli sinemde,
Uzak bir alemde
Yaşar, gezer gibi bir hisle karşılaştı gönül:
Saçında bir sümbül
Dudaklarında adem, gözlerinde sade sevinç,
Muhayyel aşkıma vurgun, füsunlu sevgilimi,
Dinç,
Bin ihtişama bürünmüş görünce dindi azap…
Ya rab

Hayali mi yoksa bu şeyler, dedim, fakat dilimi
Şikâyetin acı ahengi ansızın yaktı…
İçimde şimşek olup yaslı duygular çaktı!

Dudaklarım kuru, bağrım alev, gönül uyuşuk…
Neden karanlık ufuk?
Beyaz köpüklere baktım da ağladım ne kadar:
Çağıltılar, acı bir hisle inleyen rüzgâr…
Bütün bu varlık uğuldar, coşardı her yerde…
Ve bense mahşerde,
Gönülde bir yeni din,
Günahlı kulları bir bir himaye etmek için
Celalli rabbe varan bir nebiydim sanki…
Uzundu yolculuğum...
Bu bir kederli şikâyet, elemli hicranına…
Tükenmiyordu melalim, tükenmiyordu gece…
Nihayet engince
Doğan bir ince ve coşkun hevesle kıvrandı,
İçin için yandım,
Dedim: tabiata aşık bir ağlayan çocuğum.
Ocak 1927
(S. 80, 15 Şubat 1927, s. 1292)

Acıklı Mersiyeler

Füsun dudaklı çiçekler fısıldıyordu bana:
Neden uzakta, o şen sevgilinin, neden, bu gece;
Hüzün mü, yoksa, bu hülya ilinde çoktu sana?..
Kuruldu aşkına katil, siyah tuzak bu gece!..

Işıklı saçlarının enhalı gölgesine
Ederse hasretin esrarlı iştikası akın,

Veda edip de uzaklaş bu hicran ülkesine;
Işıkların eriten gölgesinde kalma sakın!

İşitme sevginin artık füsunlu nağmesini;
Unut da kendini, gökten şifa uman şair,
Unut geçen ki hayatın hayal olan sesini,
Siyahlı bir gecenin yas çelenkli bahtına gir!

Okusun aşkına dair acıklı mersiyeler,
Çağıldasın ve çalınsın zehir teraneleri;
Saçılsın uğruna güller alev olup yer yer;
Bulunmasın bu hayatın güneşli bir seheri!...

Ufukta şimdi doğan şu, güneş değil, yangın…
Cihan bu afetin engin içinde hep yanacak,
Bu sade kor, bir alev, bir ateş değil, yangın…
Beşer bu kirli hayatın sesiyle aldanacak!...

19-20 Şubat 1927

(S. 81, 1 Mart 1927, s. 1308)

Zehirmiş

Sende aşkım, emelim… Gönlümü tayfunlara sor:
Ne zaman senden uzak olsam ümidim sönüyor.
Şimdi kalbimde yanan sade, alevsiz bir kor;
Ne zaman senden uzak olsam ümidim sönüyor.

Sardı kâbusu bu aşkın küçülen gözlerimi…
Sinen ey sevgili afet geceler mahşerim mi?
Verdiğin buse zehirmiş, yakıyor her yerimi…
Ne zaman senden uzak olsam ümidim sönüyor.

Vermiyor ruha teselli o yanan gözlerde;
Ne için böyle düşürdün beni sevgisiz derde?
Sen de ejderleri bir gün tanı, hicran derde….
Ne zaman senden uzak olsam ümidim sönüyor.

8 Mart 1927

(S. 82, 15 Mart 1927, s. 1325)

Karyola

Seninle yattığımız al çiçekli karyolanın
İçinde şimdi yatarken ümitlerim sönüyor.
Bütün vücudumu hain bakışlı bir yılanın
Soğuk damarları birden sarıp sarıp dönüyor.

Çöreklenen gecelerden medet uman ruhum
İçimden ayrılarak büsbütün uzaklaşıyor.
Ve sanki rüzgâra tabi, uçan duman ruhum…
Siyah duvaklı gönülden elem, vehim taşıyor.

Uzakta bir saatin ihtizar içinde sesi
Yavaşça yalvarıyorken çöken bu kabusa
Zehir, ölüm saçıyor hep o hainin nefesi;
Hayat, koşup giriyor bir ateşli fanusa!

Alev sızan bu kırılmış zavallı mısralar
Senin de ruhunu, kar, biraz yakar, kavurur.
Esince güller içinde bu ağlayan rüzgâr
Senin de kalbin inilder, yavaş da olsa vurur.

O hâlde yak bu hazin şiiri, bir kitap gibi yak,
Bu hasta ruhuma gökten şifa dilersen eğer…
Doğarsa gün uyanırsın bu uykudan ancak,

Doğar senin de cazibeli ufkunda bir füsunlu seher!

19-20 Ocak 1927

(S. 83, 1 Nisan 1927, s. 1335)

Sonsuz Baht

Doktor Safiye Sami Hanımefendiye

Bazı gün sarışın, bazı da kumral,
Billur yanakları kudretten al, al
Bir yosma kalbimi aldı da kaçtı,
Yaramın üstüne bin yara açtı.
Sonuncu hepsinden daha çok kurnaz;
Ruhumda yarattı bir anda kış, yaz…
Nihayet bir vefa gelecek sandım,
Gülen gözlerine aldanıp kandım:
Bin vaadin peşinden yine etti naz,
Ah öyle yaramaz, öyle yaramaz,
Öyle de hain ki: aldattı yine,
Hiç akıl ermiyor bir düzenine…

O varken, hayatım, bir bahar sanki,
Gitti mi, servisiz bir mezar sanki:
İçinde, hainin aşkı gömülü…
Kendimse yaşayan bir hissiz ölü!..
Diyorum: her şeyi artık anlatsam,
Ağlasam, yalvarsam, dizinde yatsam…
Ne çare, buna da cesaretim yok,
Kalbimi açmaya metanetim yok…

Bazı gün, gözlerim dalıp derine,
Ümitler dağıtan kor gözlerine
Baktığım lahzayı anıyorum da:

Bir an için için yanıyorum da
Elimi sıkmıyor samimi bir el,
Sönüyor bir yıldız gibi her emel…
Sonra da beraber geçen bir günün
Yâdıyla ruhuma doluyor hüzün…
O zaman şüpheler sarıyor beni:
“Sevmek de bir borçtur aşkla seveni”
Demişti, diyorum, bana o gece!...
Düşünüp de böyle inceden ince
Söylemek muhal mi dudaklarımı?..

Şüpheler hayatın bir mezarı mı?...
Söylemek: ne mümkün… Eritse hicran,
Öldürse, kahretse yok buna imkân:
Sonra bütün bütün evini kaybetmek!...
Bu sevda, anladım, bir kanlı çiçek…
Koklamak imkânı, ihtimali yok
O hain yaramaz hicrandan bir ok…

Bazı gün ruhumda bin bir uçurum
Doğarken kendime yine diyorum:
Halimden, tavrımdan anlamıyor mu;
Kalbimi öğrenmek bu kadar zor mu?..
Gözlerim önünde şimşekleniyor…
O kâfir gülüyor ve eğleniyor…
İradem elinde, ne yapsam bilmem?..
Bir zaman sanırdım: asla eğilmem
Olur olmaz yerden esen rüzgârla…
Ruhumda kış doğdu bu yıl baharla!
Şimdiyse dal kadar bende kudret yok,
Şaşırdım: aczime bir nihayet yok!..

Geçtiği yollara, ardından yer yer,
Bir akşam toplayıp serdiğim güller,
Ansızın kaybolmuş, kaç gün aradım
Şu kubbe altında ben adım adım;
Aradım bulmadım izini bile,
Ne sanat, ne şiir, hepsi nafile;
Hepsine, hayata, sevgiye lanet,
Yaşamak bu ilde sonsuz bir zillet!...

Gelmedi, gelmiyor bu bahtın sonu,
Saçlarım ağardı beklerken onu!...

6-7 Mart 1927

(S. 84, 15 Nisan 1927, s. 1356)

Koklanmış Olmasın

Bedia'ya

Binlerce sevgilim olsa da yine
Bu gönlüm bir zaman avunmayacak!..
Vurgunum hasretin acı sesine,
Kalbimin ortağı bulunmayacak!..

Şaşırdım ah ben de ne ettiğimi:
Her günüm başka bir kadına feda…
Her lahza birini beklettiğimi
Düşünürken ruhum duyuyor eza…

Her nazlı güzele "aşkım" dedim;
Hepsi de inandı şen sözlerime…
Aldatmak değildi belki niyetim:
Bakanlar tutuldu kor gözlerine…

Dediler: ne garip sihir var sende,
Kenetli kalıyor bir an konuşan;
Daima yaşıyor bir bahar sende,
Her sözün süslüyor başka bir cihan!

Kaldım yine böyle kimsesiz, yetim,
Bu kadar sevdalım varken bu ilde…
Ne onu, ne bunu, ne şunu sevdim;
Bir başka arzum var her bir güzelde:

Kiminden bir buse almak maksadım,
Kimini usulca sevip koklamak…
Kiminin gönlünü çalmak maksadım,
Kiminden: bilmem ki, bilsem de… ancak

Her çiçek koklanır, sonra atılır;
Bazısı saklanır gizli yerlerde…
Bazısı ellerde gezer, satılır…
Bazısı duadır belki bir derde!...

Ben öyle bir çiçek istiyorum ki:
Koklanmış olmasın, el sürülmesin.
O zaman, kim bilir, severim belki
Yad illerle yalnız o durulmasın…

Yoksa ki ruhumdan öksüzlük gitmez,
Sevemem dünyanın en dilberini…
Ölünceye kadar hasretim bitmez;
Koklarım yurdum güzellerini!..

18 Nisan 1927

(S. 85, 1 Mayıs 1927, s. 1373)

Eldivenlerin

-Muhayyel Sevgilime-

Sarhoşum her dakika yâdınla,
Ey uzaklarda ağlayan leyla!..
Ayrı olsak da ey seher kızı biz,
Yine birdir coşar gönüllerimiz…
Ayrılık hiç olur mu?.. Geldi bahar:
Sonu, hülya fısıldıyor rüzgâr!..
Anlatırken bu sırrı her yaprak,
Ancak,
Bu mukaddes ateş önünde eğil!..
Üç gün evvel unuttuğun o yeşil
Eldivenlerden içtim aşkımızı;
Kalbimin iştikasıdır bu sızı…
Bu gönül macerası mısralar
Böyle bahtımla dertleşir, ağlar,
Yıkadım göz yaşımla onları ben…
Medet umdum o eldivenlerden:
Saklı sandım içinde ellerini…
Görmez oldum cihan güzellerini…
Sanki onlar yavaşça canlanıyor;
Seni gönlüm için için anıyor!..
Düşünürken füsunlu bir yarını
Kokladım ah o yadigarlarını!..
Daha elanda işte, kokluyorum!
Böyle senden ve sevgiden mahrum
Kaldığım en hüzünlü demlerde,
Tutuşurken ümit elemlerde,
Veriyor tesliyet o son hediyen…

Sanki onlar hayat, emel, gülşen;
Saklı onlarda tahtı gönlümüzün…
Ne kadar sarsa kâinatı hüzün
Yine onlar bu sırrı faş eyler,
Gizli onlarda bu füsunlu seher…
İşte onlarda aşkımız yaşıyor,
Dudağım her dakika yaklaşıyor
O yeşil, nazlı eldivenlerine:
Kokladım, öptüm incizapla yine…
Yine hemdem ve neşesin bana sen…
Yine onlarda öldüren, eriten
Ve bayıltan sihirli bir koku var;
Ne yakınsın bu ruha sen ne kadar!

Sende buldum, inan ki, bir yeni din…
Yine kalbimde saklı ellerinin
O içinde sihirli muhafazası;
Sanki onlar hayatımın oyası…

Yıkma, incitme onların yerini:
Alma benden, gel, eldivenlerini!...

10 Nisan 1927

(S. 86, 15 Mayıs 1927, s. 1389)

Ya Fakat Sen?

Bir fahişe sevseydim eğer aldanmazdım;
Her gün, gece kalbimden ümitsiz kanamazdım!
Elbette bilirdim: satılık maldır o kaltak;
Her lahza koşup taptığı gönlüm değil, ancak,
Ancak paradır, kalbimi sevmez, bana kanmaz;
Gönlünde benimçün bir ufak his de uyanmaz;

Her lahza diler ruhuma emmek, beni yolmak;
Yoktur onun inadında emel, sevgi ve his, hak!
Elbette inanmazdım o alüfteye, elbet…
Ruhumda da olmazdı nihayet ona hürmet!..

Lakin seni ben öyle değilsin sanıyordum:
Eyvah ne kadar aldanıyor, aldanıyordum!
Bir fahişe hem belki bugün affedilir, çünkü nihayet
Bir kahpe o bir fahişedir, zevke bir alet,
Şehvetlere bir vasıtadır, hislere metfen!
Ya fakat sen?!
Sen fahişelerden daha iğrenç, daha korkunç,
Yastan da siyah ruhu kadar kalbi demir, tunç
Bir kahpesin, aşkın da yalan, sen de yalansın!
Git, artık o koynunda yılanlar oyalansın!
Git, artık uzaklaş da medet um gecelerden,
Zevk al yine şehvet köpüren bilmecelerden!
Koynunda uyuşsun yine bin hırs ile eller,
Senden uzak olsun ebedi nazlı emeller…
Boğsun o habis ruhunu kan dalgalı şehvet;
Lanet sana, ey kahpelerin kahpesi, lanet!...
Git, sineme artık sokulup kalbimi sorma,
Hiç kendini yorma:
Çekil ey kahpe, o yer fahişeler tahtı değil!..
Bunu bil…
Orada hicranlarımın metfeni, mabetleri var.
Gözyaşımdan yazılan hatıralar orada yaşar!
24 Nisan 1927
(S. 86, 15 Mayıs 1927, s. 1389)

Ayyaş

-Halide Nusret Hanım Kardeşime-

Esiyor rüzgâr…
Buram buram kar
Yağıyor hayatın gamlı koynuna…
Şehrin boynuna
Ezelden çöken bir vebal var sanki…
Bu akşam bitmeyen bir çağlayan ki
Daima akıyor, gölgesi hicran…
Ne hazin akşam:
Sinesinde gam…
Karşı köşede
Loş ışıklarıyla kalbe dokunan
Küçük meyhanenin bahtı gülüyor.
İşte,
Bak: bükülüyor
Köşeden dönerken rüzgârlar bile.
Daima açılıp kapanan kapı
Belli ki bu sonsuz kudretten bıkmış…
Ne yaz, ne de kış
Boş kalmıyor bir an bu cılız yapı…
Beşere bu yerden geliyor sille…
Değil bu hülya,
Oraya
Şu girende acı bir tereddüt var…
Naçar
Girecek;
Bahtının çünkü yıldızı
O yerle barışmış, o yerle uygun…
Girmese, kalbinde doğan bir sızı
Oraya çekecek ve kemirecek;

Girmemek mümkün mü?.. Gülen yok çünkü
Her lahza sararan renksiz yüzüne
Belki
Böylece çıkacak son gündüz yine…
Köşede oturdu bir mahkûm gibi,
İçtiği bir kadeh onun sahibi…
O kadar hâkim ki o, ona artık:
Bir teki bitmeden biri geliyor…
Ağlayan ruhunu git de ondan sor!
Düşünen gözleri öyle derdine,
Ne de karanlık!..
Yaşıyor belli ki ıstırabını
Hayatın, bu cılız senelerinde…
Kapamış bahtının son kitabını…

Acaba kimdir?
İçiyor zehir…
İçinde gizlenen alevsiz ateş
Nereden geliyor, hangi diyardan?
Unutmuş, belli ki, onu yaradan!..
Bakışı, duruşu, her tavrı ağır;
Hangi gam çölünün o seyyahıdır?
Belli ki ruhunda doğmuyor güneş…
Bu zehri içtikçe elbet doğamaz!..
Kim bilir, zavallı, hangi ateşin
Yanıyor eriten alevlerinde…
Onunçün bir hayal, bir masal kış, yaz,
Belki şu cihan!
Ölürdü belki de onun yerinde
Olsaydı zayıfça ruhlu bir insan!
Hep için için

Yanıyor belli ki kanayan kalbi….

Ya rabbi

Ne için o düştü bu menzileye,

Böyle çileye?!.

Anlamak ne mümkün onun yasını,

Her tasasını!..

Belki bir hicran,

Belki de hüsran

Eziyor ruhunu, kalbini hâlâ…

Ey ulu Mevla,

Ne için bu hasta kulu unuttun?

Ne kadar yorgun,

Ne kadar mecalsiz, ne kadar bitkin!

Demin

Düşünürken geçen anları saydı!

Kurtarmak bu yoldan onu kolaydı;

Ne çare elinden tutacak fert yok.

Her yudum bir ok;

Belki bir kurşun…

Kendinden geçmiş de içiyor hâlâ…

Tabii ki bir mecnun,

Tabii ki bir rüya…

Ölüme koşuyor şu genç yaşında…

Hasta başında

Ne kadar çoğalmış şimdiden aklar…

Ateş ırmaklar

Akıyor ruhunun boşluklarında…

Belki yarın da

İçecek bu kuytu yerde daima…

Daima humma

Ezecek biçare hastayı böyle…

O genci kurtarmak bir borç arkadaş,
Usulca yaklaş,
Git ona söyle
Ve de ki: bir Türk'e yakışmaz bu hâl,
Bu melal!
Bitirme kendini, kurtul bu yastan.
Düşün ki atak
Kır atlar üstünde
Cihanlar aştı;
Düşümdü bu hâlâ asla bir günde…
Neşe, azim, sevgi ona yoldaştı.

Sen
Kuvvetli ve iyi olmak istersen
Bu hasta sahneden kurtar kendini…
Hem mini mini
Yavrunun ümidi, emeli sende!
Hasta cephende
Gülmüyor Türklüğü neşesi henüz…
Kurtarırsan bir gün kendini şayet,
Elbet
Yurdumun üstünde doğacak gündüz!

1-2 Mayıs 1927

(S. 87, 1 Haziran 1927, s. 1404)

Aciz Halk

Sarp ve dik bir yamaç üstüne çıkmış,
Kaygıyı yıkmış,
Istırap adlı bir yolcuyum, yolcu….
Belki de,
İlhamlar bekleyen hazin bir kolcu,

Bir yanık ruhluyum hududum yoktur,
Hislerim içimde bazen boğulur…
Hüsranlara çıkar bazen şehrânım
Şimşekler halk eder bazen de âhım
Sanır mısın beni ey gafil insan?..
Şayet sorarsan:
Bana “şair” derler!
Benimçün aynıdır neşe, gam, keder…
Tabiattan başka bir dostum yoktur,
Sade,
Sevgilim çoktur:
Hepsi de ilahi ve muhayyeldir,
Hepsi de “Venüs”ten şirin, güzeldir.

Sarp ve dik
Yamaçta bir çalık
Heykel gibi, turunçtan bastonuma ben
Dayanıp dinlerim aşkın sesini
Ve nefesi,
Kayalara vurgun şırıltıları…
Yıllar haber sunar sevdiklerimden…
Baksam yukarı
Yıldızlar anlatır bin bir efsane…
Mabedim kalbimken gökten bana ne?!

“İbadetlerden gizli bir haber
Bekleyen ebedi büyük peygamber
Sen misin ey şair” diyen bir rüzgâr
Geçip gitti, birden coştu dalgalar…
Usulca dedim ki: hayaldir bahtım,
Renkli mısralardan yapılmış tahtım.

Beklerim muhayyel sevgilileri;
Hepsinin başkadır kalbimde yeri…
Ne bir peygamber, ne de bir füsun…
Anlatsam bitmez ki, maceram uzun!
Yalnız şunu öğren, şunu bil sen de:
Rüya yok bende,
Ben ancak şairim, şairdir adım,
Gönüllere çıkarım, yoktur kanadım…
İstesem bir anda enginlere taşar;
Lakin benden gelmez kimseye zarar…
Peygamber değilim, aciz halkım,
Mısralar mahlukum… şiire aşığım…
Bana derler sade, sadece: şair!
Gönlüm, gönüllere olur misafir…
Ne gecem bellidir, ne de gündüzüm.
Parlar hidayetin nuruyla yüzüm!..

21-22 Mayıs 1927

(S. 88, 15 Haziran 1927, s. 1420)

Safa Geldin Büyük Gazi

Safa geldin büyük gazi, meserret doldu İstanbul;
Eğilmez başlı bir millet senincün oldu ancak kul!..
Bütün gözler saadetten, sevinçten doldu bir anda;
Senin ilhamlı teşrifinle iman yağdı her yanda!
Mukadder olsa tavsifin: bu yüksek, ben bendiyim asla:
Mesalsiz nam ve şanından büyüklük çok küçük zira…
Senin ismin yeter, ancak cihanlar titrer eskiden:
Aziz Türk'ün mukaddes maşeri vicdanısın bir sen!
Muazzez ruhu öz Türk'ün senin şahsında toplandı,
Ocaklar tüttü sevinmişken… düşün, mazi ne hüsrandı:
Aziz yurdum, güzel ülkem solup yanmıştı mihnetle,

Boğuştu bıkmadan kaç yıl saran bin bir esaretle!
Helalim, bayrağım benden uzak kalmıştı ağlarken,
Hemen olmuştu öz mülküm çöken, kâbuslu bir metfen!
Ölürken çekinen Türklük senin koynunda can buldu,
Senin nefhanla ey gazi mübeşşer oldu, doğruldu!
Yıkılmaz bir zaman gazimin, çelikten bir iraden var,
Düşün yaprak kadar cansız, hayatsız kaldı düşmanlar…
Şeriğin yok, durağın yok, mekânın, asumanın yok,
Mukaddes varlığından sen yarattın sanki şimşek, ok!
Güneşler doğduran sensin teellümler saçan dehre,
Asırlar işte sığdırdın şu birkaç yıl süren devre!
Aziz gazi safa geldin, aziz münci safa geldin…
Cihan mülkünde peygamber değilken bir mukaddes din
Getirdin sen, o dinin ismi hiç şeksiz hayat, ümit;
Nihayet buldu öz yurdum vücudundan necat, ümit…

Güneşler doğuran sensin teellümler saçan dehre;
Asırlar işte sığdırdın şu birkaç yıl süren devre!

(S. 89, 1 Temmuz 1927, s. 1429)

Ulvi Esir

Doktor Safiye Sami Hanımefendiye

İçimde aşkımı yaktın esir edince beni,
Uzak diyarlara gittim unutmak üzere seni…
Emel, ümit dilenirken acıklı rüzgârlardan,
Senin hayalini içtim garip çınarlardan.
Vehim saçan geceler kardeşimdi, bahtımdı,
Elem, keder, acı, hüsran her ilde tahtımdı…
Dudaklarımda bütün gün dolaştı sade adın…
Döküldü kalbime yaşlar… Fakat sen anlamadın.
Demek ki ruhunu yad iller aldı sinesine;

Hüzünlü yılları benzetmek istedim sesine!
Sarınca kalbimi her an ezası ayrılığın
Doğan güneşler sandım içimde bir yangın!
Ben anladım ki yaşanmaz cüda kalıp senden!
Bu hasta ruhum alırmış hayatı sinenden!
Karardı nuru helalin, bulutlar açıldı,
İçimde korkulu hisler düğümlenip kaldı!
Bütün kederleri tattım bu türlü firkatle,
Ve istedim ki nihayet bu ruhu gel kitle!
Onun için yine sevdana ben yakınlaştım,
Bir anda ruhuna son bir ümitle yaklaştım.
Diler yaşat, diler öldür, diler helak eyle,
Sönen ümidime ancak bakışların kıble,
Gülen yüzünse mukaddes kitabı dinimizin
İnan ki Tanrı verir ey güzel bu aşka ezan!
Söner mi rüzgârın altında bir dakika ateş,
Semada her tutuşan şey olur mu söyle güneş?
Söner mi aşkı bir an şairin, biter mi hayal
Onun ümidini şayet eritse, ezse melal!
O bir hazine, gönül: aşk, alev definesidir,
Bugün hayatı olan şey yarın viranesidir!
O bir çocuk gibi bazen koşar, güler, oynar,
Düşündürür onu bazen sitemle bir rüzgâr,
Duyar vehimli bir arzu solan emellerden,
Gider yolunda teselli içer güzellerden,
Ve bir tebessüm için hafta, ay demez bekler!
Güler, cihanı yakarken alevli şimşekler…
Onun için gece gündüz, viraneler gülşen.
Medet umar yapayalnız kalınca kalbinden,
Diler her ilde avunma o bir kızıl gülle,
Geçer hayatı bütün gün heves, tahayyülle:

Düşündürür onu bazen beyaz, güzel bir ten,
Düşer tereddüde en son, erir, biter manen!
Solar bakışları bazen lepiska saçlarda,
Füsun arar aşkın muhayyel ömründe,
Helak olur da vuruldum, demez ki bir gün de!
Süruru, neşesi, leylası, ruhu hicrandır;
Onun hayatına her bir gönüllü hayrandır…
Melale karşı gülümser, muhiti sarsa gece
Yaşar şiirlerinin gölgesinde sessizce!...

25 Haziran 1927

(S. 90, 15 Temmuz 1927, s. 1453)

Şarkı

Sararan ömrümü taktın sarı kâküllerine…
Feleğin cevri çok ehven sana nispetle yine!
Yakıyorsun, eziyorsun beni ey nazlı mine;
Hani vaadin?.. Bu bıçak geçti canımdan derine!

Seni sordum da hayalimdeki yıldızlara dün,
Emelim söndü, muhitimde elem doğdu bütün;
Metfen olmuştu gönül aşkıma sardıkça hüzün;
Yetişir ağladığım, bari inan sen yemine!..

28 Temmuz 1927

(S. 91, 1 Ağustos 1927, s. 1468)

Buhran

Hep ağlamak, acı duymak, didinmek istiyorum,
Hayal olup yedi kat kahra inmek istiyorum!
İçimde sanki yılanlar azapla kıvranıyor;
Bütün vücudun ateşten: içim, dışım yanıyor.
Yavaş, yavaş iniyor inmeler bacaklarıma;

Bıçak mı saplanıyor muttasıl şakaklarıma?..
Yanaklarımda habersizce göz yaşım kuruyor…
Neden ısıtmalı kalbim apansız duruyor?..

*

Güneş batınca dayandım usulca pencereme,
Dedim: hicranla erirken, bugün de bir hücreme,
Bir iftira gibi ölgün, vehimle geçti demek?..
Yavaşça gitti nihayet o son alevli çiçek!

*

Yanan vücuduma artık başım ağır geliyor,
Alevli beynimi hissiz zebaniler deliyor…
Ufukta kanlı bulutla önünde son hicran;
Kulaklarımda; muhayyel uğultularla coşan
Zehirli nağmelerin iştikası toplanıyor;
Karaltılar, göğe son bir hücumla saplanıyor!

*

Kızıl dudakları şehrin yavaşça açıldı,
Ne bir ışık, ne de bir ses, ne bir ümit kaldı!
Elemlerin yanıyor gözlerimde meşalesi,
İçimde kıvranıyor elan ağlamak hevesi,
Dudaklarımda zehirler buhar olup uçuyor…
Bu yaslı kubbenin evham sunan kemerleri mor,
Sütunlarında da yer yer sönen buhurdanlar…
Birer hayale bürünmüş dumanlı eyvanlar…
Yılan nakışlar renginde yaslı dehlizler…
Ve sanki doğmada kâbus ilinde bir mahşer…
Izıldayıp esiyor hasta, samlı bir rüzgâr…
İleride bahtıma tutkun uçan bir afet var:
Yanaklarında tebessüm, bakışlarında sürur,
Gülen yüzünde saadet, emel nişanesi, nur!
Sitemle yaklaşıyorken, gel öp, diyor, beni sen!

Zehirli bir yeni sevda, şiir füsunu esen…
Bu son penahımı sandım ebette bir kıble…
Biraz geçer bu hararet söner ümidiyle,
Emellerim, sönen ömrüm içinde titrerken
Şifa umup da uzattım ateşli ağzımı ben…
O sırma saçlı melikemse yandı, kavruldu,
Bütün vücudu apansız göl oldu, savruldu!..

*

Onun hayalini elan içimde saklıyorum;
Elemli bahtımın engin muhiti bir uçurum!..
Kederli hislere bir yaslı sahnedir kucağım,
O al dudaklara artık uzanmıyor dudağım!

28 Mart 1927

(S. 91, 1 Ağustos 1927, s. 1472)

Ayrı Yollardakiler

Beni anlayana yahut anlamayana

Yine rüyalara dalmış gibi öksüz belde…
Yaraşır ayrı kalırsak da bu sonsuz ilde!
Çünkü biz başka cihanlar yaşatan kimseleriz:
Birimiz hasta bir akşam, birimiz bir seheriz…
Başka mana veriyor bizlere esrarlı hayat!
Ben ki hülyalara aşık biriyim, sense fakat?!
Onu elbette bilirsen daha îlâ benden;
Ruhun ilham alamaz belli ki bir gülşenden!
Birimizden taşıyor neşe, sevinç gölgeleri;
Birimiz ruhuna doldurmuş ezelden kederi;
Birimiz aşka inanmış, birimiz maddelere;
Birimiz göklere hayran, birimiz başka yere!..
Böyle zıt biz iki kutubuz, yolumuz ayrı bizim…
Seni arzuna götürmez benim esrarlı izim!

Ayrıl artık, ebediyen yolumuz ayrılıyor…
Kararan şüpheni var duygusuz insanlara sor;
Yürü, alnında yazılmış kaderin, ikbalin…
Ayıran bizleri ancak bu senin ihmalin!..
Belki bir gizli tereddüt sana hakimdi bütün,
Belki bir şüpheye düştük de nihayet yürüdük…
Bilirim ruhunu, öz varlığın çevresini;
İstemem bir daha, bir lahza işitmek sesini!
Sarsın arzularının hepsini bir efsane…
Böyle her şiire kalırsan ebedi bigâne
Sen varırsın sönen aşkın kararan sahiline,
Bir ümit uykusu örter o siyah ruhu yine.
Bense mısralarımın sihrine mabet yaparım,
Çırpınan kalbime her lahza gönülden taparım!
Ayrı yollardakiler birleşemez haşre kadar:
Beni bir duygu sararken seni bir madde sarar,
Vurulur alnına bahtın o kızıl damgası da…
Bir gün elbette içersek yanar kadın yası da.
Aklanır saçlarının rengi kuşattıkça hüzün;
Acı hatıralarla dolar belki muammalı yüzün…
Aynı yıllar değişirken yorulursun sen de,
Bulamazsın bu kırık kalbi fakat sinende!..
Belki tekrarla anarsın acı mısralarımı,
Başka hasretle içersin eriten rüzgârlarımı!
O zaman gökyüzü rikkatle perişan kararır;
Benim esrarlı yolum sadece bir aşka varır!
İçerim kalbimin ilhamını son demde bile,
Olamaz rabıtam artık bir ufak zerre ile…
Böyle bir sahnede hicran gibi bir duygu biter;
Birimiz garba giderken, birimiz şarka gider!..

14 Ağustos 1927

(S. 92, 15 Ağustos 1927, s. 1484)

Teselli

Yolum uğrar sanıyorken henüz aşkın yoluna
Yine bir fahişenin düştüm apansız koluna…
Öyle öksüzdü gönül, sade teselli umarak
Acı bir hisle yanarken ona koştum ancak;
Ne sevişmek, ne de sevmekti hayalim, emelim!
Ne yalan: değmedi hatta ona bir lahza elim…
Sarıyorken beni bir sevgili tavrıyla hüzün
Ona dökmek diliyordum acı dertlerimi bütün!
Yoktu bir kimseciğim, ah o kadar yalnızdım;
Sanki çöllerde kalan bir ebedi yıldızdım!
Gamlı bir hisse esir olduğum akşamlardan
Daha korkunçtu bu akşam, daha korkunçtu bu an
Çünkü bir yaslı cihan sanki apansız içime
Bir teselli için en son kime koştumdu kime?
Biliyordum ki o gönlümden uzak bir gecedir;
Kara bahtında hıyanet ve mezellet gezinir;
Bir teselli gelemez böyle mülevves ünden!…
Niye düştüm bu siyah cifeye rabbim niye ben?
Diyerek lahzada terk ettim o avareyi de!
Olamazken bu gönül kimseye asla bende
Hangi bir kuvvete mahkûm ona koştum böyle
Yanıyorken içim aşkın ezeli derdiyle
Elim alnımda düşündüm, yüreğim sızlarken,
Sonbaharımda doğan bir yeni sevda varken,
Eriyen bahtıma bir son kara arzu seçtim;
Hep elem bahçelerinde mütemadi geçtim.
Ruhumun aksini gördükçe uzaklarda yine,
İstedim lahzada varmak acı, hüsran iline!

İçinin neşesi hicrandı, hayalim kefenim;
Yandı başından deli hislerle kavrulmuş bedenim!
Anlayan yoktu, bilen yoktu saran dertlerimi;
Örttü evhamı cihanın acıyan her yerimi!
Göz yaşımdan yazarak bahtımın ilhamlarını
Beklemek istedim aşkın esecek rüzgârlarını!
Hasta alnımda dizilmişti elem taneleri,
Doğru ruhumda hazanın yine viraneleri!..

*

Acı bir hisle uyandım bu siyah rüyadan,
Sarıyor ruhumu nefret ve şikâyet elan…
Göz yaşımdan yazarak bahtımın ilhamlarını
Bıkmadım, bekliyorum aşkım için son yarını…
O kadar yalnızım artık, o kadar kimsesizim,
Bulunur bir iki mısrala ölürsem de izim!

10 Ağustos 1927

(S. 93, 1 Eylül 1927, s. 1500)

Kâfi Bana

Her sahnede görmekle bir adsız yeni perde
Bin yıl yaşadım belki bu çılgın senelerde!..
Yaz, kışla alakam olamaz sandım ezelden;
Her yer bana cennetti ve her yer bana gülşen…
Koştum gece, gündüz demeden vecd ile her an,
Ettim yüce gönlümdeki hülyalara ferman!
Bazen bir ipek saçlı saadetle buluştum,
Bazen yeni hicranların ardında tutuştum:
Arşımda kanatlandı muhayyel sarı kuşlar,
Şiirimde de can verdi sitem hareli rüzgâr,
Koştum yanarak yaslı hayaller gibi yorgun…
Gönlümde yatan varlığımın gölgesi mecnun,

Mahzundu hayatın kararan tavrı sönerken…
İçtim emelin zehrini ilk aşka dönerken!
Kendimse ufuklardan uzaklarda bulundum,
Son şiirimin ilhamını ahulara sundum!
Bazen yaşadım başka bir alem üzerinde,
Bazen de kederli gibi kaldım da derinde
Rüyalara koştum acı bin hisle beraber…
Ürperdi hayalimde ümitler yine yer yer;
Yandım yeni bir hisle hevesten daha ince!..
Bir rüzgâr eserken yine kalbimde serince
Sandım saracak varlığımın şiiri nihayet
Sevdama koşan afeti, öldürse de mihnet!
Lakin uzanan ellerim enginlere daldı:
Bildim bu ümidim de muhayyeldi, masaldı…
Göklerde sönen son sarı yıldızlara baktım,
Sevdamı da şiirimle günahkâr gibi yaktım!
Şimdiyse içimden doğuyor hasta bir akşam,
Ömrüm gibi bahtım ve hayalimde esen gam…
Ruhumdaki varlık acı manalı figandır,
Hicran: o bir alem ki onun şiiri hazirandır,
Vardır o büyük duygu da bin renkli alevler,
Bin sahne bin hatıra, bin bir yeni mahşer!..

İnsan olamaz tatmayan elbet o cihandan,
Kâfi bana aşkımla hayaller dolu hicran!...

Eylül 1927

(S. 94, 15 Eylül 1927, s. 1517)

Eldivenlerin

Bu hasret acısı ne kadar derin
Diyerek ağlarken her gün, her akşam
Ruhumu kuşattı bir yeni ilham:
Çünkü bana yoldaş eldivenlerin!

Çünkü ben onlarda teselli buldum;
Onlarla dertleşir gönlüm her zaman;
Yaşarım sarsa da beni bin hicran;
Acı gazaplardan artık kurtuldum:

Çünkü senden bana kokular sunan
Bir varlık ruhuma, kalbime hâkim…
Senden haber sunan onlar nitekim,
Bana ancak onlar bahşetmede can!

*

Fakat onlar artık senin değil ki…
Halbuki ben öyle, öyle miyim ya?!..
Hiç olmazsa beni sarar bir rüya…
Onlarsa hasretten soluyor bil ki!

Yanarken kalbimde bin bir yanardağ
Onların ne rüya, ne hülyası var,
Acı bir hicranı, sade yası var;
Onları solduran bu kara sevda…

Kalmadı o beyaz renkten bir eser:
Bahtımın 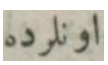 o yâri oldu;
Renkleri benzemeden çok sarı oldu…
Benimçün mü sade kara sam-ı esir?!

Firkatle geçerken haftalar, aylar
İçimde bir öksüz aşk düğümlenir…
Bazen de hayalin bana seslenir;
Bazen mezar olur köşkler, sarayla…

Ürperirim bazen görünce seni,
Sırlı gözlerine bir an bakmam…
İkimizi örten hep aynı evham!..
Sensiz zamanlarım ağlatır beni…

*

Artık ne de olsa bahtiyarım ben;
Çünkü senden bana bir hediye var!..
Yaşarım gönlümde doğsa bin mezar:
O bir tek hatıran açar bin gülşen!

Biliyorum sen de tereddüttesin…
Lakin gözlerimde bahtın yaşıyor!
Fakat hâlâ senden hicran taşıyor;
Yıkacak bu aşkı sonsuz hevesin!

İçimde tutuşan mısralarımı,
Kâdir olup, şayet yazabilseydim,
Eldivenlerin de kalmazdı yetim,
Cihanlar beklerdi aşk rüzgârlarımı!..

(S. 95, 1 Ekim 1927, s. 1532)

Hicran

Kimi, bilmem ki böyle bekliyorum
Gece, gündüz önünde pencerenin?!
Acı, matem, hüzün çiçekliyorum
Sönüyor gözlerimde bir yeni din!..

Diyorum bazı ah edip birden:
Gelemez, gelmiyor ve gelmeyecek!..
Bunu yalnız bilen benim, bir ben…
Kalbim aşkıyla bir veremli çiçek!

Dökülen matem adlı yapraklar
Sönen ömrün elemli günleridir:
Hepsi hicran ve gölgeler saklar;
Ölsem artık bütün, bütün yeridir.

Kimsesizlik bu bahtı öldürse
Sevemem, sevmedim ve sevmem de…
Bana kızlar hayat, emel devirse
Yine çağlar elem bu sinemde…

Kimi, bilmem ki böyle bekliyorum?..
Onu… lakin, o kim, o kim oluyor?
O mu?... Benden uzak olan ruhum…
Yine hicran… İçim, dışım yine kor!

*

Dur, uzak dur, yanaşma sineme sen;
Bu azabın yeter, yeter artık!
Yanıyor her yerim uzakta iken;
Kül olurdum beraber olsaydık!..

Kimi, bilmem ki böyle bekliyorum?..
Ne gelen var, ne ses veren, ne de bir…
Doğuyor gözlerimde bin uçurum,
İçtiğim, aşk elinde, sade zehir!..

Girmiyor neşe yaslı mabedime,
Geceler bahtımın çelengi benim!..
Kime açsam bu derdi ben de kime?
Ben ki hicranı daima sevenim…

Yine hicran… o ninniler beşiği
Beni koynunda şimdi ağlatacak…
Mabedimken cehennemin eşiği
Böyle yanmakta bir ümit ancak!..
Yine hicran uçuştu ruhumla,
Beni yalnız bıraktı gitti yine…
Sabah olmaz bu bir cılız mumla;
Geceler aldı aşkı sinesine!..

Geceler… duygusuz, siyah geceler…
Geceler… her tarafta gam, evham…
Geceler… işliyor günah geceler…
Gün değil, yok bu ilde bir akşam!..

Gece… her yerde, her tarafta gece;
Gökte, gönlümde çalkanan kâbus…
Böyle sarsar ve tayfun estikçe,
Ben değil sade, kâinat mebus…

*

Dur, uzak, dur…

Yine humma, nöbet içimde koşan,
Ey nur,
Sen ey güzel hicran

Sor aşkıma iğfaline düşmüş bir afet,
Feryadımı duymuş mu bu hissiz ebediyet?
Yangın koşuyor, bak yine gönlümde nihayet!
Hicran mı nesin ey ebedi nurlu saadet?

Sevda denilen vahimesin, bir kara sevda
Ey gözlerimin sevgili aşüftesi rüya;
Mabetsin inandım eriyen ruhuma hâlâ,
Yandım, yetişir, uğruna ey sevgili leyla…

Bahtım buruşup mahvoluyor işte elinde,
Hâlâ haberin yok mu senin işlediğinden?..
Bak, kaldı ümidim saçının sırlı telinde,
Hicran… bu ümitten, bu hülyadan daha ehven.

*

Yalçın kayalar, gölgeler olsaydı penahım
Elbette yaşardım bu hayattan daha mesut…
Yanmak ne için?.. Belki de olmazdı günahım!
Gönlüm bana, ben gönlüme, hülyalara mabut,

Sevdalara hâkim, o coşan kuşlara hâkim
Bir ömrü sorardım bu hayatta çok uzakta…
Azade yaşardım da esen rüzgâra hâkim
Kalmazdı ümidim o alev renkli dudakta!

*

Lakin bu şikâyet ne için, böyle keder ne?..
Bir hak kazanırdık sen eğer yalnız olaydın!

Bir anda elem duymak için bulma bahane:
Uğrunda perişan o güzel, gözlerin aydın!

28 Şubat 1927

(S. 96, 15 Ekim 1927, s. 1548)

Kırık Ümit

Ne sevgilim var ezelden ne canla bir sevenim;
Hüzünlü hatıralar ağlıyor içimde benim…
Henüz gönlümde yanarken karardı meşaleler;
Şahaba benzerdi ruhum, kuşattı ufku keder!
Gözümde kalmadı artık bir alemin değeri…
Gelir mi bir daha bilmem o eski sahne geri:
Bu hasta aşkıma kuvvet veren emelden sen!
Seninle baş başa kalsam da ağlasam içten,
Desem dedim de avuttum bu ruhu kaç kere.
Fakat muradıma hail kesildi her zerre;
Tüketti bendeki arzuyu büsbütün her adım!
Senin değil bu cürüm, ben bir öyle hicrandım,
Bir öyle sıralı alemdim aşkın ülkesine.
İnanmadın, gülüyordun bu şairin sesine…
Dudaklarımda yaşarken en ince mısralar,
Dağıttı bir gece hülyamı samlı bir rüzgâr;
Cihanı sardı hazanın figanı, toz, dumanı;
Birer hadis gibi andım en içli hatıranı!
Düşündüm, ağladım en son unuttum ismimi de;
Unuttum aşkın alevden selinde cismimi de!
Bakındım ah ile etrafa bir dakika kadar:
Dolaştı sandım emelsiz içimde bir sarsar…
Unuttum ömrümü, hatta bütün dileklerimi;
Coşup da vect ile sıktım cılız bileklerimi!
Düğümlenirken ateşten gözümde hülyalar,

Zavallı kalbime dolmuştu hep çakıl, kayalar!
Çınarların uçuşan dallarında gam varken,
İçimde bir yeni rüya, bir akşam ağlarken
Ben istedim ki koşup gel, beraber ağlayalım;
Ben istedim seni sarsın bu ağlayan masalım!

Fakat ümidi kırık bir Mesih idim, heyhat!..
Nasıl, nasıl verecektim ölen bir aşka hayat?!..

14 Ekim 1927

(S. 97, 1 Kasım 1927, s. 1565)

Sen, Ben

Doluyor her gece hicranlarımız gönlümüze…
Niye bilmem ki tutuldum o hazan renkli yüze?
Dağılırken açılır sonsuz ufuktan bir gün
Ben de düştüm kara sevdalara sardıkça hüzün…
Öyle bir hisle bunaldım ki cihan dar geldi;
Bu hayat, sandım içimden boğacak bir seldi!
Yaşadım ben yine her gün daha çılgın, heyhat…
Anladım: öldüremez ezse de şayet bu hayat;
Çünkü ben ayrılmam bir gün onun ufkundan…
Belki bir gün ona gönlüm edecektir ferman!

Lakin
Vurgunum gördüğüm andan beri bilmem ki niçin
O siyah neşe ve hicran dağıtan gözlerine?
Benziyor saralı kalbim hicran mahşerine…

Ve nihayet
Ruhumda kopan fırtınalar olmasa şayet
Bir an yaşamam ben bu felaketli cihanda…

Herkes hezeyanda;
Herkes kara bir kuvvete ikbalini medyun…

Her an kimi memnun, kimi nevmit, kimi mahzun
İnsanlara mabet 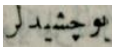 dolu ülke…
Hepsi de gölge…
Her şey kara bir sahneye düşmüş acı rüya,
Belki de hülya…
Bin cilvesi varmış bu yalan kahpe hayatın:
Bazen doğuyor nazlı güneş, bazı da yangın;
Bazen de helal, bazı şahap, bazı kasırga…
Bazen de cihanlar yıkıyor bir acı kavga…
Her kan içenin sonda mükâfatı çelenkler!..
Her zulmü şu avare şafak seher ile renkler;
Her şey değişir, her bir emel kaybolur elbet,
Kaplar yine dünyamızı bir başka muhabbet…
Titrer ecelin gölgesi her parlak alında…
Adım masalında
İnsanlara hep dinletilen cürüm ve günahın,
Bin bir acı ahın
Kurtulmadı hiç sinesinden beşeriyet…
Her sahnede zillet…
Her sahnede feryat ve figan, kahır ve tahakküm…
Hep haklı olanlar yaşıyorken iki büklüm
Elbette şikâyet edemez aciz olanlar…
Bu cihanlar
Mahşer denilen bir udumun gölgesidir, bak…
Ancak
Bizlerse uzaklarda, hayal ülkelerinde,
Aşkın sihrinde
Mecnun iki sevdazedeyiz hasrete aşık…
Artık
Bir isteğimiz olmayacaktır ebediyen…
Sen, ben

İkimiz bir hevesin uğruna düştük de yorulduk,

Hicranları bulduk!..

*

Bilmem ki yetişmez mi bu feryat ve şikâyet?

Yıllar geçiyor, geçmiyor aşkımla bu hasret!...

14-15 Kasım 1927

(S. 98, 15 Kasım 1927, s. 1581)

Son Hayale

Şimdi kalbimde kıvılcım bile yok, matem esir;

O büyük aşkıma bir yaslı kefendir seneler!..

Gözlerim belli ki sevdaya kapanmış çoktan;

Bana yokluk ve karanlık en ilahi Kur'an!

Okurum orada büyük dinimin ilhamlarını;

Sarsa dünyayı ölüm, bil ki, düşünmem yarını…

Uyutur gönlümü her lahza ölen hatıralar;

Sanma her ince şikâyet beni bir an yaralar!

Dökemem göz yaşı artık yüreğim taştandır!..

Ne bir afet bana hâkim ne de bir hicrandır!

Eşme çılgın gibi, kül yok ki kıvılcım çıkacak;

Bakışın, sanma, harap gönlümü bir gün yıkacak…

Seni affeylemez aşkım, ona hiç yaklaşma,

Oradan ayırıl, ki huduttur, oralardan aşma…

İstemem aşkı, bir şeyini ey gece hayal;

Seni öldürmedi hâlâ daha bin türlü vebal…

Dişlerin kanla bulaşmış, yaşıyorsan elan;

Taşıyor cismini hâlâ da tahammülle cihan!

İstemem, ağzına hiç alma o mısralarımı;

Yalnız onlar bana kalsın, götür, al her varımı!...

24-25 Kasım 1927

(S. 99, 1 Aralık 1927, s. 1597)

Şarkı

Sarmakta bütün kalpleri bir duygu derinden;
Mehtap bile doğmakta o semtin üzerinden!..
Ayrıldı gönül şimdi ilahi kederinden;
Mehtap bile doğmakta o semtin üzerinden!..

Baygın bir üzüntüyle için ağlıyor elan…
Sevdalıya billahi yaraşmaz keder, efgan;
Hiç doğmasın ufukta elem, gam, acı, hicran:
Mehtap bile doğmakta o semtin üzerinden!..

Koş sevgilinin koynuna, enginleri yık da;
Endamını seyretmektesin ay sensiz açıkta…
Bekler yine sevda dağılan son kayalıkta…
Mehtap bile doğmakta o semtin üzerinden!..

Son aşkının ilhamını ruhundaki aydan…
Kurtuldu geçen yıl daha ok bir gece yaydan;
Ayrılma sakın sen o gönül adlı saraydan;
Mehtap bile doğmakta o semtin üzerinden!..

20 Ağustos 1927

(S. 100, 15 Aralık 1927, s. 1613)

Kumar

Oynuyor bu akşam yine bakara
Renkleri uçukça, yüzleri kara,
Kalpleri donmuş,
Kirli ruhlarına vehimler konmuş
Bir haris kafile…
Hep bile, bile
Aldatmak, aldanmak istiyorlar, bak!

Bu nasıl bir duygu nasıl heyecan?!..

Ancak

Yangın taşıyan yosma kadınlar

Ruletten rulete koşuyor bazen…

Hepsinde bir gizli nöbet, humma var:

Hepsinin çarpmayan kalpleri bomboş,

Gözlerinde şehvet, ruhları da loş,

Hatta simsiyah;

Hepsinin taptığı bir yığın günah!..

*

Şansını deniyor her gelen önce…

Ne kara gece:

Dışarıda açlıktan ölenler varken,

Yer, gök ağlarken

Servetler uçuyor yad illerine…

Yine

Bir gizli işaret oldu ileride,

İşte o yerde

Fişleri topladı levent endamlı,

Bin sahne artığı sarışın kadın!

Bir taraf neşeli, bir taraf gamlı…

Ne acı yangın:

Satılan kaç evin o bedelini;

Bir eski ocağın tek emeliydi;

Hep kumar yüzünden tarumar oldu,

O servet kül oldu, bir rüzgâr oldu!

*

Ne hazin akşam…

Yağıyor bak yine kar buram, buram

Çiçekler işliyor pencerelerde…

Öpüşür, coşarken dışarıda dallar

Salonun bir yeni misafiri var:
Kapılmış belli ki bir yeni derde…

*

Oradan çekilmek ne mümkün artık…
O zavallı insan, o zavallıcık,
İptila halini alınca kumar,
Dadandı kulübe her gece naçar…
Evvelki kazançlar şaşırttı onu…
Sandı ki aydındır bu hâlin sonu!..
Bir yanda o yosma, bir yanda kazanç;
Bu ne rengin sahne, bu ne yaver şans,
Bir yanda da dans,
Veremez bu zevki iskambil, satranç…
Sonra da o yosma onun olacak;
Gönlüne cihanın zevki dolacak!..

*

On beş gün geçmeden her şey değişti…
Bu nasıl işti?
Bir gece vermişti hep aldığını…
Uçunca önünden para yığını
Teselli edenler öyle çoğaldı…
Hepsi de hezeyan, hepsi masaldı…

Sade bunlar mı ya… asıl o yosma:
Ne var ki korkma,
Her zaman kazanmak olmaz ya, bazen
Edilir ziyan!..
Bilmem ki neden,
Sen
Kapıldın bu kadar mateme, yasa?
Eziyor ruhunu bir gizli tasa…

Ansızın içinden neden kanadın;
Kırıldı mı yoksa kolun, kanadın?
Diyerek kurmuştu son bir tuzağı;
Avladı böylece o avanağı!..

*

Gururu kırmamak lazımdı şimdi,
Fikri değişti;
Ertesi gün bankadan istedi para;
Geceleyin oynadı yine bakara…
Kazandı bir misli, dedi: şans sardı,
O bir rüzgârdı…
Lahzada unuttu geçen geceyi…
Düşünmek olur mu o bilmeceyi?!..
Devama başladı yine oraya;
Bir bakan olmadı bu son yaraya!..

*

Kavuşacak artık hülyalarına:
Yarına
Milyonlar satıp çıkacak ne var?!
İşte ne kadar
Her türlü oyuna amir, hâkimdi;
Galebe edecek acaba kimdi?..
Saatler yürüdü, zaman yürüdü:
Ruletler yürüdü, cihan yürüdü;
Kaç defa kazandı, kaç defa yerdi…
Bu bir hünerdi…
Hem işte o yosma yine yanda…
Sanki her yer pembe, her taraf mordu;
Arada bir şampanya içiliyordu…
Zehirler koşuştu hasta kanında…
Kazanmak, kaybetmek olacak elbet!..

Fakat nihayet
Dedi ki: bir ümit, ihtimal, belki…
Son ruletten sonra bir de baktı ki
Önünde bir tek fiş bile kalmamış,
Ne para, ne servet, ne sevgili var…
Sıkıyor kalbini korkunç canavar!
Ruhunda gürledi o an kara kış…

Artık bir teselli edecek yoktu,
Ruletin kolları sanki bir oktu…
*
Nihayet düşündü sevgilisini;
O mini, mini
Ağızdan dökülen sahte sözleri!
Doldu gözleri…
İçinden döküldü bir yanık eyvah…

Sönmüştü ruhunun o tek yıldızı!
Bağrında sızı
Karanlık yollara düştü nagehan…
Sanki her yeri her şeyi diyordu: vah, vah!..

Ağlarken cihan
Yüzünü okşayan acı rüzgârlardı;
Ruhuna, bahtına dökülen kardı!..

28 Aralık 1927

(S. 101, 1 Ocak 1928, s. 1628)

Aldanış

Bir ateş parçasıdır gözlerim aşk alemine;
Seneler var yanar onlar erimez, kül olamaz!
Hangi kuvvet dayanır böyle ümit matemine;
Beni bir lahza avutmaz ne bahar, kış, ne de yaz!

Sevemezken bu gönül kimseyi bir lahza bile,
Bilemem ben de kimin aşkıyım, bendesiyim?
Beni ben anlamıyorken bu perişan hisle,
Yalnız ilhama inandım, onun adsız sesiyim!

Bazı kalbimde cihanlar açılır, bazı elem,
Bazı sussam ve söylesem diye çılgınlaşırım!
Kimi sevsem kimi, bilmem, bilemem hiç, bilemem?..
Gün olur kalbimin üstünde cehennem taşırım.

Gün olur bir yere sığmam kan akar ruhumdan;
Gün olur kahra sürükler beni her cazibeli nur,
Açılır gözlerimin ardına birçok zindan…
Gün olur bir iki mısrala bu gönlüm avunur!

O zaman "ben seni sevdim" dese bir nazlı güzel
Sanırım ben de o avareyi candan severim!
Acıyan ruhumu örter yine bir sahte emek,
Böyle hülyaya koşan bir ezeli derbederim!..

Düşünürken beni birdenbire bir duygu sarar:
İsterim aldanıvermek o zaman her yalana!
Yine hummalı başım dinlenecek sine arar;
Aldanış başka şifadır bilerek aldanana!..

6-7 Ocak 1928

(S. 102, 15 Ocak 1928, s. 1644)

Uçurumlar ve Sen

Hani baş döndüren engin uçurumlar vardır
Bakamaz onlara insan, çabucak göz kararır,
Sarar öz ruhu derinden bir ilahi haşyet;
Ebediyet sezilir, kalbe dolar bir azamet
Bir heyecan!..
İşte, bir başka cihan:
Senin de karşına geldikçe öyle baş dönüyor,
Bakışlarınla erirken ümit, emek sönüyor…
Fakat senin önündeki haşyet bütün bütün başka,
Bu öyle bir ebediyet ki benziyor aşka!..
Uçurumlar, onlar
Gece rüyalı mezar…
Yağar o sahneye gökten bir ince, yaslı hüzün!
Hayali kurtarıyorken o yerde her ölümün
Neden, neden ve niçin,
İçin, için
Seninse sevgili sinende ölmek isteniyor?!
İnanmadınsa inan, gel, bu sırrı kalbime sor!..

22 Ocak 1928

(S. 103, 1 Şubat 1928, s. 1660)

Bulutlar ve Sabah

Göklerde bir siyah heyula gibi
Dalgalandı yine coştu bulutlar…
Sardıkça hayali bir ince tipi
Birbirini itti koştu bulutlar!...

Yıkıldı kimisi, kimi doğruldu;
Kimisi bir sarhoş gibi sallandı;
Kimisi kendine arkadaş buldu;
Kimisi bahtının rengine yandı!..

Bir acı fırtına koptu apansız,
Bulutlar kurtulmak için kaçıştı!
Bu savaş olurken süngüsüz, kansız
Ölümler yarattı canavar kıştı.

Buralar kudurdu, rüzgâr inledi;
Bulutlar çarpıştı sarışın ayla…
Bu bitmez vahşeti yer, gök dinledi;
Ufukta belirdi bir ateş yayla!..

*

Alevden mızraklar göğe saplandı;
Bulutlar can verdi, gece can verdi!
Sabah oldu diye gönlüm aldandı;
Unuttum kalbimde can veren derdi!

30 Ocak 1928

(S. 104, 15 Şubat 1928, s. 1676)

Son Dilek

Budur en son dileğim: boş, katı bir kalp olsun
Kurayım orada mekân, orada hayalim solsun;
Orada gök kubbe haram olsun alev gözlerime!..
Acı dolsun da gönüllerdeki öksüz yerime
Ağlasın mersiyeler şiirimin ahularına…
Gece doğsun yarına!
Ne bahtım aşkıma uysun, ne sevgilim gelsin,
Ne arşa yükselsin…
Ne yıldızım bana uysun, ne gönlüm aldansın…
Emellerim yansın!
Düşünmeden yaşayım ben biraz da hatırasız,
Yarasız…
O dört duvar arasından cihanı seyredeyim…
Hayat nedir ve nasıldır? Kanılmıyor bir içim
Ve bir yudum acı bir şey, fakat için ondan

İlelebet taşıyor kollarında bin hicran!..

*

Benimse kalbimin üstünde bin şiir kanıyor,

Dudaklarım mosmor…

Avutmuyor beni artık ne rab, ne kul, ne de din

Meğer misafiri olsam bir ağlayan kalbin!

10-11 Şubat 1928

(S. 105, 1 Mart 1928, s. 1693)

Cam-ı Cem

Doktor Safiye Sami Hanımefendiye

Aşığa enginde ne lazım yalnız?

Tekkeye girmeden biz nasip aldık!

Ezelden ebede kervan göçerken

Harami elinden hazine çaldık!

Cennetin zevkini tattık da her an,

Bir küçük mısrala yarattık cihan!..

Gün oldu eyledik dünyaya ferman;

Gün oldu hâkim ettik havale kaldık!..

Dedik: “Tereciye satılmaz tere!”

Bu söz destur oldu, girdik her yere…

Musahip olmakçün bir şuh dilbere

Peygamber postunu deryaya saldık!..

Geçince bu dehrin her kaygısından

Kalmadı gönülde ne gam, ne hicran;

Nurdan saray oldu her kara zindan,

Muhabbet bezmine ezelden daldık!

Ne cama aldandık, ne de bir ceme;

Ancak ister olduk bir top perçeme…

Bağlandık bu yüzden o “cam-ı cem”e,
Zemzem şişesini duvara çaldık!

Ne hakka iliştik, ne rabbe çattık;
Gün oldu cennetten bahçeler sattık…
Tane isteyene salkım uzattık…
Sanmayın bizler de bir hoş masaldık!

Erenler ehlince suretimiz var,
Muhabbet bizim de siretimiz var,
İkrara ne hacet hükmümüz var,
Dedirtmez ihvanlar bir gün bunaldık!

Ey Mesih cevherler çıktı sözünden;
“Muhammet”le “İsa”dır kadri özünden;
Bir hata kaçar mı artık gözünden:
Kim der ki bu ilde her telden çaldık!

26-27 Şubat

(S. 106, 15 Mart 1928, s. 1708)

Çamlar Ülkesinde

Çamlar tutuşurken içimde gamla yine
Döküldü gözyaşım aşkın o kimsesiz tenine,
Tutuştu varlığımın mabedinde akşamlar,
Dua eder gibi kol açtı ağlayan çamlar!..
Gönül yakınlaşıyorken hüzün duvaklı aya
Döküldü gözlerimin nuru kimsesiz adaya…
Ufukta doğdu hayatın veremli bilmecesi,
Vehimli hislerimin buydu şaheser gecesi!
Unuttum alemi artık, bu bir tecelliydi,
Kederli ruhuma her levha bir teselliydi…

Yavaş yavaş içiyordum zavallı ömrümü ben;
Zehirli hislere düşmek bu duygudan ehven!..
Dudaklarımda ölürken acıklı mısralar
Götürdü ruhumu hicrana bir aylık rüzgâr.
Bu ayrılıkta yanarken ümidim oldu yetim!
İçin için ona: rüzgâr, bırak, götürme, dedim,
Ayırma ruhumu benden ki içliyim zaten…
Ne istedin, bana anlat, bu hasta şairden?
İçimde aksini duydum yanan suallerimin…
Kuşattı bahtımı hicran kitaplı bir yeni din;
İçimde gölgesi aşkın kanatlanıp koştu…
Ne yalvarış, ne şikâyet… Her ihtimal boştu;
Ne gözyaşım ona kâr etti, düştüm ah eline!
Niçin bir anda kapıldım bu ıstırap yeline?!..
Şiirli hatıralarken hayatımın bedeli,
Kuşattı kalbimi en sonra bir niyaz emeli,
Dedim ki: bari beraber götür bu kalbimi de
Tahassürle erirken harap olan belde!

Mart 1928

(S. 107, 1 Nisan 1928, s. 1725)

Şarkı

Hülyalarımın menbaısın artık inandım;
Yangınlara düşmüş gibi bir lahzada yandım;
Ruhun sarıyorken beni hicranla uyandım;
En gamlı zamanda hayalinle donandım!..

Lanet ediyor şimdi içim geçmiş her an;
Nur aldı sönen gözlerim ahu bakışından…
Sevdanı kement eyleme benken sana kurban,
İlhama mabetsin ezelden, seni andım!..

Hain olamazsın o büyük ruh ile elbet…
Yandırsa da aşkın, o da bir başka saadet…
Ruhum, emelim, sevdiceğim sensin ey afet…
Ufkumda doğan ilahesin, ben sana kandım!..

"Levlak"ı andım seni gördüm de nihayet…
Namınla yaşar, aşkına muhtaç ebediyet;
Sen olmasan olmazdı bu şair, bu hayal…
İlhamıma mabetsin ezelden, seni andım!..

Nisan 1928

(S. 108, 15 Nisan 1928, s. 1740)

Silik Kitap

Başka ellerde, kucaklarda dolaşırdın ne kadar;
Şimdi cismin gibi ruhun da senin kirli, çekil!
Hasta kalbimde hüzün bestesi, hicran sesi var,
Çekil ey kahpe, o yer fahişeler tahtı değil!..

Giriyor şimdi de rüyama hayalin ne için?
Yetişir, oluyor artık bu gönül rabıtası!
Kirli sevdalara bir sahne iken paslı için
Silemez kapkara aşkın yüreğimden bu yası…

Bana yaklaşma, çekil git, bana yaklaşma yine;
Bu tahassür kapısından yanılıp atma adım;
Girme sevdama elem gölgeli son mabedine,
Acıyan kalbimi çoktan koparıp parçaladı!..

Bende artık bulamazsın sana dair bir his,
O siyah ruhuna yer yok ölü ruhumda bile!

Şimdi yapayalnızım artık, bana hicran varis,
İstemem ben seni girsen de yakan bir şekle!...

Şimdi çöller gibiyim, şimdi seraplar gibiyim;
Yanmıyor gönlüm ateşten, o kadar duygusuzum…
Şimdi pejmürde, silik, tozlu kitaplar gibiyim,
Beni haddin değil artık okumak, gelme kuzum!

31 Nisan 1928

(S. 109, 1 Mayıs 1928, s. 1749)

Cam-ı Ateşbar

Kimsenin meftunu olsam gülmezem burada ben
Bağlasaydım gönlümü bir perçem mekarih ben
Hatırım nâkâm ederdi servinaz süruru
Uğramazdım lütuf edip mihrace-i naçare ben
Anlatırdım kudretimden sagar-ı mina gelür
Meylederdim kâinattan ayrılan bir yâre ben
Gözlerim görmezdi aşkın çarh-ı bi amanını
Bir nigâh etmezdim asla kalbe-i gülzâra ben
Vermedim bir gün de kıymet dehrin öz hükkamına
Eylerim sabr u tahammül ta edeb-i idbara
Kâinatımızdan haberdar olmayan bir şairim
Benzerim bazen gedâya, bazı da hünkâra ben
Bazen ağlarken derunum vech-i meyusum güler
Belli etmem kıl kadar düşsem de bin efkâra ben
Derunumun benken Mesihi yalnızım yok muharremim
Söylemem derd-i derunum şüphesiz ağyara ben
Neşe-i sahbâya gönlüm düştü ki demden beri
Benzerdim bilmem nedendir cam-ı ateşbara ben
Feyz ve lütuftan ümidim kalmamıştır Tanrı'nın
Hakimim nefh-i nüfusla bin dil-i bîdara ben

Ey mesihatap şiirimden cihanlar nur alır
Benzerim dünyayı ihya eyleyen rüzgâra ben

Nisan 1928

(S. 109, 1 Mayıs 1928, s. 1764)

Cigaram

Uçuyor halka halka sanki hayat;
Uçuyor kalbimin hüzünlü sesi…
Bu ne hülyalı bir uçuş, heyhat!..
Kimdedir aşkın ağlayan nefesi?

Sonu yok sevginin de hiç böyle;
Kimi güldürdü yeryüzünde kadın?
Ağla ruhum bu hasta şairle,
Kalacaktır gönül ilinde adın!..

Diyecekler ki: bir zaman varmış
Hıçkıran bir hayat ufuklarda…
Onu her türlü duygular sarmış;
Böyle varlık güler de, ağlar da!...
O uçan bir duman gibidir fakat,
Şiire vermişti bir elem dolu renk
Her yakan beyti aşka oldu kanat,
Kaldı ardında bin hazin ahenk!..

*

Sönüyorken ey ağlayan cigaram
Sarıyor ayrılık azabı yine…
Yine sinemde çağlıyor o yaram;
Cigaram, uyma kimsenin sesine!..

Cigaram, ey benim son arkadaşım
Sende buldum biraz teselli ben…
Dincelir sen yanınca hasta başım,
Biraz ilham umar için senden!..

Cigaram, gel, seninle ağlaşalım,
Sönelim matemiyle sevgimizin
Bahtın öksüz sesiyle bağlaşalım!
İstemezsin, değil mi, benden izin?..

Cigaram, yoksa sen de söndün mü;
Kül mü oldun apansızın sen de?
Dumanın ruhumuzdan üstün mü;
Külümüz birleşir mi metfeninde?

Şimdiden hatıra küle ağlıyorum;
Sen de yandın benim içim gibi hep…
Kime küstün ey ağlayan yavrum,
Ben mi oldum bu son hayata sebep?

*

Cigaram, ben de şimdi bir dumanım
Bana hâkim en ince rüzgârlar,
Şimdi meçhul benim yerim, vatanım…
Uçarım talimle haşre kadar!..

Mayıs 1928

(S. 110, 15 Mayıs 1928, s. 1772)

Yine Aldan

Daima yandın aldanıp kandın,
Yine her kalbi arkadaş sandın!
Tutuşan gözlerin ölüm gömülü,
Kokladın belki bin zehirli gülü
Neye içten yavaş yavaş kanadın?
Yaralanmış meğer düşün kanadın!
Fakat eyvah görülmeyen bu yara
Seni bir gün çeker, atar mezara…
Onu bir kimse artık anlayamaz…
Ne bahardan şifa gelir, ne de yaz
Ona merhem olur… hayatı düşün:
Hiç saadet olur mu yoksa hüzün?!..
Sen ki aşkın yanan kıvılcımısın
Deme her ferde: bir gün olsun ısın
Bu viran ülkenin çiçeklerine…
Kuru çöllerde hiç açar mı mine?!
Sen duyarsın, fakat kim anlayacak?
Ancak
Kalbin anlar senin duyuşlarını!
Yarını
Belki sonsuz bir ihtimal kaplar!
Sana bir ses verir esen rüzgâr…
Sen ki rüzgârla anlaşan birisin,
Sonbaharın elemli şairisin,
Sorma artık hayatı rastgelene…
Kime ne,
Dide-i hülya bulutlarında dolaş,
İlkbaharın ateşli ufkunu aş!
Sanma her bahtı bağlanır sesine,
Bu hayatın yalancı gölgesine

Bir gün olsun inanma, aldanma,
Kendi sevdana bari sen kanma!..
Cüralar oluyor saadetine…
Belki aşkın en ince mihnetine
Katlanırsan, fakat için ağlar!
O mezar
Seni almaz, koşar, düşersin sen!
Seni sen şayet anlayıp bilsen
Duramazsın bu gamlı mabette,
Tutuşur gözlerinde her belde…

*

Yangının oluyor, yeter artık;
Sana aşkın ateşli bağrı açık!...

25-26 Nisan 1928

(S. 111, 1 Haziran 1928, s. 1789)

Yolcu, Yürü

İçin ferah, günün ak, gecen yıldızlı yolcu;
Kesemez yollarını ne eşkıya, ne kolcu
Alnında eşsiz güneş, kalbinde büyük iman…
Asla seni öldürmez damarında coşan kan!..
Yolcu, durma hiç, yürü… yurdum seni bekliyor,
Geçeceğin yolları, aylar var, çiçekliyor!..
Yolcu, durma, yürü, koş, yüksel hilale kadar;
Onda menkıbeler var, onda cellatlar var…
Artacak cesaretin dinlersen onu biraz;
Evinden uzak kalmak, ey yolcu, olmaz, olmaz…
Senin imanlı hamle yarını kurtaracak;
Sende emellerimiz, sende ümitler ancak!..
Yolcu, durma, koş, yürü, sarsa seni bin volkan,
Yurdum seni bekliyor gece, gündüz, her zaman

Hasretini çekiyor, haydi yürü, durma, koş,
Koş, atıl ileriye, engin duygularla coş!..
Yolcu, yolunda diken belki de çakıl vardır;
Sen gençsin, gençlik senin, her maniyi üzüp kır..
Kasırgalar ürkütmez seni bir zaman asla,
Gençsin, korku bilmezsin, senden kaçar her bela!
Düşün geçmişi bir an, düşün o ıstırabı,
Düşün seni öldürmek isteyen o azabı:
Kuvvete karşı koydun, kuduran zalimi yıktın,
Istırabı çekene dek, şerefle arşa çıktın,
Alkışlandın ne kadar, senin artık bu vatan!

*

Yolcu, yarın senindir, senindir bu memleket;
Yaşar elbet yaşarsan seni seven bu millet!..

26 Ekim 1928

(S. 113, 1 Kasım 1928, s. 1813)

Sahilsiz Ada

Dün körpe filizdin daha, serpildin apansız;
Günden güne bir başka mülk olmadasın sen…
Kastın beni üzmek mi a hain, yaramaz kız?
Sahilleri yok, cennet olan bir adasın sen!..

*

Dâhî bile olsam eritirsin elinle;
Mümkün değil asla sana varmak, seni sevmek…
Ey hislerimin tanrısı gel kalbimi dinle:
Her şey bana efsane, fakat sen ise gerçek!..

*

Reddetme, tavaf eyleyim bari uzaktan;
Göster yüzünün nurunu ilhamım açılsın!
İstersen eğer şiirime dolsun yine hicran;

İstersen eğer ruhuma gam zehri saçılsın!..

*

İster misin ufukta tutuşsun güzel gün;
İster misin ilhamımı söndürmek elinle?..
Üzdün beni, hain, beni üzdün, beni üzdün…
Öldürse de hasret bana sensin yine kıble!

17 Haziran 1928

(S. 114, 15 Kasım 1928, s. 1829)

Nasıl Olsa

Mürüvvet'e

Hayalin gönlümde yaşıyor her an
İsmini ansa da anmasam da ben!..
Hasretin içimden taşıyor her an
Ödünle yansam da yanmasam da ben!

*

Bir gündü habersiz, destursuz geldin;
Sevdanın okuyla bağrımı deldin;
Meryem'den şirindin, aşktan güzeldin;
Gam yemem lütfuna kanmasam da ben!

*

Gül açar sanırken geçtiğin yerde
Düşürdün gönlümü belaya, derde…
Visalimiz bizim ancak mahşerde
Benimsin sansam da sanmasam da ben!

*

Ruhumu sarsa da yine bir bahar
Bahtımın yıldızı bahtında ağlar…
Esirinim senin ta haşre kadar
Sözüne kansam da kanmasam da ben!

5 Şubat 1929

(S. 115, 1 Mart 1929, s. 1)

Uç Artık Ey Kuşum

Hayat bir muamma, masal, bilmece…
Bayramdı bizlere her gün, her gece…
İçinin sesine kapıldın önce,
Her ince duygunu açtın ve yaydın;
Sonra da caydın!..
Ey kuş, ey şirin kuş, benim olsaydın
Şuh kanatlarını hiç açar mıydın,
Sen kaçar mıydın,
Kimsesiz gönlüme gam saçar mıydın?
Mademki sen benim değildin, niçin,
Önümde riyala eğildin, niçin,
Çapkınca serilip serpildin, niçin,
Sinemi kendine bir kafes yaptın,
Kalbime taptın;
En sonra bırakıp yad ele saptın?!
Oynadın demek ki canımla benim,
Şanımla benim,
Nihayet adımla, sanımla benim?!
*
Lakin unutma ki avlanır her kuş;
Kıyamete kadar sürmez bu uçuş!..
İnişlerden sonra gelmez mi yokuş?
Hangi şey kalmıştır bu ana kadar?
Senin de yoluna ökse kurarlar;
Daha neler var…
Bir kere düşün:
Arşa çıkana dek el elden üstün!
Ne yapsan tutarlar seni de bir gün,

Yolarlar o ince kanatlarını!
Anlarsın hayatın her rüzgârını;
Elbet bugünün de vardır yarını!

*

Kuşatmadan ufku yine karanlık
Uç artık ey kuşum, durma, uç artık…
Madem ki sonun var bir gün arşa çık!

8 Haziran 1929

(S. 116, 1 Kasım 1929, s. 24)

Palyaço

Bir balo hatırasıydı ki parçalanmıştır!
O ilahi, füsun saçan gecenin
Bir küçük palyaçoydu hatırası…
Bu bilinmez kederli bilmecenin
Adı kalsın bugün gönül yarası!..

Onu aylarca baş ucunda tutan,
Saklayan ey şirin, zavallı kadın
Neye ruhunda esti bir tufan
Neye sevdanı böyle parçaladın!..

Neye düştün bu ihtirasa kuzum,
Neye çılgınlık ettin anlat, gel?!
Yine akşam… Bugün de uykusuzum;
Dondu kalbimde şimdiden her emel!..

*

Palyaçom, palyaçom, ne oldun sen;
Hangi katil çıkardı gözlerini?
Hangi çılgın elinde soldun sen;
Şimdi kim örtecek senin yerini?!

Gözlerimden düşen bu yaşlarla
Birleşip ağlıyor mu parçaların?
Kanlı çölden esen bu rüzgârla
Doğamaz ufkumuzda başka yarın!

Ben sanırdım o ince parmaklar
Böyle vahşetle bir an oynayamaz;
Belki onlar bir aşka yol saklar,
Yayar etrafa bir şiir dolu naz!

Fakat aldanmışım çocuk gibi ben;
Onlar ah öyle ince hançermiş!..
Hem nasıl bahtım ayrılır senden?
Bu tesadüf ne yaslı mahşermiş!

Palyaçom, sen de parçalandın mı,
Hangi bir hisse söyle kurbansın!
İhtiras otlar ile yandı mı;
Neye ruhum kadar perişansın?!

Sana layık değil bu son hicran…
Palyaçom, Palyaçom, zavallı bebek,
Sen değilsin inan ki parçalanan,
Sen değilsin harap olan gerçek!

Kırılan kan duvaklı kalplerimiz,
Yıkılan kâbesidi ömrümüzün…
Öldü son aşka yaklaşan perimiz;
Sarsın artık cihanı kanlı hüzün!..

5 Haziran 1929

(S. 117, 1 Aralık 1929, s. 40)

Kuş Kanadı

Doymadım hayatın henüz tadına,
Ne de adına…
Saadet benziyor kuş kanadına:
Çırpınıp uçuyor geçmeden bir an;
Daima yalan,
Daima heyecan, daima hicran!..
Haydi uçsun, bırak, ilişme, bırak…
Ancak,
O, senin aşkından, gönlünden uzak,
Kalbinden, bahtından uzak kalıyor;
Koynuna yabancı varlık alıyor,
Veda yollarına bir an dalıyor…
Bekliyorsun… Fakat dönen, gelen yok…
Azapların çok,
Saniyeler ok,
Saatler cehennem, yıllar bir esir!..
Bekle ki gelir?!
Döner mi uçan kuş altın kafese?
Belki hevese,
Belki de… Kim bilir, bir vahşi sese,
Bir zangoç sesine aldanır koşar!...
Söner hülyalar!..
Eserken rüzgâr,
O artık, döner mi eski yerine?...
Doyan var mı aşkın bir seherine
Ve mahşerine?!

*

Bekleme, umduğun kadın olsa da,
Kahra dolsa da,
Aşkınla eriyip, yanıp solsa da
İnanma, kapılır o her rüzgâra,
Tayfuna, kara…
Sinen açılır bir derin yara!..
Onunsa umduğu: ihtiraz, zinet…
Biraz da şehvet
Ve bir yığın et!

*

Bekleme sen onu, bekleme artık…
Bak: yine ay battı, çöktü karanlık!
Yaslı, dağınık,
Kimsesiz ruhunla baş başa uyu…
Hayat bir işkence, karanlık kuyu…
Bırak duyguyu,
Bırak o hayali… taptığın melek,
İhtiras içiyor… onu beklemek?!
İhtiras: bir alev, sanki bir şimşek…
Sönüyor, geçiyor, yine çakıyor,
Bazen yakıyor!
Sanma ki bir lahza kalbe akıyor?!

*

Kadın da böyledir: söner ve yanar,
Onu sanma yâr;
Ondan gelir sana en büyük zarar!...

*

Doymadım hayatın henüz tadına,
Saadet benziyor kuş kanadına…
İnanma aşkınla ölen kadına!..

30 Ekim 1929

(S. 118, 15 Nisan 1930, s. 60)

Dilersek Nuh'uz

Gülleri atınca bahar yoluna
"Suret"i "siret"e feda ettik biz!
Girmedik bir lahza yârin koluna;
Devleti mihnete feda ettik biz

Neyleyelim dehrin boş hevesini?
Âşıklar dinlesin bülbül sesini!..
Seyredip feleğin her cilvesini
Vuslatı işrete feda ettik biz!..

Biz mürat değiliz, mürat bizdedir;
Cennete varacak sırat bizdedir;
Ölüm değil, ancak hayat bizdedir;
"Kesret"i "vahdet"e feda ettik biz!..

Kalbimize korduk bir eşsiz otağ;
Nefes edip yaktık sönmez bir çerağ;
Bu viran ellerde gezdik de bağ bağ
Dünyayı sohbete feda ettik biz!:.

Bizden sâdır oldu dağ, ova, deniz;
Canlarımız gördü dehri emeksiz;
Mesihane oldu bu sözlerimiz;
Varı fazilete feda ettik biz!

Düşünme ey gafil derman bizdedir;
Hakkı göstermeye bürhan bizdedir;
Bekleyip durduğun ferman bizdedir;

“İllet”i “hikmet”e feda ettik biz!..

Ne mafevkimiz var, ne madunumuz;
Gezeriz her yerde serbest, kaygısız;
Muhammet Mesihiz, dilersek Nuhuz;
Serveti rahmete feda ettik biz!..

20 Eylül 1930

(S. 119, 1 Kasım 1930, s. 65)

Dağdan Dağa

Rüzgârlar fısıldadı: “Gözlerinde hicran var!”
Sevgilim yok, diyorken bitti, tükendi yollar!..

*

Kollarımız kalmadı bir sevgili boynunda;
Dağdan dağa atıldık otomobil koynunda!..
Dağlar ki devler gibi omzunda memeleri;
Kiminin neşesi var, kimininse kederi…
Fakat “Keşiş” nerede? Sevgilisi dümanlar;
Eteklerinden bile taşıyor heyecanlar?!

*

Yolların büklümleri ıstırap verdi bize;
Dağdan dağa atlarken kavuştuk bir denize!
Bu denizin adı mı? Yeller diyor: Marmara;
Sinesinde gömülü bugün bin bir hatıra!..

*

Bizim de sinemizde gömülü hatıralar;
Orada her an yaşıyor onulmayan yaralar!..

*

Dalgalar köpürürken enginler uğuldadı;
Kaldı kulaklarımda Yeşil Bursa’nın adı!..

*

Rüzgârlar fısıldadı: “Gözlerinde hicran var!”

Sevgilim yok diyorken bitti, tükendi yollar…

15 Kasım 1930

(S. 120, 1 Aralık 1930, s. 81)

O Kadar Korkunçtu ki Atılamadım

Adın dudaklarımda, hayalinse karşımda…
Ruhunu arıyorken kaybettiğim arşımda
Korkunç, acı duygular içerimde kıvrandı;
Damarlarım tutuştu, donuk gözlerim yandı!
Beynimde uğuldadı yine eriten sesin;
Sandım ki küllerimi üflüyor son nefesin!
Gördüm bakışlarını ihtiraslar peşinde…
Yoktu bir damla ışık bahtımın güneşinde!
İstedim kahrolayım yüzünü göremeden;
Ruhuma ayın nuru açtı bir yığın kefen!
Aşinası olunca bilinmez bucakların,
Arkadaşı olmuştum kimsesiz sokakların…
Ürperirken tüylerim hasretlerin elinde
Ruhum boğuluverdi ıstırabın selinde…
Böyle ruhsuz yaşamak, dedim ki neye değer?
İstedim helak olmak beni sardıkça keder:
Yürüdüm, ümitlerim yandı içimde yine;
Maksadım kavuşmaktı sonu yok bir engine!

*

Yalvarırken dalgalar, koynumuza gel, diye,
Bizde istediğin aşk, taptığın emel, diye
Kucak açan kıyıya yaklaştım adım adım…
Aksimi görür görmez korktum atılamadım!
O kadar korkunçtu ki gölgem su üzerinde;
Kaldım gözyaşlarımla yine gam mahşerinde!

22-23 Mart 1929

(S. 121, 15 Aralık 1930, s. 97)

Kendimden Kendime

Yeni Sene Hediyesi

Takvim yaprağı gibi geçti günlerin bütün
Koparıldı atıldı ömrünün mezarına…
Şimdi hasta ruhunda kalan şey sade hüzün,
Bu yeni senenin de atıldın kollarına…

Onlar da seni sıkıp ezecek yavaş yavaş…
Hırpalanacak ruhun kalbin gibi nihayet!..
Gözlerinden düşecek belki birkaç damla yaş;
Edeceksin belki de hayata, aşka lanet…

Bari bu gece olsun unut dünü, yarını;
Teselliler ara, bul cazbandın nağmesinde;
İçir ciğerlerine çılgınlık rüzgârını,
Biraz saadet ara her güzelin sesinde…

Sabun köpüğü gibi bu gece de uçacak…
Artık bırak elemi, bırak kederi, yası…
Bundan da kalacak şey hoş bir hatıra ancak,
Hayatının seyrinde bu bir dönüm noktası…

Madem yarın saracak yine seni düşünce,
Bu yıl nasıl geçecek diyeceksin sen yarın…
Anma dünyayı sakın, unut artık bu gece,
Arkadaşı ol, eğlen yosma, dilber kızların…

(S. 122, 1 Ocak 1931, s. 113)

Kızılca Sıtma

Mahat Hanımefendiye

Bin macera yaşatmadadır sanki perçemin,
Esrarlı gözlerinde erirken bakışlarım…
Bilmem niçin gururumu haince çiğnedin?
Sevdanı içtiğim geceler yalnız ağlarım!..

Sarsar bütün vücudumu bir inleyen nöbet;
Hicran içinde çırpınırım yavru kuş gibi!
Ruhunda kurduğun yine bir öksedir, evet…
Kahrın sarar ümidimi bir buzla duş gibi!

Kalbimde hasretin açıyor canlı bir mezar…
Gözyaşlarımda aksini görmekteyim, inan!..
Ruhun bu inleyişleri bir gün gelir duyar;
Dersin bu gamlı şaire: sinemde gel uyan…

Bir vahyi bekliyor gibi karşında titrerim…
Ayet mi yoksa saçlarının nazlı büklümü?
Bilmem o ayrılıkla mı kavruldu her yerim?
Aşkın kızılca sıtması sarmakta gönlümü!..

30 - 2 - 931[17]

(S. 123, 1 Şubat 1931, s. 129)

Nefes

Biz vakit bilmeyiz dilber elinden
Kadeh olmasa da içeriz gönül!
Lahzada cihanın en güzelinden
Muhabbet olmazsa geçeriz gönülden!

[17] Şubat ayı 30 günden oluşmuyor ancak tarih bu şekilde düşülmüş. Tarih yazımında veya basımında bir yanlışlık yapıldığı söylenebilir.

Yaparız ayini coşup her yerde;
Rızkımız dağılır yaz, kış seherde;
Bizim gözümüze çekilmez perde;
Biz akla karayı seçeriz gönül!

Müsavidir bize "batın"la "zahir";
Bizim ilhamımız her yerde gelir;
"Varlık" ile "yokluk" bizlere birdir;
"Ezel"den "ebed"e geçeriz gönül!

Biz verdik beşere aşk ayetini;
Dinledik herkesin şikâyetini;
Lakin bize sorma nihayetini;
Kefen değil libas biçeriz gönül!

Aldırıp bakmayız biz kîlükale;
Cevap verdik gerçi her bir suale;
Bir elde bir kadeh, bir elde lale,
Bir gün gelir biz de göçeriz gönül!

25 Ağustos 1928

(S. 124-125, Mart 1931, s. 145)

Taş Olsa

Taş olsa yontulurdu, uyardı tabiata;
Böyle yıllarca asla dayanmazdı hasrete…
Yoksa senin yüreğin daha mı sert taşlardan?

*

Dalga yalvarışları eritirken taşları
Hiç sahil görmedin mi seni çapkın haşarı?
İnan her yalvarışın önünde erir hicran…

*

Sonra bir heykeltıraş elindeki mermerden
İbret al biraz olsun, ibret al da bari sen

Tükensin içeriden yıllarca taşan volkan!

*

Taş olsa yontulurdu, uyardı tabiata;
Böyle yıllarca asla dayanmazdı hasrete…
Yoksa senin yüreğin daha mı sert taşlardan?

t4 Mart 1931[18]

(S. 126, 15 Mayıs 1931, s. 169)

Ruhumla Yüksel

Baharın rengine hicranlar kattın;
Nedir içerinde çırpınan emel?!
Yine ufuktaki gülü kanattın…
Dedim mi bugün de mateminle gel?!

Kalbinden kalbime dökülen zehir…
Gözlerinde ölen o esrar nedir?
Sanma hicran biter, saadet gelir;
Bir gün ninni söyle bize de ecel!

İçimde ağlayan bülbül müsün sen;
Kökünden ayrılan sümbül müsün sen;
Yoksa parçalanmış bir gün müsün sen?
Ağlatma sevdamı, sus, nazlı güzel!

Bari bir gün olsun gülüp neşelen;
Uyutsun aşkımı o eşsiz sinen…
Hasret mabuduyum, gel, kaçma benden…
Saçıma saçların karışsın tel tel!

Bir rüyayız biz de bu öksüz yerde…

[18] Tarih 4 Mart'ı da 14 Mart'ı da gösteriyor olabilir.

Baktın siteminden düştük bin derde…
Sonsuz bir varlıktan ilham diler de
Derim bir gün sana: ruhumla yüksel!

19-6-1931

(S. 127, 15 Eylül 1931, s. 185)

Mehtap Ne?

Mihnetle tutuşmuş gibi gözyaşlarım ağlar…
Feryadıma ortak oluyor bak yine rüzgâr;
Namınla cihanlarda yaşar belki baharlar!
İlhamımı öldürme, harap gönlümü gel sar
Mehtap ne? Güneşler doğuran bir gülüşün var…
Ey gözlerinin vadine hicran karışan yâr!

25-9-1931

(S. 128, 15 Ekim 1931, s. 201)

Maniler

Yalvardım kaç senedir;
İsteği bilmem nedir?
Öldürüp yaşatsa da
Meylim o hainedir!

Sabah rüzgârı esti;
Yolumu hicran kesti…
İçerimde ağlayan
Bir yaralı nefesti!

Bahçemden geçme dedi,
Gonca gül seçme dedi,
Aşkımın şarabından
Yanılıp içme dedi!

M. M.

(S. 128, 15 Ekim 1931, s. 211)

Pupa Yelken

Nasıl bir yelkenli pupa yelkenle
Yol alıp giderse engine doğru,
Ben de yol alırım o ipek tenle
Bahtımın bilinmez rengine doğru!

Kalbim, aç yelkeni gönül mülküne;
İstersen hayata hicran saçalım…
Terk edip varlığı bütün bütüne
Emel deryasında yelken açalım!

Tatmak için ömrün sonbaharını
Vuslat diyarına, haydi, kaçalım…
Okurken aşkının mısralarını,
Emel deryasında yelken açalım!

Kasım 1931

(S. 129, 1 Kasım 1931, s. 213)

Bir Beyaz Varlık

Derelerden daha berrak, durgun
Bir beyaz varlığa gönlüm vurgun!

*

Bazı, göllerde yüzerken kuğular
Bir köpük dalgası etrafa saçar,
Bir beyaz da bırakırlar sulara…
Sanırım kalbime eştir o yara!

*

Vurgunum ben de beyaz bir kuğuya:
Eriten gözleri ceylan, sesi ney…
Öyle esrarlı, ilahi bir şey…
Yalnız ruhu ateş, kalbi kaya!

*

Derelerden daha berrak, durgun
Bir beyaz varlığa gönlüm vurgun!

Ekim 1931

(S. 130-131, 1 Aralık 1931, s. 225)

Maniler

Ateş olsa kül olur
Gül olsa bülbül olur
Yanıp yaralanan hep
Bu dertli gönül olur

Kalbini yakamadım
Yüzüne bakamadım
Yıllar geçiyor hâlâ
Gönlüne akamadım

Dudakları mercandan
Sanki ayrıldım candan
Ölürüm ihtimal ki
Uzak kalsam hicrandan

M. M.

(S. 130-131, 1 Aralık 1931, s. 228)

Adalara Karşı

Kotranla masallar yaratırken adalarda,
Mehtaba rakip oldu yüzün bak bu bahar da!
Sevdaya kavuş bir gece enginleri yar da…
Mehtaba rakip oldu yüzün bak bu bahar da!

Billur teninin gölgesi baygın koya vurmuş;
Kâfir bakışın kalbime bin bir pusu kurmuş;
Çamlar, adalar, gök bile divanına durmuş…
Mehtaba rakip oldu yüzün bak bu bahar da!

Ocak 1932

(S. 132-133, Ocak 1932, s. 241)

Maniler

Su musun akıp gittin
Şimşek mi çakıp gittin
Nesin sen anlamadım
Gönlümü yakıp gittin

A şirin zambak kadın
Sulardan oynak kadın
Bir öpücük veriver
Aylardan berrak kadın

Baygınım su ver bana
Yüzünü göster bana
Tahammülüm kalmadı
Sonra el ne der bana

Gülüyor, ağlatıyor
Söz verip atlıyor

Sokulup da ruhuma
Kalbimi kanatıyor

Kız o ipek saçların
Mihrabı mı rüzgârın
Bu hicranlı ellerde
Bulunamaz uyarın

M. M.

(S. 132-133, Ocak 1932, s. 250)

Rüya

Dediler ki: “Karlardan beyazdır teni;
Bir görsen öldürür, çıldırtır seni!”
Bu söz düşündürdü günlerce beni…
Haftalarca kaldım hayalimde, kız!

*

Anama söyledim: “İnanma!” dedi;
Babama söyledim: “Aldanma!” dedi;
Tanrıya söyledim: “Utanma” dedi,
Soyuver bir gece onu apansız!

*

İşte ben çılgınım o günden beri;
Arıyorum hâlâ o şuh dilberi;
Ne yapsam gelmiyor, gelmiyor geri;
Rüyalarımda yok artık o yıldız!

Mart 1932

(S. 134-135, Mart 1932, s. 253)

Kartopu

Yer, gök aklar kuşandı, bize neşe yasak mı;
Bahçelerde seninle kartopu oynasak mı?
Gönül çiçeklerine kavuşmak çok uzak mı;
Bahçelerde seninle kartopu oynasak mı?

*

Kalbisin, güneşisin, ruhusun güzellerin,
Bahtımda canlanıyor en tatlı emellerin;
Aşkımla ısıtırım üşürse ellerin;
Bahçelerde seninle kartopu oynasak mı?

*

Okşayıp incitecek belki seni bir rüzgâr;
Ayak izlerinde de belirecek hicranlar;
Şimşekli gözlerinde hasret bulutları var…
Bahçelerde senin kartopu oynasak mı?

Şubat 1932

(S. 134-135, Mart 1932, s. 264)

Gurur

Ruhumu işkenceler kuşatıyor sarıyor;
Hasretini içtikçe gözlerim kararıyor.
Yıkılıyor beynime sanki cihan, gök kubbe…
Ellerim açılmıyor ne sana ne de rabbe?!
Unuttum enkaz olmuş benliğimi derdinle;
Gene sana demedim şu kalbimi, gel, dinle…

*

Gururum olmasaydı keserdim yollarını;
Arzuma kanmak için bükerdim kollarımı!

14 Mayıs 1932

(S. 136-137, Haziran 1932, s. 265)

Maniler

Teni güzel sevgilim;
Beni güzel sevgilim;
Ellere bırakamam
Seni güzel sevgilim!

Beklediğin niyaz mı;
Yoksa ettiğin naz mı;
Karmen mi sürdün acep:
Dudakların kiraz mı?

Buldum yar bucağını;
Okşadım yanağını:
Bir yudum su deyince
Uzattı dudağını.

Güle bülbül diyemem;
Bülbüle gül diyemem:
Yâre kavuşamayınca
Gönlüme gül diyemem!

Hu dedim, huhu, dedi;
Bir yudumcuk su dedi;
Ne bu şikâyet, dedim,
Sevgilim uçtu, dedi;

Bal mısın, şeker misin;
Gözlerime fer misin?
Benden ayrı düşersen
Rüyama girer misin?

M. M.

(S. 136-137, Haziran 1932, s. 268)

Ancak Ben Varım

Karşıdan gülüşün kandırdı beni;
Bahtımı gözünde göründü sandım;
Meryem'den de güzel bulunca seni
Kız sana inandım, sana inandım!

Hayalimde hâlâ o sihirli gün;
Sen yokken içimde ağlıyor hüzün…
Aşkıma mihraptır o nalı yüzün;
Bu sonsuz hayatta sevgine kandım!

Diyorlar: Cennete aşkla gidilir;
Bu sırrı gönülden âşıklar bilir;
Onun huzurunda cihan eğilir…
Hakikat sendeymiş, artık uyandım!

Ezeli, ebedi attım bir yana;
İnan ki yürekten bağlandım sana…
Güzel kız, kalbimi atma hicrana;
Rüyalarımda da hep seni andım!

Ben bir ateşim ki yakmam, yanarım;
Düşmanıma bile gelmez zararım;
Her iki cihanda ancak ben varım;
Bu bitmez varlığı senden kazandım!

Nisan 1932

(S. 138-139, Ağustos 1932, s. 281)

Maniler

Papatyalar ne sarı?!

Kucaklasam baharı…

Rüzgârlarla dertleştim:

Yok gönlümün uyarı!

M. M.

(S. 138-139, Ağustos 1932, s. 296)

Öldüren Yelkenli

Bu gece dalgalar yine coşuyor;

Bulutlar kükreyip aya koşuyor!

*

Ateşli bir geçit bölmüş denizi:

Ki odur hülyanın hudutsuz izi…

*

Bir adam kayıktan engine düştü;

Tutuşan sularla sandım öpüştü!

Dalgalanan ruhum ürperdi hemen…

Ne yazık, zavallı çıkmadı, derken

Kurtarmak arzusu içimi yaktı…

Yüzme bilmiyordum, gemi uzaktı!

*

Tutmak emeliyle onu ufukta;

Ellerim uzandı kaldı boşlukta!

(S. 140-141, 1 Ocak 1933, s. 297)

Maniler

Girdim aşk baharına

Düşmedim kollarına

Senden ayrı düşersem

İnan, çıkmam yarına

Gam, keder benim oldu
Gözyaşım sicim oldu
Ben ah edip ağlarken
Gönül eşin kim oldu?

Dağ başı duman dolu
İçerim figan dolu
Bu bin bela mülkünde
Türlü imtihan dolu

Kır ata binme dedim
Sakın sevinme dedim
Dolaşıp yad elleri
Gönlüme inme dedim

Bağa gittim bozum var
Yaylada uçurum var
Neyleyim bağ, bahçeyi
Benim köyde kuzum var

Kız, bahtına güvenme
Neşelerle bezenme
Seni de aldatırlar
Gönülle kenetleme

Güneş misin ay mısın
Yoksa ki ok yay mısın
Gönlünde mekân kurdum
Sen billur saray mısın?

M. M.

(S. 140-141, 1 Ocak 1933, s. 304)

Kördüğüm

Aşkın boşluğuna inandığım gün,
Kalemin kırıldı, yazamaz oldu.
Gönlümü kapladı tatlı bir hüzün;
Koynuna daldığım bir ıssız yoldu…

Artık ne dileğim ne de Leyla'm var:
Mecnunluktan çıktım, açtım gözümü!
Ruhumda hayatın mezarı ağlar;
Çözdüm kalbimdeki son kördüğümü?!

29-6-1933

(S. 142-143, Temmuz 1933, s. 305)

Maniler

Gene bana küstün de
Bak gelmedin bugün de…
Ruhum bir buhar gibi
Yükseliyor üstünde.

Yaktı beni elem, gam
Neye bilmem her akşam
Dolaşıp etrafında
Gözlerine bakamam

Gönül gezmez eş ile
Bahtının güneş ile
Deniz olsam kururum
Aşkımın ateş ile

Beresi yan sevgilim
Dudağı kan sevgilim
Beni de mi aldattın
Ah afacan sevgilim

M. M.

(S. 142-143, Temmuz 1933, s. 306)

Ne Gül Ne Karanfil

Ne güle benziyor ne karanfile;
O al dudakların neden yapılmış?
Yanaştır sandalı bari sahile…
Dalgalardan doğsun yine bin alkış!

O kıvırcık saçlar bir tutam ipek…
Sanki her bir telde hülyalar gizli!
Bazı bir şeytansın, bazı bir melek;
Söndür hicranları gel ay benizli!

Dinlesem hicranları gel ay benizli!
Gözyaşım bezesin yine engini…
Aşkıma mihrapken o billur tenin,
Sen de mi bulmadın hâlâ dengini?

23 Eylül 1933

(S. 144-145, Eylül 1933, s. 332)

Maniler

Mehtapla aktı gitti
Gönlümü yaktı gitti
Onu yakın sanırdım
Benden uzaktı gitti

Nerde o çağ, o zaman
Nerde o yar, o civan
Göz göze gelir gelmez
Mahye kurardık heman

Aşkımı heceledi
Kuzu gibi meledi
Beni bıraktı fakat
Kalbimde geceledi

Bekliyorken sesini
Kokladım nefesini
Uyanınca gizledi
Benden her hevesini

Sevgilim önce kuştu
Bu gönülle konuştu
Havai fişek oldu
Uzaklarda tutuştu

Hasret bir diken gibi
Yârim böğürtlen gibi
Gitsem mi gitmesem mi?
Sabah pek erken gibi!

Kitabı neyleyeyim
Şarabı neyleyeyim
Kalbim kırık bir sazdır
Rebabı neyleyeyim ?

Sevgiden bıksa ruhum
Dağlara çıksa ruhum
O kâfirin aşkını
Dev gibi yıksa ruhum.

Koştun, bir bebek misin ;
Uçtun, kelebek misin ?
Akşam güneş batmadan
Bize gelecek misin ?

İlk önce leylâk oldu
Gönlüme ortak oldu
Bir kere koklayınca
Açıldı zambak oldu

Ah yaramaz, yaramaz
Neye ettin bana naz?
İnan benim ahımı
Yaratan sende komaz.

Düğün, dernek bitti mi;
Yabancılar gitti mi;
O kâfire bakışım
Kız seni incitti mi?

Ne yurt kaldı ne de yar
Aşkıma bahtım ağlar
Gömüldü yad ellere
Beni seven bahtiyar

Cananın seveni var
Her yerinde beni var
İpekten daha beyaz
Yumuşacık teni var.
(S. 144-145, Eylül 1933, s. 336)

Görmedik

Asamızdan seyyah doğduk şükür Mevla'ya…
İlden ile göç ettik de kervan görmedik!
Zulmü, kahrı, yası boğduk şükür Mevla'ya!
Hür yarattı Tanrı bizi, ferman görmedik!

Akçe neymiş: olsa da bir olmasa da bir!
Bizim için kanun, hikmet, her yasa da bir!
Alışkınız yaşamaya: zevk, tasa da bir!
Candan geçtik, cana yakın ihvan görmedik!

Sağa sola göz gezdirdik: acayip gidiş…
Düzeninde, tıkırında gitmiyor her iş…
Hak aradık: lügatlerden bile silinmiş…
Mihrapta da güvenilir bir can görmedik!

Gazeteci bağırıyor "çil mangır" diye
Haykırıyor yoksul halksa, yük ağır, diye;
Şu gök kubbe ne kadar da kör sağır diye!
Derdimizi sıralayan destan görmedik!

Çöle düştü uğraşımız, ne denir hele…
Yok etmişler hörgücünü "hecin"in bile!
Öğüt veren kalbimiz de gelmiyor dile…
Boş nağmeyi dinleyecek canan görmedik!

Feylesoflar baş eğince bu tiz nefese…
Hakka tapan halk da koştu böyle bir sese!
“Mesih” olan kapılır mı her boş hevese…
Şu dünyada rahat mekân devran görmedik!

(S. 146, 15 Nisan 1952, s. 8)

Yedi Kat Arş

Kader bu ya: yok bahtımın tarağı, tası…
Fırtınalar esen başım şahin yuvası!
En ilahi bir türküdür gönlümün yası…
Fırtınalar esen başım şahin yuvası!

Bulutlarla pençeleştim yıllar yılları;
Gökyüzünde mekân kurdum, çıktım yukarı;
Boş ömrümün bir heceymiş yağmuru karı…
Fırtınalar esen başım şahin yuvası!

Hurilerin kalplerinde bıldırcın vurdum;
Bülbüllerin otağında taktımı kurdum;
Kasırgalar karşısında dev gibi durdum…
Fırtınalar esen başım şahin yuvası!

Şair değil, öz şairim, eşim “piyale”;
İç içe gelebildim ancak bu hale;
Alışkınım her mihnete, hatta melale…
Fırtınalar esen başım şahin yuvası!

Vaktiyle de söylemiştim: Mesih, Muhammet
Her şey bende, her şey benim: “ezel”le “ebed”;
Yedi kat arş bulacaktır bende nihayet…

Fırtınalar esen başım şahin yuvası!

(S. 147, 15 Mayıs 1952, s. 8)

Gönülden

Uğrağımız denizlerdir, yolumuz engin…
Ne tanenin esiriyiz ne de hevengin!
Biz gönülden fermanlıyız gönülden zengin…
Ne tanenin esiriyiz ne de hevengin!

Habbelerden yaparız bir kocaman kubbe;
Dem olur ki bizim için cihandır habbe;
Kalbimizin her zerresi varırken Rabbe
Ne tanenin esiriyiz ne de hevengin

Önder, mürşit aramayız, mürşit nicedir?
Diledik mi geceler gün, günler gecedir!
Mesih olmak kolay mı ya: yol incedir?!
Ne tanenin esiriyiz ne de hevengin!

(S. 148, 15 Haziran 1952, s. 9)

Bir Zamanlar

Adliyenin kapısından terazi kalktı;
Bu olayın sebebini soran görmedik!
Demek artık yargıçların kararı haktı;
Demeyiniz: bu varlıkta mizan görmedik!

Diyorlardı bir zamanlar: “Söz, saz yasaktı;
Devler kuşu denen hüma bizden uzaktı;
Mide biraz büyük amma, sine ufaktı;
Nalı, atı bulduk fakat meydan görmedik!

Hesabını kim verecek şu insanların?
Kimi kâfir, kimi İslam… bizi kurtarın
Haksızlıktan, yeter… bugün değilse yarın;
Yurttaşların kalplerinde iman görmedik!

Saray verdik soysuzlara, kaşane yaptık;
Köpeklerden ednasına köpekçe taptık;
Hak yolunu bıraktık da iğriye saptık;
Ne yazık ki ululara izan görmedik!

Büyüklerin, küçüklerin dileği para…
Eşkıyayla bulunur mu bir yurtta ara!?
Öksüzlerin can evinde açılır yara…
Yavrusunu paralayan arslan görmedik!"

Umul dolu dağ başların, mukaddes yurdum;
Bülbüllerin çiledikçe bıldırcın vurdum;
Şahinlerin bucağında otağlar kurdum;
Hiç denir mi bu ülkede ihsan görmedik?

Bir zamanlar gözyaşıyla sulanmış bağlar!
Bir masaldır bugün artık o geçmiş çağlar…
Ey Akyiğit gür sesinle cihanlar çağlar;
Sencileyin öğüt veren bir can görmedik!

(S. 150, 15 Ağustos 1952, s. 8)

Kalenderlik, Gönül Bu Ya!

Geçenlerde "Hak, Hak!" diye yalvardım Hakk'a:
Öğütlerim çoğaldı da minber bulmadım!
Kilo niçin geldi yurda, gitti de okka?
Bu soruyu cevaplayan bir er bulmadım!

Tanrı: yer, göğü, suyu yarattı yoktan…
Bir define gelebilir bazen bir oktan!
Atı alan Üsküdar'ı geçti de çoktan,
Kervanıma konak olan bir yer bulmadım!

Bedeviyi doyurmada bazen bir hurma;
Erenlere yetişmez mi hırkayla lokma?!
Kalenderlik, gönül bu ya: kusura bakma…
Sakalım pek uzadı da berber bulmadım!

Nasip aldım öz varlıktan, tek laf istemem;
Dağ, ovayı bilen bilir, ben "Kaf" istemem;
Çarık giyen bir çobana kavaf istemem;
Merkebime nalça buldum, semer bulmadım!

Gülen de var, ağlayan da: etten bir yığın!
Durulmuyor karşısında bazen bir çığın!
Hasretini çeken çeksin kamu balçığın!
Neşe buldum bu varlıkta, keder bulmadım!

Adaleti dağıtıyor, varlığın eli:
Dişi arslan erkek gibi olmaz yeleli…
Elli beş yıl süren ömrüm bir hasret seli…
İnsan olmak kadar, Mesih, hüner bulmadım!

(S. 151, 15 Eylül 1952, s. 8)

Hilal ve Hayal

Hançer olmuş yine göklerde o sevdalı hilal!
Bari gel, kalbime sağlan, bitiversin bu melal!
Seni yıllarca anıp özledim ey nazlı hilal…
Bari gel, kalbime saplan, bitiversin bu melal!

*

Kanamaz, çünkü o ruhum gibi eşsiz, kanamaz!
O kadar gözyaşı döktüm sana geçmez mi niyaz?
Hele, uğrunda yok olmak… Ne ilahi bir haz!
Bari gel, kalbime saplan, bitiversin bu melal!

*

Acı, gözyaşlarımın zerrelerinden doğana…
Beni yaktın, yanılıp bir daha gel girme kana!
Senin arzu, emelin sadece kıymak mı cana?
Bari gel, kalbime saplan, bitiversin bu melal!

(S. 152, 15 Aralık 1952, s. 8)

Geç Yiğidim Geç

Bir mevsimi var yazın, kışın, baharın:
Harami tekkesinde beklenmez yarın!
Hırsızlarla bağdaşıp dost olanların
Kızına, kısrağına yuf deyip de geçi!

*

Saf aşına kattırma bir lokma haram;
Deme, soygunculara nasıl dayanam?
Her memesi olana der misin, anam?
Anan da olsa senin, halâlliden seç!

*

Şu menzûlün aslını sordun mu hele?
Ahmet ile Mehmet'i alma hiç ele!..
Yansan bile yaklaşma çirkefli sele...

Müminin yaptırdığı çeşmeden su iç!

*

Şüphesiz ki rüzgârdır en hafif esen...
Kasırgalar, tayfunlar geçer mi ehven?
İçene, içmeyene karışma mertsen!
Özü kahpe olana verilir mi meç?!

*

Yabanın öküzü hiç gelir mi başa ?|
Ahlatın çürüğünü çalarlar taşa!
Hirbonun hödüğünden olur mu paşa ?
Ağzı tattan alana sunulur güveç!

*

Soysuzlara aldırma: havlar, ulurlar!
Karanlıktır sonları, yokluk bulurlar…
Yerin kulağı vardır: tez duyulurlar!
Bu tiyatro mülkünde yazarlar skeç!

(S. 153, 15 Ocak 1953, s. 9)

İkiz Gül

Göz yaşımdan geliyorken tutuşan kalbime eş
Doğuyor şimdi hayalimde, ümidimde güneş!
Ey gönül bestesi, ruhum gibi artık yenileş;
Doğuyor şimdi hayalimde ümidimde güneş!

*

Sarmaşıklar beziyor aşkımın ilhamlarını;
Yeniden canlanıyor ömrümüzün ilk yarını;
Şu ikiz gül verecek bahtımızın her varını:
Doğuyor şimdi hayalimde, ümidimde güneş!

19.1.1953

(S. 154, 15 Şubat-15 Mart 1953, s. 9)

Şarkı

Hüzne dalmış gibiyim, gözlerim ağlar da güler,
Kara bahtın kara sevdası şu bağlarda güler!
Ceylanın aşkına ruhum yine dağlarda güler;
Kara bahtın kara sevdası şu bağlarda güler!

Süzülür hasret içinde yine hasret güneşi;
Nur olur belki de bir gün acı, mihnet güneşi;
Boğulur işveler altında hıyanet güneşi!
Kara bahtın kara sevdası şu bağlarda güler!

(S. 155. Sayı, 15 Nisan 1953, s. 8)

Büyük Fatih'e

Yok olup bitse, helak olsa da bir gün şu cihan
Seni "Fatih, yüce hakan" diye peygamber anar!
Tanrıdan geldi o eşsiz, o ilahi ferman…
Ne büyük saltanatın, şanlı, büyük namın var!

Huriler saflanacak haşre kadar yollarına…
Sade İstanbul'u fetheylemedin; bir yeni din,
Bir büyük mucize oldun düne, hatta yarına:
Cennetin Fatih'isin!

Sana dahi, sana hakan, sana sultan diyemem;
Seni adlandıramam ben, sana insan diyemem:
……
Sade büyük Fatih'sin!

(S. 156, 15 Mayıs 1953, s. 1)

Ölümünün 40'ıncı Günü, Babama

Dağlar bile çöküyor… fakat sen benim babam,
Sen nasıl göçüp gitti, dağlara mı benzedin?!
Onlar taştan, topraktan… heyhat sen benim babam,
Sen nasıl göçüp gittin, dağlara mı benzedin?!

Vakarlıydın, ünlüydün, dağlardan çok yüceydin!
Bu sonsuz yolculukta hatırladın mı, neydin?
O eğilmez başınla hangi kat arşa değdin?
Sen nasıl göçüp gittin, dağlara mı benzedin?!

Ne yazık ki, yıkıldı yuvamızın temeli!
Azrail nasıl kıydı, nasıl sundu eceli?
Yetim kalan oğlunun şimdi büküldü beli!
Sen nasıl göçüp gittin, dağlara mı benzedin?!

(S. 157, 19 Eylül 1953, s. 8)

Ne Yapardın?

Ömrüm koşup gidiyor motorlu tren gibi;
Panorama şeridi kalıyor ellerimde!
Hele şu sahte zaman aciz bir fren gibi…
Ne yapardın olsaydın Tanrım benim yerimde?

Hudutsuz bir varlığın içindeyim, yalnızım,
İnkâr edilir mi hiç: bir oğlum var bir kızım,
Ancak bana kalıyor içimdeki her sızım!
Ne yapardın olsaydın Tanrım benim yerimde?

Söylemek istiyorum, tutulmuş sanki dilim:
Dervişlik asrı geçti, istemem lokma, kilim,
Yaşamak istiyorum, yaşamak, ey sevgilim!

Ne yapardın olsaydın Tanrım benim yerimde?

(S. 158, Ekim 1953, s. 9)

Anneme

"Sen de gittin, senin de arkandan
Ağladım, ağladım, harap oldum!"

Anam, anam, güzel anam;
Cennetlerde yücel anam!
Hasretlere bırakma, gel,
Koş yanıma koş gel anam!

Dört divarda hayalin var,
Yüreğimde melalin var,
Bak, kalbimde cemalin var;
Koş yanıma koş gel anam!

Neye beni ağlatırsın,
Ciğerimi dağlatırsın,
Acep aşka bağlatırsın,
Koş yanıma koş gel anam!

Babam öldü, anam öldü;
Bir dal değil, kaç çam öldü;
Gece, gündüz, akşam öldü…
Koş yanıma koş gel anam!

Şair değil, öz şairim;
Yerle, gökle belki birim;
İremlerde var sedirim:
Koş yanıma koş gel anam!

Bu mihnetten kaldır beni;
Ya oraya aldır beni;
Şu dünyadan çaldır beni…
Koş yanıma koş gel anam!

Anam, anam, güzel anam;
Cennetlerde yücel anam!
Hasretlere bırakma, gel,
Koş yanıma koş gel anam!

(S. 159, Aralık 1953, s. 8)

Belki Yokum, Belki Varım

Gözlerimden dökülen neşeyi hicran alıyor;
Bilerek, bilmeyerek hasrete katlanma ne zor!
Panzehir bulmadı kalbim, medet olmaz doktor!
Bilerek, bilmeyerek hasrete katlanma ne zor!

*

Bir şafak rengine ruhum bürünürken yaşarım…
Sunulan yaslı kadehler neye bilmem ki yarım?
Bahtımın hastasıyım, belki yokum, belki varım…
Bilerek, bilmeyerek hasrete katlanma ne zor!

*

Bana gönlüm diyor ayet gibi ezberle şunu:
Kıble yaptım içimin çırpınan eşsiz kuşunu,
Arayan bulsun o zalim kaderin baykuşunu…
Bilerek, bilmeyerek hasrete katlanma ne zor!

(S. 160, Mart 1954, s. 9)

Sazdır Bana!

Musikiden anlamam çok, musiki azdır bana;
Kalbimin öksüz telinden akseden sazdır bana!
Sevdiğim içten niyazın cilvedir, nazdır bana…
Kalbimin öksüz telinden akseden sazdır bana!

*

Sarhoşum, mestim aman, meyhanelerden anlamam;
Aşığım, lakin o billur sinelerden anlamam;
Bin definem var, fakat viranelerden anlamam;
Kalbimin öksüz telinden akseden sazdır bana!

(S. 161, Aralık 1954, s. 8)

4.1.4. Bir Şehir Yıkılıyor!

Kemal ve Cemal

Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal!
Ona halef oldu bak, Gürsel Cemal!
Bu son kahramanla bu aziz vatan
Pek yakında ancak bulacak kemal!

Bu millet doğurur böyle yavrular!
Onları kınayan kelp gibi havlar!
Mehmetçik yatağı şanlı Türkiye'm
Bu ülkede daha nice arslan var!..

Cemal'le kemâle erdik ne mutlu!
Bu bayramlar bize olmaz mı kutlu?
Mehmetciğim, obam sade senindir:
İster İzmirli ol, ister Harputlu!..

Bu vatan, Türk'ündür, yalnız öz
Türk'ün!..

Tarih karşımızda: dün ile bugün?
Kemal'le Cemal'le coşup övünün;
Türklerle yapılır öz yurtta düğün!

30 Mayıs 1960

(s.5)

Bir Şehir Yıkılıyor!

Bir tayfun... bora değil;
Bir kanser... yara değil;
Deccal maskara değil;
Yok olan para değil:
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Yalancı küre değil;
Cami... minare değil;
Tarih... makbere değil;
Bir cihan... zerre değil:
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Fatih'in hediyyesi:
Bizanslının fidyesi;
Türkün özü, mâyesi;
Milletin sermayesi...
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

"Yenibağçe" otağsız;
"Gurebâ" öyle yalnız!
Hayallerde o Kırgız...

Ne çam kaldı ne sakız?
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Fatihler yadigârı;
Türk'ün büyük medârı
Atalar bergüzârı;
Cedlerimin mezarı...
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Fatih'in saltanatı!..
Hani O'nun kır atı?
Bunu yapamaz Batı:
Çöküyor bin bir çatı!..
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Hanlar, kervansaraylar;
Kabirler, çarşı, pazar;
Daha neler, neler var?
Hattâ göklere kadar
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Hakanların öz çağı;
Ne solu var, ne sağı?
Kağanların otağı…
Kayserlerin uğrağı
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Ana, baba, çocuk, kız
Yakacaksız, bucaksız!
Görünmüyor ay, yıldız!
Çığlar gibi apansız
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!
"Kaledibi"nde çadır:
İçinde kimler yatır?
Bu mu yirminci asır?
Tepti cihanı katır:
Bir şehir yıkılıyor;
Kaç devir yıkılıyor!

Evliyalar ocağı,
Şehitlerin bucağı,
Yetimlerin kucağı,
Gazilerin saçağı
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor!

Allah mıdır Menderes?
Yükselemez mi bir ses:
Ona denemez mi "pes!"
Nerden geldi bu teres?
Bir şehir yıkılıyor:
Kaç devir yıkılıyor?

12 Mart 1957

(s. 6-9)

Çingenistan!

Bazı semtlerden geçerken gör ne var:
Nerde ceddim, n'oldu İstanbul bugün?
Bir alay esmer vatandaş, kavgalar...
Çingenistan oldu İstanbul bugün!

Kaplıyor arsız çocuklar her yolu:
Haykırış, hattâ küfür… soysuz dolu!
"İnci"nin artık kırılmıştır kolu...
Çingenistan oldu İstanbul bugün!

Ruhu titrer arşa çıkmış "Fatih"in:
Kıptiler kurmuş karargahında in...
Hangi vicdan, hangi âdet, hangi din?
Çingenistan oldu İstanbul bugün!

28 Mart 1960

(s. 10)

4.2. Nesir

4.2.1. Milli Mecmua

Tahlil ve Tenkit

Bir Tercüme Afeti: Birdenbire korkutmamak için "bir" diyoruz. Yoksa bir değil bin. Hele hükümet gibi bir müşterisi çıkınca nedense bu afet salgınlaşıyor, eline geçen canım eserleri içinden kemirip posasını bıraktıktan sonra "Milli Kütüphanemize takdim!" ediyor.

Bilmeyiz kime peşin acımalı. Mütercim hiç şüphe yok birçok zamanı öldürdü, mürettipler kan ter döktü, hükümet para saydı. Bu kadarla da bitse yine iyi. Şimdi de kârilerin vay başına!.. Ciddi ve ucuz bir tercüme diye kim bilir ne şevkli talebeleri olacak. İlk sükûtuhayal bizim başımıza geldiği için şikâyet de bize düştü. Kitabın adı:

Tabi İlimlerin Umumi Netice ve Meseleleri

veya

Yeni Tabiat Felsefelerinin Methali

Merak etmemek kabil değil. Muharrir ve mütercimleri de doktor payeli veya tabip. Şeklen bundan daha calib-i itimad bir klişe olamaz. Eseri sevine sevine alıyorsunuz. Yapraklarını sabırsızlıkla kesiyorsunuz. Mütercimin ifadesini okuyorsunuz. Oh ne alâ: "Yirmi seneden beri hayret efza terakki hatveleri atmış ve kâinatın heyet-i umumiyesi hakkında oldukça vazıh fikirler peydah edilmesine sefk etmiş olan en mühim tabii ilimlerin neticeleri birçok tabiat nazariyelerinin mahiyet ve kıymetini tetkik ve münakaşa eylemektedir." Vaadlerini de gördükten sonra manevi iştihanız büsbütün açılıyor. Cemiyet halinde yaşadığınıza binbir kere daha şükrediyorsunuz. Çünkü başkasının mesaisinden artık istifade edeceksiniz. Bu derece güzel bir halet-i ruhiye ile okumaya başlıyorsunuz. Kitabın neden bahsedeceğini anlıyorsunuz. Gitgide şevkiniz artıyor. Güzelce açılmış bir tefekkür caddesinde bulunduğunuzdan emin olarak dimağınız işlemeye koyuluyor. Oh! Hep böyle gitse ne alâ. Münakaşa ve tenkit sahalarına gelince birdenbire hava kararıyor, yol bozuluyor. Artık bir yangın harabesi ve bir sis tabakası içindesiniz. İki adımda bir nereye düştüğünüzü bilemiyorsunuz. Artık istediğiniz kadar dikkat ve gayret sarf ediniz. Bütün muvaffakiyetiniz sis tabakası arasından bazen tek tük ziyalar görmekten ibaret kalır. Eser acaba hazım mı edilmemiş? Hüküm etmiyoruz. Fakat ne çare ki kabil-i ispat değil. Muhik olan bir şey varsa o da ilmi eserlerde şerait-i esasî olan vuzuh ya müellifin eserinde veya mütercimin zamirinde kalmış lisan kâfi değil, meselede çok muazzalitse büsbütün zihinleri karıştırmaktansa başka bir şey yapılamaz mıydı?

Bu öyle bir tercüme ki "Telif ve tercüme heyetince kabul edilmiş" olmayıp da hususi bir surette tab ve neşr edilse bile yine çok yazık. Vakıa ilmî ve felsefî lisanımızın fakrı, mevzuun muazzeliyet ve ağırlığı mütercimi birçok cihetlerde mazur gösterebilir. Yalnız herkesin yorganına göre uzanması da güç bir şey değil a.. Mütercimin tercüme haricindeki kendi ifadesine bakılırsa anladığını ve düşündüğünü

pekâlâ ifade edebiliyor: Şu hâlde iyice anladığına hükmettiği bir eseri selâsetle olmasa da buna yakın bir vuzuhla ifade etmesi lazım gelmez mi? Tercümeden maksat mütercimin yazdığını yalnız kendisinin anlaması ise o başka. Fakat tercüme edeceğim diye hem güzel Türkçeye kıymaya hem de ilim ve felsefeden nefret ettirecek bir demir leblebi dökmeye ne hacet vardı? Kirpi yuvasını andıran bu tercümeden bir mana ve lüzumu kalır mı? Her sayfasında lisanımızın nahv ve mantığını çiğneyen silsile-i tefekkürü hırpalayan ve kıran bir tercümenin hiç olmaması bin kere daha hayırlı değil midir? Alınız, okuyunuz. Bizden daha munsif olabilirseniz aşk olsun! Birkaç misal alırsak belki buna da hacet kalmayacaktır. İşte başlıyoruz:

"Hakikatin kabil-i istifade yegâne alamet-i farikası yalnız bütün tâlîmüdrikâtın birleşip meydana getirdikleri sistemin bizzat kendisidir. (Sahife 22-23)

"Evvela şurasını nazar-ı dikkate almak lazımdır ki hakikaten faraziyeye mezkûr-ı tenkid hilâfında katiyyen müstakil bir kıymet-i ilmiyye izafe eden bir kimse bile hükmi faraziyelerde modelimsi bir sıfatın mahsus olduğunu itiraf etmek mecburiyetinden azade olamayacaktır. (Sahife 29)

Safiyyen tasavvurî olan bir modelin en müzeci (typique) tipik bir misali olarak faraza saha-i mıknatısıye ahvalinin bir cereyan ile olan müşabehet vasıtası ile izahını zikredelim. Cereyan-ı mıknatısıyenin kuvve-i cariye, kabiliyet-i nufuzitesinden münebbii/tenezzülü deveranından bahsedildiği zaman hiçbir hikmetşinas bu mefhumlar tahtında izah dolayısıyla ifham edici tasavvurattan, ifadâttan başka bir şey anlamaz. (Sahife 29)

"Tabii kuvvetler dince umumiyetle herhangi bir tesir eden şey oldukça gayr-ı muayyen bir surette tasavvur olunur ki bu müessirin tesirâtı âlemde müşâhede olunmakta olan tezahürattan ibarettir. (Sahife 48)

"Lisanımızda müteâmil olduğuna göre bir havas aldanması, daima bize aklımız doğrudan doğruya hissiyata mütenâkız gibi görünen ve bir şeyin mahiyetine müteallik bulunan bir ifadeyi kabule icbar ettiği zaman vak'adır." (Sahife 35)

Daha ister misiniz? Tercüme bu bulutlar içinde tam 171 büyük sahife devam ediyor ki okuyup anlayabileceklere Allah Eyüp sabrı ve zihin açıklığı ihsan etsin diyelim de belki duamız makbul olur ve mütercim de muradına erer.

İmzasız

(S. 4, 13 Aralık 1923, s. 59-60)

Memleketimizde Sinemacılık

Kemal Film Müessesi Müdürüyle Bir Mülakat

- Müessesiniz ne zamandan beri film ahz ile meşguldür?

- Ertuğrul Muhsin Bey iki sene evvel, Ramazan'da, Almanlarla film ahzi için İstanbul'a gelmişti, kendisinin sinemacılık hususundaki vukufundan istifade etmek

istedik. O zamana kadar sinema yazıları vesaire gibi aktüalite filmleri imal edebiliyorduk.

- Sinemaya alınacak eserlerde nasıl bir gaye takip ediyorsunuz, eserlerinizin mevzuunu milli, yoksa garptan mülhem asara mı inhisar ettirmek istiyorsunuz?

- Milli filmler yapmak arzu ettik, Muhsin Bey işin artistin idaresini deruhte etti. Avrupa'daki tecrübesine nazaran kabiliyeti inkâr edilemezdi.

- İlk evvel ne suretle işe başladınız?

- Bir tecrübe filmi yapmaya karar verdik, fakat bu bize çok pahalıya mâl oldu, çünkü dahili aksamını -ki salonlar, suffeler vesaireden ibarettir- Filme çekmek için bir atölyeye lüzum vardı. Bunun için tahta ve betondan dekorlar yapmak, elektrik tesisatı vücuda getirmek, vesait tenviriye icap ediyordu. Suret-i mahsusada bir daire tuttuk. Tavan kısmı tamamıyla cam ve ziya-i şimşek duhulüne müsait olmalıydı, buna dikkat etti. Ziya menâbii büyük projektörler temin ettik. Tevzî çekileceği güne kadar istihzar masarifi olarak on bin liraya yakın para sarf edilmişti. İlk film "İstanbul'da Bir Facia-ı Aşk"dır. Mevzu gayet basit ve İstanbul'da malumdu. Mediha Hanımın katli meselesini mevzu ittihaz ettik, film bitti ve halk tarafından rağbet gördü. Bu muvaffakiyetimizin deliliydi; ondan sonra "Boğaziçi Esrarı" filmini yaptık, bu daha fazla rağbet gördü. Çünkü hem mevzu daha cazipti hem de bizim tecrübemiz artmıştı. Bu esnada "Milli İstiklal Mücâhedesi" zaferle nihayet bulmuştu. Milli destanı sinemada hikâye edecek bir eser aradık. "Ateşten Gömlek"i sinemaya aldık. "Ateşten Gömlek" fevkalade mazhar-ı rağbet oldu. Fakat bizim için en tehlikeli film bu idi. Çünkü sırf milli propaganda filmi olduğu için hariçte satılmasına imkân yoktu. "1922-1923" senesinin faaliyet istatistiği işte budur. Bundan sonra "Zafer Yollarında" diye bir askeri film yaptık. "Kız Kulesi'nde Bir Facia, Sözde Kızlar, Leblebici Horhor" bunları takip etti.

- Müesseseniz artistleri ihtiyacatı temine kâfi midir?

- Halkın sinemaya muallak vukufu arttıkça yeni filmleri ecnebi kumpanyalarının asarına rekabet edebilecek bir hâl mükemmeliyette çıkarmak lazım geliyor. İstanbul'da bulunan Türk ve gayri Türk artistler maalesef bu ihtiyacı temine kâfi gelmiyor. Binaenaleyh şimdilik ecnebi artistlerden istifadeye ihtiyaç kendini göstermiştir. Mevcut dekorlar kullandığımız dahili ahz-ı menâzır stüdyosu büyük filmlerin vâsi aksam-ı dahiliyesini istiaba kâfi gelmiyor. Yeni senenin faaliyetinde Viyana'da en mühim bir imalar fabrikasının atölyelerinden istifade edeceğiz bu esnada yerli kıymetdar artistlerimizden istifade etmeyi ihmal etmemekle beraber Viyanalı güzel kadın varken artistlere mühim roller tevdi' etmek istiyoruz, filmlerin harici aksamını İstanbul'un güzel menâzırı arasında vücuda getireceğiz, dahili kısımları da Viyana'da çekeceğiz, bu mesele hakkında yakından meşgul olmak üzere Ertuğrul Muhsin Bey ahiren Avrupa'ya gitmiştir.

- Bu yapılan fedakarlıkların mükafatını görüyor musunuz?

- Memleketimizde sinema işletmek hususatı maalesef ibtidai bir hâldedir. “60.000” nüfuslu Urfa gibi büyük şehirlerimizde, Eskişehir gibi ticareten mühim merkezlerimizde hâlâ sinema yoktur. Müessesemizin, filmlerini dahilin ihtiyacını ve zevkini düşünerek yapmakta olmasına nazaran masrafını memleket dahilinde çıkarması tabii bir haktır. Maalesef memleket filmlerimizin bize mâl olan sermayesini vermekten çok uzaktır. Fakat bütün mali fedakarlıklara ve içinde bulunmayan insanların takdir edemeyeceği müthiş pek ağır mesaiye rağmen müessese katiyen cesaretini kaybetmemiş ve mutlaka muvaffak olacağı imanıyla yolunda devam etmekte bulunmuştur, müessesemiz muvaffakiyetini işçileriyle sermayedarlar arasında arkadaşça sarf edilen ve kardeşçe yürütülen mesaiye medyundur ve biz muvaffakiyetimizin sırrını bu mütekabil uhuvvette buluyoruz.

- Yeni yapılacak filmlerinizin mevzuları nelerdir?

- Gelecek seneye ait mesai programında tarihi kostümlü zengin bir film olacak, bundan başka bir şark vodvili ile ayrıca büyük bir zabıta romanı ve bir de son yirmi senenin vakayi arasında cereyan eden serili bir roman vücuda getirilecektir. Gayemiz, tiyatroyu husufa uğratan ve dünyada en büyük propaganda vasıtası olan, Avrupalıların yedinci sanat namını verdikleri sinema imalat işlerini memleketimizde yaşatmak, yürütmek ve ileri götürmektir.

- Faaliyetiniz yalnız dram vücuda getirmeye mi inhisar etmektedir?

- Dram vesaire gibi imalat arasında jurnaller de vücuda getirdik ve getirmekteyiz, bu hiç inkıtâ uğramayan şube-i faaliyetimizdir. Bugüne kadar hâlihazır canlı menâzırı tasvir eden yirmi adet film gazetesi vücuda getirilmiştir ve bunların nef-i millete dokunacak mühim parçaları Fransa ve Almanya’da bilhassa Amerika’da, Mısır, Kıbrıs, Kafkas gibi İslam memleketinde fayda beklemeksizin, hatta bazıları için hiç para aramaksızın teşhir olunmaktadır, bazı ecnebi jurnalleri, bunları bizzat çektiriyorlarmış gibi kendi firmaları altında gösterdikleri hâlde bile iğmaz-ı ayn ediyoruz.

- Hükümet birtakım mevâniyle karşılaştığınız zaman teshilat gösteriyor ve yardım ediyor mu?

- Hükümet müşkülat göstermiyor, fakat milli propagandaya hâdim filmler bile en kaba tabiriyle kîse-i hamiyetimizden çıkmaktadır ve hükümet Almanya, Amerika’ya gönderdiğimiz filmlerin hiç olmazsa masraf iptidaiyesini bile vermeyi hatıra getirmemiştir. Bu, hükümetin borcu olsa bile, bugüne kadar, bu hususu biz de hatıra getirmedik ve getirmek istemedik. Yalnız jurnal imalatı esnasında zabıta fevkalade sühulet göstermektedir. Harici dram menâzırı çekilirken halkın işi bozmasına mâni olunmaktadır. Müessesemiz bir ticarethane olduğu için daha fazlasını beklemeye de hakkımız yoktur.

- Hâlihazırda Avrupa’ya gönderilerek rağbet görmüş filmleriniz var mı?

- Hâlihazırda Avrupa'ya gönderilmiş filmlerimiz var. Hatta bazı memleketlerde iş de yapılmıştır. Fakat halka gösterilmesi için negatiflerin oralara gönderilmesi şarttır.

- En çok rağbet hangi memleketlerde kazanılmıştır?

- En çok rağbet Almanya ve Macaristan'da kazanılmıştır.

- Henüz ikmal edilerek gösterilmemiş filmleriniz var mı?

- "Kız Kulesi Faciası" ile "Sözde Kızlar" henüz gösterilmemiştir. Yakında Beyoğlu, İstanbul ve Anadolu'da gösterilecektir.

Müessese müdürü beyden, bu gösterilmeyen filmlere ait fotolar lütfu hususundaki ricam derhal is'af edildi, kendilerine hüsnü kabul ve nezaketlerinden dolayı teşekkür ederek memleketimizin bu yegâne film müessesi için muvaffakiyetler temenni ile ayrıldım.

M.M.

(S. 6, 10 Ocak 1924, s. 87-89)

Cevaba cevap: 4 numaralı nüshamızdaki "Bir Tercüme Afeti" tenkitten ziyade bir feryat idi. Çünkü artık bıçak kemiğe dayanmıştı. Tercüme namıyla ortaya atılan eserlerin mühim bir kısmında müthiş bir lisan iffetsizliği ve kâriyi istihfaf var. Bu lakaydinin en derin kökleri daha çocuklukta aldığımız şımarık terbiyededir. Bu terbiye bizi ya müstebit veya mürai yapmaktadır. Hakikatler bu iki temayülümüzden birini tatmin etmişse hiddetimize payan yoktur. Fakat ne olsa zaman yürüyor. Lisanımızın istiklal ve asliyetine inanmadığımız zamanlarda zavallı Türkçeye verilmedik sahte ve bozuk kıyafetler bırakılmadı. Bu cahil ve kör tahribat hep aczimizi setreden vesilelerle yapılıyordu. Artık tercümeden anladığımız mana, Frenk müellifleri Türkçe konuşturabilecek ve Türkçe yazdırabilecek bir hâle getirmektir. Halbuki birçok tercümelerde tutulan yol adeta alaydır. Bu hükümde ne kadar doğru söylediğimizi Frenklerin birbirlerinden yaptıkları tercümelerle bizim tercümelerimizi kıyas eden derhal teslim edecek ve bu hususta hissemize isabet eden şeyin utanmak olduğunu göreceklerdir. Tercüme zaafını kendi gayretsizlik ve mesuliyet duygusuzluğumuzda arayacağımıza kârilere yükletmek en kolay bir müdafaadır.

Mütercim bey tercümelerinin tenkit edilmiş olduğunu zannettilerse acele ediyorlar. Tenkit için her şeyden evvel anlamaya imkân olmak lazımdır. Biz ise bu imkânın verilmediğinden ve çünkü birçok cümle ve ibarelerin "Türkçeden başka her şeye benzediğinden" şikâyet etmiştik.

İlimde edebiyat meselesine gelince, ilmin mevzuu usul ve gayeleri edebiyat değilse de ifadesi bir edebiyattır. Felsefi bir harstan mahrum olan ekseri ilim adamlarımız hâlâ edebiyattan vezin ve kafiye anlamaktadırlar. Halbuki edebiyat ruha tercüman olan en müessir ve en veciz bir lisan demektir. İlim ile edebiyata ortak düşmanlığını bize aşılayan felsefe cahili edebiyat ve ilim hocalarımızdır.

Edebiyatsız eserler hangi mevzua ait olursa olsun neşredilemez. Nerede kaldı ki mütercim beyin felsefî edebiyatımıza ilâve etmek istediği tercüme "Yeni Tabiat Felsefemize Medhal" gibi behemehal edebî bir lisana muhtaç olan bir eserdir. Edebiyata tahammül etmeyen ve yalnız doğru bir lisan isteyen münhasıran "teknik" yazılardır. Bunların haricinde mesela bir "fizik" kitabı bile edebiyat havasını teneffüs etmezse yaşayamaz. Mevzuun çetin, mudil ve ihtisası olması başka, edebiyattan mahrumiyeti başkadır. Feylesofların en çetin ve derini sayılan "Kant"ın eserlerinde çok metin ve sağlam bir edebiyat hükümrandır. İlimcilerimiz bu yanlış kanaatten kurtulmadıkça ne Türk harsına ne de ilme hizmet edemeyeceklerdir.

Bu ifadelerimizden tercümede lâyuhtîlik derecesinde bir kemal aradığımız zannedilmesin. Yorgunluk, dalgınlık gibi rûhî sebeplerle bazı tercüme hataları yapılabilir. Hatta ıstılahlarda bazen isabet edilmeyebilir. Yalnız ana eserlerin tercüme ihtiyacını duyan ve bunu müstakbel nesillere karşı en az mesuliyetle yapmak vazifesinde olan bugünkü nesil, ihmallerle dolu ve cümle yamalarından ibaret mefluç tercümelere artık meydan vermeyecektir. Telif ve Tercüme Encümeni'nin bu hususta dalgınlıkları dikkat erbabının nazarlarından hiç kaçmıyor. Bugün ötede beride söylenenler günden güne çoğalıyor. Biz bunu vaktinde haber vermekle hem kârileri, hem de alakadarları ikaz etmekten fazla bir şey yapmıyoruz. Ne vadide olursa olsun henüz telif ve ibda seviyesine çıkmadığımızı her gün söyleyip dururken bir de "tercüme" ve "adaptasyon"ları berbat edersek halimiz neye varacak?

Tercümelerde gördüğümüz elim manzaraların tasvirine tam manasıyla mecburiyet hasıl olduğu gün imza merakınız da zail olabilir. Bunun için bir müddet müsaade buyurulmasını rica ederiz. Çünkü ancak bu sayede sırf hakikatlere müteveccih hasbi bir münakaşa kabil olacaktır. Nitekim bunun içindir ki evvela hiç tanımadığımız mütercimleri intihap ettik ve isim bile zikretmek istemedik.

Bu cevabımız da kâfi görülmezse "Tercüme Afeti"nde yaptığımız gibi afaki misalleri teksir edebiliriz. Esasen berbat olmayan bir şeyi berbat edebilmek mucizeye mütevakkıftır. Biz de bu iktidar olsaydı en çok arzu ettiğimiz yerlere sarf eder ve bilhassa mefluç tercümeleri ihya ederdik.

"İcabında bîtaraf ve hakikaten 'otoriter' zevatta bu hususta beyan-ı mütalaa edecekleri" vaadinin bir an evvel incizabına intizâren bu husus için sahifelerimizi kemal-i memnuniyetle açık bulunduracağımızı arz edelim. Tâ ki hakikat bütün çıplaklığıyla meydana çıksın. Yirmi seneden beri kitap karıştırdığımız hâlde bir eserin ne yaptığını ve ne demek istediğini mukaddimesinde vâzıhan göstermeyen ciddi bir esere tesadüf etmedik.

Eğer bu eser hazmedilmiş olsaydı mütercim ifadesinde Buhner'in maddiyeciliği ile tabî ilimlerin elyevm vâsıl oldukları "Yeni Tabiat Felsefesi" arasındaki fark hakkında hiç olmazsa vazıh ve muayyen tek bir fikir söylerdi. Bilhassa Frenk kârilerinin mümtaz bir zümresine hitap eden bu gibi eserlerin lisanımıza tercümelerinde mütercimlerin kendi kârilerini düşünerek eserin anlaşılmasını teshil

edecek bir methal yazmaları lazım değil midir? Fakat bunun için mihanikî bir tercümeden başka daha neler istemez…

İmzasız

(S. 9, 21 Şubat 1924, s. 154-155)

Resim Sergisinde

Genç heveskârların vücuda getirdikleri sergiyi ziyaret etmeden evvel hocalarından bir mülakat talep etmeyi düşündüm. Bu maksatla Bab-ı Âli caddesinin parke taşları üzerinden adeta sekerek ilerliyordum. İçimde istediği bir emel nail olmaya kani' bir çocuk sevinci vardı. Tam o sırada ressam Çallı İbrahim Bey'le karşılaştım… Beş dakikaya kadar geleceğini söyleyerek kendisini beklememi rica etti.

"Matbuat Cemiyeti" binasının geniş kapısından içeri girerken en evvel methalin sol tarafına konulmuş bir masa üzerindeki "Duhuliye 10 kuruştur" yazılı bir kart gözüme ilişti. Masanın önünde bir genç efendi bilet vermekle meşgul… Onun yanında birkaç iskemle… Munis çehreli birkaç efendi daha… Tiplerinden, tarz-ı telebbüslerinden birer sanatkâr olmak arzusunda bulundukları anlaşılıyor… Acaba istikbalin büyük artisti hangisi olacak?.. Yalnız onu kestirmek müşkül ve gayr-i mümkün!.. Sol tarafta yine Avrupakari bir masa ve birkaç sandalye mevcut… Duvarlar muhtelif boylarda tablolarla süslenmiş…

On dakika kadar bu genç heveskârlarla konuştuk. Hepsi samimi idi ve öyle hissettim ki hepsi de mesleklerine, sanatlarına karşı cidden aşıklar… Sorduğum suallere hoşa gidecek cevaplar alabiliyordum…

O esnada İbrahim Bey mütebessim ve matruş simasıyla göründü. Beklettiğinden dolayı itizar etti ve sonra:

- Emriniz, ne arzu ediyorsunuz?

Cümlesini ilave etti. Sol tarafındaki hasır iskemlelere oturduk, talebenin, mülakatımızı dinlemek hevesinde olduğu etrafımızda bir halka teşkil etmelerinden hissediliyordu. Maksadımı izah ettim ve kendilerinden, irat edeceğim suallere lütfen cevap vermelerini rica ettim, bu ricamı büyük bir nezaketle kabul buyurdular:

- Talebeniz sergiyi nasıl bir maksatla açtılar?..

- Her hâlde çalıştıklarını ispat emeliyle açtıklarını kuvveyen zannediyorum.

- Acaba sanat hakkında nasıl bir zihniyet taşıyorlar, gurbetteki cereyana vakıf mıdırlar?

- Bizim talebemiz arasında 7-8 senelik efendiler var ki yeniler de dahil olmak üzere garp zihniyeti dahilinde gidiyorlar. Bunu -şayet mümkün olursa- Avrupa'ya gidip kazanacakları muvaffakiyetlerle ispat edeceklerdir.

- Mektebe dahil olan her efendi sebat ederek çalışıyor mu?

- Sebat eden talebe, mektebe dahil olanların ancak yirmide birini teşkil etmektedir. Mamafih diğer memleketlerde de bu hâl hemen vakidir.

- En ziyade muvaffakiyet gösterenler kimlerdir ve hangi sahalarda tekâmül ediyorlar?

- Diyebilirim ki talebe kendi sahasında çalışamıyor. Faraza Saim Efendi'nin sahası figür ve kompozisyon olduğu hâlde natürmort, marîn ve peyzaj yapmıştır. Bunun saiki henüz kendilerinin meydana maalşükran bir اوداسله atılmamak isteyişlerindendir, çünkü muhitimizde o tekâmüllerini yapacak vesait ve imkân yoktur. Refik ve Şeref efendiler de böyle… Hatta diğer arkadaşları Nevrah, Mithat, Turgut, Cevat, Naci, Sermet, Hâmit, Kemal, Halil İbrahim efendiler de böyledirler. Mamafih hepsi de aynı derecede istidat gösteriyorlar ve bugünkü sergideki eserler kabiliyetlerinin numunesi sayılamaz.

- Mektepte, bugün, muntazaman çalışan talebe var mıdır?

- Mektepte bugün, çalışan talebe yoktur. Bu da: İki, iki buçuk senedir idare başında bulunan bir şahsın cehalet ve inadı yüzündendir. Bu zevat elan da mevki-i iktidardadır. Hâlâ da, talebeyi dağıttığı hâlde, idaresizliğini anlayamamaktadır.

- Şimdiye kadar Avrupa'ya gönderilen talebeniz var mıdır ve ne derecelerde muvaffakiyet gösteriyorlar?

- Avrupa'da talebemizden, bu efendilerden tahsili daha dün bir derecede dört beş efendi bulunmaktadır. Bunların, bulundukları memleketin "Sanayi'-i nefise mektepler"inde beşer, altışar yüz talebe içinde konkurla üçüncü, beşinci dereceden aşağı düşmediklerini memnuniyetle haber alıyoruz. Bu da gösteriyor ki: mektebimizde verilen tahsil neticesinde talebemiz Avrupa mektepleri talebesiyle kıyas edildiği hâlde tefavvuk göstermektedir ve gösterir.

- Bu son senelerde mektebe dahil olmak isteyenler çok mudur?

- Maalesef bugünkü idare yüzünden talep gittikçe azalmaktadır.

- Talebenizin çok müstait olduğunu söylemiştiniz, acaba istikbal için fazla mahsul vermeleri mümkün müdür!..

- Bu kadar kabiliyetli olan bu efendilerin tekâmülleri, bir an evvel Avrupa'ya gönderilmekle temin edilebilir. Evvela memleketimizde kaldıkça büyük bir artist olarak yetişmeleri mümkün değildir.

- Bu hususta teşebbüsatta bulundunuz mu?

- Türk Ressamlar Cemiyeti beni iki defa Ankara'ya gönderdi gerek mektebin ihtiyaçları ve gerek Türk Ressamlar Cemiyeti'yle hükümetimizin alakadar olması hakkında… Ben Ankara'ya gittiğim zaman maarif vekili Vâsıf Bey, maalşükran, dertlerimizi dinledi, bu sene Avrupa'ya, bilhassa sanayi'-i nefise tahsili için talebe göndereceklerini vaat ettiler ve bunun için de bütçeye haylice bir para gönderteceklerini söylediler. Bilahare bu paranın temin edildiğini de öğreniyoruz.

Mamafih, böyle olmakla beraber hiçbir talebe gönderilmesi hakkında mektep idaresince henüz bir teşebbüs mevcut değildir. Hâlbuki bu efendilerden, müsabakada ibraz-ı ehliyet edenlerin burada geçirecekleri her zaman memleketimiz için bir ziyadır.

Sırası gelmişken şunu da ilave edeyim: muhitimizde bu sanatın inkişafı için çalışan sahip-i salahiyet şahsiyetler çok azdır. Her hâlde her sene sanatın inkişafı için büyük istidatların seçilerek Avrupa'ya gönderilmesi elzemdir. Bu suretle bizde de sanayi'-i nefise muhiti ihzar edilebilir. Belki 8-10 sene sonra Bulgarlar gibi bir mevcudiyet gösterebiliriz. Mamafih her mesleği, mütehassısleriyle idare etmek mümkün olduğu zaman salim bir teşkilat yapılır. Bizde de sanatkârlar yetiştirmek kabildir ve bu istidatları ancak bu sayede inkişaf edebilirler.

İbrahim Bey sözünü burada kesti, ben de artık başka bir şey sormaya lüzum görmediğimden kendilerine, verdikleri izahattan dolayı teşekkür ettim, bunu müteakip talebe birtakım şikâyette bulunmaya başladı. Ezcümle dinliyorlardı ki:

- "Maarif erkanında hiç kimse, maarif vekili bey de dahil olduğu da hâlde davetimize icabet etmemiştir ve arzu ettiğimiz vecihle bize karşı alakalarını göstermemişlerdir. Halbuki biz Avrupa atölyelerinden istifadeyi düşünüyorduk ki hâlâ nazaran bu emellerimizin adim-ül imkân olduğunu hissediyoruz…"

Sanatkârlar fevkalade hassas olurlar. Fert hassasiyetlerinden çıkacak ifratlar bir tarif edilirse verdikleri son hükümde az çok mübalağa görmemek mümkün değildir. Bazı ziyaretlerin yapılması sanatın himaye edilmeyeceğine bir delil olur mu?.. Memleketimizde hakiki bir hayat-ı medeniyetin tesisi için bizi idare edenlerin her şeyden evvel sanatkârların yetişmesini temin edeceklerinden ve onların sesiyle, sözüyle, boyasıyla yaptığımız milli eseri teyit için çok semih olacaklarında şüphemiz yoktur. Çünkü genç ressamların, sanatın başlangıçlarında bulunmalarına rağmen izhar ettikleri istidat böyle bir himayeye liyakatin en büyük delilidir.

Sergiden, memleketin sanatı namına âti için çok büyük ümitlerle ayrılırken genç heveskârlarmız için de maddi ve manevi, sanatlarında ve hayatlarında daha büyük muvaffakiyetler göstermeleri arzusunu bütün kalbimle hissediyorum.

24 Mayıs 1924

(S. 15, 29 Mayıs 1924, s. 240-242)

Ankara Yollarında ve Ankara'da…

Haydar Paşa İstasyonu'nda veda resmigeçitlerinin son ürpermeleri… Trenin acı ve pek hüzünlü feryadıyla beraber hareketi… Henüz dokuz…

İleride gözyaşlarını silenler, bir yerde cebr-i tebessümleriyle hislerini gizlemeye çalışanlar, ta ötede ellerinde renk renk mendilleriyle vedaya koşan kafileler, nişanlılar, analar, babalar…

Bildiğimiz istasyonları durmaksızın, süratle geçtik… Pendik ilk gurbet istasyonu… "Soğuk su!" diye bağrışan çocuklar, "Simit!" diye haykırışan yavrular…

On dakikalık bir vakfeden sonra yine hareket…

Artık her istasyonda on, on beş dakika durmak mecburi…

Her geçtiğimiz istasyon ve muhiti İstanbul'dan uzaklaştığımızı evleriyle, halkımızın kıyafetleriyle ve bütün hususiyetiyle bize söylüyor.

Nihayet kontrol memurlarından birinin "Sapanca" avazesiyle yeni bir istasyona geldiğimizi anlıyoruz, trenin son hırıltıları henüz bitmeden: "On kuruşa elma, beş kuruşa kiraz!.." vaveylası sizi yerinizden kaldırıyor, kompartımanın penceresinden bakmak arzusu… istasyonun boyunca imtidat eden bir kafile… Patiska şalvarlı, dallı, çiçekli baş örtülü muhtelif sende kızlar… Kiminin elinde hemen birer arşın tûlunda dallar üzerinde ipliklerle bağlanmış kirazlar, kiminin boynuna, kollarına geçirilmiş elma hevenkleri… Hakiki bir ucuzluk… Gayri ihtiyari vagondan iniyor, meyve alıyorsunuz. Elma için: "Beş kuruş olmaz mı?" hitabına mukabil göz yaşları cevap veriyor: "Hayır!"…. Hayretlere düşmemek elde değil.

Tren hareket ediyor, henüz bitmeyen evvelki nakarat: "On kuruşa elma, beş kuruşa kiraz!.."

İstasyon gözden kayboluyor, fakat o feryat, o bağrışma, o vaveyla hâlâ kulaklarınızda akisler yapıyor…

*

Uzun yollar, yeşilliklere bürünmüş vadiler, köprüler, tüneller geçiyorsunuz… Öyle uzun yollar ki… Yavaş yavaş gece yaklaşıyor, gurubu içinizde hissediyorsunuz…

Nihayet gecenin siyah tülleri sizi ve muhiti sessizce, efsaneler gibi sararken kalabalık, oldukça karışık ve gürültülü bir istasyonda treniniz duruyor: Eskişehir… Bu tarihi beldeyi gezmek arzusunu taşıdığınız hâlde muvaffak olamıyorsunuz: gece… Her yer karanlık… Yalnız istasyon ve civarı tenvir edilmiş… Yolcuların telaşı… Hamallar, trenden binen ve inenler… Bir saat bekleneceğini öğreniyorsunuz. En evvel, garsonlarının muntazam kıyafetleriyle, mobilyasının görünüşüyle sizi aldatan istasyondaki lokantaya giriyorsunuz… Bu basit ve her zamanki ihtiyacınızı inkisar-ı hayale uğrayarak meh-mâ-emken tatmin ettikten sonra istasyon binasının içinden, akınlar arasından geçiyorsunuz… Beş, altı metre ileride, kaldırımın üzerinde, binaya müvazi, fasılalarla sıralanmış mumlar ve etrafta gayri muntazam toplanan bir tabaka sizi gayri ihtiyari sürüklüyor: ufak kilimlerin üzerine istif edilmiş teşbihler, kemerler, ağızlıklar, taklit inciler… Hepsi Eskişehir toprağından imal edilmiş… Bu yerli satıcılarının kimi derviş kıyafetinde kimi bir köylü kıyafetinde kimisi bu iki tipin vasıl müştereği olabilecek bir kıyafette. Ağır ağır yürüyorsunuz… Hep aynı eşya… Hep mütevekkil türlü satıcılar… Hep ihtizazlarla yanan mumlar… Eskişehir'e ait hususiyetlerden birini canlandıran mühim bir sahne… Daha sonra ileriye, karşı tarafa

geçiyorsunuz: bir, iki aşçı dükkân, birkaç kahve ve birkaç manav… Bu muhitten uzaklaşmak gayri mümkün… Karanlık sokaklar, karanlık ufuklar… Uzaklarda feri gitmiş yıldızları andıran tek tük ışıklar… Geldiğiniz yoldan dönüyor ve istasyona geçiyorsunuz, treniniz manevra yapmakla meşgul, belli ki yakında hareket edecek… Ankara'dan henüz gelen posta da bir tarafta… Pencerelerden bakanlar; genç, ihtiyar, mahzun, mesrur, mütebessim simalar…

Nihayet çanın üçüncü ahenktar sesini müteakip hareket…

Artık karanlık içinde ilerliyorsunuz, sanki ebedi bir karanlık sizi kuşatıyor…

Şairin:

Ah ay gibi

mısraındaki esrarı, kainatı hissetmemek kabil değil…

Uyumak istiyorsunuz, mümkün olmuyor, hem o kadar tarakka, sarsıntı içerisinde nasıl uyunur?..

*

Uykusuzluk ve yorgunluğun verdiği bî-tâbî tesiriyle dalar gibi olduğunuz bir sırada trenin durması sizi yeni kainatınızdan feragate mecbur ediyor… "Kahve, süt…" sesleri ihtizazlı akisler yaparken yine yerinizden fırlıyor ve kırıklığınız bir bardak sütle izale edileceğini ümit ediyorsunuz…

Tekrar hareket…

Dünkü seyahatinizdeki cihanlar artık gözükmüyor, adeta çöller aşıyorsunuz. Yalnız, o cihanları hatırlatan bazı vagon, lokomotif, köy enkazları ötede, biri de hurdahaş bir mevcudiyet gösteriyor. Sakarya ve civarını yeniden görüyor gibi oluyorsunuz. Tekrar o ezeli düşmanlara lanet ediyorsunuz, ebedi gidenlerinizi kalbinizde saklıyorsunuz.

*

Kompartımanlarda bir telaş, bir hazırlık… Uzaktan büyük binalarıyla görünen bir şehir… Nihayet istasyon: Ankara…. Misafirlerini istikbale gelenler adeta bir cem-i gafîr manzarası arz ediyor… "Hamal, haydi hamal!.." sedaları… "Soğuk vişne, buz gibi!.." nakaratı fasılalarla yükseliyor. Henüz trenden inmeden birçok tanıdıklarınızın, sevdiklerinizin elini sıkıyor, hepsine ayrı ayrı cevaplar vermeye meh-mâ-emken uğraşıyorsunuz… Daha istasyonda iken hayat olan bir şehre girdiğiniz ümidini size zarif otomobillerle, lastik tekerlekli, tüvânâ bâr-gir arabalar veriyor.

*

Râkip olduğunuz araba, güneşin bol ziyalarla yıkadığı bulvarı süratle takip ederken uzaktan nazar-ı dikkatinizi celbeden şey çökmüş bir derenin hörgücü manzarası arz eden şehir oluyor. Biraz sonra İncesu'yu geçiyorsunuz… Nihayet sağ tarafta henüz ikmal edilmekte bulunan evkafa ait dört büyük bina görüyorsunuz. Daha ileride sıhhiye vekaletinin yaptırdığı otel. Tam mukabilinde mebuslar mahfili -bir sene

evvel yapılmış, Türk mimarisi tarzında, çinilerle müzeyyen- daha sonra encümen dairesi -birkaç sene evvel ikmal edilmiş- meclis binası… Bu binanın bulunduğu mahal vaktiyle kabristanmış… Şehre çekilecek dar yol üzerinde imrar-ı hayat eden bir derviş her geçenden ayak bastı parası olmak üzere bir kuruş alırmış… Nihayet "İttihat ve Terakki" kulüp olmak üzere bu binayı yaptırıyor. 336 bidayetinde Sivas Kongresi'nden avdet eden heyet Ankara'ya geldiği vakit bu natamam, damsız bir hâlde bulunan binayı ikmal ettiriyor. Burada 339'a kadar avizeli büyük bir petrol lambası altında 4 sene içtimalar yapılıyor. 339 nihayetinde çatı israya boyattırılıyor. Tam-ı mukabilde freskonun bahçesi ve barı… Arabanız hemen bir zaviye-i kaime teşkil ederek dönüyor, sağ taraftaki sokakta bahçesinin karşısında Dârülmuallimin, daha ileride uzaktan hariciye ve maarif vekaleti binaları gözüküyor. Dârülmuallimin'de evvelce mebusların yattığı ve müdafaa-ı hukukun en hararetli içtimalarının vuku bulduğunu öğreniyorsunuz. Takip ettiğiniz Karaoğlan Caddesi'nin sol tarafında meşhur Taşhan var… Artık Karaoğlan çarşısındasınız: Sırayla oteller, kahveler, kıraathaneler, lokantalar…En ziyade nazar-ı dikkati Merkez Kıraathanesi celp ediyor. Cepheler kristal aynalarla kuşatılmış, hatta sütunlar bile aynı suretle mestur…Kendimi ilk gece Şehzadebaşı'nda yeni yapılmış ve elektriklerle tenvir edilmiş bir çayhanede bir ramazan gecesi yaşıyorum zannettim.

Bu şehrin yegâne suyu Solfasol namını taşıyan Zülfazl suyudur.

Mesire mahalleri ise: Bentderesi ile "Cebeci" tesmiye edilen yerlerdir. Bilhassa Cebeci'ye yerli halk gidiyor. Delikanlılar orada cirit oynuyorlar.

Karaoğlan Caddesi nihayetinde Hacı Bayram Veli Camii bulunuyor. Camiinin yanında August'un tarihi mabedini görüyorsunuz. Mabette bulunan yegâne kitabe bundan beş altı sene-i mukaddem çalınmış, Avrupa'ya götürülmüş, fakat nereye? Şimdilik meçhul… Hatta Avrupa'dan gelen siyahlar bilhassa bu mabedi ziyareti en mühim bir vazife telakki ediyorlarmış… Cebeci'nin üst tarafında Romalılardan kalma kaleler içinde gizlenen şehir… Bu şehrin karşısında Timurlenk'in kubbeli bir kalesi varmış ki her katı oradan tarassut edermiş.

*

Ankara'ya muvasalatımdan iki gece sonra idi, çarşıya beş dakika mesafesi olan bir mahallede yeni yapılan bir otelde ikamete başladım. İlk gece, henüz sabah vakti garip bir sesle uyanır gibi oldum. O ses temâdî ediyordu, karyolamda doğruldum: "Süt alın ha süt alın!" nakaratı akislerle mahalle içinde yükseldi. Acaba süt almak bu diyarda mecburi mi? gibi bir suali kendi kendime sordum. Biraz sonra diğer bir sütçü daha: "Süt al ha süt al!"

Ertesi sabah biraz geç kalkmıştım. Sütçüler geçeli hemen yarım saat olmuştu. Daha kaba ve daha keskin bir ses yükseldi, Gayri ihtiyari yine karyolamda doğruldum: "Odun al ha, odun al!.. Odun al ha, odun al!.." Hemen fırladım, pencereyi açtım: İleride dört merkep… Kırılmış odunlarla yüklü... Hangi kıyafette olduğu belirsiz biri, elinde bir odun parçası bağırıyordu: "Odun al ha, odun al!"... Daha sonra diğer bir feryat: "Zeytin alın ha, zeytin alın!" Yalnız bir şey bu sırada bana çok garip geldi:

Gerek süt ve gerek zeytin satanlar: “Süt alın!” yahut “Zeytin alın!” diye bağırdığı hâlde oduncu niçin: “Odun al ha!” diye haykırıyordu. Acaba sütle odun arasındaki fark mı satıcıda da zarafet, nezaket itibariyle büyük bir tebdil vücuda getirmişti.

Az zaman zarfında vücuda getirilen eserler gözden geçirilecek olursa hükümetimizin büyük bir azim ve sebatla çalıştığına iman etmemek haksızlık olur. Bu hususta zimamdaran-ı umur ne kadar takdir edilse azdır. Biz kendilerinin vatanın tealisi hususundaki emellerinde daima surette muvaffak olmalarını pek samimi olarak temenni ederiz.

21 Temmuz 1924

(S. 18, 24 Temmuz 1924, s. 286-288)

Nedim ve Mezarı

Karacaahmet’te mezarlıkta uhrevi ayetleri fısıldayan hariminde tam iki asırdan beri unutulmuş bir hâlde yatan bu büyük şairin ziyaretçileri bugüne kadar yoktu. Bir, iki defa onun mezarını bulduklarına inananlar da birtakım tereddütler, fikirler karşısında bu kanaatlerini çabucak değiştirmiş ve Nedim’in zannettikleri kitabenin ulemadan diğer bir Nedim’e ait olduğuna hükmedivermişlerdi. Dirileri kadar ölülerine hürmet bilmeyen muhitimiz bu şuh, rind fakat kendi kendine büyük bir alim olan şairi aramamış, özlememişti.

Bugünkü neslin maddeperestliğine rağmen memleketime hizmet emeliyle, bütün hasis duygulardan müberra olarak neşretmeye başladığım “Milli Mecmua”da milletimizin azamını, elimden geldiği kadar çalışarak -bütün aczime rağmen- asırlardan sonra da olsa hatırlatmayı – mahdut fakat münevver bir zümreye- bir vecibe telakki ettim, bu düşünceme ilk mukaddeme “Fikret” merhuma ait yazılarla neşrettiğim yirminci nüsha oldu. Nedim’in ölümünün tam iki yüzüncü sene-i devriyesine müsadif bulunan bugünde bir nüsha-i mahsusa çıkardım. Asırlar geçtikçe daha büyük tanınmaya namzet olan Nedim’in, kabrini -tereddütler hasıl olmasına rağmen- ben de ziyaret etmek istedim. Bu hususta şair Üsküdarlı Talat Bey efendiyi rahatsız ettim. Bu muhterem ihtiyar beni o, unutulmaya mahkûm kabre götürdü. İnşasından beri urefa eksik olmayan Çiçekçi Kahvesi’nin karşı taraflarında isabet eden bir mahallede yosunlanmış kabir taşının kitabesini dikkatle okudum. “Tarih” şuh, rindmeşrep olmayan bir şahsa ait olmak hissini veriyor. O esnada Talat Bey bir tuğla parçasıyla bir buçuk metre kadar ileride bulunan bir taşın kitabesini kazımaya başladı, iki dakika sonra büyük bir sürur haykıran sesiyle: “Oğlum, yümn-i kademiniz varmış, bu da validesinin mezarı, tarih de isabet ediyor.” dedi. Kitabeyi okuduk.

Mâder-ı müşfikası azam-ı şehrâh-ı bekaüâ

Olacak emr-i Hüdâ’yla Nedim-i zârın

Gelip iki gözüme yaş didim tarihin

Saliha kadına cây ede behişti Mevla

Ebced hesabıyla 1124 çıkıyor ki validesinin kendinden on dokuz sene evvel vefat ettiği anlaşılıyor. Kudemanın bu hususlarda yani peder ve valideleri için tarih düşürmeleri nazar-ı dikkate alındığı takdirde Nedim'in lisanından çıktığına da hiç şüphe olmayan bu tarihi havi kabrin bulunuşu bütün tereddütleri izaleye kafidir. Gazellerinde olduğu gibi "Nedim" yine "Nedim-i zari" burada da söylemeyi unutmamış sonra validesinin hemen yanına defnedilmesi de bizim için ikinci kanaatbahş bir delil oluyor. Hem Nedim'in anası için:

Geldi iki gözüme yaş dedim tarihin

Mısraını lalettayin bir şahıs söyleyemezdi herhâlde burada ağlayan "Nedim-İ zâr"dır. Bunları arzettikten sonra bu yegâne İstanbul şairinin kitabesini de imlasını aynen muhafaza ederek -resminde de görüldüğü vecihle- dercediyorum:

Nedim Ahmet Efendi kârı tedris ede ruz u şeb

Ulum içre kemale ermiş idi ol safi meşrep

Hitab-ı ircâı erdikte sem'ine diyor lebün

Koyup cân-ı cihânı kaldı kurb-ı Bâriyi matlab

Revâ ola düşerse fevtine iş bu dua-ı tarih

Nedim olan Nedim-i şah ceys-i enbiya ya Rab

Sene: 1143

Yukarıda da arz ettiğim gibi rindmeşrep olmayan bir şahsa ait olduğu hissini veren bu tarih hakkında Halil Nihat Bey'in -yeniden tabedilen Nedim divanındaki- fikirlerine iştirak ediyorum.[19]

Nedim gibi büyük bir şahsiyetin kabrinin -yirminci asırda" herhangi bir şahıstan farksız kalmasına herhâlde tecviz edilemeyecek bir kadrinâşinaslıktır. Biz Avrupa milletleri gibi azamımıza abideler raksedemiyoruz. Hiç olmazsa onlar için en tabi abide olan ve rekzi şerefini muasırları ihraz etmiş bulunan harap kabirlerini şimdiki hâl-i metrukiyetten kurtarıp ihya edelim. Bu fikri kavlde bırakmayarak fiiliyatta da göstermek için mecmuamız kârilerinin ecdat perverlik ve kadirdanlıklarına istinat ederek "Nedim" için teberru kabulüne amadedir. Müteberriinin teberruatının miktarı her nüshamızda muntazam bir surette neşredilecektir. Bu arzuyu temin edebilecek bir meblağ edildikten sonra bu büyük şairin ruhu ahlafının izhar ettiği alaka ile sevindirilecektir. Bu hâl Nedim'i sevenler için ne büyük bir bahtiyarlıktır.

12 Ekim 1924

(S. 23, 14 Ekim 1924, s. 370

[19] Mezkûr divanın, Bâb-ı Âli Caddesinde, İkbal Kütüphanesi'nde mevcudu vardır.

Nedim'in Şeceresi[20]

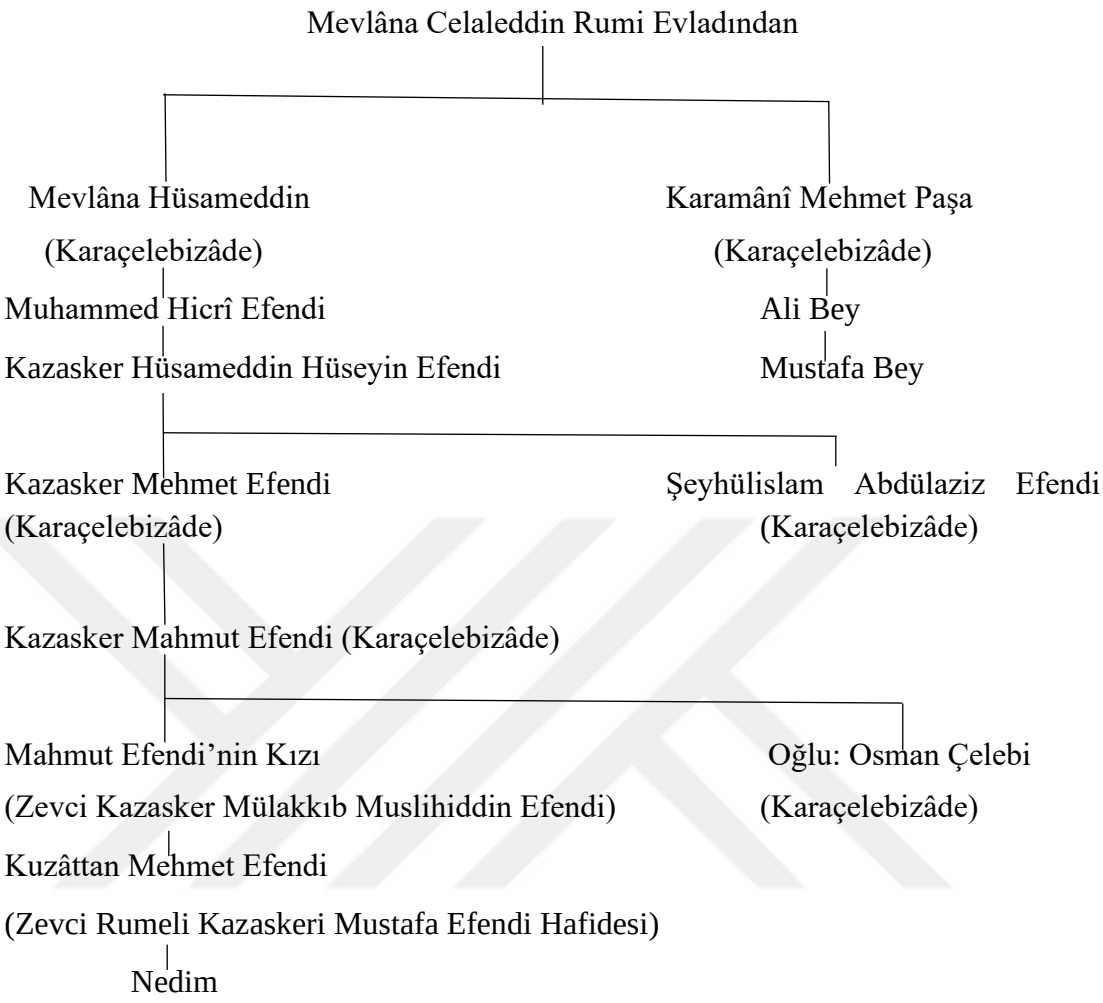

Nedim İçin İhtifal

Mecmuamız Nedim'in vefatının iki yüzüncü sene-i devriyesine tesadüf eden bugünde bir ihtifal tertibini tabmim etmiştir.

Pek tabiidir ki İstanbul'un bu yegâne şuh, rind ve sehhar şairinin kabrini onun perestişkarları, meclubları ziyaret etmekle vicdani vazifelerini yapmak arzu ederler. Esasen bu uzun konferanslarla, nutuklarla bu mukaddes ölüyü tazip edecek değiliz. Maksadımız onun semalarda, Kehkeşanlarla müşafede bulunan ruhunu şad etmektir. Bu ziyarette iştirak etmek isteyenler bugün köprüden Üsküdar'a hareket eden vapurla Üsküdar iskesini teşrif ebilirler. On dakikalık bir tavakkuftan sonra tam 2.30'da hareket edilerek Nedim'in aşiyan-ı ebedisine gidilecektir.

(S. 23, 14 Ekim 1924, s. 372)

[20] Nedim'in yeni tab' olunan divanından.

Üstadın Tercüme-i Hâli

Ziya Gökalp Bey'in ceddi Hacı Ali Ağa olup Çermik Kasabası'ndan Diyarbakır'a gelerek tavattun ediyor. Oğlu Abdullah Ağa'dır onun oğlu Müftü Hacı Hasip Sabir Efendi'dir. Kendisi dokuz defa vazifesinden infisal ettiriliyor. Birkaç defasında da nefi ediliyor. Son infisalında bir ay muhakeme İstanbul'a celp ediliyorsa da muhakeme neticesinde beraat ediyor, o sıralarda saraya ait bir mesele-i şer'iyeyi bâb-ı meşihatta halledemiyorlar. Bu meselenin hâli Hacı Hasip Sabir Efendi'ye müyesser oluyor. Sultan Mahmut kendisine mükafat olarak dört at, kıymetli taşlarla müzeyyen bir altın saat, murassa bir enfiye kutusu vesaire hediye ediyor. Bunlar uzun seneler hafzediliyor. Ancak Ziya Bey'in mektep masrafı için enfiye kutusu satılıyor. Saat Kabasakal yangınında merhumun hane eşyası arasında yanıyor. Hacı Hasip Sabir Efendi'nin oğlu Mustafa Sıtkı Efendi'dir. Onun oğlu Mehmet Tevfik Efendi'dir, ki Ziya Bey bu Tevfik Efendi'nin oğullarından olup 92 tarihinde Diyarbakır'da Diyarbakır şehrinde doğmuştur. İlk tahsilini Mercimek Örtmesi İptidai Mektebi'nde Hafız Ömer Efendi merhumun taht-ı tedrisinde ikmal ediyor. Müteakiben Rum Köprüsü civarında bulunan Diyarbakır Rüşdiye-i Askeriyesi'nde devama başlıyor, mektebin müderrisi Kolağası İsmail Hakkı Bey'dir ki Ziya Bey üzerinde ilk tesiri yapmıştır ve zaman idaresinde birçok güzide şahsiyetler yetiştirmiştir. Ma'ruf üdebamızdan Faik Ali Bey de mezkûr mektepten mezun etmiş.

Rüştiye tahsilini ikmalden sonra Diyarbakır Mülki İdaresi'ne devan ediyor. Burada terbiye-i fikriyesinde büyük inkılabı yapan müdürleri Halil Bey'dir. Nihayet bir sene Fransızcadan ikmale bırakılıyor. Bu mesele üzerine müdürleri mektep talebesini topluyor, umum-ı muvacehesinde: "Diğer derslerinde gösterdiğini liyakati Fransızcada da göstermek lazımdır. Hatta seni muallimlerinle kıyas etmek bile istemeyiz. Bu sana izzet-i nefs meselesi olsun, ona göre Fransızcaya da çalış" diyor. Tatil esnasında bütün kuvvetiyle Fransızcaya çalışan Ziya Bey ikmal-i imtihanında diğer dersleri derecesinde ibraz-ı ehliyet ediyor, ki Fransızcadaki kudretini mumaileyh Halil Bey'e medyundur. Mektebi ikmalden sonra tahsil için İstanbul'a gelmek istiyorsa da amca ve dayısı bırakmıyor. Hatta amcasının kızıyla teehhül ettirmek istiyorlar, bunu Ziya Bey reddediyor.

Amcaları Hacı Hüseyin Efendi; Ziya Bey'e, mektebi ikmalinden sonra iki sene zarfında Arabi ve Farisi talim ediyor. İslam feylesoflarının asarını, tasavvuf, kelama ait asarı okutuyor. O sıralarda kolera zuhur etmesiyle Abdullah Cevdet Bey Diyarbakır'a gönderiliyor.

Üstat Cevdet Bey'le temas ve müdavele-i efkârda bulunmasına amcası muhalefet ediyor. Bir taraftan bu ve diğer taraftan teehhül için vuku bulan tazyiklerden dolayı hâsıl olan buhran-ı dimağ neticesi arkadaşlarından birinin hediye ettiği küçük bir tabanca ile intihara teşebbüs ederek kendisini vuruyor. Tedavisini Abdullah Cevdet Bey yapıyor. Bademada doktorla temasına muhalefet edemiyorlar.

Nihat Bey Erzurum İdadisi'nin üçüncü sınıfına terfii müteakip 311 tarihlerinde sılaya, Diyarbakır'a geliyor. Ağabeyinin İstanbul'a gidebilmesi için yardımı vaat

ediyor. Ve avdetinde Erzurum'a kadar götürüyor. Üstat oradan İstanbul'a harbiye efendileriyle hareket ediyor. İstanbul'da meccani olması cihetle baytar mektebine devama başlıyor. Aynı zamanda vatani ve hayri cemiyetlere de intisap ediyor. Son sınıfta iken akraba ve hemşerilerinin teşvik ve ısrarıyla memleketine sılaya gidiyor.

Diyarbakır'da fikir arkadaşlarından birkaçının bir meseleden dolayı Vali Halit Bey'le araları açılıyor. Mesele İstanbul'a aks ediyor ve bu gençler şikâyette bulunuyorlar ve mesele vüsat kesbediyor. O sırada Ziya Bey kendilerine iştirak ediyor. Mabeyn'e yazılan telgraf ve tahriratıyla kendisi uğraşıyor. Bu esnada Vali hepsinin evlerini gayrikanuni bir şekilde taharri ettiriyor. Akrabalarından miri Katibizade Cemil Bey'in evinde İstanbul'da iken gönderdiği bir mektup bulunuyor. Mektubunun bir cümlesi bililtizam su-i tefsire uğratılıyor. Diğerlerinin evinde vatani bazı gazeteler -Meşrutiyet, Mizan gibi- zuhur ediyor. Tarafeyn binnetice musahala akdediyor ve mesele bu suretle kapanıyor. Bilahare Ziya Bey İstanbul'a gelirken vali ihbaratta bulunuyor. Mektebe müracaat ettiği zaman Ramazan'dan sonra gelmesini ve hakkında bazı şikâyet olduğunu söylüyorlar. Nihayet bir hafta kadar bir zaman sonra bir akşam biraderi Nihat Bey -Harbiye Mektebi'nde bulunduğu bir zamanda, mülazım-ı sani olarak- otele geldiği vakit kardeşinin polisler tarafından götürüldüğünü öğreniyor, birkaç gün tahriyatı müteakip bin müşkülatla Taşkışla'da kendisiyle görüşüyor. 9 ay zarfında bir defa muhakemeye celp ediliyor. Mektuptaki cümle hakkında izahat istiyorlar. Neticede bir sene hapis cezasına ve müddetini ikmalden sonra da Diyarbakır'da polis nezaretinde kalmaya mahkûm oluyor. Taşkışla'da bulunduğu dokuz ay zarfında -başka kitap vermediklerinden- Kuran-ı Kerim'i tetebbula meşgul oluyor. Mütebaki üç ayını da mehterhanede -hapishane-i umumiyede- ikmal ediyor. Bade polis nezaretinde bir hafta zarfında Diyarbakır'a gönderiliyor -315 Kânunusanisinde- Diyarbakır'da yeniden gençleri etrafına topluyor, cemaat teşkil ediyor. İstanbul'da tahsilden ümidini kestiğinden artık tetebbuatta bulunuyor. Eşraf ve ricalin bir kısmını istibdat aleyhinde teşvik ediyor. O sıralarda vali ve askeri kumandanı İbrahim Paşa'nın himayesiyle Hamidiye Alayları şekavete başlıyorlar. Halk bizardır. Ziya Bey bu fırsattan istifade ederek faaliyetini artırıyor, taraftarları çoğalıyor ve nihayet postaneyi işgal ediyor. İstanbul'la muhavere neticesinde Sultan Hamit, Hamidiye Alayları'nı Hicaz Demiryolları'nda istihdam ettireceğini vaat ediyor ve vaadinde duruyor. Mesele bu suretle basılıyor -320-321 tarihlerinde- (324)de Meşrutiyet'in ilanı üzerine Gökalp Diyarbakır'da İttihat ve Terakki şubesini teşkil ediyor. Aynı zamanda Hicaz Demiryolları'ndaki Hamidiye Alayları'nın tecziyesi için takibatta bulunuyor. Ve maandaki aşiretleri tedip ettiriyor. Bilahare merkez-i umumiye Selanik'e murahhas olarak celp ediliyor ve nihayet İstanbul'a geliyor ki bu tarihlerdeki hayatı karilerimizce malum olduğundan bu hususta tafsilata -hacmimizin de adem-i müsaadesi sebebiyle- hacet görmedik.

(S. 24, 5 Kasım 1924, s. 391-392)

Sene-i Devriyemiz Münasebetiyle

Memleketimiz için hayırlar, istikbal için ümitler vaat eden tarihi bir zamanda -1 Teşrinisani 339- doğan "Milli Mecmua" muntazaman intişar ederek bir yaşını ikmal ettiğinden dolayı kendini ne derece bahtiyar telakki ederse o kadar haklıdır. Bizim için pek mübeccel olan cumhuriyetle daima yaşıt olarak uzun seneler muammer olmayı arzu eden mecmuamız, bu bir senelik hayatı zarfında kendine velev pek büyük olmasa bile samimi ve fakat münevver bir muhit bulduğundan dolayı ikinci bir bahtiyarlıkla mütehassis olmaktadır. Herhâlde bu samimi muhitin günler geçtikçe tevsi' edeceğini ümit edebilmek de bizim için manevi bir haz, ulvi bir duygu ve bir şereftir.

Meşrutiyetin ilanını müteakip birbiri ardınca doğan ve ölen mecmuaları, bahar geceleri Kehkeşanlar arasında beliren yıldızlara benzetirsek hata etmiş olmayız. Çünkü hiçbiri uzun seneler yaşamamıştır. Hatta seneler değil, aylarla mevcudiyetini idame edenler bile hemen yok gibidir. Bilhassa ciddi bir mecmuanın payidar olması bu zavallı muhitin pek ender tesadüf ettiği bir hakikattir. Bu hususta, intişar eden mecmuaları tahtie etmemelidir. Onların yaşamaması, yaşayamaması esbabını muhitin lakaytısında aramalıdır. Yevmî matbuat da bu sahada vazifesini yapmamaktadır. Ben, refiklerimizin bu noktada hakikati inkâr etmeyecek kadar hakşinas olduklarını takdir ettiğimden bu satırları yazıyorum. Çünkü onlar her gün sahifelerine birçok dedikoduları hiç düşünmeksizin geçirdikleri hâlde -misal Paris mahallesi cinayetlerini, falan yankesicinin maharetlerini ileh…- bu gibi vakaya sütunlar tahsis ettikleri hâlde memlekete nâfi olmak kaygısıyla çıkan ciddi bir eserden bahsi hiç hoşlanmıyorlar. Bu hareketlerinde belki bir dereceye kadar da hak kazanırlar. Çünkü muhitin ekseriyeti o gibi vakayı, o gibi hadiseler istiyor ve okuyor. Fakat ben bu noktada yalnız bir düşünce ve bir fikir ile -değil midir ki her fikir ve her içtihat muhteremdir- bu muhterem refiklerimden ayrılacağım. Eğer matbuattaki arkadaşlarımız tamamen ittifak edip de sütunlarını memlekete nâfi yazılara hasrederlerse -bittabi halk okumak ihtiyacından vâreste kalmayacağından- yine gazeteleri sürülecek ve yine okunacaktır. Yalnız bir fark ile: ilk zamanlar belki sevilmeyerek ve belki biraz daha az… Fakat bu sefer tekamüle doğru adımlar atacağız, tekamüle doğru yürüyeceğiz. Ve zannediyorum ki bu fikir tatbik edilebilir de…

Halkın fantezi, şehevi ve gayriciddi eserleri okumak istemesi, okuması hasıl olan bir itiyat neticesi değil midir? Çünkü uzun senelerden beri çıkan birtakım açık, saçık eserlerdir ki seviyemiz üzerinden, hayat içtimaiyemiz üzerinde mühim ve pek büyük tesirler yapmıştır. Halbuki o gibi eserler çıkmazdan evvel halk acaba okumuyor muydu? Hayır, okuyordu ve okuduğu da neşredilen nezih, ciddi ve edebi eserlerin satılmasıyla anlaşılıyordu. Belki, o zamanlar bütün manasıyla dekolte eserlerin bulunmaması sanat ve ilim duygularıyla yazılmış yüksek eserlerin tedavülüne sebep oluyordu. Halbuki bugün halk: bedi duygulardan tamamen uzak olarak yazılmış romanlar, şehevi kitaplar dururken -her muhitte olduğu gibi tabii zevk ve sefahat daha çok sevildiğinden- ciddi eserleri okuyamıyor. Sonra bugünkü terbiye-i içtimaiyemizde bu hususta büyük bir sebep olur. Çünkü yıllardan beri bu gibi eserlerin okunması

terbiye-i milliyemize de mühim tesirler yapmıştır. Matbuatımız ise bu ve diğer cihetlerde mürşitliği ifa edememiştir. Ekseriya lakayt kalmıştır.

Hatta uzağa gitmeyelim; son günlerin canlı bir hadisesini hatırlatacağım: geçen nüshamızı memleketimizin cidden büyük bir şairi olan "Nedim" namına çıkarmıştık. Sadabat şairinin iki yüzüncü devr-i senevi vakti dolayısıyla kaç gazetemiz -hatırlattığımız hâlde bile- alaka gösterdi de iki satır yazı yazdı. Fakat Anatole France için hepsi de sütunlar doldurdular!... Belki modaya uymak kaygısıyla… Acaba Anatole France bizim çok milli olan -bilhassa bu milliyet asrında- Nedim'imizden bizim için daha mı şereflidir? Bu sualin cevabını muhterem refiklerime bırakıyorum… Temenni edelim ki bademe bu gibi hadiselerle karşılaştığımız zaman sükût etmeyelim. Bizde de memleketiyle, eazımıyla alakada, matbuat olduğunu her fırsatta ispat edelim. Belki bu sözlerimiz bazı muhitlerde infial ve hoşnutsuzluğu mucip olacaktır. Her ne de olsa biz yine nevmit olmaksızın "karınca kararınca" deyip emellerimizin gayelerimizin tahkiki için daha doğrusu vazifemizi yapmak için hiç yorulmadan, usanmadan çalışacağız. Bu hususta bize yardımı esirgemeyen, hatta elimizden tutan ve tutacak olan büyük şahsiyetler de memleketlerine karşı en büyük ve vatani borçlarını ödediklerinden dolayı kendilerini -bizimle beraber- cidden en bahtiyar ve büyük mükafatlara nail olmuş telakki etmekte hak kazanırlar. Zaten mükafatların en büyükleri manevi olanları değil midir?

25 Ekim 1924

(S. 24, 5 Kasım 1924, s. 393)

Bizde Bestekâr Niçin Yetişmiyor?

"Türk Ocağı"nın dünkü konserinden avdet ederken bu suali kendi kendime sordum:

- Bizde bestekâr ne için yetişmiyor?

Bilhassa Seyfeddin Bey'in, konsertosunu dinledikten sonra, Türk eseri vücuda getirebilecek bir bestekâr için Avrupa'da tahsil etmesinde, yani garp musikisini öğrenmenin de kâfi gelemeyeceği hususundaki kanaatim bir kat daha takviye edilmiş oldu. Ben evvelâ, bu sütunlarda söyleyeceğim sözlerimin ancak fikir ve hislerinden başka bir şey olmadığını arz etmekle beraber musikişinas olmadığını da itiraf edeceğim.

Bizde, mazide her devrin edebiyatına mukabil olmak üzere besteler vücuda getiren bestekârlar yetişmiş, acaba nasıl ve ne suretle? Bugün yetişmiyor, niçin?

Herhâlde, yanılıyorsam, dün yetişen bestekârlarımız devirlerindeki edebiyatı hazmetmişlerdi. Ve fenn-i musiki itibariyle de en değerli şahsiyetlerdi. Halbuki son devirlerde ve bugün böyle midir? Ekseriyetle bestekâr geçinenlerimiz okudukları güfteleri duymaktan, anlamaktan bile mahrumdurlar. Mesele bu kadarla da kalmaz, teknik itibariyle de malumat sahibi değildirler. Her ne verseniz, derhal bestelemek

isterler ve bestelerler. Hatta güftedeki ekser kelimeleri yanlış dahi okurlar. O hâlde bu çeşit bestekârlar nasıl olur da zâhiri manasına bile nüfuz edemedikleri bir parçayı besteleyebilir1er? Nasıl olur da sizde bedi bir heyecan ve his tevlid edecek bir ahenk vücuda getirebilirler?

Daha sonra Türk eseri yazmak için tekrar ediyorum. Garp musikisini bilmek kâfi gelmez. Türklüğü kendine has musiki heyecanlarıyla duymalıdır. Garp musikisinin tekniğini bilmek lazım olan vasıtalardan belki birine sahip olmak demektir.

Aynı zamanda bestekâr olmak isteyenler dünkü ve bugünkü edebiyatı bilmelidirler. Bu hususta çok mühim olan bir cihet daha var ki söylemeden -bilhassa muhitimizi düşünerek- geçemeyeceğim: Nasıl olur da bir insan pek genç iken aynı zamanda saydığım evsafı da haiz olmadan bestekâr olabilir, üstat olabilir.

Her sahada tekemmül etmiş olan Avrupalılarda bile bu tarzda ve pek genç yaşta bestekârlar yetişemezken bizde nasıl olur da yetişir? Gerçi bu noktada denilebilir ki Mendelssohn on yedi ve Bethoven yirmi iki yaşında iken besteler vücuda getirdiler? Verilecek cevap pek kolay ve pek basittir: Çünkü onlar musikişinas aileler içinde doğdular ve daha pek küçükken musiki terbiyesi aldılar. Aynı zamanda bu şerâit altında yetişen yüzlerce şahsiyetlerden ancak iki, üç tanesini teşkil ettiler. Hatta bunlardan sarf-ı nazar bile etsek her şeyden evvel bunlar birer dâhi idiler ve böyle olmakla beraber kendilerinden evvel mevcut ekollerin mabedini yazdılar.

Hâlbuki biz henüz büyük eserler değil, küçük eserler bekliyoruz. Hiçbir zaman Bethoven'in eserlerinin mukabilini değil... Kendimize has heyecanları ve ruhu dinlemek istiyoruz. Bu arzumuz tatmin edilmelidir. Bu sözlerimizle incesaz musikisini düşündüğümüz zannedilmesin. Arzu ediyoruz ki bestekârlarımız Türklüğü kendine has heyecanlarla bize duyursunlar, dinletsinler.

Sözlerime nihâyet vermeden evvel serlevha ittihaz ettiğim suali bir kere de musiki üstadı olarak geçinenlerimize -bu hususta benden çok fazla salâhiyet sahibi olanlarından- soruyorum: Bizde bestekâr ne için yetişmiyor.

(S. 25, 15 Kasım 1924, s. 397)

Türk Ocaklarının Vazifesi Henüz Bitmemiştir

Ankara Hatıraları Hamdullah Suphi Bey'le Mülâkat:

Ankara muvasalatımın üçüncü günü idi. İstanbul'un sevimli mebusu Hamdullah Suphi Bey, beni Türk Yurdu'nda mültifâne ve samimi bir surette karşıladı, elimi sıktı. Hâl ve hatırdan, İstanbul'dan bahisten sonra kendilerine Türk Ocaklarına dair bir sual sormak istediğimi söyledim. Ocakların hakiki mümessili olan bu muhterem zat arzumu memnuniyetle is'âf edeceğini bildirdi, teşekkürü müteakip dedim ki:

- Hamdullah Beyefendi, "Türk Ocakları Vazifelerini yapmışlardır, artık mevcudiyetlerine lüzum yoktur" diyenler var. Matbuatımızda çok defalar tesadüf edilen bu fikirlere karşı düşüncelerinizi lütfen söyler misiniz?

- Böyle bir fikri ancak Türk Ocağı'nın deruhte ettiği vazifeleri anlamamış olanlar ortaya atabilirler. Bunu anlamadıklarını söylemek kâfi değil, aynı kimseler Türk memleketinin ihtiyaçlarını da anlamamışlardır. Medeni dünyanın bir köşesi var mıdır ki orada telkin müesseselerine ihtiyaç olmasın. Paris'te aynı gün zarfında kaç yerde konferans verildiğini gazeteler vasıtasıyla takip etmiş olanlar Türk memleketinde konferansçılara ve konferanslara lüzum görmezler mi? Türk Ocakları teessüs ettikleri günlerden beri bu vazifeyi çok devamlı surette üzerlerine almışlardır. Yalnız bu noktaya işaret etsem ve desem ki Türk Ocağı bir konferans cemiyetidir. Yerli ve yabancı mütehassısları Türk halkının karşısına çıkarır ve onları telkin ve irşada sevk eder. Bu izaha mukabil bize kim, telkin ve irşada lüzum kalmamıştır cevabını verebilir. Türk Ocağı hakikaten bir konferans cemiyetidir. Bir diğer tarife göre Türk Ocağı Türk sanatkârların, Türk sanat eserlerini halka tanıtmak vazifesini deruhte eden bir cemiyettir. Siz bizzat bilirsiniz: Bayezid'deki merkezimizden başlayarak bugüne kadar Ocak ecnebi tazyıkından serbest kaldığı müddet Türk sanatını ve Türk sanatkârını halka tanıtmak için içtimalar ve sergiler tertip etti. Bursa'da yetişen mücellit, müzehhip hatta daha umumi bir tabiri söyleyeyim, Hezarfen Mehmet Nuri Efendi'yi siz ve ben hepimiz bir ocak sergisinde tanıdık. Memleketin en büyük sadefkârı olan Vâsıf Bey ocaklılarla bir sergi esnasında karşı karşıya geldi. Kehribarcı Ali Efendi'yi Abanozcu Mehmet Efendi'yi şahsen orada İstanbul halkına tanıttık. Türk Musikişinasları, Türk ressamları her nevi mamulât üzerinde kabiliyetini göstermiş sanatkârlar Ocak'ta kendilerini takdir ettirmek, sevdirmek için çok müsait bir muhit buldular. Bu mesai elan devam ediyor.

Kim diyebilir ki memleketimizin her köşesinde bu nevi teşebbüslere ihtiyaç yoktur. Eğer yukarıda izahat vererek Ocakların göze çarpan bir muvaffakiyetle başardıkları işleri birer birer saysam elinize bir ufak kitap vermek icap edecektir. Türk Ocakları uzaktan yakından gelen Türklerin bir melceidir. Tedavi edilmek için, mektebe girmek için, iş bulmak için vesaire Ocaklara müracaat ederler. Bugün en uzak Türk memleketleri de dahil olmak üzere kendi alemimizin muhtelif köşelerinden gelen 32 genç Ankara Ocağının himayesi altında hayatta istinatsız himayesiz ve irşatsız olmaktan kurtulmuşlardır. Bu ihtiyaç ber devam mıdır?

Türk milletinin geçirdiği mazi dolayısıyla muhtaç olduğu yeni bir meleke, muhtelif kanaatleri yan yana yaşatabilecek müsadekârlıktır. Medeni milletin mümeyyiz vasıflarından biri başkalarının fikrine karşı müsadekâr olmaktır. Türk Ocaklarının içinde bir meselenin muhtelif surette muhakeme edebilmesine müsait bir hava senelerden beri teessüs etmiştir. Memleketin en büyük müessese satından en küçüğüne kadar birer birer tahlil ve tetkik ediniz: Bu müsâdekârlık hüsnün terbiyesinin takviyesine lüzum görürsünüz. Müsadesizlikten şikâyet edenler kendilerinin aynı mahrumiyet içinde ancak yarım adam olduğunu gösterecek bütün ifratlara düşerler. Türk Ocakları bu terbiyeyi kendi azasına vermiştir. Türk Ocakları içinde herhangi bir

mesele etrafında bazen aylarca münakaşa edilmiş, fakat bundan dargınlıklar doğmamıştır. Acaba "Ocağın vazifesi hitam bulmuştur" diyenler bu müsâdekârlık melekesinin icap eden/dereceye vardığına kani midirler? Bir medeniyetten diğer bir medeniyete istihale ediyoruz. Halk içinde halk müessesesi olarak bu hareketi irşat etmek lüzumu mevzubahis olamaz mı? Türk memleketinin üzerinde hangi vatandaş yalnız hükümetin mevcut nihayetsiz ihtiyaçların kâffesini tatmin edebileceğine kanidir. Bu vazifenin bir kısmını bir halk müessesesi olarak Türk Ocakları üzerlerine alsalar -nasıl ki almışlardır- faydasız mıdır? Lisan tedrisatı yapıyoruz. Maruf milletler arasında bizimki kadar ecnebi lisanları öğrenmeye muhtaç hangisi vardır. Türk gençlerine Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca öğreten hocalar neticesiz bir işle mi meşguldürler? Türk Ocakları sıtma mücadelesine iştirak etmiştir. Hepimiz biliyoruz ki bu mücadeleye hükümet vesaiti kâfi gelmiyor. Elden geldiği kadar bu korkunç ölüm tehlikesine karşı boğuşmak vazifemizdir. Türk Ocakları azaları olan doktorlar da bu yolda çalışıyor. Makul olarak buna itiraz etmek tasavvur edilebilir mi?

Milli şuur kâfi derecede uyanmamıştır. Türk lisanı, lisan hudutlarımıza rakip lisanlarla asırlardan beri çarpışıyor. Türk lisan mıntıkaları cenuptan ve şarktan gelen iki yeker lisanın cereyanlarına maruzdur. Türk Ocakları bu hudutlarda bekçilik vazifesini görüyor ve Türk lisanını takviye ediyor, neşrediyor. Türk Ocaklarında ilim, sanat ve hars faaliyeti vardır. Türk Ocaklarında ve en makul tarzda Garpçılık fikirlerinin tatbikatını görürsünüz. Bu yoksuz memlekette 142 merkeziyle bu yolda çalışan bir müessese artık lüzumsuzdur demek için görmemek ve duymamak lâzımdır.

Türk Ocakları zevkin en hakiki mürebbisidir. İstanbul'da, Ankara'da, Adana'da, Bursa'da Türk Ocaklarını ziyaret edenler orada medeni ve asil bir zevk bulurlar. Memleket bu zevk terbiyesine de muhtaçtır. O hâlde bir cümle içinde hülâsa edelim: Konferanslar verdiren, sergiler tertip eden, himayesiz Türk gençlerine müessir surette babalık, ressamın, âlimin, musikişinasın her nevi mütehassısın dostu ve müşevviki olan, yeni bir ictimâ hayatı için lazım gelen melekâfı takviye eden, devletin resmi teşkilatı altında git gide büyüyen, bir halk teşkilâtı halinde inkişaf eden bu müessese vazifesini bitirmemiş, bilakis yeniden yeniye, birtakım vazifeler deruhte etmiştir. En son deruhte ettiği vazife ise Türk milleti ve milliyeti için 13 seneden beri devam eden mücahedesinin bir mahsulü olan "Hakimiyet-i Milliye" düsturunu kökleştirmek ve müdafaa etmektir. Tahmin ediyorum ki söylediklerim ortaya atılan itirazların ne kadar istinatsız olduğunu göstermeye kifayet eder. Eğer Türk Ocağı, Türk milletinin duyduğu umumi bir ihtiyaç olmasaydı merkezin çok zayıf olan yardımına rağmen münevverlerin kendi teşebbüsleriyle şimdiye kadar 142 ocak açılmış olabilir miydi?

İtiraz, tezyif, kasten çıkarılan her nevi müşkülat siyasi buhranlar, ecnebi işgalleri, memleketin başında kopan kıyametler Türk Ocağının ruhlarda çok derin giden köklerini sökmeye kifayet etmemiştir. Herkes istediğini söylemekte devam eder. Bir taraftan da müessese her gün inkişaf halindedir.

Kendilerine bu verdikleri cevaptan dolayı teşekkür ettim. Tam ayrılmak üzere idim, hatta selâmlaşmıştık. Hamdullah Suphi Bey ayakta bana dedi ki:

- Şark memleketlerinde siyasi zümreler mevsim yaprakları gibidir. Bir rüzgâr gelir, iş başında olanları önüne katar götürür. Bizim için ümit noktası mekteplerimizin ve ocaklarımızın yetiştirdiği yeni nesildedir. Hakimiyet-i Milliye denilen mukaddes fikrin devam ve istikrarını uzun ve nihayetsiz bir istikbale doğru inkişafını ocaklarımızdan ve mekteplerimizden bekliyoruz.

Tekrar teşekkür ettim ve ayrıldım. Merdivenlerden inerken kalbimdeki en büyük arzu ocakların, vatan ve memlekete nafî bütün samimi emellerinde muvaffak olmaları idi.

Ankara, 7 Şubat 1925

(S. 31, 10 Şubat 1925, s. 497-498)

Üstatla Mülakat

O her zamanki gibi munis, vakur ve halavetli idi. Beni tevazu ile ve samimi bir surette karşıladı. Geniş alnı dehasının en büyük bir delili gibiydi. Asırların oyunlarını görmüş, tabiatın cilveleriyle istihza etmiş, beşerin asırlardan beri bilinemeyen ruhunu sezmiş, esrarını anlamış gibi görünen ve kendi aleminin hakkı olan bu yüce insan tatyib-i hatırdan sonra arzumu sordu. Üstat, dedim soracağım suallerimle belki sizi rahatsız edeceğim fakat büyüklüğünüzü düşünerek affedeceğinizden ümitvar oluyorum. Ulvi simasında tebessümler dolaştı ve

- Estağfurullah… Hay hay istediğinizi sorabilirsiniz, dedi…

- İlk şiirinizi ne vakit ve nasıl yazdınız?

Hafif bir surette kaşlarını kaldırdı ve dedi ki:

- A, vallahi pek bilmiyorum. Mamafih şiir yazmaya uğraştığım zaman pek gençtim. On altı yaşımda kadardım. Hatta o vakit Arabi eşar yazmaya merak etmiştim. Fuzuli'nin ve Sadi'nin Arapça şiirlerini taklit ederim ki Arabi dersi almakta idim. Bu tarz hareketim ondan dolayı olmalı. Derslerle şiirlerim arasında geçen bir mutabakat bulmak isterdim. Derslerden ziyade ders arasında geçen şiirlerden zevk alırdım. Ancak ilk şiirimi ne vakit yazdığımı bilmiyorum. İlk şiiri okuyuşum İran'a giderken oldu ki pederimin bana ezberlettiği bir şiirdir. Ali- Aba muhabbetine dair bir şiirdi.

- Hatırınızda var mıdır?

- Hatırımda değil, mamafih büyük pederiminmiş, en son beytini hatırlıyorum:

Utanır mümin olan lanet eder Aldülhak

La'nallahi baiden ve ala ali yezid

Herhâlde pederimin bunu ezberletmekteki maksadı siyasi bir mahiyette idi. İranlılara bir cümle göstermek için olacak, bizde de Al-i Aba'ya karşı muhabbet edildiğini anlatmak…

- En büyük sürüru ne vakit duydunuz?

Kaşlarını açtı, siması gülerek:

- Onu, bilmiyorum. Yalnız Londra'daki azlimden sonra iade edildiğim zaman diyebilirim. Büyük meserretlerden birisi de Hindistan'a ayak bastığım gündü diyebilirim. Zaten orayı görmeyi de çok arzu ederdim.

- En büyük eleminiz ne oldu?

Biraz kımıldadı ve kaşlarını hafif bir surette çattı, siması tebessümünü kaybetmişti.

- Eh! Fatma Hanım'ın vefatı idi. "Makber" mülhimesinin… dedi ve sustu.

- Tekamülünüzde bir tevakkuf hissettiniz mi?

Hafif bir surette başını salladı ve her zamanki tabi vaziyetiyle:

- Hayır… Ancak Londra'da iken edebiyatla pek uğraşamadım. Yalnız "Finten"i yazabildim. Olsa olsa belki bu bir tevakkuf sayılabilir; halbuki Paris'te ile "Tarık" ve "Nesteren"i yazdım.

- Çocukluğunuzu ne vakte kadar hatırlıyorsunuz?

Bir tereddüt anı geçirdikten sonra:

- Hayal midir, hakikat midir bilemem, konakta çıraklardan birisi, seni büyükbabanın yanına götürürüm, diye bir ihtiyarın yanına götürdü. İşte o büyük babammış. Sonra midilli ile mektebe gittiğimi bilirim. En iyi tahattur ettiğim de budur. Daha sonra Kırım Muharebesi'nde ecnebi gemilerinin boğaz içinden geçip gittiklerini tahattur ediyorum. Gemilerin avdeti zamanında İngiliz, Fransız askerleri İstanbul'da oturdulardı. Sahilden geçerken yalının önünde birkaç tanesi birbirlerinin omzuna binip kafesten içeriye hareme bakmışlar, odadaki Arap cariye korkmuş, bağırarak dışarıya kaçmış. Onun bu hareketi, bağırması da hatırımdadır.

Bu sırada sağdaki kapı açıldı ve Lüsiyen Hanım yanımıza geldi. Takdim ve takaddümden sonra ben yine suallerime devam ettim:

- Hayatınızın hangi çağından en çok zevk aldınız?

Bu sual büyük üstada bir neşe verir gibi oldu, sağ kaşını kaldırdı ve dedi ki:

- Londra'da bulunduğum zaman, otuz beş yaşımda oraya gitmiştim. 60 yaşıma kadar kaldım. Demek ki yirmi beş sene… Evet Londra'da bulunduğum zaman bence çok kıymetli idi.

- Hasretlerin en elimi sizce hangisi olmuştur?

Simasını hafif bir hüzün istila eder gibi oldu. Hafif bir hareketten sonra

- Eh, tabi yine Fatma Hanım. Makber mülhimesinin dedi.

- Aşka inandınız mı?

Yine sağ kaşını kaldırdı. Elleriyle boşlukta bir resm-i geçit yağar gibi hareketlerde bulunduktan sonra:

- A… Vallahi bende aşk yoktur ki. Feryad u figan benden hasıl olmamıştır. Zaten aşk geçici bir itiyattır. Mamafih bunlar bilinmemiş şeylerdir. Bazıları maşukasını kaybedince intihar etmek istiyor. Bazısı bir diğerini seviyor. Bilmem ki ne söyleyeyim?

Burada Lüsiyen Hanım söze karıştı ve dedi ki:

- Evet doğrudur. Beyefendi âşık olmamıştır. Zaten âşık olsaydı Makber'i yazamazdı. Âşık olmadığı içindir ki tahliller yapabilmiş ve eserler yazmıştır. Bu tıpkı doktorlar gibi bir şey. Onlar hasta değillerdir. Fakat hastayı tedavi ederler, öyle değil mi efendim?

- Üstat âşık olmayışınızda nasıl bir sebep olabilir, acaba niçin aşka inanmadınız?

Elleriyle ve simasının bazı hututuyla "bilmem" işareti yapar gibi bir vaziyet alarak:

- Hayvanatım insaniyetime belki galipti…

Dedi ve birkaç saniyelik sükuttan sonra ilave etti:

- Hatta Fatma Hanım öldüğü zaman intihar etmek istedim. Silahçı dükkanlarının önünde dolaştım fakat bir silah alamadım. Kendi kendime sonra dedim ki: öldürürsem ona vasıl ölmeyeceğim. Binaenaleyh niçin kendimi öldüreyim… Vazgeçtim.

- En çok takdir ettiğiniz insan kimdir ve eserleri nelerdir?

- Onun için ne diyeyim bilmem ki... Namık Kemal, Tevfik Fikret, Sezai, Recaizade Ekrem, Mamafih Recaizade'nin Kemal'den fazla bana himmeti, hizmeti olmuştur.

Burada Lüsiyen Hanım söze karıştı.

- Hayır Beyefendi... Kimseyi beğenmiyor. Hakikat böyledir. Bana inanınız.

Üstat gülerek ve eliyle Lüsiyen Hanım'ı işaret ederek:

- Ben söylemiyorum, kendi söylüyor ve beğenmiyorsun diyor. (Birkaç saniye tevakkuftan sonra) Yalnız Fikret büyük adamdır. Akif'i de unutmamalı, O da bir büyük şair cümlesini ilave etti.

- Sizden evvelkilerden yani eskilerden kimi beğeniyorsunuz?

- Fuzuli'yi…

- Her hâlde kalp şairi olduğu için olsa gerek? Değil mi efendim?

- Şüphesiz, kalbin duyduğunu ne duyar ki?

Lüsiyen Hanım da Fuzuli'yi pek takdir ediyor, :

- Ronsard'a benziyor. Bakınız Leyla ve Mecnun ne güzel. Hattâ bir masal olmuş, dedi.

- İran, Hint, İngiltere, Belçika, Fransa'da yaşadığınız zamanların sizde bıraktığı intibaların ruhu nedir?

Sağ elini biraz kaldırdı, gözlerinden ve simasından bir teessür bulutu geçer gibi oldu:

- İran'dan ağlayarak çıktığını bilirim. Babam öldükten sonra… Sonra Bombay'dan çıktığım zamanda pek ziyade müteessirdim. Hem hanımın hastalığından dolayı…

- İstikbalde nasıl bir inkılap beşeriyete daha müsait bir küşâyiş ve inşirah verebilir?

- Vallahi benim itikadımca inkılap sahası, bütün fiiliyat sahasıdır. Mesai sahasıdır. Edebiyat kısmı pek küçük bir dairede kalacaktır. Mamafih bu hiç de iyi değil. Maneviyat lazım.

Lüsiyen Hanım şu cümleyi ilave etti:

- Büyük muharebeden sonra hep öyle oldu. Değil mi Beyefendi?

Bunu müteakip şair-i azam gülerek dedi ki:

- Edebiyat devri şimdi muallaktadır. Semada titriyor. Mamafih ben kırk sene evvel demiştim. Para mabut, bankalar mabet… Bundan kırk sene evvel... Tabiri caizse güzellik umumhanelere düştü. O da faaliyet demektir değil mi?

Dedi ve nazlı bir kahkahadan sonra sükût etti.

Teşekkürü müteakip Lüsiyen Hanım'dan da birkaç sual sorabilmem için müsaade istedim, memnuniyetle cevap vereceklerini söylediler:

- Lüsiyen Hanım, Hamid Bey'i nasıl tanıdınız?

- A... Nasıl tanıdım? Bunu anlatmak lazım. Fakat nasıl? O zaman pek gençtim. 19 yaşımda idim. Bilmem ki nasıl anlatayım?

Âşık oldum değil, fakat... Ben kimseye âşık olmadım, bizimki diyebilirim bir "amitie amovreuse" Türkçesini siz bulunuz Beyefendi.

Burada Hamid Bey ilâve etti.

- Evet, öyle... "âşıkâne dostluk" demeli daha doğrusu bir izdivaç ruhu.

- Fakat Lüsiyen Hanım, ben nasıl tanıdığınızı sormuştum, değil mi efendim?

- Ona belki Yabancı Dostlar'da cevap bulabilirsiniz.

- İhtimal efendim... Fakat bu kadar cevap kâfi mi?

- Öyle bir sual sordunuz ki beyefendi. Durunuz biraz anlatayım. Belçika'da Sarayda baloda gördüm. Balo için gelmişti. Kendisini çok görmek isterdim. Çok methederlerdi. Fakat ekseriya İngiltere'de bulunurlardı. Sefarethanede tanıdığım kâtipler vardı, bana baloya saraya geleceğini, bilhassa balo için geleceğini gündüzden haber verdiler. Ben de gittim. Hatırınızda mı beyefendi, ilk evvel nasıl tanıştık?

- Vallahi bilemiyorum.

- Benim hatırımda. Karşılaştığımız zaman eğilip nişanlarınıza baktım. Göğsünüzde birçok nişanlar vardı.

İşte ilk defa bu suretle baloda tanıştık. Sonra… sonra evlendik. Nihayet ben hastalandım, İstanbul'a geldik, Mamafih o zaman daha ben mektebimi bitirmemiştim. Fakat beyefendi, Hâmit Bey'in fazla cazibesi vardı. Onda başka bir tesir vardı. Düşününüz ben on dokuz yaşımda idim. Beyefendi altmış beş yaşında idi. Yaşlarımız arasında hiçbir münasebet yoktu. Fakat ne bileyim, anlatılmaz ki impossible, impossible (gayr-ı mümkün gayr-ı mümkün).

- Hâmit Bey'in en çok meftun olduğunuz meziyeti nedir?

- Sanatı (art) dehası hayatı da... Dışardan güzel olduğu gibi içerden de güzeldir. Bunu hoşuna gitmek için söylemiyorum, hem artık arkadaşız. Buna ne lüzum var, en fazla çelebiliği. Mamafih her hareketi, her şeyi güzeldir.

- O hâlde Hamid Bey'in hiçbir kusuru yok, değil mi efendim?

Bu cümle üzerine Hâmit Bey derhal telaşla ve gülerek ilave etti:

- Her zaman kusur bulur, birtakım şeyler söyler.

- Meselâ ne gibi efendim, bu hususta bir şey söylemez misiniz Lüsiyen Hanım?

- Ah, vallahi nasıl anlatayım. Beyefendi'de daima bir secret, sır vardır, gizli bir nokta var ki o bilinmez, içinde saklıdır. Bana karşı bile o vardır. Öyle değil mi beyefendi?

Üstat gülerek:

- Hayır hayır... dedi.

Lüsiyen Hanım biraz asabileşir gibi bir vaziyet alarak fakat yine mütebessimane devam etti.

- Fakat öyle demeyin beyefendi benden sakladığınız bir şey yok mudur? Ben anlayamadıktan sonra kimse anlayamaz. İçinizde benim bilemediğim bir sır vardır. Bu hakikat değil midir?

Hamid Bey burada Lüsiyen Hanım'ın kati ifadesi karşısında tasdikten başka bir şey yapamadı ve mütebessimâne dedi ki:

- Eh! Öyledir, doğru olabilir, doğru, doğru.

- Gençliğinizde edebiyat ve şiirle uğraştınız mı?

- Daima, zaten başka bir şeyden hoşlanmazdım ki.

- Hayat-ı hususiyede Hâmit Bey'in şair olduğunu gösteren şeyler nedir?

- Bütün hayatı şairanedir, her şeyi şairanedir.

- Hâmit Bey'den evvel bir şairle tanıştınız mıydı?

Kaşlarını çattı ve ani olarak:

- Hayır.

Dedi, düşünür gibi bir dakika durdu, tekrar ilâve etti:

- Zannetmem.

- Hâmit Bey eserlerini yazarken size anlatır mıydı ve siz onlardan zevk alır mıydınız?

- Kelime, kelime, hatta bilmediğim kelimeleri Fransızca söylerdi. Tabi zevk alıyordum.

- Hâmit Bey en çok hangi kitapları okurdu?

- Ecnebilerden, Victor Hugo ve Shakespeare'den okurdu. (Hamid Bey'e hitaben) değil mi beyefendi?

- Evet, evet.

- Hâmit Bey'in, seneler geçtikçe değişen adetleri oldu mu?

- Yok daima aynı, bazen bir şey söylersiniz, (Pekiyi) der. Siz kandırdığınızı zannedersiniz. Fakat yine o sizi kandırmıştır. Bu tabiatı gibi diğer adetleri de değişmemiştir.

Kendilerine teşekkür ettim ve üstattan mecmuamız için bir fotoğrafı lütfetmelerini rica ettim. Bu ricamı Lüsiyen Hanım'a da tekrar ettim.

Bu iki ruh arkadaşının el yazılarını hâvi fotoğraflarını aldıktan sonra ayrılırken Lüsiyen Hanım bu vesile ile tanıştığımızdan dolayı çok memnun olduğunu söylüyor büyük şairimiz ise her zamanki tevazuuyla:

- Benim değerim olmadığı hâlde yoruluyorsunuz, zahmetlere katlanıyorsunuz, diyordu.

Hemen iki saat süren bu mülakatın yakın hayatının en kıymetli ve en ulvi bir hatırası olarak ilelebet saklayacağım.

22 Şubat 1925

(S. 32. Sayı – 1 Mart 1925, s. 516-518)

Darü'l-Eytamlar Sergisi

Ankara Darülmuallimin'inde küşade edilerek martın on altıncı günü müddeti biten Darü'l-Eytamlar Sergisi'ne dair bir iki sütun yazı yazmadan evvel, Darü'l-Eytamlar'ın memleketimizin en şayan himaye ve en tercihe layık müesseseler meyanında bulunduğunu söylemek ihtiyacı duyuyorum. Öyle değil mi ya?... Bu müesseselerde barınan, tahsil eden ve sanat öğrenen yavrucukların babaları harap meydanlarında vatan istilası için kanlarını dökmediler mi?.. Memleketi esaret altında inlemekten kurtarmak için bütün hazları, zevkleri feda ederek ilk alemlerine veda etmediler mi? Şarkın ezeli ananesinden ayrılmayarak şehadet yollarında ta asırlardan beri ruhları tüten şehitler kafilesine karışmadılar mı?.. İşte bugün Darü'l-Eytamlar'daki talebeyi bu mukaddes mevcudiyetlerin, babasızlığın acılarını tatmış mahzun, melül yavruları teşkil ediyor. O mübeccel şahsiyetler hayatından, candan ve nihayet her şeyden feragate karar verdikleri zaman kendilerinden birer cüz olan çocuklarının, ölseler de, bedbaht edilmeyeceklerine inanmamışlar mıydı? Binaenaleyh ruhlarının olsun müsterih kalabilmesi için o mahzun yavrulara bakmak, onları şefkat ve merhamet duygularıyla mütehassis olarak himaye etmek lazım gelmez mi?.. Evet… Darü'l-Eytamlar bu gibi babasız ve himayesiz kalmış yetimlerin melceidir. Biz onları düşünür ve onlara yalnızlıklarını hissettirmezsek, Allah muhafaza buyursun, herhangi bir zamanda zuhur edecek bir badirede bugünkü sahnelere şahit olan vatandaşlarımız da arkasında bırakacağı yavrusunu düşünmeden harp meydanlarına koşar ve ölmekten çekinmez… Bu gibi akınlardır ki, esasen, memlekete saadet imkanlarını verir.

Bu mukaddimeden sonra asıl mevzumuza gelelim: Ankara Darü'l-Eytam'ının geniş bir salonundaki sergi beni dakikalarla meşgul etti. Bir sanat ve bediiyat meşheri manzarası arz eden bu sahnede hayat için lazım pek çok şeyler gördüm: beyaz işleri, dokuma işleri, ayakkabılar, terziliğe, demirciliğe, marangozluğa, halıcılığa müteallik işler… Bütün bu eşyayı Darü'l-Eytamlar talebesi vücuda getirmiş… Herhâlde bu hareket takdire değer. Sergiyi tertip eden heyetin reisinden erkan-ı mekteplerinin iki kısım olduğunu öğrendim.: 1- Yalnız tahsil- 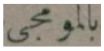 Darü'l-Eytam'ı gibi- 2- Hem tahsil ve hem sanat öğretilen mektepler, ki demircilik, marangozluk, kunduracılık gösteriliyormuş:

Fariza Isparta Darü'l-Eytam'ı sarf halıcılık, Elazığ Darü'l-Eytam'ı kunduracılık, dokumacılık, demircilik ve kısmen marangozluk; İzmir Darü'l-Eytam'ı marangozluk, kunduracılık; Gaziantep Darü'l-Eytam'ı marangozluk, demircilik; Trabzon Darü'l-Eytam'ı kunduracılık, Erzurum Darü'l-Eytam'ı demircilik, marangozluk, kunduracılık, Sivas Darü'l-Eytam'ı beyaz işler ve dokumacılık, Tirilye Darü'l-Eytam'ı demircilik ve marangozluk; Amasya Darü'l-Eytam'ı keza demircilik ve marangozluk; Samsun Darü'l-Eytam'ı marangozluk, kunduracılık ve dokumacılık işleri vücuda getirmekte imiş.

Bilhassa Ortaköy Darü'l-Eytam'ında yapılan sürreler çok güzel… Bu mektep şimdilik kendi ihtiyacı için çalışıyormuş, bilahare belki diğer mekteplerimiz de bu müesseseden istifade edebilir.

İstanbul kız mekteplerinde ise el işleri, beyaz işler ve dokumacılık sahasında çalışılıyormuş…

Dokuma işlerini ikiye ayırmak mümkün olacak:

1- Keten dokuma; 2- Fanila, çorap… Daha doğrusu fantezi işler… Hanımlarımızın ihtiyacını temin edecek eşya…

Demek ki talebe, İstanbul'da hayatını herhangi bir suretle temin edebilecek bir kabiliyette yetişiyor ki bunun memleket hesabına söylenecek bir hadise olduğunu söylemeden geçemeyeceğim…

Sonra heyetin reisinden yine öğrendim ki sergiye getirilen eşyanın kıymeti dokuz bin liraymış… Bunun hemen hemen altı bin liralığı satılmış -bilhassa kadınlığa ve marangozluğa müteallik eşya çok sarf ediliyormuş- binaenaleyh muhtelif vilayetlerde bu tarzda sergiler açılacak olursa mühim denilecek bir satış ve istifade elde edilmiş olacaktır. Bittabi bundan da Darü'l-Eytamlar'ın müstefit olacağı ve bütçelerinin zenginleşeceğini şüphesizdir ki binnetice belki hükümet de fazla bâr olmaksızın kendilerini geçindirebileceklerdir.

Ancak bu hususta açılacak sergiler muhitlerle alakadar olmalıdır. Herhangi bir vilayetin ihtiyacı bir başka vilayet veyahut şehir ihtiyacıyla bir olamaz. Bilhassa bu Ankara sergisi bizim için iyi misal olabilir. Acaba Bursa veyahut İzmir'de de bir sergi açılsa yine kadınlığa ve marangozluğa müteallik eşya mı fazla miktarda sarf edilecektir? Bunu yekten tahmin etmek pek kolay değildir. Herhâlde evvelce mahalli tetkikat yapılır ve ihtiyaçlara göre hareket edilirse istifade derecesi çoğalır…

Binnetice hatırıma gelen bir noktayı da kaydedeceğim: şimendifer idareleri de bu gibi hususlar da azami teshilat göstermelidirler. Hem bu suretle edilecek istifadenin mühim bir kısmı da vesait-i nakliyeye terk edilmiş olmaz.

Yalnız sergideki muvaffak gördüğüm bir usul takip edilmişti. Satılan eşya derhal sahibine veriliyordu. Halbuki umumiyetle sergilerde, eşya satılsın, satılmasın, müddetin hitamına kadar saklanır ve bu suretle ziyaretçiler her zaman için teşhir edilecek eşyanın hepsini görebilir.

Sütunlarımızın adem-i müsaadesi dolayısıyla bu hususta fazla yazmak ve daha çok malumat vermek mümkün olamadığından bu kadar tafsilatla iktifa ederken Darü'l-Eytamlar'ın hayat-ı iktisadiyemiz üzerinde mühim birer amel olarak müesser olmasını ve faaliyetlerinde muvaffak olmalarını temenniyi bir vecibe telakki ediyorum.

18 Mart 1925

(S. 34, 1 Nisan 1925, s. 461)

Mesut Bir Tarih

Mecmuamız, bugün bir buçuk yaşını ikmal etmiş bulunuyor. Aynı zamanda bu tarihin Ramazan Bayramı'yla milli bayrama tesadüfü bizi bihakkın müftehir edebilir. Zamanın matbuatımızın ekseriyetini bir neşriyat uçurumuna sürüklediği bir sırada biz bir an bile hasis duygular, emeller peşinde koşmadan daima mütevazı fakat tantanasız ve vakur insanlar gibi çalıştık! Belki pek uzun olmayan hayatımızda refahı düşünmeksizin ihtiyaçlar karşısında da kaldık. Fakat bu gibi şerâit gayemize doğru yürümekten bizi men edemedi. Hiç şüphesiz ki takdir edenlerimiz bizim için ebedi bir istinatgâh olacaktı ve böyle de oldu. İntizamla geçen hayatımızda bu sözümüzün hakikat olduğunu anladık. Zaten milliyet prensiplerinin bütün manasıyla duyulduğu bir zamanda, bir devrede doğan mecmuamız ismini, ruhunu çok kutlu olan muhitinden almamış mı idi? Böyle samimi bir ruhla hayata kavuşan, her kuvvetin her şeyin yaşaması, neşv ü nemâ bulması pek tabi değil midir? Bahusus ki biz bihakkın yaşını ikmal ederken Milli Mecmua'nın yine milli bir bayramla tesadüfü istikbal içinde bir hayır telâkki edilebilir. Aynı zamanda kârilerimizde yarın için bize nurlu bir yolda yürüyeceğimizi çok asil alâkadarlarıyla zimnen tebşir ve ispat etmiyorlar mı? Hiç şüphesiz ilk nüshadan beri mecmuamızı takip eden birçok muallim bey ve hanımlar yetiştirecekleri nesil üzerinde müessir ve ilham menbaı olacaklar ve binnetice hal-i hazırda memlekete nazaran mahdut telakki edilebilen kârilerimiz yarın büyük bir ekseriyet teşkil edecektir. Zaten her tekâmül tedrici olmuyor mu? Esasen bizim arzumuz da memleketin seviyesinin yükselmesidir. Bugün varlığının istiklâlini ilân eden aziz milletimiz, yarın ilim sahasında da istiklâlini cihana bildirdiği zamandır ki bütün manasıyla asri bir millet telâkkisine layık olacaktır. Bu müstakbel yükseliş Türklük için bir haktır. Bahusus son badire seneleri bize öğretti ki hak verilmez, alınır. Binaenaleyh bu ikinci sahada da muvaffak olabilmemiz için yorulmak bilmeden her şeye tahammül ederek çalışmak icap eder. Zaten mahrumiyetlerden sonra saadetin, refahın kıymeti anlaşılmıyor mu? Bir çocuk bile doğar doğmaz yürüyemiyor, aylarca annesinin kucağında büyük bir sabır ile yaşıyor. Belki o, bu hayattan müştekidir. Fakat iştikasını dinleyen ve anlayan kimse olmadığı için bilemediğimiz arzularını tatmin edemiyor. Bir zaman geliyor ki yürümenin iptidai bir şekli olan emeklemeyi tecrübe ediyor ve nihayet yürüyor daha sonra koşuyor… Pek tabidir ki bir milletin hayatını bir çocuk hayatına benzetebiliriz. Onun da koşabilmesi için sıra ile sabır ile muhtelif devreler geçirmesi lazımdır. Biz henüz ilim ve fen sahasında tamamıyla bir çocuktan farksızız. Hiç şüphesiz ki tekamülümüzü elde edebilmek için çalışacağız ve umduğumuz hedefe vasıl olacağız. Böyle bir günü idrak ettiğimiz dakikada matbuat sahasında beliren birçok hezeyan namelerde kendi kendine kazip bir fecir şekilde sönüp gidecektir!.. Ne mutlu, o günü göreceklere!...

(S. 36,1 Mayıs 1925, s. 581)

Doktor Kunos'un Bazı Fikirleri -

Bundan bir ay kadar evvel İstanbul'a ve Ankara'ya gelen Macar müsteşriki Doktor Kunos, vücuda getirdiği eserleriyle ilmi muhitimizde tanınmış olduğu gibi bu defaki ziyaretinde verdiği konferanslarla da halkımız tarafından alaka ile dinlenmiş ve takdir edilmiştir. Bütün hayatını Türklerin halk edebiyatını toplamaya hasretmiş olan bu alimin milletimize ait muhtelif meseleler hakkındaki fikirlerini öğrenmek karilerimizi çok alakadar eder ümidiyle kendisini Macaristan'a dönmeden evvel gördük ve bazı sualler sorarak cevaplarını tespit ettik. Onları, suallerle cevapları ber-vech-i ati neşrediyoruz.

- Türk halk edebiyatıyla iştigale niçin, ne suretle ve ne zaman başladınız?

- Macar ve Türk lisanları arasındaki karabeti ispat için saf Türkçe lisanı öğrenmek lazımdır ki bu da yalnız halk edebiyatı lisanıdır:

Garp müsteşrikleri Türklerin avam edebiyatı olmadığını iddia ettiler. Hatta hocam müteveffa meşhur Türkiyatçı Wambery de bu fikre iştirak ettiğinden onunla iddiaya giriştik, bir gün aramızda şöyle bir muhavere cereyan etmişti.

O – Ben İstanbul'da bulunduğum üç sene esnasında şarkıdan gazelden ve kasideden maada halk edebiyatına benzer hiçbir manzume işitmedim.

Ben – Zaten şarkıda halk edebiyatı sayılamaz. Bir şairin şahsi eseri olduğundan yüksek edebiyata mensup bir şiir demektir. Asıl halkın şiiri türküdür.

O – Türkülerden haberim vardır onlar halk edebiyatı değil, belki halk saçması olduğundan kimse onlara itibar etmez.

Ben – Neden?

O – Dili kaba olduğundan! Neden olacak?

Ben – Masallardan haberiniz yok mu?

O – Onları da kocakarılar söyler, hiç ehemmiyeti yoktur.

Ben – Bu ehemmiyetsiz şeyler bizim için mühim olabilir. Ben muavenetinizle İstanbul'a gidip bu gibi eserleri tetkike çalışacağım.

O – İyi olur ama oraya gitsen de yine toplayamazsın. Çünkü bu gibi saçma şeyleri kadınlar söyler, sen de onlarla görüşemezsin. Yolun açık olsun.

1884 senesi ilkbaharında Dârülfünun'da doktoramı yapar yapmaz Macaristan Maarif Nezareti hesabına İstanbul'a geldim. Evvela Adakale'den başlayıp Rumeli'deki Türklerden eski ve şimdi artık söylenmeyen türküleri topladım. 1890'a kadar İstanbul ve Anadolu'nun çok yerlerini dolaşıp sekiz cilt kadar halk edebiyatına dair ahali ağzından eser toplayıp Macaristan Ulum ve Fünun Akademisi hesabına tabettirdim. Ekser kısmı, Fransız, İngiliz, Alman ve Rusçaya mütercemdir.

- İstanbul'a kaç defa geldiniz?

- İstanbul'a bilahare Şark Akademisi müdürü olduktan sonra gerek yalnız gerek talebemler her iki senede bir takriben on on beş defa geldim.

- Bu ziyaretlerinizde ne gibi tahavvüller gördünüz?

- Abdülhamit devrinde her geldiğimde birçok menfi tahavvüller geriye doğru hareketler gördüm. Seneden seneye daha fena idi. Harb-ı Umumi müddetince hiç gelmedim. Harb-ı Umumi'den sonra ilk defa geçen sene otuz muallimle birlikte geldim. Türk Ocağı'nda Türk lisanı üzerine verdiğim konferansta ihtisasatımı bildirdim. Çok beğenilmiş bu sene de gelip birkaç konferans vermemi istediler. Ben de bu sene tekrar gelerek İstanbul Dârülfünunu'nda beş ve Ankara Türk Ocakları merkezinde de iki, ki cem'an yekün Türk halk edebiyatı üzerineydi, konferans verdim ki bu konferanslar on beş formalık bir cilt olmak üzere İkbal Kütüphanesi tarafında tabediliyor. Bu kitaptan maadada otuz seneden beri topladığım şimdiye kadar hiç neşrolunmamış Türkçe ninniler İbrahim Hilmi Bey tarafından birinci sayısı pek yakında nerşolunacaktır.

- İlmi hayatınızda ne gibi eserler vücuda getirdiniz, hangisini en ehemmiyetli buluyorsunuz?

- Kırk üç seneden beri Türk lisanı ve edebiyatı hakkında neşrettiğim eserlerin yekunu kırka mütecavizdir. Bu kitapların isimleri Türk Ninnileri kitabının sonunda neşrolunacaktır. Bence en mühim olanı Rumeli ve Anadolu Halk Edebiyatı tahminen bundan yirmi beş sene evvel Macar lisanında neşrettiğim Mecmua-i Lisan-ı Osmani ismindeki ilmi, Türk sarf ve nahvi ve Alman lisanında Leipzig'de neşrettiğim Türk Halk Tiyatrosu (Das Turkische Volkaschauspiel) Almanca neşrettim İstanbul Türk Halk Masalları (Tukische Volkomarchen aus Stambul) ve Londra'da İngilizce neşrettiğim altmış kadar masalı havi resimli ve elli formadan ibaret Türkish facrt tales and Folktales nam eserimde bir de Çağatayca-Türkçe-Almanca lügat kitabımdır.

- Türk lisan ve edebiyatının son aldığı şekli beğeniyor musunuz?

- Hürriyetten beri lisan millileşmeye başladı ve hatta edebi lisan bile o kadar başkalaşmış ki otuz sene evvel yazdığım bir makaleye Türk dostlarımdan biri "Artık bu eski üslupla yazılmış" dedi.

Teessüf olunan şudur ki Türkler biraz Frenkleşmeye çalışıyorlar. Bununla garplaşmayı kastetmiyorum. Yalnız pek fazla Fransızları taklit ediyorsunuz. Hatta yeni yeni neşrolunan birçok romanlar ve komediler Fransızcadan adapte bile olmasalar, tamamen Fransız tesiri altında yazılmışlardır. Hatta birkaç gün evvel Sadri Maksudi Bey'in bir makalesini okudum. Kendisi orada pek doğru olarak lisan sadeliğinin ehemmiyetini izah ve müdafaa ediyordu. Yalnız bir noktada yanılıyor. O da yalnız yüzde bir Arabi ve Farisi kelime olmak üzere kabul etmesidir. Bu kadar ifrata kapılmamalı. Çünkü mevzubahis olan ve az çok Türkleşmiş Arabi ve Farisi kelimeleri kaldırmak abes olur. Çünkü her lisanda az çok ecnebi kelime vardır, hiçbir lisan bundan münezzeh değildir.

- Lisanımıza Latin hurufatının tatbiki hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Bu hususiaki reyimi sorarsanız ben hiç de buna taraftar değildim. Arap hurufatını birdenbire kaldırıp yerine Latin hurufatını koymak hiç doğru değildir. Çünkü Latin hurufatı da Arap hurufatı gibi noksan ve Türk lisanına yabancıdır. Ancak ilm-i elsine nokta-i nazarından bir (trancription) yapılacağı zaman Latin hurufatı Türkçeyi daha iyi ifade eder.

Şimdi mevcut elifbanın fazlalarını kaldırıp noksanlarını itmam ve lazım işaretleri ilave ederek kabul etmek daha muvaffaktır zannederim.

- Türkleri sever misiniz? Onlarda ne gibi meziyet ve nakiseler görürsünüz?

- Sevmekten sual olunmaz. Eğer sevmeseydim bu kadar senedir harsınızla meşgul olmazdım. O kadar severim ki ikinci vatanım olarak Türkiye'yi tanıyorum diyebilirim. Türkler bu kozmopolit şehirde bile bedenen, ruhen ve seciye itibariyle en yüksek unsurdur. Noksanınız garbı hazmetmeyerek taklit etmek isteyenlerdedir. Benim reyime göre şark medeniyeti garbınkinden çok farklı ve çok yüksektir. Bundan vazgeçilecek olursa bundaki hususiyette kaybolacaktır. Hatta geçen sene Türk Ocağı'ndaki konferansından sonra bir ayran sohbeti esnasında dilruba bir kızcağız yanıma gelip "Efendim, Türk hanımlarının peçelerini attıklarını nasıl buldunuz?" diye sordu. Ben de kendisine şöyle cevap verdim: "Şimdiye kadar peçeli gördüğüm bütün Türk hanımlarını peripeyker huriler suretinde tasavvur ediyordum. Halbuki peçesiz olduğunuz zaman olduğunuz gibi görüyorum. Peçe ile şiir de kaybolmuş!"

Şimdiden sonra Türk harsı üzerine olan eserlerimi kamilen Türkçe neşredeceğim ve senem ve sıhhatim müsaade ederse her sene iki ay geçirmek üzere İstanbul'a gelmek niyetindeyim. İnşallah.

Konuşmamız burada bitmişti. Kendisine sıhhatler temenni ederek gelecek senede görüşmek emeliyle veda ettik.

(S. 43, 15 Ağustos 1925, s. 704-705)

Nedim ve Mezarı II

Geçen sene Teşrinievvel on dördüncü günü Nedim namına neşrettiğim nüshada yine bu serlevha altında iki sütunluk bir yazı yazmıştım. Muhterem karilerime o yazımın sonuna gelen birkaç cümleyi, tekrar ederek, hatırlatmak isterim: "Nedim gibi büyük bir şahsiyetin kabrinin yirminci asırda herhangi bir şahsınkinden farksız kalması herhâlde tecviz edilemeyecek bir kadrinâşinaslıktır. Biz Avrupa milletleri gibi azamımıza abideler raksedemiyoruz. Hiç olmazsa onlar için en tabi abide olan ve rekzi şerefini muasırları ihraz etmiş bulunan harap kabirlerini şimdiki hâl-i metrukiyetten kurtarıp ihya edelim. Bu fikri kavlde bırakmayarak fiiliyatta da göstermek için mecmuamız kârilerinin ecdat perverlik ve kadirdanlıklarına istinat ederek "Nedim" için teberru kabulüne amadedir. Müteberriinin teberruatının miktarı her nüshamızda muntazam bir surette neşredilecektir. Bu arzuyu temin edebilecek bir meblağ elde

edildikten sonra bu büyük şairin ruhu ahlafının izhar ettiği alaka ile sevindirilecektir. Bu hâl Nedim'i sevenler için ne büyük bir bahtiyarlıktır."

Vefatının tam iki yüzüncü devr-i senevisine tesadüf eden bir tarihte bu satırlarımın ne gibi tesirler vücuda getirdiğini pek o kadar bilmiyorum. Yalnız o zamandan beri geçen bir yıl zarfında muhitim hakkında pek ziyade hüsn-i zanda bulunduğumu anladım: Maalesef uzatılan bir el yoktu, halbuki o zaman büyük bir eğlenceden veyahut muhteşem bir balodan bahis ve sarf bu maksat için muavenet talep etseydim eminim ki birçok yerlerden yardım görürdüm. Mamafih yine nevmit oldum. Fazilet numunesi iki Türk müessesinin bu arzuyu temin edebilmesi beni cidden minnettar etti. Artık memleket, muhit ister takdir etsin, ister etmesin, ben hisseme düşen vazifemi yaptığımdan dolayı vicdanen çok müsterihim. Burada isimlerini hürmet ve şükranla yâd edeceğim bu müesselerden biri tüccarandan Ağazade Hulusi Bey'e aittir. Bu necip şahsiyetin vekil-i umumisi Mustafa Bey müessese namına yüz lira vererek hakikaten zenginlerimize numune-i imtisal ve hatta ders olabilecek bir kadirdanlıkta bulunmuştur. Diğeri Türkiye Milli İthalat ve İhracat Anonim şirketidir ki otuz lira vermiştir. Gerek Mustafa Bey ve gerek mezkûr şirketin muhasebecisi Faik Bey'e memleket namına alenen teşekkürü bir vecibe telakki etmekteyim.

Yalnız burada tesir ve telehhüfle kaydedeceğim bir nokta var: İstanbul'un bu yegâne büyük şairi için şehr-i emanetinin şehir namına yardımı en ziyade beklenilen bir hak -hak tabirini pek yerinde olarak sarf ettiğime kaniyim- olduğu hâlde şehir emini Emin Beyefendi bütçelerinde bu suretle sarf edilecek meblağ olmadığından bahis buyurmuşlardır. Halbuki şimdiye kadar emanet namına verilen ziyafetler için bütçeye evvelce bir meblağ ithal edilmiş miydi? Bu hususta verilecek hükmü tarihe bırakırken Divan Edebiyatı'mızın bu ilk mahalli ve milli şairinin ruhuna Fatihalar ithaf ile sözümü bitiriyorum.

20 Eylül 1925

(S. 46, 1 Ekim 1925, s. 751)

İki Yüz Sene Sonra Bir Ziyaret

Belki cihanın hiçbir noktasında, hiçbir memleketinde yoktur, hatırlanmamış, bu kadar uzun senelerin sinesine terk olunmuş büyük şahsiyetler yoktur. Halbuki maalesef bizim yurdumuz bu gibi şahıslara karşı lakayt kalmış onları asırların yığdığı nisyan tozları altında kalmaktan mustarip etmekten kurtaramamıştır. Bu büyük insanlardan biri şüphesiz bizim "Nedim"imizdir. O Nedim ki eserleri Türkün layemut bir abidesi halinde nesillerden nesillere asırlardan asırlara ve nihayet tarihten tarihe intikal edecektir.

Geçen sene neşrettiğimiz "Nedim Nüshası", kabrin henüz bulunmuş olması dolayısıyla ancak bir gün gibi pek kısa bir zamanda ihzar edilebilmiş ve mümkün olabildiği kadar muhtelif devrelerde yetişen büyüklerimizin Nedim hakkındaki telakkileri, duyguları on altı sahife içine toplanabilmişti. Pek tabii idi ki böyle kısa bir

zamanda onun kabrinin ihyası mümkün olamazdı. Bilmecburiye bir sene sonra diğer bir sene-i devriyede bu arzu husul buldu. Ancak gelecek nüshamızda onun fotoğrafını neşretmekle ziyarette bulunamayan karilerimize de bir fikir vermiş olacağız. Yalnız kısaca şunu söyleyeceğiz ki Lale Devri'nin bu ince ruhlu şairinin mezarında şimdi onu bekleyen dert ebedi olamazdır. O laleler ki Karacaahmet Mezarlığı'nın münzevi bir köşesinde "Nedim"imizle hemserdir, ""Nedim"imize mülakidir. Ve hiçbir kimsenin ifade edemeyeceği bir beyitte tunç bir levha üzerinde en manidar en beliğ bir kitabe gibi bin bir alemin sinesinde asırlardan beri uyuyan Nedim'e sormaktadır:

Ey Nedim, ey bülbül-i şeyda niçin hamuşsun

Sende evvel çok nevalar güft ü gülar var idi

Şimdi artık Nedim'i bütün ruhlarıyla sevenlere hitap ediyoruz:

Nedim'i iki yüz sene sonra ziyaret etmek isterseniz, Teşrinievvelin altıncı Salı günü -ki Nedim'in vefatının iki yüz birinci devr-i senevisidir- Köprü Üsküdar İskelesi'nden tam ikide hareket edecek olan vapurla Üsküdar İskelesi'ni teşrif buyurunuz. On dakikalık bir tevakkuftan sonra hareket edilerek Nedim'in bu ebedi aşiyanına onun perestişkarlarıyla birlikte gideceksiniz ve onu tunç fakat ebedi laleleri arasında ve kendinin ebedi iki mısraının yarattığı engin âlemde ziyaret edeceksiniz.

Bu ziyarette ulvi bir maksat olduğundan tabi onun ruhunu konferanslarla, nutuklarla, hitabelerle kimse incitmek istemez. Ve esasen sükût en büyük belagat değil midir?

(S. 46, 1 Ekim 1925, s. 756)

Üçüncü Yıl Basamağında

İki sene evvel çıkan ilk nüshamızdaki musahabenin bir cümlesini burada aziz karilerimize hatırlatacağız: "Mecmuamızın takip edeceği mesleğe gelince o ancak faziletin açtığı yol üzerinde medeni milletlerin eserine iktifa ederek yürüyecek ve mefkureci gençliğin ifadesi olmaya çalışacaktır."

Zannederiz ki o zamandan beri neşredilen sayılar; bu vaadi çok ciddi olarak ifa ettiğimizi ispata kafidir. Esasen istinat ettiğimiz kuvvet ve menbaı da; maneviyat ve fazilet sahasında inkişaf etmiş aziz okuyucularımız ve mefkuremizi takdir edenler temin ettiler. Onların daimî olarak bizi teşvikleri her şeyden feragatle çalışmamıza, maddi zevklerden, maddi menfaatlerden tecerrüt ederek çalışmamıza imkân vermiştir.

Üçüncü yılın basamağında bulunduğumuz şu sırada, yine gayemizin aynı düstur dahilinde olacağını tekrara bilmem lüzum var mıdır?..

Tabii bu suretle mütevazıane çalıştıkça istikbal ve yeni yetişecekler bizden birçok şeyler bekleyecek ve isteyeceklerdir. Mamafih vakit vakit "Edebiyat öldü, sanat öldü!" diyenler olmadı değil!.. Fakat biz onlara cevap vermedik. İçimizden gelen samimi hamlelerle edebiyat ve sanat hudutları dahiline atıldık; kendi kendine

mütevazıane çalışarak eserler vücuda getiren gençlerle; sanatın, edebiyatın ölmediğini ispat etmeye imkân da bulduk. Sanatı bazen mısralar halinde, bazen cümleler halinde -velev ki şaheserler olmasalar bile- yaşatmak istedik!

Bu varlığı; henüz inkişaf etmeye, bilirim ki başlayan bir sanatın, bir edebiyatın başlangıcı olarak kabul edersek istikbalde büyük sanat hamlelerine, büyük sanatkârlara nail olacağımızı ümit etmekte yanılmış olmayız. Çünkü hiçbir devirde bu gibi küçük eserler doğmadan şaheserler yaratılmamıştır. Biz; o şaheserleri meydana koyabilecek bir neslin tarlasını ihzar edebilirsek vazifemizi hiç şüphesiz ki yapmış olacağız. Herhâlde bu varlığı teminden sonra da memleketin takdirine bağlı olarak sanatkârlarımız yeni zevk, yeni görüş, yeni duyuş ve yeni ilhamlarla bediiyat alemini aydınlatacaklardır. Tabii ilim sahasında aynı suretle bir emekleme devresi geçirmektedir. İstikbal için ümitvar olduğumuz gençler günden güne -az olsa bile- çoğalmaktadır. Bilhassa mecmuamızı takip edenler ilim vadisinde de bir fikir münakaşasının başladığını sezmişlerdir. Son zamanlara kadar matbuatımızda ilim ve fikir cereyanlarına hemen hemen tesadüf etmediğimizi söylesek hata etmiş olmayız. Binaenaleyh mütevazı gençlik çalıştıkça sanatta, ilimde inkişaf edecektir. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da bizi; tekâmül ve inkişaf yolunda takdir, teşvik, takip edenler oldukça mecmuamız yaşayacak ve yeni dahil olduğumuz cumhuriyet devresinde sanat ve ilimin temel taşlarını koyduğumuz bir zamanda kendilerine bir şeref hissesi ayırmış olacaklardır.

(S. 49, 15 Kasım 1925, s. 789)

Geçen Yıldan Bu Yıla

- Ankara seyahatim dolayısıyla –

Bu seferki seyahatim bana geçen yıl Ankara seyahatim dolayısıyla yazdığım satırları hatırlattı… Lakin, Haydarpaşa'dan uzaklaşırken gördüğüm kalabalık, duyduğum heyecan, cumhuriyetin ilk merkezini görmek arzusu ve sonra yollarda tesadüf ettiğim manzaralar, insanlar, her şey ve nihayet muhit; duygularım gibi hemen hemen değişmişti… Nasıl değişmesin?... Pek tabiidir ki seneler beraberlerinde birçok şeyler de alıp götürüyorlar… Ah; bu seneler olmasaydı belki ihtiyarlığı, gençliği de hissetmezdik… Baharı, haziranda tatmazdık… Seneler!.. Bazısı kumral, bazısı sarışın, bazısı ürkek, bazısı hercai… Hatta bazıları da korkunç!...Bilmem siz de seneleri benim gibi duydunuz mu? Ben seneler değiştikçe hayatın da, kainatın da değiştiğini anlıyorum. Hatta kendimin de… Bir misal mi istiyorsunuz? Mesela bu seyahatimde, Haydarpaşa İstasyonu'nda o eski kalabalık yoktu, teşyie gelenler artık azalmıştı; belki göz yaşı dökene hiç tesadüf etmedim. Nedense tren hareket ederken bir heyecan da duymadım… İstasyonları geçerken etrafıma bakmak arzum bile yoktu… Yalnız Sapanca'da gayriihtiyari kompartımanın penceresini açtım… Acaba aradığım bir şey mi vardı?

Fakat ne yazık! Görmek istediğim, göreceğimi ümit ettiğim köylü kızları bu sene bana öksüz gibi göründüler; hatta ne kadar azalmışlardı. Boyunlarında; bağrışa

bağrışa taşıdıkları elma hevenkleri artık yoktu. O şiir kaybolmuştu. Duyduğum hüzün nereden ve niçin geliyordu? Bilmiyorum… Daha ileride, bir istasyonda içtiğim ayran da bana o eski, geçen lezzeti vermedi…

Sonra, Eskişehir'e geldik. Orada da değişiklik… Eskişehir taşından yapılmış tespih, ağızlık, gerdanlık, kemer vesaire satanlar da bütün bütün değişmiş… Kıyafetleri bile başkalaşmış, hatta tavırları da… Şehrin çarşısında da bir tebdil vardı.

Nihayet Ankara İstasyonu ve sonra Ankara…. Burada da değişen şeyler var. O zaman natamam gördüğüm binaların birçoğu bitmiş… Mecliste daha fazla bir faaliyet var. Oteller daha temiz, sokaklar daha kalabalık… İnsanların simalarında bile değişiklik var… Otobüsler… bilhassa bunlar hiç yoktu… Fakat bu değişmeler bana bir ümit verdi: ileriye atılanlara, tekamüle doğru gidenlere has bir neşe duydum!...

Yalnız, Bentderesi değişmemiş… Onda; evvelki şırıltı, evvelki neşe, evvelki şiir, evvelki akış ve hülya… Fakat nereye, hangi bilinmeyen yere ve niçin akıp gidiyordu?...

Ankara'dan dönerken benim kalbim de bu dere gibi meçhul bir ufukta aktı… Niçin onda da yalnız sebebini bilmediğim değişmeyen bir hülya vardı?!...

(S. 51, 15 Aralık 1925, s. 821)

Hava Şehitleri İhtifali Münasebetiyle

Geçen çarşamba günü hava şehitleri namına yapılan muazzam ihtifal memleketimizde tayyareciliğe verilen ehemmiyeti, memleketin müdafaası için çalışarak ölenleri ne derin bir heyecanla halkımızın takdis ettiğini bir kere daha ispat etti.

Esasen Türk her devirde anavatanını, milliyetini, harsını korumak için herhangi bir vasıtayı kabul ve istimal etmemiş midir? Pek tabiiydi ki asrımızın mücadele sahasında son vasıtası olan tayyareyi de benimseyecek, tayyareciliğe de kudretinin yettiği derecede kıymet ve ehemmiyet verecekti. Ve bunu Tayyare Cemiyeti'nin teşkilinden biri gösterdiği fedakarlıkla, hamiyet müsabakasıyla son defa olarak bütün beşeriyete anlattı. Zaten ezelden beri Türk kadar hiçbir millet hamaset, şecaat sahasında ileri gidememişti, iyi yaşamasını -imkân olduğu derece- çok iyi bilen Türk, ölmesini de iyi bilmiştir ve bilecektir. Ben, yalnız son senelerin en canlı misalini söyleyeceğim: işte Kurtuluş Harbi…

Hayatını bu derece istihkar eden milletimiz hiç şüphesiz ki tayyarecilikte de her milletin fevkinde bir mevki ihraz edecek ve havalarda hâkim olacaktır. Yalnız bu hakimiyeti temin için şimdiye kadar olduğu gibi, belki daha ziyade bir hamiyet müsabakası lazım gelecektir. Zaten bu gibi fedakarlıklar Türklüğün ezeli şiarı değil midir?

Vatanın müdafaası, memleketin ebedi bir hayata nailiyeti lazım geldiği anlarda Türk daima kahramanlığını, celaletini göstermiş, eğilmeyen alnını hiçbir zaman esaret

karasıyla lekelememiştir. İşte bu büyük ve asil ruhu taşıyan milletimiz hayatının şan dalgaları arasında geçmesi için daima ve daima fedakarlıklarda bulunacak gerek tayyare, gerek donanma ve gerekse ordusu için üzerine tertip eden kutsi vazifeyi ifade bir an bile tereddüt etmeyecek ve azimkar ulularının gösterdiği necat yolunda yürüyecek, kudretinin derecesini, ulviyetini ispat edecektir.

Hava Şehitleri İhtifali'nin, yalnız İstanbul'da değil, memleketin her tarafında aynı heyecan ve hararetle yapıldığını haber aldığımız zaman bu hususstaki sürurumuz bir kat daha arttı ve bu yürekten gelen duygularla karşılanan merasim ruhumuzda derin akisler tevellüt etti. Ve artık inandık ki pek yakın bir atide milletimiz havai kahramanlıklarda da birinciliğini seciyesi, şerefiyle mütenasip olarak bihakkın kazanacaktır.

Hava şehitlerinin ihtifali dolayısıyla bu satırları yazdığımız bir sırada son söz olarak milletimizi bu mücahede vasıtalarının tedariki ve tekamülü için gayrete, heyecana davet ederken diyeceğiz ki: O daima yaşayacak ölülerimizin ruhunu yapacağımız fedakarlıklarla şad edersek ne mutlu!

12 Ocak 1926

(S. 54, 1 Şubat 1926, s. 869)

Ayvalık'ta Neler Yapılabilir?

Dün bir Rum, bugün ise tamamıyla bir Türk kazası olan Ayvalık çalıştığımız takdirde en zengin bir ticaret merkezimiz olabilir. Bir taraftan arazinin tabiatı bu sahanın zenginleşmesi için o kadar müsait ki hâl-i hazırda zeytinden edilecek istifade bile çok büyüktür. Sonra tamamen sahil olması dolayısıyla nakliyat gayet ehven olabilir. Bugün Ayvalık'ın halkını ekseriyetle Girit ve adaların mübadilleri teşkil ediyor. Herhâlde çalışmaktan usanmayacak olan bu insanlara bankalarımız müzahereti memleket namına temenni olunur.

Aynı zamanda öğrendim ki Rumlardan kalan tabakhaneler ıslah edilirse mühim bir servet elde edilecek… Hatta Rumlar Hindistan'dan bile deri getirir, burada terbiye ederek her ecnebi memlekete sevk ederlermiş. Halbuki şimdi ise günden güne harap olmakta ve metrukiyetlerinden bilistifade muzır eller tarafından tahrip edilmekte imiş. Dün her suretle Avrupa'ya bile rekabet edebilecek derecede mal vücuda getiren bu fabrikalar niçin bugün zamanın eline terk edilerek perişan edilsin. Hem mübadillerin çok fakir olanları da bu fabrikalarda çalıştırılarak birçok ailenin refahı temin edilmiş olur. Her millet memleketindeki servetten istifade ettiğinden başka hariç memleketlerin zenginliğinden de istifadeye uğraşırken biz niçin elimizdeki refah menbalarına karşı lakayt kalıyoruz, milyonların heder olmasına göz yumuyoruz. Zenginlerimiz hâlâ mı uyuyorlar, hâlâ mı kibritçilikle vakit geçirerek memleketlerine hizmeti hatırlarından geçirmiyorlar.

Fariza niçin bir şirket vücuda getirilip bu muattal bir hâlde kalarak ölüme mahkûm duran, bacaları tamamıyla sönmüş fabrikalar canlandırılmıyor? Hatta bu işle anlayarak uğraşacak şahsiyetler de var. Fakat servetleri mahvolmuş. Dünkü vaziyetleri sisli bir hatıra gibi gözlerinde canlanıyor!.. Çalışmak istiyorlar, fakat ne ile?... Şimdilik mütevekkil düşünmekten başka bir şey ellerinden gelmiyor? Halbuki artık mütevekkil yaşayış ile, hayatın dev adımlarıyla ilerleyen bir devrinde varlık vücuda getirmenin imkânı olmadığı anlaşılmıştır. Ve tevekkülle yaşanan eski devirlere hasret çeken bir fert tasvir etmek istemiyoruz. Bahusus ki cumhuriyetin girdiği memleketlerden uyuşukluk ve kurun vesaiti faaliyetlerin kaybolduğu, tarihe karıştığı bir asırdayız. Bizim için de büyük idarenin bir dönüm noktası olacağını idrak ederek etrafımızda yaşayan cevval, bizden çok ileride bulunan ve sanatın harikalarını yaratan milletlere yetişmek için, onların çalıştığı gibi, hatta belki daha ziyade uğraşmak, didişmek lazım gelmez mi?

Bugün iktisadi hayatta varlık vücuda getirmemin inkişaf edemeyen insan zümrelerinin istikballerini tahmin etmek pek kolaydır. Binaenaleyh zamanın yalçın ve merhametsiz ellerinde heder olan metrukattan olsun istifade edelim ve her şeyi hükümetten beklemeyerek hurafatla yaşanan asırların üzerimize yığmış olduğu gaflet ve ihmal uykusundan uyanalım!...

14 Haziran 1926

(S. 63, 15 Haziran 1926, s. 1013)

İstanbul'dan Burhaniye ve Ayvalık'a I

Akşamın hüznü sulara katre, katre çöküyordu. Vapurumuz son veda düdüğünü çaldı… Etrafımızda dolaşan sandallar yavaş yavaş rıhtıma doğru uzaklaşırken güneşin son hüzmeleri kaybolmuş, gündüzün son teselli diye bıraktığı ölgün renk de solmuştu.

Artık köprünün elektrik lambalarından, yüksek binaların pencerelerinden taşan canlı ziyalar gecenin mersiyesini heceliyorlardı. Demir alınması için geçen on beş, yirmi dakikayı müteakip ayrılıkları ninnisini haykıran bir düdük sesi bulutlara doğru yükseldi, suların bükülen sinesine kadar açıldı, dalgalandı… Sarayburnu'na doğru ilerlerken Bayezit Kalesi'nin harreminde yanıp sönen elektrik lambaları İstanbul'dan son bir hatıra saklar gibiydi…

*

İki gece ve bir buçuk günlük bir deniz seyahatinden sonra nihayet Burhaniye açıklarında demir atan vapurumuzdan ayrıldık. Ferahlık, safiyet hissi veren bir sahil…

Birkaç büyük bina… Bir iki fabrika… Asude ağaçlar… Yeşillikler… Gürültü, kalabalıktan uzak bir muhit… Bütün manasıyla tabiatın benimseyerek yarattığı güzellikler…

Meydanlıktaki tek otomobil güya bizi bekliyor, hatta beklemek için gelmiş… Zeytin ağaçlarının yeşilliklerin arasındaki yoldan geçerken kendimizi bir sinema filmi

seyrediyor zannediyorduk. Bazen yalnız tarlalar arasından ilerliyoruz. Saatlerce bu yollarda gidebilsem, saatlerce bu şiir vadisinin, bu saadet diyarının incitmeyen gölgesinde hiç yorulmadan, hayatı severek, daima yeni bir ruh, yeni bir ideal ile ilerlesem! diyen bir ses kalbimin içinde çırpınıyor. Bazen çayırlarda otlayan davarlar kuyruklarını sallayarak bize munis gözleriyle fakat saffetle bakıyorlar. Nihayet bu yolların nihayeti geliyor. Bozuk kaldırımlar üzerinde yavaş yavaş hafif dalgalı bir denizde ilerleyen sandal gibi dalgalanarak yürüyor, beyaz boyalı, kerpiç evler arasından geçiyoruz. Karşılıklı kahveler…. Yolun iki tarafında büyük çınar ağaçları… İki tarafta dükkanlar… Solda bir cami bir meydan… Tekrar sola dönüyoruz be nihayet hükümet dairesi… Karşısında bir meydan… Burhaniye kazasının merkezi…

Kışla tarzında, beyaz boyalı, badanalı bir bina hükümet dairesi olmak üzere tahsis edilmiş. Mahkeme, jandarma kumandanlığı hep bu bina içerisinde… Posta ve telgraf merkezi karşıda…

*

Yine otomobildeyiz… Yine yollar aynı tarzda, ayın ahenkte… Yalnız bir fark var: Daha güzel, daha cazip…. Sonra yol kenarında bir kuyu… İlk defa gördüğüm bir şekilde olan bu kuyunun ağzına çok yakın amudi olmak üzere bir direk dikilmiş, onun üzerine de gayet uzun bir direk kısmen manivela vazifesi görüyor, uçta biri geri tarafta…. Ucunda, kova dolduğu zaman muvazene tesis edilebilecek kadar bir ağırlık var -geçirilmiş. Diğer ucundaki uzun bir zincire bağlanan kova kuyuya sarkıtılıp zincir yavaş yavaş çekilince ikinci direk yere muvazi bir vaziyet almaya başlıyor. Daha sonra ucu yere temas edecek kadar mailleşiyor. Kova artık dolmuştur. Zincirden tutulup hafif bir kuvvetle -diğer ucundaki ağırlık yardımıyla- çekiliyor… Ve böylece kolaylıkla su çıkartılabiliyor…

Bu tarzda birçok kuyular yol kenarlarında, yol dönemeçlerinde var.

Artık iki köy geçmiştik… Manzara büsbütün güzelleşti. Yolun her iki tarafındaki tarlaları süsleyen zeytin ağaçları kollarını açmış, tevekkül pistesi fısıldıyor. Arada bir uçan renkli zarif kuşlar… Bu yeşillikler diyarını görseniz hiç ölmek veyahut cennete gitmek istemezsiniz.

Karşımıza yüksek tepeler çıkıyor. Onların yamacına doğru uzanan bir gün… Nihayet beyaz badanalı kısmen kerpiç, kısmen ahşap evler arasından geçiyoruz. Bu köy evvelki tesadüf ettiğimiz köylerden daha şirin, daha medeni gözüküyor. Sokakları adi kaldırımlı, fakat muntazam… İleride köy kahvesi… Karşı tarafta cami… Yeşillikler içinde bir hususiyet yaşayan bir yer: Büyükdere Köy.

*

O gece, diğer bir köyden ertesi gün gelip kız alacaklarını, köy düğünü olduğunu öğrendik.

Dereköy'ün üçer sınıflı iki mektebi, faal bir Heyet-i İhtiyariye'si var. Bilhassa nazar-ı dikkatimi celbeden şey bu köy halkının Burhaniye'deki diğer köylere nazaran

daha medeni, daha faal olmaları oldu. Ben onlar gibi yaşayan bir köy halkına tesadüf edeceğimi hiç de ümit etmemiştim.

Köyün en güzel yeri hemen yirmi dakikalık bir mesafede bulunan çamlıktır. Çamlığın eteğinde aynı istikamette birkaç yerden çıkan sular bazen kayaların, bazen çimenlerin üzerinden harelenerek mütevekkil şırıltılarla akıyor. Herhâlde burası sanatoryum yapılacak bir mahal… Çam ağaçlarından süzülüp gelen latif koku insanın adeta ruhunda gizleniyor, hayatın çok tatlı bir şey olduğunu hissettiriyor. Bilhassa bu çamların arılar için çok kıymetli olduğunu öğreniyoruz. Elde edilen bal çok nefis olurmuş.

*

Cennet bahçelerinden bir örnek olan bu köyden istemeyerek ayrılıyoruz. Tekrar Burhaniye ve oradan otomobilimizi değiştirerek Ayvalık'a doğru hareket ediyoruz. Geçtiğimiz yollar, Dereköy'e gidene kadar tesadüf ettiğimiz yolları adeta unutuyoruz. Öyle tatlı inhinalar, öyle güzel dönemeç yerleri var ki… Saatlerce, günlerce oralardan ayrılmak ihtiyacını hissetmemek mümkün değil. Şimdiye kadar gezdiğimiz yerlerde, hatta sinema filmlerinde hayretle gördüğümüz manzaralar, yollar adeta hiç kıymetinde… Yol kenarlarında katır tırnakları, kırmızı vahşi güller, sarı hanımelleri dalgalanıyor. Daima değişen latif kokular… Yolun bir yerinde karşılıklı uzanan ağaç dalları bir kemer teşkil etmiş, bir tak vücuda getirmiş. Fakat ne yazık ki hepsini bırakıp geçiyoruz.

Nihayet oldukça düz bir arazi… Ta ileride gözüken deniz… Güneşin süzülen ateşi ziyası bir tarafta suların üzerinde harelenerek dalgalanıyor, bir tarafta zeytin ağaçlarının yaprakları arasına sokularak renkler alemi yaratıyor. Velhasıl her yerde başka bir güzellik, başka bir letafet, başka bir cazibe…

İki saatten fazla süren bu otomobil seyahatinden sonra oldukça güzel binaları çok olan Ayvalık kazasının merkezine dahil oluyoruz. Artık otomobilimiz fazlaca sarsılmaya başlıyor. Kaldırımlar gayet küçük taşlardan yapılmış. Yekdiğerine benzeyen binalar ve dar sokaklar…

Burada göze ilk çarpan şey evlerin rengi oluyor: Rumların bıraktığı bir renk… İçimden: "Mümkün olsa da bir badana ile bütün bu düşman rengi örtülse!" diyorum.

*

Ayvalık'ta bulunduğum az bir müddet zarfında üç mektep gezdim: kız ve erkek numuneleriyle Ayvalık Türk Ocağı'nın açtığı "Türk Ocağı Öksüz Yurdu". Fakat bunların arasında "öksüz yurdu" en ziyade ruhumu okşadı. Zarif bir bina dahilinde yerleşen bu mektebin müdürü Osman Bey talebeyi o kadar iyi yetiştiriyor ve terbiye ediyor ki takdir etmemek mümkün değil…

Evvela, öksüz fakir çocuklardan ibaret olan 60 talebe toplanmış, kendilerine elbiseler yapılmış ve teşrinisani iptidaisinde mektep açılmış… Talebenin yirmisi leyli,

diğerleri nehari… Mamafih hep beraber yemek yiyorlar. Mektebin masrafını ocak temin ediyormuş, şimdilik iki sınıf var. Aynen numune programı takip ediliyormuş.

Mektebe ait marangozhane ve demirhane mevcut olduğundan talebe sabahları dersle, öğleden sonra da sanatla meşgul oluyor. Marangozhanede 23, demirhanede 16 efendi çalışıyormuş. Mütebaki kısım da hariçteki kunduracı ve terziler yanında sanat öğreniyormuş.

İki katlı olan mektep binasının altı odasıyla küçük bir hamamı, çamaşırlığı, mutfak ve küçük bir bahçesi var. Yemek salonu ile yatakhane o kadar güzel tanzim edilmiş ki insanı derhal cezbediyor. Bilhassa nezafet son derecede… Bu derece intizam ve cevvaliyet dahilinde talebe yetiştirdiklerinden dolayı mektebin gayur ve nazik müdürüyle muallimlerini ve bu suretle vatan yavrularının talim ve terbiyesini temin ettiğinden Ayvalık Türk Ocağı'nı samimiyetle tebrik eder ve kendilerine büyük muvaffakiyetler temenni ederim.

Ayvalık hakkındaki ihtisaslarıma gelecek nüshamızda da devam edeceğim.

1 Haziran 1926

(S. 63, 15 Haziran 1926, s. 1019-1021)

İstanbul'dan Burhaniye ve Ayvalık'a II

Büyükdere Köy'de Bir Gün

Geçen nüshamızda Büyükdere Köy'de tesadüf neticesi olarak gördüğümüz bu düğün hakkında malumat vereceğimi vaat etmiştim. Çarşamba günü akşamüzeri köye geldiğimiz zaman düğün olduğunu ve gelinin ertesi gün Küçükdere Köy'e götürüleceğini ve esasen eğlencenin bir haftadan beri devam ettiğini söylediler. Akşam ezanlarından sonra civardaki köylü kadınlar kızın bulunduğu eve gelirler, aralarda ahenk yapar, eğlenirlermiş. Gelinin alınmasından bir gün evvele tesadüf eden gecede yine ahenk esasından kızın ellerine ve ayaklarına kına yakarlarmış. Son gece refikamın gördüklerini -aralarında erkek bulunmaması dolayısıyla bittabi ben o sahneye dahil olamadım- anlattığı gibi yazıyorum:

"Gelin odanın ortasında bulunan sandalye üzerinde süslü bir hâlde oturuyor. Başında o civara mahsus bir başlık var, ki fes deniliyor. Bu fesin tepesi inci eve altınla çevrili, kenarları da yine inci ve altınlarla süslenmiş ve en üst sırada birçok elmas iğneler dizilmiştir. Fesin yanlarından ve arkasından birçok inci dizileri resimde görüldüğü vecihle sarkmaktadır…

Gelelim ahenge. Bakır bir tepsiyi kendilerine mahsus bir ahenkle çevire çevire çalıyorlar. Güzel bir nağme doğuran bu hava genç köylü kızlarını ikişer, ikişer oynatıyor. Bu hâl yatsı ezanına kadar devam ediyor. Ezanla beraber kadınlar evlerine gidiyorlar. Çünkü yatsıdan sonra kadınların sokakta kalması ayıp telakki ediliyor. Erkeklerin namazda bulunduğu bir sırada onlar da evlerinde bulunuyorlar.

Perşembe günü gelin oruçlu bulunuyor ve mütemadiyen ağlıyor. Etrafında toplanan gençler kızın saçlarını ince örüyorlar. Bu sırada gelinin ağlaması daha ziyadeleşiyor.

Öğle ile ikindi arasında "gelin alıcılar" geliyor. O vakit biri kızı, diğer biri de ayakkabıları saklıyor. Kızın bulunduğu odanın kapısı saklayanın istediği bahşiş verilmedikçe açılmıyor. Ancak bu bahşiş erkek tarafının zenginliğiyle mütenasip olarak isteniyor. Ayakkabılar da aynı vecihle bahşiş alındıktan sonra çıkarılıyor."

Bu esnada diğer köyden gelen ağalara kayınpeder tarafından kahve ve sigara ikram ediliyor. Onlar sohbetle meşgulken gelini getirilen arabaya alıyorlar. Resimde görüldüğü gibi kızın yüzü kırmızı bir atlasla örtülmüş bulunuyor. Elleri mendillerle bağlı ve başından aşağı işlemeli kırmızı diğer bir atlas da arkasını örtüyor. Diğer arabalara da ağalar, köylüler biniyor ve iki tarafta köy mektebinin talebesi bulunduğu hâlde kafile hareket ediyor.

Çeyiz: Gelin alıcılar gelmeden evvel erkek tarafından gönderilen arabalara kızın çeyizi konuyor. Bilhassa bu eşya meyanında bulunan mavi boncuklu ve kurdeleli bir süpürge bulunduğunu söylemeden geçemeyeceğim.

Zamanla bu kabil adetlerin kaybolacağı düşünülürse bu tarzdaki resimlerin kıymetli bir vesika halinde kalacağı şüphesizdir.

*

Ayvalık'ta kaldırımların gayet küçük taşlardan yapılmış olduğunu geçen nüshamızda söylemiştim. Bilhassa yürürken adeta bir taş yığını üzerinde yürünüyormuş gibi yorgunluk hissetmemek mümkün değil.

Şehir üzerindeki yel değirmenleri, denizden bakıldığı zaman Don Kişot'un devleri gibi gözüküyor.

Bu muhitin yetiştirdiği sebzenin başında sakız kabağı bulunmaktadır. Semiz otu bilhassa ekilmiyor, dere kenarlarında kendi kendine yetişiyor, oralardan toplanıyor ve oldukça pahalı satılıyor.

Dikkatimi celbeden şey bilhassa mübadillerinden bir kısmının elan Rumca konuşmaları oldu. Bir Türk şehrinde bu çirkin vaziyetin devamı hiç de münasip değildir. Binaenaleyh hükümetin bu hususta bir mecburiyet koyarak anadilimizin konuşulmasını temin etmesini dileriz.

Ayvalık'ın yegâne mesire mahali Çamlı Manastır'dır. Akşam üzerleri ve mehtaplı gecelerde denizde sandal gezintileri bilhassa bu güzel şehre ayrı bir şiiriyet bahşetmektedir.

(Çamlı Manastır) şehirden bir çeyrek, yirmi dakikalık bir mesafede bulunuyor. Adalara benzeyen bu kısımda çok güzel inşa edilmiş yalılar, köşkler vardır. Çamlar arasında gizlenen bir köşkten ayın doğuşunu seyretmek gözlere unutulmaz bir renk ziyafeti oluyor.

29 Haziran 1926

(S. 64, 1 Temmuz 1926, s. 1036-1037)

Kütahya'da Birkaç Gün I

Uzaktan, yüksek dağların eteklerine sığınmış gibi görünen Kütahya yeşil vadileriyle meralarıyla, abideleriyle çok zengin bir vatan köşesi hissini vermektedir.

Ankara'dan rakım itibariyle daha yüksek olan bu memlekette tabiat çok cömert hareket etmiş, ondan hiçbir emeği esirgememiş… Fakat böyle olmasına rağmen bu yurdun insanları -ekseriyetle- o kadar mütevekkil yaşamaya alışmışlar ki… Galiba bu cennet diyarını Hazreti Adem'den aldıkları gibi yine ona teslim etmeye karar vermişler. Çarşıda sıra ile dizilen basit dükkanların sermayesi hemen hemen bir miktar çıra, biraz salatalık, biraz sebze, bazen de mevsim meyvelerinden ibaret… Hangi dükkâna girseniz nargilesini çekmekle meşgul, bağdaş kurmuş ve müşteriye adeta lakayt bir satıcı görürsünüz… Onun hayat mücadelesiyle, yaşadığı asırla adeta münasebeti yoktur, en büyük zevki hemen hemen nargilesinin marpucundadır.

Kütahya'da bulunduğum birkaç gün zarfında çini, halı fabrikalarını gezdim, sanat eserlerini tanıdım. Bilhassa bunları gördükten sonra tabiatın lütfunun derecesini öğrendim. Mesela: Bir çini fabrikası için lazım olan iptidai mevadın harice hiç ihtiyaç hasıl olmadan bu aziz ülkeden masrafsızca elde edilmesi ne büyük bir nimettir. Daha sonra cam imaline yarayan silisli kum o kadar mezbulmuş ki… Fakat bunlardan istifade etmek bilmem ne dense hiç düşünülmemiş. Gaflet uykusu adeta esrar halinde memleketi kaplamış. Teceddüde adım atan büyük bir şahsiyet Meşrutiyet'in ilan edildiği sene hizmete mükafaten halkın bir kısmı tarafından yumurta ve limon kabuklarıyla teşyi edilmiş… Halbuki o muhterem zatın eserleri olmasa Kütahya bugün malik olduğu güzel şeylerin birçoğundan mahrum kalacaktı… Gelecek nüshamızda bu hususa dair elde ettiğim malumatı mufassalan yazacağım…

Halka gelince: Asrın yaşayış zevkinden tamamıyla mahrum bir hayat sürmektedir. Elan mahalli ve ananevi kıyafetlerini -vilayetin men etmiş olmasına rağmen- bir türlü bırakmak istemiyorlar. Hâlâ bir sinema açılmamış… Yegâne istirahat mahalini kahvehaneler teşkil ediyor.

Kütahya; yukarıda söylediğim sebeplerden dolayı tamamıyla bir sanat yurdu olacağı gibi arazinin müsaadesi ve fazla miktarda suya malik olması cihetiyle de bir ziraat memleketi olabilir. Lakin bu neticeyi elde edebilmek için uyanmak, ataletinden kurtulmak lazımdır. Artık hayatın dev adımlarıyla ilerlediği bir asırda nargile içmekle, tevekkülle yaşamanın imkânı geçmiştir. Binaenaleyh Kütahya halkının tabiatın kendilerine bahşettiği zengin menbalardan istifadeyi çalışmasını temenniyi bir vecibe telakki etmekteyim. Gelecek nüshamızdan itibaren çini ve halı fabrikalarına, Kütahya'nın sanat eserlerine dair yazılarımı ve milli kıyafetlere ait bizzat çıkarmaya muvaffak olduğum fotoğrafları sırasıyla neşredeceğim.

Kütahya: 14 Temmuz 1926

(S. 65, 15 Temmuz 1926, s. 1045)

Bizde Sanatkâr Niçin Yetişmiyor?

Şimdiye kadar bu mevzu üzerinde birçok yazılar yazıldı, fikirler söylendi, kanaatlar teşrih edildi. Fakat hiç kimse bunun hakiki cevabını veremedi. Evet, sanatkâr yetişmeme- sinde memleketin fakir olması, halkın ekseriyetinin cahil bulunması, çocuklarımıza bedii terbiye vermek hususundaki lakaydımız, ailemizdeki içtimai zevksizlik, yeni yetişenlerin maddi bir terbiye alması, bilhassa asrın maddeperest insanlara mevki vermesi, ileh… En mühim sebepler olabilir. Fakat yalnız bunları sayıp da daha hakiki sebepleri ihmâl etmek bilmem ne dereceye kadar doğru olabilir?

Bilhassa ben en büyük hatayı sanatkâr olarak tanınanlara veyahut kendilerine sanatkâr süsü verenlere buluyorum!

Misal mi istiyorsunuz?

"Türk Sanayi-i Nefise Derneği- nin açtığı resim sergisini bir defacık ziyaret ediniz. Bilhassa hakiki sanatkârların, sanat istidadı taşıyanların eserlerinin koridorlara sıkıştırıldığını ve hiçbir ehemmiyetle karşılanmadığını görüp müteessir olacak ve hayret edeceksiniz. Bu suretle memlekette, sanatkâr telakki edilenler karşısında istihzaya benzer bir hisle karşılandığını gören san'at adamlarının ruhlarındaki zevk akışlarının duracağı, istidatlarının söneceği, hatta sanata bile küsecekleri pek tabii telakki edilebilir. Belki bu kayda tâbi olmayan sanatkârlarda bulunabilir. Fakat onlar zannederim ki yüzde bir derecesinde kalır. Sanatı tamamıyla kendi zevkleri için kendi âlemleri için yaratan bu nevi şahıslar zaten taktirle takdirsizliğin ehemmiyetini düşünmezler. Esasen onların eserleri de kendileri ebedî uykularına vardıktan sonra ümidâne çıkar, tanınır. Lâkin ekseriyet böyle midir? Bilhassa inkişaf veyahut heveskârlık devresinde iken takdir ve teşvik istemez mi?

Fakat bizde inhisar, yegâne emel ittihaz edildiğinden herhangi bir sanat sahasında yeni yetişenlere yahut hakiki sanatkârlara mevki verilmez. Çünkü gaye, mevcut üstatları (!) terakki sahasında geri bırakacak şahsiyetlerin yetişmemesidir veyahut da menfaat kaygısının hâkim olmasıdır. Bilhassa menfaat hissiyle en büyük roller oynanır. Bahusus ki orta yerde mükafat meselesi varsa; o zaman inhisarın en ziyade canlandığı görülür. Artık hakiki ve büyük sanatkârlara da olsa üstatların(!) arasında yer verilmez. Onların eserleri, kimsenin gözüne ilişmemek üzere koridor köşelerine veyahut hiçbir surette görünmeyecek olan karanlık yerlere atılır, mamafih mücevher alıcısı her nerede de olsa malik iyisini anladığı gibi sanat meftunları da sanat eserlerini her yerde görür ve anlar.

Bu hususta fazla söz söylemeğe mecmuamızın hacmi müsait olmadığından bilhassa tanınmış üstatlara diyeceğim ki: Eğer sanat adamlarının yetişmesini arzu ediyorsak inhisarı bırakalım ve sanatkarlara layık oldukları mevkii verelim!

(S. 66, 1 Ağustos 1926, s. 1061)

Kütahya'da Birkaç Gün I

Geçen nüshamızdaki musahabemde esbak-ı Kütahya mutasarrıfı merhum Fuat Paşa hakkında elde ettiğim malumatı yazacağımı bildirmiştim:

Fuat Paşa çok ciddi, çalışkan bir idare adamı imiş, evinden vilayet dairesine, vilayet dairesinden evine yahut da vazife itibariyle alakadar olması lazım gelen mahallelere gider, gelirmiş. Hiç kimsenin tesiri altında kalmamak için ziyafetlere, davetlere katiyen uğramaz, eşrafından bir fertle samimi olmaz, vicdanının emrinden dışarı çıkmazmış. Tabii bu muhterem şahsın bu kadar ciddiyet göstermesi menfaat düşkünlerinin, bilhassa memleketin eşrafından Hocazade Rasih Efendi'nin hoşuna gitmediğinden, düşman kazanmasına sebep olurmuş. Hatta bir vakıf meselesinden haklı olarak menfaatine dokunması dolayısıyla Rasih Efendi en büyük bir hasım kesilmiş ve fırsat beklemeye başlamış.

Nihayet üç yüz yirmi dört senesi temmuzunda Meşrutiyet'in ilanını müteakip halk yine adet-i vecihle civardaki Yoncalı ve Ilıca kaplıcalarına gitmiş. Şehirde kalan az ve seviyesi düşkün zümreden Rasih Efendi istifadeyi düşünerek birtakım şikâyetler arasında kendi arzusunu temine muvaffak olmuş: Hocazade bir gün münadiler çıkartarak: "arzu edenler istedikleri meyhanelerden Meşrutiyet şerefine Rasih Efendi hesabına para vermeden içebileceklerini" ilan ettirmiş. Esasen seviyesiz olduklarını söylediğim zümre bu fırsattan istifadeye koşmuş, mümkün olduğu kadar içmiştir. Ertesi gün öğle üzeri tekrar çıkartılan münadiler: "Rasih Efendi'yi sevenler Hükümet Meydan'ında toplansınlar" avazesiyle bağırmışlar. Zaten bu bayağı şahsın sayesinde içen ve sarhoşlukları henüz geçmeyen süfli tabaka derhal bu davete icabet etmiş… Rasih Efendi en önde arabada olduğu hâlde dilinin döndüğü kadar konferans vermeye ve halkı teşvike başlamış.

İşte halkı tamamıyla ezen ve çok zalim olan jandarma kumandanından başlanmış: "Jandarma kumandanını istemeyiz, istemeyiz, istemeyiz! Tabii ahalinin bu neye varacağı bilmediği tezahüratı arasına: "Mutasarrıf istemeyiz, istemeyiz!" avazeleri karışmış. Mutasarrıf aleyhinde de doğan bu cereyan gittikçe kuvvetlenmiş.

Nihayet bu hareketten son derece müteessir olan Fuat Paşa arabaya binerek şehri terke mecbur olmuş. Hatta evinde Hocazade olduğu hâlde birtakım adi mahluklar tarafından yumurta ve limon kabuklarına tutularak teşyii edilmiş.

Fuat Paşa tren hareket ederken: "Siz beni istemezseniz ben de sizi istemem, bir fenalık yapmadım ki müteessir olayım!" demiş.

Bu suretle fecii olduğu kadar hazin bir akıbete uğrayan Fuat Paşa'nın Kütahya'da vücuda getirerek bıraktığı eserler şunlardır:

311 senesinde Kütahya İstasyon Caddesi: 4 kilometredir.

321-324 seneleri zarfında hükümet binası (çinilerle müzeyyen olup iç duvarları tamamen çinilerden yapılmış nefis bir camii havidir.)

321-323 seneleri zarfında Yeşil Camii -hükümet dairesine olan mesafesi tahminen 150 metredir. Fuat Paşa, şaheser denilmeye layık olan bu camii kendi nezareti altında yaptırmış.

320-321 seneleri zarfında kanallar vücuda getirilmiştir.

Mezkûr eserlerden başka hükümet dairesi önünde etrafı duvarlarla çevrilmiş gayet zarif çam bahçelerini ve hapishaneyi de Fuat Paşa yaptırmıştır.

Velhasıl Kütahya'nın kıymetli bir vatan köşesi haline gelmesine sebep olan bu büyük adamın çok acıklı olan akıbetini hazırlayan şahısların vicdanları üzülmez mi ve kendileri hicap duymazlar mı?

Kütahya'da Kadın Kıyafetleri: Anadolu'muzun birçok yerlerinde olduğu gibi bu vilayetimizde de medeni ve içtimai hayatta kadına henüz bir muvaffak verilmemiş.

"Car" namı verilen büyük bir çarşafa bürünmeden sokağa çıkmak mümkün değildir. O macı mefhumunu yaşatan bu kıyafetin vilayet tarafından şiddetle men'i dolayısıyla yakın bir zamanda kaldırılamayacağı muhakkak gibidir.

"Eğrimli" adını taşıyan ve evlerde giyilen milli elbiseler ise kıymetli kumaşlar üzerine sırma işlemelidir.

"Bindallı" denilen elbiselere gelince: Bunlar şarkta yapılan sırma dallı kumaşlardan yapılmaktadır.

"Tefebaşı" namı verilen elbiseler ise gelinlere mahsustur. Şalvar, cepken ve kaftandan terkip eden bu elbisenin şalvarı kırmızı üzerine beyaz yolluğa zıttan yapılmıştır. Cepken kırmızı veya mor kadife üzerine gayet sık ve ince olarak sırmalarla işlenmiştir. Esasen elbisenin en ziynetli olan kısmını teşkil eden kaftan ise kırmızı ipek kumaş üzerine gayet ince ve sık bir surette sırmalarla işlenmiştir ki topuklara kadar inmektedir. Yanları bir karış kadar yırtmaçlı olup etrafı sırma saçaklarla çevrilmiştir. Tefebaşı, asgari üç yüz, azami bin lira kıymetindedir.

Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki milli ve ananevi elbiselerden birer numune vücuda getirip milli kıyafetlerimizi yaşatacak bir müze teşkilini gönül ne kadar arzu eder.

(S. 66, 1 Ağustos 1926, s. 1068-1069)

Türk Sanayi-i Nefise Derneği Resim Sergisi

Temmuz'un otuz birinci cuma günü Galatasaray'da küşat-ı resmi yapılan resim sergisi hakkındaki duygularımızı maalesef müteessir olarak yazacağız. Gönül arzu ederdi ki adı Türk Ressamlar Cemiyeti'nden Türk Sanayi-i Nefise Derneği'ne tahavvül eden bu cemiyetin açtığı sergi Türkler için iftihar edilecek bir sahne yaşatsın.

Bahusus ki üstat tanınan şahıslar hiç olmazsa amatörlerin fevkinde eserler teşhir etsinler.

Birinci salonda sağ tarafta Hikmet Bey'in tablolarını görüyoruz: "Süleymaniye'den Boğaziçi'ne Nazar" adlı eserde evvel emirde desen itibariyle hatalar var. Aynı zamanda renkler de iyi değil. Resme lakayt kalınmış ve poşad hâlinde çalışılmış. Diğer iki tablo ise oldukça iyi bir eser gibi görünmektedir.

Daha sonra Sami Bey'in tablolarıyla karşılaşıyoruz: "Karizantem", "Şakaik ve Leylak" adlı eserleri ilk bakışta hoş görünmekte iseler de cam gibi ve çok sert renklerle vücuda gelmiş olduğundan insan üzerinde adeta fotoğrafi gibi bir tesir bırakıyor. Diğer duvardaki "Cepheye Hizmet" ünvanlı tabloda da kağnı arabasının arkasındaki kadının bacağına nüzul isabet etmiş gibi görünüyor. Velhasıl Sami Bey'in pürüzsüz bir eserini göremiyoruz.

Febehman Bey'in peyzajları çok sert ve acı renklerden yapılmış olduğundan tabii görünmüyor, ruhu okşamıyor. Yalnız "Güller"inde oldukça muvaffakiyet ve sanat sezişleri var. Portresine gelince, desen hataları göze çarpıyor; faraza kadın desen itibariyle sert olduğu hâlde önündeki kutu pek yumuşaktır. Velhasıl gördüğümüz tablolar evvelki sergilerdeki eserlere nazaran sönüktür.

Arif Bedii Bey: Bu gencin eserlerini gördükten sonra kendisinde büyük bir istidat olduğuna kani oluyoruz. Renkler biraz sert ise de umumiyet itibariyle büyük bir muvaffakiyet ve ahenk var. Çallı İbrahim Bey: Eserleri, namına ve şöhretine nazaran sönük. Yalnız bir portresi ile "İskele"si oldukça canlıdır. Diğerleri tamamıyla ölü bir manzara arz ediyorlar. Biz İbrahim Bey'den bu tarzda eserler beklemiyorduk.

Nazmi Ziya Bey'in "Genç Kız", "Dalgın" adlı tablolarında muvaffakiyet çok ziyadedir. İfade kudreti bilhassa göze çarpmaktadır. Diğer eserleri de oldukça güzeldir.

Hüseyin Vecih Bey: Henüz kıymetli bir tablo vücuda getirememiş. Yalnız "Yoğurtçu Deresi"'nin yarı üst kısmında, az çok derinlik ve güzellik vardır. Bir dereceye kadar da "Sebzeler" güzeldir.

Şevket Bey'in eski eserlerine nazaran yeni eserleri sönüktür. Ağfarelleri ise ruhsuz ve ölgün görünmektedir.

Şefik Bey'in resminde oldukça kuvvetli bir ahenk vardır. Henüz talebe olduğunu öğrendiğimiz bu gençten istikbâl için ümitvar olabiliriz.

Hâmid Bey: Henüz talebe olan bu gencin eserlerinde derinlik ve ahenk görüyoruz. Binâenaleyh muvaffakiyetler bekleyebiliriz.

Ali Rıza Bey'in birkaç seneden beri sergilerde resimlerini göremiyorduk. Çamlıca'dan Marmara'ya Nazar, Çamlıca'dan Namazgâh Camii adlı tabloları kendi stilinde çok güzel eserlerdir.

Ruhi Bey: Umumiyetle evvelki sergilerde olduğu gibi sanat namına ruhsuz ve manasız tablolar vücuda getirmiş. Bilhassa "Kuş Kondu" adlı tablosundaki kadın

palyaçoya çok benziyor, renk tamamıyla yok. Çocuğun patikleri ise tahtadan yapılmış gibi. Herhâlde bu tarzdaki eserlerin sergide teşhiri hiç hoşa gitmiyor.

Güzin Hanım: "Ay Çiçeği" ve "Karizantemler" adlı tabloları oldukça sanatkârane ve güzeldir. Bilhassa yeni yolda muvaffak olmaları itibariyle tebrike şayandırlar.

Nâmık İsmail Bey'in her üç eseri de oldukça küçük ise de güzeldir, vuzuh ve ahenk vardır.

Mehmet Ali Bey'in Reis-i cumhurumuza ait küçük ağferel portresi kendi metodunda oldukça güzeldir.

Birinci salondaki eserler hakkındaki hislerimizi bu sûretle kısaca yazdıktan sonra koridora geçiyoruz:

Malik Vicdani Bey'in ağferelleri cidden güzeldir. İfade kuvveti, ahenk, vuzuh bu nefis tablolarda tamamıyla vardır. Teknik çok kuvvetlidir. Yalnız birinci salona konulmağa çok lâyık olan bu eserlerin koridorda lakaydane bir surette sıkıştırılmasına çok teessüf ettik ve akıl erdiremedik.

Mâlik Vicdani Bey'in şahsiyetini bütün eserlerinde görmek mümkündür. Sergi kapanmadan evvel tertip heyetinin biraz olsun insafa gelerek bu nefis eserleri sanat namına -hiç olmazsa- salona almalarını istemek ve temenni etmek en büyük bir hak olmaz mı?

Talat Bey: Talebe olduğunu öğrendiğimiz bu genç de az çok olmuştur. Yalnız bazı desen hataları göze çarpıyor. Yeni yolda çalışan bu gence muvaffakiyet dileriz.

Hayri Bey: "Yıldız Çiçekleri" ünvanlı iki tablosu cidden çok güzeldir. Kuvvetli bir ahenk ve kaynayış, renklerdeki imtizaç yeni yolda yapılan bu eserlere büyük bir kıymet vermektedir. Diyebiliriz ki sergideki çiçeklerin en güzeli bu iki nefis tablodur. Bilhassa bu eserlerin de koridorda sıkıştırılması hayretimizi mucip oldu. Biz sanatkârları yahut sanat âşıklarını munsif ve hakşinas tanımak isterken, tertip heyetinin bu vasıflardan uzaklaştığını görmekle çok müteessir ve müteessif olduk.

Sabiha Rüştü Hanım: Geçen sene olduğu gibi bu seneki eserlerinde de muvaffak olmuştur. Renklerin imtizacı, ifade kuvveti görünmektedir.

Melek Hilâl Hanım: Kalemle yapılan resimleri ve ağfareli oldukça yüksektir.

İkinci salondaki resimler ekseriyet itibariyle güzel olmayan eserlerden mürekkeptir.

Şemseddin Ruhi Bey: "Kozyatağı" adlı tablosu pederinin resimleri yanında -gerçi her ne kadar aynı yolda çalışılmış ise de- güzel sayılabilir.

Yalnız Kemaleddin Rifat Bey'in "Çınar Gölgesi" bazı ton hatalarına rağmen güzeldir.

Arif Bedii Bey'in "Mehtapta Köy Yolu" adlı küçük eseri cidden mehtapta bir gece yaşatması dolayısıyla güzeldir. Renklerin imtizacı ve ahenk çok kuvvetlidir.

İkinci salonda en nefis ve imtizaçlı eserler hemen hemen bu iki şahsın tablolarından ibaret sayılabilir.

Türk Sanayi-i Nefise Derneği Resim Sergisi hakkındaki duygularımızı bu suretle kısaca yazdıktan sonra tertip heyetinin lakaydisini ve hatalarını söylerken ne gibi hislerin salonların tanziminde hâkim olduğunu anlayamadığımızı da ilâve edeceğiz.

(S. 66, 1 Ağustos 1926, s. 1073-1074)

Kütahya'da Birkaç Gün II

Geçen nüshamızda Kütahya'yı imar hususunda büyük bir azimle çalışan Fuad Paşa'dan bahsetmiştim. Bu nüshamızda ise Kütahya'nın eskiden beri meşhur olan halıcılığına ve kaplıcalarına dair birkaç satır yazacağım:

Pekmezpazarı namı verilen mahâlde (Kütahya Şark Halı Fabrikası)'nın tezgâhları bulunmaktadır. Bu fabrika vaktiyle Ermenilerin elinde imiş. Anadolu Zaferini müteakip fabrikanın sahipleri firar ettiklerinden halıcılık sanatı -muvafakat bir zaman içinde- sekteye uğramış. Bir müddet sonra Kütahyalı Türk iki kardeş fabrika binasını isticar ederek (kiralama) yeniden halıcılığı canlandırmaya teşebbüs etmiş ve hemen küçük kızlardan mürekkep amelesini evvelce halıcılık ile meşgul olmuş kadın ustaların nezareti altında çalıştırmaya başlamış.

Fabrikada –diğer bir mahâlde bulunan şubede dâhil olduğu hâlde- kırk tezgâh varmış, bu miktara yakında yirmi tezgâh daha ilâve edilecekmiş.

Her iki fabrikada bugün iki yüz kız çocuğu çalışmakta imiş. Tabii yeni tezgâhların ilâvesiyle bu miktar yarı derecesinde artacaktır. Herhâlde bu suretle hem halıcılık yeniden terakkiye başlamış olacak ve hem de fakir bir zümre istifade edecektir.

Mamafih şurasını da itiraf etmek lâzımdır ki Kütahya'da eskiden imal edilen nefis ve kıymetli halılar derecesinde güzellik gösteren ve dokunması itibariyle sık ve ince halılar henüz dokunamamaktadır, bilhassa tezyinat cihetiyle olan noksanlar göze çarpmaktadır.

Tabii fabrikanın yeniden ihyası ve usta amelelerin yetiştirilmiş olmaması dolayısıyla kıymetli eserler istemek henüz pek de hakkımız değildir. Ancak tekâmül ve inkişaf için azami fedakârlık yaparak çalışmak icap eder.

Kütahya, resimde de görüldüğü vecihle çok güzel ve yeşilliklere bürünmüş şirin bir memleketimizdir. Bilhassa, geçen nüshamızda isimleri geçen ılıcalar sıhhate nafi olmaları itibariyle Avrupa kaplıcalarına faikiyet göstermekte imiş. Ne kadar teessüfe şayandır ki bu tabii menbalardan asrımızın icap ettirdiği tarzda istifade imkânı düşünülmüyor. Yalnız Kütahya ve civarı halkı bunlardan iptidai diyebileceğimiz bir tarzda müstefit olabiliyor. Hâlbuki birçok Avrupa ülkelerinde bu gibi tabii menbalardan istifade için büyük oteller, lokantalar, bahçeler ve her türlü eğlence

mahalleri ve bilhassa ziyaretçilerin istirahatini temin edecek her nevi vâsıtalar vücuda getiriliyor. Kuvvetli reklamlarla ecnebilerin ve cihanın alâkası celbediliyor. Hatta nakil vâsıtalarında büyük teshilat yapılıyor. Binnetice bu suretle hâriçten memlekete servet çekilmesi mümkün oluyor. Hâlbuki biz el-ân çadırlarla göçebe hâlinde kaplıcalara gidiyoruz. Tabii bu tarzda bir ılıcaya hiçbir ecnebi gelmez. Hatta yanılıp da gelse bile geldiğine pişman olarak derhâl geri döner. Binâenaleyh hiç olmazsa zenginlerimiz bu gibi mahallerin imarına gayret etseler de medeniyet eserleri yaratmak suretiyle hâriçten servet celbine ve binnetice memleketin ve kendilerinin de istifadesine çalışsalar…

Bilhassa bu hususlarda belediyelerin payına da büyük vazifeler düşer. Hele taşralarda belediye reislerimiz tam manasıyla münevverlerden, hak ve fazileti kendileri için düstur tanıyan iş adamlarından intihap edilirse tabii menbalardan istifadeye koşmak suretiyle şehirlerimizin imarlarına da bilvesile imkân bulunmuş olur.

Aynı zamanda valiler de herhangi bir vilâyette baş olmak itibariyle bu sahada mühim bir rol oynayabilirler. Tabiatın memleketimize verdiği nimetlerden hakkıyla istifade edebilmek için ellerinde fırsat bulunan ciddî şahsiyetlerin iyi neticeler doğuracak faaliyete gelmelerini temenni edeceğiz. Bilhassa Kütahya'nın medenî eserlerle bugünkü dereceye yükselmesini temin eden esbak mutasarrıf Fuat Paşa bize bu hususta kıymetli bir örnek olabilir.

14 Ağustos 1926

(S. 67, 15 Ağustos 1926, s. 1084-1085)

Sonbahar

Bilmem nedense ben sonbaharı çok severim. Zaten onu sevmeyen kim var? Fakat benim sonbahara olan muhabbetim alelade, mevsimlere olan muhabbetler gibi değil. Onun bende daha derin, daha ölçülmez bir tesiri var: Sonbaharın bütün sırları, bütün şiiriyeti bana ilk gönül heyecanlarımı hatırlatır.

Siz, belki diyeceksiniz:

- Sonbahar, arkasından kış geldiği için çok sevilir.

- Hayır, hayır aziz dostlarım, ben sonbaharı onun için sevmem. Ben sonbaharı, bana aşkı ve hasreti öğrettiği için severim. Evet, sonbahar!

Birçok çiçeklerin canlandığı bu mevsimde ben aşkın rüyasını gördüm, aşkın manasını sezdim, aşkı tanıdım. Onun için sonbahar, benim gözümde mukaddes, en güzel bir mevsimdir. Edebiyatımızın çok nezih bir üstadı da:

"Ah ben sonbaharı pek severim!" dememiş mi idi? Belki onun da bir kalp oyunuyla sonbahara meclup olduğu ihtimâl dâhilindedir. Bunun aksini kim iddia edebilir. Fakat her ne suretle olursa olsun, aylardan beri benim hissime, benim ruhuma

tercüman olduğu için ben o mısraın yaratıcısına o kadar meftunum ki… Eğer o mısra olmasaydı, bugün belki de teselli noktası bulamayacaktım. Sonbaharı ben yine severim. Çünkü ben, o mevsimde hasretin, ayrılığın, azabın sırlarını, manalarını öğrendim. Evet, sonbahar!

Birçok çiçeklerin can verdiği bu mevsimde ben hasretin rüyasını gördüm. Hasretin manasını sezdim, hasreti tanıdım. Onun için sonbahar, benim gözümde en mukaddes, en güzel bir mevsimdir.

Sonbahar ki bana iki büyük kuvveti, yekdiğerinin mütemmimi iki büyük kutbu tanıttı: Aşk ve hicran… Sonbahar ki asırların efsane bildiği sırları bana bir ânda öğretti; gönül oyunlarıyla hakiki oyunlar arasındaki farkı anlattı. Sonbahar ki beni bir gün bir kalbe bağladı ve yine bir gün, belki de aynı günde o kalpten ayırdı. Bir tarafta o bağlanış gününün hâtırasını yaşatırken, o bir tarafta ayrılığın zehrini içerdi. O hâlde sonbahar, benim için en mukaddes, en güzel bir mevsimdir. Çünkü ben o mevsimde güldüm, o mevsimde ağladım. Her iki cihanı ben o mevsimde tanıdım. Belki, içinizde sonbaharı benim gibi hissedenler var. O hâlde geliniz, bu gönülden gelen sözü: "Ah ben sonbaharı pek severim" mısraını beraberce tekrarlayalım!

*

"Sonbahar ki beni bir gün bir kalbe bağladı ve yine bir gün belki de aynı günde o kalpten ayırdı." demiştim. Fakat acaba diğer bir sonbaharın, üçüncü bir sonbaharın bana ve size hediyesi ne olacak?

13 Eylül 1926

(S. 69, 15 Eylül 1926, s. 1104)

Tagore'u Ziyaret

İki seneden beri vakit vakit bazı şairlerinin tercümesi neşrettiğimiz bu büyük Hint şairini iki hafta evvel yapmakta olduğu seyahat esnasında limanımızda ziyaret ettik… Hasta bulunan feylesof vapurun kamarasında karyolada yatmakta olduğu hâlde bizi kabul etti. İnsanlık hislerinin canlı hatıralarını taşıyan siması, gülen gözleri dâhilerde bulunabilen esrarı saklıyordu. Şehrimizi maalesef rahatsızlığı dolayısıyla göremeyeceğini söyleyen şair gelecek sene için vaatte bulundu. Kendisinden mecmuamız için bir resim rica ettik… Kabul etti ve neşrettiğimiz resmi imzalayarak hediye etti. O sırada karyolası üzerinde "Forster"in "Hindistan'a Bir Yol" adlı kitabı bulunuyordu.

Tagore, Kalküta'da 1861'de doğmuştur. Eserlerinin tab'ı için Musevi zenginlerinden Kadori kendisine pek çok yardımlarda bulunmuştur. Hatırlardadır ki Tagore, "Gitanjali" namındaki eseriyle Nobel mükafatını kazanmıştı.

(S. 75, 1 Aralık 1926, s. 1209)

İsmet Paşa Hazretleri'ni Ziyaret

Uzun aylar geçmişti ki büyük paşamızla konuşmamıştım. Onu yakından görmemiştim. Onun samimi hayatındaki havayı teneffüs etmemiştim. Gerçi Ankara'yı her ziyaret edişimde o büyük şahsiyeti görmek arzusu ruhumda uyanıyordu. Fakat çok sevenlerin bir endişesi vardır: sevdiklerini incitmek istemezler. İşte bende bu düşünce ile paşayı ziyaret edememiştim. Fakat, hükümet merkezimizi bu son ziyaretimde artık bu düşüncelerimin esiri olmamaya karar verdim, nihayet dün kalbimde büyük bir sevincin kanat açtığını hissettim ve artık uzun zamanların biriktirdiği hasret beni Çankaya'ya gitmekten men edemedi.

*

Salona girdiğim zaman büyük İsmet'imizi sol taraftaki bir kanepeye oturmuş, Fransızca bir kitap okumakla meşgul buldum. Kendisine üç metre kadar yaklaşmıştım… Onun daima gülen gözleri, sevimli siması, dahiliğin sırlarını gizleyen ulvi çehresi ile karşılaştım, hayatımda pek nadir duyduğum en samimi bir sesle:

- Ooo… Gel bakalım Mesih Bey!..

Dedi, elimi sıktı ve yanındaki iskemleyi göstererek yine aynı samimiyetle:

- Otur şöyle!..

Cümlesini ilave etti…

Okuduğu kitabı kapattı, ulviyetin, asaletin temsili büyük bir ağabeyi gibi hatırımı ve ne zaman geldiğimi sordu. Müstesna şahsiyetinin yaşattığı bir muhitte bulunduğumdan dolayı kendimi bahtiyar sayarak hakikaten iftihar ve sevinç hisleri duydum ve bunun aksine de imkân olamazdı… Sonra tekrar gülerek:

- Mecmua nasıl?

Dedi…

- Paşam, o suali benim size sormam daha münasip olmaz mı?

Cevabını verdim…

Gülerek:

- Çok iyi, çok çalışıyorsun, iyi sebat ettin, şayan-ı takdirsin! Feragatle çalışıyorsun!..

Dedi.

Bu öyle samimi ve teşvikkâr bir ifadeydi ki benim için, en büyük bir mükâfattan, bütün maddi mükâfatlardan daha kıymetli ve daha ulvi bir iltifatı yaşatıyordu.

*

Büyük paşa, vaat ediyorum: daha çok çalışacağım. Bu iltifatına hakikaten layık olmak için daha çok çalışacağım!.. Bugün henüz bu takdirine layık değilim!.. Sen,

büyüklüğün dolayısıyla, beni teşvik için bu sözleri söyledin. Tekrar ediyorum paşam, daha çok feragatle çalışacağım… Çok zengin bir adam olsaydım, bu teveccühe şüphesiz nail olamayacaktım. O hâlde bugün her zenginden zenginim!.. Şimdi, her zamandan ziyade, manevi zenginliğin daha kıymetli olacağını daha çok anlıyorum…

*

Nihayet, dünden muzaffer ve şanlı kumandanı bugünün büyük başvekili:

- Haydi, kalk, yemek yiyelim!..

Dedi… Bu şerefi kazanmanın da ayrı bir mükafat mahiyetinde olduğunu düşündüm… Ömrümde bu derece büyük bir saadet, bahtiyarlık kazanacağımı bana kim temin ederdi?...

Yemekte İstanbul'dan, yeni hayattan, Ankara'dan bahis açıldı… Paşa, Ankara'yı nasıl bulduğumu sordu. Her gelişimde ayrı bir terakki, başka bir fark, hummalı bir faaliyet gördüğümü arz ettim.

Hakikatin bazen görünmeyen, hissedilmeyen sırları vardır. Onları, üç sene evvel ve bir de şimdi Ankara'yı görenler -fakat kalp gözleriyle- daha çabuk anlarlar ve o meçhul sırları keşfedebilirler.

*

Artık yemeğimizi yemiş, kahvelerimizi içmiştik. Paşadan bir iki sual sormak için müsaade istedim, gülerek:

- Sor bakalım…

Dedi…

- Paşam, meydan muharebelerinin, büyük bir kumandan olmak dolayısıyla içtimai-i heyet üzerindeki tesirlerini nasıl görüyorsunuz?..

- Bir meydan muharebesi karşı karşıya bulunan iki tarafın fikri ve maddi bütün kuvvetlerini sarf ederek iradelerini birbirine kabul ettirmek gayesini istihdaf eder. Kati netice ile nihayet bulan bir meydan muharebesinde hâkim olan iradenin müspet veya menfi mahiyetinde olmasıyla cemiyet üzerinde müspet veya menfi, fakat derin tahavvülat ve inkılabat hasıl olmak gerektir. Haklı ve idealist emeller için kazanılan meydan muharebesinin millet üzerinde mesut ve vasi' tesiratıyla cemiyet için pek nafi' ve lazım olduğu kadar meşgul olan tahavvülat ve inkılabat tahkik ettirilir.

- Meydan muharebelerinden sonra muzafferiyetin kumandan üzerine verdiği tesir nelerdir?

- Muzafferiyetten sonra kumandan daha dikkatli ve daha vesveseli bir halet-i ruhiyeye sahip olur. Kazanılan muzafferiyeti muhafaza etmek ve onu kabil-i tasavvur olan haddi-i azamide tevsi' eylemek ve muzafferiyetin millete temin etmesi matlup olan siyasi neticeyi elde edinceye kadar kuvvetin ve hikmetin tesirini mütemadiyen artırmak öyle mesaildir ki kumandanı muzafferiyet kazanıncaya kadar içinde bulunduğu gayret ve endişeden daha ziyade bihuzur edebilir.

Saat on beş buçuğu geçiyordu, resmi makamlarını teşrif etmeleri zamanı gelmişti. Vedalaştık ve ayrıldık… Fakat elan ruhumda üstadın derin ve ebedi akisleri yaşıyor. O samimi sözlerin, o samimi sahnenin sıcaklığını hâlâ duyuyorum. Ve şimdiye kadar kendimi bu şereften mahrum ettiğime o kadar üzülüyorum ki!..

*

Aziz kari, İnönü kahramanının, Türkün büyük İsmet'inin huzurunda duyduğum intibaları sana ifade edemediğim için ne kadar müteessirim. Yalnız onun pürüzsüz ve samimi lisanından naklettiğim cümlelerin sende de derin izler bırakacağına çok inanıyorum, işte bundan dolayı müteselliyim ve benim sana aciz kalemimle tattıramadığım, bildiremediğim samimiyet havasını eminim ki şimdi sen de teneffüs ediyor ve yaşıyorsun…

Onun, deha nuruyla parlayan kor gözleri, herhangi bir fotoğrafından da olsa, seni cezbedecek ve sana mevut saadetlerin fevkinde saatler, hem de erişilmez saadetler yaşatacak!..

*

Dikkat edilirse birinci cevabın son cümlesinin içtimai ve büyük bir hükmü ifade ettiği anlaşılır. Adeta bir vecize mahiyetinde olan bu cümle memleketimizdeki büyük tahavvül ve inkılapların tahkikini kısaca ve fakat büyük bir belagatle anlatmaktadır. Gözlerimizi düne çevirecek olursak baş döndürücü bir süratle yeni yeni sahnelere girdiğimizi, yeni yeni hayatlara nail olduğumuzu derhal görürüz. Hiç şüphe yok ki başımızda bulunan büyük siyaset erlerinin gösterdiği hedefe doğru bu süratle yürüdükçe Avrupa milletlerinden, hiçbir vecihle, medeniyet sahasında farkımız kalmayacaktır. Hatta diyebilirim ki büyük müncimizle İsmet'imiz kahraman neslimize rehber oldukça her milleti geçeceğiz ve bu imanla çalışırsak hiç şüphesiz ki dünyanın en büyük saadetleri Türk'e nasip olacaktır.

Ankara: 13-14 Aralık 1926

(S. 76, 15 Aralık 1926, s. 1221-1222)

İzmir'de Birkaç Gün

Uzun felaket ve ıstırap senelerinin meşum kara günlerinde benim nazlı İstanbul'umdan belki daha çok ve daha ziyade inleyen güzel İzmir'e karşı duyduğum hasret o kadar çoğalmıştı ki… Seneler, her gün, bağrıma bu hasretin teselli kabul etmez acı kırıntılarını doldurdu. Geçen her gün bana İzmir'in kurtuluşu sıralarında yazdığım bir tarihi hatırlattı:

Neşeler her an uçarken yurdumun üstünde hep

Bir seda duydum sabadan bin zafer vaat eyliyor.

Ansızın coştum mesiha söyledim tarihini:

Nazlı İzmir bir an ayrılmam helalimde diyor.

İşte bu tarihi, uzaktan ıstırap ve emellerine bütün kalbimle -İstanbul'umda duyduğum azaplara ilaveten- iştirak ettiğim aziz İzmir için söylerken gözlerim, onu görür gibi olur, bir an evvel ona kavuşmak emeliyle yanardı… Yalnız gözlerim mi ya?.. Ruhum, kalbim o yanışa o kadar kanmıştı ki…

Nihayet bir gün, fakat uzun ayların arkasından, yirmi dört saatlik bir deniz seyahatinden sonra bu sevimli şehre girdim. "Gülcemal"in geniş salonunda orkestranın ruha hitap eden, Akdeniz'in ısrarlı köpükleri arasında dinlenen nağmelerini içe içe geçen yirmi dört saatlik bir deniz seyahatinden sonra İzmir'in cazip sahilinde doya doya istiklal havasını teneffüs ettim. Kış mevsiminde bulunmamıza rağmen adeta bir bahar hüküm sürüyordu.

Yanık bile olsa, ruhuma gülen şirin "Kordon"da birkaç dakika kalmak ihtiyacı duydum ve limanın esrarlı gölgeleriyle oynaşan dalgaların sürüruna ben de iştirak ettim. Sonra dünü anarak tali' denen şuursuz mefhuma lanet ettim. O, nasıl oldu da bu güzel beldeyi, bu sevimli Türk diyarını düşman çizmelerine çiğnetti?..

Daha sonra Karşıyaka'nın uzaktan mevzun görünüşü bana çocukluğumda masallarda dinlediğim periler ülkesini hatırlattı. O duvarları rüya halinde yaşatan bir şarkı kulaklarımda sihirli akisler yaptı:

Karşıyaka'da İzmir'in gülü

Seyran ediyor elinde milli… ileh

Bir an bu çocukluk hatıralarımla müteselli oldum. Nihayet kalabalığı yaran arabanın sinesinde hükümet dairesi civarına geldim. Arabacının tavsiyesi üzerine indiğim "Askeri Oteli"ne iki küçük çantamı bırakarak en evvel belediye reisi Aziz Bey'i ziyaret ettim. Bu kıymetli şahsiyetle yaptığım mülakatımı ileriki nüshalarda yazacağım.

Yalnız bu güzel şehirde iki şey bana çok garip geldi:

1- Otelin odalarında yirminci asırda yaşamamıza rağmen hâlâ mum yakılması!

2- Tramvayların beygirle işlemesi!

Aziz kari! Zannetme ki İzmir ve İzmirlileri bu suretle tahtie ediyorum, hayır! Daha düne kadar İstanbul'umuzda da tramvaylar aynı manzarayı arz etmiyor muydu?

İzmir'de, bilhassa en ziyade nazar-ı dikkatimi celp eden şey halkın yürüyüşündeki çalağı ve cevvaliyet oldu… Bu basit hareket bende tecessüs fikri uyandırdı, dikkat ettim ki bu aziz Türk ilinin halkı âtıl değildir. O, mütemadiyen çalışmak ve kazanmak ister… Sokaklarda lakayt yürüyen, kadre tabii gibi görünen bir İzmirliye tesadüf mümkün değildir! Şu küçük müşahede bende İzmir için, bilhassa İstanbul'a ait öyle bir kanaat hasıl etti ki, kendi kendime yarının en zengin ve en medeni, nurlu bir beldesinin İzmir olacağına iman ettim. Fakat her ne de olsa insanların meziyetleri yanında bir de mağlubiyet cepheleri var: İşte, memleketimizin pek çok

yerinde son senelerin doğurduğu yeni bir yaşayış tarzı burada da kendini göstermekte gecikmemiş: bar hayatı… Fakat bu sözlerimden dolayı maksadım yanlış anlaşılmasın… Eğlenmek, zevk etmek bilhassa bugün, bir zaruret halini almıştır. Yalnız, her ne suretle olursa olsun, milli servetimizin harice akmasını temin edelim. Müteaddit barlarda, medeni ihtiyaçları tatmin eden ecnebi kadınlara ceplerimizdeki paralarımızı vermeyelim. Bu akşam size gülen, iltifat eden herhangi bir kadın yarın akşam da bir başka vatandaşıma gülecek ve onun cebindekini de almaya gayret edecektir. Ve nihayet bir gün sizi ve onu terk ederek memleketine dönecek neticede kaybeden biz olacağız. Çünkü teker teker belki ehemmiyetsiz gözüken, fakat birleştikleri zaman pek ehemmiyetli yekûn tutan paralarımız bir gün mukaddes yurdumuzun sinesinden kaybolacak!

İçtimai bir hatamızı canlandıran bu cümleleri, sırf vatanıma olan merbutiyetim dolayısıyla yazdım… Ey genç İzmirli, servetini harice akıtmaksızın eğlenmeyi kendine şiar eden ve her ne suretle olursa olsun paranın memleketinde kalmasını vicdani ve mukaddes bir borç bil… Bu tarzda düşündüğün ve bu tarzda hareket ettiğin takdirde sevimli İzmir'imiz dünyanın en zengin ve en medeni bir şehri olacaktır. Sana hürmet ve takdis ey aziz İzmirli genç…

Ocak 1927

(S. 78, 15 Ocak 1927, s. 1253-1254)

Acaba Herkes de Benim gibi mi?

Günler var ki İstanbul'un sakinleri yine bir sahneye girdiler… Bir sabah kalktıkları vakit ortalığın beyazlara bürünmüş, hülyalı bir alem yaşattığını gördüler… Semadan zerreler halinde uçuşan, uçuşan dökülen beyaz kar, daha doğrusu efsane tanelerini ilk önce hiç beğenmemek istediler… Fakat bu yeni alem, bu yeni sahne onlara karşı gülümsedi, onlara samimiyet duyguları vermek istedi ve nihayet kendini sevdirdi. Bir gün evvel memnun olmayan, karanlık günlerin kederini semalarında taşıyan insanlar, bilmem nedense, neşelendiler, güldüler; heyecanlı dakikalar, hatta saatler yaşadılar… Çocuklar bile yeni bir hülyanın eteğini çekmeye başladılar, onlarda bu yeni sahnede oynamak hevesini duydular, onlar da heyecanlandılar.

Bana öyle geliyor ki karlı hava daha çok seviliyor… İnsanların ruhundaki bu değişiklik acaba neden?.. Yoksa kar beyaz olduğu için mi seviliyor, yoksa?... İşte bu sualin cevabını ne ben, ne de bana benzeyen bir mahluk verebildik… Fakat benim hatırama başka bir fikir geliyor. Vaktiyle yazdığım bir şiirde:

Ak çoğalmış başımda var mı zarar?

Yüce dağlarda eksik olmaz kar!

Demiştim. Yoksa kar, insanlara böyle bir hayat mı tebşir ediyor?.. Velhasıl ben de her şahsiyet gibi karı severim.

Bakınız, dün lapa lapa yağarken bugün tipi halinde dökülen kar taneleri bile neşenize halel vermiyor, yalnız eskisi kadar hoşa gitmiyor, gitmiyor ama… Yine birkaç gün evvel ki kasvetli havaya tercih ediliyor. Bu tebdil yalnız havada mı ya… Pek uzağa gitmeyelim: çocukluk zamanımızdaki sahneler bile artık görülmez oldu… O zamanlar mangal başlarında, soba etrafında toplanır, mısır buğdayı patlatır, kestane pişirirdik.

Bazen de komşu çocukları toplanır, "deliklerden kovuklardan balık kaçar" oynardık. Vefa'nın bozası, bilhassa, Koska'daki leblebicinin hususi leblebisiyle pek hoşa giderdi. Kızak kaymak vesaire gibi neşe menbaları da eksik değildi. Fakat şimdi o günlerin eğlencelerini bir rüya gibi hatırlıyoruz. Şimdi o günlerin eğlenceleri kayboldu. Yeni zevkler, yeni eğlenceler o günleri unutturdu. Hayatın felsefesi değişti. İnkılap yalnız fikirlerde olmadı, ruhlarda da kendini gösterdi… İlk evvel gençlerde, bilhassa, başka bir heves, başka bir arzu uyandı: dans, dans, dans!.. Bu eğlenceye kendini kaptıranlar bir daha, zannederim ki, kurtulmak imkanını bulamayacaklar… Onlar ne Vefa bozasından, ne de Koska'nın leblebisinden zevk alacaklar… Gerçi o zamanlar ben de yaşlı değildim, pek küçük bir çocuktum, çocuktum ama… Büyüklerin de bu saydığım zevklerle iktifa ettiklerini pek iyi hissederdim.

Gençlerde başka bir hevesin, başka bir arzunun uyandığını söyledim, fakat hakikati söylemek lazım gelirse: gençlerde uyanan bu hislerin ihtiyarlarda daha ziyade bir tesir yarattığını unutmamak lazım… Bilhassa onlar hayattan şimdiye kadar aldıkları kamı kâfi görmüyorlar da gençleri, bu hafif meşrep çocukları geride bırakmak istiyorlar… Hele bazen zamanın dilberlerine, pek de muvaffak olmadıkları dansı için, öyle bir yalvarışları, boyun bükerek niyazda bulunuşları var ki… Bazen bu zavallılara acımak ihtiyacı duyuyorum. Fakat bir gün kendimin de, belki yaşarsam, ihtiyarlayacağımı düşünerek bu fikrimden vazgeçiyorum. Kendimin de acınacak bir hâle gelmemi bir türlü arzu etmiyorum. Gerçi biraz evvel saçımın ağarmaya başladığını söylemedim değil. Fakat bu değişiklik bende on altı yaşımdan itibaren başladı. Hatta çok sevdiğim annem: "devlet tüyüdür" diye onları kopartmaktan beni men ederdi. Fakat nerede o devlet?.. Çoğalan aklardan başka bir netice elde edemedim. Bir günde saçıma düşen bu karların gönlümde yapmayacağına beni kim inandıracak? Yalnız ben mi ya?.. Ey sevgili kari, sen de, eğer gençsen aynı akıbete kavuşacaksın…

Şimdi ne senin gönlüne ne de benim gönlüme o kar taneleri yağmasın da, varsın tabiatın sinesine, tabiatın gönlüne yağsın!..

Şubat 1927

(S. 80, 15 Şubat 1927, s. 1285)

İntiharlar ve Sebepleri

Gazeteler yazdı: "Feyz-i Ati Lisesi talebesinden Belma Hanım ileh…"

Belki bu feci ölüm vakasını memleketimizde okumayan kalmadı. Herkes: "Vah vah… güzel de bir kızmış, yazık!.." diye hayıflandı. Şüphesiz anası, babası, akrabası daha çok acıdı, daha çok yandı, daha çok azap ve ıstırap duydu… Diğer insanlar, yani gazete karileri, şimdi, belki de tesirlerini unuttular, şüphesiz ki unuttular… Fakat bu yürek acısını ilelebet taşıyacaklar da var.

Kimin hatırına gelirdi ki güzel ve sevimli Belma günün birinde yumuk ve bir " hanımeli" kadar güzel eline, hayatını tüketecek, mini mini kurşunuyla ruhunu alacak olan tabancayı, o merhamet bilmez katil aleti alacak, parmağı titremeden ağzına sıkacak ve nazlı vücudunu yerlere serecek? Kimin hatırına gelirdi ki hassas Belma katil bir hisse, hayatına doyamadan, hatta belki hayatı tadamadan, kurban gidecek?...

Zavallı Belma… Son sözü ve son arzusu kim bilir ne idi?

O, belki şimdi mesuttur, emeline, arzusuna kavuşmuştur. Belki daha fazla mustariptir. Bedbin düşünenler için şüphesiz ki kurtulmuştur. Fakat hayatından kam almayı zevk almayı şiar edinenler için de kendisine kıymıştır. Her ne olursa olsun, değil mi ki arkasından gözyaşı dökenler, uykularını terk edenler, ıstırap mengenelerinin altında ezilenler vardır, o hâlde Belma'nın bu acı ölümü onların kalbinde onulmaz bir yara açan kanlı bir hadise olmuştur. Hatta bu kadarla da kalacağını kim temin edebilir? Belma'nın henüz kurumayan mezarını gözyaşlarıyla yıkayacak kaç candan seveni var acaba?..

Hayalinizde daha birçok sahneler yaratabilirsiniz: Bu vaka, memleketin nüfusu için de bir darbedir; Belma, belki yarının müşfik bir annesi, vakur bir aile kadını olacaktı; belki yarının büyük bir şahsiyetini ondan bekleyebilirdik. Artık bu mevzu üzerine bin bir hayal kurabilirsiniz…

Hayatın muhtelif safhalarında yaşayan insanlar arasında son senelerde intiharların çoğaldığını görüyoruz. Birçok sebepler bu tarzda vakaları doğuruyor. Fakat her ne olursa olsun, intihar, iradesizlikten, ruhun zayıflığından ileri gelmektedir. Daima, ruhen hasta ve zayıf iradeli insanların kendilerini öldürdükleri görülmüştür. Tahsili olmayan fertleri bu hususta, haydi, bir dereceye kadar mazur görelim. Fakat, bilhassa, Belma gibi tahsil çağında bulunan tecrübesiz bir yavrucağın intiharı hiç de diğerleri gibi değildir. Bu hususta evvela ailenin, sonra da mektebin, daha doğrusu mürebbilerin, talebeye icap eden irade kuvvetini, irade kudretini verememesi itibariyle muaheze edilmesi lazımdır. Yani terbiye sistemlerimizin pek sağlam olmadığına hükmedebiliriz. Binaenaleyh maarif vekaleti milli talim ve terbiye heyetinin bu hususta fazla hareket ve faaliyete gelmesi lazımdır. Herhâlde bu tarzda mesai "Hayat" mecmuasını neşir suretiyle gençliği muhtelif ve zıt cereyanlar, felsefeler arasında şaşkın bir vaziyette bırakmadan daha çok müfit ve hayırlıdır. Bu yolda kudret ve kuvvet sarf ederek memleketin mühim bir derdini, terbiye sistemini düzeltmeye çalışmak daha mübrem ve mühim olsa gerektir. Felsefi ve edebi cereyanlarda,

şimdilik, her medeni memlekette olduğu gibi fertler, zümreler uğraşabilir. Binnetice irade itibariyle sağlam ve ruhen hasta olmayan insanlar yetiştirmiş ve Belma gibi kurbanlar vermekten memleketi kurtarmış oluruz. Aksi takdirde bu vakanın evrenin teşkil edeceği miktar ve zaruridir. Nitekim diğer tarz ve şekillerde yapılan cinayet ve intiharların da şüyularından sonra tekrar ettiklerini, bugüne kadar, pek acı misallerle gördük.

Bu satırları sırf memlekete olan merbutiyemiz dolayısıyla alakadarları sahalarında çalışmaya davet kastıyla yazıyoruz. Bilvesile Belma'ya rahmet, ailesine ve arkadaşlarına da sabır temenni ederiz.

Şubat 1927

(S. 81, 1 Mart 1927, s. 1301)

İzmir Belediyesi Reisi Aziz Bey'le Bir Mülakat

Yetmiş sekizinci nüshamızdaki musahabemde İzmir Belediye Reisi Aziz Bey'le yaptığım mülakattan bahsetmiştim, bu nüshada işse vaadimi yerine getiriyorum.

Aziz Bey, ziyaretim esnasında pek ziyade meşgul olmasına rağmen büyük bir nezaketle ve mültefitane bir surette beni kabul etti, sorduğum suallere cevap lütfunda bulundu. Oldukça uzun bir zaman devam eden bu mülakat bazen, muhtelif sebeplerle, sekteye uğruyordu. Bir aralıkta kendilerinden yeni inşaata dair birkaç resim istedim, memnuniyetle bu ricamı da kabul ettiler.

- İzmir Belediyesi'nin geçen bir sene zarfındaki umumi faaliyeti hakkında malumat lütuf buyurulur mu?

- İzmir Belediyesi'nin geçen sene belediye meclisinde tesadüf olunan bütçesi şehir dahilinde hassaten harap umuminin bidayetinden biri, talisiz kalan ve 30-40 sene evveli açılıp da şose veya kaldırımla tefriş edilememiş olan mühim yolların ve bu meyanda bu yollara ait olan lağımların inşasını ve yanmış olan şehir kısmının yeni bir plana istinaden inşaata müsait bir hâle ifrağını ve mezbahanın asri bir şekle ircanı, şehirde bir yarık ve çocuk bahçesi tesisini ve şimdiye kadar tamamen merkeziyet usulüne istinat eden şehir idaresinin İstanbul'da olduğu gibi mıntıkalara tevziyle ana göre mukteza mıntıka binalarının ihdasını, bir belediye mecmuasının teşrini istihdaf etmekte idi. Şehir dahilinde bir sene zarfında 512.747 lira sarfıyla -bütçemizin üçte birine muadildir- 3121 kilo metre murabbaî şose inşa ve birçok kaldırımlı yol tamir ve lağım inşa ve tamir edilmiştir. Hassaten mütemadi tamirat teşkilatı vücuda getirilerek daimî faaliyete sevk olunmuştur, yollarda nazar-ı dikkate alınmak icap eden en mühim nokta herhangi bir yolun mütemadi bir tamir kavli tarafından bozulmaktan vikayesidir. Basmahane İstasyonu yanında Bandırma taşı ile ve vücuda getirdiğimiz geniş meydanlık bizim için bir tecrübe sahası olmuştur. Silindir geçirilmiş kum tabakası üzerine Bandırma parke taşları mümkün olduğu kadar sık dizilmiş ve araları çimento

ile tahakküm olunmuştur. Çimentonun vazifesi harcından yağmur ve toprağın diğer sularla parke taşlarının istinat ettiği kısım üzerine nüfuz edememesini teminden ibaret idi. 14 metrelik arza malik olan bu meydanlıkta henüz bir parke taşı yerinden kımıldamamıştır. Halbuki burası şehrin en işlek meydanıdır. Bu usulü bundan sonra da tatbik edeceğiz.

Şehrin muntazam bir lağım ve kanala olan ihtiyacı nazar-ı dikkate alınarak İstanbul'da bulunan Alman mühendisi hüzarl ile on iki bin liralık bir mukavelename imza edilerek şehrin umumi lağım ve mecari planları mumaileyhe tanzim ettirilmiştir. Bu sayede şehrin en mühim ihtiyaçlarından biri olan lağımlara ait asri bir plana malik bulunuyoruz. Bu plana göre şehrin tekmil lağımları şehir haricinde ve iki zarfında birleştirilecektir. Bugünkü lağımlar denize amudi olarak inmekte ve bütün müzahrefatı limana doldurmaktadır. Şehrin en mühim bir yeri olan birinci Kordo'nun Punta tarafında öteden beri işlemekte olan büyük deniz hamamıyla şehrin diğer aksamındaki deniz hamamlarının suları bakteriyolojinin muayeneye tabi tutulmuş ve bunların bir milimetre mükaabında sayılması gayrikabil kavli basillerin mevcut olduğu görülmüş olduğundan şehir sahilindeki bütün bu deniz hamamları set olunmuştur. Yeni kanalizasyon planı mucibince şehrin iki tarafında toplanacak olan sular kimyevi muameleye tabi tutularak tehlikesiz bir hâle ifrağ olunduktan sonra tulumbalarla 200 metre deniz uzak bir sahasına sevk olunacaktır. Aynı zamanda bütçedeki vakıf menba suları içinde bir keşif planı yaptırılmıştır. Şehir vakıf suları mecralarının mühim kısımları evvelce günün borulardan ibaret idi bu boruların demir borularla tebdiline şiddetle lüzum görüldüğünden belediye tarafından bütçe dahilindeki 10 bin liranın sarfıyla günün mecraların en mühim kısmı demir mecralarla tebdil olunabilmiştir. Belediyenin nezareti altında çalışan bir su komisyonu vakıf sularının ıslahı için azami bir faaliyet sarf etmektedir. Tabakhane suyunun 200 metrelik bir mecra ile Vezir Osman Ağa suları mecrasına rabıtı temin edildiğinden şehirde en kurak zamanlarda bile vakıf sularının mevcudiyeti emniyet altına girmiş demektir.

Yeni ihdas edilmiş olan park için vakıf sularından istifade edeceğiz. Birkaç hafta içinde Bahri Baba Parkı'na vakıf sularının mecraları temdit edilmiş olacaktır.

Yangın yerleri için belediye çok esaslı adım atmak mecburiyetinde bulunuyordu. 200 hektarlık bir saha tamamen yanmıştı. Buranın sakinleri hemen tamamen memleket haricine gitmişlerdir. Memleketin ticari methal ve harici olan iç liman civarındaki mühim ticarethane ve depoların yanmasıyla hassaten İzmir şehri depo ticarethane hususunda bina mahrumiyeti altında çok müşkül bir vaziyette kalmıştır. Şehir planı tanziminde Avrupa'dan mukaddema celp edilen iki mütehassıs Fransız mühendisin hazırlattıkları imar planları ve yangın yerinin yeni planı tanzim, aynı zamanda eski arsaların kıymetleri yeni ebniye kanuna tevfikan tamir komisyonlarınca takdir edilerek bunu usulü tatbik edilmektedir. Bu suretle 16 bine yakın arsanın kıymet-i takdiri ve bütün tevzi muamelesi yüzde doksan ikmal edilmiştir.

Yeni plana göre muntazam cephede yeni arsa taksimatı yapılmış ve şehrin yerli 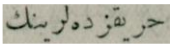 hemen yüzde doksanına eski gayrimuntazam sokaklar üzerindeki biçimsiz arsalarına mukabil yeni plan üzerinde muntazam arsalar veilrmiştir. Ve ayrıca talep olanlara ihtiyaçlarına göre müzayede suretiyle, arsa satılmıştır. Yeni yangın yeri planında yolların geniş olmasına çok ehemmiyet verilmiştir. İkinci Kordon 30 metrelik büyük bir cadde haline ifrağ edildiği gibi basmahaneden limana münteha olan Gazi yolları da 38 metrelik güzel bir "bulvar" halinde tanzim edilmiştir. Bu bulvarın tesviye terbiyesi ikmal edilerek inşa edilmeye başlanmıştır ki üç ayda ikmal edilmiş olacaktır. Arsa sahipleri peyderpey inşaata devam etmektedirler. Bu ilk baharda inşaatın büyük bir faaliyetle devam edeceğini ümit ediyoruz.

Şehirde otomatik telefon tesisatı için yerli sermayedarlardan bir şirket teşkili kabil olamadığından bu işi bizzat belediye üzerine almaya mecbur olmuş ve "Erikson" telefon şirketiyle bir mukavele akdedilmiştir. 1 Kanunisani 1927'den itibaren İzmir Belediyesi'yle Erikson şirketinden müteşekkil olan İzmir telefon şirketi tesisatı başlamış bulunuyor. 400 bin liralık sermayenin dörtte biri olan yüz bin liranın yarısını İzmir Belediyesi bankalara tevdi etmiş olduğu gibi mütebaki elli bin lirada Erikson şirketi tarafından temin edilmiştir. Mukavelename mucibince tesisatı ait 400 bin liralık masrafatı Erikson şirketi tamamen deruhte etmiştir. Belediye her sene ellişer bin lira ödemekle iktifa edecek ve sermayenin yüzde elli beşini tesviye edinceye kadar devam edecektir. Tesisat 1 Temmuz 1927'de ikmal edilecek ve otomatik muhabereye başlanacaktır ve santralimiz şimdilik iki bin abonelik olacaktır.

Mezbahaya gelince: İzmir'de çoktan beri lüzumu şiddetle his olunan ve şimdiye kadar pek çok plan ve projelerin tanzimine sebebiyet veren bu işte memleketin menafine muvaffak bir surette halledilmiştir. İstanbul'daki mezbaha tarifesi tatbik edilmek ve belediyenin şimdiye kadar İzmir mezbahasından koyun başına aldığı varidat yine belediyeye ait olmak uzun sene sekiz ay nihayetinde bütün mezbaha ve müştemilatı belediyeye intikal etmek şartıyla ve on üç bin metre murabbalık bir saha üzerinde büyük büyük ve küçük hayvanlara mahsus ilk yirmi dört saatlik istirahat ahırları, satış halleri ve kesilmeden evvel intizar edeceklerin beklemesine mahsus iki ahır, büyük ve küçük hayvanların zebhine mahsus cisim mezbaha salonları, iki katlı bir bir dairesi, işkembe ve bağırsakların temizlenerek işlenmesine mahsus aksamı, kanların tasfiyesine mahsus imalathaneyi imalinin temizlenmesine mahsus banyo mahallerini, muntazam bir laboratuvarı, mezbaha memurlarının ifay-ı vazife ve akametine mahsus iki katlı bir binayı, ashab-ı musalihin oturmasına mahsus salonu lokantayı, kırk dört metre mükaabı suyu istiabı müsait yüksek bir su deposunu, makine ve bateri dairelerini ihtiva edecek surette tamamen asri teçhizatla mücehhez yedi bin metre murabbalık ve münhasıren betonarme olarak inşaatı vücuda getirilmek üzere bir Türk anonim şirketiyle mukavele imza edilerek kanunuevvelin otuz birinde mezbaha salonlarının küşat ve icray-ı faaliyetine imkan hasıl olmuştur. Mezbahanın sair aksamı mukavele mucibince bir sene zarfında ikmal edilecektir.

İzmir şehri meyilli bir araziye istinat ettiği için ekser yollar dar ve mebani mütekaiftir. Şehrin teneffüs ve tenezzüh için geniş sahalara ihtiyacı çok ziyadedir. Şehrin hemen ortasında Bahri Baba mevkiinde şimdiye kadar çorak bir dağlık halinde kalan yalnız bir miktar ağaç garsıyla tezyin edilebilen mahal-ı mütehassıs bir Alman ve Türk mühendislerimizin hazırladıkları bir plana tevfiken denize tamamen nezareti muhafaza edilecek surette tanzim olunmuş ve şehir çocukları için asri ve Avrupa'da az tesadüf edilen salıncak ve tahterevalli gibi muhtelif cins oyun aletleri havi bir çocuk bahçesi tesis ve yeniden binlerce çam ve diğer ağaç fidanları ve parklara mahsus daima yeşil yapraklarını muhafaza eden nebatatla tezyin olunarak her gün ve bahusus Cuma günleri binlerce halkın teferrüç mahali haline ifrağ edilmiştir. Bahri Baba'nın deniz sahilindeki geniş bir arsa kırk bin liralık fedakârlık yapılarak alınmış ve bu sene marttan itibaren tesviye-i terbiyesi yapılarak tenezzüh ve teferrüce müsait bir hâle ifrağı temin olunmuştur.

Mıntıka binalarımız aynı sistemde betonarme olarak inşa edilmiştir.

Belediye mecmuası ise üç aydan beri intişar ve mühim makaleleri ihtiva etmektedir.

Görülüyor ki bin bir müşkülat içinde ve her tarafta tesirini az çok gösteren iktisadi buhranlar arasında bütçemizin çizdiği programa sadık kalmaya çalıştık.

Yeni belediye kanunu belediyelere daha geniş varidat menbalarını hazırlamak şartıyla çok nafi bir kanun olacaktır.

- Yeni sene zarfında nasıl bir program takip edilecektir? Tramvaylar bugünkü iptidai şeklini ne zamana kadar muhafaza edecektir? Bu hususta bir teşebbüs var mıdır?

- Belediye heyeti henüz teşkil etmiş olduğundan bu hususta ancak birkaç gün sonra malumat verebilirim.

1928 şubatında elektrikli tramvayların her şeyinin itmam edilmesi lazımdır. Hükümet komiseri bu hususta şirketi daima sıkıştırıyor. Ümit ederim ki 1929 şubatından evvel tramvaylar işlemeye başlayacaktır.

*

Artık ortalık tamamıyla kararmış ve belediyeye ait soracak başka bir sual kalmamış bulunduğundan muhterem belediye reisine teşekkür ederek ayrıldım. Yalnız tramvayların bugünkü halini canlı bir surette göstermesi dolayısıyla hususi olarak bir fotoğrafı temin ettim. Bugünün ebedi bir hatırası olan bu resim kim bilir yetişecek nesiller üzerinde, yarın, nasıl bir tesir vücuda getirecektir?..

(S. 81, 1 Mart 1927, s. 1309-1311)

Eski ve Yeni Ramazanlar

Şimdiye kadar memleketimizde Ramazan denilince hatıra evvela ibadet etmek, sonra da eğlenmek, zevk etmek gelirdi… Tabii ben asırlar evveline ait şeyleri bilmediğim için nihayet yirmi senelik bir hayattan bahsedeceğim:

Çocukluğumda Ramazanlar benim için neşe ve sevinç vadeden aylardı! Bilhassa "Karagöz" en ziyade sevdiğim -bütün çocuklar gibi- bir eğlence idi. Hatta bizzat yaptığım patiska perdem, meşalem, Karagöz sahnesinin lazım fertleri en kıymetli eşyam arasında yer tutardı. Renkli fenerlerle mahya kurmak hususunda da ihmalkarlık etmezdim. Biraz aklım ermeye başlayınca bu cansız insanlar ve diğer şeyler beni avutamaz oldu. Mınakyan'ın ciddi sahneleri, "adalet-i ilahi" tecellisini yaşatan, istibdata karşı halkın ruhundaki nefreti canlı bir surette gösteren sahneleri çocuk ruhumu tatmin etmeye başladı. Pek küçük olmama rağmen ne Abdürrezzak Efendi'nin ne de Hasan Efendi'nin tuluat kumpanyaları bana zevk vermezdi. Bilhassa "Balmumcu" gibi eserleri görmek en büyük ve yegâne bir ihtiyaç halinde idi. Daha sonraları bu sahnelerde de istediğim şeyleri bulamaz oldum. Bilhassa Mınakyan'ın: "A..h efladım, ee lebbe tete… a… daliti eyhaliyeye celi edecektir!.." [21] ahengindeki cümleleri beni isyan ettirmeye başladı. Güzel dilimizin böyle fena bir ahenkle söylenmesini hiçbir gün affetmek istemedim. Fakat her ne de olsa, istibdattan kurtulmuş ve adalete susamış olan halk üzerinde bu nevi eserlerin büyük tesirleri görülmüştür. Vatan mefhumu eskisinden çok farklı anlayan insanlar bu sahneler karşısında göz yaşlarını zabt edememiş ve en büyük zevki tatmışlardır.

Fakat ben artık bitip tükenmek bilmeyen bu "adalet-i ilahi"den de bıkmış, çocuk ruhumu akıllandıracak muhitler aramaya başlamıştım. Gerçi Karagözlerimi, yağ kandilleri yanan narin minaremi pek de unutmuyordum, unutmuyordum ama, onlara karşı o eski meclubiyetim de kaybolmuştu. Bütün Ramazan'da, onlarla, nihayet bir gece meşgul olmak kâfi geliyordu. Geride kalan yirmi sekiz veyahut yirmi dokuz gece ne suretle geçecekti?.. Yeni bir iptila ruhuma hâkim oldu: sinema… Bu cansız sahneye adeta aşıktım… Bilhassa "Sefiller", "Pompei'nin Son Günleri" gibi hissi, tarihi filmleri aramak benim için en büyük bir ihtiyaç idi. Böyle bir sinemaya gitmeyecek olsam kederlenir, adeta bir tarafımın noksanlaştığını hissederdim.

Bayezit Camii avlusunda kurulan sergide uzun zamanın hususiyetlerinden biri idi…Baharlı şekerler, güne gün eşya ve emtia, tespihler orada teşhir edilirdi…

Halbuki bir şey kalmadı, ne mahya kuran bir fert, ne "Karagöz", ne sergi bugün tesadüf edilmesi hemen hemen mümkün olmayan birer hayal halini aldı… Halbuki birçok gençlerin, bilhassa münevver gençlerin, bu sene, "Karagöz Hayali" aradıklarına bizzat şahit oldum, hatta kendimi de o zümre arasında saymak zaruriyetindeyim.

[21] Bu cümleyi; Mınakyan isimli Osmanlı Ermenisi olan bir tiyatrocunun kendi dil ve ağız özellikleriyle söylediğini düşündüğümüz için cümlenin Arap alfabesiyle yazılmış hâlini de göstermek isteriz:

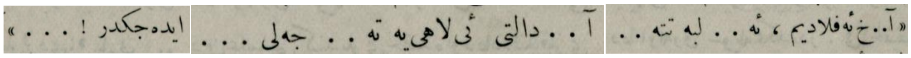

Bilhassa Türkün ince zekasının, nükte ve cinas kabiliyetinin canlı bir misali olan ortaoyunu ve camilerimizin birçoklarında görmeye alıştığımız mahyalar da kaybolmak üzere…. Halbuki onların bedi birer levha halinde narin minarelerimizin arasında semaya kavl açtıklarını görmek ne büyük bir zevkti… Herhâlde saydığım milli eserler bugün yaşatılmalıdır. Çünkü onlar tamamıyla millileşmiştir, Türkün öz malı olmuştur. Türk onlara ruhunun inceliklerini, hislerinin en seyyallerini vermiştir. Mamafih hepsini eski haliyle muhafaza etmek pek de doğru olmasa gerektir. Yalnız bugünün zevkini de ilave ederek onları asri bir şekle getirmek elbette mümkündür. Fariza "Karagöz"de bugünkü hayatımızla alakadar fıkralar dinlemek, daha birçok tadilat yapmak elbette çok lazımdır. Hatta bugün ecnebi memleketlerinde milli ananelerin, halkın ruhunda doğan eski eserlerin yaşatıldığını görmek çok kolaydır. Fariza Paris'te "Sorbonne"un arkasındaki Saint Michel Caddesi sene başında Paskalya tatilinde on beş gün, baştan başa kurma dükkanlarla dolar. Orada atlı karıncalar, kuklalar vesaire zevk menbaları yani Fransız halkının milli sahneleri, nişan talim evleri görülür her sınıfa mensup halk akın akın bu muvakkat eğlencelere koşarlar… Bu suretle, her milletin hayatında elan yaşayan ve yaşatılan eski milli eserleri varken biz niçin varlığımızın ruhunu, halkımızın zevkini, Türkün muhayyilesinin doğurduğu şaheserleri ihmal ediyoruz. Niçin bu millet asrında gözlerimizi biraz da kendimize çevirmiyoruz?..

14 Mart 1927

(S. 82, 15 Mart 1927, s. 1317)

Hilal-i Ahmer ve Meşkur Hizmetleri

Memleketimizde hiçbir fert yoktur ki Hilal-i Ahmer'in kıymetli hizmetlerini takdir etmesin. Evet; Hilal-i Ahmer bu ülkeye, bu aziz yurda bilhassa kara günlerde öyle büyük hizmetlerde bulundu ki onları benim aciz kalemim tasvir edecek kudrette değildir. Onları bütün bir millet his halinde yaşamıştır. Daha dün ıstırap ve felaket günlerinden kurtulmak için milli mücahedemizin harika sayılan kahramanlık anlarını düşünürsek Hilal-i Ahmer'in fedakarlıklarını canlı bir levha halinde görürüz. Vatanın halası yolunda kolunu kaybetmiş yahut bir düşman şarapnelinin hain bir darbesiyle yaralanmış bir Mehmetçik yarasını, bu mukaddes Türk ilinin yetiştirdiğini aziz bir hemşiremizin sardığını tasavvur ederken, o andaki şefkat hissiyle çarpan bir kalbin şifa vermek hususundaki kudreti inkâr edilebilir mi?

Hilal-i Ahmer sade harp meydanlarındaki faaliyetleriyle de kalmamıştır. O, her zaman, zavallılara yardıma koşmuştur. Hatta mekteplerimizde gıdasını temin edemeyen mini mini vatan yavrularına da himaye elini uzatmıştır. Memlekete bu kadar büyük maddi ve manevi yardımlarda bulunan Hilal-i Ahmer hiç şüphesiz Türk milletinin en ziyade sevdiği bir müessesedir.

Bilhassa, büyük müncimizin Gazi Paşa hazretleri meclisin bu seneki küşat merasimindeki nutuklarında: "Tarih-i harp sıhhiyede ve memleketin muavenet-i içtimaiye tarihinde bir mevki-i mahsus ihraz etmiş" buyurmamışlar mıdır?

"Hilal-i Ahmer Mecmuası"nın 10 Mart 1927 tarih ve 67 numaralı nüshasındaki beyannamenin dercini de, her Türkün kalbinde yer bulacağına emin olduğumdan, bir vatan borcu bildim:

"Salip-i Ahmerler veya diğer bütün müessesat-ı hayriye gibi, Hilal-i Ahmer'de de erbab-ı hayr u hesenatın muavenet-i maddiye u maneviyeleriyle yaşar ve inkişaf eder.

Harb-ı umumi esnasında, teavün kuvvetlerini pek ziyade yükselten Salip-i Ahmerlar, varidat menabı bulmak için muhtelif vasıtalara müracaat etmişlerdi. Bu vasıtalardan biri de cemahir-i müttefika-ı Amerika'da ve İngiltere'de "Church day" yani Kilise Günü tabir olunandır. Bu iki memleketin Salip-i Ahmer cemiyetleri, senenin birkaç muayyen gününde bütün kiliselerde para toplamak usulünü tatbik eylemek suretiyle pek parlak muvaffakiyetler elde etmişlerdir. Amerika ve İngiliz Salip-i Ahmerler'inin varidat fasıllarından en mühimini teşkil eden Kilise Günü, bu iki cemiyete mühim varidat temin ediyor.

Hilal-i Ahmer'de "Cami ve bayram günlerini" ihdas etmiştir. Malumdur ki İstanbul'da Ramazan Bayramı'nın ilk günü, Hilal-i Ahmer'in çiçek günüdür. Bu adet baki kalmaklar beraber Ramazan ve Kurban Bayramları'nın ilk günleri cami günleri ittihaz ediliyor. Bu iki mübarek gün de, bayram namazına giden her Müslüman cami-i şerife konacak bir kutu veya tepsiye, gönlünden ne koparsa atar. Bu adet Türkiye Cumhuriyeti'nin en küçük köylerindeki camilere kadar teşmil edilebilir."

Binaenaleyh nisanın üçüne tesadüf eden Ramazan Bayramı'nın birinci günü her Türk Hilal-i Ahmer çiçeklerini göğsünde iftiharla taşıyacak, bayram namazından çıkarken bu aziz müesseseye olan merbutiyetini göstermeyi unutmayacaktır.

Sözümü bitirirken de muhterem karilerime:

Âzâ kaydolmak suretiyle Hilal-i Ahmer'e daha çok yaklaşmış olursunuz diyeceğim.

(S. 83, 1 Nisan 1927, s. 1333)

Hattat Mektebinde Birkaç Saat

"Hattat Mektebi"nde Ramazan'da açılan sergi yazımızın üstatlarının ve yeni yetişen bazı gençlerimizin eserlerini ihtiva etmesi dolayısıyla milli ve bedii bir zevkin tatmini için ziyaret edilmesi lazım olan meşherlerden biri idi. Ben de sırf bu mukaddesle bir gün mektebe uğradım. Hiçbir menfaat beklemeden senelerle emek sarf ederek bu müesseseye can u gönülden bağlanan her fert hiç şüphesiz ki takdire layıktır.

En güzel eserlerimizden biri olan yazımızın muhtelif şekillerde yaratılan numunelerini burada görenler zannederim ki güzel yazabilmek için ruhlarında bir arzu uyandığını hissettiler. Bilhassa tezhip işlerinin çerçevesi içine istif edilen şaheserlerin inceliği, zarifliği en ölgün ruhluları bile adeta canlandıracak bir mahiyette idi. Hakkı Bey'in müzehhep iki nefis levhası salonda birer bedii halinde gözleri büyümeye kâfi geliyordu. Hatta mektebi ziyarete gelen ecnebiler bile, hiç anladıkları hâlde, bu nefis eserlerin hayranı idiler. Herhâlde Türk, Arap'ın harflerini, aldığı gibi muhafaza etmemiş; onlara ruhunun inceliğini, zevkinin seyyaliyetini, gözlerinin ahengini vermiş, daha doğrusu onları kendi varlığının idadisinden geçirerek millileştirmiştir… Bu suretle öz malımız olmuş olan yazımıza ne kadar rağbet gösterilirse o nispette milletimizi sevdiğimiz anlaşılacaktır.

En güzel eserlerle sahiplerini, tabii başta üstatları yazmak suretiyle karilerime arz edeceğim:

Rika, sülüs ve nesih muallimi Reisü'l-hattatîn Hacı Kemal Efendi'nin sülüs ve nesih "hilye-i saadet", kıtaat ve murakkaatı; "hatcılık" muallimi Hakkı Bey'in resmini derç ettiğimiz sülüs celisi levhasıyla " 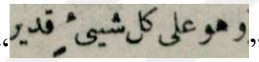 " levhası; talik muallimi Hulusi Efendi'nin resmini derç ettiğimiz talik celisi levhası; "ibri ve ahar" muallimi Necmettin Efendi'nin talik celisi "el-kasip habibullah" ve "besmele-i şerif" levhaları, "ibri"leri; divani ve celi divanı muallimi Ferit Bey'in sülüs celisi "besmele-i şerif"i; sülüs ve nesih muallimi Nuri Bey'in bir iki ufak eseri; hat, kûfi ve resim tezyini muallimi Kemalettin Bey'in çini tabaklarıyla fener ve kandilleri; tezhip ve minyatür muallim Tahirzade Hüseyin Bey'in İran üslubu üzere yaptığı "paravana"sı, kabartma ve işleme mezhep tabakları; mezhep ve mücellit Bahattin Efendi'nin Türk üslubu üzere şemse kapları vesair tezhipleri; mektep mezunlarından: Hamit Bey'in tezhipleri -Hacı Kemal Efendi'nin sülüs, nesih celileri üzerine-; Ahmet Süheyl Bey'in tezhip eserleri; hattat Halim Efendi'nin sülüs ve talik levhaları bilhassa büyük bir maharet ve ince bir zevkin mahsulleridir.

Talebeden de: Vehbi Efendi'nin tezhipleri, sülüs, talik yazıları, şemsi kapları; Rafet Efendi'nin tezhipleri ve Ahmet Hamdi, İbrahim, Hüseyin Efendilerin tezhip, sülüs ve nesih eserleri; Derya Faik Hanım'ın muhtelif yazıları güzel eserlerden sayılabilir…

Sütunlarımızın müsadesizliği dolayısıyla sergi hakkında bu kadar malumat vereceğim. Yalnız arz etmek istediğim bazı fikirlerim var ki, muhterem karilerim onları okumak zahmetini de zannederim ki ihtiyar edeceklerdir:

Görülüyor ki en güzel eserler bile birtakım Arabi ibarelerden vücuda getirilmiş. Türk, ruhuna, benliğine verdiği bu yazılarda niçin kendi lisanını kullanmıyor?.. Hâlâ niçin manasını anlayamadığını lehçelerden vücuda getirilmiş levhalara rağbet gösteriyor; kendi hususiyetini saklayan, varlığının canlı bir örneği olan evlerinin duvarlarını birtakım yabancı ibarelerle söylüyor. Bahusus ki bugünkü millet devrinde bu nokta daha ziyade anlaşılabilir. Yalnız gözlerimizin zevkiyle değil, lisanımızın,

daha doğrusu ruhumuzun da zevkini, birleştirmek suretiyle eserler vücuda getirmemiz herhâlde çok kolay ve mümkündür. Acaba darp misallerimizin, halk türkülerimizin güzelliklerini yazarsak fena mı etmiş oluruz. Fariza:

Ayrıldım özlerinden

O tatlı sözlerinden

Bilseydim ayrılık var

Öperdim gözlerinden

Mısraları ruhumuzun inceliklerini yaşatan nefis bir levha olamaz mı?

13 Nisan 1927

(S. 84, 15 Nisan 1927, s. 1349-1350)

Sekizinci Cilde Başlarken

Milli Mecmua; bu nüshasıyla sekizinci cildine başlamış oluyor.

Matbuatımızda renk, renk ve çeşit, çeşit, bilhassa hasis menfaatler uğrunda çıkarılan gazete ve mecmualar arasında Milli Mecmua'yı üç buçuk seneden beri yaşatmak hususunda kudret ve vakit veren aziz karilerimle maddi ve manevi mazharatlarını esirgemeyen büyük insanlara ne kadar teşekkür etsem azdır yalnız onlara mı ya?...

Seksen beş nüshaya mütemadiyen yazı yazmak suretiyle mefkûre, sanat, ilim ve fazilet aşkını muhitine aşılayan, bütün maddi menfaatleri çiğneyerek peygamberane bir azim ve sebat ile bana yardım eden kıymetli ve çok muhterem arkadaşlarıma da samimiyetle teşekkürü bir vecibe bilirim. O arkadaşlar ki beni yürümek istediğim mefkure yolunda yalnız bırakmamaya ahdetmişlerdir. Hiç şüphesiz ki onları, Türkün o aziz çocuklarını gelecek nesiller şükran ve minnetle anacaktır.

Memleketimizde ciddi bir mecmua bulunmadığı bir zamanda, bahusus ki millet prensiplerinin cihana aşılandığı bir devirde doğan Milli Mecmua, asra uygun manada "milli" bir cephe arz ederek milli bir varlığın çerçevesi içinde bugüne kadar yaşadı; umumi harpten yeni çıkılan çorak ve kurak senelerden itibaren yapılan hamlelerle Türkün harsına, medeniyetine, ilim ve fikir alemine ve büyük müncimizin işaret ettiği yollarda yürümeye çalıştı. Ve mukadderatımızı ellerinde tutan büyük şahsiyetlerin takdirlerini kazandı.

Karilerimi bu satırlarla yorduğumdan dolayı affımı teminden sonra sekizinci cildimizle de hamlelerimize daha geniş bir cephe ile devam ve memleketimize, harsımıza hizmet itmeye çalışacağımızı bildirmek istiyorum. Esasen bu nüshadan itibaren yeni uzuvların tahrir heyetimize dahil oldukları görülmektedir. Binaenaleyh daha kuvvetli bir surette, asri görüşlerle hareket ederek gençliğe ve memlekete müfit olmak bilhassa gayemizdir.

Mecmuamız; karilerinden gördüğü teşekkürler mütenasip olarak daima yeniliğe doğru yürüyecek ve ilmin mütalaalarına sadık kalarak en son fikir cereyanlarını takip suretiyle aziz ülkemizin ihtiyaçlarını tatmine çalışacaktır.

Birçok memleketlerin kendi mecmualarını yeni yeni kisvelerle bezediği münevverlerimizin pek aşikâr olarak bildiği bir hakikattir. Biz de bu tarzda faaliyette bulunarak daima ince bir zevke, ince bir hisse bürünmek suretiyle karilerimizin duygularına tercüman olmaya çalışmak emelindeyiz. Yalnız bu adlerimiz dahili şekilde kalmayacak, harici şekilde de birtakım yenilikler göstererek memlekete karşı olan vazifemizi yapmaya çalışacağız. Hatta bizi sevenlerden beklediğimiz: Mecmuamızda hissettikleri boşlukların ifadesi, daha doğrusu bildirilmesi suretiyle Türklük için müfit olacak yeni yeni adımlar atmamızı temenni etmeleridir.

Yürüdüğümüz mefkure yolunda yazılarıyla bize yardım etmek isteyenlere de, inhisar zihniyeti takip edilmeyerek, sahifelerimiz açıktır. Yalnız bazı muhterem şahıslar gönderdikleri makalelerinde bugün için tabii olmayan bir lisan kullanıyorlar. Herhâlde bu alışkanlıktan ileri geliyor. Bilhassa "tetebbu' izafet"in ve menus olmayan kelimelerin fazla kullanıldığı bu gibi yazılar lisan hususunda takip ettiğim maksat ve gayenin tamamıyla aksi bir cephe arz ettiğinden maalesef mecmuaya derç edilemiyor ve bu sebepten bazen çok kıymetli makaleler bilmecburiye ziyan edilmiş oluyor. Bu muhterem şahıslardan bugünkü ifade ve zevkimize uygun bir lisan kullanmalarını bilhassa Türklüğün namına rica edeceğim.

Herhâlde yukarıda arz ettiğim sahada yürümek için şimdiye kadar olduğu gibi feragati destur ittihat ederek çalışacağız. Bugüne kadar çıkan nüshalarımızı takip ve bizi her suretle teşvik edenlerin bundan sonra da teveccüh ve takdirlerini her vecihle artıracaklarından eminiz. Esasen maarif sahasında yeni adımlar atan memleketimizde dört senelik bir hayata malik olan mecmuamızın yaşatılması aziz yurdumuz için de arzu edilen bir mesele değil midir?

29 Nisan 1927

(S. 85, 1 Mayıs 1927, s. 1365)

Mantık Müderrisi Halil Nimetullah Bey'in Düşünceleri

Son zamanlarda matbuatımızda mühim bir hadise olmak üzere sütunlar doldurmaya vesile olan münakaşa hakkında Darülfünun müderrisi Halil Nimetullah Bey'in fikirlerini öğrenmek istedik. Mumaileyh Edebiyat Fakültesi müderrisleri odasında lütfen verdikleri cevapları karilerimize arz ediyoruz:

- Son münakaşa hakkında mütalaanızı söyler misiniz?

- Bugün "ilim" demek "usul" demektir. Bahsedilecek, tedris ve tetebbu edilecek herhangi bir mevzu usulü bir surette tetkik ve tetebbu edilmezse o mevzudan hiçbir mühim netice elde edilemez.

Hukuk, içtimai ilimler zümresindedir. Yani muhtelif içtimai hadiseleri kendi kadrosu dahiline almış olan ilimler adedindendir. Bugün ilimlerde tutulması lazım gelen usul ise riyazi ve mücerret mevzulardan ibaret olan herhangi hadiseler zümresinden başka tabii, hayati… İçtimai hadiselerin "istikra" usulüyle tetebbu edilmesidir. Ta ki müspet bir sahada yürünsün, şeniyet üzerinde tetebbu edilmiş olarak o şeniyetin husul bulduğu illetlere gidilebilir olsun. Bu da "olmakta olan" ve "olmuş bulunan" vakaları müşahedeye başlamak, ve sonra tasnif, mukayese, ileh ameliyelerinden geçerek o hadiselerin menbana, menşeine varabilmek, ve bu cüziyatı, tecelli ettiği küllisine rabıt etmeye uğraşmaktır.

Şu hâlde "hukuk tarihi"nin mevzuu da evvelemirde olmakta olan ve en ziyade olmuş bulunan vakaları "müşahedeye başlamak" olmak lazım gelir. Mevzu bahis olan ilim "Türk hukuk tarihi" olduğu takdirde içtimai bir şeniyet olan hukuk hadiselerinin Türk içtimai hayatının asırların cereyanı arasında geçirdiği tekâmül safhalarında vuku sırasıyla mesela Osmanlılar, Selçuklular, ileh zamanındaki hukuk hadiselerini hukuka ait olarak yazılmış olan ve mesela "düsturu'l-kâtip" ve emsali müdevvenattaki, yahut Türkiye'nin diğer şubelerine ait diğer tetebbuat arasında bulunacak olan hukuk hadiselerini toplamak suretiyle müşahedeye başlamaktır.

Demek ki bu yeni ilimin ilk işi bugünkü "ilim usulü"ne göre "müşahedecilik" olacaktır.

- Fakat ilk medeniyetin Türk medeniyeti olduğu keşfedilmiş olursa aynı zamanda Türk hukuku da meydana çıkmış olmaz mı?

- Evet böyle bir keşif vuku bulduktan sonra Türk medeniyeti kadrosu dahilinde bulunmuş lazım gelen "Türk hukuku" meydana çıkmış olur. Fakat bu noktaya vasıl olmuş bulunmak için tutulması lazım gelen yol demin söylediğim müşahede usulü tutularak, yani Türkiye'nin her sahası bu usul dairesinde tetebbu edilerek müspet neticelere varılmış olursa Türk medeniyetinin, yani Türk harsının bir şubesi olan "Türk hukuku" o zaman meydana çıkmış olur. Fakat bu "keşif" tetebbuna varabilmek için bir kere bir ilimler zümresinin bir tarafından Türk dili, eski lehçeleri, tarihi, filolojisi, mukayeseli filolojisi, ileh kısımlarını tetkik etmiş, diğer taraftan diğer ilimler zümresinin Türkiyat'ın hukuk, ahlâk, medeniyet, ileh gibi diğer sahalarını asri usul ile tetebbu etmiş olmak, (bugün bu sahada yalnız Almanya'da yüzlerce ilim tetebbu ile meşguldür" ve diğer taraftan da kadim medeniyetler şubelerini kendi ihtisasları dairesinde tetebbu etmekte olan diğer alimler zümresinin tetkikatıyla karşılaşarak vücuda gelen neticeler yekdiğerini teyit etmekte olduğu sezilmeye başlanırsa o vakit böyle "faraziye"ler serd edilebilir.

Demek ki bu faraziye sahasına varabilmek için bu vasıflar ile muttasıf olan ilimler zümrelerinin bu usulleriyle koydukları tetkiklerin neticelerini beklemek lazım gelir. Henüz ilim aleminde böyle bir netice vukua gelmiş değildir.

- Peki lisanlar arasında yapılacak mukayeseler bu hususta müfit olmaz mı?

- Evet olur. Yalnız lisanlar arasında mukayese yapmak bir ilim ve ihtisas işidir. Herhangi iki lisan arasında yapılacak mukayese her iki lisanı "bilmek" ile olur, yoksa "tunuşmak" ile değil, bir lisanı konuşmak başka, o lisanı bilmek başkadır. Lisan içtimai bir şeniyettir. Diğer şeniyetler gibi içtimai şeniyet de hem yaşanır, hem de bilinir. Fakat bir şeniyeti yaşamak başka, onu bilmek başkadır. Mesela biz cismimizde herhangi hayatı bir şeniyetini, bir uzvu yaşıyoruz. Fakat o uzvu biliyoruz diyebilir miyiz? Eğer tıbba vakıf isek biliriz, yoksa yalnız o uzvu yaşamakla o hayatı şeniyeti bilmiş olmayız. Onu bilmek bir ihtisas işidir.

Tabii ki bunun gibi lisan da içtimai bir şeniyettir. Bu içtimai şeniyeti her yaşayan, yani o lisanı konuşan kimse aynı zamanda o lisanı biliyor da değildir. Meğer ki hem de o lisanda vukuf ve ihtisas sahibi bir ilim ola…

Şu hâlde mesela Türkçenin hem de eski lehçeleriyle kadim Yunan lehçeleri arasında münasebet olup olmadığını tetkike kalkışmak, ve bundan ahkam çıkarma her iki lisanı konuşmak değil, bu lisanların bünyeleri, tarihi, filolojisi, ileh gibi bütün safhalarında tetebbuda bulunmak ve bundan elde edilen neticeleri, gerek Yunaniat'ın ve gerek Türkiyat'ın diğer sahalarında ihtisas sahibi alimlerin kendi sahalarındaki tetkikleri neticeleriyle teyit etmiş olursa bu türlü mukayeselerde bulunulabilir. Bu usuller tutulmadan, bu yollardan gidilmeden bir lisanı "yarım yamalak" konuşmakla o lisan dahilinde birtakım "idgamat ve ilalat" ile keşfiyata kalkışmak bugünkü "ilim zihniyeti" ve bugünkü "ilim usulü" hakkında tamamen gafil olduğunu ilan etmekten başka bir şey değildir.

Bu esnada ders zili çaldığı cihetle başka bir sual sorulması mümkün olamamış ve lütfettikleri cevaplar dolayısıyla teşekkür ederek muharririmiz kendilerinden ayrılmıştır.

(S. 85, 1 Mayıs 1927, s. 1370-1371)

Türk Ocaklarının Vazifeleri

Geçen nüshamızda tahrir heyetimizden Mehmet Halit Bey bu sütunlarda ocakların yeni vaziyeti dolayısıyla fikirlerini söylemiş ve ocakların yeni hayatını memleketin istikbali itibariyle çok hayırlı bulduğunu kaydederek sözlerini bitirmişti.

Ben de henüz ne gibi tasavvurlar, gayeler ve kati kararlarla ocaklarda yapılacak hamlelerden bahsetmeden evvel bazı düşüncelerimi, fikirlerimi söylemek istiyorum. Esasen şimdilik bu hususa dair kati bir şey söylemek mümkün değildir. Mamafih bu son vaziyet dolayısıyla pek yakın bir zamanda gayet ameli ve müfit neticeler elde edileceği muhakkaktır. Yalnız benim bugün söylemek istediğim fikirler, ocakların hars kaynağı olması itibariyle memleketimizde "dil birliği" vücuda getirmek temenniye ait olacaktır.

Siz belki benim bu temennimi biraz garip bulacaksınız, hatta belki de hayret edeceksiniz. Fakat memleketimizin bazı mahallelerinde konuşulan dilleri bilecek

olursanız bana tamamıyla hak vereceksiniz. Fariza bugün Çatalca'dan Silivri'ye kadar olan sahada mübadil vatandaşlarımızın Rumca konuştuklarını söyleyecek olsam bilmem inanır mısınız?.. Hatta kendim geçen yaz Ayvalık ve havalisinde yaptığım bir seyahatte Ayvalık'ta bulunan mübadillerin tamamıyla Rumca konuştuklarına şahit oldum. Hatta bunların yeminlerine varana kadar Rumca hakimdi. Bilhassa milli gururumu inciten bu mesele dolayısıyla kaza kaymakamını ziyaret ettim ve Türk olduklarını ancak isimlerinden anlayabildiğim bu vatandaşlara Türkçe öğretilmesinin en mühim bir ihtiyaç olduğunu söyledim. Melese bu kadarla kalmadı, hatta bu insanların bir kısmının yemin ederken istavroz çıkardıklarını sözlerine itimat edilecek şahıslardan dinledim. Uzaklara gitmeye ne hacet, Maltepe'ye yerleştirilen mübadillerin de aynı dili kullandıklarını öğrenmek iki saatlik küçük bir tenezzühle kabildir.

Binaenaleyh her şeyden evvel bu söylediğim yerlerde yaşayan vatandaşlarımıza dilimizi öğretmek lazımdır. Hepimiz biliriz ki lisan milletin anasıdır; lisanını kaybeden insanlar milletini de kaybeder. Bu acı hakikat karşısında fazla söz söylemeye ne lüzum var?.. Sözden evvel faaliyete geçmek, müspet neticeler elde etmeye çalışmak lazımdır. Yani yukarıda söylediğim gibi "dil birliği" vücuda getirmek en mühim bir vazifedir ve hiç şüphe yok ki bu faaliyeti Türk Ocakları'ndan beklemek hakkımızdır. Nitekim Cumhuriyet Halk Fırkası "halk dershaneleri" açarak okuyup yazma bilmeyen insanları okutmaya muvaffak olmuştur. Aynı tarzda hareket etmek şartıyla Türk Ocakları da bu mübadil vatandaşlarımıza Türkçe öğretmeye gayret etmeli ve Türk harsı aşılamaya çalışmalıdır. Belki bu sahada "halk dershaneleri"nde olduğu kadar çabuk netice elde edilemeyecektir. Fakat her ne suretle olursa olsun azami faaliyetlerde bulunarak memleketin bu derdine deva bulmak ocakların uhdesine düşen en mukaddes bir vazifedir. Bu hareketi de fırkadan beklememek, onu siyasi sahada memleketin talisini temin yolunda çalışabilmesi için daha serbest görmek yegâne emelimiz olmalıdır. İçtimai ve harsi sahada ise ocakların kuvvetli hamlelerle aynı fırka ile ittihat eden bir küll teşkil ettiğini görmek Türklüğün âli menfaatleri iktizasındandır.

İnkılabımızın büyüklüğü karşısında hayran ve sermest bir vaziyette durmak ve bu inkılabı başaranlara karşı şükran ve minnet hisleri beslemek kâfi olmasa gerektir. Bilhassa bu inkılabın tamamlanması için henüz bomboş olan içtimai sahada bir varlık göstermek zamanı çoktan gelmiştir. Halbuki Türk Ocakları'nın temenni ettiğimiz tarzda işe başlaması bu vadede atılacak ilk adımı teşkil edemez mi?

Ümit ederim ki bu sözlerim layık olduğu ehemmiyetle karşılanacak ve genç cumhuriyet Türkiye'sinin dahilinde yaşayan her fert aynı ihtiyacı duyacaktır.

Bilahare yine bu mevzu dahilinde ve ocakların faaliyetinden ve yakın bir istikbalde vücuda getirilecek müspet ve ameli neticelerden bahsetmek üzere şimdilik bu kadarla iktifa edeceğim.

29 Mayıs 1927

(S. 87, 1 Haziran 1927, s. 1397)

Büyük Üstat Abdülhak Hâmit Bey'in Merhum Ahmet Hikmet Bey Hakkındaki Fikirleri

Birkaç gün evvel, bizleri bırakarak ebediyete göçen çok nezih ve temiz bir Türkçü olan Ahmet Hikmet Bey'i ben üç seneye yakın bir zamandan beri tanırdım. Daha eskiden hürmetkarı olduğum bu muhterem şahsı mecmuamızın yirmi üçüncü "Nedim nüshası" dolayısıyla "13 Teşrinievvel 1340'da" tanımış ve kendisinden İstanbul'un hassas şairi Nedim hakkında beş on satırlık bir yazı rica etmiştim. Vaktin çok dar olmasına rağmen bu ricamı derhal isaf eden Ahmet Hikmet Bey beş on dakika içinde bana bir yazı vermişti.

Bu tanışmadan sonra Ahmet Hikmet Bey'le aramızda samimi bir dostluk hasıl oldu. Kendisiyle birçok defalar görüştüm. O, her zaman mesleğimizi takdir etti, hatta bir günde "İktam"da mecmuamız hakkında sitayişkarane bir yazı yazmak suretiyle bu teveccühünü herkese de ilan etti.

Ahmet Hikmet Bey Ankara'da Hariciye müsteşarı iken, bir ziyaretim esnasında, oturduğu evde bulunan nefis bir tavanın -ki nakış Mustafa'nın eseri imiş- resmini almama müsaade etmişti.

Yine aynı vazifede iken Ankara'dan gönderdiği mektuplardan birinin birkaç satırını, imzasıyla beraber, el yazısı olması dolayısıyla derç ediyorum.

Eskiden beri aralarında samimiyet bulunduğunu bildiğim büyük üstat Hâmit Bey'i bu son acıklı hadise sebebiyle ziyaret ettim. Üstadı müteessir etmemek için derhal vakadan bahsetmedim. Başka mevzulara dalmış konuşurken Hâmit Bey:

- Geçenlerde ihtiyar bir hamal gördüm, sırtındaki yükün altında fazla ezilen bu adamcağızın hali dolayısıyla müteessir oldum, birkaç mısra yazıyordum, beğenir misiniz?

Gibi çok mütevazıane bir cümleden sonra onları okudu:

Her ferdi bu pazarda amal-ı maişet

Bir suret ile kılmada hamal-ı maişet

Ey kısmeti düşünde olan pir-i mukaddes

Görmek ne hazindir seni pamal-i maişet

Sonra da:

- İsterseniz mecmuanıza koyunuz, dedi ve tekrar bu hadisenin kendisini çok müteessir ettiğini söyledi. Nihayet ilave etti:

Pençe-i takdirden kısmet kapılamaz cebr ile

Kabir ile payan bulur bitmezse bir iş sabır ile

Birkaç dakikalık sükuttan sonra:

- Üstat, dedim, müsaade ederseniz eskiden beri samimi olduğunuzu bildiğim Ahmet Hikmet Bey hakkında birkaç sual soracağım.

- Ya, evet, çok yazık oldu, çok müteessir oldum, hay, hay… Sorunuz,

Cevabını verdi…

- Ahmet Hikmet Bey'i ne zamandan beri tanıyorsunuz?

- Bu adamı ben eskiden beri görürdüm, bilirdim. Bana çok muhabbeti vardı. En çok Budapeşte'de, o, başşehbender iken bir geçişimizde görmüştük. Sonra tabii aramızda bir uhuvvet-i edebiye vardı. Sonra bir zaman halifenin -Abdülmecit Efendi'nin- başmabeyincisi idi. Başmabeyinci olmak üzere iken Abdülmecit Efendi beni başkitabete istemişti, olmadı. Ankara'dan Nuri Bey'i tayin ettiler. Ben Viyana'da idim. Yine Hikmet Bey'den rivayet olmak üzere demiş ki:

Başmabeyinciler başkatibe takdim eder, Hâmit Bey başkatip olursa benim ona takdim etmem lazım gelir. Ben ise onu istemem. O, başmabeyinci olsun, ben başkatip olayım.

Mecit Efendi de: O hele gelsin, bana bile takdim eder demiş.

- Edebi şahsiyeti hakkındaki fikirlerinizi lütfen söyler misiniz?

- Pek iyiydi, pek iyidir. Süleyman Nazif bazı şiirlerine kızardı ama, ben onun kızmasına ehemmiyet vermezdim. Çok hassastı, bilir misiniz, çok çabuk müteessir olurdu, hemen ağlardı.

- En çok hangi eserlerini beğenirsiniz?

- Ne, efendim, "Haristan, Gülistan"ı vardır. Onu okudum; efendim, o, birinci dereceye daha vasıl olamamıştı. Fakat o yolu tutmuştu. Ömrü vefa edeydi o dereceye vasıl olacaktı. Şehabettin'i edebi şahsiyeti itibariyle hepsinin fevkinde bulurdum. Mamafih Ahmet Hikmet Bey nezahet itibariyle çok mümtaz bir mevkie maliktir.

Efendim, mahasin-i ahlâka sahip olmak, iyi adam olmak en büyük fazilettir. Demin hemşirem de söylüyordu, benim bir şeyim vardır.

Ermek ister ise adem irme-i mağfirete

Kimseyi kırmayarak gitmelidir ahirete

İşte Hikmet Bey, o ademlerdendi, Beyefendi. "Kimseyi kırmayarak gitmelidir ahirete" diyenlerdendi.

- Hususi hayatına dair bir şey biliyor musunuz?

- Yok efendim. Bildiğim hiçbir şey yok. Tabii müzayaka içinde idi, emsali misillü…

- Ahmet Hikmet Bey hakkında başka bir şey söylemek ister misiniz?

- Ziyana teessüften başka diyecek bir şeyim yoktur. Ziyaret için kaç kere iki hastaneye de gittim. Bana bir gün, Makber'den bir beytimi alarak:

Olmaksa garaz maraz ne lazım

Ölsün fakat etmesin teverrüm

Demişti… Tabii çok müteessir oluyordum. Kendisini teselliye çalışıyordum.

Hastalığın seretan olduğuna vakıf değildi… Bu seretanın Türkçesi, bilmem biliyor musunuz, "dokunma bana" imiş. Anadolu'da Türkler böyle derlermiş. Seretan zaten Türkçe yengeç demektir. Yengece de Türkler "dokunma bana" derler. Ona dokunuldu mu sıkıştırır.

Bu ismi İngiltere'ye de verebiliriz. O da bir ahtapot olsa gerek…

- Ahmet Hikmet Bey'le ne gibi hatıralarınız vardır efendim?

- Demin söylediğim gibi Budapeşte'de görüşmüştük. Beni haremine takdim etti, tabii benim de haremim vardı. Bize ziyafet çekti. Sonra burada kulüpte buluşurduk: Cercle d'Orient'te…

Kendisini herkese sevdirmişti, hatta ecnebiler bile takdir ederdi.

Bir iki dakikalık sükuttan sonra, simasında teessür izleri çoğaldı ve dedi ki:

-Sonra görüşümde sabahleyin erkendi. O yana gitmiştim. Rahatsız etmeyeyim dedim. Haber verelim, dediler. Sonra çıktım yanına, her vakittekinden farklı idi, fenaya doğru… görüştük… sonra haremi kapıya kadar beni teşyi etti, kendisini teselliye uğraştım. O da: "Allah'tan ümidimizi kesmiyoruz, şifa bekliyoruz" dedi. İşte o, son görüşümdür.

Üstadı fazla rahatsız etmemek için müsaade istedim ve veda ederek ayrıldım.

26 Mayıs 1927

(S. 87, 1 Haziran 1927, s. 1405-1406)

Hakiki Neşe Yokluğu

Yurdumuzun her köşesinde yeni yeni sahneler, yeni yeni eğlence ve neşe mahalleri görmek mümkün… Fakat bu sahnelerin, bu eğlence ve neşe mahallerinin sinesinde toplanan insanlarda hakiki neşeyi görmek, sezmek mümkün değil.

Ankara'ya son seyahatimde yeni yeni bahçelere, barlara tesadüf ettim, fariza Maarif Vekaleti karşısındaki bahçe geçen senelere nazaran çok güzelleşmiş. Şimdi "Yeni Bahçe" namını alan bu mahâlde güzel bir havuz yapılmış; havuzun ortasında yükselen sütunların üzerinde "saz takımı"na mahsus bir kameriye mevcut… Sütunların ön kısımlarında çimentodan muhtelif şekillerde heykeller var. Mesela: bu heykellerden biri omzundan testi taşıyan zarif endamlı bir kadını temsil ediyor; testiden mütemadiyen su doluyor. Diğerleri de buna kıyas edilebilecek derecede güzel… Orta yerdeki fıskiye, raks eden sulara beşiklik yapıyor… Velhasıl günün bin bir türlü meşgalesiyle uğraşan, didinen insanlar için bu bahçe dimağı dinlendirecek, ruha neşat serpecek bir mahal olabilir.

Sonra "Yeni Şehir"de yapılan "Villa Can" bir kır alemi yaşatan güzel bir yurt… Akşamları ailelerin gideceği bir mahal… Ve nihayet muhtelif muhitlerde barlar…

Bunların hepsi dolu… Bilhassa cuma geceleri ne "Yeni Bahçe"de, ne de diğer mahallerde boş masa ve iskemle bulmak ihtimali yok… Bir mütecessis sıfatıyla, bir sanat adamı gözüyle görmek üzere bu mahallerin bu eğlence sahnelerinin hepsini ziyaret ettim. Her ziyaret ettiğim yerde gülen, eğlenen insanlara, zümrelere tesadüf ettim. Fakat defaatle tetkikten sonra inandım ki ne eğlenenlerin gülmeleri samimi idi ne de o eğlenen ve neşeli gözüken insanların neşeleri hakiki idi. Hepsinde cali, daha doğrusu suni bir hareket vardı. Bilhassa barları dolduran gençlerin simalarında hüzün çizgileri, yorgunluk izleri daha çoktu, daha aşikardı… Gerçi hepsi gülüyordu, hepsi neşeli görünüyordu. Fakat bu gülme ve bu neşe yüzde idi; ruhta, gönülde değildi…

Sonra bir de İstanbul'u düşündüm: evet, İstanbul'da da aynı sahneler, aynı ruhtaki insanlarla dolu idi. Onların da simalarında aynı çizgiler vardı.

Daha sonra temas edebildiğim aileleri hatırladım. Gerçi birçoğu neşelenmek için birçok vasıtalara müracaat ediyorlardı. Birçoklarının evlerinde, bilhassa gramofon başta olmak üzere muhtelif musiki aletleri vardı… Başka, başka alemler yaşatan bu husus mahfillerdeki insanların simalarında da aynı çizgiler belirmiyor muydu? Dans edenlerden tutunuz da diğer suretle eğlenmek hevesine düşenlere varıncaya kadar hiçbir fertte hakiki neşeyi görmek mümkün değildi. Halbuki yorucu, ezici faaliyetler arkasından aynı kuvvette neşe, fakat hakiki neşe, o yorgunlukları gidermek için lazım değil midir? Dimağ ve beden yorgunluklarını herhangi bir suretle kaybetmeyen insanların bir gün paslanan bir makine gibi işlemeyeceği tabii değil midir?

Neşe; sıhhati sağlam insanlar için bir miyardır. Bu tarzda suni zevk almaya çalışmak biraz da sıhhatsizliğe delalet eder. Hakiki neşeye sahip insanlar faaliyetleri arasında da, hatta yolda, trende, tramvayda velhasıl her yerde neşelidir. Bilhassa musiki, zebun ruhlara biraz canlılık verecek bir vasıta değil, sevinç içinde çırpınan insanların ifadesi olmalıdır. Beş on kadehin asap üzerine vereceği tesir dolayısıyla kendini neşeli addedenler daha ziyade aldanmış olmazlar mı?

Bu satırları yazmaktan maksadım memleketimizin bu çok mühim derdinin sebeplerini aramak lüzumunu anlatmaktır! Acaba bu neşesizliğin menbaı nedir ve nerededir? Zaruret mi, yoksa içtimai başka sebepler mi yorucu halleri doğurmaktadır?

Bu müşahedelerim ruhiyat ve içtimaiyatla alakadar ilim adamlarımız tarafından tetkike değer bir mevzu telakki edilir ve binnetice aziz yurdumuzun bu ruhi hastalığına çare bulmak imkânı araştırılırsa ne mutlu!..

Haziran 1927

(S. 88, 15 Haziran 1927, s. 1413)

Türk Sanayi-i Nefise Birliği

Ankara Resim Sergisi

Son Ankara seyahatim esnasında yurdumuz için iftihar edilecek bir sergi ziyaret ettim: Türk Sanayi-i Nefise Birliği Resim Şubesi'nin Ankara sergisi… Yeni yapılan maarif vekaleti müze binasında tertip edilen bu sergi, diyebilirim ki şimdiye kadar memleketimizde vücuda getirilen sergilerin en mükemmeli idi; bilhassa; bina, möble ve tertip itibariyle Avrupa sergileri derecesinde bir varlık sayılabilirdi.

Geçen temmuzda Galatasaray'da küşat edilen sergiyi hatırlayanlar herhâlde mahsus bir tekamüle şahit olmuşlardır.

Mamafih orada gördüğüm bazı eserleri burada tekrar gördüm, fariza Sami Bey'in "Cepheye Hizmet", Nazmi Ziya Bey'in "Dalgın", Ruhi Bey'in "Kuşkondu"; Feyhaman Bey'in "Güller" adlı tabloları gibi…

Sütunlarımız müsaadesizliği hasebiyle eserler üzerinde durarak fikirlerimi yazmak mümkün olamayacağından ancak en güzel bulduğum tabloları kaydedebileceğim:

Tahrir heyetimizden merhum Avni Lifij Bey'in "Ankara Etrafında" adlı eseri sanat-ı nokta-ı nazarından olduğu kadar sergide de en güzel eserdir. Namık İsmail Bey'in, resmini derç ettiğimiz "Çankaya" ünvanlı tablosu başta olmak üzere "Ankara Kalesi" adlı dekoratif eseri cidden nefistir. Ben, Namık İsmail Bey'den memleket namına bu tarzda eserler beklediğim cihetle fazla söz söylemeyeceğim. Şevket Bey'in en güzel eseri ise "Rüstem Paşa Cami Mihrabı"dır. Sanatkâr gerek desen gerek renklerin imtizacı vesaire itibariyle, bilhassa kendi sahasında, çok muvaffakiyet göstermiştir. Nazmi Ziya Bey'in "Sonbahar" adlı tablosu, kuzular olmasa idi fevkalade bir eser sayılabilirdi, ressam bu tabloda natürü iyi hissetmiştir. Feyhaman Bey'in "Gurup" adlı manzarası nefis bir eserdir. Gayri vazıh ve çok renkli olan bu tabloda ressamın, rengi desene tercih ettiği hissediliyor.

Halil Paşa'nın "Ortaköy Camii"; Hikmet Bey'in panoramatik bir tablo olan "Kuşdili Deseni"; Efser Hanım'ın "portre"si; Ali Rıza Bey'in, kendi sahasında vücuda getirdiği eserlerde serginin güzel tabloları meyanındadır.

Yalnız sergide çok bayağı bir tesir vücuda getiren bir resim hakkında birkaç satır yazmadan geçemeyeceğim: Ahmet Bey'in "Üryan" adlı modeli… Ben bu resmin tavsifi için, eser diyemeyeceğim cihetle, "model"den başka bir kelime bulamadım. Adi bir kartpostal çeşnisi saklayan bu "model" gerinir bir vaziyette ellerini ensesine koyan çırılçıplak bir kadını tasvir etmektedir. Sağ ayağı sedir üzerine uzatılan ve sol ayağı ise döşemeye bükülerek istinat ettirilen ve hatta her tarafı meydanda olan bu kadın da şehevi ve bekleyen bir hâl var. Alelade bir fotoğraf kopyası hissi veren bu resmi tertip heyetinin sergiye alması sanat namına iyi bir hareket sayılamaz.

Avrupalı artistlerin de çıplak tablolar yaptığını görüyoruz, fakat onlar ne kadar da çıplak olsalar sanat eserleri olmaları hasebiyle böyle çirkin bir sahne yaşatmıyorlar. Esasen sanat lâ-ahlâki değil midir?

Heykeltıraş Şubesinde: Nejat Bey'in "kadın büstü" sade olmakla beraber en güzel eserdir.

Sanayi-i Tezyiniye Şubesi: Bu şube serginin en güzel bir cephesi sayılsa yeridir. Vasıf Bey'in şaheserleri büyük bir kudretin en canlı numunelerini yaşatıyor. Fariza abanoz üzerine sedef işlemeli kufi "Fallahu hayrun hafizen ve hüve erhamûr rahimin" levhası temaşasında duyulmayan eserlerdendir. Sonra abanoz üzerine sedef "Namık İsmail" Bey'in işlemeli büyük ve küçük besmele levhaları, pelesenk üzerine sedef resim çerçevesi, fildişi tavla, gül ağacı üzerine sedef kakmalı kemençe, sedef işlemeli ut vesaire diyebilirim ki her türlü kıymetin fevkinde sanat eserleridir. Türkiye bu sanatkârımız dolayısıyla bihak iftihar edebilir. Yalnız Vasıf Bey sanatını daha umumi bir çerçeve dahilinde inkişaf ettirse ve talebe yetiştirse memleketine daha fazla hizmet etmiş olur. Tabii bu yollarda yürüyebilmek için de himayeye ihtiyaç vardır.

*

Gelecek sene küşat edilecek sergi için birçok ümitler besleyerek Ankara resim sergisinden ayrılırken sanatkârlarımızın biraz daha fazla çalışmalarını temenni ediyorum.

Haziran 1927

(S. 88, 15 Haziran 1927, s. 1419-1420)

Nihayet Yaz Geldi

Bir gün dediler: ilkbahar geldi. Her taraf yeşillenmek üzere… Çiçekler, güller, ağaçlar yeni bir hayata giriyorlar.

Günler geçti, hakikaten her yerde yeni bir hayatın yeni rüyaları göründü. Çiçekler açtı, güller açtı. Her tarafta yeni bir aşkın, edebiyata giremeyen mısraları belirdi. Her yer de yeni bir füsunun ipek saçları tel tel dağıldı. Nihayet her taraf güldü, her taraf sevinç içinde coştu, çalkandı. Yalnız benim gönlümün ilkbaharı gelmedi; yalnız benim gönlümün çiçekleri, gülleri açılmadı, yalnız benim gönlüm gülmedi. Her gördüğüm sima, bana hicranı anlattı; her gördüğüm mahluk bana hüznü fısıldadı; her gördüğüm rüya bana hasreti bir daha bir daha tattırdı. Yalnız benim gönlümün gülü açılmadı, onun hicranla kavrulan yaprakları da birer, birer kalbimin cehennemine düştü ve yandı. Şimdi onların gülleri bile kalmadı. Açacağını ümit ettiğim o tek gonca da bu suretle öldü, O yegâne ümidim de bu suretle ebediyete vardı… Artık ne gülüm kaldı, ne de bir goncam. Artık beklediğim ilkbaharda gitti beklediğim, teselli ümit ettiğim mevsim de beni terk etti. Daha iyi, gitsin; daha iyi senden uzaklaşsın!

Bir gün dediler: Hızır İlyas geldi, artık bundan sonra yâr…

O gün, herkes kırlara koştu, o gün herkes neşelendi, herkesin kalbi kanatlandı. Meçhul afetlere uçmak için herkeste bir arzu uyandı. Herkeste bir neşe kaynağı doğdu. O gün ben de, beldemin genç kızlarıyla kırlara gittim, o gün ben de güldüm, görenler sanır ki: neşeden, sevinçten, eğlenceden sarhoş bir adamım! O gün güldük, güldüler, ben de güldüm. Sandılar ki kederle, gamla, hasretle, hatta hicranla hiç tanışmamışım, ruhumda daima bir bahar yaşıyor, ruhumda daima uçmak isteyen bir kuş var; orada, gönlümde bir neşe kaynağı var, sevinç menbaı var: onun için güldük, güldüler, ben de güldüm. Evet, gönlüm hiç de boş değildi, orada bir varlık çalkanıyordu; orada benliğime aşina bir şey vardı; onlar, ötekiler herkes bu varlığı neşe, sevinç menba; ümit, hülya kaynağı sandılar ve onun için güldüler; onun için güldük, güldüler, ben de güldüm. Fakat o çalkanan şey, o gönlümdeki şey neydi?.. Bilmiyorlardı, bilemezlerdi de… Madem ki şimdi onlardan ayrıyım, onların neşeleri kırılacak değil ya… Artık o varlığın ne olduğunu söyleyebilirim: o gün her zaman olduğu gibi gönlümde bir göl vardı. Bu göl gözyaşlarımdan hasıl olmuştu. Gerçi hep beraber güldük, güldüler, ben de güldüm. Fakat onlar, bütün mevcudiyetiyle, ruhlarıyla, gönülleriyle beraber güldüler, halbuki benim yalnız simam, simamın hatları, zahiri varlığım güldü, yalnız cismim güldü. Fakat içim ağladı ve zaten ağlıyordu. O gün de o göle yeniden katreler döküldü, onların serpintilerinin ötekilere sıçrayacağından ne kadar korktum, istedim ki ağlayan bir ruh onlara neşe versin, onlara sevinç versin varanlara…

İşte o gün de geçti… Ve nihayet ben gönlümdeki göl ile, yani göz yaşlarımla baş başa kaldım…

Bir gün dediler: artık yaz geldi, sıçanlar kendini göstermeye başladı. Artık pardösü ağır geliyor, taşınmıyor. Hasır şapka mevsimi…

Evet, hakikaten öyle… Bu sözler doğru… Fakat ezelden beri mevsimlerle alakası olmayanlar için değil; içinden yananlar için değil… Söylüyorlar:

- Artık adalara gitmeli, İstanbul sıkmaya başladı.

- Ben Nizam Caddesi'nde dört odalı bir köşk tuttum.

- Ben bu mevsimde Çamlıca'yı pek severim, hatta göç bile ettim…

Fakat ben nereye gidebilirim?!.. Gönlümdeki göl beni bir tarafa bırakmıyor ki… Onun ortasında çürük bir sandal içinde sallanıp duruyorum, sahile varmak için ellerimde kürek bile yok, böyle küreksiz, dermansız, bu çürük tekneyle nereye gidebilirim?.. Yaklaştığımı zannettiğim sahil gittikçe uzaklaşıyor, gittikçe kayboluyor… İstiyorum: ben de adaya gideyim. Fakat gönlümün gölünde dâde yok!..

Ta uzakta batan bir güneş ölgün ziyalarıyla son mersiyesini sulara serpiyor.

Yine içimde bir ümit doğuyor, yine içimde bir teselli menbaı çalkanmaya başlıyor. O zaman kendi kendime:

Varsın, gitsin o güneş… Bana ne ada lazım ne de sahil… Belki kâinatı saran yaz, hararetini çoğaltır da, diğer gölcükler gibi, benim gönlümdeki gölün de suları bahar olur ve ben de göz yaşlarımda boğulmaktan kurtulurum.

*

Gözlerimi açtığım zaman, henüz doğan güneşin, pencerelerin renkli camlarından süzülen nurlu ışıkları müşfik bir sevgili temasıyla yüzümü okşuyordu…

10 Mayıs 1927

(S. 89, 1 Temmuz 1927, s. 1433-1434)

Ressam H. Avni Lifij

Kıymetli bir sanatkârımız olan Avni Lifij Bey; İstanbul Sultanisi'ne devam ettiğim üç yüz yirmi sekiz ve üç yüz yirmi dokuz senelerinde hocamdı. Kendisinden resim hususunda pek çok istifade ettiğim bu nezih şahsiyeti bilaistisna bütün talebe sevmişti. Hatta bir aralık sınıf arkadaşım olan Ali Nejat'la bana, istidat gördüğünden hiçbir menfaat beklemeksizin hususi olarak resim dersi vermeyi teklif etmiş, ve uzun zamanlar kıymetli saatlerini bizim için feda etmişti.

Bilahare, senelerden sonra, bu kıymetli hocam bir arkadaş sıfatıyla tahrir heyetimize dahil oldu. Çok nezih musahabeleriyle arkadaşlarımızın da hürmetini kazandı, mütevazı ve hassas olan merhumu iki, üç gün görmemek ruhlarımızda bir boşluk hasıl etmeye kâfi idi…

Ankara'da bulunduğum esnada haziran ikinci perşembe günü "iltihap-ı sehâyâ-ı kalp"ten vefat ettiğini öğrendiğim zaman son derece müteessir oldum. Fakat ne çare ki ebediyete kavuşan bu muhterem zatı artık aramızda görmeye imkân kalmamıştı. İstanbul'a avdetimde ailesinden öğrenebildiğim tercüme-i hâliyle, hakkındaki hislerimi yazmayı bir vecibe telakki ettim:

Kafkasya'nın asil bir ailesine mensup olan babası "Tuapse" karyesindendir. Ümmi ve mutaassıp olan bu zatın ismi Abdullah Efendi'dir. Rusların tazyikinden kurtulmak için hicret ile Samsun civarında Kavak nahiyesine yerleşmiş ve orada refikasının vefatı üzerine yeniden teehhül etmiştir. Bu izdivaçtan bir müddet sonra 305 tarihinde Avni Bey dünyaya ayak basmış ve altı aylık iken de ailesiyle beraber İstanbul'a gelmiştir pederi İstanbul'da uzun zaman, meşveretine kadar, köprü sermemurluğunda bulunmuş, bilahare tekaüde sevk edilmiştir.

"Lifij", "akın" manasına gelir, bu namı alan kabilenin ahfadından olan Avni Bey ilk tahsilini Aşık Paşa civarındaki mahalle mektebinde yapmıştır. Bu sıralarda bile arkadaşlarının söyledikleri masallara mukabil kendi karihasından icat ettiği masalları, resimlerle tasvir suretiyle söylermiş. Mahalle mektebine devam ettiği esnalarda mektep muallimlerinden birisinden biriktirdiği gündeliğini ücret makamında vererek Fransızca dersi almaya başlamış. Fakat mutaassıp olan pederi hadiseye vakıf olunca gündeliğini kesmek suretiyle oğlunu cezalandırmış.

Ani Lifij Bey'i, mahalle mektebinden çıktıktan sonra pederi hafız ve zakir olmak üzere Kasımpaşa'da bulunan bir dergâhın şeyhine yetiştirilmesi için teslim etmiş. Avni Bey, bu suretle alaturka musikiyi de öğrenmiştir. Fakat bu dergâhtaki

hayatı haberi bir surette devam ettiğinden resme heves eden küçük sanatkâr fırsat buldukça gizli gizli resimle meşgul olurmuş.

Bilahare Ani Bey "Numene-i Terakki"ye devama başlamış, fakat mektebi bitirmemiş. Numene-i Terakki'den çıktıktan sonra nafıaya mülazemetle girmiş. Aynı zamanda bir İtalyan'dan fotoğrafçılık ve Fransızca dersi almaya muvaffak olmuş ve bir sene kadar da Alyans İsrailit Mektebi'ne devam etmiştir. Avni Bey'in arzusu haricinde geçen bu uzun senelerde yegâne gayesi resim öğrenmeye matuf olmuş, ve bu aralık bir müddet de teşrih, hikmet ve kimya derslerinden istifade etmek için tıbbiye mektebine devam etmiştir. Bilahare İskender Bey'den Fransızca dersi almış ki lisan sahasında bilhassa tekamülüne yegâne sebep bu zat olmuştur. Fakat bu seneler zarfında gayesine yetişebilmek için çalışan Avni Bey'e peder ve validesi daima muarız bir vaziyette kalmış, sanat itibariyle inkişafına her suretle engel olmak istemişlerdir.

Avni Bey, bu sıralarda memlekette sanat eserleri arasında dolaşmaya başlıyor, kendi zevkini okşayan abideleri ziyaret ediyor. Bir aralık Ayasofya Camii'nde resim yapan bir ecnebiye tesadüf ile konuşuyor. Bu zat elyevm Fransa sanayi'-i mimariye müfettiş-i umumisi "Henri Prost"tur ki o zaman Edirnekapı'daki Mihrimah Camii'ni tamir için evkaf tarafından celp edilmiş imiş. Mösyö Prost, kendi yaptığı resmin bir sanat eseri olmayıp mimari nokta-ı nazarından renk tespitine yarayan bir eser olduğunu söylüyor ve kendisine sabık müze müdürü Hamdi Bey'le konuşmasına tavassut etmek istiyor. Halbuki Avni Bey bizzat Hamdi Bey'e, vasıtaya ihtiyaç kalmadan müracaat ediyor ve yapmış olduğu bir resmi mükaleme esnasında müze müdürüne gösteriyor. Hamdi Bey mükalemenin Fransızca cereyan etmesi dolayısıyla kendisini ecnebi zannediyor ve o resim de şapkalı bir portre olması itibariyle Hamdi Bey'in bu zannını takviye ediyor. Fakat ismini öğrenmek suretiyle kendisinin Türk olduğunu anlıyor. Hatta Avni Bey'in, resim hususunda sanayi'-i nefiseye devamını muvaffak bulmuyor, yine kendi Avni Lifij Bey'in son zamanlarda alınan bir resmi kendine çalışmasını ve icap ettikçe kendisini görmesini tavsiye ediyor. Buna rağmen sanayi'-i nefiseye yazılan Avni Bey'i ilk sınıfta donduruyorlar. Bilahare meşveretinin ilanını müteakip Prens Mecit Efendi Avrupa'ya ressam tahsil ettirmek için talebe göndermek arzu ettiğinden Hamdi Bey'in tavsiyesiyle Avni Bey Paris'e gönderiliyor. Orada geçen sene bir otomobil kazası neticesinde vefat eden Fransa'nın meşhur sanatkârlarından Cormon'un Atölyesi'nde ve Paris irfan sahasının her tarafında azami istifadeye gayret ederek beş sene mütemadiyen çalışmak suretiyle sanatı terakki ettiriyor ve fikri inkişafını orada temin ediyor. Hatta Fransız sanatkârların takdirlerini kazanıyor.

Elyevm Fransa'nın en ileri gelen sanatkârlarından Mösyö talebesi olan Avni Bey'i fevkalade takdir ederdi ve aralarında baba oğul samimiyeti vardı. Hatta vefatından birkaç gün evvel Mösyö 'den gelen bir mektuba yazmaya başladığı cevabı ikmal edememiştir.

Avni Bey, Paris'ten avdetinden sonra 328'de İstanbul Lisesi'ne resim muallimi tayin edilerek iki sene mezkûr mektepte muallimlik yapmıştır.

Tedris mesleğine, talebeye konferanslar vermek ve talebeyi teşvik için senede iki maaşını gayreti görünene ikramiye olarak tevzi olunmak üzere terk etmek gibi memleketimizde orijinal telakki edilecek bir tarzda başlamıştır. Fakat marangoz bozması bir resim mümeyyizinin "ehli değildir" dite aleyhinde rapor vermesi üzerine azledilmiştir.

Müsabaka ile tayin edilmiş olan Avni Bey bu muameleden muğber olarak hakkını istemek üzere yaptığı teşebbüslerde muvaffak olarak kendini yeniden tayin ettirmiş, fakat meselenin, Avni Bey'in maaşından beş yüz kuruş bendegandan birisine verilmek için o zamana göre yapılan bir manevradan ibaret olduğu anlaşılmıştır.

Ertesi sene mülga Maarif Nezareti'nin yaptığı kadroda ders saati az olan muallimlere çok maaş ve saati fazla olan muallimlere ise az maaş tahsis etmesi -kendisi az çalışıp çok para alan zümreye dahil edildiği hâlde- mantıksızlığına tahammül edemeyerek zamanın nazarına yazdığı tahkiramiz bir mektup üzerine bir daha maarif hizmetinde istihdam edilmemek üzere azledilmiştir. Bu suretle İstanbul Lisesi'nden uzaklaştırıldıktan sonra yangın afetine maruz kalan Avni Bey'in, bütün kitap ve poşadları yandığı gibi kendisi de sefaletin azami derecesine katlanmıştır.

Üç sene sonra Mecit Efendi'nin tavsiyesiyle "Kandilli İnas Sultanisi"ne Fransızca muallimi tayin edilmiş ve mütareke esnasında da "Davut Paşa Sultanisi"nde Fransızca muallimliklerinde bulunmuştur. Milli idarenin tesisinden sonra da sanayi'-i nefise mektebinin sanayi'-i tezyinine muallimliğine tayin suretiyle az çok takdire mazhar olmuştur.

Avni Bey'in; ömrünü tezyini sanatların inkişafına hasretmek yegâne gayesi idi. Hatta bu hususa dair başladığı eseri de itmam edilmeden kalmıştır.

Mütareke esnasında açıkta kaldığı müddetçe vaziyetinden istifadeye kalkan bir şahıs birçok eserlerini gayet cüzi bir fiyatla satın alarak, ecnebi memleketlere, bilhassa Londra'ya götürmek suretiyle büyük istifadeler temin etmiştir.

En Güzel Eserleri:

1- Kadıköy Belediyesi için belediye hareketini musavver beşer metre tuluunda tezyini bir resim.

2- Mecit Efendi'nin Bağlarbaşı'ndaki köşkünde salon duvarına yaptığı "Çeşme Başında Aşk Dedikoduları" adlı tezyini resim.

3- Erkan-ı Harbiye reisi Fevzi Paşa'nın, meclisin riyaset-i cumhur dairesindeki resmi.

4- Nefi devrine ait bir tablo… Gazi Paşa'nın Çankaya'daki köşkündedir.

5- Akgün, Karagün adlı iki tablo… Akgün'ü 74. nüshamızda neşretmiştik.

6- Son Ankara Resim Sergisi'nde teşhir edilen "Ankara Etrafında" adlı eser…

Seciyesinin Ana Hatları

Merhum mütemadiyen çalışmayı severdi. Herhangi bir çalışmadan yorulduğu zaman dinlenmek için boş durmayıp diğer bir meşgale ile evvelki yorgunluğu izole etmek isterdi. Mesela resimden; mütalaaya, fotoğrafa ve yazıya, tekrar resme avdet ile fasılasız meşgul olurdu. Haber verilmezse yemek vaktinin farkında olmazdı.

Avni Bey; azami surette diğerkâm, merdümgiriz, çok mütevazı olup şahsına ve ahire yapılan tahakküme katiyen tahammül edemezdi. Gösterişten ve alayişten çok içtinap ederdi. Umumi harp esnasında Viyana'da teşhir edilen on sekiz parça büyük küçük tablo, etüt, kroki ve poşadları "müsabaka-yı harici" (hors concours) telakki edildiği ve keyfiyet Viyana gazetelerinde yazıldığı hâlde bunun şüyuunu arzu etmedi. Hadiseye vakıf olanlar kendisini tebrik ettikleri zaman kabahatli bir adam vaziyeti alarak mahcup olurdu.

Yeni elbise giymek, otomobile binmek onu mustarip ederdi. Isındığı zaman üşüyenleri, doyduğu zaman aç kalanları düşünerek ıstırap çekerdi. Yapmak istediği şeyin en iyisini yapmayı arzu ederdi ve muvaffak olurdu. En büyük emeli memlekette muntazam ve muazzam bir tezyini sanatlar şebekesi yapmak ve bu suretle memleketin iktisadiyetine de hizmet etmek idi. Ne fayda ki ömrü vefa etmedi.

Türkiye'den başka memleketlerde Avni Bey'e geniş bir çalışma sahası ve refah vesileleri gösterildiği hâlde hepsini reddetti. En çok sevdiği: sanatı, zevcesi ve İstanbul'du. Bu şehirden iki günlük iftirak kendisine azami daüssıla ıstıraplarını hissederdi.

Merhuma ebediyette istirahat temenni ve ailesinin kederlerine iştirak ederim.

(S. 89, 1 Temmuz 1927, s. 1437-1439)

Nihayet Mimar Kemalettin'i de Kaybettik

Son aylar zarfından sırayla kıymetli birkaç şahsiyet, birkaç sanatkâr kaybettik: Süleyman Nazif, sonra Ahmet Hikmet, daha sonra ressam Avni Lifij, nihayet Mimar Kemaleddin… Hiç şüphe yok ki sanat sahasında fakir olan memleketimizden bu değerli insanların ilelebet çekilmeleri hakiki birer zıyâdır.

Mecmuamızda, Mimar Kemalettin'in evvel-i ebediyete kavuşan şahsiyetler hakkında duygularımız tespit edilerek az çok tercüme-i hâller yazıldı. Yalnız vaktin müsaadesizliği dolayısıyla Mimar Kemalettin'in tercüme-i hâlini arzu edildiği gibi elde etmek mümkün olamadı. Ancak bu kıymetli Türk mimari hakkındaki hislerimi şimdilik, bilahare tercüme-i hâlini yazmak istiyorum:

Ben, Mimar Kemalettin'le şahsen maarife peyda etmiş değildim. Fakat bu aziz sanat adamına gıyabi bir hürmetim vardı. Ben, Mimar Kemalettin'ini, Türk'ün hakiki olanlarından, Türk milliyetçilerinden biri olarak tanırım. Mimar Kemalettin, benim için bir Ziya Gökalp kadar büyüktür; Mimar Kemalettin, benim için belki Türk havarilerinden biridir; Mimar Kemalettin, nihayet, Türk'ün temiz kanlı asil bir çocuğudur. Onun için Türklük yegâne mefkure olmuştur ve o, Türklüğü ruhunda o

kadar fazla hissetmiştir ki uzun senelerden beri yurdumuzda hâkim olmaya başlayan muhtelif mimari tarzlarına karşı isyan etmiştir. Uzağa gitmeye ne hacet: Laleli Camii'nde bile rokoko tesirini görürüz işte Mimar Kemalettin mabetlerimize kadar giren yabancı tesirlerden aziz ülkemizi kurtarmıştır. Türk'ün benliğinden doğan mimarisini diriltmeye muvaffak olan Mimar Kemalettin bu suretle memleket aşkını da muhitine ve arkadaşlarına yeniden aşılamıştır. Hiç şüphesiz ki Türk'ün sanat tarihi onun en kıymetli sahifelerine takdislerle, tevkirlerle kaydedecektir. Fakat onun bıraktığı boşluğu henüz dolduracak ikinci bir Kemalettin ne zaman gelecektir? Bu suale cevap vermek herhâlde çok güç olsa gerektir.

Merhum hakkında yazdığım şu sözlerimi tasdik etmeyecek bir Türk zannederim ki yoktur Maarif Vekaleti'nin, cenaze merasimindeki necibane hareketi de aynı düşüncelerin mevlüdü olsa gerektir. Hiç şüphesiz ki Kemalettin memleketine karşı vazifesini yapmış olması dolayısıyla ebedi inzivasında müsterih uyuyacaktır. Onun bekçisi bütün bir Türklüktür, dünyanın en asil milleti olan Türk'tür. Herhâlde milliyetçi bir insan için bu, kâfi bir mükafattır.

Eserleri hakkındaki fikrime gelince: Onu da bütün ruhumun samimiyetiyle söyleyeceğim pek tabiidir. Çünkü merhumu tanıttığım cihetle lehinde viya aleyhinde tek bir satır bile yazmam ihtimali yoktur. Esasen ben de bir sanat çocuğu olmam hasebiyle bunun aksine de ihtimal verilemez. Mimar Kemalettin, takip ettiği yolda bir şaheser vücuda getirememiştir. Bütün eserlerini tetkik edecek olursak bazı imtizaçsızlıklara şahit oluruz. Tabii burada hacmimizin müsaadesizliği dolayısıyla bunları birer birer tenkide imkân yoktur. Zaten her tekâmül tedrici olacağı cihetle merhumdan fazla bir şey beklemek de haksızlık sayılmaz mıydı? Biz onu yalnız bir üstat olarak tanısak bile yine kendine lazım olan mevkii vermiş olmaz mıyız!

Esasen yaşadığımız milliyet asrında memleketimiz için, bu tarzda roller yapacak şahsiyetler, yol gösterecek üstatlar lazımdır. Milliyetini duyan, benliğinin hakiki manasını anlayan insanlar, kendi varlığının heyecanlarını herhangi bir surette harca dökenler bizim için en büyük ve en kıymetli sanatkârlardır. Bilhassa Türk'ün öz ruhunda doğan mimariyle, harici tesirlere ram olmadan kalbinin sesine doğru koşarak, yeni bir hayat sahnesi açan muvaffak olan Kemalettin her nesle örnek olacak bir mürşittir. Yukarıda söylediğim gibi hiç şüphesiz ki o bir Türk havarisidir. Bundan sonra yetişeceklerle, yaşayan mimarlarımız merhumun açtığı yolda yürümek suretiyle memlekete karşı borçlu oldukları vazifeleri yapmış olacaktır.

Son söz olarak yazdığım şu birkaç satırı da muhterem karilerimin okuyacaklarına eminim: acaba, Mimar Kemalettin'e karşı Türklük de bir cemilede bulunamaz mı? Bu aziz Türk çocuğuna dirilttiği yüce mimariyi yaşatacak bir mezar numunesi yapamaz mı? Hiç şüphesiz ki bu manevi mükafat yeni yetişecekler için de bir teşvik mahiyetinde olacaktır.

Ne mutlu ki bütün bir milletin kalbindesin, müsterih uyu, ey Türk'ün aziz havarisi!..

Temmuz 1927

(S. 90, 15 Temmuz 1927, s. 1445)

Büyük Gazimizin (Müncimizin) Nutukları

Gazimizin, İstanbul'u teşrif buyurdukları gün, İstanbul halkı mümessillerine hitaben Dolmabahçe Sarayı'nda irat buyurdukları nutuk hiç şüphesiz ki tarihimizin en şerefli ve kıymetli sahifelerine milletin çarpan kalbinin sesi gibi hakkedilecektir. Hiç şüphesiz o nutuk bir millet nası halinde nesilden nesle, Türk'ün şiarı gibi nakledilecektir.

Büyük gazinin o gün söylediği cümle, yegan yegan tahlil, tefsir edilse muhakkak büyük bir kitap hasıl olur. Fakat mecmuamızın hacmi bu tarzda bir tahlil ve tefsire müsait olmadığından ancak sahifelerimizin dar çerçevesi dahilinde düşüncelerimizi söylemek mecburiyetindeyiz. Cihanlara büyük Türk'ün kudretini tanıtan yüce Kemal'imizin oradan bize, peygamberane bir lisanla işaret ve nefhettikleri hakikatler, hiç şüphesiz milletin ruhunun aksidir, şuurunun ifadesidir. Ben onları bir ruhiyat mütehassıs gibi tetkike salahiyettar değilim… Ancak bir sanatkâr ruhuyla bazı cümleleri nakil ile hislerimi yazmaya çalışacağım:

"İki büyük cihanın mültekasında Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin serveti, Türk milletinin göz bebeği İstanbul, bütün vatandaşların kalbinde yeri olan bir şehirdir. Bu şehir, meşum hadiselerle mustarip bulunduğu zamanlar bütün vatandaşların kalplerinde, kanayan yaralar açılmıştı. Kalbi yaralı olanlardan biri de ben idim. Bugün görüyoruz ki geçirdiğimiz karanlık gecelerin meşiminden kalplerimizi mesar ile dolduran nurlu seherliler doğdu. Sekiz sene evvel mustarip, ağlayan İstanbul'dan, kalbim sızlayarak çıkmıştım. Teşyi edenim yoktu."

Büyük müncimizin çok samimi olan şu sözleri bize dünü hatırlatıyor, mütareke senelerinin ruhlarımıza serptiği ıstırabı, bu yaralı kalpliler ülkesinin çektiği zulümleri canlandırıyor ve nihayet kendisinin bu mustarip şehirden yaralı bir kalple çıktığını bildiriyor. Bilhassa teşyi eden bir ferdin bulunmasını dinlerken kendi yarasının daha büyük olduğunu anlıyoruz. Fakat bu ayrılmaya katlanmak için ruhunun engin ufuklarında, milletinin düşman istilasına uğramamış bucaklarında kurtuluş meşaleleri bulunduğuna imanı olduğunu düşünmemek elden gelmiyor. Mucizeler kahramanı olmak için bundan büyük bir kudrette tasvir edilemez sanırım. Esasen Çanakkale'den itibaren tanıdığımız gazimizin bütün düşünceleri, hareketleri, hükümleri doğru bir buluşun, görüşün eserleri değil midir? Ben, dehanın bu derecesi için "mucizeler kahramanı" demekten başka samimi bir terkip bulamıyorum.

"Sekiz sene, heyet-i içtimaiyemizin yeni dahil olduğu devrin tarihini ihtiva ettiği ihtilallerle, inkılaplarla ve neticeleriyle az meşbu değildir. Sekiz senede milletimizin siyasi, içtimai, medeni inkişaf yolunda gösterdiği kabiliyet ve liyakatin derecesi yüksektir. Bu dereceyi her gün daha yükseltmek için çok dikkatle ve azimle çalışacağız. Vatanın imarı, milletin refahı daha çok gayret ve mesai talep etmektedir."

Yeni devrin tarihini hülasa eden ilk cümle dünü ve bugünü, dünkü itiyat ve ananelerin tesirinden kurtulmak için beyni sarıklı, dimağı tütsülü fertlerle olan mücadeleleri, menfaat hislerinin nasıl çarpıştıklarını, hülasa bugünkü medeni telakkilerin hâkim olabilmesi ve tefessüh etmiş olan itikatların yıkılması hususunda irae-i kuvvetin, azminin, daha doğrusu milleti öz ruhunun hâkim ve mazhar olduğu en veciz bir surette anlatıyor. Fakat vazifemizin katiyen bitmediğini yüce mürşidimiz söylerken çok dikkatle çalışmanın lazım olduğuna da işaret buyuruyorlar. Hiç şüphesiz bu sözler milletin hakiki mümessilinin maşeri vicdanından, benliğinden doğduğu için Türk'ün yaşaması ve yükselmesi namına en büyük desturlardır, daha doğrusu nası birer kudret ifade eden sahnelerdir. Herhâlde onlara bütün mevcudiyetimizle, samimiyetimizle merbut kalmak bir borçtur. Zaten bugüne kadar da gazimizin gösterdiği yollarda yürümekle yükselmedik mi? Bundan sonra da itilamız aynı dâhinin işaret ettiği hedeflere koşmakla mümkündür. Gelecek nüshamızda da diğer birkaç cümle üzerinde durarak duygularımı tespite çalışacağım.

(S. 91, 1 Ağustos 1927, s. 1461)

Mimar Kemalettin Merhumun Tercüme-i Hâli

"Merhum Mimar Kemalettin Bey Bahriye Miralaylarından Ali Bey'in oğludur. 1286 senesinde İstanbul'da doğmuştur. Bir müddet hususi tahsil görmüş, Şemsü'l-Maarif, Numune-i Terakki ve Hendese-i Mülkiye'de şahadetname alarak hükümet tarafından Charlottenburg Sanayi'-i Hendesiye Darülfünun'una gönderilmiş ve orada tahsilini ikmal eylemiştir.

16 Mayıs 1307 tarihinde 1000 kuruş maaşıyla Hendese-i Mülkiye mimari muallimliğine tayin edilmiş ve sene nihayetinde tatil müddetinden bilistifade malumatını tevsi etmek üzere harcırahsız olarak Budapeşte ve Viyana'ya gönderilmiş ve avdetine inşaatın ahval-i umumiye ve âliye ve mimari ve keşif ve resim projeleri ve fotoğraf dersleri muallimliklerini deruhte etmiştir.

1 Mayıs 1315 tarihinde 1100 kuruş maaşla Hendese-i Mülkiye fenn-i mimari muallimliğine ve 25 Kanunisani 1316 tarihinde 1400 kuruş maaşla mülga Harbiye Nezareti Ebniye-i Askeriye mimarlığına, 1 Mayıs 1325 tarihinde 4000 kuruş maaşıyla mülga Evkaf Nezareti sermimarlığıyla İnşaat ve Tamirat İdaresi müdüriyetine tayin olunarak 1 Eylül 1325 tarihinde maaşı 5000 kuruş iblağ 1 Mayıs 1326 tarihinde bütçe mucibince maaşından bin kuruş tenzil edilmiştir. 1 Mart 1327 tarihinde vazifesindeki mesai ve ikdamatına binaen maaşına tekrar 1000 kuruş zam edilmiştir. 1 Ağustos 1327 tarihinde Mühendis Mektebi'nin 2520 kuruş muhassas maaşı bulunan fenn-i mimari ve demir inşaat dersleri muallimlikleri mumaileyhin memuriyetine ilave olarak tevdi edilmiştir.

Mülga nezaret memuriyetinden olup muallimliğinde bulunan zevatın haftada beş saatten fazla tedrisatta bulunmaları hakkında 1328 senesi zarfında ittihat olunan karara tevfiken mumaileyhin uhdesinde yalnız 1200 kuruş maaşlı mimari dersi

muallimliği ipka edilmiş ve maaşı 10 Eylül 1329 tarihinden itibaren yedi yüz elli kuruş tenezzül etmiş ve 8 Şubat 1329 tarihinden itibaren 1330 senesi Eylül on beşine kadar tatbik edilmek üzere tanzim edilen devre-i saniye programına göre uhdesindeki Mühendis Mektebi fenn-i mimari dersinin maaşı 1200 kuruş baliğ olmuş ve haftada da dört saatten ibaret olan mezkur ders 1 Mart 1330 tarihinden itibaren haftada beş saate iblağ edilerek maaşı 1500 kuruşa ve Teşrinievvel 1330 tarihinden itibaren de 1800 kuruşa iblağ edilmiş ve Kondüktör Mektebi'nde münhal bulunan 1000 kuruş maaşlı fenn-i mimari dersi muallimliğine tayin ve 21 Teşrinisani 1335 tarihinde işe başlamıştır.

1 Eylül 1330 tarihinde maaşı 6000 kuruş iblağ ve unvanı Evkaf Nezareti sermimar ve İnşaat ve Tamirat Dairesi müdür-ü umumiliğine tahvil kalınmış ve işbu memuriyeti kemakan uhdesinde kalmak ve şehri 3000 kuruş verilmek üzere Şehr-i Emaneti Heyet-i Fenniye müşavirliğine tayin kılınmıştır. 15 Mart 1335 tarihinde mülga Evkaf Nezareti İdare Merkeziyesi Teşkilatı hakkındaki nizamanemanın bazı maddeleri makamına kaim olmak üzere tanzim olunan "Layiha-ı Nizamiye" mucibince teşkil olunan inşaat heyet-i fenniyesi riyasetine diğerinin tayin kılınmasına menba-ı infikak etmiştir. Mumaileyh 15 Temmuz 1339 tarihinde mülga Umur-ı Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti İnşaat ve Tamirat müdür ve sermimarlığına 6000 kuruş maaşla tebeyyün kılınmış ise de Kudüs'te nezareti altında başlanmış olan Mescit-i Aksa tamiratının devamı kendisinin bu mühim ameliyenin başında bulunmasını istilzam eylemesiyle 25 Kanunisani 1340 tarihinde memuriyetinden ayrılmıştır.

8 Teşrinievvel 1341 tarihinde 7500 kuruş maaş ile, maaş ve tahsisat fevkaladesinden maada-ı şehri 600 lira ikramiye ita edilmek üzere Evkaf Müdüriyet Umumiyesi İnşaat ve Tamirat müdüriyetine tayin konmuştur. Mumaileyh Sanayi'-i Nefise encümeni azalığınai bilahare de mezkûr encümen riyasetine intihap edilmiş olduğu Maarif Vekalet-i Celilesi'nin 20 Mayıs 1926 tarihli ve 295/934 numaralı, 9 Teşrinisani 1926 tarihli ve 3548/104 numaralı tezkiresiyle bildirilmiş ve 13 Temmuz 1927 tarihinde vefat etmiştir.

*

Yukarıya derç ettiğimiz tercüme-i hâli göndermek suretiyle hakkımızda teveccüh gösteren Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi inşaat müdür muavini Fikri Bey'e teşekkür ve ebediyete kavuşan Mimar Kemalettin'e de rahmetler temenni ederim.

(S. 91, 1 Ağustos 1927, s. 1475-1476)

Büyük Gazimizin (Müncimizin) Nutukları II

Geçen musahabemde yine bu mevzua dair hislerimi yazdığım sırada bu nüsha için de daha birkaç cümle hakkındaki duygularımı tespiti vaat etmiştim. O zaman büyük reisimizin nutkundan naklettiğim birkaç satırın bazı kelimelerini tebdil ile ben de gazimize: "İki büyük cihanın mültekasında Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin

serveti, Türk milletinin göz bebeği büyük münci, bütün vatandaşların kalbinde yeri olan büyük gazi" hitabıyla kendi sözlerinin şahıslarına layık olduğunu söyledikten sonra mevzumuza avdet edeceğim. Büyük gazi buyuruyorlar ki:

"Hissiyatı ve vicdanı telakkiyatı, ilim ve fen ile tenmiye ve terbiye ederek heyet-i içtimaiyemizin hakiki huzur ve saadetine çalışmak ulvi bir nokta-ı nazardır. Bu nokta-ı nazarı size, aziz İstanbul halkına sekiz sene evveline kadar, içinde yedi evliya kuvveti tasvir ettirilmek istenilen bu sarayın içinde söylüyorum. Yalnız artık bu saray, zıllullahların değil, zıl olmayan, hakikat olan milletin sarayıdır."

Bu icazkâr sözlerdeki "hissiyatı ve vicdani telakkiyatı" kelimelerinden, insani duyguları ve hurafelerden, yanlış ve dalalete sürükleyen ananelerden kurtulmuş telakkileri, yani hakikat sahasında insanlara körü körüne itaati emretmeyen hayat düsturlarını ilham eden, daha açık bir ifadeyle akli, mantıki, şuuri, insani ve medeni bir mana çıkarmakla hakiki maksadı kavramış oluruz. Vicdanının, insanları iyiliğe sevk eden, iyiliği fenalıktan tefrik ettiren bir hisse olduğunu kabul ettiğimiz takdirde bu neticenin pek makul olduğu meydandadır. Zaten her metfeni millette hurafelerin, yaşayış ve terakki sahalarında büyük engeller teşkil ettiğini düşünürsek müncimizin bu sözlerinin Türklük için hakiki bir hayat düsturu olduğunu anlamış olmaz mıyız?..

Mamafih bu veciz sözlerinin ruhuna daha ziyade nüfuzu hakikati anlamak için gözlerimizi yakın bir maziye çevirelim, binnetice "hissiyatı ve vicdani telakkiyatı ilim ve fen ile tenmiye ve terbiye ederek heyet-i içtimaiyetimizin hakiki huzur ve saadetine çalışmak" hususunda büyün reisimizin gösterdiği yolda yürünmeye başlanmış olduğunu görürüz. İşte tekkelerin ilgası, dervişliğin meni, üfürükçülüğün, şeyhliğin ortadan kaldırılması, ancak ilim ve fen kuvvetine istinaden atılmış en büyük adımlar değil midir?.. Tekkelerin, dervişler, şeyhler ve üfürükçülerin asırlar ve asırlarca milletin vicdanını ve hissiyatını kâbus gibi kaplamış olduklarını kim inkâr edebilir?.. Şapka giyenlerin, ecnebi lisanı öğrenenlerin dinden çıktığını camilerin kubbelerini çınlatacak derecede bağıran ve milletin hissiyatına, vicdanına hâkim vaziyette bulunan cahil vaazların hareketleri neydi?.. Herhâlde bu, halkın vicdan ve hissiyatına yani dinine cehl ile tahakkümden başka bir şey değildi!.. İşte büyük gazimizin işaret buyurduğu vecihle bu tarzda milletin dinine yani vicdanına hâkim olmak isteyenlerin ortadan kaldırılması heyet-i içtimaiyemizin hakiki huzur ve saadetine çalışmak itibariyle ulvi bir nokta-ı nazardır.

İlim ve fenne gelince: Asrımızın medeniyetinin şaheserlerini hülasa eden bu iki kelimenin mefhumlarının, insanları batıl itikatlardan, yanlış ve çürük muhakemelerden, ananelerden uzaklaştıran müspet varlıklar olduğunu düşünürsek, gerek yukarıda az çok tevsine çalıştığımız fikirlerin ve gerek bu son iki kelimenin medlullerinin medeniyet yolunda yaşayış tarzını mükemmelleştiren ve refahı temin eden vasıtalar olduğuna göre yekdiğerleriyle terbiye ve temniye edilmeleri neticesi hasıl olacak inkişafın hakiki ve müreffeh bir gaye için en büyük mucizeler kudretini yaşatmaları lazım gelmez mi?..

Türk'ü kurtaran ve dünyanın en büyük bir adamı, bir harikalar mübdii olan gazimizin bu sözleri hakiki manasıyla -geçen nüshamızda söylediğim tabiri kullanmak şartıyla- pek veciz birer "millet nasları"dır. Hiç şüphesiz ki biz bu "nas"ları talimiz için destur ittihaz ederek çalışırsak hakikaten tali eder ve bütün cihana kadar temennimizi, kuvvetimizi tanıtan bir millet olduğumuzu her zaman için ispat ederiz.

Fakat, artık, geçen nüshamızda bahsettiğim beytini sarıklı, dimağı ve ruhu tütsülü insanları, cehli terakki etmek isteyen fertleri saf ve nezih muhitlerde yaşatmamalıyız. Onlar, her ne kadar riya perdesi altında gizlenseler de ruhlarında meknuz hislerini, karanlık duygularını, muzır ananeleri, yanlış telakkileri harice, bittabi saf muhitlere aşılamak emeliyle istifadeye koşacaklardır. Çünkü onlar, istikballerinin, ancak bu suretle teminine kaildirler. Binaenaleyh, aynı zamanda, bu türlü pesmandeleri temizleyerek çalışmak suretiyle hakiki refaha mazhar oluruz.

Aynı cümleler: "Bu nokta-ı nazarı size, aziz İstanbul halkına sekiz sene evveline kadar, içinde yedi evliya kuvveti tasvir ettirilmek istenilen bu sarayın içinde söylüyorum. Yalnız artık bu saray, zıllullahların değil, zıl olmayan, hakikat olan milletin sarayıdır" vecizelerini ihtiva ediyor. Bu büyük sözlerin ulviyatını ve manasını, işgal senelerinde İstanbul'da bulunanlar ne kadar iyi anlamışlardır. O yedilerin, hatta kırkların kuvvetini gizleyen sarayda oturan hain halife, düşmanlara iltihak ettiği ve onlara elini verdiği hâlde niçin o kuvvetler, o yedi evliyalar, İstanbul'un, aziz yurdumuzun işgaline karşı bir şey yapamadılar. Bu hadise bize hakikati daha fazla anlatmış olmadı mı?... Daha sonra zıllere inanmanın da, milleti girdaplara, felaketlere sürükleyen birer vasıta olduğu tezahür etmedi mi?... O kadar uzağa gitmeye ne hacet?.. Herhangi bir şeyin gölgesi o şeyin hakikatine mi delalet eder? Ziya menbaının, mevkiini değiştirmesiyle o şeyin gölgesi de değişmez mi?.. Asırlardan beri gölgelere, mevhumlara inandırılan Türk milleti, artık hakikati anlamış olsa gerektir. Ne mutlu ki bugün, bu aziz millet, kendisine hakikati ve milletin kendisini tanıttıran büyük bir reise sahip ve maliktir. Ne mutlu ki Türk milleti kendi varlığını, büyük gazisinin kurtarıcı hamlelerinden sonra anlamış ve o ulvi sözlerin yaşattığı vecihle "hakikat olan milletin" ne olduğunu anlamıştır. Hiç şüphesiz ki kendisini ve kendi benliğini bilen, tanıyan milletle yaşamaya layıktırlar. Nihayet, son söz olarak diyeceğim ki:

Ey aziz Türk milleti, seni teceddüt ve itila yollarında yürüten büyük kurtarıcının gösterdiği sahalarda yürürsek hakiki saadete kavuşacaksın!

Ağustos 1927

(S. 92, 15 Ağustos 1927, s. 1477-1478)

Büyük Gazimizin Millete Beyannameleri I

Büyük gazimizin, yeni intihapları dolayısıyla 30 Ağustos tarihinde neşredilen beyannameleri, millete karşı her türlü mesuliyeti ve terakki, refah yollarında yürünecek yolları, mebuslarımızın vazife ve salahiyetlerini beliğ bir lisanla ifham eden yüksek telakkilerin şaheseri mahiyetindedir. Aynı zamanda ilk satırdan son satırına kadar millet vekaletinin, millet riyasetinin haiz olduğu kudreti gösteren bu muciz beyanname hakimiyet-i milliyenin en yüksek bir harikası sayılabilir. Türk'ü bugünkü istiklaline, bugünkü saadetine kavuşturan büyük gazi buyuruyorlar:

"Aziz vatandaşlarım,

İstiklal mücadelesinin zade-i tabiisi olan Cumhuriyet Halk Fırkası son dört senelik mesuliyet devresini bitirdi. Önümüzdeki dört senelik devrede dahi siyasi mesuliyeti deruhte etmek üzere bugün vatandaşların teveccüh ve itimadına arz vücut ediyoruz."

Bu veciz cümlelerin manası düşünülürse hakikatin ilhamkâr sinesinden yeni yeni ufuklar göreceğimize inanmak lazımdır. Filhakika büyük gazimizin, riyasetini deruhte buyurdukları fırka yüklendiği mesuliyetin derecesini o kadar iyi bir surette anlayarak memleket uğrunda mesai sarf etmiştir ki bugüne kadar gördüğümüz teceddüt ve itila bu gayret ve bu azmin en canlı ve en kuvvetli delilleridir. Böyle olduğu hâlde milletin teveccüh ve itimadını beklemek herhâlde büyük bir tevazu eseridir. Bu suretle mün millete hesap vermek istemesi tarihimizde bugüne kadar misaline tesadüf edilmeyen büyük bir hadisedir. Çünkü asırlardan beri millete karşı, bu tarzda bir yol takip edilerek hesap verildiği bir zamana tesadüf edilmemiştir. Ve binaenaleyh dahil olduğumuz yeni idarenin, cumhuriyet ve demokrasinin itila ve inkişaf yollarında da büyük dahimizin nasıl rehberlik ettiğini, millete sonsuz ufuklar açtığını, feyzler saçan bir hakikatin güneş halinde aciz yurdumuza ebedi bir hayat bahşettiğini söylemeye hacet var mıdır?

Müteakip cümlelerde şu sözleri okuyoruz:

"Benim ve mefkure ve mesai arkadaşlarımın Cumhuriyet Halk Fırkası namı altında, geçen dört sene zarfında vatanın mukadderatı üzerinde sarf ettiğimiz mücahedelerin semeratını bugün huzuru vicdan ile tahattur edecek mevkide bulunuyoruz. Dört sene evvel büyük ve emsalsiz bir mücadeleden şan ve zaferle çıktıktan sonra yeni Türk devleti milletlerin tabii ve ebedi hayatını tanzim eden ve asla inkıta ve tevkif bilmeyen mesai ve ihtiyacat karşısında bulunuyordu. Türk tarihi zaferlerle malidir. Fakat zaferlerden sonra milletin umumi hayatında ve istikbalinde müessir olacak esaslı tedabir ve ıslahat yolunda mühim neticeler alındığı mesbuk değildir. Bunun içindir ki mazide zaferlerin tesirleri muvakkat olmuş ve millet ondan sonra daha müşkül şeraite ve açık söylemek mecburiyetindeyim ki mütemadiyen inhitata maruz kalmıştır. Ben ve siyasi fırkam zaferden sonra geçen dört sene zarfında, bilhassa bu esası nokta-ı nazardan hareket ettik. Milletimiz silahın ve siyasetin emsalsiz zaferlerini kazandıktan sonra, milletin istikbaline dikilen nazarlarımızla bir

lahza sükûn ve rehavet hissetmeksizin, milletin istikbalini ebedileştirecek esaslı hedeflere vakıf mesai eyledik."

Filhakika bu dört sene zarfında yapılan mukaddes mücahedelerin semerelerini görmemek mümkün değildir. Taassubun yıkılması, medreselerin, tekkelerin kapatılması ileh… Bu mücahedelerin en ulvi eserleridir. Velhasıl millete yeni ve medeni bir hayat nefhedildiği aşikardır. Herhâlde bu gibi mesut varlıklar yaratanlara vicdan huzurundan büyük bir mükafat olamaz. Nihayet Türklüğün çıktığı büyük ve emsalsiz mücadeleden sonra birçok ihtiyaçlar karşısında kalması pek tabii idi. Bilhassa zaferlerden sonra milletin bu zaferlerin verdiği rehavet ve mesti ile her şeyi unuttuğu ve istikbale dair yeni tedbirler ve ıslahlar için mesai sarf edilmediği, bilahare müessif neticeler, daha doğrusu inhitat sahneleri elde edildiği malumdur.

İşte bu gibi neticelere varmamak için büyük müncimizin beyan buyurdukları vecihle, milletin istikbaline dikilen nazarlarıyla, bir lahza sükûn ve rehavet hissetmeksizin, milletin istikbalini ebedileştirecek esaslı hedeflere mesailerini vakıf eyledikleri bugüne kadar şahidi olduğumuz inkişaf ve tekâmül eserleriyle ispat edilmiş bir hâldedir. Tabiatıyla bugünü yaratan dâhinin, yarını daha mükemmel ve müterakki bir şekilde yaratacağına iman etmek hepimizin hakkıdır. Gelecek nüshamızda da daha sonra ki cümleler üzerinde durarak hislerimi yazacağım.

(S. 93, 1 Eylül 1927, s. 1493)

Büyük Gazimizin Millete Beyannameleri II

Geçen nüshamızda yine mevzu dahilinde yazdığım esnada, büyük gazimizin, yarını daha mütekamil ve müterakki bir şekilde yaratacağına işaret etmiş ve beyannamenin daha sonraki cümlelerine ait hislerimi de bu musahabemde yazacağımı söylemiştim. Gazimiz buyuruyorlar:

"İstiklal mücadelesinden 'Hakimiyet bila kayd milletindir.' desturunu kazanarak çıkan milletimiz henüz bu desturu devletin şekl-i resmiyesinde kati ve tereddütsüz anlaşılacak ve Türk milletinin ebedi hayatında ve beynelmilel münasebetinde herhangi bir iltibas ve makus ümide mahal vermeyecek bir tarzda tatbik edememişti. Cumhuriyetin ilanıyla hakimiyet-i milliye desturumuz hâlde ve istikbalde hakimiyet-i milliyeti hududu dahilinde gösterilmek istenilecek aykırı ihtimalata katiyen set çekmiş oldu. Türk milletinin başında bela olduğu asırlardan beri sabit olan hilafetin ilgasıyla Türk cumhuriyeti tarihinin cereyanında layık olduğu temyiz vukuu mevki itibarı bihakkın ihraz eyledi. Cumhuriyet Halk Fırkası Türk istiklali gibi Türk cumhuriyetini de hilafetten ve her gûnâ iştirak ve müdahalattan azade olan salim şekilde ilelebet muhafazaya vakf-ı vücut eylemeyi vatanın birinci derece sebep-i mevcudiyeti addetmektedir."

Filhakika İstiklal Harbi'nin milli şan ve şerefimizi iade ederek Türk topraklarında hâkim olduğumuzu temin ettiği zaman "hakimiyet bila kayd milletindir" desturuna sahip olmuştuk. Fakat bu desturu hakiki bir şekilde tatbik etmemize, siyasi

ve harici münasebetimiz de iltibaslara ve yanlış telakilere mahal vermeyeceğimize imkân yoktu. Çünkü hakimiyeti millete vermekle beraber ayrı bir tesir altında da bulunuyorduk, o da: hilafetti. Halbuki dünya işi olan hükümetle hilafetin birleştirilmesi her türlü münasebetimizde büyük maniler, engeller çıkarmasına sebep olabilirdi. Nitekim tarihimizde din ile dünyanın birleştirilmesinden dolayı zuhur eden feci sahneleri hepimiz biliriz. Binaenaleyh cumhuriyetin ilanıyla bu gibi "aykırı ihtimalata" demir setler çekildi. Binnetice Türk cumhuriyeti asri manada dünya milletleri arasında hakiki mevkiini kazandı. Şüphesizdir ki bu idare tarzı bizi istikbale daha emin kavuşturacaktır. Daha sonraki satırları okuyalım:

"Geçen dört sene zarfındaki icraatımızı burada müfredatıyla saymak istemem. Kezalik milletimizin hakiki ihtiyacatına tevafuk eden teşebbüsatımızı tahkik ettirmek için, açık ve merdâne mesaimize muarızlarımızın ne kadar meşkuk mahiyetinde mevani-yi ika'na çalıştıklarını da tahattur ettirmeyeceğim. Yalnız bu memleketin siyasi hayatında gayri mesbuk olan bir noktayı zikredeceğim. Biz dört sene evvel siyasi mevkii-yi iktidar için milletten itimat ve emanet istediğimiz zaman neleri icra etmeyi vaat ve ilan eyledikse onları evvelce derpiş edebildiğimizden daha mükemmel ve daha radikal bir surette tahkik ettirdik. Dört sene evvel sair-i esas mesail meyanında hakimiyet-i millete hayatında dikkatli olacağımızı, milletimizin umumi hayatını asri ve medeni kanunlarla ıslaha çalışacağımızı, aşar vergisi ve tütün meselesi üzerinde ıslahat yapabileceğimizi ve memleketin şimendiferleri ve vesait-i nakliyesi üzerinde tedabire tevessül edebileceğimizi derpiş ediyorduk. Hakimiyet-i milliye desturu hilafetsiz Türk cumhuriyeti ile en mükemmel şekline irtika ettirildi. Aşar sistemi külliyen ilga olundu. Tütün inhisarı millileştirildi. Memleketin umumi hayatına esas olan kanunlar ise yarım ve tedrici tahavvülat ile avutucu ve uzatıcı bir istihaleye düşmeksizin alemin ve medeniyetin en yüksek eserleri suretinde tecelli ettirildi. Memleketin harici siyasetinde takip ettiğimiz açık, dürüst ve müsalemetperverane olduğu kadar itimat-ı nefise müstenit ve Türk milletinin yüksek hissiyat ve kudretiyle münasebet-i hatt-ı hareket milletimizin halen ve istikbalen mesut inkişafatını her ne olsa tevkiften sıyanet edecek bir emniyet yolundadır. Her türlü inkişafın temelli olan muvasalat meselesinde ve tahsisen şimendiferler siyasetinde bugüne kadar tahkik ettirdiğimiz esaslar Türk milletinin iktisat ve imar kabiliyetine ve yüksek hayatına şayan iftihar delail meyanına girmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın mali ve iktisadi zeminde tahkik ettirdikleri vakitle program halinde ifade olunduğu zaman muarızlarımızca o derece gayri mesbuk ve gayri mümkün görünmüştür ki onlar bütçe müvazenesi, aşarın ilgası, şimendiferler inşası gibi tasavvuratı bizi tahtie için emsalsiz fırsat zannetmişlerdi. Fırkamızla muarızlarımızın arasındaki başlıca zihniyet farkı bizim büyük Türk milletinin temayülat ve ihtiyacatını hakkıyla bulmakta isabet ettiğimiz kadar Türk milletinin hayatiyet ve kudretindeki hazineyi de layıkıyla takdir edebilmekteki kifayetimizdir. Bir milletin siyasi mukadderatında mevkii sahibi olabilmek için onun ihtiyacını müşahede ve onun kudretini takdirde ehliyet sahibi olmak birinci şarttır."

Evet, dört sene zarfında yapılan inkılap ve teceddüt hareketleri ve binnetice vücuda getirilen eserler medeni hayatta bizlere büyük varlıklar temin etmiştir. Vakaların içinde yaşadığımız için bizler, bu inkılapların büyüklüğünü, derecesini belki o kadar iyi, o kadar vuzuhla göremeyiz. Fakat hariçten bakıldığı zaman bu yıldırım süratiyle yapılan inkılapların akıllara hayret verecek derece olduğu anlaşılır. Yalnız şapka giyilmesinin bile dün ile bugünü mukayese edilemeyecek derecede ayırt edici bir hadise olduğunu söylemeye hacet var mıdır? Sonra taassubun kırılması dolayısıyla zihniyetlerde vücuda gelen inkılap ve binnetice medeni hayata, asrımız milletlerine intibak herhâlde milletimizin hayatını ve teceddüt yolundaki kudretini gösterir vakalardır. Yalnız bu kadar mı ya? Geçen nüshamızda da söylediğim gibi medreselerin, tekkelerin kapatılması ve ileh gibi mücahedeler ve yapılan eserler evvelce vaat ilan edilen meselelerin çok fevkindedir. Daha sonra adli hususlardaki inkılap, bilhassa Necati Bey'in inkılap ruhuyla hareket ederek millete temin ettiğin asri ve medeni kanunlar, hiç şüphesiz ki beş, on asır evvelki yaşayış tarzına göre vücuda getirilmiş desturlardan kurtulmamızı temin eden büyük ve tebcile layık varlıklardır. İsmet Paşa'mızın şimendifer seyahatindeki kudreti ve yapılan yeni hatlar ve devam etmekte olan faaliyet birkaç sene zarfında Anadolu'muzun nakil vasıtaları dolayısıyla örümcek ağına benzeyeceğine kanaat hasıl ettiren harikulade ve belki -kısa bir zamanda vücut bulmaları dolayısıyla- mucize kabilinden hareketlerdir. Hiç şüphesiz ki milletin bu ihtiyaçlarını temine çalışan büyük insanlar tarihimizin, milletimizin azizleri meyanında ilelebet yaşayacaktır.

Memleketimizin bir ziraat yurdu olması dolayısıyla "aşar sistemi"nin ilgası ise en hayati bir hadisedir. Bu hâl köylüye, memleketin hakiki efendisine yeni ufuklar açmıştır. Belki birkaç sene sonra harice ihtiyaç hasıl olmadan unumuzu olsun temin edebileceğiz. Bilhassa memleketimizin en uzak mahallerinde artık buğdaylarımız çürümeyecek, vücuda gelen nakil vasıtalarıyla onları ana yurdun her tarafına nakledebileceğiz. Bu suretle de milli servetimizin harice akıp gitmesine mâni olacağız. Velhasıl istikbale her suretle emniyet ve itimatla bakabileceğiz.

Harici siyasetimize gelince: Bugüne kadar her milletle tesis edilen müsalemetperverane ve dostane hareket beynelmilel mevkiimizi de tarsin eylemiştir. Türklüğe itimat, Türk cumhuriyetine karşı gösterilen alaka milletimizin haysiyet ve kudretine verilen ehemmiyeti ispat etmektedir. Binaenaleyh hâl ve istikbalde inkişafımız katidir.

Hiç şüphesiz ki milletimizin ihtiyaçlarını hakkıyla ve isabetle bulan büyük idare erlerimiz ve mübeccel reisimiz bugüne kadar vaatlerinden fazla olarak vücuda getirdikleri eserlerle ehliyetlerini ispat etmişlerdir. Binaenaleyh büyük gazimizin, intihap edeceği arkadaşlarıyla yürüyeceği yolda muvaffak olmamasına katiyen imkân yoktur. Türk'ü kurtaran müncimizin yaşamak hususunda da Türk'e rehber olacağına inanmak en büyük hakkımızdır.

Gelecek nüshamızda da beyannamenin maba'dına devam edeceğim.

Eylül 1927

(S. 94, 15 Eylül 1927, s. 1509-1510)

Tanımadığım Dostuma

Artık serazat değilim, artık kalbim rüzgârlarla dolu değil, artık yalnızlığın sinesinde uyumuyorum. Çünkü yanan dudaklarıma aşk melikesinin dudakları değdi, çünkü dalgın gözlerimi aşk melikesinin ateşli nefesi yaktı, çünkü kimsesiz kalbime aşkın eriten hülyası yoldaş oldu, çünkü düne kadar rüzgârlarla tarumar olan saçlarım aşkın alevleriyle yandı, kül oldu. Fakat o kül nerede?... Biliyor muyum?!.. Yoksa mukaddes insanların yakılan kemikleri gibi onlar kafur kokulu mabetlerde mi saklı?..

Bana dünden beri diyorlar ki: bahtını kim aldı, kalbini kime verdin, rüzgârlarla oynaşan saçların ne oldu, gözlerinde tutuşan renklerde niçin eser yok, neden kalbinin sesini işitmiyoruz?..

Bu suallere cevap vermeme artık imkân var mı ya?... Niçin mi?.. Çünkü aşk melikesinin bahtı bahtımı aldı, çünkü aşk melikesinin kalbi kalbimi zapt etti, çünkü onun yakıcı nefesi saçlarımı ağarttı, yaktı ve çünkü gözlerim onun uğrunda söndü ve kalbimin kanatları kırıldı. Böyle bahtsız, kırık kalpli ve ağaran saçlı, sönen gözlü ve nihayet ıstırabın sarayında yaşayan bir mahluktan cevap beklenir mi?..

Fakat ben bu hayatımdan o kadar memnunum ki! Zaten bunun aksine de ihtimal verilmez… Çünkü benliğimin fevkinde bir varlık olan kuvvete esirim gerçi esaret sevilir bir şey değildir. Fakat, ey sevgili kari o esir eden kuvvetin benliğimin zerrelerinde, ruhumun derinliklerinde saklı olduğunu söylersem beni tayip etmezsin değil mi?.. Biliyorum, benim söylemek isteyip de yazamadığım şeyleri sen anlıyorsun, mamafih ben de hakikati biraz söylemeliyim: Ben benliğimin esiriyim!.. Ne mutlu ki bana bu esaret hayatımda refakat lütfunda bulundun, sen de bana yoldaş oldun!.. Artık gündüzünden gecen aydınlık ruhun ruhuma haber olsun!.. Bunun aksini de söylersem bana gücenmezsin değil mi ey aziz kari?!.

12 Eylül 1927

(S. 94, 15 Eylül 1927, s. 1524)

Büyük Gazimizin Millete Beyannameleri III

Yine mevzumuza devam için Türk'ün büyük kurtarıcısının beyannamesinin geçen nüshalardan kalan kısımlarını naklediyorum:

"Önümüzdeki dört sene için Cumhuriyet Halk Fırkası'na yeniden itimat etmenizi istediğim bugünde benim ve mefkure ve mesai arkadaşlarımın istikbale ait düşüncelerimiz dört sene evvelinden daha vazıh ve daha katidir. Türk vatanının itilası için önümüzde hal olunacak meselelerin çok ehemmiyetli olduğu kanaatinde ve bunların hali için bütün maddiyatımızı vakfeylemek azmindeyiz. Türk vatanının dahili ve harici siyasette vahdet ve emniyeti ile Türk vatanının inkişaf ve ümranını yeni

devre-i mesuliyetimizde yüksek tecelliyata mahzar kalacağımızı ümit ediyoruz. Bilhassa milli iktisadi meselelerimizin hali için mesaimizi suret-i mahsusada teveccüh ve teksif edeceğiz. Dahilinde nifak ve şikaka müsaade etmeyen ve nimet ve kefaleti bütün memlekette her vatandaş için mesavi tutan milli vahdet hududu içinde iktisadi inkişafa mesaimizi vakfetmek: İşte dahili siyasetimizin esası bu olacaktır."

İlk cümle bize gazimizin ne kadar mütevazıane hareket ettiğini anlatıyor. Herhâlde o, dört sene evvel de istikbali aynı vuzu' ve katiyetle göstermişti, çünkü vücuda getirilen eserler bunu ispat edecek kadar kuvvetlidir. Ondan sonraki cümle ise bize daha ziyade ümit veren ve binnetice memleketimizin itila ve terakkisinin, inkişafının daha süratle imkanına delalet eden ve dâhimize yakışan bir vaattir. Bilhassa "Türk vatanının dahili ve harici siyasette vahdet ve emniyeti ileh." Sözlerinin ifade ettiği mana Türklüğün istikbali için çok mühimdir. Milli vahdet-i hududu içinde iktisadi inkişaf tabiidir ki kapitülasyon beliyesinden kurtulmuş olduğumuz şu devrede azim ve irade ile çalışmakla mümkündür. Bize bugünü temin eden gazimizin bu vaatlerinin semerelerini de yakın bir zamanda vereceklerine hiç şüphemiz yoktur.

Yine beraberce okuyalım:

"Cumhuriyet Halk Fırkası namına mebus namzetlerini ben kendi imzamla reylerinize arz ediyorum. Mebus namzetlerini takdim ederken mazinin tecrübelerini ve atinin talep ettiği yüksek vazifeleri bilhassa göz önüne aldım. Bana layık gördüğünüz itimat ve mesuliyetin dört sene sonra tekrar temeyyüz hesabını arz edebilmek için mesai arkadaşlarımı intihapta bilhassa itina göstermeye çalıştım. Mebus olarak vazife ve mesuliyet mevkiinde beraber çalışacağımız arkadaşlarımızın geçen tecrübelerden de istifade ederek vazifelerini hüsün ifa edeceklerini ve bilhassa mebusluğun her mülahazadan ikdam bir mir millet vekili olduğunu ve bunun resmi ve hususi hayatta dahi birçok manevi vecibe ve külfetleri bulunduğunu nazardan uzak düşürmeyeceklerini kuvvetle ümit ederim."

Bu cümlelerin fesahat ve belagatini ihlal etmemek için sükutu tercih ederek beyannamenin son cümlelerini nakil ile onlara dair de birkaç söz söyleyeceğim:

"Hayatımda en büyük mesnet ve kuvvetim vatandaşlarımdan gördüğüm itimat ve müzaherettir. Bütün vazifelerimde manevi ve vicdani olan en büyük endişem emanetinizin hürmet ve kutsiyetine mütemadiyen dikkat etmektir. Büyük Millet Meclisi'ne mebus olmak üzere takdim ettiğim namzetlere rey vermekle bana ve fırkama yeni hizmetler için imkân ve fırsat vereceksiniz. Türk cumhuriyetine ve aziz vatanımıza istikbalde daha büyük hizmetler edebileceğimize kati emniyetim vardır. Türk millerinin istikbali bugünkü evlatlarının isabet nazarı ve yorulmak istidadında olmayan çalışmak azmi ile büyük ve parlak olacaktır."

Karilerim, müncimizin İstanbul'u teşrifleri dolayısıyla yazmış olduğum bir şiirdeki:

Aziz Türk'ün mukaddes maşeri vicdanısın bir sen!

Muazzez ruhu öz Türk'ün senin şahsında toplandı,

Mısralarını şüphesiz ki hatırlarlar. Gazimiz bu tarzda bir varlık olduktan sonra Türk'ün ona itimat etmemesi mümkün müdür? O, Türk'ün temsili, Türk'ün benliği ve nihayet Türk'ün her şeyidir. Binaenaleyh onun duyduğunu Türk de duyar, onun inandığına Türk de inanır ve onun arzu ettiği şeylerin yapılması için Türk hiçbir fedakarlıktan çekinmez. Çünkü Türk bilir ki kendi itilası, gazisinin işaret ettiği hedefe doğru koşmakla mümkündür. Bu sebeple ben gerek gazimize ve gerekse Türk milletine yeni dahil olduğumuz itila devrelerinde ruhumun bütün samimiyetle muvaffakiyetler dilerim.

(S. 95, 1 Ekim 1927, s. 1525)

Büyük Hitabeler

- Büyüklerin sözleri sözlerin büyüğüdür-

Fertlerin zihniyeti gibi kahramanların zihniyeti de maziden beri ne büyük bir tekâmül geçirmektedir. Milletleri harekete getiren dâhiler, asırlarının ihtiyaçlarını, ulvi sözler ve büyük desturlarla zamanlarına ve haleflerine hissettirmiş veyahut bu mahsus ve maşeri ihtiyaçları canlandırmışlardır. Peygamberin, azizlerin vaazlarında ve o dev başlarında heyecan yaratan kumandanların hitabelerinde bu ayet ruhlu desturların ika ettiği tesirler tekmil vakalar edebiyatının muhtevasını teşkil eder. Muhtelif devirlerin büyüklerini, isimlerini işitmeden sözleriyle tefrik etmek imkânı vardır. Onlar, bıraktıkları eserlerde imzalarından ziyade ruhlarını nakşetmiş büyük sanatkârlar gibidirler ki bir sözleri hem kendi şahsiyetlerini ve hem de zamanlarının zihniyeti hakkında bizi kâfi surette tenvir edebilir. Orhun Harabeleri'nin sütunlarından başlayarak Musa'nın On Emir'ini ihtiva eden levhalara kadar, Roma hitabelerinin inşaat ettiği muazzam ve velut nutuklardan İhtilal-i Kebir hitabelerine ve nihayet Lenin ve Mussolini'nin nutuklarından gazimizin muciz hitabelerine kadar insaniyet ne büyük zihin ve gaye tahavvülüne uğradı. Orhun Sütunları milletine müstenit bir zafer ve gurur abidesidir. Musa'nın levhaları birer ahlâk kitabıdır. Romalılar, başkalarının hürriyetine tecavüz eden aç feryatlarla semalarını sarsmışlardır. Ve İhtilal-i Kebir beyannameleri milli hudut haricindeki kavimlere fermanlara ders vermek isteyen biraz fazla küstah bir mevize ve nasihattir. Deli Petro, kavmini kan dökmeye sevk eden bir katil ve Mussolini istilacı bir haristir. Lenin alemin servetine ve hürriyetine göz dikmiş bir murabahacıdır. Fakat gazimizin hitabeleri kimsenin itikadına, kimsenin servetine ve vicdanına, kimsenin hürriyet ve hayatına kastı olmayan bir vasiyettir. Bir vasiyet ki kendi sayının ve dehasının mahsulünü milletine yegâne servet olarak terk eden bir babanın şefkatinden daha ulvi daha hasbi ve daha feragatkârdır. Gazi bizi hiçbir tecavüz ve taarruza sevk etmeyen bu yüksek hitabe ile gençliğe mütevazı olduğu kadar mehip ve muazzam bir vazife tevdi' etmiş oluyor. Ve bize altı yedi yüz senelik bir mazinin bütün seyyielerini birkaç satırda hülasa etmek suretiyle istikbalin ufuklarından doğmak ihtimali bulunan Karamanoğlu ruhiyatındaki vatansızlarına karşı müstevlilere ve muhterislere karşı ne yapmak lazım geldiğini ihtar ediyor…

Bunun, bütün kavimlere milletimizin ebedi mefkuresini çizmiş olmak ve bu toprakta nelere muktedir ve nelere mücehhez olduğumuzu anlatmak gibi daha alemşümul bir kıymeti de vardır. Bilhassa bunun en büyük ulviyeti, altı yedi yüz seneden beri milletimize hakiki bir kıymet atfederek hitaba layık addeden hiçbir hükümet recülünün çıkmaması dolayısıyla gençliğin ve milletin kalbine tevcih edilmiş ilk irşat ve mefkure hitabesi olmasıdır. Gazi bize bütün hayat ve siyaset derslerini veren ve inandıklarını bilfiil tatbik eden, düşündüğünü, hissettiğini, gördüğünü açıkça söylemek hürriyet ve ulviyetini öğreten yegâne üstat ve yegâne mürşit oldu. Türk gençliği kalp ve vicdanına nakşettiği bu desturla gazi ve cumhuriyeti ebedileştirecektir. Ve bu iktidarı dolayısıyladır ki gençliğimiz bu hitaba layık ve istikbalin kendisine tevdi' ettiği vazifeyi ifaya amadedir, ve ifa etmektedir.

(S. 96, 15 Ekim 1927, s. 1541)

Cumhuriyet ve Mecmuamız

Beşinci Yıl Dönümü Dolayısıyla

Mecmuamız bu nüshasıyla beşinci yılına adım atmış oluyor; bugüne kadar geçen dört büyük sene zarfında şahidi olduğumuz ve içinde yuvarlandığımız inkılaplar hiç şüphesiz ki memleket ve milletimiz için hayırlı ve saadetli neticeler doğurur ve yaratırken mecmuamıza da birtakım vazifeler düştü. Fikir alemimizde elimizden geldiği kadar asrın felsefi telakki ve ihtiyaçlarını hayatımıza tatbike ve medeni milletlerin eserinde yürümeye çalıştık. Bilhassa yurdumuzun pek kurak ve çorak olan ilim ve fikir sahasında maddi menfaatler beklemeyi hatırımıza getirmediğimiz için mefkurelerimizin tahakkuku, gayelerimizin husulü için yorulmadan ve feragati destur bilerek daima yürüdük… Fakat bizleri bu mefkure yolunda takdirle takip eden karilerimizden aldığımız manevi kuvvet bizler için en büyük mükafattı. Bilhassa gazimiz gibi büyük bir mürşit ve rehbere malik olduktan sonra hamlelerimizle daha ziyade muvaffak olacağımıza kanaatimiz vardı. Zaten yeni yetişecek neslin rehber ve hocalarından ibaret olan arkadaşlarımız vazifelerini hakkıyla müdrik olduklarından cumhuriyetin feyzlerinden ve memleketin istikbali itibariyle omuzlarına yüklendikleri vatan hizmetinin ulviyetinden istifadeyi ve istifade ettirmeyi emel edinirler; köhne ve çürük ananeleri yıkmak ve dimağı örümceklenmiş muhafazakarların saf ve temiz muhitlerimizde telkinlerde bulunamamaları için fikirlerini, kanaatlerini yazdılar ve gazimizin veciz hitabelerinden her zaman için istifadeyi ganimet bildiler.

İşte böylece mecmuamız, devrinin hayatından ve kahraman rehberinden mülhem olmak suretiyle neşriyatta bulunarak dört yaşını da bitirdi. Cumhuriyetle yaşıt olarak yıl dönümlerini cumhuriyet bayramlarıyla tesit etti. Bundan sonra da beşinci yılın eşiğinde bulunduğu şu dakikadan itibaren aynı emel, aynı mefkure ile çalışacak ve bir cumhuriyet çocuğu gibi büyüyerek vazifesine devam edecektir.

Hiç şüphesiz ki bizim bu azmimiz, bu iman ve mefkuremiz karşısında aziz karilerimiz daha ziyade merbutuyla mecmuamızı takip edecek ve bu madde asrında

bize mezahir olacaklar ve teşviklerde bulunarak fikirlerimizi muhitlerine aşılayacaklardır. Zaten yeni senemizde daha geniş bir programla hareket ederek halkımızın da fikri terbiye ve inkişafı için çalışmayı bir destur gibi emel ve umdelerimiz arasına ve belki onların en mühimi olmak üzere ilave ettik. Herhâlde muhterem halkımızın da aziz karilerimiz zümresine katılacaklarını ve yürüdüğümüz mefkure yolunda bizleri takip edeceklerini kuvveten ümit ederiz. Esasen sınıf farkı aramayan cumhuriyet ve demokrasi devrinde halkın da münevverlerle el ele yürümeleri iktiza ettiğinden bu emel ve düşüncemizin faal sahasına geçmesini istemek kuvvetli bir haktır. Zaten başka türlü hareket suretiyle muasır medeniyette bir varlık göstermemize imkân yoktur. Her medeni milletin tekâmül esasları araştırıldığı takdirde sözlerimizin ne dereceye kadar doğru olduğu anlaşılır.

Yalnız burada söylemeden geçemeyeceğim bir nokta var: matbuatımızda bazı mevkutelerin necip halkımızın alakalarını celp için en adi zabıta vakalarını bile mühim birer hadise gibi sarf-ı seviye ve fikir itibariyle inkişaf etmemiş nezih muhitlerin basit düşüncelerinden istifade ederek sütunlarına geçirmeleri ve bu suretle sarf-ı menfaat teminine gayret etmeleri memleket namına teessüfle karşılanacak iğrenç emellerin neticeleridir. Yaşadığımız devrin kıymet ve ehemmiyetini takdir ederek aziz yurdumuza hizmet edebilecek neşriyatta bulunmalarını veyahut mesleklerini terk ederek hiç değilse memlekette mazarrat iras etmemelerini bu düşüncesiz efendilere ihtarı bir vecibe telakki ediyorum. Hiç şüphesiz ki onlar menfaatlerinin teminini başka sahalarda ararlarsa daha iyi olur zannındayım.

Muhterem halkımız ve gençliğine de sonsuz olmak üzere büyük rehberimizin son hitabelerini ve bugüne kadar milletimizin maşeri vicdanının sedası halinde nefhettikleri hitabelerini okumalarını ve onların gösterdiği yolda yürümelerini tavsiye ile hakiki terakkimizin cumhuriyet umdeleri dahilinde çalışmakla mümkün olacağını arz edeceğim.

(S. 97, 1 Kasım 1927, s. 1557)

İlim Ahlâkı

Her devrin kendisine mahsus bir ahlâk telakkisi, bir ilim telakkisi vardır. Hiç şüphe yok ilim, ahlâk gibi cemiyetin mizacına, beynelmilel adet, hars ve anane münakalesine merbut seyyal ve kararsız bir şey değildir. Ve ilim ancak kendi istihdaf ettiği hakikate vasıl olmak için cehdederken fertlerin hususi temayüllerinden o kadar müteessir olmaz. Fakat bu, "asıl ilimler" diye bileceğimiz ve muayyen klişeler altında kendilerini tevsim edebildiğimiz ilimlerin tabii sırrı ve inkişafıdır. Halbuki müstebit bir devrin ilimlere atfedeceği ehemmiyetle mutaassıp bir devrin ilimden anlayacağı mana arasında bir hayli fark vardır. Bunun içindir ki ilimden korkan veyahut ilmi kendi maksatlarına göre tevil edip alet yapan devirler vardır. Ve bugün onlardan uzaktayız.

Bu nokta-ı nazardan Türkiye'nin cumhuriyete kadar gelmiş ve geçmiş olan ilmi, bir nevi kaçakçılıkla ibaret idi. En müspet telakkiler pek muayyen zevatın irfan

dairesine girebilmiş ve bilhassa bunlar halka bütün vuzuhuyla neşrolunamamıştı. Dünkü darülfünunumuzla matbuatımızı bugünkü darülfünun ve matbuatla mukayese etmek bu hakikate nüfuz etmemiz için kâfi bir delildir.

Filhakika bugün milletler içinde içtimai ve ilmi bir hissiyat ve kemale mazhar olmak için beynelmilel ilimleri benimsemek ve ona biraz da kendimizden bir şey ilave etmek zaruriyetindeyiz. Vatanımız henüz bu mesut devreye erişmemiş olmakla beraber, bu ihtiyacı müstakbelen olsun temin etmeyi gaye ittihaz eden mütefekkirler, tahsile ve ilme pek büyük bir iştiyakla sarılmış ve mensuplarını teşvik için mümkün olan her fedakarlığı ifaya hazırlamışlardır. Fakat ilimlerimizin pek layık oldukları maddi refaha hakikaten müstahak olabilmeleri için onlarda ilimlerinin menbaını teşkil eden garp ulemasının ilmi ve ahlâki vasıflarını görmek ihtiyacındayız. İlim insana evvela aczini öğrettiği içindir ki alimleri, mütevazı ve mutedil ve hakiki insanlık mertebesine irtika etmiş görürüz. İlim iddiacı değildir. İlim muhatabının fikrine hürmet eder. Tashih ve irşat ederken kendisinin cidden fazıl bir mürşit olduğunu hissettiren bir mülayemete ve ilmi bir nezakete esirdir. Son dört, beş senelik matbuatımızda adetleri sayılabilecek kadar az olan ilmi münakaşalar bu itibarla mütefekkirlerimizin hakiki seviyesini gösterecek bir mahiyettedir. İtiraf edelim ki okuyanı pek az olan bu toprakta biraz bir şey bilen her ilimci de şımarık çocukların vaz' ve halini görmemek mümkün olmuyor. Hadd-i zatında bu nevi münakaşalar gençlerin tehzibine en fazla hizmet eden ve fikriyatı teşvik ve tehyiç eden hadiselerdendir. Yalnız ilmi mütalaaları bilhassa bu nevi vesilelerle okuyan gençliğe mütefekkirlerimizin çok metin ve çok ulvi bir numune olmaları, onlara bir taraftan ilmi hakikatler verirken diğer taraftan ahlâki ve fikri müsaafenin emrettiği şiar ve ahlâki telkin eylemeleri lazımdır. Aksi takdirde mutaazzımane dermeyan edilmiş, bıyık altından müstehziyane tebessümlerle ifade olunmuş fikirlerle yalnız muhatabını teçhil etmek gayesi takip eden ve bu münasebetle bilgiçlik taslayan yazılarla ne müdafaa edilen hakikatin ispatına ve ne de ilmin istediği kemale mazhariyet mümkündür. Bunun içindir ki çok defa memleketimizdeki ilmi münakaşalarda iki tarafın adeta yekdiğerini okumadan ceffelkalem sabit fikirlerini müdafaa ettikleri ve binnetice "sultan-ı sühan menem diğer nist" dedikleri görülmektedir. Bu hâl ile bütün vakaları tezvir ve tenkitten, teferrüt iddialarından ibaret olan eski Osmanlı tarihinin ruh ve ananesi ilim hayatımızda maalesef yaşıyor demektir. Meslek arkadaşları arasında, bahusus memleketimizin meslektaşlarında -ki bütün ilimlerinin menbaı malum ve ilmi kıymetleri ancak şu camianın seviyesine nazaran muayyen bir 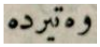 hareket eden zevat arasında- yekdiğerini küçük göstermeye, teşhir etmeye çalışmak, düşüneni pek az olan bir toprakta müstakbel ilim gençliği için bilmeyiz ki müfit ve iyi bir tesir olabilir mi? Hiç şüphesiz fikri matbuatın dakik bir tetkike maruz kalması herkesin rastgelen şeyi yazmaması yine ilim adamlarımızın teyakkuz ve dikkatle takip etmeleri lazım gelen bir hakikattir. Fakat bunlar pek büyük bir hüsnüniyetle bilhassa aynı meslektaşlar arasında şifahi anlaşmanın imkânsız olduğu ve tarafının rızasıyla matbuata aksetmesinde bir mahzur tasavvur edilmediği zaman yapılması icap eder. Bu şekil bütün ecnebi darülfünunlarının aynısıdır. Ve fikriyatla meşgul olanlar pek iyi

takdir ederler ki iki müderris münakaşası mühim bir ilim hadisesidir. Ve iki müderris münakaşa edebilmek için muhakkak şifahen anlaşmak nezaketinde bulunacaklardır. Ve bu münakaşalarda da müstakbel ilim gençliğine iyi bir numune olmak için her nevi istihfafkâr imaların bir taraf edilmesi ve ilmi mesafeye inzimam eden ilmi hakikatçiliğin kaim olması muktezidir. Cumhuriyet tesis edileliden beri fikir matbuatına verilmiş olan serbestiden maalesef fikir adamlarımız kâfi miktarda istifade edemedi. Daha doğrusu matbuat hürriyetini takyit eden bizzat ilim adamlarımız oldu. Zira münakaşayı mugalataya çevirmek ve kulağımıza söylenerek ikinci bir makalenin haşiyesinde tashihi mümkün olan ufacık zühulleri mal bulmuş mağribi gibi işaa ve ilan etmek memlekette hakiki tenkidin kıymetini öldürüyor ve binaenaleyh hiç kimse samimi duygu ve düşüncesini yazamıyor. Adeta filan filan adamın gazabına uğramak veya teveccühünden düşmek korkusuyla garip bir vehim ve yübûset içinde dedikodularla meşgul olunuyor.

Bütün hayatını yaşamak için mektepten mektebe ve sabahtan akşama kadar dolaşmakla geçiren fikir müntesiplerimizin esasen okumak ve ibda etmek için ne kadar vakti kaldığı cümlece malumdur. Bu toprakta sen ve ben biliyorum iddiasına gelmek için henüz beklemek lazımdır. İyi ve fena iktibas etmekten ibaret olan bu nakilci devri kendimize ait olmayan medeniyetleri benimseyerek alimlik ve muallimlik iddiasında bulunmayarak mütevazıane temdit ve ikmal etmek, düşünenlere ve düşünülenlere hürmet ve muavenette bulunmak bugünün ilim ahlâkı için yegâne destur olmalıdır kanaatindeyiz.

(S. 100, 15 Aralık 1927, s. 1605-1606)

Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası

İlim, memleketimizde ne kadar himayesizdi, ilmi eseler, nasıl müşterisiz metadır, aramızda bunu bilmeyen yoktur sanırız. İlimle iştigal edenlerin ne elim mahrumiyetlere katlandıkları ne müşkül ne ağır ne tahammül edilmez şartlar dahilinde çalıştıkları ise, tekrarına, teşrih ve tavzihine hiç lüzum olmayan çok açık hakikatlerdendir.

Buna rağmen, hassaten son seneler zarfında hissettiğimiz ilim iştiyakı ne derindir ve ilim için çalışanlar ne kadar fazladır. Bize göre, ilme bugünkü merbutumuz, ilim uğrunda bugünkü fedakârane cehdimiz, hangi mikyas ile ölçülürse uçulsun, elde edecek netice mutlaka lehimizde, mutlaka iftihara şayan olacaktır.

İlme müteveccih muhabbet ve ihtirasımızın sebeplerini burada uzun uzadıya tahlil ve tetkike hacet görmüyoruz. Yalnız, bu muhabbet ve ihtiras tahrikiyle koyulduğumuz mesainin yavaş yavaş vermekte olduğu mahsuller önünde duyduğumuz memnuniyetin izhar ve ifadesinden bir türlü kendimizi alamıyoruz.

(S. 102, 15 Ocak 1928, s. 1652)

Türk Felsefe Cemiyeti

Hakiki medeniyetleri benimsemek isteyen milletler, medeni kavimlerin ilmi ve iktisadi müesseselerini benimsemek zaruriyetindedirler. Milletimizin geçirmiş olduğu belli başlı iki devre vardır ki, birincisini teşkil eden imparatorluk bu maksat ve seviyeden çok uzaktı. En müspet hayat ve kemali anlamış olan cumhuriyetimiz ise: bu hakikatin pek samimiyetle inanmıştır. Filhakika İmparatorlukların umumiyetle hedefini, mümkün olduğu kadar az say ve az liyakatle çok şey kazanmak teşkil ediyor. Bu sebeptendir ki o devrin zimamdarlarını, ilmi meziyetlerden mahrum, asrın umumi ve tabii cereyanını görmekten gafil, mütehakkim ve mütegallip bir zümreden ibaret görürüz. Cehellerine inzimam eden ahlâkı zaafları, inat ve hodbinlikleri vatanın hakiki ihtiyaçlarını görebilmelerine mani olduğu gibi, bunlar, bu uğurda zihin ve hayatını sarf edebilecek olan kimselerin nafi ve fedakâr teşebbüslerini de akim bırakacak bir salvet ve amâya da giriftardırlar.

(S. 104, 15 Şubat 1928, s. 1669)

Japon Elçisini Ziyaret

Hanımefendiyi Ziyaret

Samimi dostlarımdan biri, az bir zaman içinde dilimizi öğrenen Japon elçisi hanımefendiyi ziyaret etmemi tavsiye etti. Bilhassa nezaket ve ruhi yükseklik itibariyle pek çok hürmete layık olan bu asil kadını tanıtmam için ısrarda bulundu. Vaka kendilerini hiç tanıyamadığım hâlde, takdim vesaireye tabii olmadan bu tarzda hareketi birdenbire muvafık bulmadım ise de birçok fikirler -mesela Japon edebiyat, adet ve ananelerinden bahsedebilmemiz gibi- beni bu yola sürükledi.

Nihayet şubatta yirmi sekizinci salı günü sabahleyin sordum… Bekleyeceklerini söylemişler…

On üçe doğru sefarethaneye gittim, hanımefendiye haber vererek beni alt katta mükellef bir salona aldılar. Beş dakika henüz geçmişti, salonun kapısı açılarak kendileri lacivert renkte sade zarif bir ev tuvaletiyle içeriye girdiler ve güler yüzle sağ ellerini uzatarak, gayet nazikane bir surette ve açık bir Türkçe ile yavaş yavaş:

- Affedersiniz efendim, sizi beklettim?

Dediler, yer gösterdiler. Büyük ve güzel bir "Süleymaniye mangal"ın başına oturduk. Yine aynı ahenkle dediler ki:

- Efendim, kalorifer var ama mangal hoşuma gidiyor.

Ben de bilhassa kışın mangal başında oturmanın zevkli olduğunu söyledim. Hâl ve hatırdan sonra sigara lütfettiler. Kullanmadığımı, mamafih kendilerinin de içtikleri takdirde arzularını emir telakki edeceğimi de söyledim.

- Ben de içmiyorum ama, hatrınız için içeyim!

Diyerek taltif buyurdular. Bundan sonra afaki bir surette görüştük. İstanbul'u çok beğendiklerini söylediler ve Japonya'dan İstanbul'a ne suretle geldiklerini anlattılar ve İstanbul'da gezdikleri mahaller, gördükleri iki cami hakkında duygularını, hatta bir tanesinde herkes gibi yatıp kalktıklarını, yani namaz kıldıklarını -fakat bilmedikleri için bir şey okumadan- izah ve yalnız Türkçeyi iyi konuşamadıkları için müteessir olduklarını da ilave ettiler.

Bu tarzda devam eden musahabeler arasında çay, pasta ikramını da unutmadılar. Bilhassa misafire ikram hususunda gösterdikleri tevazu ve mahviyet dolayısıyla son derece mahcup oluyor ve mümkün olduğu kadar teşekkürler ederek bir daha ziyaret cüretinde bulunamayacağımı söylüyordum. Kendileri ise aynı nezaket ve güler yüzle:

- Efendim, misafire hizmet etmelidir!

Mukabelesinde bulunuyordu. İşte bu suretle dakikalar, hatta saatler geçiyordu. Nihayet kendilerinde birkaç sual sormam için müsaade buyurmalarını rica ettim. Bu esnada sağ ellerini kaldırıp dediler ki:

- Size o kadar iyi cevap veremeyeceğim iki, üç ay sonra olursa, daha iyi Türkçe öğrenirim, daha iyi cevap verebilirim.

Halbuki bu cevapları da bir tevazu eseri idi. Söylemek istedikleri şeyleri yavaş, yavaş anlatabiliyorlardı. Bu itibarla maksadın temin edilebileceğini arz ederek muvafakatlerini aldım…

- İstanbul'u ne zaman teşrif buyurdunuz hanımefendi?

Birkaç saniye düşündükten sonra:

- Evvelki sene november (teşrinisani) ayında. Demek iki seneden biraz fazla.

- İstanbul'u teşrif etmeden evvel Türkiye hakkında ne gibi fikirleriniz vardı efendim?

- Yalnız fotoğraflarda görüyordum. Bizim memleketimiz deniz içindedir. Burası bizim memleketimize çok benziyor. Burada da deniz çok… O zaman düşündüm: tabii seveceğim!

- Türkleri nasıl buluyorsunuz?

- Aa, efendim, erkekleri anlamam. Yalnız hanımlarınız da evde oturuyordu. Bizde, bizim memleketimizde hanımlar çok dışarı giderse nazik hanım değildi; ama eskiden. İşte böyle bize siz de çok benziyorsunuz. Tabii efendim, hanım evi için, çocukları için uğraşırdı. Misafir gelirse, o zaman onunla oturur, konuşurdu!

-Elan şimdi de böyle midir, hanımefendi?

- Şimdi biraz başkadır. Erkek gibi hanım dışarıya gidiyor. Çocuklarını ve evini bırakıyor. Tiyatroya gidiyor. Sinemaya gidiyor. Tabii hanım evde oturmazsa, akşam, zevci için, mösyö için iyi değil. Zevç bankadan, mağazadan, işte nasıl söyleyeyim,

işinden dönünce evde hanım bulunmalı… Ziyaretler de ikiden dörde, beşe kadar olur. Eskiden de böyle idi, şimdi de.

Bu esnada bizim hanımlarımıza benzediklerini söyledim. Bunu kendileri de tasdik ettiler.

- Ama, eskiden, sizde nasıl kafes arkasındaydı, bizde de öyle idi, kapalı idi.

- Teşrifinizden evvel Türkleri ve Türkiye'yi nasıl tasavvur ediyordunuz efendim?

- Gelmeden evvel kitapta okudum. Bir eski kitap… Onun için yeni hakkında bir şey bilmiyordum.

- İstanbul'da en çok neleri beğeniyorsunuz efendim?

Bir iki saniye düşünür gibi bir vaziyet alarak kaşlarını çattılar ve dediler ki:

- Büyükada, Tarabya, Kağıthane (eskiden mektepte okudum, sandalla hanım çok gidermiş) Bebek, Florya, Beykoz'dan araba ile gidiliyor ama uzakça bir yer…

- Polonezköy'e mi hanımefendi?

- Evet, evet… Polonezköy… Orayı da beğendim, çok sevdim. Mamafih daha uzak yerlere gitmek istiyorum. Geçen yaz Tarabya'da iki, üç gün otelde oturduk. Orası da çok hoşuma gitti. Daha başka bilmiyorum.

- Türkçeyi ne kadar zamanda öğrendiniz, hanımefendi?

- Bir sene kadar var. Daha evvel hizmetçi, uşak Türkçe biliyordu, İngilizce konuşuyorduk. Sonra hizmetçi nikah, anlıyor musunuz efendim, nikah oldu, gitti!

- Demek evlendi efendim?

- Ha, evet, evet, evlendi. Yeni gelen hizmetçi Türkçe konuşuyordu. Baktım, Türkçe öğrenmek, konuşmak lazım oldu. Bunun için kâtibe, bana bir Türkçe bilen takdim ediniz, dedim. Bir muallim tanıyormuş. O geldi, ayda iki, üç, dört ders alıyorum. Hizmetçinin, uşağın söyledikleri gelmeleri Japonca yazıyordum. Muallime soruyor ve öğreniyordum. Daha evvel de kâtibe sordum. Fakat efendim, her ay dört ders alamadım. Benim işim oluyordu, misafirim geliyordu. O gün ders kalıyordu. Başka talebe gibi ders almıyordum. Fakat şimdiye kadar yetmiş, yetmiş beş ders aldım. Ama, Türkçe çok güzel… Armoni var, İngilizceden kolay, daha çabuk geliyor. Ama, daha iyi konuşamıyorum. Ben şimdi İstanbul'da oturuyorum. Benim için Türkçe konuşmak lazımdır. Biraz daha iyi konuştuktan sonra Türk hanımlarıyla arkadaşlık yapmak istiyorum. Bunun için de vakit lazımdır.

- Hanımefendi, karilerimize Japon edebiyatından, şairlerinden bahsetmek istiyoruz. Bu hususta bize ne gibi eserler tavsiye edersiniz. Japoncadan İngilizceye, Almancaya, Fransızcaya tercüme edilmiş eserler var mıdır?

- Onu bilmiyorum. Dikkat etmedim, efendim! Ama size haber vereceğim, bakacağım.

- Japon şairlerinin büyükleri kimlerdir?

- Birkaç tane büyük şair vardır. Çok var. Ama büyük olarak beş kişi, altı kişi var. Doğru söylemek lazım. Yalnız Kitahara Hakushu, Kitahara aile ismi, famil ismi, kendi ismi Hakushu… Sonra Shimazaki Toson. Bunda da Şimazaki aile ismi. Bu iki kişi en büyük şairdir.

- Bu hususta vaatlerinizi bekleyeceğiniz, hanımefendi, gerçi sizi rahatsız edeceğiz. Fakat mazur görmenizi rica ederim efendim.

- Aa, rica ederim, ben memleketime yazacağım, getirteceğim. Burada da bakıp size tercümesini vereceğim kâtibe yazdırtacağım. Ama bizim memleketimiz çok uzak… İki ayda mektup geliyor; bir ay gidiyor bir ay da geliyor. Burada da bakacağım.

Mecmuamıza derç edilmek için bir resimlerini lütfetmelerini rica etmem üzerine kalktılar, beş dakika sonra ellerinde bir albüm olarak avdet ettiler.

- Fotoğrafhanede çıkmış bir resim yok bunları bizim kâtip çıkardı. Beklerseniz dışarıda çıkartıp vereceğim. Bunlar iyi değil.

Bizim için bu resimlerin daha kıymetli olduğunu söyledim, bu esnada Japon edebiyat ve ananesine dair tedarik ettikleri eserleri de resimlerle lütfettiler. Bilahare de büyük şairlerin eserlerini getirteceklerini vaat buyurdular.

Artık vakit oldukça ilerlemiş olduğundan müsaadelerini rica ederek ayrıldım. Avdet ederken elçi hanımefendiyle geçirdiğim bu kıymetli saatlerin, hayatımın unutulmaz hatıralarından biri olarak daima muhayyilemde yaşayacağını düşünüyor ve bilhassa gösterdikleri fazla iltifat, tevazu ve nezaketin ayrı ve yüksek bir medeniyetin eseri olduğuna inanıyordum.

(S. 105, 1 Mart 1928, s. 1691-1693)

Hattat Mektebi Sergisi

Bu sene de, Ramazan'da, Hattat Mektebi'nde bir sergi açıldı. Mektebin mütevazı çatısı altında sessizce çalışan samimi insanların meydana getirdikleri sanat eserlerini koynunda saklayan bu sergi hakikaten görülmeye layıktır. Orada Türk yazısının inceliklerini enhalarını ve Türk ruhunun heyecanlarını gizleyen güzel ve narin eserleri görmek hakiki bir zevke bürünmek demektir. Esasen menfaat hissiyle uğraşmayan insanların mabedi olan o bina içinde ihtiras gizlenmeyeceği şüphesizdir. Geçen seneki musahabemde haklarında oldukça tafsilat verdiğim eserlerin bir kısmı yine teşhir edilmiş olduğundan onlardan tekrar bahsetmeyeceğim. Yalnız yeni olarak yapılan ve sergiyi tezyin eden eserleri ve onların mabetlerini muhtasaran -evvela üstatlardan başlayarak- yazıvereceğim:

"Reis'ül-hattatin" Hacı Kemal Efendi'nin zırnıkla yazılmış birkaç kıymetli celi sülüs levhasıyla talebe efendilere yazmış olduğu meşk numuneleri, hilye-i saadeti, murakkaları ve kıtaları, divanı celisi divanı muallimi Ferit Bey'in

Alem içre muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

Mısralardan meydana gelen levhası; Hulusi Efendi'nin nefis talik kıtaları; celi muallimi Hakkı Bey'in besmelesi; ebru muallimi Necmi Efendi'nin lale, karanfil, şebboy ve gülleri, kumlu zeminleri, ebruları; kufi hattı ve tezyini resim muallimi Kemal Bey'in kufi yazılarıyla feneri, kandili, tabakları "bir tanesine farmason tabağı ismi verilmiştir"; ipekli kumaş üzerine ebru kadın çantası "hanımlarımızın bu tarzda çantalar yaptırarak kullanmaları ne kadar temenni olunur" tezhip ve teclit muallimi Baha Bey'in eski usulden gayet sanatkârane yapılmış şemsiye kalpler; Tahirzade Hüseyin Bey'in minyatür işleri, modelleri, minyatür tabakları, paravanası sergiye hakiki bir zenginlik vermektedir.

Mektep mezunlarından Halim Efendi'nin "mecmuamızın hattıdır" zırnıkla yazılmış bir levhası "ziraat, toprak kazıp elması çıkarmaktır" eseri; Hâmit Bey'in reyhani besmelesi; Sadık Bey'in birkaç levhası; Ahmet Süheyl Bey'in tezhip eserleri "umumiyet itibariyle nefistir"; talebeden Ahmet Hamdi, Resul, Hafız Vehbi, Hüseyin Sadrettin, Mehmet Vehbi, Cemal, Burhanettin, Hâmit, Refet Efendiler kendi sahalarında vücuda getirdikleri eserleri, yazı ve tezhip talebesinden Düriye Faik Hanım'ın tezhipleri ve yazıları "ileri için kıymetli eserler bekliyoruz" Ayşe Nimet ve Huriye Hanımların yazıları serginin söylenmeye değer eserleridir.

Numune olmak üzere birkaç tanesinin fotoğraflarını derç ettiğimiz eserler hiç şüphesiz sergi hakkında okuyucularımıza, az çok bir fikir verebilir. Bu sanat yuvasının daha ziyade tekâmül edebilmesi için şüphesiz ki refaha mazhar olması lazımdır. Ancak teşvik ve takdirlerledir ki sanat üstatları inkişaf ediyor ve daha ziyade sanatkâr yetişir. Ümit ederim ki kıymetli Maarif Vekilimiz Necati Bey mektep hakkında muavenetlerini esirgemezler. Zaten cumhuriyetimizin gayesi sanatkârları ve sanat vadisinde çalışanları himaye etmekten başka ne olabilir. Netice itibariyle bu tarzda himayelerle harsımız kuvvetlenmiş ve asrımızın kervancıları arasına Türklük de karışmış olur. Sanatkârlarımıza düşen vazife ise bugünün zevkini, bugünün duygularını yaşamak ve eserlerine yeni bir renk, yeni bir kisve vermektir.

Mart 1928

(S. 106, 15 Mart 1928, s. 1701-1702)

Mahkemeye Neden ve Netice

Gazeteler yazdılar:

"Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'na muhalif hareketlerinden dolayı ileh…" Bu satırları okuyanlar bizim ahlâksızca neşriyatta bulunduğumuzu zannettiler. Hatta mecmuamızı muntazaman takip edenlerden muhterem bir zat bana bir gün tesadüf edince: "Acaba göz göze ilişmeyen bir şey mi meslek hilafına olarak kaçtı, bu ne hâl?" dedi… İcap eden şeyleri söyledim ve gazetelerdeki neşriyatı da tashih ettirdim. Fakat bu meselenin garip cihetini size de anlatayım:

Bir gün mürettiphaneden inip idarehaneye girdiğim sırada beni bekleyen bir polis efendiyle karşılaştım; olabilir ya… Herhangi bir meseleyi veya bir adresi soracaktır zannı hasıl oldu. Fakat umduğum gibi olmadı: "Küçükleri Muzır

Neşriyattan Koruma Kanunu'na muhalif hareketinizden dolayı ikametgaha rabtınız lazım geliyor efendim" sözlerine muhatap oldum. Nihayet meseleyi, hayretler içinde kaldıktan sonra anladık: Maarif Vekaleti'ne iki nüsha göndermiyormuşuz. Daha ziyade hayret ettik… Hatta gerek Vekil Bey'e gerek Talim ve Terbiye Riyaseti'ne mecmua gönderildiğini bütün arkadaşlarım biliyordu.

Artık ikametgaha rabtedilen bir maznun olarak beş seneden beri hiçbir menfaat hissi beslemeden uğraştığım yurdumda yaşıyordum. Düşünmemek mümkün mü? Siz, memleket namına feragat içinde her varınızı feda ederek çırpınıyorsunuz, uğraşıyorsunuz, paranızı sarf ediyorsunuz, mükafat göreceğiniz yerde maznun sıfatıyla hem de "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma ileh…" maddesinden dolayı mahkemeye sürükleniyorsunuz. Fakat biri tarafta o kanuna rağmen: "mahmurenin gebeliği ileh…" gibi eserleri medrese duvarlarında bile dizili görünüyorsunuz ve onları, sizin gibi, binlerce vatan yavrusu, fakat mektebe gidip gelirken görüyor. İşte onlar çıkıyor ve onların sahipleri para kazanıyor, siz ise!...

Herhâlde cumhuriyet kanunlarının hâkim olduğu bir memlekette bizi mahkûm etmeye imkân yoktu ve olamazdı da…

Şubatın yirmi üçüncü perşembe günü bir buçukta Sultan Ahmet Sulh Ceza Mahkemesi'ne gittik. Hâkim Bey müdafaamızı dinledi, hatta ben: "Hâkim Beyefendi, ben Maarif Vekaleti'ne mecmua gönderiyorum ve bunu şahitlerle ispat ederim, mamafih benim şahitlerimi memleketin güzide şahsiyetleri, müderrisleri teşkil edecektir. Fakat ben Maarif Vekaleti'ne mecmua gönderirken kanuni bir mecburiyet dolayısıyla hareket etmiyorum. Çünkü Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'nun altıncı maddesinde deniliyor ki: "Fikri, içtimai, bedii kıymeti haiz olan eserler bu kanunun şümulundan hariçtir.". Müdafaama daha birçok sözler ilaveden sonra: "Benim mecmuama fikri, içtimai, bedii olup olmaması kalır, bu da emsaliyle mukayese edilerek anlaşılır. Mesela bugün Milli Talim ve Terbiye Heyeti'nin çıkardığı Hayat mecmuası vardır. Onunla mukayese kâfidir" dedim.

Martın altıncı salı günü ikinci celsede Hâkim Bey Maarif müdüriyetinden mecmua gönderip göndermediğimizi sormaya karar verdi.

Martın on üçüncü günkü üçüncü celsede ise cevap gelmişti, okundu… Ben yine birinci celsedeki sözlerimde ısrar ettim, bizim için vekalete mecmua göndermek mecburiyeti olmadığını ve altıncı maddeyi yeniden söyledim. Fakat her nedense bu tarzda tetkiklere hacet görülmeden üç beş dakika sonra kararı dinledik.

Bu dar sütunlarımızda mahkeme tafsilatını yazmak mümkün olmadığından Maarif Vekaleti'nden müdde-i umumiliğe ilk gelen tezkere ile mahkeme kararını aynen istinsah edeceğim:

Maarif Vekaleti Tezkiresi Sureti

Maarif Vekaleti

Talim ve Terbiye Dairesi 17.12.1927

İstanbul Müdde-i Umumiliğine

1117 numaralı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'na tevfikan intişar eden mecmua ve kitapların ikişer nüsha olarak bir ay Tetkik-i Maarif Vekaleti'ne gönderilmesi icap etmektedir. Halbuki kanunun mevki-i tatbike vazından beri birkaç mecmua münteşir tâbi ve naşirler çıkan kitaplardan Maarif Vekaleti'ne göndermemişlerdir. Ez ân cümle İstanbul'da münteşir Milli Mecmua, Güneş, Servet-i Fünun, Yeni Kitap, İçtihat mecmualarının sahipleri hakkında takibat-ı kanuniyede bulunulmasını rica ederim efendim.

Maarif Vekili

Mustafa Necati

Mahkeme Kararının Sureti

İcabı bilateemmül Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'na muhalif hareketlerde bulundukları iddiasıyla maznun aleyhim Mehmet Mesih, Orhan Seyfi, Ahmet İhsan ve vekil-i müdafi Haydar Rıfat, Sedat Simavi, Abdullah Cevdet ve Mahmut Sadık ve İbrahim Alaattin Beyler haklarında bunlardan Mehmet Mesih, Ahmet İhsan ve Mahmut Sadık Beylerin ve câhlarında ve diğerlerinin de gıyaplarında icra kılınan mahkeme-i aliyenin neticesinde hadiseye maznun aleyhimin sahibi veya müdür-i mesulü bulundukları malumü'l-esami mecmuaların Maarif Vekaleti'ne gönderilmediği iddiasıyla vaziyet edilmiş ve halbuki kanun-u mezkurun sekizinci maddesinin sarahatına nazaran Türkiye'de tab ve neşredilen her nevi kitap ve risale Ve mecmuaların ancak Mahalli Maarif İdaresi'ne gönderilmeleri mukteza olup bunlarıN aynı zamanda makamat-ı saireye ve hatta Maarif Vekaleti'ne isal edilmelerine dair bir gûnâ mecburiyet-i kanuniye mevcut bulunmamış ve bununla beraber davaya mevzu olan mecmuaların bir mucip kanun Mahalli Maarif İdaresi'ne tevdii edilmekte bulundukları lede'l-istilâm İstanbul Maarif Müdüriyeti'nden vürut eden cevap mündericatından anlaşılmış olmasına mebni mezkûr mecmuaların, kanun-ı mezkûrun altıncı maddesinin kuyudât-ı tahsisiyesinden hariç bir mahiyette olup olmadıklarının tetkikine şürua mahal kalmadan salif'ül-beyan Maarif Müdüriyeti'nin işar-I cevabisine nazaran maznun ualeyhin beraatlarına ve binaenaleyh Mebus Alladdin Bey'in masuniyet-i teşriyesinin ref'i hakkında teşbisat-ı kanuniye ittihazına da mahal olmadığına Sultan Ahmet Sulh Ceza Mahkemesi kabil-i temyiz olmak üzere karar verir.

13 Mart 1928

İlhami

Cumhuriyet mahkemelerine layık olan bu karar memleketimizde her vecihle hak ve hakikatin adaletin tecelli etmesini göstermesi itibariyle çok mühimdir. Mamafih bu vakada Maarif Vekili Necati Bey muaheze edilemez. Çünkü bir vekilin maiyetinin en ufak hareketlerini tetkik etmesine imkân yoktur. Aksi takdirde idare makinesi durur. Herhangi büyük bir amir maiyetine itimat etmekle mükelleftir. Bilhassa Necati Bey

gibi asil ruhlu bir şahsiyet olursa… Biz burada şimdilik bu kadar söylemekle iktifa ediyoruz.

(S. 106, 15 Mart 1928, s. 1714)

Fakat Sen

Dinle beni ey meçhul dost,

Biliyorum ki sen beni tanıyorsun, fakat ben öyle miyim ya? Ben seni tanıyor muyum? Biliyorum ki sen benim dert ortağımsın, biliyorum ki sen de benim gibi bazen ıstırap çekiyor, bazen neşeleniyorsun… Fakat ey meçhul dost, birleş bu hislerimize rağmen aramızda ne derin farklar var: Benim için şair diyorlar. Bunu sen de biliyorsun… Fakat senin için ne diyorlar? Bunu ne ben, ne de sen biliyoruz! Bunun için hududumuz, yollarımız ayrı… Alnımızın yazısı nasıl bir değilse bahtımızın çevresi de bir değil. Ben garba giderken sen şarka gidiyorsun, belki de!.. Kim bilir, kim bilir, belki, ikimiz de beraberiz. Ufkumuz bir, bahtımız bir, hayatımız ve hayalimiz bir… O hâlde niçin biz ayrı yaşıyoruz. Seni ve beni yaratan Tanrı ne için bizi, bir sahnede, bir ümide bağlamadı? Ey beni tanıyan meçhul dost, söyle niçin ve neden, hâlâ birbirimizden ayrıyız. Ufukların ardındaki cihanlar belki bizim için yaratıldı, fakat neden biz hâlâ birbirimizin kainatından haberdar değiliz. Beni ısıtan güneş yoksa seni ısıtmıyor mu?.. Bilirsin ya: "İki gönül bir olunca samanlık seyran olur" derler. Fakat bizim bu birleşen gönüllerimiz hâlâ seyranı ve seyran yerini tanımıyor. Bilmem, bu ayrılık neden?!... Bunun cevabını belki şimdi ne sen verebilirsin, ne de ben söyleyebilirim. Çünkü ruhlarımızın maverasında baharın sesi ve hazanın solan çiçekleri var. Sen neşelenirken ben ağlıyorum, ben neşelenirken sen ağlıyorsun!.. İkimiz de gözyaşı döküyoruz ama, o gözyaşlarını birleştirecek zamanlar birleşmiyor… Yukarıda dedim ya: Ben garba giderken sen şarka gidiyorsun! O hâlde hiçbir zaman bizim birleşmemize imkân yok, belki ayrı ayrı zamanlarda birleşen hislerimiz var. Fakat bundan ne çıkar, değil mi ki bizler başkayız, başka cihanlarız.

*

Ey beni tanıyan meçhul dost, her ne de olsa sen benim hislerimin, sırlarımın mahremisin!.. Fakat ben senin neyinim?!...

30/31 Mart 1928

(S. 107, 1 Nisan 1928, s. 1724-1725)

Beşinci Senenin Ortasında

Bu nüshamızla onuncu cilde başlıyoruz. Bugüne kadar çıkan sayılarımızı takip etmek lütfunda bulunan okuyucularımız bundan sonra da, hiç şüphesiz ki asil bir arkadaş sıfatıyla, mefkuremizin müdafi olarak kalacaklardır. Yaşadığımız madde ve teknik asrında, hislerin iflas ettiği bu makine devrinde, platonik aşkların efsane telakki

edildiği bu zamanda yürüdüğümüz çakıllı ve dikenli yollarda bizlerden manevi müzaheretlerini esirgemeyen bu yüksek ruhlu, açık alınlı vatandaşlarıma teşekkürü bir vecibe telakki ediyorum. Servet ve ihtişamın her kapıyı açtığı şu sıralarda feragat ve tevazu hudutları dahilinde benimle beraber yürüyen aziz arkadaşlarıma da burada -pek yerinde olarak- ayrıca teşekkür ederim. Onlar ki beş seneden beri çelikten iradeleriyle, sarsılmaz azimleriyle inkılabımızın ilmini, sanatını, harsını yaratmaya çalıştılar, ve cumhuriyetimizin mefkure tarihine isimlerini nakşettirdiler. Fakat bu çalışmalarına karşılık olarak kimseden bir şey istemediler. Çünkü onlar servet ve ihtişam aşkı, şöhret ve azamet düşkünü değildiler. Yalnız sadece hakiki Türk'tüler, hakiki vatanperverdiler. Bu sebepten onları benim kadar, biliyorum ki, sen de takdis edersin ey aziz kari!..

Defne dalı yalnız muharebe meydanlarında çarpışanlara mı verilir? Gazi unvanı yalnız süngüsünün kuvvetiyle zaferler kazananlara mı verilir? Kahramanlık namı yalnız serhatlarda dövüşenlere mi bahşedilir? Hiç şüphesiz ki fikir mücahitlerinin, fikir yaratıcılarının, fikir uğrunda çarpışanların da unvanlarda, o namlarda hisseleri vardır. Hiç şüphesiz ki mefkure müdafaalarının, mefkure yaratıcılarının, muzaffer olsunlar olmasınlar, ölmeyen insanlar arasında mevkii vardır! İşte mecmuamızın dar sütunları arasında fikir cereyanları yapmaya çalışanlar, mefkurelerini aşılamak için mücadele edenler o ölmeyenler arasında mevkii almaya şimdiden muvaffak olmuşlardır. Zannederim ki feragati destur edinenlere bu mükafat kâfidir!

Yeni bir cilde başladığımızı söylemiştim. Bilmem ki, bu yeni cildimizle daha mütekamil olmaya çalışacağımızı ilana hacet var mıdır? Şimdiye kadar çıkan ciltlerimiz böyle bir vaatte bulunmaya hacet bırakmaz zannedeyim. Esasen her gün biraz daha genişleyen muhitimiz, biraz daha kuvvetlenen kervanımız bizim için kuvvetin, hakkın en büyük bir menba olacağından yeni cildimiz hiç şüphesiz ki daha kuvvetli hamlelere sahneler hazırlayacaktır. Hiç şüphesiz ki cumhuriyetimizin büyük himayeleri, inkılabımızın büyük yaratıcıları, muazzez cumhuriyetimizin, inkılabımızın harsını yapmaya çalıştığımız müddetçe bizim de himayelerimiz olacaklardır. Beş senelik temiz mazimizi gösteren koleksiyonumuz bu hususta en kıymetli bir vesika mahiyetinde bulunduğundan, onların, bizleri teşci ve teşyi edeceği pek tabiidir.

(S. 109, 1 Mayıs 1928, s. 1749)

Ressam Avni Lifij Bey

-Ölüm Yıl Dönümü Münasebetiyle-

Birçok mesleklerin şarlatanları ve alaylısı bol, hakiki erbabı maatteessüf pek kıt olan memleketimizde kıymetli ve hakiki bir sanatkâr, geçen sene bugün yurdumuzun tenevvülü ve hudutsuz güzelliklerini keşif ve tespite her gözden daha salahiyetli gözlerini pek vakitsiz ve pek ani olarak yumdu.

Avni Lifij, gelişi güzel bir boyayıcı göz boyayıcı değil, hakiki bir sanatkârdı. Doğuşundaki sanat istidadını kuvvetli bir tahsil ile çok şümullü bir surette inkişaf ettirmişti. Bundan başka kendisinde tefekkür ve terkip kabiliyeti ve bükülmez ve sapmaz bir seciye vardı. Mesleğine talik eden en çetin şeyleri anlayan ve kalemiyle anlatan ve ressamlığın mazisi, hâli, nevileri ve felsefesi hakkında derin bir vukuf sahibi ve yegâne ressamı olan merhumun en büyük emeli tezyini sanatın inkişaf ve terakkisidir. Kısa ömrünün son on senesi bu gaye için mücadeleyle geçti. Çünkü muhit daha düne kadar sanatın bu çok ince ve çok şümullü şubesinden tamamen gafil eden ve tezyini sanata alelade yazmacı nakkaşlığından başka bir ehemmiyet vermiyordu. O kadar ki merhum, umumi harp esnasında, bu hususta resmi yazılarına Türkçe gazetelerde yer bile bulamadı, onları, Beyoğlu'nda çıkan Fransızca gazetelerde neşretti. Halbuki yurdumuz tezyini sanata yabancı değildi. Geçen asırlarda epey revaçta bulunan bu sanatın bugün bize intikal edebilen kısımlarını hayret ve takdirle seyrediyoruz. Pek basit bir malzemeden yapılmış bir şey çok zarif buluyor ve mesela birkaç kuruşluk tahtadan başka maddi bir külfeti mevcut olmayan bir çekmecenin pek pahalı satıldığını görüyoruz. Çünkü onda tezyin gibi ruhumuzu okşayan manevi bir kıymet var. Tezyini sanat aynı zamanda iktisadi faydalarda mevcuttur. Alelade bir bıçağın ağzının şekli ile sapanın şekli arasındaki ahenk ve imtizaç onu bize zarif veya kaba gösteriyor. Hazret-i Adem zamanındaki basitlikten bu günkü inceliğe kadar gelen insanlık bu "süsleme" meyline daima merbut kalmıştır. Bu meyil her memlekette büyük iktisadi hamlelere, rekabetlere yol açmıştır. Aynı şekilde bir masa yapan iki marangozun birisinin işini diğerinden daha iyi buluyoruz. Çünkü birisi daha ahenkli bir surette süslemiştir. Bugün artık memleketimizde de kıymeti takdir edilen ve sanayi'-i nefise akademisinde bir yer verilen tezyini sanatın yeniden dirilmesine Avni Lifij'in sebep olduğunu söylemek merhum hakkında yapılacak en kadirşinasane bir harekettir. Çünkü memleketimizde esaslı bir surette tedris ve tetkik edilmesi için iptidai Sahra-yı Kebir'de vaaz eder gibi başlayıp nihayet kıymet bilem matbuata mensup talebelerinin himmetiyle tezyini sanat hakkında fikirlerini muhitimize bildiren kendisi olmuştur ve buna da yazılar şahittir.

Avni Bey, memleketimizin iktisadiyatına da çok faydası olacağını söylediği tezyini sanatı daha iyi tanıttırmak için büyük bir eser yazmaya başlamıştı. Ne çare ki vazifesinden başka bir şey bilmeyen Azrail, onu ölüm yatağında bile müsveddelerinin, kitaplarının arasında bulmasına rağmen, işini görmekte tereddüt etmedi.

Sanat alemine mütevazı gelip samimiyet ve salahiyetle çalışan ve yine mütevazı bir surette çekilip giden ve çok kıymetli bir sanatkâr olan merhumun yerini doldurabileceklerin ileride yetişmesini diler ve hatırasını tebcil ile ebediyette istirahatle uyumasını temenni ederiz.

(S. 111, 1 Haziran 1928, s. 1792)

Gazimiz İstanbul'da

Gazimizin İstanbul'a gelmesi şehir halkını büyük bir minnetle mütehassis etti. Uzun aylardan beri onu sinesinde görmeyen İstanbul ne kadar hüzünlü ve müteessir idi. Herkes neşesiz herkes endişeli bir hayat yaşıyordu. Herhangi bir mecburiyetle yuvasından, aile ocağından ayrılan bir babayı, yavruları, nasıl beklerse, akşamları annelerine endişeli tavırlarla sualler sorarak ararlarsa İstanbul da İstanbul halkı da gazisini aynı hüzün, aynı endişe ile bekledi ve aradı. O babanın avdeti aile ocağında nasıl bir sevinç, nasıl bir neşe tufanı yaratırsa gazinin de İstanbul'a gelişi öyle bir sevinç, öyle asil bir neşe yarattı. Günler, haftalar geçtiği hâlde elan o sürur, o neşe yaşıyor ve İstanbul halkı gazinin şehre geldiği gün duyduğu minneti hâlâ duyuyor. Bu minnet, uzun aylardan beri hasretini taşıdığı büyük simaya kavuşmaktan mütevellit olmakla beraber aynı zamanda bundan sonra da müncimizin teşrifleriyle sevinçler yaratmak ümidini vermiş olmalarındandır. Bundan dolayı duyulan memnuniyet ve gurur hâlâ devam etmektedir ve edecektir. Bunun en canlı misali, gece yarılarına kadar sokaklarımızın, caddelerimizin adeta bir şehir ayını andırırcasına yeni bir hayat, heyecanlı bir hayat yaşamasıdır. Dün, tenha ve ıssız olan yerler bugün büsbütün başka bir varlık gösteriyor. İşte, Marmara'nın sinesinde uyuyan Kız Kulesi bile o daldığı derin uyku rüyadan uyandı ve gözlerini açtı, etrafına nurlar saçmaya başladı. Sonra, büsbütün vehimlere dalmış gibi görünen Üsküdar, hayatı bir cümle ile silkindi ve sahillerine nurdan avizeler bıraktı. Sade bunlar mı ya? Galata Köprüsü'nün üstündeki tak bizlere daha büyük bir sevinç haykırdı. Velhasıl İstanbul, gazinin teşrifini maddi ve manevi bütün varlığıyla teyit etti. O büyük kurtarıcısına karşı duyduğu derin hisleri her suretle ifade etmeye çalıştı.

Fakat bütün bu neşeli günlerin geçeceği zamanı hatırlamamak da mümkün olmuyor. Gazimizin bir gün yine bizleri öksüz yetim bırakarak gitmesi ne elim bir bahtsızlık olacak… O zaman yine Kız Kulesi, daldığı derin uyku ve rüyaya kavuşacak, Üsküdar yine vehimleriyle baş başa kalacak, köprünün takı gözyaşlarımıza karışacak ve yine zavallı İstanbul, babasını bekleyen yavrular gibi, aylarca mahzun ve neşesiz yaşayacak! Fakat, biz aziz yurdumuzun menfaatini düşünerek bu öksüzlüğe, bu yetimliğe katlanalım… Değil mi ki büyük gazimiz yine bizleri taltif etmek ümidini vermiştir. Ancak bu suretle biraz müteselli olabilmemiz imkânı vardır. Zaten saadeti anlamak için hüsranı, hicranı bilmek lazımdır. Nitekim diğer vilayetlerimizde bu hicrana katlanıyor, bu hüsranı yaşıyor. Herhâlde bütün memleket için olduğu gibi İstanbul için de gazinin şahsı ve hatta belki ismi bir kuvvettir.

(S. 112, 15 Haziran 1928, s. 1797)

Altıncı Yıl Basamağında

İki Bayram

Bir yaz tatilinden sonra yine muhterem ve aziz karilerimizle karşılaşıyor, yine onlarla samimi bir surette, yürüttüğümüz mefkure yolunda arkadaşlık etmeye başlıyoruz. Bilhassa bu yeni mesai tarihimizin Cumhuriyet Bayramı'na tesadüfü dolayısıyla ne kadar iftihar etsek yeridir. Aynı zamanda mecmuamızda bugün altıncı yıl dönümünü idrak ediyoruz. Şüphesiz bu da bizim için bir bayramdır. Binaenaleyh iki bayramı birleştirmiş oluyoruz.

Şimdiye kadar olduğu gibi bu yeni senede de tahrir arkadaşlarımızla, gayelerimizin elde edilebilmesi için çalışacağımızı söylemeye bilmem ki lüzum var mıdır? Ancak bu seneki neşriyatımızın -sinemize aldığımız yeni arkadaşlar dolayısıyla- daha kuvvetli, daha heyecanlı olacağını ümit ediyoruz.

Senelerden beri her türlü manilere, müşküllere rağmen büyük bir feragatle çalışan Milli Mecmua hiç değilse milletimizin manevi bir mükafatına olsun nail olacağına kuvvetle emindir. Esasen fikir aleminde pek fakir olan memleketimizden, başka bir şey de istemek ve beklemek abes olmaz mı?.. Biz yarın için mefkureli gençlik yetişebilmesi hususunda hizmet edebilirsek ne mutlu! Bu da ikinci bir mükafat sayılmaz mı?

Geçen zamanların sineleri, ihmalleri hasebiyle bugünkü nesil, hars sahasında icap eden inkişafı elde edememiştir. Mamafih cumhuriyetin maddi ve manevi sahalarda memleketin yükselmesi için lazım gelen kuvveti vereceğinize eminiz. Bu itibarladır ki yarınımız parlak olacak ve Türklük de medeni milletler arasında kıymetli bir mevki kazanacaktır. Yalnız neticenin çabuk elde edilebilmesi için hükümetimizin fikir vadisinde çalışanları himaye etmesi lazımdır.

Aziz karilerim, geçen sene beşinci yıl dönümümüz dolayısıyla cumhuriyetle yaşıt olduğumuzu söylemiştim. Bugün de yeni bir seneye girerken bu sözü tekrarlamaya lüzum görmüyorum. Ancak, cumhuriyetimiz büyüdükçe mecmuamızın da yaş, reşit ve kemal itibariyle daha büyük hizmetlerde bulunacağı şüphesizdir. Bu da az çok sizlerin kıymetli müzaheretlerinizin vereceği kudret ve kuvvet nispetinde, adeta birer vatan fedaisi gibi yorulmadan, bıkmadan çalışmakla mümkün olacaktır. Yalnız biz, yürüdüğümüz yolda belki refaha tesadüf etmeyeceğiz, kaşanelere malik olmayacağız; belki de bugünkü maddi kuvvetimizi bile kaybedeceğiz, ziyanı yok. Biz esasen kaşanelerde yaşayarak memlekete hizmet etmenin mümkün olmadığına inananlardanız. Bunun ispatı ise gayet kolaydır. İşte dünküdür. Binaenaleyh bizim istediğimiz şey mefkuremizin, gayelerimizin müspet sahalarda inkişafından ibarettir. Bunun için de fazla kuvvet ve kudret sarfı ve bizim memleketi sevdiğimiz kadar onun da bizi sevmesi lazımdır. Esasen böyle karşılıklı bir muhabbettir ki her türlü maddi vasıtayı unutmak kuvvetini verir.

(S. 113, 1 Kasım 1928, s. 1813)

Hüseyin Rahmi Bey Diyor ki

Karilerimize bir cemile olmak üzere bundan böyle fırsat buldukça memleketimizin tanınmış üstatlarıyla mülakatlar yapmaya karar verdim… İlk önce roman üstadımız Hüseyin Rahmi Bey'i Heybeliada'da çamlıklar arasında etrafı seyreden köşklerinde ziyaret ettim. Çok kıymetli olan cevaplarını aynen yazıyorum:

- Memleketimizde romancılık ne suretle ve ne zaman başlamıştır ve ne gibi safhalar geçirmiştir?

- Hemen hiçbir şeyde olmadığı gibi memleketimizde romancılığın da mazbut devreleri yoktur. Halk, Kan Kalesi, Hayber Kalesi, Battal Gazi, Muhayyelat-ı Aziz Efendi, Binbir Gece tercümeleri, Yedi Alimler, Billur Köşk, Aşık Garip ve emsali masalları okurmuş. Ve belki de bunların bazıları hâlâ Anadolu'da okunmaktadır.

Biz de masalcılıktan romancılığa ne vakit geçildi? Bu ikinci devre, Ahmet Mithat Efendi'nin zamanında ve hemen onun kalemiyle başladı sanırım.

Merhumun, "letaif-i rivayet" unvanı altındaki külliyatı bir kari kitlesi tarafından büyük bir rağbetle karşılanmıştır. Halk mütalaası lezzeti, o zamana kadar görmemiş olduğu bu eserlerde tatmıştır.

Namık Kemal Bey'in İntibah yahut Sergüzeşt namındaki eseri de Türk romancılığının bu ilk devresine ait eserlerdendir.

Bizde hikâye Uşşakizade Hâlit Ziya Bey'in mutena üslubu ve Mai Siyah ve Aşk-ı Memnu romanlarıyla teknik sahasına giriyor. Ve müşârün-ileyhin muakkipleri zuhur ediyor.

- Romancılığın tarihi?

- Kurun-ı vustanın şövalye masalları anlatıp da "Volteire"lerden, "Jean Jacques Rousseau"lardan, "Diderot"lardan, klasiklerden, romantiklerden ileri doğru gidersek hikâyenin masaldan roman kisvesine geçinceye kadar mühim devreler geçirdiğini görürüz.

- Kaç nevi romancı vardır?

- Kaç nevi romancı vardır sualiniz müsaadenizle kaç nevi roman vardır şekline çevireceğim…

Çok nevi vardır. Roman hayatın bir aynası olmak itibariyle bütün içtimai inkılapların makesidir. Binaenleyh hayatın mütemadiyen değişen şekilleriyle beraber yürür. Onunla beraber hâlden hale geçer.

Romanın tarihi, fenni, ruhani, humoristik, ahlâki, ananevi, psikoloji, sergüzeşti, felsefi bilahare çok nevileri vardır.

Sanatta meslekler eskidikçe fikirlere, şekillere, terk ediyorlar ve romanın ne empresyonist, sembolist ve daha diğer türleri gibi belki de fütürist, kübist, menkıbevi nevilerde doğacaktır. Belki doğuyor, belki doğmuştur.

Neşren tasvirde mikap nasıl olur? Bunu bize mucitler elbette anlatacaklardır.

- İyi bir romancı olabilmek için ne gibi vasıflar lazımdır?

- İstidat meselesi… Fikrimce bir insan herhangi bir şeyden istidadan nasipsiz ise çabalamakla hedefe varamaz. Belki o şeyi olmak istidatla doğar… Vasıf tayini müşküldür. Sağır bestekârların harikalar vücuda getirdiklerini görüyoruz. Evvelen istidat, sonra sebat bugünle beraber romancının dimağı bir sinema objektifi sadakatiyle gördüğünü zabtedebilir bir kuvvette olmalıdır.

Bazı vakalar karşısında derin bir teessürle sarsılırız. Kendi teessürümüzün damgasını da vurarak bu sarsıntıyı aldığımız gibi tabii renkleriyle yine harice iade edebilirsek işte sanat… Bu levhaları romanda, resimde temaşa edenler artiste yakın bir mizaçta iseler aynı tesiri duyarlar.

Bir de romancılığı meslek edinen gençler için mutlak bimutlak Avrupa lisanlarından birine vukuf şarttır. Çok eser okumak, adımlarını mesleğinin inkılabi hareketlerine uydurmak lazımdır.

- Memleketimizde, bugüne kadar hakiki bir romancı olarak kimi tanırsınız ve eserleri hangileridir?

- Biz de hakiki romancı ararsak dört yüzü mütecaviz ciltlerinin yığını üzerinde Ahmet Mithat Efendi'yi ve sonra yaldızlı, oymalı artistik bir çerçeve ortasında Hâlit Ziya Bey'in vakur, sanatkâr simasını görürüz bu ikisi romancılığımız da Hasan Mellah'tan Aşk-ı Memnu'ya kadar birer merhaledir.

Ne garip tesadüftür ki Meşrutiyet'in bidayetinde biri "Jön Türk"ü öteki "Nesl-i Ahir"i yazarak sanki sanatlarının hatime sahını çektiler…

Müsaadenizle eser zikretmeyeceğim… Bundan otuz kırk sene evvel çok rağbet görmüş olan romanlar bugün üsluben çok ihtiyarlaşmışlardır. Yeniler için hüküm vermekten muhterizim…

- Memleketimizdeki romancılığın Avrupa milletleri romancılığıyla mukayesesi mümkün olabilir mi?

- İlim, sanatın hiçbirinde cesaret edemediğimiz bu mukayesenin roman hakkında tatbiki nasıl kabil olur.

- En büyük romancıyı hangi memleket yetiştirmiştir?

- En büyük romancı Balzac'tır. O büyük sanatkâr bugünün mebdeidir. Paul Bourget, hepimiz Balzac'tan doğduk itirafında bulunuyoruz.

- Romancılığa ne suretle ve nasıl bir sebeple başladınız?

- Romancılığa hevesim dokuz on yaşında başladı. Elime geçen defterleri küçük hikâyelerle doldurmak en ziyade mahzuz olduğum bir meşguliyetti.

Hayatımı kazanmak iktiza eden bir çağa geldiğim zaman hürriyetime pek düşkündüm. Bir kalem odasında bir amirin emri altında yaşamak benim işim değildi.

İstidadımın sevki ve serbest sanata olan aşkım hasebiyle romancılığa döndüm. Ve her sanatın iptidalarındaki çetinliği çekmeden ilk eserlerimde muvaffak oldum.

*

Vakit oldukça ilerlemişti. Ricam üzerine üstadın lütfettikleri resimlerini aldım. Kendilerine, gösterdikleri misafirperverlik ve nezaket dolayısıyla teşekkürler ederek ayrıldım.

Çamların koyu gölgeleri arasından inerken kalemde, bu hakiki romancımıza ait kıymetli ve samimi hatıralar yaşıyordu.

26 Ekim 1928

(S. 113, 1 Kasım 1928, s. 1819-1821)

Yeni Bir İnkılap

Bu yıl, Büyük Millet Meclisi açıldığı gün mühim bir karar verildi. Bu kararla Türkiye'de yeniden büyük bir inkılap yapıldı. Şüphe yok ki bu yüce inkılap hars cihetinden yeni bir devir açacaktır. Artık dünkü çürük düşünceler, fikirler yeni hayat Türkiye'sine yabancı kalacak ve yetişecek soydaşlarımız yeni bir güneşin doğuşunu göreceklerdir. Medeni milletlerin yükseliş yolları, gen ve sanat vasıtaları bizim yücelmemizi kolaylaştıracak; asrın bulgu ve bilgileri ülkemizi kaplayacaktır. Bu suretle yaşayan ve yaşatan, neşeli bir gençlik yarının ululanını verecektir.

Kaç yıldan beri büyük inkılaplara yurt olan Türkiye bu sonuncu inkılapla yeni bir varlık daha kazanmıştır: dilini… Şimdiye kadar dilimizde Arap ve Acem kelimeleri büyük bir yer tutuyor ve ona boyunduruk geçirmiş bulunuyordu. Halbuki yeni harflerimiz, dilimize uymayan bu yabancı kelimelerle uzlaşamıyor. Bundan dolayı, onları, yavaş yavaş içten gelen bir duyguyla, sezişle atacak ve açık, zengin dilimize kavuşacağız.

Esasen biz yıllardan beri bu inkılabı yapmak için, mecmuamızda, elimizden geldiği kadar çabalıyorduk. Mefkuremi benimseyerek Milli Mecmua'nın çatısı altında toplanan arkadaşlarımın Arapça ve Acemce terkipleri atmak ve dilimizde karşılığı olan kelimeleri kullanmamak için adeta yarış edercesine uğraşıyorlardı ki mecmuamızın aziz okuyucuları bunu bilirler; koleksiyonlarımız ise bu çalışmanın olgun yemişleriyle doludur. Hatta, bu gayem uğrunda, yazılarını koymadığım için birçok dostumu darılttım. Fakat bu gibi şeyler, beni, yürüdüğüm yoldan çeviremedi. Binaenaleyh bu inkılap bizi gayemize daha çabuk ulaştıracaktır. Şimdiden, bunun canlı örneklerini görmeye bile başladık; misal mi istiyorsunuz?.. İşte: "tramvay tevakkuf mahalli" yazılı levhaların "tramvay durak" oluvermesi.

Mefkureci insanların en büyük istekleri gayelerine kavuşmaktır. Onların en büyük sevinci ancak dileklerine varmakla meydana gelir. O kervanın alçak gönüllü yolcuları arasında bulunan bizler dileklerimizden birinin bu son inkılapla daha çabuk

elde edileceğine inanıyoruz. Bu noktadan bütün samimiyetimizle ve candan, gölden seviniyoruz.

Kasım 1928

(S. 114, 15 Kasım 1928, s. 1829)

Nihayet Onu da Kaybettik

Bazı çok sevilen insanlar vardır ki onlara karşı olan bu sevgiyi tabiat kıskanır ve bir gün yerlerinde doldurulamaz bir boşluk bırakarak onları meftunları, sevenleri arasından alır. İşte bir inkılapçı olan Necati Bey de bu insanlardan biri idi. Maarif Vekili olduğu günden beri o, kendini herkese, samimiyetle, alçak gönüllüğü ile o kadar sevdirmişti ki ölümünden beri bu kadar zaman geçtiği hâlde hiçbir kimse bir türlü bu acı hakikate inanmak istemiyor… Sanılıyor ki Necati Bey yine bir gün dostlarına, arkadaşlarına aynı güler yüzle, aynı samimiyetle hitap edecek… Çünkü gittiği seyahat diyarından dönmüş bulunacaktır.

Bir aKanundinci(?) Ankara'da bulunduğum sırada, kendisini ziyaret ettiğim gün, yine her zamanki gibi takdir ve iltifatlarına mazhar olmuştum. Hatta maarifimizin son şekli hakkında bir mülakat ve bir resim lütfetmeleri ricasında bulunduğum vakit memnuniyetle ve içten gelen bir samimiyetle arzularıma ifa edeceklerini bildirmiş, yalnız cevapları hazırlamak üzere suallerimi istemişlerdi. Fakat, çok müteessir ve müteessifim ki mecmuamıza ithaf eyledikleri resimleri son bir hatıraları oldu, kendileri ise suallerimin cevaplarını hazırlayamadan ebediliğe karıştılar. Şüphesiz ki Necati Bey gözlerini bu yalancı dünyaya kaparken, vicdanen vazifesini hakkıyla yapan insanlar gibi çok müsterih idi. Ancak yukarıda da söylediğim gibi onu tabiat kıskandı ve aramızdan aldı. Bizler ise bu azimkar ver mert insanın ebedi hasretlileri olarak her zaman kalbimizin teessürlerini dinleyeceğiz.

(S. 115, 1 Mart 1929, s. 1-2)

Dağ Yolu

Hamdullah Suphi Bey'in "Dağ Yolu"nu okumayan bir ocaklı ve bir münevver Türk genci sanmam ki bulunsun! Kudretli bir fikir cereyanının bu ak saçlı peygamberi gençleri yıllardan beri heyecandan heyecana sürüklerken "Dağ Yolu"nun aydınlık dönemeçlerinden geçirmişti. Karşımıza çıkan bu yeni iman adamının her sözü memleket gençliğine kutsi bir hitap tesirini yapmıştı… Onu gösterdiği ufuklarda mefkurenin büyük kaynağı vardı; onun işaret ettiği yollar pürüzsüz ve dikensizdir! Onun sesi ve açık alnı niçin kalplerimize bu kadar derin bir emniyet telkin etti?.. "Dağ Yolu" birçok seneler zarfından ayrı ayrı dinlediğimiz hitabeleri bir araya toplayarak bize bu emniyetin hangi ruh kuvvetlerinden süzülüp geldiğini izah ediyor. "Dağ Yolu" her şeyden evvel ve her şeyden sonra büyük bir aşk kitabıdır. İşte bu sebeplerden dolayı binlerce milliyetçi onun peşinden koştu; onun izini kaybetmemek için

heyecanlarının dalgalarına kapılarak yorulmadan koştu; bundan sonra da aynı incizapla koşacaktır. Aziz okuyan eğer o heyecanları yaşamak eğer lahuti sahnelere yeniden girmek istersen "Dağ Yolu"nu al ve onu yanından ayırma… Onu yastığının altında sakla. (İki satır eksik, okunmuyor)

Türk tarihinin son inkılap devri bize marifet ve ilim sahnesinde cidden hürmet ve muhabbete layık birkaç güzel sima vardı. Herkes itiraf etmeye mecburdur ki tarihimizin en müşkül ve en felaketli devri, bu devrin ehemmiyetine layık birtakım zekâ ve kabiliyetlerin meydana çıkmasına sebep olmuştur. "Dağ Yolu" inkılap senelerine ait fikir mücadelelerinde çarpışan cereyanların ve ruhların kıymetli bir tarihi, aynı zamanda belki de mazisi olmayan Türk hitabetinin iz yaparak, payidar kalacak ilk abidelerinden biridir!..

(S. 115, 1 Mart 1929, s. 9-10)

Yedinci Yıl Basamağında

Bu yaz, yeni yazımızın zevkle okunabilmesi için geçmesi lazım gelen zamanı beklediğimizden mecmuamızı çıkarmadık… Okuma mevsiminin gelmesi ile yeniden vazifemize başlayacağımız pek tabii idi. Bilhassa bu çalışmamızı cumhuriyetimizin yıl dönümüne tesadüf ettirmekte büyük bir fayda umduk. Hiç şüphesiz ki aziz okuyanlarımız sükutla geçen bu zaman zarfında bizi özlediler ve bundan böyle de yürüdüğümüz çetin, sarp ve dikenli yollarda bizlere arkadaşlık etmek suretiyle lütufkarlıklarına devam edeceklerdir. Zaten yıllardan beri de onları manevi yardımlarını görmüyor mu idik? Her ne kadar bugün hayat pahalılığı geçen günlere nazaran daha fazla ve bir nüshanın meydana gelebilmesi daha ziyade fedakarlığı icap ettirmekte ise de bizler mefkuremizin tahakkuku için maddi ve manevi kudret ve kuvvetlerimizi harcamaktan çekinmeyeceğiz. Mefkure adamları da inkılapçılar ve sanatkârlar gibi menfaat duygularından çok uzaktırlar. Muhtelif milletlerin inkılap ve sanat tarihleri tetkik edilecek olursa bu hakikat daima göze çarpar. Faraza "Fransa İnkilap-ı Kebiri"nin büyük adamlarından biri olan Robespierre'in idamından sonra miras namına hiçbir şeyi görülmemiş, hatta üç aylık -veremediğimiz cihetle- pansiyon borcu çıkmış. Zaten böyle olmasaydı hangi milletin inkılabı oldun yemişler verirdi? Uzaklara gitmeye ne hacet? Bizim de büyük gazimiz aynı suretle işe başlamadı mı? Menfaat elde etmek gaye olsaydı İstiklal Harbi'ni başarmak mümkün olur muydu? Daha misal mi istiyorsunuz? Ahmet Şuayp merhum, zaruret dolayısıyla, mehtaplı gecelerde ay ışığında çalışırmış; Şemsettin Sami, büyük kamusunu meydana getirirken kâğıt parası bulamazmış da bakkal kağıtlarına yazarmış. İşte bu suretle hayatlarını istihkar ederek çalışanlardır ki milletlerin iman dolu göğüslerinde ebedi ve şerefli yurtlarını kurmuşlardır. Hiç şüphesiz ki bizler de aynı mazhariyete erişebilmek için menfaati ve menfaat duygularını çiğnemekten çekinmeyeceğiz. Yarının ve bugünün çocukları ise bizleri örnek yaparak feragati benimseyecekler ve nihayet bir gün gelecektir ki aziz yurdumuz bu tarzda çalışmalar neticesi dünyanın cenneti olmak şerefini kazanacaktır.

Son söz olmak üzere diyeceğim: “Sanat sanat içindir=L’art pour l’art” olduğu gibi “MEFKURE MEFKURE İÇİNDİR!”.

(S. 116, 1 Kasım 1929, s. 17)

Mahmut Ragıp Bey

Yedi seneden beri olgun yazıları ile mecmuamıza yardım etmekte olan musiki muharririmiz Mahmut Ragıp Bey’i bilhassa bu son Paris seyahatinden sonra aziz okuyucularımıza tanıtmak istedik:

Bu kıymetli genç arkadaşımız 1900 senesinde İstanbul’da doğmuştur. Gerek babası ve gerek annesi tarafından Gazi Köse Mihal Bey’in ihtimanlı evladına mensuptur. Babası doktor Yusuf Ragıp Bey, annesi ise Mihalzade Mahmut Nedim Paşa kızı Fetiye Hanım merhumdur. Hadika-i Meşveret Rüştiye ile bir müddet için Vefa Sultanisi’nde ve üç sene Kumkapı Fransız Koleji’nde orta tahsilini yaptıktan sonra tamamıyla musiki ile uğraşmıştır.

Musikiye sekiz yaşında başlayıp notayı ve saz derslerini babasından gördü. Mesrutiyet senesi Şehzadebaşı’nda açılan Musiki-i Osmani Mektebi fahri müdürü olan babası Mahmut Ragıbı bu mektebe aldı. İsmail Hakkı BEY merhumdan Türk musikisini mükemmelen öğrendi ve büyük fasıllara iştirak etti. Amcası Mihalzade Doktor Halit Şazi BEY’den de çok istifade etmiştir ve hâlâ onun hediye ettiği kıymetli kemanı -ki bir prensten yadigardır- kullanır.

Ablasının piyano dersine başlaması, piyanonun ilk Çerni etütleri, armoni sesleri ise zevkini erkenden garp sanatına da çevirdi. 13 yaşında iken Albert Braun’dan bir müddet ilk metodik keman derslerini aldı ve musikinin ameli cihetine 2 sene için veda mecburiyetinde kaldı. Fakat bu esnada musikinin ilmi kısımları ile Fransızcası sayesinde uğraşmaya başlamıştır.

1921 senesi başlarında garp fenninin sıralarını tahsil arzusu ile Avrupa’ya gitti: Bir müddet İtalya’da kaldı ve sonra Berlin’e yerleşti (1921-1925). Maruf keman pedagogu Profesör Isai Barmas’ın nezareti altında muavini Profesör Walter Detlefz’den kemana ve Profesör Jakobi’den armoni ve piyanoya başladı. Bir zaman sonra da Stern Konservatuarı müdürü Alexander von Fielitz’den şef dorkestr, müdür muavini Arthur Willner’den -ki bir ara İstanbul’da bulunmuş ve mecmuamıza bir yazı vermişti- keza armoni ve Bach estetiğine çalıştı.

Artık Berlin kütüphanelerinde tetkiklerde bulunuyor, musiki alimi Doktor Robert Lachmann ile mütemadi temasları neticesinde ilim arkadaşlığı yapıyordu -ki bu haftalık toplanmalara vasıta ile bir ara Mesut Cemil de iştirak etmiştir-, bu sayede Alman çalışma sırlarına erdi.

1925 senesinde Feyziati Kız ve Galatasaray liseleri musiki muallimliğinde bulunduktan sonra tahsilini bitirmek üzere bu defa Paris’e gitti. Orada Schola Cantorum musiki âli mektebine girdi ve mütebahhir kemani Eugene Borrel nezdinden

keman, musiki tarihi ve orkestrasyon, Madam Eugene Borrel nezdinde ise armoni ve kontrpuan çalıştı ve Vensan Dhendi'nin kompozisyon kurlarını takip etti (1926-1929… İstanbul'da geçen ufak bir fasıla da vardır). Keza Paris kütüphanelerinde ilmi tetkiklerine devamla ilmi Fransız mecmualarında neşriyata başladı; bir kere de kemanla Sal Gavo'da konsere iştirak etti.

1927 şubatında meşhur musiki alimlerinden Henry Exper'in vesateti ile "Société Française de Musicologie=Fransa Musiki İlmi Cemiyeti"ne azalıkla kabul olundu. Bu müessese "Beynelmilel musiki cemiyetinin Fransa şubesi olup Fransa'nın yegâne müzikoloji merkezidir; tanınmış Fransız ve ecnebi müzikologları arasına alır. Henüz mezkûr müesseseye Mahmut Ragıp'tan başka hiçbir şarklı girememiştir. Ecnebi aza, hususi tetkikleri hakkında takrirler vermekle mükelleftirler ki mühimleri cemiyet mecmuasında çıkar.

Mahmut Ragıp Bey'in ilk takriri olan "Türk Teliflerindeki Org Tarifleri" tetkikinin birinci kısmı 1929 şubatında Sal Gavo'nun kuvartetler dairesinde yüksek bir muski alimleri zümresi karşısında okundu ki büyük bir tesir bıraktı. Cemiyet ruznamesinde denildiği gibi: "Bu tetkik intişar etmemiş vesikalardan mürekkep olup" alimlerden Amédée Gastoué ile Şarl Muten[22]'in münakaşalarını mucip oldu. Çünkü Mahmut Ragıp o ana kadar garpta bilinen bir kanaatin aksine olarak İslamlar arasında ve Rum kiliseleri içinde de körüklü org kullanıldığını meydana çıkarıyordu. Gazetelerde buna dair yazılar yazıldı.

Mösyö Amédée Gastoué ihtisaslarını anlatırken: "Fransa Müzikoloji Cemiyeti'nde org da müzakereler ruznamesine dahildi. Eski Türk müellefatında toplanan org tarifleri hakkında yapılmış bir Türk mütebahhirin (érudit), Mösyö Mahmut Ragıp'ın, merakı çok mucip bir takriri mevzuu bahisti" dedikten ve geçen münakaşaları anlattıktan sonra: "Bu dikkate çok şayan tetkiki cemiyet mecmuasında da yakında okumak isteriz" diyor (La Tribune de Ste Gervais, Mars 1929).

Bu arzu yerine getirildiği gibi (Reveu de Musicologie, Mais 1929), Şarl Müten'in yirmi seneden beri hazırlamakta olduğu ilk muazzam org taihine de nadide malumat yetiştirmiş oldu. Yazının daha mühim olan ikinci kısmı da cemiyete gönderilmiştir. İşte bu suretle Mahmut Ragıp beynelmilel musiki işlerine mümtaz bir müzikolog sıfatıyla girmiştir. "Mond Müzikar=Monde Musical" de de: "Türkiye'de Avrupa Musikisi" serlevhalı tetkikinin tefrikasına başlanmıştır ki, bu "Bütün Şarkta ve Balkanlarda Avrupa Musikisinin Teammümü" adı ile çıkacak olan büyük bir eserinin bize ait kısmının hulasasıdır. "Şark ve Garptaki Yarım Sesten Küçük Entervallerin Tarihi" adlı kitabı da yakında Paris'te çıkacaktır: "Le Guide Musical (Juin 1929)'da "Perspectives d'avenir, La musique a quarts de Ton" serlevhalı yazıya bakınız.

[22] Kim olduğunu bulamadığımız için ismin nasıl yazıldığını da bulamadık.

Bu neşriyat, memleketimizdeki neşriyatının kıymeti hakkında da hüccet vazifesini görmektedir. Bilhassa yedi seneden beri mecmuamuzda çıkan yazıları bu çalışmanın yarıdan fazlasını tutar.

"Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz" (Maarifet Matbası 1928) adlı ilk kitabı İstanbul Konservatuarı tarafından neşredilmiştir ki Avrupa'da da layık olduğu takdirle karşılanmıştır. "Die Musik"te ve diğer Fransız ve Alman mecmualarında yazılan tenkitler bu cümledendir.

İki ay evvel İstanbul'a dönen Mahmut Ragıp İstanbul Kız ve Galatasaray liselerine musiki muallimi tayin edildi. İstanbul Konservatuarı'nın da, biraz geç olmakla beraber, onun ilminden istifadeye başladığını memnuniyetle görüyoruz. Hatta son dördüncü "Konservatuvar Folklor Tetkik Heyeti" ile birlikte Şarki Anadolu'da yaptığı seyahatten alınan neticeleri tespite çalışmaktadır. Aynı zamanda "Türk Musiki Halkiyatı"nın ilmini yalnız başına yapmaktadır ve "Türk Halk Bilgisi Derneği"nde de azadır. Kemandaki seviyesi ise çok kuvvetlidir.

Memleketimiz, Mahmut Ragıp ile her şeyden evvel bir alim sanatkâr ve muallim kazanmıştır. Kendisi, diğer musikişinaslarımız gibi yalnız küçük bir meslek şubesinde teferrüt hevesinde olmadığından umumi manadaki mesleki tahsilini muvaffakiyetle başardıktan sonra münferit bir yola intisabı prensip sayanların birincisi olmuştur. Bu yol ise bütün hakiki musikişinasların tuttuğu yoldur. Esasen genç musikişinaslarımızın içinde iktidarını garba teslim ettiren iki şahsiyet vardır: Biri Cemal Reşit, diğer ise Mahmut Ragıp'tır.

Son söz olarak diyebiliriz ki darülfünumuzun Edebiyat Fakültesi'nde dünya darülfünunlarına muadil olmak üzere er geç açılacak kürsüye de Mahmut Ragıp'tan başka layıkını bulmak mümkün değildir.

(S. 116, 1 Kasım 1929, s. 28-30)

İçtimai Yaralarımız

Kimler Korunmalıdır?

Geçenlerde bir gün, bir doktor arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Ancak beş dakika kadar geçmişti ki içeriye pejmürde kıyafetli genç bir çocuk girdi ve doktorla aralarında şu sözler geçti:

- Efendim, beni oradan çıkardılar: "Sen bu işi yapamayacaksın, kuvvetin yetişmiyor!" dediler, fakat ben şimdi ne yapayım?... Memleketime de gidemeyeceğim. Çünkü param yok!

- Peki ama sana para vermediler mi; bu kadar zaman bedava mı çalıştırdılar?

- Şimdiye kadar karnımı doyurduklarından ayrıca para veremezlermiş!..

Nihayet öğrendim ki bu zavallı çocuk okumak için Denizli'den İstanbul'a gelmiş. Fakat hiçbir mektebe girmeyip sokakta kalınca Denizlili olan doktora müracaat

etmiş. O da vaziyetin ancak bir yerde çalışmakla düzeleceğine kanaat ederek birkaç yere başvurmuş ve nihayet, çocukcağızı bir fabrikadan alabileceklerini söylemişler. Halbuki orada da talin fena cilvesi kendisini göstermiş!

Herhâlde içtimai bir heyette bu tarzda sahnelerin yer bulması, yarın için, çok karanlık bir hayatı işarettir. İlk tahsilini bitiren fakir bir Anadolu yavrusu okumak hevesiyle memleketini, ailesini bırakıyor, gurbete çıkıyor. Fakat neticede her emelinden ve her şeyden vazgeçiyor. Açlık ve sefalet dolayısıyla tahsil yerine ameleliğe razı oluyor. Halbuki girdiği kapı çelimsiz bir çocuktan kuvvetinden fazla iş istiyor ve bir lokma ekmeği de çok görerek günün birinde, onu, her türlü duygulardan uzak olarak, sokağa atmaktan çekinmiyor. Burada denilebilir ki, büyün bir cemiyetin hatasının düzeltilmesini bir müesseseden mi bekliyoruz?

Herhâlde bu suale cevap vermek için düşünmek icap etmez. Memleketimizde bu neviden yüzlerce müessese vardır. Bunların her biri, öyle ümit ederim ki, bu gibi birkaç vatan yavrusunu himaye edebilir. Değil ki kapısından dışarıya atsın… Zannederim ki milliyet, lafla sevilmez; biraz fedakârlık ister!

Sade bu türlü müesseselerle de beklenen netice hasıl olmaz. Zenginlerimizden de birçoğu bu fedakârlığı yapamaz mı? Faraza bir gecelik bar ve şampanya masrafını bir gencin istikbaline sarf etse ne kaybeder? Bir Rus dilberi veya bir Lehli güzeli uğrunda bir gecede harcayacağı iki üç yüz lira bir memleket gencini kurtarsa daha mı fena olur? Hiç şüphesiz ki paramız da bu suretle yurdumuzda kalmış ve belki geçici bir zevk yerine ebedi bir zevk kazanılmış olur!.. Binnetice yarını da hazırlamış oluruz! Bu hususta daha bazı fikirlerim var ki onları da gelecek musahabeye bırakıyorum.

(S. 117, 1 Aralık 1929, s. 33)

Ankara'da Bir İrfan Merkezi

Ankara'ya her gidişimde birçok yeniliklerle karşılaşıyorum. Yeni yeni binaların, mağazaların ve yeni bir ufkun, semanın şahidi oluyorum.

Bilhassa bu son seyahatimde, birçok eserler arasında, "Türkiye Ziraat Bankası ile "Türk İş Bankası"nın yeni bir şehrin iktisadiyatına hakimane bakmakta olduklarını gördüm.

Fakat bunların hepsinden ziyade dikkatimi celbeden, çatısı altında daha doğru sinesinde yüzlerce memleket gencini barındıran, onlara hak ve adalet mefhumlarını, ilim ve mefkureyi aşılayan küçük bir bina oldu, En evvel, bu çatı altında yetişecek olan gençlerin, adalet dağıtmak hususunda, birbirleriyle yarış edercesine çalışmalarını ve muvaffak olmalarını temenni edeceğim!

İstanbul'daki Hukuk Fakültesi şüphesiz ki Ankara Hukuk Mektebi'nin vazifesini yapamazdı. Düşünün ki o mektebe giden ve orada çalışan gençlerin çoğu hükümet merkezimizde birer memuriyete sahiptir. Binaenaleyh onların İstanbul'a gelerek ilim ocaklarından istifade etmelerine imkân yoktu.

Biz, bütün samimiyetimizle ve bütün kalbimizle, Ankara Darülfünunu'nun esasını hazırlayan bu mektebin diğer bazı büyük şehirlerimiz için de bir örnek olmasını istemeliyiz. Faraza, İzmir'de böyle bir başlangıca ihtiyaç yok mudur? Şu muhakkak ki İstanbul Darülfünunu Türkiye'nin ilim ihtiyaçlarına yetemez. Medeni milletlerde olduğu gibi Türklerin de hiç değilse birkaç darülfünunu olmalıdır.

Bugün anlaşılmış bir hakikat vardır: Maarifi olmayan bir millet dimağı olmayan bir adama benzer.

Binaenaleyh mefkureli gençlik yetiştirmeyi düşünen büyüklerimiz bu mühim meseleleri zannederim ki unutmamaktadırlar!

Ankara Hukuk Mektebi'nin varlığı bizi diğer bir noktadan da sevindirebilir: Temeli adalet olan yeni bir cumhuriyet toprağında herhangi bir darülfünun işine bu suretle esastan başlanması!

Asıl söylemek istediğim nokta bu basit ve ümitler veren çatı altında, memleket gençliğinin haftada iki üç defa konferanslarla istifadelerinin teminine gidilmesidir. Burada mektebin profesörlerini ve hatta vekilleri hitabelerini dinletirken görüyoruz. Aynı zamanda bu suretle muhitin de fikri seviyesine hizmet edilmiş oluyor.

Hiç şüphesiz, bunun en büyük şerefi, hiç yoktan bu varlığın meydana gelmesine sebep olan Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'indir!

(S. 118, 15 Nisan 1930, s. 49)

Şimdi Her Türk Sade Vatandaşlarına Değil Bütün Dünya Hastalarına da Yalova'yı Tavsiye Etmekle İftihar Edebilir

Zümrüt Yalova'yı henüz tanıyanlar gerçi aramızda vardır; fakat tarih kuvvetli şifa menbaları ile onu çok eskiden tanıyor.

Yalova, vücutlarımızdaki adale kuvvetlerini çelikleştirmek isteyen eski kahramanların oğrağı idi. Dermansız hastalar zindeleşmek için, ümitsiz biçareler şifa bulmak maksadıyla bu hayırlı ve uğurlu kaynakların başına akın ederlerdi.

Ta… uzak ülkelerden Yalova'ya doğru yola çıkan kafileler arasında gönül hastaları kadar gaiplerinden haber almak, müşküllerini bu efsanevi suların kutsiyetiyle halletmek isteyenler de vardı.

Harp afetleri, kargaşalıklar zaman zaman mamur olan Yalova'yı çok defa altüst etti, fakat hiçbir afet Yalova'nın dillere destan olan tarihi şöhretini unutturamadı.

Şimdiki Yalova'ya gelince, çok feyizli bir umran ve inkişafa doğru yürüyor.

Azim ve himmet, kısa günler zarfında, Yalova'nın üzerine senelerden beri çökmüş ihmali silkip attı, bu şirin kasaba şimdi şehirlerimizin arasında bir zümrüt gibi parıldıyor!

Yalova'nın havası ile suyu ile manzarası ile bütün şifa ve hayat menbalarını tetkik için getirilen mütehassıslar aldıkları parlak neticeler karşısında, tarihin Yalova lehindeki muhteşem şehadetine hak verdiler.

Tahlil raporları; göğsünde pek mebzul şifa unsurları taşıyan Yalova kaynaklarının esrarlı ve efsanevi şöhretini ilmin de yükselttiğini gösteriyor.

Gönül ister ki, memleketimizin diğer bucaklarında bulunan kaplıca ve ılıcalar da aynı himmet ve alakayı görsün.

Hiç şüphesiz bu, bir başlangıçtır. Zamanlar, yurdumuzun serveti çoğaldıkça, onları da, Yalova'ya benzeyen birer cennet halinde göreceğimiz pek tabiidir.

Şimdi her Türk, sade vatandaşlarına değil, bütün dünya hastalarına da Yalova'yı tavsiye etmekle iftihar edebilir.

Çalışan ve yorulan dimağlar, hayat mücadelesi ile yıpranmış vücutlar, ıstıraplarını ilaçlarla hafifletemeyen hastalar burada yorgun başlarını yaslayacakları bir sine, dermansız vücutlarına afiyet verecek bir su bulurlar.

Mevkiinin letafeti, iklimin mutedil olması, tedavi ve istirahat için geleceklere en modern bir konfor temin eden tesisatın mevcut bulunması muhtelif ve müteaddit gezinti, eğlence mahalleri, mütehassıs doktorların idaresine bırakılan teşkilat ve sair her türlü istirahat sebeplerinin varlığı geniş ve mükemmel plajları, nezih eğlenceleri, zümrüt Yalova kaplıcalarının açık hususiyetlerindendir.

Bilhassa, Seyrisefain idaresinin gidip gelme vasıtalarını çok yapmak ve halkın istirahatini temin etmek suretiyle gösterdiği kolaylıklar takdire değer bir varlıktır. Yalnız, çok yollu bir vapur alınarak bir saatte Yalova'ya gidilebilmelidir. Böylece İstanbul halkının rağbeti artmış olacağı gibi ecnebi seyyahların da bu tenezzühlere karışması temin edilmiş olur.

M.M.

(S. 118, 15 Nisan 1930, s. 56-57)

Yarını Yaratalım

Ey aziz kardeş, ey hamiyetli genç!.. Bugün sen de benim kadar ıstırabı içmiş bulunuyorsun. Fakat bundan dolayı ümidimizi kesmeyelim. Çünkü ıstıraplar insanları mütekamil yapar; tekâmül eden insanlar ise yurtlarına daha faydalı olurlar!

Söylemeye lüzum yok ki hepimizin bir diler ve emeli var: Türklüğün yükselmesi!

Felaketleri tadan bir millet elbette saadeti de tadacaktır. İşte bizler bu düşünceler ile kuşatılı iken dünden ibret ve kuvvet alarak yarını yaratmaya çalışacağız. Belki yürüdüğümüz yollarda tehlikeler vardır. Fakat, o yollar, değil mi ki bizimdir; p tehlikeleri yok etmek, şüphesiz ki bizim için çok kolaydır.

İnsanlar kendilerine ait olan şeyleri başkalarına vermek istemezler ve onları vermemek için icap ederse ölmekten de çekinmezler. Misal mi istiyorsunuz? İşte İstiklal Harbi! Mehmet'in Mehmet'in başında bulunan zabitin ve münevverlerin niçin ve nasıl öldüğünü hepimiz bilmiyor muyuz? Demek ki bizler mukaddes haklarımızı vermemek için ölmekten de çekinmiyoruz. Elverir ki herhangi bir kuvvet bizden bu haklarımızı almak istesin, herhangi bir kuvvet hayatımıza kastetsin!

Bugün, hiç şüphe yok ki, memleketimizde felaketli senelerin doğurduğu bir buhran var. Fakat, bu buhran, dünkü bukran ve felaketlere nazaran ehemmiyetsizdir. Bunun için müsterih olalım! Dünü yaratan bir millet muhakkak ki yarını da yaratacaktır. Yalnız baykuşların ötmesine ve kana susayanların -her kim olursa olsun- kan dökmesine meydan vermeyelim, müsaade etmeyelim!

Ey aziz kardeş, ey hamiyetli genç! Yarın şüphesiz ki bizimdir; binaenaleyh yarını yaratmak için icap ederse ölelim; fakat yarını yaratalım.

(S. 119, 1 Kasım 1930, s.65)

Milli Mimari Anketimize Mimar Vedat Bey'in Cevabı

- Milli mimariden ne alıyorsunuz?

- Vaktiyle bizde mimari eserlerin sağlamlıklarına ve güzel olmalarına ehemmiyet verildiğinden inşaatta milletten yetişme, mimarların ve ustaların müteselsilen takip ettikleri kaidelere tevfikan yapıldıklarından her nevi inşaata mahsus mükemmel bir mimari vücuda getirilmişti. Milli mimari beğenilmemeye ve Türk sanatkârları hakir görülmeye başlandıktan sonra sanat inkıraza başlamış ve çoktan beri milli mimarimiz tamamen kaybolmuştur.

- Yeni binalarda istalaktit, kırık kemer, kubbe gibi tarihi motiflerin kullanılmasına taraftar mısınız?

- Yeni binalarda, şu veya bu şeklin kullanılıp kullanılmaması hakkında mütalaa yürütmek doğru olamaz. Bugün en modern binaların birçoğunda beş altı bin sene evvel yapılmış binaların motifleri pek muvaffakiyetle kullanılmakta, hatta bu motiflerden dolayı da mezkûr eserler pek modern sayılıyor.

İş motifin yeniliğinde eskiliğinde değil kullanılacak motifin yerinde olması ve o motifin orada kullanılması inşaat iktizasından olmasıdır. Yoksa birçok mimarlarımızın yaptığı gibi, ellerinde kırık kemerler, kubbeler, geniş saçaklar bulundurup bunları körü körüne koyacak yer aramak ve yaptıkları binalara bu şekilleri yapıştırınca hemen milli mimari yaptıklarını zannetmek pek ziyade teessüf olunacak şeydir. Bu tarzda yapılan binalar, lüzumsuz yere birçok paralar sarf edildikten başka, sakat ve maskara şeyler olmaktadır.

- Size göre milli mimari vücuda getiren büyük üstatlar kimlerdir?

- Eski Türk abidelerini inşa eden büyük mimarlar ve bunların başlarında da en büyükleri bilatereddüt Mimar Sinan'dır.

- Kemalettin BEY hakkındaki fikriniz nedir?

- Rahmetli Kemalettin milli mimariye çok hizmetler bulunabilecek vazife başında bulunmuştur, aramızdan ayrılalı pek az vakit olduğundan, eserlerini kritik etmek doğru olamaz.

- Eserleriniz hakkında da düşündüklerini lütfen söyler misiniz?

- Benim eserlerim hakkında beyanı mütalaada bulunmak bana düşmez. Yalnız şunu söyleyebilirim ki beni en ziyade tanıtan eserim yeni postane binasıdır; o bina ilk eserimdir. O vakitten beri birçok tecrübeler ile milli mimarimizin asri bir şekilde tatbiki için kanaatlerim tebbellür etmiş ise de memleketimizde ecnebi mimarların mazhar oldukları rağbet ve teshilatın bir cüzi kısmına bile nail olmadığımdan tatbikat sahası bulmamaktayım.

- Betonarme tekniği mimarimizin seciyesini değiştirecek midir?

- Betonarme, inşaat işlerinde büyük kolaylıklar tevlit etmiştir. Hatta başka malzeme ve inşaat usulü ile yapılmak mümkün olmayan şekildeki işlerin yapılmasını mümkün kılmıştır.

Alelade işlerde betonarme ile inşaat mimarinin seciyesini değiştirmez, ancak betonarme tekniğinden istifade edilerek fevkalade binalar yapıldığından bu inşaat tarzına has olacak şekiller bulmak elzemdir. Böyle olmakla beraber bu nevi binaları da milli zevk ile yapmak mümkündür.

- Mimaride yeni cereyanlar hakkında fikriniz nedir?

- Mimaride yeni cereyanlar eskiden beri ciddi ve vazifeşinas mimarların düşündüklerini umumileştirmektir, yani yapılacak binalarda konfora hiçbir şey feda edilmeyecek, tezyinat tarzı inşaattan çıkacak, tezyinat eskileri gibi kalabalık ve ekseriyetle haddizatinde kıymetsiz malzemeler ile yapılacağına kıymetli malzeme ile fakat sade olacaktır. Şu yahut bu üslubu takibe lüzum görülmeyip yalnız program azami sadelikle tatbik edilecektir.

- Kübizm taraftarı mısınız, bu bapta fikriniz nedir?

- Kübizmden hiçbir şey anlamam, benim kanaatim kübizm makul ve ciddi eser yapmaya iktidarı olmayanların nazarı dikkati celbetmek için yaptıkları maskaralıklardır.

(S. 119, 1 Kasım 1930, s. 72-73)

Geceden Taşan Dertler

Mecmuamızın emektarlarından ve kıymetli şairlerimizden Halide Nusret Hanım arkadaşımızın "Geceden Taşan Dertler" adlı seksen sayfalık küçük bir şiir kitabını, son zamanlarda Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi çıkardı.

Hacmimizin küçüklüğü dolayısıyla fazla söz söyleyemeyeceğimiz için arkadaşımızın birkaç şiirinden bahsederek eser hakkında bir fikir vermeye çalışacağız.

Kitabın ismini taşıyan ilk şiiri iki sene evvel Galatasaray'da bir müsamerede şairin kendisinden dinlemiş ve mecmuamızda neşretmiştik: sayı 110, sayfa 1772.

Şair, mısralarında ruhunun isyanlarını; beşerin ıstırabını, bedbahtların, açlıktan ölen ve ölmeyenlerin hayal ile duyduğu derin acıları terennüm ediyor ve kurtarıcı kuvvetten şifa istiyor. Şiirde ince duygulu şarklı kadının görüş ve sezişleri ve gözyaşları var. Halide Nusret Hanım aynı zamanda, birçok şiirlerinde olduğu gibi duymayan ve sefaleti görmeyen insanlara karşı bağırmak istiyor ve bağırıyor:

Haykırırdım mesut olan, duymayanlara;

Anlatırdım damla damla sönen nurları:

Ve yine:

Gül ve bülbül, aşk ve şarap… insin bu perde,

Bak açlıktan ölenler var bu viran yerde!

V.s

Göz gezdirdiğim birkaç yapraktan sonra şairin tahteşşuurunda aldığı şekil dolayısıyla 14'üncü sayfadaki "Rüzgârlı Geceler"den bazı mısralar naklediyorum:

Altı penceremde altmış bin ifrit

Dövünüyor hem de ıslık çalıyor…

Dilleri alevden ve gözleri kor

Altı penceremde altmış bin ifrit!

Son kıtada ise:

Gecesi olmayan diyarlara git:

Şişelerden taşan serveti savur,

Boş, mağrur ve muzur kafalara vur!

Haydi git! O melül diyarlara git!..

Mısraları var. Yine sanatların ıstırabını, servete karşı olan kinini, sefahate karşı olan isyanını dinliyoruz. O, daima azap duyanları, zavallıları düşünüyor ve onların yarasına merhem olmayan müreffeh insanları affetmiyor.

Yine birkaç yaprak çeviriyorum; 18'inci sayfadaki "Geç Yolcu" isimli şiiri de beraber okumaya başlayalım:

Anlatamam, sorma hiç, kalbimi oyan derdi,

Anlatamam, dertlerim saçlarımdan daha çok

Ve:

Gençlik senelerimi çiçekleyen rüyalar

Soldular, çürüdüler, söndüler birer birer.

Her yıldızın yerinde şimdi bir avuç kül var,

Bahçelerin yerinde kimsesiz viraneler.

Son iki mısraa da bakınız:

Neşenin alevini neşeli gözlerde yak,

Beni bitmek tükenmez elemlerimle bırak!

Yine dert yine ıstırap… Mamafih burada düne, geçmişe tahassür de var. Görülüyor ki şairimiz daima dertlidir, elemlidir ve elemden ayrılmak da istemiyor. Kendisinden henüz neşeli bir mısra, ümit ve teselli dağıtan bir söz dinlemedik. Acaba bu kadar ıstırabı doğuran sebep nedir?

Yine beş on sayfa çevirelim: "Ağla Bahar!", sayfa: 27.

Bu şiiri mecmuamızda -sayı:44; sayfa:711- neşretmiştik.

Memleketimizi şairlerinin pek çoğu, mütareke senelerinde, susarken, Halide Nusret Hanım duygusunun coşkunluğunu ve ıstırabını anlatıyor. O, baharın bile güldüğünü istemiyor. Bu güzel şiirdeki mısralar derecesinde, o yılların matemini ağlayan kaç şairimizi gördük:

Doldun mu kalbimize, yine her sene gibi,

O nazlı renklerinle, çiçeklerinle bahar?

Üstünde dolaştığın toprağı dinle, bahar!..

Her zerresi taşıyor binlerce şehit kalbi

Gülme bu sene bahar, bağır, ağla bu sene!

Niçin yanıyor böyle tatlı, yeşil gözlerin?…

Günahkâr mısın, yoksa sarhoş musun sen, güzel?

Ne olur, bir kere de günahsız gel, sessiz gel…

Bir kere de gamına aşina çık bu yerin!

Bu viran beldede, bak, inleyen inleyene.

Nerede, bülbüllerine arkadaş olan kızlar?

Nerede, eski günlerin neşeli hatırası?

Hepsinin yüreğinde gizli bir derdin yası,

Hepsinin gözlerinde sonbaharın hüznü var.

Dudaklar uzanıyor senin tatlı busene

Bahar, uykudan ayıl, bir lahza yerine in de,

Toprakların altından gelen sesleri dinle

Solan dudaklarınla, bükülen dizlerinle

Sen de gel Rabb'e yalvar gönlümün mabedinde,

Gülme bu sene bahar, bahar ağla bu sene!

Bu şiirdeki ıstırabında tamamıyla haklı olan arkadaşımız cidden bir istisnaiyet yaratır. İnce ruhunun adesesinden geçen sözlerin manası ne derin… Bilhassa, o ıstırap günlerini, İstanbul'da bulunup yaşayanlar bu şiiri bütün vicdanlarında, kalplerinde duyarak benimsemekte haklıdırlar. Vatanperverlik daha ziyade milli felaketler karşısında ölçülmez mi?

Yine okuyor ve okudukça sayfaları çeviriyorum. Fakat bu sefer okuduklarımdan hiç bahsetmeyeceğim. Onları siz de okuyunuz.

Nihayet son yapraktaki "Mucize" -sayfa: 77- adlı şiiri okurken Halide Nusret Hanım'ın yeni bir ruha büründüğüne, yeni bir semanın yıldızlarını seyre daldığına inanıyorum. Mucize; tarihinden de anlayacağımız vecihle şairin en yeni eseridir. Bilmeyenler de öğreneceklerdir ki sanatkâr artık bir annedir; hem de pek samimi bir annedir.

Bu yeni hayat onun dertlerini, elemlerini, azap ve ıstıraplarını silmiş gibidir. O mini mini yavrusu karşısında adeta her şeyi unutmuştur. Artık şairin ne gamı, ne kederi ve ne de tahassürü vardır. Kendi ifadesiyle, o, gönlüne neşeden kanat takmıştır ve yavrusunu bir mucize biliyor.

Bakınız, hakiki ve samimi bir annenin ruhunu tahlil edebilmek için ne güzel bir eser:

Mucize

Amcasına

Büyük kudretine pek çok inandım,

Seni ta içimden sevdim ben, Tanrım!

Gönlüme tecelli eyledin sandım;

Yavrumu bağrıma basarken, Tanrım!

Yüzü gülden pembe, güneşten parlak,
Gözlerinin nuru sendedir mutlak,
Onun çehresinde sana tapınmak
Eğer bir günahsa affet sen, Tanrım!

Gönlüme taktım da neşeden kanat,
Gözlerime doldu göklerin kat kat...
Her eserin güzel ve yüksek, fakat
Bu çocuk en büyük mucizen Tanrım!

İstanbul, 12 Mart 1930

Evet, arkadaşımız çocuğunu kucağına aldıktan sonra hayatında yeni bir rüya görmeye başlamış ve teselliyi artık bulabilmiştir. Zaten mucizeler insanlara yeni sahneler açmamış mıdır; yeni şeylere inanmayı öğretmemiş midir? Halide Nusret Hanım ise bunu bize, şiirine verdiği isimle zımnen anlatmıyor mı? Bu itibarla bütün dertli ve gamlı kadınlarımızın evlenerek anne olmalarını, ben iki cihetten temenni edeceğim: nesil bereketi ve neşe!

Eser hakkında daha fazla hüküm vermeyi aziz okuyucularıma bırakıyorum. Arkadaşımızdan da nadide sanat iksirleri beklediğimi ilave ederken, kendisini, bize bu heyecanlı anları yaşattığından dolayı tebrik ediyorum.

(S. 119, 1 Kasım 1930, s. 74-75)

Bursa'da Üç Gün

Bir gündü; enginlerden ilham almak, enginlerle kucaklaşmak istediğim güneşli ve mavi bir gündü… Yalova'ya kadar gitmek arzusu içimden taştı ve cennetlerin bu ilk uğrağına gittim.

Bir tesadüf, belki de bir rüzgâr beni oradan aldı, ta Bursa'ya kadar götürdü.

Bundan tam 9 yıl evvel, güzel İzmir'in istirdadından sonra Muallimler Cemiyeti ile ilk defa olarak gittiğim Bursa… Türk'ün en canlı abidelerini, hatıralarını, kahramanlıklarını taşıyan ve yaşayan Bursa…

Bu aziz ülkede üç gün, üç gece kaldım. Eskiden beri tanıdığım samimi bir aile ocağının samimi havasını teneffüs ederek bu güzel ülkede tam üç gün yaşadım. Havanın kapalı, yağmurlu, ıslak ve ağlayışlı olmasına rağmen gönüllerimizde güneş, neşe ve saadet rüzgârları vardır… Fakat her ne de olsa muhiti, ezelden beri aşinası olduğum ve sevdiğim mektepleri de gezmek benim için bir borç, bir vazife idi. Bura Birinci Erkek Lisesi'nden başlayarak orta tahsil müesseseleri arasında bulunan mektepleri gezdim.

Bu pek kısa olan üç gün zarfında Bursa mekteplerinin samimi havasını teneffüs etmek benim için tesadüfün en güzel bir tecellisi oldu. Onları tarihçilerini elde etmeye çalışırken işgal senelerinin bıraktığı derin acıları yeniden duymamak mümkün olmadı. Ve bu güzel, cennetler kadar güzel yurdumuzun yaşadığı kara günlerin acı hatıralarını bir daha içtim ve tarihi düşmanlarımıza lanet ederken: "Ey yeşil Bursa, bir daha ne sen ne de ben o gibi meşum günleri yaşamayalım!" diyerek inledim!..

Kasım 1930

(S. 120, 1 Aralık 1930, s. 81-82)

Milli Mimari Anketimize Şahabettin Bey'in Cevabı

- Milli mimariden ne alıyorsunuz?

- O, tam bir karakteri kendinde bulundurmalıdır ki biz onu bütün bir şey olarak kabul edelim. Bugün için ne bir cami tipi olarak Süleymaniye'yi ne de bir mektep tipi olarak bir Selçuki medresesini taklip ve diriltmeye ihtiyaç duymuyoruz. Belki onları biz mevsiminde yetişen birer çiçek gibi zamanının kokusunu ve hatırasını taşıdığından dolayı seviyoruz. Fakat, o, henüz Türk hayatında seyrini tamamlamamıştır. Onu, yaşayış ihtiyaçlarını, belki muhiti, zamanı, parayı, havayı, güneşi, sıhhati düşünerek temin etmeye çalışmalıyız. Yeni mimari, eski eserlerin mimari teferruatını taklit etmek olmamalı, belki kuvveti ve ilhamı yalnız bilgi ve muhakeme olan bir işçilik olmalıdır. Bu yeni işçilik Almanya'da bile çok büyük bir muhakeme ve bilgili ağır bir hareketle mahsul vermektedir ve bu uğurda tatbikat sahasında yüzlerce hatta binlerce tecrübeler yapılmaktadır. Orada, buna rağmen, henüz takarrür etmiş bir şey yoktur.

Binaenaleyh yeni ihtiyacın ve iktisatçılığın ifadesi olan yeni mimari henüz şu veya bu şekilde, bu veya şu işçilikle selamete erişecektir demek için pek çok tecrübeler yapılmış olmak lazımdır.

- Yeni binalarda istalaktit, kırık kemer, kubbe gibi tarihi motiflerin kullanılmasına taraftar mısınız?

- Bu sorulan şeyler mimari bir eserde esastan ziyade teferruatı teşkil eder. Maalesef şimdiye kadar ismi çıkanlardan ve yenilerden pek çokları bu hatayı yapmakla maluldürler. Bu nevi eserleri yapanları acemi minyatürcülere çok benzetiyorum. Gerek birinciler ve gerek ikinci sanat heveskarları teferruat yanında aslı ihmal etmişlerdir.

- Size göre milli mimari vücuda getiren büyük üstatlar kimlerdir?

- Henüz bir mimari tarihimiz tespit edilmiş olmamakla beraber Türklerin, Selçukiler ve Osmanlılar zamanında muhtelif eserler vücuda getirmiş birçok mimarları vardır. Mesela Selçukilerden Abdullah oğlu Kelûk, Mehmet, Bedrettin; Osmanlılardan İlyas Ali, Kemalettin, Dalgıç Ahmet, Davut, Kasım, Mehmet ve üç Sinan… Sanat tarihinde Michelangelo ne ise Sinan da bizde o devirde o idi. Fakat bunun her isi de "rönesans=değişiklik" denilen bir devrin sanat adamlarıdır.

Nasıl ki Avrupa'da Rönesans'ı müteakip daha başka devirler varsa hiç düşünmemeliyiz ki bizde de o gibi devirler olmuş ve bu devirlerde faaliyet göstermiş sanatkârlar bulunmuştur. Binaenaleyh sanat tarihinin Türklere ait kısmı ne yalnız Sinan'la başlıyor ve ne de bitiyor.

- Kemalettin ve Vadet BEY'ler hakkındaki fikirleriniz nedir?

- Her iki mimar da kendilerinden uzun uzadıya bahsettirebilecek bir faaliyet göstermiş değiller.

- Betonarme tekniği mimarimizin seciyesini değiştirecek midir?

- Beton malzemesinin Türk inşaatçılığında kullanılması çok eskidir. Hatta Ağa Çimentosu isminde bir çimentonun Alman menbalarından birinde eski bir Türk mimarı tarafından elde edildiği ve kendi namını aldığı okumuştum. Vakıa, inşaatta betonun kullanılması birçok inşai güçlükleri hallediyorsa da maalesef iktisadi değildir. Binaenaleyh yeni mimaride daha çok mahalli malzemeden istifade çaresini düşünmeliyiz.

- Mimaride yeni cereyanlar hakkında fikriniz nedir?

- Yeni mimarinin yürüyeceği yol üzerinde iktisadi bir işçilik endişesi vardır. Sanatkâr tatbikatta uzun bir muhakeme fikriyle hareket etmelidir ki ne yapmak istediğini ve ne yaptığını yalnız kendisi değil herkes de hissetsin ve anlasın.

- Kübizm taraftarı mısınız, bu bapta fikriniz nedir?

- Kuvvetli bir işçilikle yeni mimariye hayat ve meydan vermek isteyenler arasında, resimde olduğu gibi kübizme taraftar olanlar vardır.

Kübizm, bugünün mimarisinde en olgun işçiliktir ve onu ben bundan dolayı seviyorum. Onun, memleketimizde yeni mimarinin intişarında en emin bir vasıta olmasını çok dilerim.

Yeni mimari, geçmiş asırlarla rabıtası bulunmayan çok yeni be teşvike muhtaç bir kuvvettir.

(S. 120, 1 Aralık 1930, s. 84-85)

Bursa'da Mektepçilik: Bursa'da Birinci Erkek Lisesi, Kız Muallim Mektebi, Muhtelif Orta Mektebi ve Sanatlar Mektebi ile Necati Bey Kız Enstitüsü'nde Birkaç Saat

Musahabede söylediğim gibi Bursa'da kaldığım üç günün muhtelif saatlerini mektepleri ziyarete hasrederek onların tarihçilerini ve fotoğraflarını elde etmeye çalıştım. Her şeyden evvel, mektep müdür ve muallimlerine, hakkımda gösterdikleri nezaket ve samimiyet dolayısı ile teşekkürü bir borç bildim.

Bursa orta tahsil müesseseleri, cidden iftihara layıktır. Gerek muallimleri gerek tabiatın güzelliği ve gerek talebesi itibari ile bir ahenk teşkil ediyorlar. Bu hususta,

hacmimizin küçüklüğü dolayısı ile fazla söz söyleyemeyeceğimden ancak onlar hakkında edindiğim malumatı yazacağım:

Bursa Birinci Erkek Lisesi

Mektep müdürü Ahmet Necati Bey diyorlar ki:

"Bursa'nın Veli Şemsettin mahallesinde bulunan Akif Paşa Konağı namındaki binayı rumi 1301 tarihinde Maarif Nezareti satın alıyor.

Bu bina 1302 tarihinde Maarif Müdürü Veli ve mektep müdür Mahmut Efendilerin idaresi altında Milki İdadai namı ile ve beş sınıf üzere iki sınıf olarak küşat edilmiştir.

1304 tarihinde şimdiki mevcut lise binasının ilk kısmının temeli atılmıştır.

1304 senesinde Meclis-i Mebusan sabık reisi Ahmet Rıza BEY mektep müdürlüğüne ve yine aynı senede mektep müdürlüğünden Maarif Müdürlüğü'ne tahvil ve mektep müdürlüğüne de elyevm Darülfünun müderrislerinden bulunan esbak Maarif Nazırı Gelenbevizade Sait BEY tayin be 17 Mayıs 1305 tarihinde Maarif Müdürlüğü'ne nakledilmiştir.

1305 senesi temmuzunda mektepten ilk defa olarak 5 efendi mezun oluyor.

Asıl binanın bitmesi 1308 senesinde olmuştur. 22 Temmuz 1308 tarihinde sarfı tahakkuk eden meblağ şudur;

	Kuruş
	6831,68
Zammedilen miktar	1701,25
Arsa bedeli	120,00
Tapu harcı	7,0
	8659,98

Sait BEY'den sonra Mustafa Nuri BEY namında bir zat, ondan sonra ediplerden Süleyman Sami BEY mektep müdürü olmuşlardır.

Hamam, yatakhane ve büyük yatakhane sonradan yapılmıştır.

Ön cephedeki cadde, sabık İstanbul Şehremini Reşit Paşa valiken açılmıştır.

1308 senesinde mektep yedi senelik olmuştur.

1327'de lise teşkilatı yapılmıştır.

1929-1930 ders senesi nihayetinde 500 mevcudu olduğu hâlde mektep tatil edilmiştir. Bugün 523 mevcudumuz vardır. 1, 2, 3, 4, 5'inci sınıflar ikişer şubedir. 6'ncı sınıf fen ve edebiyat şubelerine ayrılmıştır.".

Necati BEY verdikleri bu malumattan sonra eki kayıtları tetkik etmişlerdir. Neticede, lise teşkilatının yapıldığı tarihe kadar 1361, lise teşkilatından sonra ise, bugüne kadar, 232 mezun bulunduğu anlaşılmıştır.

Kız Muallim Mektebi

Bu nezih müessesenin müdürü Cemal BEY beni büyük bir samimiyetle karşıladı ve mektebi gezmek hususundaki arzumu isaf etti.

Her tarafta, her itibarla, büyük bir intizam ve temizlik göze çarpıyordu. Yalnız binanın darlığı hasebiyle fazla bir sıkıntının varlığını hissetmemek mümkün değildi. Ümit ederiz ki Maarif Vekaleti'nin himmetliyle bu da bertaraf edilir.

Mektebin tarihçesi ile resimlerini başka bir nüshada derç edeceğiz.

Muhtelit Orta Mektebi

Yeni bir hayata malik olan mektep eski bir muallim olan Tevfik Bey tarafından idare edilmektedir.

Mektebe dair elde ettiğim malumat şudur:

Bina, 1322 senesinde yapılmış ve "Medresetülmuallimin" namı altında açılmıştır.

Bu isim bilahare "Darülmuallimin" adını almış ve 1926 tarihine kadar devam etmiştir. Mektebin lağvı bu tarihte oluyor.

Nihayet, hasıl olan son ihtiyaç üzerine 1927 tarihinde Orta Mektep namı altında açılıyor.

Bugün 161'i kız ve 339'u erkek olmak üzere 500 mevcut vardır. 1927-1928 ders senesinden itibaren son seneye kadar 36'sı kız 39'u erkek olarak 75 talebe mezun olmuştur.

Sanatlar Mektebi

Mektep müdürü Salih Şevki Bey'in verdiği malumata göre:

"Mektep, kırk sene evvel vilayete merbut olarak teessüs etmiş; Vali Reşit Paşa'nın mektebe mühim hizmetleri dokunmuş; zamanında mektep atölyeleri ve teşkilatı tevsi olunmuş ve müesseseye birçok varidat temin edilmiş. Hatta Mudanya'dan çıkılınca yolculardan alınan beş kuruş ayak bastı parası mektebe aitmiş.

O zamanlar kunduracılık, terzilik, matbaacılık şubeleri de varmış.

Mektep, bir zaman idare edilmek üzere belediyeye devredilmiş.

Muhasebe-i Hususiye teşkilatı esnasında bütün varidat ile mezkûr idareye devrolunan mektep Muhasebe-i Hususiye tarafından idare olunmaya başlanmış.

Nihayet, masraflarının bir kısmı Muhasebe-i Hususiye, diğer bir kısmı da Maarif Vekaleti tarafından temin edilmek şartı ile 1928'de maarife devrediliyor. Bugün bütçeleri, kadroları ve idaresi Maarif Veklaeti'ne merbuttur.

Halen mektep yedi binadan ibarettir ve geniş bir sahayı işgal eder. 180 talebemiz vardır. Bunların 110 tanesi leyli meccani, diğerleri ücretli ve neharidir.

Mektep iki ihzari ve üç teknik olmak üzere 5 sınıftan teşekkül eder. İhzari sınıfların birinde ayrıca bir de şube vardır.

Mektepte, elektrikçilik, marangozluk, tesviyecilik, tornacılık, motorculuk, dökümcülük ve demircilik şubeleri vardır.

Bu sene yani 1930'da 27 ef. Mezun olmuş ve hepsi ya dükkân açmak veyahut atölyelere intisap etmek üzere istihsal hayatına karışmıştır. 1929'da 17,928 de ise 10 mezunumuz vardır.

Yunan işgali esnasında 3 sene müddetle atölyeler Yunan ordusunun otomobil tamirhanesi ittihaz edilmiş, bu müddet zarfında mektep dağılmış, talebesi kalmamıştır. Mektebin hayatında bu 3 senelik fasıla tesisatın harap olması mucip olmuştur. Ondan evvelki kayıtlar tamamen Yunanlılar tarafından imha edilmiş ve teessüs tarihinden bugüne kadar olan mezunların adedine kati olarak tespite imkan kalmamıştır.

Müesseseye bugün halk fazla rağbet göstermektedir. Evvelce leyli meccani talebe kaydedilirken rağbet olmadığı hâlde bugün nehari ve ücretli olmak üzere mektebe yazılmak isteyen artmaktadır."

Necati BEY Kız Enstitüsü

12-11-1930'da vazifeye başlayan mektep müdürü Melek Hanım -Ankara İsmet Paşa Enstitüsü sabık dikiş biçki muallimi- tarafından verilen izahatı da aynen yazıyorum:

"Müessese, 13 Mart 1929 tarihinde mülga "Ameli Kız Hayat Mektebi" binasında "Necati BEY Kız Enstitüsü" namı altında açılmıştır ve ilk talebe de Hayat mektebinin muhtelif sınıflarından devredilen 28 hanımdan teşekkül etmiştir.

İlk müdür, Ameli Hayat Mektebi müdürü İsmail Hakkı Bey merhumdur. Enstitünün açılmasından bir ay son hastalanmış, Türkçü ve vatani malumat muallimi Fazıl Bey vekilliğe tayin edilmiştir. Marttan hazirana kadar tedrisata devam edilmiş ve terfi eden talebe hanımlarla 2'inci sınıf teşkil olunmuştur. Ve birinci sınıfa kaydedilen 28 talebe ile mevcudumuz 50'yi bulmuştur.

1 Teşrinievvel 1930 tarihinde Tevfik Bey müdürlüğe tayin edilmiştir. Kânunusanide muallim kadrosu ikmal edilerek tedrisata ciddi bir surette başlanmıştır ve bina Fransızlardan 14,000 liraya satın alınmıştır.

1930-1931 ders senesi nihayetinde 46 talebe sınıf geçmiştir.

Tatilde 5 talebenin 5 aylık mesaisinden meydana gelen bir sergi açılmış ve 15 gün devam etmiştir.

Sergi neticesi mektebe rağbet ziyadeleşmiş ve ders senesi başlangıcından 55 talebe kaydedilmiştir.

Halihazırda talebe mevcudu 90'dır ve 3'üncü sınıf da açılmıştır."

Bursa'da ziyaret ettiğim mekteplere dair elde edebildiğim malumat bu kadardır.

Gelecek nüshamızda ise "Erenköy Kız Lisesi"nin tarihçesini ve resimlerini derç edeceğiz.

M. M.

(S. 120, 1 Aralık 1930, s. 87-90)

Tasarruf Haftası

Gazeteler, günlerden beri bu hususta sütunlar dolduruyor ve kendilerine düşen vatani, vicdani ve milli vazifeleri yapmaya, bütün kuvvet ve kudretlerini sarf ederek çalışıyorlar. Biz de bu vadide birkaç söz söylemek istiyoruz:

Medeni milletler arasında bulunduğumuz ve yaşadığımız hâlde henüz medeni ihtiyaçlarımızı temin edecek fabrikalarımız yok. Hemen her şeyimizi hariçten getirtiyoruz. Düşünmeye ne hacet? Her gün, ufacık bir mektep çocuğundan başlayarak her sınıf halkın ve resmi dairelerin hemen her şeyden fazla sarf ettiği kâğıdı bile hariçten getirtmiyor muyuz? Daha sonra her gün giydiğimiz çamaşır ve elbiselerimizi, Avrupa iğne gönderme ne ile dikeceğiz? Çuvaldızla mı? Hoş o da senelerden beri hariçten geliyor ya! Bunlar gibi pek şok ihtiyaçlarımız var ki diğer milletler sayesinde temin ediliyor! Bilmeyiz ki asrın bulgu ve bilgilerine yabancı olarak, medeni dünyanın üzerinde medeni milletler arasında bu şekilde yaşamak ne dereceye kadar doğru olabilir?

Hiç değilse gözlerimizi düne çevirelim ve dedelerimizden ibret alalım! Acaba biz, Viyana kapılarına kadar giden büyük babalarımızın çocukları değil miyiz?

Onlar, en basit bir neferden en büyük bir kumandana ve hayatın muhtelif yollarında yürüyen her ferde kadar bütün ihtiyaçlarını memleket içinden temin ediyorlardı. Yoksa, onlar ruhlarındaki kudret ve kuvveti bize miras bırakmadan mı ebediyete kavuştular? Hiç şüphesiz bu acı sahneleri, kendi tembelliğimiz ve kendi hatalarımız neticesi hazırladır. Bu itibarla onların ruhu her zaman muazzep olmaktadır. Bilhassa geçirmekte olduğumuz iktisadi buhran da bu sebeplerden doğmuştur.

Binaenaleyh her şeyden evvel hiç değilse zaruri ihtiyaçlarımızı temin edebilmemiz için fabrikalar açalım; milli servetimizi apartman ve kervansarayla inşasına değil milli müesseseler meydana getirmeye sarf edelim. Bu suretle işsizlik yüzünden kıvranan birçok aileler de sefalet ve yoksuzluktan kurtarılmış olur. Aynı zamanda hükümetimiz de vergi vesaire gibi hususlarda bu türlü teşebbüslere girişen insanlardan yardımı esirgemelidir. Esasen "Teşvik-i Sanayi Kanunu"nunda gayesi başka bir şey midir?

Temenni edelim ki, bu son hareketler yarın için hayırlı bir uyanıklık başlangıcı olsun ve pek yakın bir zamanda biz de bugünkü manada bütün medeniyet vasıtalarına sahip bir millet olalım.

12-12-1930

(S. 121, 15 Aralık 1930, s. 97-98)

İstanbul'da Mektepçilik: Erenköy Kız Lisesi

Erenköy Kız Lisesi'nin tarihçesini elde etmek için, güzel bir bahçenin sinesinde yükselen mektebe gittiğim zaman, eski bir muallim olan mektep müdürü Mahir BEY beni büyük bir samimiyetle karşıladı ve ricamı yerine getirerek ilk defa olarak 3; 1920/1921'de 6; 1921/1922'de 18; 1922/1923'de 23; 1923/1924'de 12 hanıma şahadetname vermiştir.

Mektep 1924/1925 ders senesi iptidasından itibaren 1 senelik tam devreli kız lisesi haline kalbedilmiş olduğundan 10'uncu sınıfa geçmiş olan talebe müteakip sene lisesinin son sınıfı 11'inci sınıfa terfi ettiklerinden 1924/1925 ders senesi sonunda yalnız birinci devreden 20 hanıma ortamektep şahadetnamesi; 1925/1926 senesinde 30 hanıma ortamektep ve 38 hanıma lise; 1026/1027 senesinde 34 hanıma ortamektep, 36 hanıma lise; 1927/1928 senesinde 39 hanıma ortamektep, 21 hanıma lise, 1928/1929 senesinde 29 hanıma ortamektep, 30 hanıma lise; 1929/1930 senesinde 42 hanıma ortamektep, 47 hanıma lise şahadetnamesi vermeye muvaffak olan mektebin ilk şahadetname verdiği 1919/1920 senesinde tali sınıflarına 80 talebe devam etmekte iken bugün mektebin birinci ve ikinci devresine devam eden talebenin 292'si leyli olmak üzere mevcudu 592'dir. Mektep halen Göztepe ile Erenköy arasında bulunan Rıdvan Paşa ve Hüseyin Paşa köşklerindedir. Rıdvan Paşa Köşkü 1916, Hüseyin Paşa Köşkü de 1925 senesinde satın alındığından her iki bina hükümetin malıdır. Her iki bina dahilinde ihtiyaca münasip birçok ilaveler ve tamirler yapılmış, ezcümle büyük bir beden terbiyesi salonu, bir yemekhane yapılmış ve bir kimya laboratuvarı vücuda getirilmiştir."

Mahir Bey'e teşekkür ve vazifesinde her zaman için muvaffakiyet temenni ederek ayrılırken mektebin bahçesinde kuşlar gibi cıvıldaşarak gezen, oynayan ve yarınki neslin müşfik birer annesi olacak hanım kızlarımızı da hayırlı istikballer diliyordum.

M. M.

(S. 121, 15 Aralık 1930, s. 104-105)

Gölgeler ve Ben

-Bilecik Vilayet Matbaası, 1930-

Geçen gün idarehaneye gittiğim zaman yeni gelmiş mektuplar arasında "Gölgeler ve Ben" adlı küçük bir şiir kitabı nazarı dikkatimi celp etti. Baştan 23'üncü sayfaya kadar olan kısmı Hüsamettin Şemsi, üst tarafı ise İbrahim Tarık Bey'e ait olan manzumeleri havi olan bu küçük eseri okudum. Henüz yeni yazmaya başladıkları

yazılardan his olunan bu iki gençten bilhassa ikincisinde yani İbrahim Tarık Bey de bir istidat sezdim. Faraza "Hamamda Kadınlar" şiirinde:

Bin bir jale sönüyor saçlarının üstünde;
Bir şehvet ateşi ile titriyor damla damla
Dökülen sular bile her kadının göğsünde.
……..
İsterdim ki ben de bir cansız hamam olsaydım:
Her kadın vücudunun kucağımda bayıltıp,
Bin kadın raşesine yıllarca doymasaydım…

Ve "Olur" adlı manzumede:

Kalbinde saf bir emel,
Saçlarını yele ver;
Gözünde geçen günler,
Yolumda bir sel olur.

Her akşam onu bekle,
Elinde bir çiçekle.
Saatleri ilmekle,
İntizar, emel olur.

Ne böyle sararıp sol,
Ne saçını ağart, yol.
"Aslı"nın bir eşi ol,
Sabrın bir heykel olur.

Gibi güzel kıtalar var.

İsmini ilk defa öğrendiğim İbrahim Tarık Bey de oldukça kuvvetli bir istidat bulunduğuna daha ziyade hükmettiren bir yazısını ise bir gün sonra aldım ve "Tahassür" adını taşıyan bu şiiri 99'uncu sayfada da neşrettim. Kitapta bulunmayan bu eser daha sonra yazılmış olmalıdır. Bu da İbrahim Tarık Bey'in günden güne artan bir kudreti olduğunu göstermektedir. Binaenaleyh kendisine şerefli istikballer temenni ederim.

M. M.

(S. 121, 15 Aralık 1930, s. 112)

İnkılaba Suikast

Menemen hadisesini bugün artık öğrenmeyen bir fert kalmamıştır. Tüyler ürpertici, başlar döndürücü olan bu kanlı ve acı vaka diyebilirim ki inkılabımıza karşı yapılmış bir suikasttır. Acaba din namına hareket ettiklerini vehmeden bu adamlar tasavvur ettikleri manevi saha haricinde yeni bir engizisyon mu yapmaya kalktılar? Halbuki biz artık o gibi (…) hayalinden (…) öğreniyor ve (…) namına hareket eden herkesten de tiksiniyoruz. Çünkü tarihimiz de gösteriyor ki her devirde din namına yapılan hareketler, kan kokuları yaratmıştır. Hadisler bile uydurulmak suretiyle menfaat elde etmeye çalışan, tarih denilen büyük hâkimin telinine uğramaktan kendilerini kurtaramamışlardır.

Fakat, artık bu gibi iddialarla, şarlatanlıklarla kimsenin aldatılamayacağı bir devirde bu din aşıkları (!) nasıl bir din istiyorlardı? Bunların yaratmak istedikleri din, yoksa tarihin kaydetmediği cinayetlere vasıta olacak cehennemî bir yol mu olacaktır?

Asıl meselenin acı tarafı, vatanın müdafaası için hayatını nezretmiş küçük rütbeli bir kumandanın caniyane bir şekilde mahvedilmesidir.

İnsanlıktan uzaklaşmış olan bu gibi vahşet mümessilleri için istenilecek şey ebedi lanetlerden başka acaba ile olabilir?!

(S. 122, 1 Ocak 1931, s. 113)

İstanbul'da Mektepçilik: Galatasaray Lisesi

Memleketimizde çok kıymetli şahsiyetler yetiştiren bu tarihi mektebin müdür Fethi BEY uzun bir tetkikin neticesi olarak elde ettiği malumatı telhis ederek demiştir ki:

"Mektep, İkinci Beyazıt zamanında 1886 tarihinde bir Enderun Mektebi halinde 3 ahşap pavyondan mürekkep olmak üzere Galatasaray Mektebi namı ile elyevm mektebin bulunduğu mahâlde tesis edilmiştir.

Kanuni ve Selim devirlerinde ıslahat vücuda getirilmiş, ders programları ıslah edilmiş bir kütüphane yapılmıştır.

Talebe, devşirme usulü ile toplanan gençlerden mürekkepmiş. O tarihte mektebin müdürün Galatasaray ağası denilirmiş. Bu ağalardan bir tanesi Beyoğlu'nda Ağa Camii avlusunda metfundur. İsmi Davut Ağa'dır. Vefat tarihi 1057'dir.

Mektebin civarında, Galatasaray Hamamı namı ile maruf olan hamam inşa edilmiştir, ki bilahare satılmış ve mekteple alakası kalmamıştır.

Mektep, büyük Tophane yangınında iki kere yanmış. Sultan Mahmut devrinde bir aralık tıbbiye mektebi olmuş. 20-25 sene kadar metruk kalmış. Abdülaziz'in Avrupa seferini müteakip Ali ve Fuat Paşalar gibi garp kültürüne meyleden ricalin teşebbüsleri ile ve o tarihte Maarif Nazırı olan Saffet Paşa'nın kuvvetli muzaheret ve muavenet ile 1868 tarihinde mektebin elyevm bulunduğu bina kagir olarak inşa

edilmiştir. İlim ve fenlere müteallik birçok derslerin de Fransızca olarak tedrisi esası tespit edilmiştir.

Mektebin ilk müdürü Fransız olup Mösyö De Salve'dır. Sonra sırası ile Hariciye Müsteşarı Vahan Efendi, Fotyadi Bey, Sava Paşa, Ali Suavi merhum, Ali Nizami Paşa, Halil Efendi, Karaca Paşa, İsmail Bey (1880-1894), Abdurrahman Şeref Bey (1894-1908), Emrullah Efendi (on dört sene müdürlük yapmış), Azmi, Tevfik Fikret, Salih Zeki, Salih Arif, Faik, Bedri, Behçet Beyler müdür olmuşlardır. Hıristiyan müdürler zamanında Türk talebe miktarı çok azken bilahare mektep tamamen Türk müdür idaresine geçtikten sonra Türk talebe miktarı tedricen artmış, bidayette 300 kişi iken halen 1435 olmuştur. Bunların içinde bir Japon, bir Bulgar ve iki Musevi talebe vardır; diğerleri kamilen Türk'tür.

Mektepte en iyi terbiye sistemi tatbiki ve kıymetli hocaların toplanması Tevfik Fikret zamanına tesadüf eder.

1868 tarihinden sonra Galatasaray'ın da tedrisatının başlıca kısımları Fransızca olmak üzere aynı bina dahilinde hukuk ve bir de mühendis mektebi küşat edilmiştir. Bir aralık aynı binada rasathane de tesis etmişlerdir.

Mektep üçüncü defa olarak Meşrutiyet'in ilanından bir sene evvel yanmış ve tedrisata halel gelmemek üzere talebe Beylerbeyi'ne nakledilmiştir.

Tevfik Fikret merhum zamanında mektep yeniden asri bir mektebin büyün ihtiyaçları düşünülerek inşa edilmiştir!"

Fethi BEY elde ettiği bu malumat dolayısı ile takdire şayandır. Kendisine, hakkımda gösterdiği nezaket ve incelik dolayısıyla teşekkür ederim.

Başka bir nüshada da talebe arasında meydana getirilen teşekküllerden -diğer mekteplerimize örnek olabilmesi için- bahsedeceğim.

M. M.

(S. 122, 1 Ocak 1931, s. 120-122)

Gençlikten Beklenen

Asrımızın medeniyeti ve cihan gençliği göz önüne getirilince, her milletin tekâmül ve terakki yolundaki seviyesi düşünülünce içte müteessir olmamak mümkün değil. Acaba bizim bu dereceyi bulduğumuz, Avrupa milletleriyle beraber yürüdüğümüz bir devir gelecek midir?

Bu suale "evet" diyebilmek pek kolay olmasa gerek. Geçirdiğimiz büyük inkılaplar bizi gaflet uykusundan hâlâ uyandırmadı. Biz, inkılap gençliğinden heyecan, kudret, azim ve yorulmadan çalışmak bekliyorduk. Yarınımızı yaratacağını umduğumuz bu gençlik bugün acınacak bir hâldedir. Semt, semt kahvehaneleri, çayhaneleri, kıraathaneler -şayet görmedinizse- memleketin hayatını düşünerek geziniz. Yarın için büyük ümitler beslediğiniz bu gençliği; poker, iskambil, bilardo,

tavla masaları başında bunaltıcı bir havayı teneffüs etmeye çabalar göreceksiniz! Aralarında lise ve ortamektep talebeleri de vardır.

Bu sahneleri seyrettikten sonra yukarıda söylediğim sözler dolayısıyla zannederim ki beni mazur görür ve içten ağlarsınız!

Acaba medeni milletler bugünkü derece ve seviyeyi böyle bir hayat yaşayarak mı, kahve köşelerinde esneyerek mi buldular?!

Burada, çok mühim bir hadiseyi kaydetmeden geçemeyeceğim:

Gazinin, İstanbul'da bulunduğu sırada, Darülfünunu ziyareti günü idi. Dönüşte, otomobilin hareketi anında: "Yaşa büyük kral!" avazesinin yukarıdan göklere uçtuğunu duyduğum zaman titredim. Henüz, aramızda, hususla Darülfünun gibi bir irfan ocağında inkılabı ve yaşadığı devri idrak edemeyenler bile var!

Ey, inkılap gençliği! Artık daldığın derin uykudan uyan! Anadolu Harbi'nde canını varını feda ederek ölen Mehmetçiğin ruhunu olsun incitmemek için daldığın gaflet uykusundan uyan!

(S. 123, 1 Şubat 1931, s. 129)

İstanbul'da Mektepçilik: İstanbul Erkek Lisesi, İstanbul Kız Lisesi

Mektep müdürü Celal Ferdi Bey mecmuamız hakkında, aşağıdaki tarihçeyi temin ve lütfetmek suretiyle büyük bir samimiyet göstermiştir. Vazifesinde muvaffakiyet diler ve teşekkür ederiz.

"İstanbul Erkek Lisesi, Şemşülmaarif namı ile Türkiye'de ilk defa açılan hususi mekteptir. Vefa'da Boztoğan kemerinde 1300 tarihinde Selanikli Abdi Kâmil Efendi'yle Bahriye yüzbaşılığından istifa etmiş Nadir Bey tarafından müştereken açılmıştır. 1301 tarihinde aralarında çıkan ihtilaf yüzünden Nadir Bey ayrılmış ve Meşihat-i İslamiye dairesi bitiğindeki konakta Numune-i Terakki mektebi açmıştır. Mektep, iki sene kadar bir zaman sonra Çırçıra, Kaptan Paşa yokuşundaki konağa ve üç sene kadar bir müddet sonra da Şehzadebaşı'na, camiin Burmalı Mescit tarafından Mümtaz Bey Konağı'na nakledilmiştir.

1312 senesinde Maarif Nezareti tarafından satın alınmış, müdür ve müessis Nadir Bey, Aşiret Mekteb-i Âlisi'ne müdür ve ders nazır Hüseyin Bey menkuben Şam Maarif müdürlüğüne tayin edilmiştir.

Bilahare sıra ile ve az fasılalarla müdürlüğe Hacı Kenan, Numan ve Memduh Beyler tayin edilmişlerdir.

Mektep, 1314 tarihinde Ağa yokuşuna Şirvanizade Rüştü Paşa konağına nakledilmiş ve 1316'da müdürlüğe Vefa İdadisi sabık müdürü Abdi Bey ve Memduh Bey, Vefa'ya nakil ve tayin edilmişlerdir.

1318'de Abdi Bey mektebi ıslah maksadıyla Koskada Yeşil Tulumba'daki Medrese-i Edebiye namındaki mektebi sahibi Hamdi Bey'den satın alarak son iki idadi

sınıfını oraya vermiştir. 1319'da dört senelik idadiler beşe iblağ edilince bütün sınıflar Şirvani Konağı'nda birleştirilmiştir.

1320'de Saraçhanebaşı'ndaki Haşim Paşa konağı -nezareti zamanında- bankaya verilecek faizle 4800 liraya satın alınmış ve idadi sınıfları oraya geçirilmiştir. Mektep; 3 rüşti, 3 iptidai ve 4 idadi olarak 10 sınıftan ibaretti.

İdadi sınıflarına yemek, Şirvani Konağı'ndan, kulplu bakıralar ile ve sırıkla giderdi. Bu sırada Abdi Bey şeker hatalığına yakalandığından mezunen Yakacık'a gitti. Yerine Abdi Kâmil Efendi -yukarıda bahsedilen- ve imtihana yakın Meclis-i Kebir-i Maarif azasından İhtilafcı Ziya Bey vekaleten tayin edildiler. Mektep, yeniden 1321'de tatil esnasında ayda 23 lira kira ile Kantarcılar'da Ethem Paşa Konağı tutularak nakledildi. 1322'de Abdi Bey'yle nezaret Tetkik-i Müellefat azasından Tevfik Daniş Bey arasında becayiş yapıldı.

Tevfik Daniş Bey az zamanda bankaya olan 4800 lira ile diğer borçları tesviye etti. Meşrutiyet'in ilanından iki ay sonra T. Daniş Bey, Meclis-i Kebir-i Maarif azalığına terfian ve yerine de Ebülmuhsin Kemal Bey tayin edildi. Kemal Bey ilk teceddüdü göstermiştir. Rüşti ve iptidai sınıflarını birleştirmiş ve 5 seneye indirmiştir.

1325'te mektep İstanbul Leyli İdadisi namıyla darülfünun ve Mektep-i Mülkiye binasına nakledilmiştir. Aynı senede Kemal Bey, Mercan İdadisi'ne ve yerine yeniden Hüseyin Avni Bey; 1326'da Lütfi, 1327'de tekrar Ebülmuhsin Kemal, 1328'de Saffet, 1328'da ise Mekatip-i Ecnebiye müfettişlerinden Süreyya Beyler mektebin müdürlüğüne tayin edilmişlerdir.

Seferberliğin ilanını takip eden ders yılı esnasında talebenin nezarete müracaatla hareketi neticesi, Süreyya Bey'in gitmemek hususundaki ısrarına rağmen Galata'ya Saint Benoit Fransız Mektebi'nin erkekler kısmına nazır Şükrü Bey'in emri ile taşınıldı ve taallül gösterdiği bahanesiyle Kabataş Sultanisi müdürü Nazım Bey'le aralarında becayiş yapıldı. Süreyya Bey istifa etti. Taşınılmaya 15 Kanunuevvel 1330'da başlanıldı. Sonraları kız tarafı da igal edilerek Nazım Bey'in himmetiyle mükemmel hamamlar, yatakhaneler vücuda getirildi.

1334'te Mekteb-i Mülkiye'nin ihyası üzerine Nazım Bey müdürlüğüne, yerine de muavini Şakir Bey tayin edilmiştir.

1335'te mütareke üzerine Fransızlar ani olarak Bahriye silahendazile mektebi işgal için her kapıya süngülü birer manga asker koymuşlardır. Boşaltmak için verdikleri 9 günlük mühlet akşamüzeri dört güne biraz sonra da 2 güne indirilmiştir.

Şakir Bey'in nezarete müracaatı üzerine eşya ve erzakın Bezmi Alem Sultanisi'nde depo edilmesi söyleniyor.

Tekrar nezarete giden Şakir Bey Taliye birinci şube müdürü İbrahim Sabir Bey'in delaletiyle Saraçhanebaşı'ndaki Kız Sanayi Mektebi ile Haşim Paşa Konağı'ndaki kız mekteplerinin lağv ile oraya nakline müsaade aldı. Mektepte

bulunan daimî talebe, memur, hademe ve müdürün çalışması ile eşyanın mühim kısmı taşıtıldı. Bazı eşyayı Fransızlar vermemişlerdir.

1330'da Saint Benoit'da ilk yemek pişen gün 15 Kanunuevveldir. Avdette Münir Paşa Konağı'nda yine aynı tarihte ilk yemek pişmiştir.

Hayli müşküllerle karşılaşıldıktan sonra noksanlar yavaş yavaş temin edilmiştir.

Günün birinde Şakir Bey, Orta Tedrisat Müdür-i Umumisi Fuat Şemsi Bey'le arası açıldığından Mercan Sultanisi'ne nakledildi, o da istifa etti. Yerine tayin edilen Akil Bey, gelene kadar muavin Yusuf Kemal Bey vekalet etti. Altı ay sonra Feridun Bey tayin edildi ve 9 ay kaldı. Sonra Fuat Bey geldi.

1338'den itibaren Haydar Bey -Maarif müdürüdür- müdür olarak 3 sene kaldı. Sonra Şemsettin Bey geldi, Maliye Nezareti binasını aldı ve nakle başlandı. Trabzon Maarif Müdürlüğü'ne nakledilen Şemsettin Bey'in yerine ikinci defa olarak Lütfi Bey tayin edildi ve bir seneden fazla kaldı. Ondan sonra ise Besim Bey bir buçuk sene müdürlükte bulundu.

Bugün mektepte on altı sınıf vardır. Bunlardan altısı birinci, diğerleri ikinci devreye ait sınıf ve şubelerdir.

Bütün talebe mevcudu 850 olup 380'i leylidir. Geçen sene 120 mezunumuz vardır."

İstanbul Kız Lisesi

Nakiye Hanım'ın istifasıyla müdürlüğe tayin edilen baş muavin Hatice Hanım mektep hakkında şu malumatı vermek suretiyle mecmuamıza karşı büyük bir kadirşinaslık göstermiştir:

"İstanbul Kız Lisesi 1327'de Kabasakal'da Nemlizadeler'in konağında İstanbul İnas İdadisi olarak küşat edilmiştir. Edep Bey müdür ve Nakiye Hanımefendi de müdür-i sani imiş. Mektep o sene imtihan zamanında yanmış ve diğer bir yere nakledilerek imtihanları icra edilmiştir. 1331 tarihinde İnas İdadisi lağvedilerek talebesi yeniden tesis edilen Bezmi Alem Sultanisi'ne devredilmiştir. Bezmi Alem Sultanisi, elyevm erkek muallim mektebi olan binayı işgal etmekte idi. 1338'de erkek muallim mektebi Bezmi Alem binasına nakledilerek mektep üç kısma ayrıldı. Bu kısımların ikisi Bezmi Alem diğer İstanbul Kız Sultanisi namını aldı ve Kız Sultanisi elyevm Erkek Hayat Mektebi olan binada açıldı. 1339'da İstanbul Kız Sultanisi Bab-ı Meşihat'e naklederek tedrisata devam etti. 1340 senesi Bezmi Alem lağvedilerek talebesi İstanbul Sultasi'ne devredildi ve mektep İstanbul Kız Lisesi ismini aldı. Elyevm Gazi Osman Paşan müdürü olan Sait Bey müdürdü. 1342 (1926-1927) senesinde Bab-ı Meşihat binası mayıs içinde yandı ve imtihanları civarda bulunan ilk mektepte icra edildi. 1926-1927 tedris senesinde Vefa Orta Mektebi'ne nakletti. Bugün de aynı binayı işgal etmektedir. Vefa müdürü Sabri Bey de Kız Lisesi müdürü olarak kalmıştı. 1929-1930 senesinde Nakiye Hanım mektep müdürü tayin edildi.

Meşihat binasında mektebin bütün evrakı yanmış olduğundan o tarihten evvel mezun olan talebe adedi bizce malum değildir. Mektep 1925-1926 senesinden itibaren 154 mezun vermiştir. Bugün orta ve lise kısımlarını havidir, 800 mevcudu vardır."

M. M.

(S. 123, 1 Şubat 1931, s. 136-139)

Matbuattan Beklenen

"Yılmaz" arkadaşımızın 23 Şubat 1931 tarihli nüshasında baş makalesi "Nasıl Tenevvür Etmeli?" başlığını taşıyordu. Şüphesiz ki ciddi gazete okumak ihtiyacını duyan her fert bu yazıyı okumuştur. Memleketimizin gerek gündelik ve gerekse mevkut gazete ve mecmualarında, bilhassa devrimizde, bu tarzda bir yazıya tesadüf etmek hayli güç olsa gerektir. Avrupa medeniyetini benimsediğimizi her fırsatta söylediğimiz şu devirde matbuata dolduran ve ancak menfaat elde etmekten başka bir gayeye hizmet etmeyen ve halkımızı her zaman sukuta doğru sürükleyen bayağı neşriyat arasında "Yılmaz"ın bahsettiğimiz yazıyı yazması takdire değer bir hadise sayılabilir. Acaba hangi memlekette, bilhassa inkılap zamanlarında matbuat bizde olduğu kadar vazifesini sezememiştir?

Arkadaşımızın mukayesesine nazaran Balkan matbuatı arasında bile bizim en geride kaldığımız anlaşılıyor. Halbuki dün böyle mi idi? Ciddi yazılar okunmuyor mu idi? Faraza Servet-i Fünun bir mektep halinde inkişafını yaparken az mı okuyan kazanmıştı? Şüphesiz ki bu halktan ve muhitten ziyade matbuatın tesiriyle oluyordu!

Okumak bir ihtiyaçtır. Bugün de ortada dolaşan sefil ve bayağı ruhlu adamların ahlâkı ve içtimai terbiyeyi baltalayan bayağı neşriyatı olmasaydı pek tabii idi ki ciddi eserler okunacaktı. Zaten halkın, bu derece ve sevitete düşmesi, bu tarzda gazete ve mecmuaların çoğalması neticesi olmuştur. Binaenaleyh memleketimiz bu türlü sefil varlıklardan eserlerden kurtulur ve kurtarılırsa bizde de fikir sahasında neşriyat yapılması imkânı hasıl olur. Yoksa günden güne sukut eder ve medeni milletler arasında yaşamak hakkını bile kaybederiz. Bu sebepten temennimiz, yurdumuzun menfaatini düşünen bir matbuata mazhariyettir.

(S. 124-125, Mart 1931, s. 145)

İstanbul'da Mektepçilik: Kabataş Lisesi

Ortaköy sahilinde, geçmiş yılların ve devirlerin sırlarını saklayan sarayın yeni sakinleri, cumhuriyet çocukları ve onları yetiştirmeye çalışa muallimlerdir.

Uzun bir koridordan yavaşça geçerken kürsülerde ders takrir veya müzakere etmekle meşgul muallimlerle, onları derin bir sükût içinde dinleyen talebe bu eski çatı altında size yeni yeni ümitler veriyor.

Mektep müdürü Edip Bey deryaya bakan odasında beni nezaketle kabul etti. Neticede, müessese hakkında şu tarihçe vermek lütfunda bulundu:

"Bugün sinesinde sekiz yüze yakın genci yetiştiren Ortaköy'de Feriye saraylarında kain Kabataş Lisesi, Abdülhamit devrine ait Aşiret Mektebi'nin 1907 tarihinde lağvı üzerine halen Gazi Osman Paşa Orta Mektebi tarafından işgal edilmekte olan Kabataş'taki binada 1908 senesi şubatında teessüs etmiş ve aynı sene nisanının beşinci günü yedi senelik nehari idadi olarak bilfiil irfan hayatına girmiş bulunuyordu. Havi olduğu iki binadan küçüğü Abdülhamit'in mabeyincisi İzzet Bey tarafından tahminen 1853 senesinde inşa ettirilmiş ve bilahare Esma Sultan tarafından satın alınarak müteakiben mülga Maarif Nezareti'ne intikal eylemiş ve 1894 tarihinde leyli olarak Aşiret Mektebi ittihaz ve kifayetsizliği hasebiyle ertesi sene büyük bina inşa edilmiştir.

Kabataş İdadisi'nin ilk müdürü müderris Avnizade Hasan Tahsin Bey'dir. Mektebe, 1908 senesi nisanında açılmasına rağmen imtihanla ve naklen kaydedilmek suretiyle bütün sınıflar küşat edilerek 276 talebe alınmış ve dördü gayrimüslim olmak üzere o sene 23 talebe mezun olmuştur. Müteakip seneler milli camiamıza 25, 26, 23, 21, 29 ki ceman 124 mezun yetiştiren müessesenin talebe miktarı da bazı seneler 300'e kadar yükselmişti. 4 Teşrinisani 1913 tarihinde 12 senelik sultani ismini alan Kabataş Mektebi'nde iptidai kısım da teşekkül etmiştir. 1919 tarihine kadar nehari sultani(lise) olmakta devam eden mektep mezkûr sene bidayetinde mütarekeyi müteakip İngiliz devreli bir lise için eski bina kifayet etmiyordu. 1924 senesi nihayetinde 11, 12'nci sınıflar birleştirilmek üzere sultanilerin tahsili 11 sene indirildi. 1925-1926 ders senesi nihayetinde de sultanilerin ilk kısımları tamamen lağvedildi.

Kabataş Lisesi için en feyizli sene darülfünuna ve şubelerine 58 genç yetiştirdiği 1926-1927 ders senesidir.

Tedricen terakki eden Kabataş Lisesi 1928 Eylülünde Ortaköy'deki binaya nakledildikten sonra gerek leyli, gerekse nehari talebesi itibariyle iki misli inkişaf etmiştir. Bu suretle halen 250'si leyli olmak üzere 800ê yakın talebe ve 16 sınıflı bir mekteptir.

Geçen seneki mezunların adedi 44'tür. Laboratuvarı ihtiyaca göre tanzim edilen Kabataş için son zamanlarda talebenin çokluğu ile mütenasip geniş ve asri vir beden terbiyesi salonun inşası da ikmal edilmek üzeredir."

M. M.

(S. 124-125, Mart 1931, s. 152-153)

Darülfünundan Beklenen

Geçen ve evvelki musahabelerimde "Gençlikten Beklenen" ve "Matbuattan Beklenen" şeylerin neler olabileceğini kısaca yazmıştım. Bu nüshada ise darülfünundan neler beklediğimizi söylemek istiyorum.

Darülfünun bir memleketin dimağı, beyni demektir. Binaenaleyh o işlerse, o memleketin şuuru, iradesi olur. Gençlik darülfünundan iman, kudret ve kuvvet alır. Eğer orada kuvvetli fikirler doğuracak profesörler varsa gençlik arasında fikir cereyanları hasıl olur, şuurlu, iradeli bir hatta birkaç sınıf meydana gelir. Şüphesiz ki işleyen bir dimağa sahip insan nasıl bir varlık yaratabilirse, fikir akıntıları yapabilen bir darülfününa malik bir memleket de şuurlu, mefkureli bir gençlik yaratabilir. Acaba bizim darülfünunumuz bu şeyleri yapmış mıdır ve yapıyor mu?

Bu sualin cevabını, meydana getirdiği veya getireceği eserlerle darülfünunumuz vermelidir!

Yalnız bu küçük sütunlarda uzun uzadıya yazmak imkânı olmadığından, söylemeden geçemeyeceğim bir nokta var:

Dün, kürsülerimizi dolduran profesörlerimiz etraflarına oldukça kuvvetli bir gençlik zümresi toplayıp birçok fikirlerle talebelerini aşılıyorlardı. Halbuki, bugün, darülfünunumuzda kürsü işgal eden ve bilhassa Avrupa'da tahsil görmüş genç muallimlerimizde böyle bir hareket, hatta bir hareket başlangıcı bile göremiyoruz.

Acaba onlar böyle susarken vazifelerini yaptıklarına inanıyorlar mı? Yoksa!

(S. 126, 15 Mayıs 1931, s. 169)

İstanbul'da Mektepçilik: Pertevniyal Lisesi

Aksaray'da Valide Camii civarında bulunan Pertevniyal Lisesi'ni ziyaretim esnasında eski bir muallim olan mektep müdürü Mahmut Bey müessesenin yeni olması dolayısıyla henüz bir tarihçeye malik olmadığını söyleyerek şu kısa malumatı vermiştir:

"İstanbul'da liselere olan tehacüm yeni bir lise açılmasını mucip olarak mahiyetti idi. Bu sebepten Maarif Vekaleti Pertevniyal Lisesi'ni açtı. Pertevniyal Vakfı tarafından yanan Mamudiye Rüştiyesi yerine yapılmış olan bina kübiktir. Vekalet lazım olan tahsisatı vermiştir. Biz de kuvvetli bir irfan müessesesi olması için çalışıyoruz. Kadromuz tamamdır."

Mektebi gezdim. Bugünkü ihtiyaçları tatmin edecek mahiyettedir. Kimya laboratuvarı ikmal edilmiştir. Burada 50 talebe ayrı ayrı yani her sınıfın talebesi tecrübeleri bizzat yapmaktadır. Fizik laboratuvarı tamamıyla tanzim olunmuştur.

Fizik laboratuvarı da tamamıyla tanzim ve Avrupa'ya fizik aletleri sipariş edilmiştir.

Pek yakında gelmesi beklenen bu aletlerle vücuda getirilecek olan laboratuvarın mevcut liselerimizin hiç birisiyle mukayese edilemeyecek derecede olacağı tahmin edilebilir.

Tabiiye laboratuvarlarının aletleri ise kısmen tedavi ve diğer bazı kısımları da coğrafya, tarih aletleriyle Avrupa'ya sipariş edilmiştir.

Memleketimiz maarifine büyük hizmetler yapacak olan bu irfan müessesesinin çalışmasında muvaffak olmasını bütün samimiyetimizle dileriz.

M. M.

(S. 126, 15 Mayıs 1931, s. 177)

Yeni Matbuat Kanunu

Türkiye matbuatı son günlerde yeni bir istihaleye uğradı. Esasen inkılaplara sahne olan memleketimizde bu yeni matbuat kanunu tabii bir şekilde karşılanmalıydı. Gerçi bu kanun birçok kimselerin infialini mucip olmadı değil. Fakat bu zavallı yurda her gün yeni bir şekilde, menfaat endişe ve düşüncesiyle yapılan fena aşıların artık yapılamayacağını duyabilmek bile bizi sevindirdi. Çünkü memleket halkını cehaletten kurtarmayı düşünürken birtakım türedilerin bayağı ve muhitin içtimai bünye ve ahlâkını baltalayacak şekildeki neşriyatı saf köylüyü bile saffetinden, ruhundan, vicdanından uzaklaştırıyordu. Yeni harflerimizi kabul ettiğimiz zamanlar dostlarımdan birisine: "Keşke halkımız okumayı çabucak öğrenmeseydi… Çünkü tamamıyla cahil olan köylülerimiz temiz duygularını, saffetlerini bu rezilane yazıları okumak suretiyle kaybedecekler. Halbuki ben, cehaleti bu tarzda okuyup yazmaya bin kere tercih ederdim!" demiştim.

Gün geçtikçe bu efendiler, içtimai terbiyeye ve insanlık hudutlarını, meydanı serbest bulduklarından büsbütün geçtiler ve baltalamadıkları bir köşe bırakmamaya azmetmiş gibi gayelerine doğru bütün varlık ve kuvvetleriyle yürüdüler.

Fakat bir gün geldi ki memleketimizi idare edenler bu vaziyetin derece fenalığını anladılar ve dün nasıl düşman istilasından vatanımızı kurtarmaya karar verdilerse bugün de u ruhu ve vicdanı kararmış insanların istilasından halkımızı kurtarmaya karar verdiler. Şüphesiz ki bu hususta en çok sevinen ve bütün samimiyet alkışlayan da biziz. Fakat, tatmini lazım bazı şeylerle karşılaştığımızı da unutmayalım: Okumanın bir ihtiyaç olduğunu düşünerek ciddi yazıları halkın önen sermek… Halkın fikir seviyesini yükseltmek! Bu da bilhassa bugüne kadar düzgün ve nezih neşriyat ile tamamen maddenin, paranın hâkim olduğu bir devirde, matbuatı kaplayan ve iğrenç yazılarıyla ahlâki ve içtimai bünyeyi tahrip eden gazete ve mecmualara uymayıp feragat ve fedakarlıkla yürüyen ciddi müesseseleri korumakla başarılabilir.

(S. 127, 15 Eylül 1931, s. 185-186)

Son Türkçe Neşriyat: Estetik

Okuyup yazma bilmeyenlerin hiç kalmayacak kadar azaldığı bazı memleketlerde, ezcümle Almanya'da ilk tahsil senelerini bitirmiş olanlara veya her şey hakkında umumi bilgiler edinmek isteyenlere mahsus halk kitapları neşredilir. İşte bizde de bunlara benzer şeyler yapılmak isteniyor. Fakat ne yazık! Çünkü bizde ne

umumi tahsil bu kadar genişlemiş ne de her şey hakkında umumi bilgiler edinmek isteyenlerin adedini çoğaltacak bu gibi ihtiyaçları doğuracak muhit teşekkül etmiştir.

Bir kütüphanemiz İskenderlerin, Napoleonların hayatlarını bir sıra halinde neşre başladı. Bunların karileri acaba kimler olabilir? Mimar Sinan'a hasredilen cildin milli kıymeti haricinden diğerleri ikinci plana düşüyorlar.

Bizde kitap okuyanlar ya basit romanlara gözünü vakfeden ilk tahsil görmüşler yahut da bütün tahsil devresini bitirip de meslek hayatına girmiş olanlardır. Bu iki kutup arasında kalanlar, mesela ecnebi mekteplerinde bir lisan elde etmek sayesinde erkenden ciddi okuyuşlara düşmüş kimselerimiz azdır. Bu vaziyet karşısında ve meslekten olan yüksek doktor, zabit, avukat ve riyaziyecelerimizin yüzde doksan ecnebi telifattan istifade ettikleri ve mektep kitaplarımızın da maarif tarafından iftiharı mucip bir kuvvette temin edildiği düşünülerek ve yüksek neşriyat siyasetimiz şu iki cephede yürümelidir:

1- Mufassal bir Türkçe ansiklopediye muhtacız. İlim, fen, sanat vadisindeki bütün keşfiyat ve terakkiyatı kendi tarih ve tekamülleri dahilinde gösterecek olan böyle bir eser, kitabıyat bilgileri ile tahkim edilirse, gençlik arasında tasavvur edilemeyecek kadar şümullü bir çalışma aşkı uyandıracaktır.

2- Milli harsımıza ait tetebbu eserlerine muhtacız. Köprülüzade Fuat, Ahmet Refik Beylerin kitapları gibi neşriyatın, eski fen neşriyatının çoğalması temenni olunur. Hatta Kerem ile Aslı dururken Napoleon'dan bana ne! Napoleon, Bethoven mıdır ki şahsiyetini gençliğe tanıtmaktan fayda umarız? Bizim tarihimiz Napoleon'dan daha büyük ve enerjik simalarla doludur…

Hüseyin Cahit Bey -ifadesinin çok terkipli olmasına rağmen- Oğlumun Kütühanesi yerine herhangi bir ansiklopediyi hatta resimsiz olarak terceme etmiş olsaydı pek daha faydalı bir iş görmüş olurdu. Para fedakarlığından çekinmeyen kütüphane sahiplerine de aynı düşünceleri hatırlatmak isteriz.

Cemil Sena – Estetik

Hüseyin Cahit Bey'in Oğlumun Kütüphanesi'nde çıkan "Sanayi'-i Nefise" 1925 hakkındaki bir tercemesi ile Ziyaettin Fahri ve Hasan Âli Beylerin bediiyata ait küçük kitapları ve bazı makaleler hariç tutulursa estetik hakkında Türkçe müstakil hiçbir eser mevcut değildi. Sanatın felsefesi tutunmadan yeni bir sanat cereyanı beklemek neticesiz bir intizar olmasa bile, herhâlde vadesi uzun bir istikbalde tahakkuk edecek bir şey olacaktır. Bunun içindir ki sanat felsefesine müteallik eserlerin çoğalmasını, müntesiplerinin artmasını sanatkârlarımız arasında bu nevi tetebbulara karşı canlı bir meyil uyanmasını temenni etmek mecburiyeti vardır. Cemil Sena Bey'in estetik kitabı işte böyle bir ihtiyaç devresinde çıktı. Hacmimin küçüklüğü dolayısıyla, eser, mevzumuzun her bahsini ihtiva etmiyor, neticede ikinci ve üçüncü ciltlerinin tevalisini temenni etmek zarureti hasıl oluyor. Müellif, tamamıyla spiritüalist bir görüşle mevzunu tefsir etmiş, çok mühim maddelere dokunmuştur.

M. M.

(S. 127, 15 Eylül 1931, s. 200)

Yeni Bir Hayatın Başlangıcı

Artık yazın bunaltıcı sıcakları çekildi. Her yerde ve her tarafta yeni bir hayat, yeni bir çalışma sahnesi canlanıyor. Tatil devresinde uykudan bunalan mektepler yavaş yavaş esnedi ve gözlerini açtı. Sessizliğe alışan bu binalarda muhtelif yılların çocukları artık cıvıldıyor, oynuyor; kürsülerden muallimlerin sesleri yayılıyor ve yükseliyor. Her yerde yeni seneyi karşılayacak insanların hummalı çalışmaları göze çarpıyor. Kırlar, kır gazinoları, plajlar sayfiye yerleri hazan bestelerini ağlıyor.

Bugüne kadar sessizliğe gömülen kapalı sinemalar, gazinolar, pastacılar ve muhtelif eğlence yerleri neşe, sevinç rüyaları görmeye başladı. Düşünen ve mütevekkil salonlar, koltuk, kanepe, peyke ve iskemleler, billur ve sırça sürahiler, şişeler, kadehler dolup boşalıyor. Terzilerin makasları obur ve haris insanların ağzı gibi açılıp kapanıyor. Muhallebicileri camekanlarında çoktan beri göremediğimiz kaymaklı tatlılar bu yeni hayata gülüyor. Yalnız bu kadar mı ya? İlim adamı ve feragat sahibi olduklarını söyleyen müderrisler baremin tesiriyle ismi olmayan bir güreşe tutulduklarından hiçbir şeyi ve etrafı göremiyorlar. Velhasıl iç yüzü bilinemeyen ne başlangıcı ve ne de sonu olmayan bir hayat, filmi ve makinesi olmayan bir sinema halinde… Saniyeler yürüyor, saatler yürüyor ve bütün canlı ve cansız şeyler yürüyor…

Hepimizin saçlarında yılların ve mevsimlerin karlarından, kırağılarından hatıralar var. Gençler ihtiyar, ihtiyarlarsa genç, yeniler eski, eskilerse yeni gözüküyor. Söyleyenler susuyor, susanlar söylüyor.

İşte böyle bir sahnede yeni bir hayata giriyoruz. Artık yazın bunaltıcı sıcakları çekildi. Rehavetle uyuşan sinirler canlanıyor. Temenni edelim ki bu yeni hayattan millet ve memlekete hayırlar, uğurlar gelsin!

(S. 128, 15 Ekim 1931, s. 201)

Dokuzuncu Yıl Basamağında

Bugün, mecmuamız dokuz yaşına giriyor. Yeni bir yıla adım attığımız bu esnada da alnımız açık olarak söyleyebiliriz ki şimdiye kadar ne bir siyasi maksat takip ettik ne de herhangi bir şahsın ve şahsiyetlerin ihtiraslarına alet olduk. Yalnız kalbimizin, vicdanımızın, duygularımızın tercümanı olduk. Ne bir taç karşısında eğildik ne de ihtiyaç karşısında irkildik. Ancak duygularımızı ve anladıklarımızı yazdık ve nihayet kalbimize, sütunlarımıza hakikati işledik. Ne varımız var ne de servetimiz… Fakat maldan, servetten çok yüksek bildiğimiz benlik ve vicdanımız var. Maddelerin, şöhretlerin, ihtirasların hâkim olduğu bir devirde üç beş arkadaşla hakikatin nurundan daha doğrusu imanımızdan kuvvet alarak çalıştık. Her türlü müşküllere, manialara rağmen bıkmadan, yorulmadan hatta eğilmeden yolumuzun dik ve sarp büklümlerinden geçtik. Hilenin, riyanın, ihtiras ve maddenin sesine karşı

kulaklarımızı tıkadık. Menfaatlerin haykırışını duymadık. İhtişamın gölgesine uymadık. İşleyen dimağımız, çarpan kalbimizin bizlere hâkim idi. Gün geldi ki arkadaşlarımız arasında, evine gidebilmek için yol parası bulamayanlar oldu. Fakat taptığımız ışık ve nur, bu yoksulluklar karşısında tanklardan, kalelerden daha kuvvetli göründü ve fazilet, feragat kahramanı olayı her şeye tercih ettik. Bu sebepten, dokuzuncu yılın maneviyat ve iradeden örülmüş basamaklarına çelikten ruhumuzla adım atıyoruz. Bizimle beraber olanlara en kalbi sevgi ve saygılar!

(S. 129, 1 Kasım 1931, s. 213)

İstanbul'da Mektepçilik: Kadıköy Erkek Lisesi

Geçen ders yılı esnasında liselerimizin, alfabe sırasıyla tarihçelerini yazmıştık. Bu sene de ortamekteplerimizin tarihçelerini neşre başlayacaktık. Halbuki iki orta mektebin -Kadıköy Erkek Orta Mektebi, Kandilli Kız Orta Mektebi- liseye tahvilleri dolayısıyla onlardan da bahsi muvafık bulduk. Bu maksatla ziyaret ettiğim Kadıköy Erkek Lisesi müdürü Ferit Zühdü Bey arkadaşımız, her zamanki nezaket ve samimiyetleriyle bizi karşılayarak, mektebin inşasından sonra ilk talebeler arasında bulunduklarını söylediler ve aşağıda yazdığımız tarihçeyi lütfettiler:

"Halen Kadıköy Lisesi'nin işgal eylediği iki binadan şimendifer hattı tarafındaki 1315 tarihinde inşa edilerek 1316 tarihinde Hamidiye Erkek Rüştiyesi namıyla küşat edilmiş ve tedrisata başlanılmıştır. İkinci bina ise 1317'de vazı esas resmi yapılarak ertesi sene aynı namla kız rüştiyesi ittihaz edilmiştir. Bu mektebin ilk müdürü uzun zaman aynı mevkide kalmış, bilahare orta mektebe kalbinde hocalığını da yapmış olan Hacı Erşet Efendi merhumdur.

Meşrutiyet'in ilanından sonra mektep, Maarif Nazırı merhum Emrullah Efendi zamanında numune rüştiyesi haline kalbedilmiş ve müdürlüğüne de halen İstanbul Maarif Müdürü bulunan Ali Haydar Bey tayin edilmiştir.

Ali Haydar Bey'den sonra sabık maarif müsteşarı Mehmet Emin Bey müdür tayin olunmuş ve umumi harbin başlangıcı olan 1330 senesine kadar bu hal devam etmiştir.

Umumi harp esnasında mektep, boş kalan, Yel değirmenindeki Sain Louis ve Sainte Euphemie mekteplerine ait binalara nakledilerek Sultaniye ifrağ edilmiştir. Yeni lise müdürlüğüne numune mektebi müdürü bulunan Mehmet Emin Bey terfian nakledilmiş ve leyli olarak tedrisata başlanmıştır. Bu tarihte mektep, beşi iptidai ve dördü tali olmak üzere 9 sınıftan ibaretti.

1331-1332 ders senesinden sonra mektebin iptidai kısmı ile 6'ıncı ve 7'inci sınıflarda ecnebi lisanında mütecanis olmayan talebeyi yetiştirmek üzere lisan ve fen kursları namıyla hesabına İsviçre'den bir de mütehassıs muallim getirtilmiştir. Bu ecnebi muallim bir müddet sonra yalnız lisanda mütehassıs olduğunu ve ilmi ve fenni olan bazı derslerin ehli olmadığını beyan eylediğinden diğer bir mektebe nakledilmiş

ve o zaman ihzarı sınıflarında Fransızca olarak tedrisi mecburi bulunan dürusu eşya, tarih, coğrafya, hesap, hendese, hayvanat, nebatat, tabakat gibi dersler Müslim ve gayrimüslim Türk muallimleri tarafından tedris edilmiş ise de büyük bir netice elde edilememiştir. 4 Kanunuevvel 1332 tarihinde müdür Mehmet Emin Bey'in darülfünun felsefe müderris muavinliğine tayin olunması üzerine yetine Üsküdar Sultanisi müdürü "şimdiki Moskova büyük elçisi Hüseyin Ragıp Bey" tayin olunmuştur. Hüseyin Ragıp Bey'in müdürlüğü 1333-1334 ders senesi nisanına kadar devam etmiş ve Avrupa'da tahsilde bulunan Türk talebeyi teftişe memur edilmesi üzerine müdürlüğe halen Kabataş Lisesi tarih muallimliğinde bulunmakta olan Niyazi Tevfik Bey tayin edilmiştir.

Mütarekeyi müteakip zikri geçen binalar tahliye ve terk olunarak o zaman Osman Gazi Mektebi namını taşıyan Ali Şamil Paşa Köşkü'ne eşyası nakledilen mektep, biraz sonra Kadıköy numune mektebi ismini taşımakta olan şimdiki işgal ettiği binalardan birine nakletmiştir. 1335-1336 ders senesinde ilk kısmı lağvedilerek yalnız tali kısım bir binada kalmış, iptidai kısmı talebesi de numune mektebi olarak bırakılan ikinci binaya devrolunmuştur. Bu ikinci bina bir müddet Maarif Müdürlüğü'ne tabi numune mektebi halinde kalmış ve 1 Kanunuevvel 1335 tarihinde sultaniye kalb ve ilhak edilmiştir ve bu tarihte Kadıköy Sultanisi, iptidai ve tali kısımlarını havi olarak her iki binada yeniden teessüs etmiştir. Gösterilen fazla rağbet be tehacüm karşısında mevcut binalar kâfi gelmemeye başladığından iki dershaneli bir pavyon inşa edilmiştir. Mektebin bu vaziyeti 1339-1340 senesi martına kadar devam etmiş, 1339-1340 ders senesi iptidasında cumhuriyetin teessüsü üzerine mektebin ismi liseye tahvil olunmuştur. 1925-1926 ders senesi ise yapılan yeni teşkilata göre ortamektep hâl ve namına alan müessese bir binada bırakılarak ilk kısım talebesi talim heyetiyle beraber yeniden maarif idaresine devredilmiş olan diğer binada Kadıköy 35'inci ilk mektep namıyla müstakil kalmıştır. Bir müddet sonra talebenin çokluğu dolayısıyla şubeler açılması zaruret ve ihtiyacına binaen Kadıköy 35'inci ilk mektebin işgali altında bulunan ikinci bina da tekrar mektebe ilhak olunmuştur.

1930 şubatına kadar mektep müdürlüğünü ifa etmiş olan Niyazi Tevfik Bey'in müdürlükten istifası üzerine müdür muavini Hüseyin Necati Bey müdür olmuş, 1931-1932 ders yılı iptidasında da mektep liseye tahvil edilerek müdürlüğüne Davutpaşa Ortamektep müdürlüğünden naklen ben geldim.

Mektebimizin bu sene ikinci devresinin birinci ve ikinci sınıfları teşekkül etmiş ve şubeleriyle beraber sınıfların adedi 12'yi bulmuştur. Halen 500'ü mütecaviz talebe mevcuttur. Bunlardan 120'si ikinci devre talebesidir."

M. M.

(S. 129, 1 Kasım 1931, s. 222-224)

Biraz da Memleket Halkını Düşünelim

Memleketini seven ve her noktadan memleketini düşünen insanlar hiç şüphesiz ki her şeyden evvel memleketinin, yurdunun halkını düşünür ve onların yaralarına merhem olmayı en büyük bir vazife bilir. Yurdunu ve milletini sevmeyen bir insan -çok aciz bile olsa- tasavvur edilir mi? Çünkü insan olabilmek bir meseledir. Her fert insan olamaz. İnsan olabilmek için kazanılması icap eden birçok şeyler vardır. İşte ben de bu noktadan birkaç söz söylemek istiyorum.

Geçenlerde bir arkadaş dedi ki:

- Birkaç defa dikkat ettim. Fatih'te tramvay bekleyen insanlar aynı yerde yarım saatten fazla durdular. Niçin mi dersin? İki mevki araba beklemek için! Vs…

Bu acı sözler ruhumda öyle kırıklıklar, teessürler uyandırdı ki nihayet bir sabah Fatih tramvay durağında bulunmaya karar verdim.

Belki yarım saatten fazla beklenildiği hâlde ikinci mevki bir araba gelmedi. Bilhassa üç arkadaş kadından biri: "Bu da mevki!" dedi. Herhâlde bir yerde çalışıyorlardı.

Neticede o arkadaşın sözlerini bütün kalbimle tasdik ettim.

Şimdi sormak veyahut şikâyet etmek hakkımdır:

Acaba hangi makam ve kuvvet bu işi halledecektir?

Tramvay şirketi, ne zaman -bilhassa sırtından milyonlar kazandığı- bu fakir ve yoksul memleketin zavallı halkını düşünecek veyahut düşünmeye mecbur edilecektir?

Acaba o kuvvet nerede?

(S. 130-131, 1 Aralık 1931, s. 225)

İstanbul'da Mektepçilik: Kandilli Kız Lisesi

Geçen nüshamızda Kadıköy Erkek Lisesi'nin tarihçesini neşretmiştik. Bu sayımızda da Kandilli Kız Lisesi'nde bahsedeceğiz.

Mektebi ziyarete gittiğimiz zaman müdür Akil Bey'in rahatsız ve mezun bulunduğunu öğrendik. Muavin hanım vekalet eden Tevfik Bey'e ricamızı bildireceklerini vadettiler.

Birkaç gün sonra aldığımız ve müessesenin geçirdiği safhaları bildiren mektubu aşağıya aynen derç ediyoruz:

Milli Mecmua Müdüriyet-i Aliyesine

Türk kızlarının tahsili terbiyesi gayesiyle mektebimizin ilk tesis edilen kız liseleri meyanında gerek o zamanki matbuat ve gerek efkâr-ı umumiyede ehemmiyetli bir intiba bırakmıştır.

1332-1333 senesinde Adile Sultan İnas Sultanisi namı altında bir ana sınıfı 5 sınıflık iptidai kısmı ve tali kısımdan da 1334-1335 senesinde dokuzuncu sınıfa, 1335-1336 senesinde onuncu sınıfa kadar teşekkül etmek üzere 12 Teşrinievvel 1332 tarihinde küşat edilmiştir.

Mektep 1340-1341 senesinde ortamektep şekline tahvil edilmiş ve aynı senede iptidai kısmı ilga olunmuştur. 1335-1336 senesinden itibaren şimdiye kadar 260 mezun vermiştir. Mektebin açılması vaktiyle merhum Meclis-i Mebusan reisi Ahmet Rıza Bey'e tevdi edilmiş iken mumaileyhin mektebi küşat etmemesi o zamanki Maarif Nezareti'nin müdahalesini icap ettirmiş ve nezaret bu iş ile leyli olarak açılması mukarrer bulunan Vefa idadisinin eşyasını boş bulunan Kandilli Sarayı'na nakletmek üzere İzzet Bey isminde bir zatı tavzif eylemiştir. Fakat İzzet Bey de işi başaramaya muvaffak olamamış ve Kabataş Sultanisi müdürü bulunan Sait Bey ilave-i memuriyetle Kandilli'ye gönderilmiş ve o zaman mektep tedrisata başlamıştır. Bir müddet sonra Almanya'dan Grumer isminde bir kadın müdür mektep için celbedilmiştir.

Bir buçuk sene sonunda hükümetle kontratı nihayet bulan Madam Grumer'i müteakip mektebi müdür Mahmut Zarif, Edip, Arif, Hilmi, Akil Beyler idare etmiştir. Bu sene Akil Bey'in idaresinde olduğu hâlde mektep tekrar tam devreli bir lise haline ifrağ edilmiştir efendim.

Kandilli Kız Lisesi

Müdür Vekili

TEVFİK

Mecmuamız bugüne kadar şehrimizde bulunan liselerin tarihçelerini sütunlarına derç etti. Bundan sonra da ortamekteplerin geçirdiği safhaları alfabe sırası ile neşredecektir.

M. M.

(S. 130-131, 1 Aralık 1931, s. 237-238)

Yunus Emre Münasebetiyle

129'uncu nüshamızda İstanbul vilayet mektupçusu muallim Osman Bey'in kıymetli bir yazısını neşretmiştik. Edebiyatımızın büyük bir şairinin hakiki hüviyetini meydana koyabilecek olan bu mühim tetkik: "Yunus'un asıl adı Sait hatta Sadettin'dir" başlığını taşımakta idi. Fakat çok teessüfe şayandır ki edebiyat ve fikir adamlarımızı daldıkları derin uykudan uyandırmadı. Halbuki Yunus gibi ancak asırların yetiştirebileceği büyük bir şahsiyetin, bugün, fikir ve edebiyat adamı olduklarını söyleyen üzerinde bile bir iz bırakmayışı ne kadar acıdır.

Geçmişte yetişen büyüklerini bu derece kayıtsızlıkla karşılayan ve onlara hürmet etmesini bilmeyen bir nesil yarın acaba nesiyle iftihar edebilecektir. Bugün

mektep sıralarında dirsek çürütmekte olan yavrucuklar, acaba kimleri kedilerine örnek yapacaklardır?

Hiç şüphesiz ki, büyüklük aşılanamayan ve telkin edilemeyen bir nesil, çöle dikilen fidanlar gibi yeşermeden kurumaya mahkumdur. Dedelerimizin "marifet iltifata tabidir" sözü boş yere söylenmiş değildir; takdirsiz hiçbir kıymetli varlık elde edilemez. Her ne kadar yine bazı feragat sahibi insanlar zuhur etse bile onlar da bu tarzda bir muhitte ancak etraflarına biraz ışık verir ve sonra çok acı sahnelere düşerek ölürler ki bu neticeden de fayda gelmez.

Binaenaleyh hiç değilse edebiyat tarihimizle uğraşan alimlerimizin bu hususa karşı kayıtsız kalamayacaklarını ümit etmek istiyoruz.

(S. 132-133, Ocak 1932, s. 241)

İstanbul'da Mektepçilik: Cumhuriyet Orta Mektebi

Mektep, Fatih civarında Çarşamba'da Sultan Selim Camisi'nin avlusundadır. Ziyaretim esnasında bu irfan ocağı müdürü olan Kemal Emin Bey'den maksat ve gayemizi izahtan sonra müessesenin tarihçesini vermelerini rica ettim.

Kemal Emin Bey, bir zamanlar temaşa hayatına da emek sarf etmişti. Bugün de maarif hayatının sahnelerinde daha geniş ve memlekete faydalı roller yapmaktadır.

Bu çok samimi insan, güler bir yüzle, beni dinledikten sonra şu malumatı verdi:

"1928-1929 senesinde Cumhuriyet Ortamektebi tesis edildi. Bu binada İmam Hatip mektebi vardı. Onu Gedikpaşa'ya naklettiler. Biz de onun yerine buraya geldik. Birinci senesi 180 kadar ilk mekteplerden, 100 kadar da kız lisesinden 280 talebe, ikinci senesi 320, üçüncü senesi yine o kadar, bu sene de 350 kadar talebemiz var.

İlk senesi 26 kişi, ikinci sene 34, üçüncü sene 36 mezun vardır.

Eskiden, mektebimizin yerinde Sultan Selim imareti varmış. Zamanla harap olmuş. Bahçekapısı'nda da Sultan Hamidi evvel medresesi varmış. Hayri Efendi Evkaf Nazırı iken o medreseyi buraya nakletmiş ve bu binayı yapmış. Fakat diğer medreselere nispetle daha yüksekçe bir medrese halini almış.

Bina, Mimar Kemal Bey'in eseridir ve Alâeddin Bey tarafından yapılmıştır.

Tabiatıyla medrese için yapılan bu bina mektep olamazdı. Biz bazı tadilat yaptık. Faraza iki odayı birleştirerek bir sınıf yaptık.

Ortameketepler arasında mektebimiz bina itibariyle en iyilerindendir.

Evvelce muhtelit idi. Fakat şimdi kız ortamektebidir.

Kısa bir hayatı olan bu mektep, pek tabii idi ki uzun bir tarihçeye malik olamazdı. Temenni edelim ki günden güne tekâmül etsin ve yarın müesseseye büyük şerefler getirecek bir nesil yetiştirsin!

M. M.

(S. 132-133, Ocak 1932, s. 251)

Goethe İhtifali Dolayısıyla

Büyük Alman edibi Goethe'nin yüzüncü ölüm senesi dolayısıyla İstanbul Darülfününu'nda yapılan ihtifali ve Darülbedayi tarafından verilen müsamereyi duymayan ve bilmeyen okur yazar bir insan sanırım ki kalmamıştır.

Birçok medeni memleketlerde olduğu gibi, bizde de insanlığa mal edilmiş büyük adamlar için ihtifaller yapılması gayet tabii ve takdire değer bir harekettir. Bu hususta itiraz edecek medeni bir insan tasavvur etmek imkansızdır. Ancak bu münasebetle benim duyduğum derin teessürü paylaşacağınızdan bütün kalbimle eminim:

Acaba, bu memlekette, Goethe kadar münevverlerimizi alakadar edecek vatan kurtarıcıları; fikir, hürriyet ve istiklal duygularını halka ve muhite aşılamış büyük insanlar yetişmemiş midir?

Neden Namık Kemal için, Şinasi için, Köprülü için, İstanbul şairi Nedim için, Yunus Emre ve Fuzuli için ihtifaller yapılmıyor? Sade bu şahıslar mı ya?

Tarihimizde birçok büyük adamlar vardır ki, Goethe kadar hatta daha ziyade bugün bizleri alakadar edebilirler. Çünkü onlar ya doğrudan doğruya bu memleket ve milleti kurtarmışlar veyahut da meydana getirdikleri eserlerin yarattığı neticelerle kurtuluş ve yaşayış yollarını göstermişlerdir.

Bu sebepten, onlara karşı ödemekle mükellef olduğumuz birtakım manevi ve vicdani borçlarımız vardır. Binaenaleyh hiç değilse biraz da KENDİMİZİ BİLMEYE VE BİLDİRMEYE ÇALIŞALIM!

(S. 134-135, Mart 1932, s. 253)

Alkışlanacak Bir Hareket

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin ortamektep ve liselere ait çıkarttığı dört ciltlik tarih kitaplarının tetkiki neticesinde mezkûr mektep tarih muallimlerinin Ankara'da 2 Temmuz'dan 11 Temmuz'a kadar sürecek olan kongrede hazır bulunmalarına karar verilmiştir. Bu toplantıda Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti azaları tarafından tarih muallimleri de 45 dakika veya bir saat sürmek üzere 3,5 konferans hazırlayacaktır. Darülfünun tarih müderris ve muallimleri ise kongrede münekkit sıfatıyla hazır bulunacaklardır.

Temenni olunur ki bu müzakerelere iştirak edecek olan müderris ve muallim beyler Türk tarihinin gerek tetkik usulü ve gerek esas maddeleri hakkında yeni nokta-yı nazarlar, yeni müşahedeler ve şimdiye kadar kimsenin temas ve tetkik etmediği yeni yeni mevzuları ortaya atsınlar.

Türk tarihinin tetkike muhtaç birçok ilmi ve orijinal safhaları vardır. Türklerin eski din ve ananeleri muhtelif dinlere ne suretle geçtikleri ve bu muhtelif dinlerin Türklerin seciyesinde ne gibi aksülameller vücuda getirdiği şimdiye kadar maalesef tetkik edilmiş değildir, bunların her biri yeni bir tetkik mevzu olup yeni bir nokta-yı nazar müdafaası için mühimdir. Bu cihetten kongreden mühim neticeler bekleyebilir ve cemiyet müessislerini de bu hareket dolayısıyla tebrik ederiz.

(S. 136-137, Haziran 1932, s. 265)

Halkımızın Zevkini Yükseltelim

Son zamanlarda gerek gazinolarda ve gerek gramofon plakları vasıtasıyla dinlenilen şarkılar bizleri hayli müteessir ediyor. Musikinin yüksek ve bedii bir sanat olduğu şüphesizdir. Halbuki halkımızın zevkini baltalayan bu bayağı nağme kafilelerinin günden güne çoğalması memleketin ruhu üzerinde çok fena tesirler bırakıyor. Bu, sokak dilencileri ahengini andıran nağmelere kulakları alışan nesilde bundan sonra bedii duygular aramak zannederim ki pek abes bir şey olur.

Acaba hangi mukallit ve ruhsuz insanlar bunları piyasaya sürüyor? Sade bu kadarla da kalmıyor. Gramofon ve plak fabrikaları da bunları hiç durmadan çoğaltıyor. Çünkü onlara her an hâkim olan yegâne bir kuvvet var: para… Onlar, bu memleketle alakadar olmadıkları için belki bu hareketlerinde haklı olabilirler ve milletin ince duygularla yoğrulmasını hiç düşünemezler. Fakat diğerleri için de iş böyle midir?

Artık halka bu gibi zevksizlikler ve daha doğrusu bayağılıklar aşılayanların hareketleri önüne geçmek zamanı çoktan gelmiş ve geçmiştir. Herhangi bir şekilde olursa olsun bir varlık gösterip hiç değilse bundan sonra halkımızın ruhunu yükseltmeye çalışalım.

(S. 138-139, Ağustos 1932, s. 281)

Yeni Yıla Girerken

Ömrümüzden bir yıl daha, yani 365 gün 6 saat ve şu kadar dakikalık bir zaman daha kaybediyoruz. Diğer taraftan yaşımıza bir yıl daha ilave ediliyor. Daha doğrusu mezara gömülen günlerimize karşı, yaşayış defterimize aynı sayıda ilaveler var.

Acaba bu suretle kazanıyor muyuz yoksa kayıp mı ediyoruz?

Herhangi bir arkadaşa veya dosta rastlarsanız size soruyor: “Bu akşam neredesin?”

Kimisi ders yanıyor: “Param olsaydı ben de bu akşam!”

Velhasıl herkesin bir dileği var!

*

Bütün eğlence yerlerinde yeni seneyi karşılayacaklar için programlar yapılmış. Hemen her yerde hummalı bir faaliyet!

Kaldırımlardan taşan insan dalgalarının arasında, bu bir gece için cebindekini başkalarının cebine boşaltacak ne kadar canlar var. Bir yılda bir gece olsun eğlenmeyi en büyük emel bilenler neticede kendilerini avunmuş bulacaklar mı?

Her ne de olsa Fikret'e hak verelim:

İnan Haluk ezeli bir şifadır aldanmak!

Ey aziz okuyan ve ey aziz kardeş sen de aldandığını bilerek yılda bir kere olsun aldan!

Belki, diyeceksin ki: "Ben her zaman aldanıyorum!". O hâlde yılda bir kere de, gömülen günlerinin acısını duymamak için aldan! Nihayet kaybedeceğin birkaç kuruş değil mi? Ben dilerim ki bu yeni yıl hepimiz için kutlu olsun!

(S. 140-141, 1 Ocak 1933, s. 297)

Asıl Buhran Nerede

Aylardan beri alıştığımız ve kullandığımız bir kelime var: buhran!

Yedisinden yetmişine kadar herkes bundan bahsediyor, bundan şikâyet ediyor. Zengin, fakir, kadın, erkek, çoluk çocuk, ihtiyar, herkes ve herkes bu kelimeyi o kadar benimsemiş o kadar ezberlemiş ki…

- Acaba niçin?

Zenginler, bu sorgu karşısında az çok şaşıracaklardır. Fakat ben onların cevabını beklemeden söyleyivereyim: Parayı nereye ve ne için harcayacaklarını bilemediklerinden! Anlıyorsunuz ya, niçin?

Fakirlere gelince: Onlardan da cevap beklemeyelim. Zira onlar buhranı herkesten evvel duymuş ve anlamışlardı. Yalnız onu ifade edecek kudrette değillerdi. Hatta onu anlatacak bir kelime bile bulamıyorlardı.

Kadınlar için ise buhran ne olabilir? Süs, otomobil, ipek ve yahut -mevsime göre- kürk manto, karmen, esans vesaire yokluğunda!

Erkekler mi? Zavallılar, kadınlarını ve ailelerini her vecihle memnun edemediklerinden!

Çoluk çocuğa gelince: büyüklerin, hocalarından, ana, babalarından dinleye dinleye bu kelimeyi papağan gibi ezberlediklerinden!

İhtiyarlar o zavallılar ise: Dünkü yaşayışlarını aradıklarından, gençliklerini bir daha ele geçiremediklerinden dolayı her fırsat düştükçe buhrandan bahsediyorlar. Kim bilir belki de haklıdırlar?

Ben ise… sakın gücenme ve darılma, ey aziz kardeş ve ey aziz dost; bu mecmuayı on seneden beri çıkarmak suretiyle bütün var olan şeylerimi kaybederek bugün onu düzgün bir şekilde çıkaracak kadar bir param olmadığından; daha doğrusu bilgi, sanat ve fikir buhranından şikâyet edeceğim. Anlıyor musun; asıl buhran nerede? Fikir ve sanat adamlarında, sanat ve fikirde!

(S. 142-143, Temmuz 1933, s. 305)

Yalnız Bizi Değil Bütün Bilgi ve Sanat Âlemini Ağlatacak Bir Ölüm: Dr. Rifat Osman Bey

Gerek mecmuamız ve gerek Türk tıp alemi için mühim bir kayıp olduğu kadar, mimari ve tarih için de Rifat Osman Bey'in ölümü büyük bir noksanlıktır. Rifat Bey şüphesiz ki tıbba çok büyük ehemmiyet vererek çalışmış ve ölünceye kadar bu mesleğinde sebat etmiş ve ilk evvel Türkiye'de röntgen tatbikine başlayanlar arasında bulunmuş ve son günlerine kadar bu yolda çalışmıştır. Bununla beraber Rifat Bey'in en büyük zevki tarih ve mimari ile meşgul olmaktı. Hele mimari tarihimize büyük yardımları dokunmuştu.

Mimari eserleri, bilhassa Edirne vilayetindeki bugün bilinmeyen Sinan'ın tezkeresinde kendi itirafı vecihle mevcut olmayan eserlerini meydana çıkarmış ve listesini yapmıştı. O, bunları neşretti.

Sinan'ın iki defa evlendiği hâlde çocuğu olmadığı hakkındaki neşriyatı mühim bir buluş ile reddederek Sinan'ın torunu bile olduğunu, Edirne'de İstanbul yolundaki mezarlıkta bulunduğu mühim ve kıymetli bir lahitle meydana çıkardı.

Tarihi neşriyatta behemehal eski binalara da çok ehemmiyet verirdi. Nitekim Edirne Sarayı hakkında hazırladığı ve henüz neşrolunmayan kitabı, mimariye ve geniş sahada ahşap ve kârgir inşaata dair gayet kıymetli bir menbadır.

Tarihi binalara ve onların mimari teşekküllerine çok merak ederdi. Adeta bu hususta keşif raddesinde mühim buluşları vardı. Tarihi etütlerini bir doktor dikkat be müşahedesiyle gayet ince yapardı. Eserleri, buna güzel bir misaldir.

Mimarlar ve tarihşinaslar için "Edirne Rehnüması" adlı eseri, mecmuamızda ve belediye mecmuasındaki neşriyatı bugün pek ziyade kıymetlidir.

Bu yazdığı eserlerin bir diğer kıymeti de resimli olmaları ve resimlerinin de bizzat kendisi tarafından yapılmış olmasıdır.

Miralay ressam Seyit Bey merhumdan ve müteakiben ressam Üsküdarlı Ali Rıza Bey'den resim dersleri almıştı. İyi resim yapardı. Hele tarama ve tezyini resimleri pek güzeldir. Tıbbiyede daha talebe iken arkadaşları arasında ressam Rifat diye maruftu.

Kendisi çok güzel söz söyler, iyi lisan bilir ve fikirlerinden daima istifade olunurdu. Her vecihle kıymetli ve nezih bir adamdı.

Tarih hususunda tespit olunmuş mevzular üzerinde çalışılmasını sevmezdi. Şimdiye kadar yazılmamış ve yazılması hatıra gelmemiş yüzlerce, gizli ve hiç kimsenin aklına gelmeyen mevzuların meydana çıkarılmasını ister ve bu kabil neşriyatı dikkatle takip ederdi.

Rifat Bey'in müzeciliği de hizmetleri vardır. Edirne Müzesi'nin açılmasında, tertip ve tanziminde çok büyük amil olmuştur.

Rifat Bey Avrupalılarla ilmi temaslara da ehemmiyet verirdi. 1932 eylülünde Bükreş'te münakit "Beynelmilel 9'uncu Tıp Tarihi Kongresi'ne de Türkiye'de çiçek aşısı tarihi hakkında mühim bir etüt göndermişti. Edirne'den geçen Avrupalı müsteşrikler kendisinden bazı malumat alırlardı. Her vecihle bilgi ve dirayetinden istifade olunacak bir yaşta aramızdan çekilmesi çok acı olmuştur.

Milli Mecmua

(S. 142-143, Temmuz 1933, s. 314)

Sayın Okurlarımıza

"Milli Mecmua", büyük harbin sonlarında mütareke yıllarında fışkıran milliyetçilik ateşinin kıvılcımlarında doğan bir dergi idi.

Tam otuz bir yıl önce, güzel ve nazlı İstanbul'umuzun düşman işgal ve çizmeleri altında ezildiği sıralarda, yurtsever birkaç arkadaşın yazı yardımlarıyla çıkarmak istediğimiz bu mecmuanın imtiyazını almaya o günkü idare makamlarına birkaç defa başvurduğumuz hâlde, belki de adı dolayısıyla muvaffak olamamıştık.

Nihayet, bendini çiğneyip aşan ve taşan İstiklal Savaşı'nın galebesi ile bu özden ve içten ülkümüze 10 Kasım 1939 (1923) tarihinde yani tam 29 yıl önce kavuştuk.

Yıllar ve yıllarca milliyetçiliği, Türklüğü, Türk'ün dün ve yarınını biricik amaç bilerek; feragati, bilgiyi, sanatı düstur edinerek çıkardığımız bu dergi, adı gibi daima milliyetçi ve Türk kaldı.

Ancak yeni harflerimizin kabulünden sonra, satışının birdenbire düşmesi yüzünden esasen kazanç gayesiyle çıkarılmadığı gibi rakibi de olmayan dergimiz büyük zararlar karşısında hiçbir dayanak ve desteği olmadığı için, 10 yıllık başarılı bir yaşayıştan sonra 1933 eylülünde çalışmalarına son verdi.

Uzun müddet, bahsettiğimiz sebeplerle basın aleminden uzaklaşmış olan dergimizi, yeniden ve olabildiği kadar eski yazar kadrosuyla canlandırmak istedik. Milli Mecmua'da politika cereyanlarıyla asla ilgilenmeden ve eskiden olduğu sırf bilim, felsefe, sanat ve genel olarak bunlara bağlı olan bilgi ve düşüncelere yer verilecektir. Şimdilik ayda bir defa, mütevazı ve ciddi bir tipte yayınlanacak olan bu derginin, ileride hacmini ve şeklini değiştirebileceğimi ve hatta on beş günde bir çıkarabileceğimizi ümit ve temenni etmekteyiz.

Milli Mecmua'nın yazı ailesi, bugün daha çok kemal yaşına ulaşmış olan kıymetli fikir adamlarımızdır. Bununla beraber sayfalarımızı bütün fikir ve bilim adamlarımıza açmayı bir vazife ve şeref biliriz. İçinde bulunduğumuz şartların ağırlığı yüzünden, bu tipte bir dergiyi yaşatabilmenin zorluğunu anlamış bulunuyoruz. Buna rağmen yurdumuzda ciddi konulardan hoşlanan ve ciddi eserlere yardım edecek ruh ve karaktere sahip bulunan birçok aydın zekaların varlığından şüphe etmiyoruz.

Dergimiz, okurlarını tamamıyla tatmin edebileceğini zannetmekle beraber, kendilerinin isteyebilecekleri bilgi ve düşüncelerle sayfalarını süslemeyi bir zevk ve vazife bilir.

Milli Mecmua

(S. 146, 15 Nisan 1952, s. 1-2)

İç Bedesten ve Acı Hakikatler

Tarihimizde düne kadar büyük roller oynayan birçok şahsiyetler yetiştiren İç Bedestenin emektarlarından aziz dostumuz Edip Bey'le karşı karşıyayız. O, eski İstanbul efendilerinin güler yüzlülüğü ve kendisinin has nezaketiyle iltifatlarda bulunarak:

- Efendim, buyurun, Allah ömürler versin, bir emriniz var mı?

Sözleriyle adeta beni mahcup ediyordu. Hoşbeşten sonra, bu eski ahbaba:

- Edip Beyciğim, Bedesteniniz hakkında bazı sorularım olacak. Acaba rahatsız edebilir miyim? dedim.

*

Konuşmamızı aynen yazıyorum.

- İç Bedestenle ne zamandan beri ilgilisiniz?

- İç Bedestenle ilgim çok eskidir. Büyün babam Bedestenli Ali Bey namıyla maruftur. Bugün mülkiyetimde bulunan mahal ise büyük babamın babasına ait ve yine onun babasından da bir dolap mevcut olup ahare kiralanmıştır. Bedesten münasebetimizin kati tarihini bilmemekle beraber en eskilerden bulunuyoruz. Münasebetimizi hiç terk etmemekle beraber bir müddet başka işlerle de meşgul oldum.

- Bedestenin tarihçesi hakkında bildiklerinizi öğrenebilir miyiz?

- Bedesten Osmanlıların eseridir. Her vilayet merkezinde bir Bedesten bulunur. Burada eytamın eşyaları satıldığı gibi eşhasın paraları, mücevherleri de demir kasalar ve sandıklar içinde hıfzolunur. Mesela halen harap ve kapalı olan Edirne Bedesteni, yeniden restore edilen Ankara Bedesteni ve elyevm faaliyet halinde bulunan Bursa Bedesteni gibi.

İstanbul Bedesteni Sultan Fatih'in eseridir. Bizans'tan kaldığını söyleyenler var ise de doğru değildir. Ancak halen belediyenin mezat mahalli olan Sandal

Bedesteni Bizanslılara ait bir eserdir. Hatta Kostantin'in ahırı olduğu rivayet edilmektedir. İç Bedesten ise tarzı mimarisi, dolapları ve şekli itibariyle de tamamen Türklere aittir. Hatta Sultan Mehmet Fatih ilk mahkemesini burada kurmuş. Cumhuriyet devrine kadar üstünde asılı duran inci işlemeli tuğralı levha cumhuriyet devrinde hıfzedilmek üzere Müzeler İdaresi tarafından alınmıştır. İşbu mahal Bedestenin sahaflar kapısıyla zenneciler kapısı arasında köşe ve içi derin bir yerdir. Bir zühul eseri olarak Milli Emlak tarafından müzayede ile ahare satılmıştır.

- Bedesteninizin bugünkü durumunu dünkü durumu ile mukayese mümkün müdür?

- İç Bedestenin bugünkü durumu bir panayır manzarası arz etmektedir. Dolapların eski şekli ve üslubu değiştirilmiş yer kazanmak dolayısıyla eski dolaplar kaldırılmış ve bir miktar da yol genişletilmiş bazı yerlerde önlerine öteberi koymak suretiyle mürur u übur daraltılmıştır. Eskiden dolaplar sıra ile hiç kimse nizamlara riayetsizlik etmez, hatta oturanları bir kapıdan bakıldığı zaman görmek imkânı bulunurdu. Tellalları vardı. Halk satacağı eşyayı ya bir esnafa getirir veyahut bekçibaşıya tevdi eder, o da tellallardan birini çağırarak mezkûr eşyayı her esnafa göstermek ve hepsinden pey ve rey almak suretiyle en çok arttırana sahibinin rıza ve muvafakatiyle satarlardı. Hariçten kimsenin pey sürmek hakkı yoktu. Yalnız müzayede edilen o malı almak isteyen ya tanıdığı bir esnafın dükkanında oturmak veyahut ona reyini vermek suretiyle esnafa pey sürdürür, malı aldığı takdirde bu emeğine mukabil o esnafa bir miktar para verirdi. Bu suretle esnaf yevmiyesini temin eder, her esnaf aşağı yukarı her gün bir siftah yapardı. Buna mukabil alıcı da satıcı da aldanmadığını anlar, memnun ve müsterih olurdu.

Eski Bedesten dolaplarının önündeki camekanlarda o kadar mebzul mücevher bulunurdu ki bunların verdiği şaşaadan gözler kamaşır, o karanlık Bedesten adeta aydınlanırdı. Esasen dolapların ahşap olması dolayısıyla yangın tehlikesi göz önünde tutularak Bedestende katiyen ateş bulunmaz. Mum ve petrol lambası da kullanılmazdı. Sabahleyin dokuzda açılır, akşam da beş veya altıda kapanırdı.

Dolapların altında bulunan kasalara dışarıdaki kuyumcular, akşamları mücevherlerini getirir, saklarlar ve sabahleyin de alırlardı.

Bugün dahi halen bu usul caridir. Yalnız devlete ve beytülmale ait paralar, mücevherler, kıymetli evrak bekçibaşının muhafazası altında orta mahal tabir olunan geniş bir yerde saklanır, kanuni merasim ile açılır, icap ederse alınır veyahut satılırdı.

Bugünkü durum tamamen değişmiştir. Göründüğü gibi bakırcı ve avizeci çarşısı halini almıştır. Tabii bu suretle ne antikalık ve ne de enteresan vaziyeti kalmamıştır. Evvelce irade-i seniye ile mansıp kahyası ve vekili vardı. Banka ve bankacılık devrinden evvel Türkiye'nin bankası, kasası burası olduğu gibi sarrafiye muamelesi, devlet istikrazları da burada cereyan ederdi. Bu gidişle, yakın zaman Bedestenin kubbeleriyle duvarlarından başka eski bir şey kalmayacağı muhakkak.

- O hâlde, Bedestenin ıslahı hakkında şahsi düşünceleriniz nedir?

- Bedesten hakkında şahsi düşüncem: Dışarıdaki kuyumcuları içeri almak, eskisi gibi altın ve gümüş mamulatını oraya sokmak, Sandal Bedestenindeki müzayede saatlerinin haricinde İç Bedestende yine müzayede suretiyle eşya satılmasını sağlamaktır. Bugün herhangi bir ihtiyacı için malını satmak isteyen, Sandal Bedesteninde satamaz. Zira muhamimin koyduğu kıymet üzerinden talip çıkmazsa mal sahibine iade edilir. Halbuki İç Bedestenin ananesi öyle değildi. Orada bir esnaf o mala bir pey açar, bu onun hakiki kıymetidir. Diğer esnaf da arttırır. Eğer hiç başka esnaftan arttıran olmazsa mal ilk pey sahibinin üzerinde kalır. Sahibi muvafakat ederse almak mecburiyetindedir. Şayet sarf-ı nazar edecek olursa Bedesten Lonca esnafı ona ceza tayin eder. Üç günden on beş güne kadar yolsuz eder. Bu ceza hileli işlerde de tatbik olunur. Mesela sattığı altın veya gümüşün ayarını, gramını noksan gösterirse, halkı izrar ederse esnafın şeref ve haysiyetine dokunacak hallerde bulunursa bir daha esnaflık yapmamak üzere yolsuz edilir. Çünkü onun bu hali tekmil esnafın nazarında itibar ve haysiyetini kırar. Esasen eskiden oturanlara hacegi hacegi tabiri kullanılırdı. Bunların birçoğu Beyazıt, Sultan Ahmet, Fatih, Süleymaniye gibi camilerde ders vererek ders saatlerinden gayri zamanlarda ticaretlerini yaparlar ve yalnız kazançlarıyla geçinirler. İlk siftahı yapan bir esnaf eğer komşusu siftah yapmadıysa müşteriyi ona gönderir. Bu suretle her esnaf rızıklanmış olur. Diğerinin kazancında gözü olmaz, umumi bir refah husul bulmuş olur. Eğer yukarıdaki esaslar dairesinde hareket edilecek olursa yakın zamanda Bedesten eski ananevi vaziyetini idrak eder, saltanat devrinde olduğu gibi camekanların içinde bulunacak mücevherler bugünkü karanlık Bedesteni hayata gark eder.

M. A.

(S. 146, 15 Nisan 1952, s. 12-14)

Nereye Gidiyoruz ve Gitmekteyiz?

Bilindiği gibi her gazetede bir “yeni yayınlar” sütunu vardır. Kitap, mecmua veyahut da herhangi yeni çıkarılmış bir eser, gazetelerin bu sütununda yer alır, yayınlanır.

Dergimizin geçen nüshasında birer, ikişer tanesini gazetelerimize gönderdik. Birkaçı, şükrana çok değer bir şekilde çıkışımızı sayın halkımıza bildirdi; hatta fazla methederek alkışladı bile. Bir iki tanesi de tamamen sustu.

Bu gibi sayın ahbaplardan birini, birkaç gün evvel görmek şerefini kazandık; taklit buyurdular:

- Yine eski şekilde… Böyle ağır başlı bir mecmua satılmaz. Mesela renkli resimli bir kapak lazım. Sonra içinde de bol resim olmalı. Masrafa yazık. Zarar edersiniz. Hükümetten yardım görüyorsanız o başka!

Bu eski ve sayın ahbaba söyledik:

- Amacımız, halkımızın gözünü boyamak değil; seviyesini yükseltmektir. Esasen çıkarılmakta olan bir süsü magazin, açık saçık resimlerle, şehvani gösteriler ve sözlerle gençliği ve bazı sınıfları "suikast" tertip edercesine, hele ahlâk bakımından baltalarken, biz de mi aynı yolda yürüyelim, onlara katılalım?

Sayın okurlarımız, Hasis menfaatlerden evvel yurt ve ulus sevgisi gelir! Resimleri dolayısıyla çok satılan eserlerle halkın seviyesi yükselir mi, bilemeyiz?!

Asıl kıymet, bugün, sanırız ki daha çok müşteri bulan ve satılanda değildir. Tevekkeli, büyük şair Abdülhak Hâmit söylememiş:

"Zamanımızda güzellik randevu evlerine düştü!"

Şatafat, lüks devrinde değiliz. Nitekim boyalı, rujlu bir yosmanın da her sahnede yeri yoktur.

Dünyanın her bucağında basılan nice nice kitaplar vardır ki kâğıtları üçüncü hamurdan ve resimsiz oldukları hâlde yüzbinlerce isteklileri vardır ve bunların hepsi de büyük kıymetler taşırlar.

Bu sayın ahbaba soruyoruz:

Rujsuz, boyasız hakiki bir güzel mi daha güzeldir; yoksa apokria maskarası mı?

M. A.

(S. 147, 15 Mayıs 1952, s. 1)

Mezara Saygı

1924 yılında Milli Mecmua'nın 23 sayılı nüshasının, ölümünün 200'üncü devir yılı olması dolayısıyla İstanbul'umuzun büyük şairi Nedim namına çıkarmıştık.

Bir yıl sonra da bu ölmez şairin Karacaahmet'teki kabrini, çiğnenmekten kurtarmak kayısıyla bir tüccar dostun da yardımını temin ederek yaptırtmıştım.

Annesiyle yan yana yatan Nedim'in bu yeni istirahat yuvası, bir beton kaide üzerinde sıralanmış demir parmaklıklarla dört tunç lalenin süslendiği küçük bir abide sayılabilirdi.

Anıtın cephesine de şairin bir gazelinin şu son iki mısraını tunç bir levha üzerinde talik yazı ile hakkettirterek koydurtmuştum:

Ey Nedim ey bülbül-i şeyda niçün hâmûşsun

Sende evvel çok mevâlar güft-ü gülar var idi

Ne talihsizliktir ki çok geçmeden büyük bir nankörlükle bu kitabe ve tunç lalelerden biri çalınmış!

Bu adi cinayet kim bilir hangi bir leblebiciden alınacak bir avuç leblebi için işlenmişti?

Bu acı haberi, o zaman hayatta olan Üsküdarlı Talat Bey merhumdan alınca son derece üzülmüştüm. Hatta üstat, kalan diğer üç tunç laleyi çıkartıp evinde sakladığını söylerken şu sözleri de ilave etmişti:

"Oğlum, beş on sene sonra umarım ki Nedim için yine bir ihtifal hazırlarsın. O zaman, belki ben ölmüş olurum; ailemden laleleri alır ve yerlerine takarsın. Böyle bir ihtifal tertibi ancak sana düşer ve senin hakkındır. Çünkü bu kadar zenginlerimiz, zengin ediplerimiz, şairlerimiz varken senin gösterdiğin bu kadirşinaslığı, bu saygıyı, bu yakınlığı Nedim'e karşı kimse göstermedi ve ona hürmet etmesini bilemedi."

Son günlerde bu hatıraların tesiri altında bir arkadaşla şairimizin kabrini ziyaret etmek istedik.

Henüz bir çeyrek asır geçtiği hâlde bugün büyük şairin ve annesinin kabrini bekleyenler ancak yabani otlar ve dikenlerdi.

Dahası da var: Kaide üzerindeki demir parmaklıkların bir kısmı bükülmüş, bir kısmı da koparılmış ve kırılmışlardı.

Yeryüzünün hangi bir diyarında bu türlü nankörlük eseri görülmüştür ve görülebilir?

Ölmüş büyüklerine saygı göstermeyenler acaba yaşamaya layık mıdırlar?

M. A.

(S. 148, 15 Haziran 1952, s. 1)

Yine Aynı Dert, Aynı Hastalık

Geçen sayımızdaki "Edep, terbiye, nezaket ve ahlâka dair" başlıklı yazımızda bazı açıklamalarda bulunmuştuk. Aradan kısa bir zaman bile geçmeden bize bu satırları yazdıracak yeni yeni örneklerin meydana geldiklerini gazetelerimizde okuduk.

Acaba bazı yüksek tahsil gençleri, kendi varlıklarını bu memleketin kanunları dışında mı görüyorlar; acaba papalar gibi "layuhti" mi sayıyorlar?

Bizler de o ocaktan yetiştik. Fakat her nerede olursa olsun kendimiz için bütün vatandaşların bağlı bulundukları haklardan başka bir hak iddiasında bulunmadık! Yalnız hocalarımıza değil, karşımızda gördüğümüz her ferde saygı gösterirdik. Hatta hocalarım da bizlere karşı, layık olmadığımız derecede nezaket gösterirlerdi. Bu karşılıklı asil duygu ise bize daha ziyade insan olmak hassasını aşıladı.

Hiç unutmam: yıllarca evvel, yeni evlendiğim sıralar, ailemle herhangi bir yere gitmek için tramvaya binmiştik. İstanbul Sultanisi'nden riyaziye hocamız olan -aynı zamanda eski darülfünunda Hendese-i Tahliliye müdüresi bulunan- Şükrü Bey'le karşılaştım. Sayın hocam -nur içinde yatsın- beni görünce ayağa kalktı ve elini uzatarak hatırımı sordu. Tabii aldığımız terbiye icabı o uzatılan eli sıkmak istemeyip öpmek istedim. Bunun gibi daha birçok misaller sayabilirim.

Bunları yazmaktan kastım büyük adamlar diye anacağımız ve andığımız hocalarımızdaki terbiye ve nezaket derecesini göstermektedir.

Halbuki şimdi bu karşılıklı saygıyı bir tarafa bırakalım, koca bir vapur halkını profesör ve hocalarının huzurunda bile hiçe sayan öğrenciler var.

Acaba, bu durumla nereye gidiyoruz ve gitmekteyiz?

Karşısındakilere saygı göstermesini bilmeyenler, acaba yarın kimlerden ve hangi sınıftan saygı beklemek hakkını kazanabileceklerdir?

M. A.

(S. 150, 15 Ağustos 1952, s. 1)

Yine Aynı Dert, Fakat Fizyoloji Bakımından Farklı

Biraz da Kadınlarımızı Görelim!

Geçen ve daha evvelki sayılarımızda içtimai dertlerimizden bazılarını ele almış ve dilimizin döndüğü kadar bu konularda söylemiş ve yazmıştık.

Atalarımızdan kalma bir söz vardı:

"Çivi, çakıldıkça saplanır!"

Bugüne kadar erkeklerimizin, geçlerimizin terbiyesinden, ahlâkından bahsettik!

- Acaba, memleketimizde kadınlarımızın durumu, ahlâk ve içtimai terbiye bakımından daha mı üstün ve terbiye bakımından daha mı üstün ve ayrıdır?

Diyenlerimiz olmayacak mıdır?

O kadın ki herhangi bir memlekette ana olmak için yaratılmıştır; o hâlde biraz da onlardan bahsetmemiz icap etmez mi?

Her yerde, herhangi bir sahnede, erkeği kusurlu görmek moda haline geldiği hâlde niçin kadınlarımızın kusurlarını görmüyoruz ve söyleyemiyoruz?

- Vay şu veya bu kadına ne cesaretle yan baktın? Alın aşağıya!

Diyoruz da şu veya bu kadına yan bakılmasının sebeplerini, psikolojik taraflarını niçin sorup araştırmıyoruz?

- Madem ki kadın ve erkek müsaviliği kabul edilmiştir. O hâlde, niçin kadınlara daha fazla bir hak veriliyor?

Denilemez mi?

Müsavilik, iki taraflı olmamalı mı?

Sokaklarımızda her gün gördüğümüz ve rastladığımız öyle kadınlarımız var ki o kıyafette ve o açıklıkta bir erkek sokağa çıksa "akıl hastası" diye yakalanır ve belki de "adli tıp" kanalından geçirildikten sonra Bakırköy'e yolcu edilir.

Herhangi bir kadın ki kadınlığın en hassas ve göz alıcı yerlerini teşhir etmeye ve bu suretle caddelerimizde bile salına salına gezmeye hak kazanır da bir erkek aynı vaziyette dolaşmaya ve gezmeye acaba niçin ve neden hak kazanamaz?

Nasihatlerimizi biraz da kadınlarımıza verip onları da derleyip toplamaya, kadınlığın gurur ve haysiyetini korumaya davet etsek sanırız ki daha insaflı bir harekette bulunmuş oluruz!

M. A.

(S. 151, 15 Eylül 1952, s. 1)

Dertlerimizden: Okul-Aile Birlikleri

Bugüne kadar, edep, terbiye, nezaket ve ahlâk çerçevesi içine girebilen bazı sosyal davalarımızı ele almış ve düşüncelerimizi belirtmeye çalışmıştık.

Bu sayımızda da aynı dertler arasına girebilecek olan okul-aile birlikleri hakkında söylemek istiyoruz.

Diyebiliriz ki her ana ve babanın vakit vakit şikâyet konusu olan bu birlikler de bazen gayeden uzaklaşıyorlar.

Bilindiği gibi bu müesseselerin gelirleri, talebe velililerinin ödedikleri yardım paralarıyla çay ve müsamerelerden elde edilen kazançlar ve bağışlardır.

Bunların tutarları ise her şeyden evvel yoksul ve ardıma muhtaç yavruların kısmen gıdalarına kısmen de elbise, ayakkabı, kitap ve bunlara benzer diğer ihtiyaçlarına sarf edilmek icap eder.

Böyle kutsal bir gaye ile toplanan paraların on parasını bile fuzuli bir şekilde harcamak kimsenin hakkı değildir.

Fakat yıllardan beri bu sözlerimizin aksine gidenleri de eseflerle görmekteyiz.

Vaktiyle bir ilkokulda yine böyle bir toplantıda çocuklarımıza herhangi bir tecavüz karşısında kendilerini koruyabilmek için Japon oyununun bile öğretilmesinin ileri sürüldüğünü söylersek hayret etmeyiniz. Acaba o gün bu teklifi yapan ve resmi bir makamı işgal eden zat okullarımızı savaş meydanı mı sanmıştı?

Yakın bir zamanda da bunun yeni ve başka bir örneğini gördük: “Madem ki sûi niyet yoktur, hüsni niye vardır!” denilerek bir daha seneye telafisi cihetine gidilmesi temennisiyle zararlar hoş görüldü! Halbuki yukarıda belirttiğimiz gibi, gaye ulvidir ve bambaşkadır. Unutmayalım ki herhangi bir müessesede -gerek resmi gerekse yarı resmi- kayıplar müsebbiplerine ödettirilir. Her nerede olursa olsun, bir veznedara veyahut mesul bir memura kaybettiği para ve mal aynen tazmin ettirilmez mi? Hüsni niyetle de olsa bu gibi kayıp ve zararlar, müsamaha ile karşılanıp affedilirse günün birinde sûi istimallere de yol açılabilir. “İnsanoğlu çiğ süt emmiştir.” derler.

Medeni dünyanın hiçbir köşesi yoktur ki mürakabe kaldırılmış olsun! Elverir ki tenkit edenleri takdirle karşılamasını bilelim ve hiç değilse bu kadarcık olsun insanlık gösterebilelim! Elverir ki: Köprübaşında sadaka toplayıp Sultan Ahmet'te ihsan ve bağışlarda bulunan sahte mirasyedilere benzemeyelim!

M. A.

(S. 152, 15 Aralık 1952, s. 1)

Yine İstanbul'umuzun Biricik ve Eşsiz Şairi Nedim!

Son günlerde, bazı gazetelerimizde ve radyoda mezarlarının yapıldığından ve yapılmakta olduğundan bahsedilen büyük sanatlarımız arasında Nedim de vardır.

İstanbul'umuzun bu rind, şuh ve eşsiz şairinin mezarını, tam 29 yıl önce meydana çıkarmak fırsat ve şerefi bana nasip olmuş bu vesileyle de dergimiz tarafından bir ihrifal tertip edilmişti.

O tarihten bir yıl sonra da gücümün yettiği nispette yaptırdığım küçük bir anıt, tabiatın ve insanların insafsız tecavüzlerine uğramış haraplaşmış ve laleleri, kitabesi çalınmış, parmaklıkları eğrilmiş, bükülmüş ve koparılmışlardı.

Bu konuyu da geçenlerde dergimizin 148'inci sayısında dilimin döndüğü kadar kısaca ve "Mezara Saygı" başlıklı yazımda açıklamıştım.

Bugün ise "Nedim"imizin mezarının yeniden yapılmakta olduğunu öğrenerek pek çok sevindim.

Fakat acaba, yapılmakta olan bu yeni mezar Lale Devri Şairi'ne layık olabilecek mi? Yoksa arada sırada şurada burada veyahut radyolarımızda okunmak suretiyle kolu kanadı kırılan vezni ve manası yok edilen şiirlerine, mısralarına mı benzetilecek!

Acaba yıllardan beri Nedim'i sevmiş ve onun ölmez eserlerini yaşatmaya çalışmış olanların da bu hususta fikirleri olsun alınamaz mıydı?

Benim gibi aciz bir ferdin hiç yoktan hayata kavuşturduğu bu küçük anıt hakiki hüviyetisi kaybedecek olursa çok yazık olur ve Nedim'in ruhu da kıyamete kadar üzülür!

Lale Devri'nin biricik şairine ancak laleler yakışır. Onu lalelerinden ayırmak sanırım ki günahların en büyüğü olur!

Ben, çok kudretli bir varlık olsaydım "Sadabat" şairinin mezarını canlı lalelerle bezerdim!

(S. 153, 15 Ocak 1953, s. 1)

İki Acı Kayıp

İşte birbiri ardına, bu dünyadan göçüp giden iki üstat: biri Neyzen Tevfik, diğer Heccav Tahir Nadi!

Neyzen Tevfik yalnız bir neyzen değildi: O, aynı zamanda büyük bir şairdi de! İçtimai hayatımızı onun gibi görebilmek ve sezmek her kula müyesser değildir. O, serâzâd ve eğilmek bilmeyen bir ruhun kalıbıydı. Yaşadığı uzun yıllar boyunca adeta her şeyle istihza etmişti. "Sehl-i mümteni" sayılabilecek birçok mısraları, hicviyeleri onu ebedi olarak yaşatmaya fazlasıyla yeter!

Faraza bir zeytin yağı ihtikarcısı için irticalen söylediği bir eserinden aldığım şu iki mısra:

Giderek Ayvalık'a şimdi cenabet acaba,

Gusül abdesti için dal mı zeytinyağına

Kadar veciz ne olabilir?

İşte bir başkası:

Bezm-i meyde süfehânın saza meftun oluşu

Nazarımda su içen eşşeğe ıslık gibidir!

Az veya çok yaşayan herhangi bir zümrenin iç yüzünü, bir ruh mütehassısı, bir ruh hekimi bile bu kadar iyi göremez!

Neyzen Tevfik, yüksek tahsil görseydi hiç şüphesiz ki devrinin dâhisi olurdu.

Üstat Tahir Nadi'ye gelince: O, bu yurda binlerce talebe yetiştirmiş hakiki bir hoca idi. Çok iyi Arapça ve Farsça bilen Tahir Nadi, ender yetişebilecek kudrette bir heccavdı da!

Hafızasının kuvveti ise son demlerine kadar kaybolmamıştı. Yaşının hayli ilerlemiş olmasına rağmen seksen, yüz mısralık bir manzumeyi aslına bakmaksızın ezber olarak okurdu.

Yerimizin darlığı yüzünden bu sayımızda fazla söyleyemeyeceğiz. Ancak fırsat bulduğumuz zaman, bu iki üstattan da bahsi bir borç bilmekteyiz.

Her ikisi de neyzenin göklerde hâlâ ninniler gibi aksetmekte olan tatlı nağmeleri altında rahat rahat uyusun!

(S. 154, 15 Şubat-15 Mart 1953, s. 1)

Bir Üçüncü Kayıp

Profesör Ahmet Ali Özeken Ender Yetişebilen Bir Kıymetti!

Geçen nüshamızda, ölümleriyle yurdumuzda doldurulamayacak boşluklar bırakan iki kıymetli üstadı anmıştık. Bu sayımızda ise bahsedeceğimiz üçüncü acı kayıp, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme İktisadı Profesörü Ahmet Ali Özeken'dir.

Miraç kandili gecesi ebedi istirahatgahından ilk uykusunu uyumaya başlayan Ahmet Ali Özeken, her hususta kemalini bulmuş, bilgisi nispetinde fazilet ve tevazu ile de tanınmış bir kıymetti.

O, on yıl önce tanıdığım zaman henüz doçentti. Nezaketi, samimiyeti, güzel ahlâkı ve bilgisiyle, beni de hayranları arasına kattı.

O, anadili kadar, Almanca ve Fransızcayı da bilirdi. Osmanlı edebiyatından ise pek hoşlanırdı. Diyebilirim ki bu sevimli ve genç profesörü sevmeyen bir talebe ve bir fert tasavvur edilemez!

Bugün, Ahmet Ali Özeken'in öğrencileri gibi, kürsüsü de öksüz kaldı.

Arkasında ise, kederli ailesiyle küçük yavrusundan ve eserlerinden başka hiçbir şey bırakmadı.

Burada bir hatıramı yazacağım:

Bir gün babasının evde bulunmadığı bir sırada beni kapının önünde karşılayan bu mini mini güzel kız, dil dökerek içeriye girmemi sağladı. Şuradan buradan konuştuktan sonra benim kızım olmaya razı oldu. Artık beraberce bize gelecektik. Karar kati idi. Ancak bey babası geldikten sonra sözünü geri alan bu sevimli yavru, ne dese beğenirsiniz?

- Ben mahsus bey babamı beklemen için öyle söyledim. Olur ya beklemek istemeyip de giderdin! Artık bey babam geldi. Ben, annemi, bey babamı bırakıp bir yere gitmem!

Ne yazık ki bugün bey babası onu ebediyen bırakıp gitti!

Temenni edelim ki bu aziz Türk milleri daha birçok Ahmet Aliler yetiştirsin!

(S. 155, 15 Nisan 1953, s. 1)

O, Her Devrin ve Tarihin Fatih'idir!

Dergi ve gazetelerden tutun da broşürlere, kitaplara varana kadar, o'nu övmeyen, o'ndan bahsetmeyen bir fert ve bir eser kalmadı:

O'nun büyük bir şair, büyük bir alim, büyük bir fen adamı ve bir kahraman olduğunu artık bilmeyenler de öğrendiler.

Bu yönden söylenecek başka bir söz bulunabilir mi bilmem? Daha doğrusu, dünya çağındaki o eşsiz varlığı tasvir, her babayiğidin kârı mıdır acaba?

Ben ise ancak o'nun yolunda bulunmuş olmak için dilimin ucuna gelen bir sözü söylemekten kendimi alamayacağım:

Fatih, devrinin olduğu kadar bugünün ve hatta yarının da "Fatih"idir. O'nun için zaman ve mekân mefhumu, kesin olarak diyebilirim ki yoktur. O, her devrin "Fatih"idir.

Çünkü o, asırların ve medeniyetlerin üstünde, Türk'ün en büyük ve şanlı oğlu "Fatih"idir.

Ne mutlu o'na ve bizlere!

(S. 156, 15 Mayıs 1953, s. 1)

Halka İnmek Böyle mi Olacaktı?

Hoparlörler haykırıyor:

- Beş dakika sonra, kukla mahallinde kukla seyredeceksiniz!

- Beş dakika sonra, tiyatro mahallinde tiyatro seyredeceksiniz!

- Beş dakika sonra, çingeneleri göreceksiniz… Topkapı Gülleri'ni dinleyeceksiniz… Topkapı Gülleri'ni! Acele ediniz, Topkapı Gülleri'ni! Acele ediniz, Topkapı Gülleri'ni görünüz! Topkapı Gülleri'ni dinleyiniz!

Şüphesiz, Gülhane Parkı'nda olduğunuzu anladınız. Bilhassa bu Topkapı Gülleri'ni verilen önem hayretlere değer!

Daha pek yakın zamanlarda gayri ahlâki sayılarak tuluat kumpanyalarının sahnelerinden kantocu kızların göbek atmalarının yasak edilip kaldırıldığını pek çoklarımız elbette hatırlarız.

Halkın seviyesini, ahlâkını dün düşündüğümüz hâlde bugün niçin ihmal ediyoruz? Hem, bu göbek atma fasılları "Bahar ve Çiçek Bayramı" adı altında yaptırılıyor.

Birkaç çingene kızının, Türkiye'nin en büyük ve medeni bir şehrinde, yirminci yüzyılda göbek atması, göbek çalkalaması acaba ne demektir? Hele onlara güzel dilimizi de çingeneleştirerek şarkı söylettirilmesinin sırrı, acaba nedir?

Eğer halka inmek bu ise çok yazık?

Ancak burada bir şey hatıra gelebilir.

Çingenelerin göbek çalkalamalarını bileyenlere göstermek, öğretmek medeni bir ödev sayılamaz mı?

Hayır hayır! Halka inmenin manası ve gayesi bu değildir ve olmamalıdır da. Onun zevkini yükseltmek onu medenileştirmek isteği ön planda gelmelidir.

Bu sözlerimizle halkı hakir gördüğümüz anlaşılmasın. Bizler de onların arasından gelmedik mi? Daha doğrusu halkın içinden yetişerek yükselmeyi öğrendik!

Birkaç sayı evvel "edep, terbiye, nezaket ve ahlâka dair" başlığı altında yazdığımız seriye bu yazımızı da ekleyebiliriz.

Gaye, halka inerek onu yükseltmek olmalıdır. Yoksa, halkın ruhunu çingeneleştirmek değil!

Kanaatimizce "Topkapı Gülleri"nin bu şekilde himayesi, temsili mahiyette bir bayramın nezahetiyle telif edilemez.

(S. 157, 19 Eylül 1953, s. 1)

Sönen İki Hiciv Yıldızı

Geçen şubat ayında Osmanlı edebiyatının iki büyük yıldızı söndü: Felek, eşlerini ancak asırların yetiştirdiği iki şiir dünyamıza birden kıydı. Bunların ikisi de Divan Edebiyatı'nın büyüklerindendi: Biri Neyzen Tevfik diğeri de şair Tahir Nadi Ozanözgü'dür. Her ikisi de Eşref'ten sonra asrımızın en büyük heccavlarıdır. Hiciv oklarına hedef olmak bedbahtlığına duçar olanlar, ömürleri boyunca birer karar leke alırlar. Bunların hicivleri, gazetelerde, kitaplarda yazılı olmasa bile kulaktan kulağa ağızdan ağıza dolaşarak mağdurlarının hayat siciline geçer. Neyzen'in hicvettiği zavallı, zamanın en büyüğü de olsa, onun serâzâd hüviyetinin hışmına uğramaktan kurtulmadığı gibi Tahir Nadi de insaniyet ve devlet hainleri addettiği birçok kimselere kaleminin yıldırımlarını yağdırmakta tereddüt etmemiştir. Belki de aynı yaşta hayata veda eden bu iki hiciv şairinin ateşin birer enerji kaynağı olan deha derecesindeki zekâları gittikçe olgunlaşarak tekamülün zirvesine vasıl olduğundan zevalleri edebiyat alemimizi hüzne gark eylemiştir. Gerçi istirahat köşelerinde sükûn halinde olan bu iki carlık sönmüş yanar dağlar gibi ateşin heyecanlardan uzaklaşmışlarsa da yine Uludağ, Erciyes gibi haşmet ve azametlerinden bir şey kaybetmemişlerdir.

İkisi de üç çeyrek asırlık hayatlarının yarımşar asrını bediiyata hasredip musiki ve hiciv üstatları olarak tarihe mal olmuşlardır. Lakin aralarında hüviyet farkları vardır: Neyzen "mest-i müdâm" halinde olduğundan şiirlerinde Nefi ve Eşrefvari ağır küfürlerden kendini kurtaramamıştır fakat Tahir ismi gibi hicivlerinde temiz lisandan ayrılmamıştır. Neyze, pejmürde kıyafetiyle viraneler içinde feleğin çemberinde haşr ü neşre alışık olmamasına mukabil Tahir, dünyalara sığmayan hüviyeti derbeder bir bekar odasının perişan ve karışık eşyası içinde sade, yeknesak, mazbut bir ömür geçirmiştir.

Her ikisinin hususi hayatlarında benzerlik vardır: badeden azade olduğu demler Neyzen'le Tahir, musahabe esnasında sakin ve hoş sohbet bir vaziyette olup tecavüzden uzak mutedil insanlar iken ellerine kalem alınca bir silahşorun elindeki bombalar gibi dehşet saçarak kasırgalar, fırtınalar yaratırlar. Bu benzerlik yalnız tabii

zamanlarında birbirine müsavidir, yoksa birinin azgın, taşkın tipine mukabil diğerinin dervişvari basit, sakin bir hali vardır.

Tahir denince akla ilmi temsil eden bir şahsiyet gelir, ilim cephesi çok kuvvetlidir. 75 senelik ömrünün belki 60 senesini nargilesiyle kitaplar arasında geçirmiştir. Ateşin bir zekâ, harikulade bir hafıza daima feveran halinde bir heyecan, tükenmez bir ilham menbaı, mütemadi bir çalışma onu, asrının mümtaz bir şairi yapmıştır. Edebiyat ve İslam tarihi ile tasavvufta canlı bir kütüphane halindedir. Onun dimağı bir irfan hazinesi idi. Bir oturuşta otuz bin beyti birden okuyacağını söylerdi. Fars ve Arapçada bilgisi hocalık derecesinin fevkinde idi. Bu iki lisana ana dili kadar hâkimdi. Senelerce mekteplerde Farsça okutarak "kavait kitapları" yazmıştır. Denebilir ki bugün Türkçe, Arapça, Farsçanın kaidelerine onun kadar vakıf kimse kalmamıştır.

İlme, kitaba âşık olduğundan vaktiyle Bağdat, Basra'da bulunduğu zamanlar maaşlarından azami tasarrufla satın aldığı gayet kıymetli ve birçoğu yazma on bin cilt kitabın Üsküdar yangınında tamamen yanmasına çok üzülmüştü. Bunların için altın varakla işlenmiş bir Şehname varmış ki eğer bugün mevcut olsa on bin lira değeri olduğunu söylerdi. Son 25 sene zarfında yine maaşından arttırarak boğazından esirgeyerek 7-8 bin cilt kitap sayın almıştır.

Kendisinden işittiğim bazı hatıralar çok enteresandır: Mardin'de 35 yaşında iken yazdığı çok kıymetli mevlidin bir tarihçesi var; şöyle anlatmıştı: Amansız bir hastalığa tutuldum, beynim alev alev yanıyordu, günlerce ıstıraptan bitap bir hale gelmiştim, hayata vedaa hazırlanıyordum, bu ümitsizlik içinde Allah'a niyaza başladım: "Ya Rab şu dertten beni halas eyle hayatımı bağışla ki habibine bir mevlit yazarak kâinata şeref kudumunu tebcil takdis edeyim diye münacata başladım duam kabul olunmuş ki ertesi sabah gözümü açtım ve kurtuldum ve hemen ahdimi yerine getirerek üç günde bu mevlidi yazdım."

İki sene evvel bu mevlit yeni harflerle yeniden basılmıştır.

Abdülhamit'e zaman zaman hicviyeleriyle çatar ve hafiyelerin tacizinden kurtulamazdı. Bir kere saraya verilen jurnaller neticesi hafiyelerin topluca bir baskınına uğramış pencereden hafiyeleri görünce hemen hiciv defterini mangalın külünü altına sokmuş, hafiyeler aramada bir şey bulamamışlar; fakat yine de Bab-ı Zaptiye'de iki ay hapsedilmiş bir Kadir Gecesi zaptiye nazır-ı saraydan gelen irade-i seniyede oruç tutanların afvi şahaneye mazhar olduğunu tebşir eylemesi üzerine, yapılan tetkiklerde koca hapishanede iki kişinin oruç tuttuğu bunun da birinin Tahir olduğu anlaşılarak serbest bırakılmıştır. Eğer Abdülhamit bu hicvi okusaydı. Tahir'i Mithat Paşa akıbetine uğratmasa bile ömrünün sonuna kadar Fizan'a sürerdi. Çok ağır olan bu hiciv meşrutiyetten sonra gazetelerde intişar etmiş ve bütün Balkan lisanlarına tercüme olunmuştur.

Basra'da muallim iken Birinci Umumi Harp'te kendisini Türk diye esir etmek istemişler, Acemce çok fasih konuşması ve kendisine bir İranlı tüccarı süsü vermesi sayesinde kurtulmuştur. Atatürk zamanında İstanbul'a gelen Şah Ali Rıza'ya hitaben

yazıp takdim eylediği Farsça manzum kasideye Şah bir takdirname ile teşekkür etmiştir.

Heyecanını unutmadığı bir hatırası da şudur:

Bir gün İran sefarethanesinden hariciyeye gelen bir yazı tercüme olunamamış bir gece yarısından sonra Tahir'in yattığı odaya gelen polisler: Atatürk seni istiyor diye kaldırmışlar, korku ve heyecanla kalkıp gittiğinde meseleye vakıf olarak ve endişesi tebeddül ederek çabukça terceme etmiştir.

Selanik'te müdür iken orada posta memuru olan merhum Talat Paşa, Tahir'e müracaatla "Bana Mevlana'dan Farsça der ver" demiş, o da "Gülistan-ı Bostanî öğrenmeden Mevlâna Rübaiyyatı'nı anlayamazsın" diye reddeylemiştir. Mütarekenin ilk günlerinde kabinesi ile istifa eden Talat Paşa'ya Yerebatan'da evinden çıkarken rast gelmiş Paşa hemen Tahir'in yanına gelerek elini sıkıp hatırını sormuş, o da:

Ehli mansıp vakti nekbette tevazu gösterir

Gün guruba yaşlaşınca sayesi memdud olur

Demiş, çok mütehassis olan Paşa "Hocam bir gün yanıma gelip bir arzunu bilmedin" demiş.

Halbuki harbin son senelerinde İttihatçılara yazdığı "Envet, Talat, Cemal paşalar zummi gibi ümmi" diye başlayan çok ağır hicvi Paşa'ya okumuşlar o da: hakkı var bir defa yolda rast geldim, yağlı bir fes, yamalı bir elbise ile gördüm, eğer siz de onun tenbeki, çay, kahvesini verseydiniz o da bunu yazmazdı, iyi yapmış demiş.

Farsçaya bu kadar vukufuna rağmen Edebiyat Fakültesi'nde Farsça kürsüsüne bir Alman'ın getirilmesine çok üzülmüştü ve yine dil hususunda müstesna ihtisasına rağmen dil kurumuna çağrılmamasına çok müteessir olmuştu.

Süleyman Nazif, Abdullah Cevdet de dahil olduğu hâlde zamanın edipleri vakit vakit ondan lügat, kaide sormaktan müstağni kalamazlardı. Bir gün Beyazıt'ta Küllük'te mutat edebi musahabelerden birinde hazır bulunanlar İbrahim Alaeddin, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya vesaire beyinlerinde 15 lügat uydurarak Tahir yanlarına gelince birer birer sormuşlar, o da lügatleri ayrı ayrı tetkik ederek hepsinin de lügat olamayacağını katiyetle bildirmesi üzerine keyfiyeti itirafa, bilgisine hürmete mecbur kalmışlar, o da bilmukabele muhataplarına "Ben de hepinize on tane lügat soracağım, eğer bir tanesini bilirseniz size ziyafet vereceğim" diye hakiki Arap, Fars lügatleri sorar; fakat kimse bir tanesini bilemez.

Şair Eşref, Tahir için şu beyti söylemiştir;

Sanma Divrik yalınız sâil-i mahir çıkarır,

Gâh olur hazret-i Tahir gibi şair çıkarır.

(S. 157, 19 Eylül 1953, s. 10-12)

Dilimize Saygı

İstanbul Radyosu'nun 7-10-1953 çarşamba akşamı 20.35'de yayınladığı skeçte, kız, sevgilisinden ayrılırken "Oruvar mın amur=Au revoir mon amour" diyordu.

Türkçe olarak yazılan bir temsilde Türk adı taşıyan bir işçi kızın, aşığına bu tarzda hitabı, benim kadar bütün dinleyenleri de üzmüştür sanırım.

Şimdi, hep beraber soralım:

- Acaba bu "oruvar mon amur" sözünü söyleyen kız veya kadın, bu cümlenin manasını biliyor muydu? Yahut da papağan gibi öğrenerek mi söylüyordu.

Farz edelim ki anlayarak söylemiş olsun. O hâlde, daha büyük bir suç işlemiş sayılmaz mı?

Bu facia karşısında, dil ve milliyetimize indirilen bu sille karşısında nefret etmemek için yalnız Türk olmak değil, hatta insan olmamak gerektir!

Acaba bu laubalilik, bu saygısızlık, bu kozmopolitlik ve bu tatlı su Frenkliği, Radyoevi'ne ne suretle ve nasıl girebiliyor?

Atatürk'ün "Ne mutlu Türk'üm diyene" vecizesini söylediği zaman, ne kadar milliyetçi idiysek, bugün de aynı kuvvette milliyetçiyiz!

Ancak bu asil duygumuzu incitecek olanları hiçbir zaman affedemeyiz. Onların en hafif cezaları, bugün için Türk topluluğunun lanetidir!

Gönül ister ki İstanbul radyosundan bir daha böyle soysuz bir hava esmesin!

(S. 158, Ekim 1953, s. 1)

Elini Veren Kolunu Alamaz!

Yıllardan beri işitir fakat inanmak istemezdim. Nihayet, başıma geldi. Anladım ki bir yurtta ölülerimiz bile mezarlarına huzurla giremeyecekler!

Acı olduğu kadar yakıcı olan bu hakikat tüyler ürpertmeye fazlasıyla kâfidir.

Son günlerde çok sevdiğim anneciğimin ölümünü yanında ayrıldıktan sonra yani 24 saat gibi kısa bir zaman sonra telgrafla öğrendim ve derhal koştum.

Cenaze arabası tutulmuş… Fakat öğle namazına yetişmenin imkansızlığı karşısında, ikindi namazının beklenilmesi gerekirken, şoför efendi hazretleriyle memur beyefendiler hazeratı beklemek istemeyerek arabayı alıp gitmeye kalktılar. Tabii bırakmak istemedim. Nihayet ikindi namazına yetişeceklerine, namusları üzerine söz vererek ayrıldılar.

*

İkindi ezanı okundu. Namaz kılındı. Hatta cenaze namazı da kılındı. Yine cemaat dağılmak üzere… Halbuki cenaze arabası hâlâ ortalarda yoktu!

Kalan ve bekleyen cemaat de büsbütün dağılmasın diye otomobillere başvurdum. Teessürle öğrendim ki otomobile cenaze konulamazmış. Yasakmış. Çünkü belediyenin emri varmış. Otobüs de korkudan cenazeyi alamazmış!

Şimdi soruyorum:

Bu gibi emirler, nerelerden ve hangi makamlardan veriliyor?

Acaba herkes ölüsünü sırtına alıp da mı mezarına götürecek? Eğer böyle günlere kaldıksa çok yazık!

Haydi, bunu da kabul edelim. Fakat cenaze arabası, gömülme vesaire için peşin olarak ve makbuz karşılığı alınan paralar acaba sevdiklerini kaybedenlerin yaralarına tuz, biber ekmek için mi alınmaktadır?

Bu çirkin hadise bana, atalarımızın şu veciz sözünü hatırlattı: "Elini veren kolunu alama!"

Şair ise ne kadar yerinde söylemiş: "Kâfir ağlar bizim ahval-i perişanımıza!".

(S. 159, Aralık 1953, s. 1)

Hüseyin Rıfat'ı Kaybettik

Basınımızın emektarlarından ve edebiyat tarihimizde yeri olan Hüseyin Rıfat'ı da kaybettik!

Rahmetli, Arapça ve Farsçayı iyi bilenlerden olduğu gibi Arap ve Acem şairlerinden birçoklarının şiirlerini manzum olarak dilimize çevirmiş ve irfan hayatımıza sayısız ölmez eserler bırakmıştır. Bilhassa Hayyam'ın rubailerinin tercemesi başta gelir.

1880'de İzmir'de dünyaya gele üstat şair Eşref'in de çok yakın arkadaşlarındandı.

O, zarif ve temiz giyinmeyi iyi bilen bir varlıktı da; bulunduğu meclislerde ise daima teenniyle konuşurdu.

Merhumun adetlerinden birini de söylemeden geçemeyeceğim: O, şekerli şeylerden hoşlanmaz ve gitti yerlerde kahve, çay içmezdi. Yalnız, hususi olarak Kurukahveci Mehmet Efendi'de hazırlattığı ve daima cebinde sakladığı çekilmiş kahvesinden arzu ettiği zamanlarda bir miktar ağzına atardı.

Dergimizi yeniden çıkarmaya başladığımız günlerden birinde matbaamıza sevinerek gelen şair "Büyük bir boşluğu doldurduğun için çok bahtiyarsın. Ben de birkaç yazı getirdim. Uygun görürsen neşredersin." demişti.

Yine bir gün matbaaya gelen üstat, dereden tepeden konuşurken cebinden çıkardığı bir resmini göstererek "Bir tanecik kaldı. Onu da sana vereyim, hatıra olarak saklarsın" dedikten sonra kartın arkasına şu kıtayı yazıvermişti:

Senelerden buruşmadı çehrem,

Yaşamaktan yıkılmadı bedenim?

Döktüğüm yaşların birer izidir

Kırışır çizgiler yüzümde benim!

Hüseyin Rıfat

*

Ancak üstadın aylardan beri devam eden rahatsızlığı ziyaretlerinin kesilmesine sebep olmuş hazin ve acı akıbet meydana gelmiştir.

Hüseyin Rıfat'a ulu Tanrıdan rahmetler ve kabrinin nur olmasını dileriz.

(S. 160, Mart 1954, s. 1)

19'uncu ve 20'nci Asır Adamı

Benden, hiç değilse sekiz on yaş küçük bir misafirimle konuşuyorduk. Tecrübelerime dayanarak ve bilhassa, son yıllarda, doğruluk bakımından, yüksek sandığım bazı şahısların, iş sahasında, siparişlerine karşı ödedikleri paranın hemen hemen iki misline fatura istediklerini anlatarak ahlâkın çok bozulduğunu teessürle söyledim.

Halbuki dinleyenime göre, bu gibi teklifler gayet tabii sayılmalı imiş. Reddetmekle menfaatimi çiğnermişim. Binaenaleyh, kazanmak için, bunları hoş görüp zamana uymak gerekmiş!

Havsalamın, hiçbir zaman alamayacağı cihetle, bu tarzda sahtekarlık sayılabilecek hareketlerde bulunamayacağımı söyleyince karşımdaki sayın dost gülmeye başladı ve:

- Darılma, amma çok garip bir adamsın!

Demekten de çekinmedi.

Artık münakaşanın pek yersiz olacağını anlamıştım. Fazla uzatmamak ve bahsi kapatmak için yavaşça:

- Eh, ne yapalım. Ben, babama benzemişim. Çok iyi tanır ve bilirsin: Babam da benim gibiydi; eğilmez, bükülmez bir adamdı. Bu, yaratılış meselesi!

Diyebildim.

Aldığım cevap ne olsa beğenirsiniz:

- Senin baban 19'uncu asır adamıydı. O devir çoktan geçti. Şimdi 20'nci asırdayız. Sen, bu zihniyette gidersen bugün iş yapamaz ve para da kazanamazsın!

*

Acaba, 20'nci asır adamı olmak için her türlü ahlâki kayıt ve vasıflardan uzak mı olmak gerekiyor!

Şayet böyle ise ve bu ruh haletimi de benimsemiş bir topluluk içinde yaşıyorsak, ahlâk ve fazilet mefhumlarının tabutu, artık bu köhne dünyamıza sığamayacak ve sığmayacak demektir!

Böyle ahlâki bir durum karşısında ise yarınımızdan da şüphe etmemiz gerekmez mi?

(S. 161, Aralık 1954, s. 1)

4.2.2. Bir Şehir Yıkılıyor!

Birkaç Söz

Ömrüm boyunca, kimsenin peşinden gitmeyerek bir kula dalkavukluk etmediğim, hatta hiçbir partiye katılmadığım için D.P.'nin iktidarı elde etmesinden sonra da bir deneme devresini beklemek istedim.

Ancak, 1952'de edindiğim ve şuurumda yerleşen kanaatlerle, sahibi bulunduğum "Milli Mecmua"nın 15 Nisan 1952 tarih ve "146" sayılı nüshasında neşrettiğim "Görmedik" başlıklı bir nefesimde, yeni iktidarın durumunu zımnen belirtmek istemiştim. Daha sonra yine 1952 hatta 1953'de yazdığım manzumelerimle nereye gittiğimizi açıklamaya çalışmıştım.

Nihayet, takip edildiğimi, bazı dostlarımdan öğrenerek mecmuayı kapattım ve basın hürriyeti olmayan bir ülkede eser neşrinin manasızlığını düşünerek kalemimi kırdım.

Şimdi "Milli Mecmua"da o yıllarda neşredilmiş nefeslerimden 3 tanesiyle 1957'de ve son günlerde yazdığım manzumelerimi küçük bir broşür halinde aziz vatandaşlarıma sunmayı bir ödev bildim.

Yurdumuz, Mehmetçiklerimizle ve Türk ululari ile kıyamete kadar yaşasın!

(3-4)

4.3. Nesir-Şiir

4.3.1. Milli Mecmua'dan "Manzum Şikâyetler"

Manzum Şikâyetler: Teselli

Geçenler bir tesadüf beni şehir dışına çıkarıverdi. Bir kır kahvesinde dinlenirken, eski askerlik arkadaşlarımdan biriyle karşılaştım. Hoşbeşten sonra bu eski dost, derdini kısaca anlattı:

- Komşulardan ve iyi bir adam sandığım inekçinin, daha doğrusu bir mandıra sahibinin düzenine uğradım. Meğer ne hilekâr herifmiş a kardeşim.

İnsanların çoğu göründükleri gibi değil… Mendebur öyle riyakarlıkla beni kafese koydu ki… Hayret… O yeminler, kasemler karşısında sen de olsaydın inanırdın! Amma ne sözünde durdu ne taahhüdünü yaptı ne de hakkımı verdi. Bir ara mahkemeye gitmeyi düşündüm; fakat sonra vazgeçtim ve Allah'a havale ettim. Ancak bu suretle de hıncımı alamamıştım. Nihayet kaleme havale ettim; bakalım beğenecek misiniz?

Teselli

Ey inekçi, inekçi, uyuz inekçi…

Kuduz köpeklerden de kuduz inekçi:

Çöküversin ağılın, yıkılsın emi;

Gün günden eksilmesin, artsın kederin;

İçkiden kan çanağı olmuş gözlerin

Kör olsun da kör yılan gibi kal sürün,

Tutuşan lanetlerden nasip al sürün!

Tanrının belaları yağsın başına;

İfritlerin zehri dolsun aşina!

Aylar geçti… şerefin sanma ki pek çok;

Sende iki paralık namus bile yok!

M. A.

(S. 155, 15 Nisan 1953, s. 16)

Manzum Şikayetler: Naylon Kemerli

Basın hayatının ve matbaacılığın öyle garip cilveleri vardır ki…

Bir tarihte başımdan geçen bir hadiseyi kısaca anlatıvereyim:

İş sahibi paşa hazretleriyle pazarlık yapıldıktan sonra işe başlanıldı ve kitabın yarıdan fazlası da basıldı. Ancak bu sırada eserin müellifi her ne sebepten ise müsvedde hazırlayıp veremediğinden dizgi ve baskı da yapılamadı.

Nihayet, çağrılmak suretiyle huzura çıkarıldım. Durumu anlamak istemeyen bu diktatör ruhlu paşa, hiddetle bağırdı:

- Hayır, öyle değil! Müsvedde verildiği hâlde dizdirtmiyorsun. Esasen siz birbirinize uymuşsunuz. Müellif, mütemadiyen yalan söylüyor sen de onun pelinden gidiyorsun ve ona benziyorsun!

Bir anda asabileşerek haykırım:

- Efendi, efendi kendine gel! Ben yalan söylemem. Bu sıfatı, nefretle ret ve aynen sana iade ediyorum! Hem ben senin ne emir erinim ne de hizmetkarın! Hatta ben sana muhatap dahi olamam!

Ancak bu muhteşem paşamızı da tasvir edivereyim: Şişman ve kısa boylu, pancar gibi yüzlü bir adam tasavvur ediniz. Toy gençlerin kullandıkları renkli naylon bir kemeri de onun beline taktırınız. Tabii göğüs açık ve gömleğin kolları da kısa! İşte şımarık paşamız!

Naylon Kemerli

Ne için çağırırsın,

Çıkışıp bağırırsın?

Biraz geççe anladım,

Anladım: anırırsın!

Naylon kemerli paşa,

Şeffaf semerli paşa!

M. A.

(S. 157, 19 Eylül 1953, s. 16)

Manzum Şikayetler: "Cız!" Gelir

- Mahallenin çocukları için artık rahat, huzur kalmadı. Adeta yavrucaklar mekteplerine bile korkusuzca gidemeyecekler.

Hani, eski tulumbacılardan kalma şu Arap Aziz yok mu, zil zurna bir hâlde, yollarda rastladığı herhangi bir çocuğun canını yakıp pataklıyormuş. Bütün mahalleli bu durumdan şikâyetçi!

Konuşulanları, uzun uzun yazacak değilim. Ancak matbaaya gelene kadar yolda karaladığım şu mazumeciğin bir suretini hemen Arap Aziz'e sunulmak üzere ziyafet sahibine yollayıverdim:

"Cız!" Gelir

Sultanlık devrinde değiliz yahu,
Arap'ı, çorabı vız gelir bize!
Gönlümüz kapılmaz olsa da ahu:
Sevda engininden hız gelir bize!

*

Aşığız cümbüşe, tek telli saza,
Çoktan lanet ettik şu mahut caza!
Razıyken ezelden bir tüysüz kaza,
Tanrının hikmeti: kız gelir bize?

*

Güneşten sızar mı bir karanlık iz?
Ruhumuza dolan sonsuz bir deniz!
Geberip gitse de şu Arap Aziz,
Sivrisinek gibi "cız!" gelir bize!

M. A.

(S. 158, Ekim 1953, s. 15)

Manzum Şikâyetler: Baytarname

Yedek subay olarak ordumuzun hizmetinde bulunduğum yıllardan birinde bir veteriner albayıyla aramız açılmıştı.

Kendisini adeta insanlığın üstünde gören bir zatin şeceresini hiç üşenmeden araştırıp taraştırıp elde ettim. Bu suretle de babasının rastgele bir baytar olduğunu öğreniverdim.

Sizler "Baytar da insan değil mi?" diyeceksiniz! Evet, amma bizim bu alabay cenapları hiç alakası olmadığı hâlde, benim vazifeme karışmaya her işime burnunu sokmaya başlamıştı.

Nihayet bir gün büsbütün aramız açıldı. Ben de hıncımı kalemle almayı düşündüm.

Bilmem hoşunuza gidecek mi? Hatta o zamanlar merkeplerin de İstanbul'dan hudut dışı edilmeleri dolayısıyla fazla alaka uyandırdığından bu tekerlemeyi ezberleyen arkadaşlar bile olmuştu:

Baytarname

Eski adı baytardı,

Şimdiki veterine!

Onu, yıldız kurtardı…

Nalbantlık (ehveni şer)

Baba ile oğul bir…

Ne yaratmış yaratan?

Soyu soydan denilir,

Köpeği mandıradan!

Saçımın teli kadar

Hünerim var, bilgim var

Yurduma vermem zarar

Ona, candan ilgim var!

Sürüleli şehirden

Eşekler sürü, sürü,

Nalbantlık düştü birden

Haydi, yiğidim yürü!

(S. 159, Aralık 1953, s. 16)

Manzum Şikayetler: Gazi Giray'dan İlhamlar

Birkaç yıl önce resmi dairelerden birinde bir ahbabım vardı. İyi bir insan olduğunu sandığım bu adama elimden geldiği kadar iyilik etmeye de çalıştım. Hatta yalvarışlarına dayanamayarak ecri vardır, diye mahallesine ve evine de -mahallenin, defalarca, mazbata ile Sular İdaresi'ne müracaatları, boru olmadığı bildirilerek reddedildiği hâlde- hatırlı bir arkadaşın tavassutuyla su verdirtmiştim.

Halbuki bu mendebur, günün birinde "bizi görmüyorsun" diyerek benden rüşvet istemeye kalktı.

Hakkımdan fazlasına fatura vererek devlet hazinesinden para almak âdetim olmadığından menfi cevap alan bu adi mahluk, o sırada alacağımı bile almama mâni olmak istedi.

Ben de amirlerine giderek ita emrinin hazırlanması için emir verdirttim. Bu sefer de dostumuz (!) mutemede tesir ederek muamelenin yapılmasına engel olmak istedi.

Tekrar amirlerine gittim ise de kendisinin yemeğe çıktığını öğrendim. Ancak dönüş anına kadar beklediğim kısa zaman zarfında, Gazi Giray'ın bir gazelinden mülhem olarak şu mısraları karalayırverdim:

Gazi Giray'dan İlhamlar

"İçeriz düşmen-i dinin kanını su yerine"

Gazi Giray

Bir zaman dillere destandı ün almış adımız,

Secde eyler gibi gördük nice bin dalkavuğu;

Şevki yok, neşesi yok, yok çoğunun bir kavuğu

Bir hakikatken o (bey!)ler diyemezler (hadımız!)

(S. 160, Mart 1954, s. 16)

KAYNAKLAR

Kitaplar

ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman. *Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar*, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul, 1962.

ÖZLÜK, Nuran. *Millî Mecmua Sistematik İndeks*, 3F Yayınları, İstanbul, 2008.

VELİBEYOĞLU, Veli Recai, *Şiir Kitapları Antolojisi,* 1975.

YILDIRIM, Tahsin. *Edebiyatımızda Müstear İsimler,* Selis Kitaplar, İstanbul, 2006.

Şiir Kitapları

AKYİĞİT, [Mehmet] Mesih, *Bir Şehir Yıkılıyor!,* Bakış Matbaası, İstanbul, 1960.

[AKYİĞİT] Mehmet Mesih. *Filiz,* Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul, 1923.

Dergiler

Milli Mecmua (1923-1955) 162 Sayı, Edebî Dergi, 15 Günlük, İstanbul.

Süs (1923-1924) 6 Sayı, Edebî Dergi, Haftalık, İstanbul.

Makaleler

APAYDIN, Dinçer, "Kendini Tüketen Patronaj: Mesih Akyiğit", Kurgan Edebiyat, s. 49-53.

ÖZLÜK, Nuran, "Milli Mecmua", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, 2006, s. 545-561.

ŞENEL, Şennur ve PULAT Hayrettin, "Akyiğitzade Musa Bey ve Metin Gazetesi", Tarih Okulu Dergisi, Sayı 33, 2018, s. 567-588.

Tezler

APAYDIN, Dinçer. Dergâh(1921)'tan Varlık(1933)'a Türk Şiiri, Gazi Üniversitesi, Dan: Prof. Dr. Nâzım H. Polat, 2017.

BATMAZ, Kemal. "Süs" Mecmuasının Tahlilî İndeksi, Fırat Üniversitesi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Hadi Bulut, 1996.

ÇANDIR, Mustafa. Milli Mecmua (1-50. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, Cumhuriyet Üniversitesi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Nâzım H. Polat, 1992.

ŞAHİN, Yasin. Milli Mecmua (51-71) Tahlilî Fihrist-İnceleme-Metin, Selçuk Üniversitesi, Dan: Doç. Dr. Âlim Gür, 2010.

TAŞLI, Adem. Mehasin ve Süs Dergilerinin İncelenmesi ve Seçme Metinler, Fatih Üniversitesi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Sezai Coşkun, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	: AYVENLİ, BÜŞRA
Uyruğu	: TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Lisans	İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2019
Lise	DÜZCE FARABİ ANADOLU LİSESİ	2014

ankara HBM

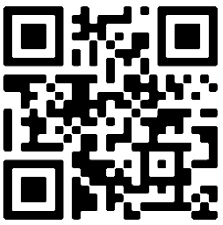

ankara HBM